

CURSUS LOGICUS

SYSTEMATICUS & AGONISTICUS,

In Quo

Præter Theoremata, Quæstiones, ad
eorum explicationem necessariæ,
more Scholastico, proponuntur,
examinantur discutiuntur &
solvuntur.

A

G I S B E R T O ab I S E N D O O R N,
Medicinæ Licentiato, in Academia dū-
catus Gelriæ & Comitatus Zutphaniæ
Philosophiæ Professore primario.

*Accesserunt ad calcem Indices tres : primus
Capitum, secundus Quæstionum, tertius
Authorum, è quorum præsertim lucubratio-
nibus hoc opus fuit concinnatum.*

OXONII,

Typis G U L I E L M I H A L L.
Sumptibus R O B. B L A G R A V E.
Anno Dom. 1658.

LIBRARY

COLLEGE

OF THE

UNIVERSITY

OF TORONTO

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

Um primùm animum ad scribendum hoc opusculum appuli, in eam incubui curam & cogitationem unicè, Studiosis ut placerent, quos fecissem Commentarios. Ideo du-
cem mihi potissimùm selegi Philosophorum Principem ac Phosphorum Aristotelem, quem tot retro secuta & venerata sunt secula. Viam fere tenui, quam Doctores tri-
vèrè Scholastici, nisi quod à Metaphysicis argutis, intricatis, spinosis & curiosis nimis Quaestionibus abstinui. Didiceram quippe Magistrâ experienciâ; nihil, aut parum utilitatis Studiosæ Juventuti, in limine præsertim studii Philosophici, adferre hæc ta-
lia: quin imò crucem ingeniis figere, & veluti Gorgonis objecto capite, plurimos studio Philosophiæ abstertere: cum abstrusissima sit huiusmodi tractatio, & aliis ma-
joris indigeat exquisitionis.

Hoc quoque sine usus sum stylo simplici &, nisi mea me fallit opinio, facili, ut Oedipus ad res subjectas intelligendum, haud minus opus.

Præmissi Quæstionibus Theoremata, quæ sic, veluti per Aphorismos, & certas Propositiones, statuerem, quod studiosis necessariis tenendum

tenendum putarem. Discitem enim oportet credere, non de omnibus dubitare. Quod hodie factitant nonnulli qui opinionibus dubitare. Quod hodie factitant nonnulli, qui, opinionibus receptæ antiquitati è diametro oppositis (ne dicam deliriis, & fatuis dogmatibus) dum gloriam sibi cum Herostrato queritant, labyrinthū ingrediuntur, è quo nec ipse Theseus egredi liberè queat.

Hujusce qualiscunq; mei foetus, tanquam Susceptorem, & Tutelarem, seligeram mihi initio excellentissimum, & de Belgio universo, imò totâ Europâ optimè meritum, parentem vestrum, *Viri Nobilissimi*, avum autem tuum, *Juvenum præstantissime*. Noveram quippe, nullius patrociniò, velat *Ægidio*, melius contra Zoilorum, Aristarchorum, aliorumq; malevolorum morsus, qui omnia Theonino rodunt ac lacerant dente, aut me ipsum, aut huncce foetum muniri posse. Noveram, nullius autoritate, apud æquos rerum æstimatores, majorem gratiam benevolentiam ac favorem mihi, & opusculo huic, conciliatum iri. Noveram ab annis jam tribus & viginti, cum primum ipsi innotuì, non esse, qui tam prolixâ in me meosque esset voluntate. Videbar mihi, ipsum adhuc audire compellantem me benignè, & anxie, de rebus meis *Daventriae*, cum de Pace Christiano Orbi restituenda Legatus Plenipoten-

potentarius *Monasterium, Westphaliæ Metropolin*, itaret non semel inquirentem.

Verùm, cùm vix ad umbilicum perduxissem hoc opus, Parcæ (eheu!) filum vitæ abruperunt homini, qui ut Nestoris pollebat eloquio, ita annos ejus videre & vivere erat dignissimus. Sed

*Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernacula
Regumque turreis.* —————

Quò igitur nunc me vertam? Quos quæram Patronos, aut Mæcenates mihi? Non alios certè, quàm vos, *Viri Nobilissimi*: nam & solebatis, ut Catulli utar versiculo,

Meas esse aliquid putare nugas.

Et suavi favoris vestri zephyro etiamnum adspiratis mihi, & quod parenti vestro *τὸ μακρόθυμον* debebatur, id jure merito vestrum esse, nemo inficiabitur.

Quocirca hoc Anathema ad benevolentia & Beneficentiæ vestræ Aram suspendo, ut sit quaecunque Gratitudeis erga vos meæ argumentum, & observantiæ testimonium, Admittite illud indignitatis vestræ Sacrarium, &, ne quis profanus id temere contaminet, vetate. Scio, ingenio vestro, ac amplissimæ dignitati, longè majora deberi: sed cogitate, quæso, amplissimis sylvis ac nemoribus non dulcisonas modò & flexanimas excipi philomelas, verùm ejus cuiuscunque generis cantillantes aviculas. Tu autem, *Decus juventutis, spes Matris & columen*

Me- lumen familiæ, non solum animo benevolo
rdu- accipe hoc munusculum, sed etiam diligen-
vita- ter volve atque revolve : tenue est, fateor,
olle- & exigui momenti : sed non sunt contem-
ivere nenda, quasi parva, sine quibus magna con-
stare non possunt.

ernas Deum, quod restat veneror, ut amplum &
Quos illustre vestrum munus singulorumque ve-
ihi ? strum actiones secundet, ad divini sui Nu-
mi: minis & nominis gloriam, commune Reip.
lo, incrementum, æternum animarum vestra-
rum salutem. Ita voveo, ita rogo. Hardevici
Gelrorum, è Musæo meo. A. d. ix. Kalen-
das Sextileis 1654. Stylo Juliano.

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor discoloration and a horizontal crease near the top edge. A small dark mark is visible near the center of the page.

100

LOGICÆ

LIBER PRIMUS

De

NOETICA

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

CUM *Philosophari* sit omnia pro capto humano bene nosse & rectè vivere adeoque Sapere & Felicitatem adipisci in hac vitâ civili, cumque mens nostra, densissimis ignorantiaë tenebris circumfusa, in clarissimis quibusque cæcutiat; tu JESU CHRISTE, qui ipsa es Sapiencia, & qui puer duodecim annorum confessum Doctorum in templo, sapientissimis tuis responsis, in admirationem rapuisti, esto dum humanam Sapienciam querimus, lucerna mentibus & pedibus nostris, ne pro sapientia stultitiam, pro Scientiâ ignorantiam, pro veritate falsitatem, pro Bonitate malitiam, pro Felicitate miseriam, pro luce tenebras amplectamur, nebulas & caliginem.

CAPUT PRIMUM,
DE
PHILOSOPHIA GENERATIM.
THEOREMATA.

1. **A**uspiciaturi, *ἢ δὲ δέξαντες ἀρχὴν*, Philosophiæ curriculum, paucis de eâ in genere, ne in ignotâ regione peregrinemur, agendum videtur. Philosophia, si vim spectes nominis, est amor, studium & inquisitio sedula Sapientiae: si vero rem ipsam, cui nomen hoc inditum, videas, idem est, quod Sapientia: quam cum in se imperfectam Pythagoras animadverteret, *Φιλόσοφος*, id est, Studiosus Sapientiae, quam *Σοφὸς*, id est, Sapiens, nuncupari maluit.

2. Est igitur Philosophia rerum divinarum humanarumque scientia, quantam quidem homo, ad verum & bonum assequendum, ex principiis naturalibus comparare potest. Vel, est habitus animi, qui speculatione rerum cognoscendarum Intellectum, & vitâ inculpatâ Voluntatem, secundum naturalem aptitudinem, perficit.

3. Causa ejus efficiens primaria & universalis est ipse Deus, bonorum omnium author & dator benignissimus, qui, ut per opera sua mortalium generi annotesceret, hominis mentem veri indagandi cupidissimam finxit, & organis mirabilibus, quos Sensus vocamus, instruxit.

4. Efficiens ejusdem secundaria & particularis sunt homines illi, qui, ingerio & otio abundantes, admiratione effectuum & ignorantia causarum impulsæ, collapsam per eâ Philosophiam pristino splendore restituerunt. Tales fuerunt Ægyptiorum Theologi, Assyriorum Chaldaei, Persarum Magi, Indorum Brachman

Brachmani, Græcorum Σοφοί, aut modestiore vocabulo, φιλόσοφοι.

5. Finis Philosophiæ primarius est hominis in hac vita Felicitas, quam in sedulâ veritatis inquisitione, ardenti virtutis amore atque etiam exercitio & seriâ vitiorum fugâ positam arbitramur.

6. Finis ejus secundarius est Usus, quem aliis præstat facultatibus, artibus, scientiis, & ipsi quoque vitæ communi.

7. Objectum Philosophiæ est omnis omnino res nostra subiecta cognitioni, vel actioni, siue divina illa sit, siue humana.

8. Hinc rectè Philosophiam[?] divisit Aristoteles in Theoreticam & Practicam, siue in Contemplativam & Activam. Et quidem ex naturâ ipsius Philosophiæ, non ex intentione discentis, nisi forsitan intentio illa sit Philosophiæ connaturalis, petita est hæc divisio.

9. Philosophia theoretica est, cujus finis est veritas, ejusque nuda solaque contemplatio. Vel, quæ in inspectione veritatis, tanquam in summo suo bono, ita conquiescit, ut nunquam ad opus exeat.

10. Estque vel Metaphysica, vel Physica, vel Mathematica. Illa contemplatur Ens, ut Ens est: Ista corpus naturale, quâ tale pertractat: Hæc quantitatem considerat.

11. Et est Pura, ut Arithmetica & Geometria, vel Mixta ut Musica & Astronomia.

12. Philosophia Practica est, cujus finis est praxis. Vel, qua cognitione sui objecti non contenta ad actionem suâ naturâ dirigitur, vel ad opus.

13. Hæc vel instruit Mentem, ne in operationibus suis erraret, unde Rationalis siue Logica dicitur, vel voluntatem nostram ita dirigit, ut, quod honestum est prosequatur: quod verò turpe est, fugiat & aversetur. Unde Ethica & Moralis dici consuevit.

14. Estque hæc vel Ethica speciatim sic dicta, vel Oeconomica, vel Politica. Illa non modò hominibus

nis in se, atque etiam solitariè spectari (quod plerique volunt) mores componit, sed communia quoque omnis Philosophia Moralis Principia & fundamenta proponit. Ista hominis infamiliâ viventis actiones dirigit. Hac ejusdem in civitate degentis vitam gubernat. Primum agemus de Logicâ.

Q U Æ S T I O N E S.

I. An detur Philosophia?

Philosophiam omnemque scientiam explosisse olim videntur Academici, Pyrrhonii, ignorantiaque vindices Sceptici. Sed malè: nam
 1. omnes homines naturâ scire desiderant. At qui natura nihil facit frustra. Ergo potest aliquid à nobis sciri. Ergo datur Philosophia.
 2. qui dubitat, an aliquid sciri possit, non dubitat se dubitare, sed certus est. At nemo certus est nisi de eo, quod scit. Ergo, qui dubitat, se scire concedit, se aliquid scire, adeoque admittit, sciri aliquid posse. Quis enim fidem habeat Carneadi, omnia se ignorare confitenti, & de hoc ipso etiam dubitare? Et sanè, an non omnis scientia plerasque suas conclusiones per causas docet certissimas? v. g. Physica, omne corpus naturale moveri posse, dividi &c. Item, Omne animal esse mortale, hominem disciplina capace?

Dices: Quicquid scimus, id per sensus, tanquam internuntios & interpretes, in animum introducitur. At sensus sæpe, inani rerum specie delusi falluntur. Ergo vana est cognitio nostra, nullaque prorsus Philosophia: sensibus enim falsa denuntiatur, quo veritatis indice utetur Intellectus non seipso, càm ex se omni scientiâ destituatur non alio, càm de omnibus idem dicendum sit

Quare

Quare, ne falsæ opinionis periculo animum committas, satius est, nihil existimare.

Resp. 1. Si ita res habet, aliquid sciunt illi, quod tamen negant. Resp. 2. Et si nonnumquam in errorem nos inducant sensus; multa tamen certâ scientiâ comprehendimus quotidie: nam in multis sensus non decipitur, cum circa proprium objectum in genere consideratum non fallatur: neque enim oculus, loco luminis aut coloris, quæ visibilia sunt, sonos umquam percepit. Poterunt itaque cognosci ea, in quibus non errat sensus. Resp. 3. Error quoque sensuum corrigitur sæpe ab Intellectu, quem licet natura nullâ scientiâ instruxerit, lumine tamen eo dotavit, quo non modò communissimis principiis certò assentitur, sed alia quoque ex aliis ratiocinando deducit, nunc quidem certò & perspicuè, nunc verò probabiliter, aliquando etiam sine discursu quædam itueatur ac perspiciat.

I. I. *Qua sit origo Philosophiæ?*

Habetur Philosophia tribus modis.

I. *Infusione*, quæ est à Deo scientias artesque, quibus libitum est, infundente. Ita Adamo, Salomoni & Apostolis, sine proprio eorum studio & labore, Deus Philosophiam, Theologiam, notitiamque linguarum admirabilem infudit.

II. *Inventione*, quæ est ab hominum experientiâ, longoque rerum usu aut observatione. Ita Philosophiam habuerunt primi scientiarum inventores, qui longo usu, observatâ rerum naturâ & proprietatibus, certâque nixi experientiâ, principia & documenta quædam indubitata ac verissima stabiliverunt, quibus positis, conclusiones artificiosè collegerunt, omniaque definiendo, dividendo & rectâ methodo disponendo, in perfectæ artis

artis ac scientiæ formam reduxerunt. Fit verò Experientia ex multis recordationibus ejusdem rei v. g. recordari, se decies aut centies vidisse, eos, qui à rabioso cane demorsi sint, in rabiem & hydrophobiam incidisse. Item recordari se vidisse, eos omnes, qui à scorpione aut viperâ icti fuerint interiisse. Item cicutam, apium, aconitum sustulisse hunc hominem, illum, & istum, aliosque multos. Præterea, rhabarbarum exhibitum his & istis purgasse flavam bilem : phlebotomiam in pleuritide celebratam morbum sanasse &c. Ex his enim experimentis intellexerunt scientiarum inventores, morsum rabiosi canis hydrophobiam inducere, ictum scorpionis & viperæ esse lethalem, cicutam, apium, aconitum esse venena, rhabarbarum esse medicamentum cholagogum, venæ sectionem sanare pleuritidem. Quare, certâ rerum experientiâ fulti, Axiomata quædam sive Principia, certasque Propositiones construxerunt, è quibus Conclusiones postea deduxerunt, ad scientiarum artiumque perfectionem. Hinc ita licet colligere ; Unde dependent Principia scientiarum, inde ipsæ scientiæ dependent. At principia scientiarum ab Experientiâ dependent. Ergo & ipsæ scientiæ. Minor probatur, quia principiorum veritas & certitudo examinatur in particularibus : neque crediderunt primi Philosophi ullis Philosophiæ principiis prius, quàm eorum veritatem intuerentur in particularibus. Sic, *Omne totum esse majus suâ parte*, viderunt illi & examinârunt in particularibus totis, & in partibus inter se comparatis, hoc modo ; Video Hardevicum esse totum quid puta totam aliquam, integram perfectamque urbem : Academiam verò esse Hardevici partem. Atque video, totam urbem istam esse majorem Academiâ. Ergo video & sensu judico, totum suâ parte majus esse. Idem de tota domo cum pariete suo comparatâ licet existimare.

III. *Disciplinâ*, quæ sit cum à præceptore docente addiscimus, & vel audiendo, vel legendo, & ex scriptis scientiarum theorematâ haurimus, crebris profundisque meditationibus atque assiduis disputationibus animum excolentes.

Instrumenta, quibus philosophia comparatur, sunt *Ratio* sive *Mens* (cujus *Sensus* est internunti-
tius) & *Oratio*: enim verò ratione ac mente præditi homines, sensuque pollentes acerrimo, rerum causas, naturam, affectiones & proprietates investigant ac perquirunt, & identidem ratioeci-
nando obscura atque abdita quæque inveniunt, definiunt, dividunt, componunt, disponunt. Ora-
tionis autem sive sermonis aut locutionis benefi-
cio ab iis inquirunt, addiscunt, idem vocabula inventa usurpant pro rebus, jus dicunt & exer-
cent, mutuis se auxiliis adjuvant.

III. *Quomodo definienda sit Philosophia.*

Variæ in Scholis circumferuntur Philoso-
phiæ definitiones, quarum quædam sunt
nominis tantum, quædam metaphoricæ,
quædam etiam cum alijs, à Logicâ præscriptis le-
gibus pugnantes. Antiquissima & vulgarissima
descriptio ejus hæc est; *Philosophia est cognitio*
rerum divinarum & humanarum. Quam quidem
nosth. 2. verbis quibusdam pleniorē reddidimus.
Non est autem, quòd quis putet, illam cognitio-
nem esse habitum simplicem: distinctio enim illa
objecti in *res divinas & humanas* simplicitatem il-
lam non admittit, cum habitus objectis distin-
guatur. Philosophia ergo habitus collectivus est,
id est, aggregatio & collectio seu compages plu-
rium habituum simplicium, adeoque perfectè de-
finiri non potest: cum essentia ejus, quæ definitio-
ne explicanda est, non sit simplex, nec directè ad
Prædicamentum ullum pertineat.

Re,

Res humanæ sunt corporum concretioni obnoxia ac nobis familiares. Res divinæ verò nullo materiæ nexu sunt cohærentes, & in recessu naturæ absconditæ. Vel, Res humanæ sunt, quæ ad tuenda vitæ officia & civilem societatem pertinent, Res divinæ sunt reliquæ omnes, quarum contemplatio Philosophum à communi cœtu avocat, & reliquis mortalibus diviniorem reddit. Vel, Res humanæ sunt corruptibiles, contingentes, mutabiles, quas practicè cognoscimus, ut sunt hominis opera, mores & ratiocinationes. Res divinæ sunt incorruptibiles, immortales, immutabiles, æternæ, necessariæ, quæ à voluntate nostrâ non dependent, sed speculativè tantùm cognoscuntur, ut sunt Deus & omnium rerum essentia. Confer Effat. xvi. Centuriæ I. Addidi autem th. 2. *quantam quidem homo* &c. tum ut Philosophia ita distinguatur à S S. Theologiâ, quæ non nititur principiis naturalibus, sed verbi divini revelatione, tum etiam, ne quis ideam ejusmodi describi putet, quæ nunquam, siue secundùm se totam, siue secundùm patrem, in quenquam mortalium cadat, aut cadere possit, sed omnem humanæ mentis caprum & aciem simpliciter superet.

Hæc tamen descriptio non singulis Philosophiæ partibus, sed omnibus simul sumptis convenit: non enim quælibet ejus pars humana simul & divina considerat. Neque hoc est mirum: cum namque Philosophia nihil aliud sit, quàm partium omnium simul sumptarum congeries, nec extra partes suas reperiatur, malè singulis partibus tribueretur, quod toti, id est, omnibus partibus simul sumptis competit. Neque obstat, quòd definitio debeat convenire singulis sub definito contentis: id enim verum est de definitione totius *universalis*, non verò totius *aggregativi*, qualis est Philosophia.

IV. Quomodo dividenda sit Philosophia?

Antiquitate inter reliquas maximè insignis est divisio Philosophiæ in *Physicam* sive *Naturalem*, *Ethicam* sive *Moralem*, & *Logicam* sive *Rationalem*. Ubi per *Naturalem* non sola intelligitur *Physiologia*, sed omnis omnino *theoretica scientia*: Per *Moralem* autem non tantum *Ethicam* exaudi propriè sic dictam, sed *Oeconomicam* quoque & *Politicam*. Probatur hæc divisio à fine Philosophiæ, quæ est humana felicitas, & consistit in veritatis contemplatione, in virtutis actione, in rectâ rationis directione. Primum Naturalis, secundum Moralis, tertium Rationalis præstat Philosophia. Alias rationes, auctoritates & similitudines vide alibi: nobis non licet hic esse tam prolixis.

Alii cum Toletio Philosophiam diviserunt in *Speculativam*, *Activam* & *Passivam* seu *Mechanicam*, quæ comprehendat 1. artes necessarias, quæ usum vitæ necessarium ministrant. 2. utiles, quæ usum vitæ faciliorem reddunt. 3. delectabiles, quæ usum vitæ jucundiorum faciunt. Verùm hæc divisio non placet, & ægrè sanè ferret Toletus, si à quoquam mortalium in album fullonum, coquorum, piscatorum, textorum, aurigarum, bajulorum, & id genus hominum referri se audiret: harum enim artium cognitio ad sapientiam humanam perficiendam nihil planè conducit. Et certè istarum artium cognitionem in lapsu illo suo, si exactè loqui velimus, primi parentes non amiserunt; cum, post lapsum, necessitatis solummodo causâ inventæ fuerint, adeoque nec honestatis, nec cognitionis tantum gratiâ addiscantur.

Omniū perfectissima videtur ea, quam nos supra ex Aristotele attulimus, in *Theoreticam* & *Practicam*,

Practicam, divisio: nam 1. præferuntur omnibus aliis bipartitæ divisiones, & siquid ita comparatum est, ut rectè & in duas, & in plures partes distrahi possit, bimembris partitio potior habetur. Quantò magis igitur bimembris, quæ probè facta est, trimembris debet anteponi, quæ in vitio reperitur? 2. Tot sunt Philosophiæ partes, quot modis Intellectus consideratur, qui per Philosophiam aut conformatur, aut eam in se recipit. Sed duplex est talis Intellectus. Ergo duæ sunt Philosophiæ partes. De Majoris veritate ambigit nemo: quia, cum quilibet habitus proprium habeat subiectum, à quo unitatem suam mutuatur, necessariò ex diversitate subiecti diversi ponentur habitus. Minor verò probatur, quia Intellectus ab Aristotele dividitur in Speculativum & Practicum. 3. Tot sunt Philosophiæ partes, quot sunt diversa objecta. At duo sunt talia objecta, unum scibile, alterum agibile. Ergo & duæ sunt Philosophiæ partes.

Dices: Illa divisio neque est essentialis, neque accidentalis. Non est accidentalis, quia sumitur ab objecto & fine, quæ sunt de essentiâ Philosophiæ, cum constituent essentialem illius differentiam. Non est essentialis, quia *Practicum* & *Speculativum* non sunt differentię essentialis scientiæ. Ergo scientiam essentialiter non dividunt: omnis enim essentialis divisio differentiis constat essentialibus. Probo Antecedens. Nullæ differentię *respectivæ* sunt essentialis rei *absolutæ*. At *Practicum* & *Speculativum* sunt differentię *respectivæ*: *Scientia* verò aut *Philosophia* est quid *absolutum*, quia est in primâ Qualitatis specie. Ergo illæ non sunt hujus differentię essentialis. Major patet, quia nulla relatio est de essentiâ absoluti. Minor probatur, quia *Practicum* dicit respectum ad opus, tanquam ad finem: *Speculativum* verò ad cognitionem, tanquam ad finem. Ergo sunt differentię *respectivæ*. Resp.

Resp. Ens respectivum esse *Transcendentale*, vel *Pradicamentale*. Hoc respicit terminum purè sub ratione *termini*, ut *Pater Filium*. Illud respicit aliud, non purè sub ratione *termini*, id est, velut suum correlatum, sed sub aliâ quâdam determinatâ ratione, v. g. *Subjecti* (sic Accidens respicit subjectum, cui inhæret) vel *objecti* (ita scientiæ & potentiæ respiciunt sua objecta) vel *efficientis & finis*, quo modo creaturæ respiciunt Deum, ut efficientem causam & finalem. Jam ergo, *Respectiva pradicamentalia* non sunt de essentiâ alicujus absoluti, Concedo: *transcendentalia*, Nego. *Prædicum* autem & *Speculativum* sunt respectiva transcendentalia, quia non respiciunt aliud sub ratione termini, sed sub ratione objecti & finis. *Speculativum* enim respicit res necessarias, ut objectum: cognitionem verò, ut finem. *Prædicum* autem respicit res contingentes, ut objectum: operationem verò, ut finem.

Kenquas, quæ aibi leguntur, Philosophiæ divisiones quod attinet, illæ ferè omnes verbis magis, quàm re inter se & ab Aristotelicâ differunt, ut cùm dividuntur in *Principalem & Organicam*; in *Padian & Propadian*, in *Realem & Instrumentalem*, in *Objectivam & Directivam*, in *Realem & Sermocinalem*, in *Generalem & Specialem*, in *Disciplinas Superiores & Inferiores*, in *Doctrinam rerum & modi rerum*. Non est ergo, quòd de verbis litigemus, ubi de re constat: res æstimanda est, verba non pendenda.

V. *Qua utilitas Philosophiæ ad superiores facultates & in vitâ communi?*

Juvat Medicinæ operam daturum: Medicus enim incipit, ubi Physicus desinit. Physica ejus subjectum, hominem; finem, sanitatem; ejus

jus principia, media & remedia, ex animalibus, plantis, metallis sumpta, proponit & explicat. Mathematica morborum crises & præfagia colligit & firmat. Promovet Jurisprudentiam amplexurum, cum Jctus incipiat, ubi Ethicus & Politicus desinit, cumque casus passim occurrunt, de quibus, sine naturalium rerum cognitione, non facile est, certi quid statuere, ut de partu septimestri & undecimestri, de cadaverum cruentatione &c. Uterque denique tam Medicus, quam Jctus, sine parte Rationali, multis flexibus & labyrinthis implicatus, non facile ex suâmet arte se expediret.

Ad illam porrò, quæ dignitate simpliciter prima est, Theologiam Philosophia utilis est, & cursores ac cultores in sacro illo studio & stadio mirè promover: nam multi occurrunt termini, qui in Philosophicis ex professo traduntur, multæ conclusiones, quæ ex terminis Theologicis & Philosophicis mixtæ sunt, quarum omnium plenior cognitio ex Philosophiâ hauritur.

Obijciunt hic Paulinum illud ad Coloss. 2. 8. *Videte, ne quis vos depradetur per Philosophiam & deceptionem inanem. Ergo perniciofa magis, quam utilis Theologo est, Philosophia.*

Resp. 1. Malè colligi, quod in verbis Apostoli non continetur: nam non dicit Apostolus, Philosophiam, sed deprædationem per Philosophiam, esse cavendam, vel depravationem Philosophiæ.

2. Nec de Philosophiâ absolutè, per se & verâ, sed de eâ per accidens, ab irrisoribus & impiis depravatâ, quæ pseudonyma & apparens est, loquitur, eandemque inanem deceptionem & traditionem hominum nominat Apostolus.

3. Imò locus hic pro Philosophiâ contra ejus neglectores pugnat, dum jubemur, cavere à deceptionibus illis Sophistarum: cum enim illæ vel

ex falsis principiis Philosophicis, vel ex verorum depravatione struantur; unde, quæso, melius, post infallibilem illam sacrarum literarum regulam, quàm ab ipsâ saniore Philosophiâ auxilium & remedium quæremus, ut supposititia à veris, adulterina à genuinis ejus præceptis distinguamus & disceramus.

Simili modo, si apparentia à veris, pseudo-philosophica à philosophicis distinguamus; reliqua, tam quæ è sacris literis, quàm quæ ab antiquorum Ecclesiæ Patrum testimoniis, vulgò contra Philosophiam afferuntur, facili negotio dissolventur.

Graviter ergo errant, qui, ut, quæ mordicus defendenda susceperunt dogmata, quoquo modo tueri videantur, argumenta omnia à ratione & verâ Philosophiâ ducta illo scuto excipiunt; *Philosophicas rationes non audiendas, Philosophiam cum sacrâ Theologiâ pugnare*: sic enim virtus virtuti, veritas veritati, bonum bono, donum Dei dono Dei opponeretur, & inter se divina cum humanis, supernaturalia cum naturalibus, Creator cum creaturâ, causa cum effectu pugnarent. Hæc autem inter sese componuntur, non opponuntur, sibi subordinantur, non adversantur. Spiritus ille veritatis sator & dator unus est, & radius veritatis à summâ & primâ illâ veritate emissus simplicissimus, nec usquam, nec umquam sibi contrarius est: nec scientiarum distinctio veritatem multiplicat, sed hæc, utcum Ente, tanquam passio ejus convertitur, sic unum quid est & simplicissimum.

Observandum hic, quod docet Clemens Alexandrinus; *Est quidem per se perfecta doctrina Servatoris, & nullius indiga rei, cum sit Dei virtus & sapientia: accedens autem Philosophia non veritatem facit potentior, sed debilem adversus eam efficit Sophisticam argumen-*

*argumentationem, & propulsat dolosas adversum
veritatem insidias.*

Quòd si vitam quoque communem videas, u-
sum illi maximum præstat Philosophia: Artes e-
nim pleræque, ut *Agricultura, Architectura*, alia-
que, quibus vita humana carere non potest, à
Philosophis, etsi non inventæ, tamen exculta
sunt.

Neque est, quòd hîc in contrarium afferantur
ista; *Philosophia nihil ad farinam: didicit nunc
dives avarum tantum admirari & laudare, &c.*
Respondeo enim, Philosophiæ finem ad eò mer-
cenarium, servilem, sordidum atque abjectum
non esse propositum: cùm honores, opes, qua-
stus & vitæ externa commoda non promittat,
sed sublimiora multò, veritatem, virtutem & in-
ternas voluntatis ac mentis divitias digniores
præstet: quæ, navi fractâ, cum Antisthene simul
enatare, & incendio cuncta consumente, animo
asportari queant: de quibus, ut ajebat Solon,
nemo quicquam potest, invito possessore con-
tingere, & quæ, si distribueris, diminutionem
non patiuntur. *Σοφία γὰρ μὲν τῶν ἀτημέτων
ἀθάνατος*. Melius ergo est Philosophari, quàm
ditari. Imò externa illa bona omnia Philoso-
phia cultorum suorum pedibus subjicit, dum im-
moderatum illum obtinendorum honorum & di-
vitiarum affectum ita temperat, ut, non propter
se externa illa, sed propter internorum tantum
commoditatem, appetere, & non pro idolis co-
lere, sed instrumentorum loco habere, doceat.
Denique, si digniorem finem non haberet, vel
ipsa Philosophia ditescendi modos monstrare
multis modis posset, dum mercium, quæ potissi-
mum ex naturalium rerum sunt numero, pro-
ventum & annonam ex causis naturalibus colli-
git. Facile ergo est ditari Philosophis, si volunt.
Notum est exemplum Thaletis, cui cùm paupèr-
tatem

ratem illi exprobassent, ille, olearum sterilitatem prospiciens, oleam vili pretio coemptum magno vendidit ostendens, non facultatem vel scientiam, sed animam quærendi divitias veris Philosophis deesse.

CAPUT SECUNDUM.

D E

NATURA LOGICÆ.

THEOREMATA.

Logica est scientia practica tradens modum sciendi : hoc est, veniendi ex cognitione noti in notitiam ignoti.

2. Logica causa efficiens universalis eadem est, quæ totius Philosophiæ, ipse scilicet Deus Opt. Max. qui eam primo parenti nostro Adamo infudit.

3. Causa ejus efficiens particularis principalis QUÆ est ipse homo, qui dicitur definire, dividere, argumentari &c. Actiones enim sunt suppositorum.

4. Causa verò efficiens particularis principalis QUÆ est anima, quæ vi suâ principaliter elicit cognitiones de objecto Logica.

5. Causa autem efficiens minus principalis, &c, ut multi volunt, accidens subordinatum & instrumentum Animæ proximum est Intellectus, qui immediatè intelligit.

6. Causa tamen efficiens proxima habitus Logici est actus, qui sæpe frequentatus & repetitus generat facilitatem & habitum Logica.

7. *Finis Logica* internus proximus & immediatus est cognitio modi sciendi: tota enim est in tradendis regulis, quibus acquiramus modum sciendi.

8. *Finis ejus* internus remotus & mediatuus est recta efformatio modi sciendi: finis enim scientiæ practicae semper est constructio objecti.

9. *Finis tandem ejus* externus, quem remotissimum liceat appellare, cum ad eum uterque referatur internus, est Veritas, maxime quæ discursu à noto ad ignotum eruitur. Vel, ut aliis placet, discretio veri à falso.

10. *Materia* in quâ, seu subjectum inhaesionis *Logica* proximum est Intellectus humanus, Scientiarum omnium & Artium receptaculum custosque fidissimus. Remotum verò subjectum est Anima. Remotissimum tandem est Homo.

11. *Materiam*, ex quâ componatur, *Logica* propriè non habet, quia non est compositum Physicum, quale est homo, nec compositum Morale, quale est Sacramentum. Impropriè tamen & analogicè omnia præcepta, è quibus tota conficitur *Logica*, materia ipsius non malè statuuntur.

12. *Materia* circa quam *Logica* occupatur, Objectum vulgò, & Subjectum occupans, Tractationis, Attributionis, Considerationis, Convenientiae, Demonstrationis est Modus sciendi in genere spectatus, quatenus sese extendit ad omnes illos modos, quibus devenitur ex noto in cognitionem ignoti.

13. Quomodo *materiam* ex quâ propriè dictam non novit *Logica*, ita nec formam, maxime cum ipsa (sicut omne Accidens) forma quadam sit & qualitas, cujus essentia & quasi forma definitione exprimitur. Impropriè tamen ejus forma dici poterit dispositio præceptorum, è quibus totum *Logica* veluti corpus, dictum est constitui.

14. *Partes Logica* statuimus tres; Noëticam & Diano-

Dianoëticam : sive, Apprehensivam, Enunciativam & Discursivam, prout triplex est mentis humana actio, quam suis praeceptis regit, dirigit atque corrigit Logica. Hinc eam ad omnes Scientias & Facultates superiores addiscendas adeò necessariam arbitramur, ut nulla ritè atque ordine addisci à quoquam queat, nisi, hoc tanquam Ariadnes filo, ex errorum sese explicet labyrintho.

Q U Æ S T I O N E S.

- I. An, quæ hoc capite traduntur, rectè Prolegomena vulgò in Scholis dicantur?

Post universi latifundii Philosophici inspectionem, ad Logicam jam transimus, ejus naturam, quàm fieri potest brevissimè, consideraturi, ne similes reddamur illis, qui toti in cortice & putamine hærent, nucleum negligunt, aut illis, qui ex vestibulo ædes semper inspicunt, numquam ingrediuntur. Itaque, ut hinc potissimum exordiar, quæritur, an, quæ hîc traduntur, rectè vulgò Προλεγόμενα vocentur?

Certè si mihi liceat, quod aliis in eadem hac navi versantibus numquam denegatum fuit, meo arbitrato commentari, videtur mihi vulgus Philosophantium frigide admodum, imò imperitè ea, quæ hoc capite discutiuntur, Προλεγόμενα, præambula nuncupasse: Hac siquidem voce intelligere se dicunt ea, quæ, licèt ad rei quidem naturam non spectent, prænosse tamen oportet, antequam ad rem ipsam accedas, ne illotis manibus in artis ipsius abditate penetres. Quid verò, quæso, ad Logicæ naturam pertinet, si definitionem, si genus, si differentiam, si partes & quasi species, quæ omnia hoc capite explicantur, ab ea removeris?

I I. Quæ sint præcipua Logica nomina?

I. **D**icitur Logica ἀπὸ τοῦ Λόγου. Λόγος autem apud Aristotelem quatuor præsertim modis sumitur. 1. pro mente & ratione humanâ, sive pro facultate ratiocinandi. Atque hinc Logica scientia rationalis dicitur, non tantum, quia in mente, tanquam in subjecto, stabilatur: hoc enim omnibus competit scientiis & artibus: sed vel maximè, quia mentis nostræ directorum, imò omne ejus opus format, instruit, regit, dirigit, corrigit, perficit, & sollicitè cavet, ne quid illa, unum ex alio colligendo, definiendo, dividendo aut componendo, peccet. 2. pro ipsa mentis actione rationis, adeoque pro sermone tam interno, quàm externo, tam mentis, quàm oris. Illa fit meditando, cogitando, intelligendo: hic voce & scripto. Docet enim Logica intelligere, conceptus, quos verba mentis vocant, formare, eisdemque aptis verbis exprimere atque proloqui. 3. pro definitione. Logica namque præcepta leges rectè definiendi tradit. 4. pro syllogismo de quo tam in genere, quàm in specie pertractat Logica. 5. ab aliis sumitur pro proportionibus & summa. Quemadmodum enim Logistica sive arithmetica calculatoria numerorum proportionibus docet, rationes subducere, summas colligere atque dividere sic Logica docet proportionibus rerum inter se, mirum quænam res de aliis prædicari possint, quæ non possint, quæ subjici, quæ non subjici, prædicari debeant: deinde docet quoque Logica per Syllogismum ex multis unum colligere, & ex uno per Divisionem multa facere.

Sunt, qui Logicam dictam putant ab Hebræo מַלְאָךְ Angelus, nuncius. Unde, asserit Caramella Rabbinicè dici Logicam מַלְאָךְ, quasi Prædicta, Legata, Angelum, Caduceatricem. Dicitur idem

idem Caramuel, Logicam à nonnullis vocatam *Λογικήν*, quasi tu dicas *Bellatricem*, quòd apprehensionum clypeo præmunita, lanceam Syllogisticam torquens, propugnet veras, & falsas positiones expugnet.

Ac *Logica* quidem vocabulo quamvis expresse apud Aristotelem hæc scientia non appelletur, est tamen illud & à veteribus Peripateticis usurpatum, & ab Aristotelis phrasi petitum: appellat enim aliquando rationes, propositiones & questiones *Logicas*: aliquando etiam sic loquitur; *Logicè agamus, speculantibus Logicè* &c. Quanquam non idem ubique per rationes *Logicas* intelligat: subinde enim *Logicas* rationes vocat eas, quæ non sunt demonstrativæ & propriæ, sed communes atque probabiles duntaxat: subinde etiam eas, quæ sunt inanes & futes.

II. Alio nomine *Dialectica* nuncupatur, ἀπὸ τοῦ διαλέσθαι, quod est *sermocinari, colloqui, disputare, differere, ratione uti, mutuum colloquium exercere*: quod fit partim interrogando, partim respondendo: nam *Dialectica* facit, ut quàm aptissimè ad interrogata respondeamus. v. g. si quis rogetur, quid sit homo? hîc *Dialecticæ* peritus non respondet, ut imperitus aliquis, esse *bipes*, quod loquitur (nam illud ἐστὲν πρὸς Διότυπον) sed *animal*: novit quippe *Dialecticæ* peritus, quæstionem *quid est* de substantiâ & naturâ rei quærere, non de qualitate, quæ per quæstionem *quale sit* expeditur.

Hîc nota 1. Tò *Logica* sumi aliquando latè, pro omni disciplinâ, quæ circa λόγον seu sermonem versatur: quomodo ambitu suo complectitur *Grammaticam, Rhetoricam & Logicam* propriè sic dictam: omnes siquidem istæ disciplinæ sermonem considerant, licet non uno eodemque modo. 2. aliquando *strictè*, pro solâ istâ disciplinâ, quæ tradit modum sciendi seu differendi.

Nota 2. Tò *Dialectica* tribus potissimum modis usurpari. 1. valde *improprie* pro *Metaphysica* quomodo Plato *Dialecticam* disciplinarum vocat apicem: imò asserit, cæteras scientias, etsi consuetudine quâdam scientiæ dicantur, collatas tamen cum *Dialecticâ* scientias non esse. Idem *Dialecticum* vocat eum, qui rationem capit cuiuslibet essentiae. Idem *Dialecticum* vocat *sapientissimum*. Jam verò sapientissimus est, qui perspectas habet omnium rerum essentias, qualis est *Metaphysicus*. 2. *strictissime* & *proprie*, prout non toti *Logicæ*, sed uni tantum ejus parti convenit, nimirum *Topicæ*: τὸ enim *διαλέγεσθαι* *proprie* significat differere, vel probabiliter in utramque partem disputare: quod sola facit *Topica*, quæ & Πηγασικὴ sive *Tentativa* Philosopho nuncupatur. Atque ita *Dialectica* hoc modo sumpta differt à *Logicâ* secundo modo, ut pars à toto. *Dialectica* enim proponit *Loca* ex quibus, ceu certis quibusdam sedibus, argumenta de quâcunque quæstione probabiliter differendi proponuntur: *Logica* verò *proprie* dicta præscribit regulas definiendi, dividendi, argumentandi in omni materiâ. 3. *medio modo*, præsertim ubi Philosophus non ex professo & in proprio loco, sed in alieno ejus mentionem facit, per totâ scilicet facultate differendi: atque ita comprehendit etiam partem *Analyticam*: nam cap. lib. 1. *Rhet. ad Theodect.* ait; *ad Dialecticam pertinere de omni Syllogismo agere*. Ubi per *Dialecticam* intelligit aut solam *Analyticam*, aut solam *Topicam*, aut utramque simul. Non primum quia sic *Analytica* ageret de omni Syllogismo. Ergo & de probabili. Non secundum: quia sic *Topica* ageret de Syllogismo necessario. Ergo tertium.

III. Non pauci Ὁργανον & ὄργανον ὀργάνων narrant, vel quòd tota hæc scientia occupata

in conficiendis organis seu instrumentis sciendi, vel quod ipsa sit tanquam instrumentum, quo singularum rerum veritas in singulis artibus ac disciplinis eruitur, defenditur, ab errore & falsitate distinguitur ac separatur. Hinc Antiqui hoc instrumento, adeo necessario, destituti tam turpiter sæpe lapsi sunt. Eandem quoque ob causam $\chi\alpha\iota\rho\ \tau\eta\varsigma\ \phi\iota\lambda\omicron\sigma\phi\iota\alpha\varsigma$, manus Philosophia nuncupatur.

IV. Vocatur *modus sciendi*, non tam quod ipsa sit modus sciendi, quam quod illum doceat conficere; Definitionem, Divisionem, Argumentationem, Methodum: neque enim alio modo scientiæ cognoscuntur.

Unde colliges, Logicam esse modum sciendi, non quidem *formaliter*, sed partim *obiectivè*, partim *causaliter* & *effectivè*.

V. Dicitur $\kappa\alpha\upsilon\omicron\nu\iota\kappa\eta$, quasi dicas *Regularis*, quia est regula veritatis. Ut enim Architecti ad perpendiculum omnia explorant: ita omnis omnino veritas ad Logicas regulas examinanda est.

VI. Nominatur $\kappa\epsilon\iota\tau\iota\kappa\eta$, *Judicatrix*, quod ipsius solius sit, dare quasi stateram veri & falsi, ac judicare de discursu, aptè ne, an minus aptè factus sit.

VII. Vocat $\alpha\upsilon\alpha\lambda\upsilon\tau\iota\kappa\eta$ seu *Resolutoria*: quoniam ipsa sola discursus omnes examinat, & in partes suas ac principia resolvit. Licet enim cuiusvis sit, discursus componere, non tamen cuiusvis est, discursus resolvere.

VIII. Appellatur *disputatrix*: quemadmodum enim vites putantur, ne luxurient, & ut generosius producant vinum: Sic Logica docet sermones putare, ut, otiosis ablati, veritas innotescat.

III. *An detur, sive an existat Logica?*

Suppono 1. Logicam vulgò distingui in *Naturalem* & *Artificialem*. Naturalis est ipsum lumen Intellectus, cuilibet homini ab autore naturæ inditum, quo mens nostra, nullis imbuta præceptis, assentitur vero & respuit falsum. Et hæc reperitur etiam in infantibus, amentibus, ebriis, qui, licet ob certos cerebri affectus non discurrant eo, quo par est, modo, possunt tamen, ablato impedimento, discurrere. Artificialis est habitus seu qualitas labore ac studio quæsitæ, per quam Intellectus habilis redditur ad bene disserendum.

Suppono 2. Quæstionem tantum esse de Logica Artificiali: dari enim Naturalem in confesso est apud omnes: quia datur Intellectus, qui potest exercere functiones & operationes sibi con-naturales.

Resp. Datur Logica artificialis. Prob. 1. experientiâ: multi enim libri de definiendo, dividendo, & ratiocinando artificiosè sunt scripti: in horum autem cognitione tota Logica est posita. 2. Id ipsum satis exemplo suo docent ii, qui subtili rationum filo audientes in sui admirationem rapiunt. 3. naturale est homini sciendi desiderium. Ergo de modo sciendi, qui est Logica, debet ei sufficienter esse prospectum. 4. Quod fieri potest naturaliter, atque etiam casu, id potest ab homine longâ experientiâ in artem redigi. Sed naturaliter & casu aliqui bonos discursus faciunt. Ergo & arte id fieri potest. 5. Ubi sunt defectus, qui possunt longâ observatione emendari, ibi locus est arti. At in discurrendo homines deficiunt, & longâ observatione emendari possunt hi defectus. Ergo & arti hic locus est. Ergo datur Logica artificialis. 6. Dantur perfectissimæ scientiæ.

tiæ. Sed illæ sine Logicâ artificiali non possunt esse. Ergo datur Logica artificialis. Min. prob. Logica artificialis docet certò discurrere. Sed sine certo discursu absolutæ omnibus numeris non possunt esse reliquæ scientiæ. Ergo non possunt illæ esse sine Logicâ artificiali. 7. Intellectus invenit disciplinas aliis potentiis dirigendis & corrigendis accommodatas. Mirum igitur esset, si pro se nullam invenisset, quæ potentiam ratiocinandi corrigeret. Ant. Prob. Sic enim voluntas regitur & corrigitur per *Ethicam*, potentia loquendi per *Grammaticam*, potentia canendi per *Musicam* &c. 8. Omnes artes & scientiæ inventæ sunt, ut actiones hominis perficiant: id est, ut eas actiones, quas quidem suapte naturâ exercere homo poterat, sed imperfectè ac sine ratione, artis præsidio possit promptè, facilitè ac sine errore exercere. Unde fit, ut, cum varia sint operationum, quas homo perfectè suapte ingenio exercere non potest, genera, variæ quoque illi fuerint artes necessariae & scientiæ, ad eas dirigendas, inter quas non ultimum locum sibi vendicat Logica, quæ tradit modum rectè & ordinatè intelligendi, erroresque corrigit, qui in functionibus mentis solent contingere. Quemadmodum ergo primis annis Grammaticam discimus, bene loquendû gratiâ, quia per eam dictionis puritatem & compositionem, atque adeò oppositum barbarismum & solœcismum intelligimus: sic & Dialectica bene differendi gratiâ nobis addiscenda est: quia nobis ostendit veritatem, proindeque falsitatem omnis rationis. 9. Tandem probatur ex necessitate Logicæ, idque argumento Galeni perquam faceto adversus Erasistratum, hoc pacto; Aut ex quolibet sequitur quodlibet, aut non. Si primum, inquit, sic argumentor; Cygni sunt albi, corvi sunt nigri. Ergo Erasistratus est stultus. Si secundum, jam certè necessaria erit disciplina, quæ

doceat, quid, quando & quomodo ex aliquo sequatur. Hæc autem est Logica. Ergo Logica est necessaria, ac proinde existit: Natura enim non deficit in necessariis.

Dices 1. Logica docet malè discurrere: docet enim sophismata, errores, fallacias & ingenii contentiones. Ergo non datur Logica artificialis ob eum, qui dictus est, finem.

Resp. 1. Neg. Conf. Contrariorum enim est eadem scientia. Sic Medicina de morbo agit & sanitate. Resp. 2. Distinguendo probationem Antecedentis: Logica agit de fallaciis, ut falsas, Nego: ne malè discurras, neve à malè discurrentibus incautus decipiare, Concedo. Unde iterum negatur Consequentia.

Dices 2. Quemadmodum fabricando fabri simus, ita etiam, ratiocinando & differendo in aliis scientiis, modum ratiocinandi & bene ac sine errore intelligendi acquirimus. Ergo non est opus speciali aliquâ facultate aut doctrinâ, ab aliis scientiis distinctâ, quæ id doceat.

Resp. Negando Antecedens: quia ille tantum novit ratiocinandi artem, cui leges bene differendi & rationem in sua principia resolvendi notæ sunt. Hoc autem ratiocinando in aliis scientiis non acquiritur, sed per solam Logicam. Unde licet casu nonnumquam contingere possit, ut quis bene ratiocinetur absque Logicâ, tamen quia nescit, an rectè ratiocinetur, propterea quòd ignoret præcepta bene ratiocinandi, dici non potest ullam habere artem bene ratiocinandi: sed similis erit illi, qui rectum tenet iter, & tamen hoc ignorat, vel qui congruè loquitur, & nescit, se congruè loqui.

Dices 3. Aliæ scientiæ definiunt, dividunt & argumentantur. Ergo ad eam rem non opus est Logicâ artificiali.

Resp. Neg. Conseq. Nulla enim alia, præter Logicam,

Logicam, docet generales differendi formulas: verum quælibet de suo particulari objecto disputat, ut Astronomia de Astris, Geometria de magnitudine terræ, distantia &c. Unde distingui potest Antecedens, Aliæ scientiæ definiunt &c. *materialiter*, Concedo: *formaliter*, Nego. Id est, aliæ scientiæ materiam definitionum, divisionum & argumentationum suarum sibi habent: sed formulas & modos definiendi &c. à Logicâ emendicant.

IV. Quomodo Logica naturalis & artificialis differant?

Differunt *realiter* & *essentialiter*: nam 1. possunt ab invicem separari: etenim naturalis potest esse sine artificiali: at artificialis sine naturali esse non potest. 2. Distinctæ species differunt essentialiter. At Logica naturalis & artificialis sunt distinctæ species: hæc enim sub habitu, illa sub potentiâ naturali continetur. 3. differunt subjectis: naturalis enim inest omnibus hominibus: artificialis non in omnibus, sed in aliquibus tantum reperitur. 4. naturalis genuit artificialem, ejusque quasi mater est: artificialis autem non produxit naturalem. 5. naturalis perficitur ab artificiali: at artificialem naturalis non perficit. Quod intellige de perfectione *accidentali*, non *essentiali*.

Dices 1. Perfectum & imperfectum non differunt essentialiter. At Logica naturalis est imperfecta, ut dictum est: artificialis verò perfecta. Ergo Logica naturalis & artificialis essentialiter non differunt.

Resp. Dist. Maj. Perfectum & Imperfectum non differunt essentialiter, si sint ejusdem speciei, Concedo: si sint diversæ speciei, Nego. Jam verò Logica naturalis & artificialis sunt diversæ speciei.

Illa enim est in secundâ, hæc in primâ Qualitatis specie.

Dices 2. Opera Naturæ sunt perfectiora operibus Artis. At Logica naturalis est opus Naturæ. Ergo Logica naturalis perfectior est Logica artificiali.

Resp. Dist. Maj. Vera enim est de operibus necessariis, ut sunt cursus siderum, calor ignis &c. Falsa est autem de operibus liberis, & quæ aliter habere se possunt, quales sunt operationes Intellectus & Voluntatis mutabiles. Ideo autem Logica naturalis est imperfecta, quia per illam non semper bene operamur : & licet bene operemur, non tamen certi sumus, nos bene operari. Artificialis autem perfecta est, quia per illam & semper bene operamur, & nos bene operari, certi sumus.

V. *Quid omnium consensu non sit Logica?*

Suppono, Logicam Artificialem vulgò distinguere in *Docentem* & *Utentem*, vel potius *Usitatam*. Docens tradit regulas bene differendi in quacunque materia. Græci eum dixerunt *ἀρετὴν ἀνὺλσαν*, quia Præcepta ab omnibus rebus separata considerat. Utens præcepta Logicæ docentis tum propriæ, tum aliarum scientiarum materię applicat. Quæstio hæc de Logica, ut docens est, instituitur.

Certum est autem, Logicam esse qualitatem, & quidem habitum Intellectus acquisitum usu & exercitio. Tales habitus possunt esse septem; duo Imperfecti, *Fides* & *Opinio*: quinque Perfecti; *Intelligentia*, *Sapientia*, *Prudentia*, *Ars* & *Scientia*.

Resp. I. Logica non est Fides. Nam Fides est habitus obscurus, quo assentimur rebus ab alio revelatis ob dicentis auctoritatem. Talis autem
Logica

Logica non est. Ergo neque Fides est, Min. prob. Tunc non credimus revelanti, cum ad assensum requirimus firmas rationes. Sed Logica semper requirit firmas rationes. Ergo Logica non assentitur rebus revelatis, ob dicentis auctoritatem.

Obijcit hic non nemo; Qui credit ita esse, ut audit, is fidem habet: siquidem fides est ex auditu. At tirones Logicæ, qui prima ejus discunt præcepta, credunt, ea esse certa & scientifica, quia ita audiunt à Præceptoribus. Ergo Fidem habent. Ergo per præcepta Logica acquirere non poterunt alias scientias vel notitias evidentes: quia illæ omnes in incerta fundantur radice, nimirum in Fide humana. Unde in credentium intellectu erit Logica ad summum, ut solet esse pretiosa margarita in manibus rustici valorem istius margaritæ ignorantis.

Resp. ad Minorem, quæstionem esse de Logica in abstracto, & in se considerata, non autem in concreto, & prout est in hoc vel illo subjecto. Deinde respondeo, non quæri hic de Logica imperfectâ, qualis est in tirone, sed de perfecta, qualis est in Logico consummato, qui non est mancipium alienæ libidinis, neque credit cuivis quidvis dicenti: sed id demum amplectitur, quod certa ratione probatur.

Resp. II. Logica non est Opinio Nulla enim opinio est habitus certus & evidens, sed nititur rationibus probabilibus, & assentitur cum formidine. At Logica est habitus certus & evidens, neque nititur solum probabilibus &c. Ergo Logica non est opinio.

Non negamus tamen, sicuti in omnibus scientiis, ita in Logica dari habitus opinativos, qui ad Topicam pertinent.

Resp. III. Logica non est Intelligentia. Nam Intelligentia est habitus, quo sine discursu sex argumentatione

assentimur primis principiis, id est, propositionibus lumine naturali notissimis, qualis est hæc; *Impossibile est, idem simul esse & non esse*: item, *Omne totum est majus suâ parte*. Sed talis non est Logica. Ergo Logica non est Intelligentia. Min. Prob. quia Logica assentitur propositionibus, quæ à paucis intelliguntur. v. g. Syllogismum in *Baralip* indirectè concludere: quia in eo minus extremum affirmatur de majori. Sed hoc non est lumine naturali cuivis notum. Ergo &c.

Resp. IV. Logica non est Sapiencia. Nam 1. Sapiencia versatur circa res altissimas, Deum & Intelligentias. At Logica circa eas non versatur: quia versatur tantum circa Definitiones, Divisiones, &c. 2. Sapiencia cognoscit res per causas altissimas. At Logica non cognoscit res per causas altissimas. 3. Sapiencia est scientiarum *thēa*. Logica non est scientiarum *thēa*, sed ancilla. 4. Sapiencia est Scientia simul cum Intelligentiâ. Atqui Logica non est Intelligentia. Ergo neque est Sapiencia.

Dices: Sapiencia judicat de omnibus. At Logica judicat de omnibus. Ergo est Sapiencia. Resp. 1. negando consequentiam: quia in secundâ Figurâ ex puris affirmativis nihil concluditur. Resp. 2. Sapienciam judicare de omnibus per resolutionem in primas causas: Logicam non. Resp. 3. Non docentem, sed utentem Logicam de omnibus judicare.

Resp. V. Logica non est Prudentia. Nam Prudentia versatur circa actiones, quæ faciunt hominem bonum vel malum. Sed Logica non versatur circa illas actiones: nam actiones illæ sunt Voluntatis. Logica autem non agit de actionibus Voluntatis, sed Intellectus. Ergo Logica non est Prudentia.

Hactenus constat, quæ, ex omnium Philosophorum mente,

te non possint Logicæ genus haberi. Videndum restat, quid-nam pro legitimo ejus genere statuendum sit.

VI. An Logica sit Ars ?

PRO affirmativâ, tanquam pro aris & focis pugnant multi. Nos negativam amplectimur : Omnis enim ars est habitus vera cum ratione effectivus, ex lib. 6. Ethic. cap. 4. Logica non est habitus vera cum ratione effectivus, Ergo Logica non est ars. Ut probeur Minor,

NB. ex T. Aquin. lect. 3. & 4. in 6. Eth. Factionem sive effectiorem esse artis & transire in materiam externam, ita ut esse effectivum sit esse operativum circa materiam externam. Verba Thomæ lect. 4. sub finem sic habent ; *Ars est factionis directiva. Factio autem, ait lect. 3. circa medium, transit in exteriorem materiam.* Idem reperit 1. 2. q. 57. art. 4. his verbis ; *Ars est recta ratio factibilium : prudentia verò est recta ratio agibilium. Differt autem facere & agere, quia, ut dicitur 9. Metaph. Factio est actus transiens in externam materiam.* Hæc ille.

Quam Doctrinam Zab. l. 1. de nat. Log. c. 8. probat autoritate Aristotelis, his verbis ; *Efficere, inquit, ea propriè dicimur, quæ extra edimus.* Ideo Arist. l. 2. Phys. c. 1. dicit, artem esse principium operandi in alio : hoc enim discrimine artem separat à naturâ, quòd naturâ sit principium operationis recepta in illo ipso, in quo natura est, quam immanentem operationem vocant : ars vero sit principium operationis in alio, quam transeuntem vocant : propterea in ipso artis opere ars non est, sed extra nempe in animo artificis. Hæc Zabarella. E quibus patet, habitum effectivum esse principium externum. Unde probatur Minor suprà posita : sic enim concludimus in Celantes :
Nullum

tur materia externa, per effectiōem verò movetur.

Nullum principium externum est Logica. Omnis ars sive habitus verâ cum ratione effectivus est principium externum, ut jam probatum est. Ergo nullus habitus verâ cum ratione effectivus est Logica. Major patet: Logica enim versatur circa opus internum & immanens in intellectu.

Julius Pacius in Præf. comm. ad Isagogen Porphyrii negat Majorem. Respondeo inquit, *Logicam & Syllogismum esse in eodem intellectu, sicut faber & lectica sunt in eodem cubiculo: sicut autem faber dicitur principium externum quia non est in lecticâ seu ligno, ex quo lectica: ita Logicus est principium externum, quia non est in Syllogismo, nec in eâ materiâ, ex quâ extruitur Syllogismus.* Hæc Pacius cujus responsio admittenda non est: quæro enim ex eo, num, si cubiculum ipsum in quo sunt faber & lectica, esset subjectum informatum fabro, tanquam principio operandi per se, circa illud subjectum, & in seipso per fabricum produceret lecticam, faber esset principium internum respectu lecticæ? Certè si hoc negetur, neque natura erit principium internum, quæ dicitur principium internum, quòd in subjecto, in quo est, id est, in habente naturam, producat motum & quietem. Quod si faber esset ut sic principium internum, cum ita se habeat Logica respectu Logici, sicut forma informans Logicum, & in ipso Logico sit opus & materia Logica, nempe conceptus vel Entia rationis & dispositio conceptuum sive Entium rationis, Logica erit principium internum & non externum.

Balforeus in organon quæst. 5. sectione 6. & 7. negat Minorem dicitque, recurrendum esse ad eam Artis distinctionem, quâ distinguitur in eam, quæ effectiōe sola contenta est, ut ars canendi, saltandi, citharum

citharum pulsandi &c. & eam, quæ effectiōe sua opus aliquod molitur, quod oculis subjiciatur, & hanc ait circa materiam aliquam externam: artem verò priori modo sumptam esse posse principium externum: artem verò priori modo sumptam esse posse principium internum, & operari in eo, in quo est: sic cantio inquit, in eo est in quo est ars canendi, saltatio in eo, in quo est ars saltandi. Unde tandem concludit, ignoratione hujus distinctionis deceptum fuisse Zabarellam.

At certè ipse quidem deceptus est egregiè, dum vult cantionem & saltationem esse in eo, qui canat & saltat, quasi verò non sint hæ effectiōes circa aërem externum, cantio quidem circa aërem ori vel faucibus inclusum, saltatio verò circa aërem circumstantem: est enim à potentiâ motrice de loco ad locum, quæ operatur circa locum externum.

Fateor quidem actum ipsum potentiæ motricis esse actum vitalem & provenire à principio interno: sed cum talis potentiâ moveat per illum actum, materiam externam, nempe aërem non potest dici motus ille actio, prout distinguitur ab effectiōe; alioqui nulla esset effectio, quia nullum est opus artis, quod non sit à potentiâ matrice exercente actum, qui sit vitalis illo modo.

Quemadmodum ergo, cum artifex facit opus externum, quod permanet v. g. lecticam, licet exerceat actum vitalem, qui recipitur in ipso corpore, nempe motum illum spiritum animalium, nervorum, muscutorum, ossium & aliarum hujusmodi partium, quia, cum opere suo moto, aliud corpus externum movet, dicitur efficere, non agere: ita quando canit aut saltat, quia, motis membris, movet aërem externum dicitur efficere, non verò agere: per actionem enim nulla move-
tur

Nulla ergo est distinctio artis, quam affert Balforeus, in eam, quæ sit principium internum, & eam, quæ sit externum principium quia nulla est ars, quæ non sit principium externum, licet nullum opus post effectiorem maneat : hoc enim pendet ex materia, quæ motum aut figuram, acceptam ab arte, non conservat.

Præterea, si daretur aliqua ejusmodi ars, quæ esset principium internum, debuisset Aristoteles ejus mentionem fecisse in explicatione naturæ, & ejus ab Arte distinctione: Si enim ars aliqua esset principium internum, non debuisset dicere absolutè, hoc esse discrimen inter artem & naturam quod Natura sit internum principium, Ars externum. Inter quas cum attulerit hoc discrimen, dico, nullam esse artem, quæ non sit principium externum. Malè ergo negata fuit Minor argumenti nostri.

Objicit forsan Balforeus, Omne principium actionis propriè dictæ est principium internum. Ars est principium actionis propriè dictæ. Ergo ars est principium internum. Min. prob. Ars est principium citharizationis. Citharizatio est actio propriè dicta, ex 1. magn. mor. c. 35. Ibi enim affert Philosophus citharæ pulsus in exemplum actionis propriè dictæ. Ergo ars est principium operationis propriè dictæ.

Resp. Neg. Min. ad probationem quæ affertur ex Arist. dico, citharizationem ab eo fuisse allatam in exemplum Actionis, non quidem verum (cùm in exemplis non requiratur veritas) aptum tamen ad explicandum actionem aliqua similitudine, quod ipsi est familiare : non autem, quod velit, actionem propriè dictam extendi posse ad illas Artis effectiões, quæ nullum relinquunt opus post se. Eandem enim ibi tradit doctrinam quam tradiderat lib. 6. Eth. cap. 5. ubi expresse docet, effectiorem pertinere ad
artem

artem, actionem ad prudentiam, & hoc inter se distinguere artem & prudentiam. Certum autem est, citharæ pulsum esse ab arte. Ergo certum est, eum esse effectiorem. Ergo non esse actionem, cum aliud sit effectiorem, aliud actionis genus, ex c. illo 5.

Quod si quis velit distinguere artes in eas, quæ relinquunt opus post se, & eas, quæ non relinquunt; hæc opera, propter similitudinem quandam, quam habent cum actionibus humanis, poterit appellare actiones, & illa effectiorem. Atque ita vocantur à plerisque, ita ut *Actionis* vox sumatur duobus modis. 1. *proprie* pro *actione interna*, *quæ sit à voluntate*. 2. *improprie* pro *artis opere*, *quod non permaneat*. Sed inde non sequitur, artem non esse principium externum. Dicendum ergo est, artem proprie sumptam non posse convenire Logicæ, quia non est habitus effectivus: ad effectiorem namque requiritur. 1. *externa materia*, in qua opus aliquod producat, qualis materia Logico non subijcitur. 2. requiruntur etiam *externa corporis membra* ad artificis effectiorem. At illis non indiget Logicus ad construendum Syllogismum 3. *ars opus externum* relinquit, at Logica minime: licet enim Logicus Syllogismum faciat, ille tamen à Logico non consideratur, ut Theologus ut Philosophicus, aut alii materiæ applicatus, sed nuda ejus forma, cum vero terminorum positu, eorumque iusta coherencia mente formatur.

Dices Logicæ comperit definitio Artis à Luciano tradita; Ars est systema seu comprehensio præceptorum certorum, usu comparatorum & ad utilem finem in vita spectantium. Ergo est ars.

Resp. neg. conf. Cum enim hæc definitio tam lata sit, ut culibet disciplinæ adaptari possit, idcirco eandem hoc loco rejicimus merito, quia proximum genus hic acquiritur. Adde quod talis comprehensio præceptorum non aliquem animi habitum

habitum, in quorum numero esse debet Logica, constituat, sed potius adminiculum, quoddam, ad habitus comparandos rectissimè dicatur. Is enim, qui sit quomodo calceus componendus sit, non est sutor, nisi cognitionem illam præceptorum per usum ad habitum transferat, ita ut calceum componere possit. Imò si statuunt, illam comprehensionem esse artem, necessariò quoque nobis concedere debent, data arte, dari artificem: & per consequens, datâ comprehensione artificiosâ præceptorum Logicorum, dabitur etiam Logicus: nam cui definitio attribuitur, de eo definitum negari inquit. Verùm consequens est absurdum, quia videmus, plurimos alicujus disciplinæ intelligere præcepta, qui tamen necdum dicuntur artifices, propterea quod crebrius actionibus habitum sibi nondum comparaverint. Rejicienda igitur est definitio Stoicorum, quia systema illud extra mentem quoque subsistere potest: Logica verò in mente est. Cum igitur illa comprehensio de omnibus dici doctrinis possit, ideo proximum Logicæ genus minimè constituit, quia Logica hic consideratur, tanquam animi quædam perfectio.

VII. An Logica sit Scientia.

Suppono, nomen *Scientiæ* tribus modis usurpari: 1. *latissimè*, pro quâvis cognitione. Ita scimus, quicquit opinione aut fide tenemus, & sic Grammatica est scientia. 2. *strictissimè*, pro solis scientiis speculativis. 3. *mediâ significatione*, pro omni & solâ notitia certa & evidentem per demonstrationem comparata.

Suppono 2. Duo hic esse certa. 1. si scientia sumatur primo modo, Logicam esse scientiam. 2. at si secundo sumatur modo, contra à se habere.

Controver

ogica, Controversia igitur manet de sola tertia significa-
 n, ad tione.

Statuo, Logicam esse scientiam, idque his do-
 ceo rationibus. 1. Cognitio, quæ comparatur per
 fit, veras demonstrationes, est scientia. At Logicæ
 cep- cognitio ita comparatur: nam de Definitione Lo-
 cal- gica cognoscit hanc proprietatem; *parere perfe-*
 llam *ctam rei cognitionem*, hoc modo; Quod *re* explicat
 oque essentiam rei, parit perfectam rei cognitionem.
 arti- At qui definitio explicat essentiam rei. Ergo &c.
 nsio- De Divisione cognoscit, quod *liberet mentē confu-*
 labi- *sione*, hoc modo; Id, quod totum in partes divi-
 ttri- dit, liberat mentem, confusione. At divisio id facit.
 Ve- Ergo &c. De Demonstratione cognoscit, *quod pa-*
 nus, *riat scientiam*, hoc modo; Id quod constat primis
 pra- & immediatis principiis &c. continentibus causam
 erca conclusionis parit scientiam At demonstratio iis
 dum constat. Ergo parit scientiam. De syllogismo
 tois Dialectico probat, *eum parere opinionem*, hoc pa-
 que cto; Quicquid utitur medio termino probabili,
 cum parit opinionem. Sed Syllogismus dialecticus uti-
 nia tur medio termino probabili. Ergo is parit opi-
 imè nionem.

Ex his demonstrationibus interum; sic argu-
 mentor; Veræ demonstrationes gignunt veram
 scientiam. At hæ sunt veræ demonstrationes. Er-
 go veram gignunt scientiam. Min. prob. Ex sunt
 veræ demonstrationes, quæ probant, veras propri-
 etates convenire subiecto per propriam causam. At
 hæ demonstrationes allatæ id faciunt: est enim
 in his medius terminus causa propria & immedia-
 ta ut prædicatum seu proprietas conveniat subje-
 cto conclusionis. Ergo hæ sunt veræ demonstra-
 tiones.

Probatur 2. à posteriori; Aliæ scientiæ sunt
 scientiæ propter Logicam. Ergo & ipsa Logica
 est scientia. Ant. prob. Aliæ scientiæ sunt scien-
 tiæ, quia habent modus sciendi infallibiles. Sed
 illos

illos habent à Logica. Ergo propter Logicam sunt scientiæ. Conf. vero prob. Si enim Logica dat modos sciendi in fallibiles, ipsa debet scire illos esse infallibiles. Sed dat modos infallibiles. Ergo ipsa scit per scientiam esse infallibiles.

Probatur 3. Id est scientia, cui conveniunt scientiæ conditiones. Sed conditiones scientiæ conveniunt Logicæ nam 1. *ex parte objecti* Logica est de re necessaria, scilicet de modo sciendi sive de modo infallibili definiendi, dividendi argumentandi. 2. *ex parte intellectus* cognitio & est certa, evidens & clara, idque 3. *ex parte medii* per propriam causam, quæ scilicet semper & ubique est causa, cur hoc prædicarum huic subjecto conveniat, Ergo Logica est scientia.

Dices 1. Grammatica & Sutoria etiam possunt aliquid demonstrare de suo objecto, & tamen non sunt scientiæ. Ergo nec Logica propter solas causas, quas affert, & demonstrationes, est scientia.

Resp. Dist. Ant. hæc enim facultates vel artes non demonstrant aliquid *per se* & ex natura artis propria, sed, si demonstrant, id fit *per accidens*.

Resp. 2. Non afferunt artes illæ causas necessarias & sufficientes à priori, sed tantum ex fine externo, experientia & autoritate alterius, nec demonstrant de universali objecto veras proprietates, uti facit Logica *per se* & ex natura suâ.

Dices 2. Aristoteles disertis verbis 1. Rhet. c. 2. ait, Rhetoricam & Dialecticam non esse scientias, sed facultates, quia scilicet non versantur circa unum objectum sed circa res omnes. Ergo Logica non est scientia.

Resp. 1. Verum esse argumentum de Logica *utente*, non de docente.

Resp.

Resp. 2. ab Aristotele intelligi solam Topicam, quæ dici potest facultas in utramque partem disputandi, maximè si attendas materiam: alioqui si præcepta ipsius inspexeris, non minus illa sunt scientificè demonstrata, quàm alterius cuiusdam partis Dialecticæ sive Logicæ. Unde

Resp. 3. In Inventione argumentorum duo spectantur. 1. *exercitium argumenta probabilia inveniendi & construendi*, & sic non est scientia. 2. *scientifica ratio docendi*, quomodo invenienda sint argumenta, quibusve constare debeat probabile argumentum, ut optimum sit. Et hoc modo Topica est vera scientia, sive pars veræ scientiæ, quia ex evidentibus demonstrat principiis. Syllogismum topicum generare opinionem.

Dices 3. Aristoteles lib. 2. Met. cap. 3. docet, absurdum esse quærere scientiam & modum sciendi simul. Ergo Logica quæ est cognitio modi sciendi, non est scientia proprie dicta: alioquin enim, qui quæreret cognitionem Logicæ, simul quæreret modum sciendi & scientiam.

Resp. Neg. Conseq. solum enim innuere vult Aristoteles, absurdum esse, si quis quærat modum sciendi & scientiam ab illa cognitione modi sciendi distinctam, v. g. absurdum esse, studere Logicæ & Physicæ simul: scientiæ enim, quæ sunt à Logica distinctæ non possunt sufficienter comparari, nisi prius per Logicam scientiam cognitus fuerit modus sciendi. Aliam solutionem vide in Effatis.

Dices 4. Si Logica est vera scientia oportebit eam studio comparare: cum nulla scientia nobis à natura indita. Non possumus autem eam comparare, nisi prius sciamus modum, quo sit comparanda. Sed non scimus modum illum nisi per Logicam. Ergo, cum non sciamus Logicam, non poterimus scientiam. Logicam nobis comparare.

Resp.

Resp. Distinguendo subsumptum : scimus enim modum illum aliquo usque, per Logicam scilicet naturalem : & per illum modum sic cognitum possumus nobis comparare Logicam artificialem.

Quæres, Cur non etiam alias scientias possumus nobis comparare per modum sciendi naturaliter cognitum, ante Logicam artificialem, ut ita non tantum possimus dicere Logicam cum aliis scientiis, sed etiam alias scientias, ante Logicam.

Resp. Naturalis illa cognitio modi sciendi seu differendi est valde imperfecta, sicuti omnis cognitio naturalis absque arte in multis deficit. Unde per eam aliquo usque & imperfectissimè acquiri poterunt aliæ scientiæ : Logica autem perfectè quia, ubi fuerit aliqua sui parte acquisita per Logicam naturalem, seipsam juvabit & illustrabit, dum exactius tradat modum sciendi, vel naturam modi, per quem exactius cognitum ipsamet scientia Logica facilius & certius comparatur, sicut ceteræ scientiæ per ipsam. At vero ceteræ scientiæ, cum non tradant modum sciendi, non poterant seipsas juvare, & perficere naturalem Logicam, adeoque non poterunt perfectè comparari modo sciendi neque ante, neque post perfectius cognitio.

VII. Qualis scientia sit Logica ?

HAc de re Philosophi certant, & adhuc sub iudice lis est. Quibusdam placet, Logicam esse practicam, quibusdam speculativam, aliis nec speculativam, nec practicam sed mixtam ex utraque.

Statuendum est 1. Logicam non esse mixtam scientiam ex practica & speculativa : nullus enim habitus purè naturalis potest esse simul practicus & speculativus. At Logica est habitus purè naturalis. Ergo &c. Major prob. Siquis habitus natu-

ralis posset esse simul practicus & speculativus, jam duæ differentia formaliter diversæ convenirent uni speciei. At hoc absurdum est, quia unius speciei una tantum datur differentia formalis. Ergo &c. Maj. prob. quia *practicum* & *speculativum*, si sumantur formaliter, sunt differentia formaliter diversæ in habitibus : nam differentia, quæ sumuntur à fine interno scientiarum, sunt formaliter diversæ. At *practicum* & *speculativum* sumuntur à fine interno scientiarum. Ergo &c. Maj. prob. quia respectus scientiæ ad objectum suum & finem internum est illi essentialis. Minor patet quia speculativæ finis est veritatis cognitio : practicæ vero opus. Finis *externus* vel *scientis* potest esse varius : at *internus* vel *scientiæ* semper est unus & immutabilis.

Statuendum est 2. Logicam non esse scientiam speculativam, sed practicam. Hoc ut probetur,

Suppono, *πραξις*, quæ est finis scientiæ practicæ, esse actum cujuscunque potentia aptum dirigiri à judicio practico Intellectus, etiamsi operatio ejus sit in ipso intellectu : alioquin : ut rectè ait Fonseca lib. 2, Metaph. c. 3. quæst. 2. sect. 3. actiones prudentiæ, quæ sunt operationes Intellectus, & diriguntur per scientiam Moralem, non essent praxes, quod tamen plerique concedunt.

Hinc ita suadetur nostra sententia 1. Illa scientia est practica, cujus finis principalis & ultimus non est veritas, sed opus : sive, quæ non est contenta sola veritatis contemplatione, sed ulterius tendit ad opus, tradendo præcepta operandi. Sed Logica est talis. Ergo &c. Min. prob. Logica non est contenta scire, quod divisio liberet mentem confusione, Definitio naturam rei explicet, Demonstratio generet scientiam : sed tradit præcepta bene definiendi, dividendi demonstrandi. Ergo &c. 2. Ethica est practica, quia dirigit actus
Voluntatis

Voluntatis secundum rectitudinem moralem; id est, ut actus sint boni & honesti. Ergo à pari Logica est practica, quia dirigit operationes Intellectus, secundum rectitudinem Logicam, ut v. g. bonus fiat Syllogismus.

Dices forsitan, disparem esse rationem, quia operationes Voluntatis sunt praxes, operationes verò Intellectus non: ad hoc autem, ut aliqua scientia sit practica, debere versari circa praxin. Resp. Negando, Operationes Intellectus non esse praxes.

Dices: De ratione *πραξιως* est, ut sit operatio alterius potentiae ab Intellectu. Ergo intellectus operationes non sunt praxes.

Resp. Neg. Ant. Tantum enim requiritur, ut praxis sit actus liber, qui dirigi possit per Intellectum, cuiuscunque tandem sit potentiae: quod actionibus Intellectus primò convenit: nam divisio artificiosa v. g. Intellectu fabricata propriissime dirigitur ab eà cognitione & regulâ, quâ Dialectica modum praescribit, quo bona divisio perficiatur.

Quid ergo, inquires, sibi vult Aristoteles. 3. de An. cap. 10. cum ait; *Intellectum extensione fieri practicum*? Hoc enim significare videtur, non convenire Intellectui practicum iudicium respectu suarum operationum, sed tantum respectu earum, quæ extra ipsum exercentur.

Resp. 1. Propositionem illam neque loco citato, neque alibi apud Aristotelem reperiri, sed à Scoto aut ejus fratribus esse confictam.

Resp. 2. Etiam si exstaret apud Aristotelem, nihil contra nos faceret: sensus enim ejus non esse ris, qui allatus est, sed hic potius, quod Intellectus per iudicium practicum non conquiescat in objecto cognito, sicut per iudicium speculative, sed ulterius se extendat ad aliam actionem, eam scilicet, quam iudicium practicum dis-

stat esse faciendam. Quòd autem hæc actio ab eodem Intellectu, vel ab aliâ potentiâ fiat, id nihil refert ad rationem praxios, dummodo ab Intellectu, mediante iudicio practico, dirigatur.

Dices: Cognitio practica dirigens debet proponi per dictamen practicum. Sed Logica id non facit: quia ita proponit tantum enunciativè; *Definitio constat genere & differentiâ*. Ergo non est practica.

Resp. Cùm enunciativè effert, perinde est ac si efferrer præceptivè, *constare debet*, dummodo opus ipsum, quod fieri debet, explicetur & cognoscatur per eam cognitionem, velut objectum, & modus etiam faciendi id opus, sicuti Definitio est opus faciendum, & explicatur etiam modus ejus faciendæ.

IX. An & quomodo Logica sit una scientia?

NOta 1. Triplex est unitas: 1. *numerica*, quæ aliquod individuum seu singulare dicitur unum, ut Petrus. 2. *specificæ*, per quam omnia individua alicujus speciei dicuntur quid unum, ut omnes singulares homines dicuntur quid unum in specie hominis. 3. *genericæ*, per quam omnes species generis dicuntur quid unum: ut omnes species animalis dicuntur quid unum in genere animalis.

Hic non quæritur de unitate numericâ Logicæ: illa enim multiplicatur pro multiplicatione subjectorum seu intellectuum, in quibus reperitur. Sic Logica, quæ est in Petro, censetur numero distincta ab eâ, quæ est in Paulo. Sed quæritur de unitate genericâ & specificâ, an scilicet Logicæ unitas specifica sit tribuenda, ita ut in Logicas solo numero differentes immediatè dividatur, sicuti homo immediatè dividitur in homines singulares solo numero differentes, an verò unitas ei genericæ

rica fit tribuenda, adeò ut Logica immediatè in diversas specie Logicas dividi debeat? sicut animal, quod est unum unitate genericâ, immediatè dividitur in varias species, hominem scilicet & bestiam.

NB. 2. Unitas generica vel specifica scientiarum desumitur ex objecto formali, adeò ut illa scientia dicatur una specie, quæ habet objectum formale specie unum: illa autem una genere, quæ habet objectum formale genere unum.

Resp. Logica est una specie scientia. Illa enim scientia, in quâ omnia considerantur sub eâdem ratione objecti formalis, est una specie. Sed in Logicâ considerantur omnia sub eâdem ratione objecti formalis: omnia enim considerantur in ordine ad modum sciendi sub omnimodâ abstractione. Ergo Logica est una specie. Major prob. ut se habet potentia in unitate desumendâ, ita & habitus: quia utrobique est par ratio. Sed potentia est una specie per quam attinguntur omnia sub eâdem ratione objecti formalis, v. g. potentia visiva habet pro objecto formali visibile, quatenus visibile, ad quod refertur per se, atque accipit ab eo rationem & speciem. Ergo & habitus seu scientia, in quâ omnia considerantur sub eâdem ratione objecti, erit una specie.

Cbj. 1. Logica est una genere scientia. Ergo non specie. Ant. prob. In quâ scientiâ omnia eâ quæ considerantur, conveniunt in ratione formali genericâ, ea est una genere. At omnia in Logicâ considerata conveniunt in unâ ratione genericâ. Ergo est una genere. Min. prob. Modus sciendi est ratio formalis generica. Omnia in Logicâ considerata conveniunt in ratione modi sciendi. Ergo omnia in Logicâ considerata conveniunt in unâ ratione genericâ. Mai. prob. Quod convenit multis specie differentibus, habet unam rationem genericam. Modus sciendi convenit multis specie differentibus

rentibus

rentibus, Definitioni scilicet, Divisioni & Argumentationi. Ergo &c. Confirmatur: Varia dantur objecta Logicæ inter se specie diversa. Ergo non est una specie: ab objectorum enim diversitate dependet scientiarum diversitas. Ant. prob. quia aliud est specie objectum libelli Porphyrii, aliud libelli de Categoriis, aliud libelli de Interpretatione &c.

Resp. Definitionem, Divisionem & Argumentationem dupliciter spectari posse. 1. *materialiter*, seu *secundum esse rei*. 2. *formaliter*, seu *secundum rationem scibilis*. Priori modo considerata specie differunt, non posteriori. Ad confirmationem dico; illa objecta specie diversa esse, si accipiantur *materialiter*: at non esse diversa, si sumantur *formaliter*.

Obj. 2. In Logicâ dantur habitus diversi specie. Ergo Logica non est una specie scientia. Ant. prob. Actus diversi specie producant habitus specie diversos. In Logicâ dantur actus diversi. Ergo & habitus. Maj. prob. quia actus generant habitus, & in iis relinquunt communicatam entitatem. Min. prob. Diversus est actus in specie, quo cognosco, Prædicabilia esse quinque, ab eo, quo cognosco, Demonstrationem parere scientiam, Syllogismum Topicum generare opinionem. Confirmatur: ubi est nova difficultas operandi, ibi novus est ponendus habitus. Sed, ordinatâ primâ mentis operatione, nova est difficultas operandi in Compositione & Divisione, nec non in Discursu. Ergo ad ea est novus habitus ponendus.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. dico; ubi sunt actus diversi in natura rei, diversi sunt habitus constituendi, Nego: ubi sunt actus diversi in ratione cognoscibilis, diversi sunt habitus constituendi, Concedo. At hoc in Logica non obtinet: licet enim Intellectus mille Definitiones & Conclusiones cognoscat in eadem ratione cognoscibilis, actus tamen illi

illi cognoscendi ejusdem erunt rationis. Ad Confirm. Dist. Maj. ubi est major difficultas extra eandem rationem objecti formalis, novus est ponendus habitus, Concedo: ubi est nova difficultas operandi intra eandem objecti formalis rationem, novus est ponendus habitus, Neg. Maj. Unde facilis est responsio ad Minorem & Consequentiam.

X. *Quid-nam sit objectum
Logicæ?*

Nusquam alibi tot invenias loquendi modos, quot hic sese in Philosophorum offerunt Scholis.

I. Nominalium turba, *Voces* esse objectum Logicæ, ad ravim usque clamat. Sed refutantur facile: nam 1. Si Logica occupatur in Vocibus, vel occupabitur in earum sono, vel in significatione, vel in eo, quod sint signa, quæ alterius manifestant conceptum. Sed nullo horum modorum occupatur Logica in Vocibus. Ergo in Vocibus non est occupata Logica. Minor prob. nam Logica 1. non occupatur in sono: quia hic est objectum Physicum Auditus. neque 2. in significatione Vocum, quia hoc est Grammaticæ. Imò, si Logica in Vocibus occupata esset, Philosophia ab Aristotele Græcè scripta differret prorsus à nostrâ Latinâ quia voces omnino discrepant. neque 3. quod Voces sint signa, quæ manifestant conceptus nostros sic etenim Voces objectum quoque essent Physicæ, Metaphysicæ, Mathematices &c. quia etiam manifestant conceptus Physicorum, Metaphysicorum Mathematicorum &c. II, Voces *per se* primò non considerantur in Logicâ, sed tantum *secundariò* & *per accidens*, quatenus sunt interpretes & signa nostrorum

Arorum conceptuum. At Logica *per se* debet agere de objecto suo. III. Potest quis addiscere Logicam tacendo & formando tantum mentales conceptus ac Syllogismos. Ergo non eget *per se* Vocibus. IV. Mutus potest manere perfectus Logicus. V. Objectum Logicæ debet esse immutabile: alioqui nec vera semper erit, nec certa. Voces autem sunt ex instituto, & pro arbitrio mutari possunt. Voces ergo objectum Logices esse non possunt.

Dices: Logica in differendo utitur Vocibus. Ergo agit de iis. Resp. Negando Conseq. Aliud enim, inquit Mendoza, est *differere vocibus*, aliud *agere de vocibus*. Illud convenit omni scientiæ, arti & facultati, cum vocibus utamur pro rebus, ut animi sensa exprimamus: hoc autem non est Logicæ, sed Grammaticæ, quæ vocum significationes quaerit, inflexiones & structuras.

II. Neque audiendi sunt, qui *Res omnes* pro objecto Logicæ nobis obtrudere conantur: nam 1. certum est, Logicam omnium rerum naturas, causas, species & affectiones non investigare: quis enim Logicorum in Dei naturam. Coeli causas, Elementorum numerum aut affectiones, tanquam in Logices objectum, sibi umquam inquirendum putavit? 2. Unaquæque ars, scientia & facultas ab aliis omnibus distincta peculiare habet objectum. Logica autem ab aliis omnibus scientiis est distincta. Ergo & suum sibi peculiare habet objectum. Ergo nec agit de rebus omnibus: sic enim vel scientiæ non distinguerentur objectis, vel præter Logicam nulla prorsus esset scientia.

Si tamen, qui res omnes objectum Logicæ statuunt, non intelligant objectum *Considerationis*, sed *Operationis*, *Applicationis* seu *Usus*, non pugnant nobiscum: cum in confesso sit, Logicam tradere modos & instrumenta de rebus omnibus differendi.

III. Neque recipienda eorum est opinio, qui *Ens*, ut *Ens* est, argumentum esse putant, in quo vires suas explicet Logica: nam 1. hoc proprium est Metaphysicæ. 2. Logica non considerat Entia secundum εἶναι, & οὐδὼς, essentialiter, & secundum ea, quæ revera in iis reperiuntur, licet Entium quasdam συγγενεῖς, habitudines & relationes pertractet.

IV. Errorem itaque errant non levem, qui *Ens* & non-*Ens* pro Logicæ objecto assignant: nam, præter dicta, non-Entis nulla est scientia: cum enim nihil sit, qua ratione concipi possit, non video.

At, inquis, non-ne ad Apologos & Poëtarum fabulas usus Logicæ diffunditur? Resp. Omnino: sed hic non quæri de usu Logicæ, verum de ejus objecto, quæ sanè duo toto cælo dissident. Objectum figuli vas est: vase utuntur multi, vel abutuntur potius ad ebrietatem. Quis hinc concluderet; Ergo ebrietas est objectum figuli. Quod itaque obijcitur, verum esto de Logica utente, falsum de docente.

Adde, quòd Poëtarum ista figmenta, licet de non-Entibus sint, non tamen non-Entium nomen mereantur. Et sanè, qui instrumenta Logica iis applicat, & in sua principia aut partes totum opus resolvit, is poëma ipsum considerat, tanquam rem verè existentem, non autem tanquam non-*Ens*. Quemadmodum enim omnia appetimus sub ratione boni: ita & omnia intelligimus sub ratione veri & Entis.

V. Præterea, *Ens rationis* universim sive generaliter sumptum nullo modo est objectum Logicæ: nam 1. Logica non explicat naturam; principia, passionēs & divisiones *Entis rationis*, neque per se considerat ejus species, quæ sunt Privatio & Negatio. 2. ad *Ens rationis* non revocantur omnia, quæ Logica per se tractat, ut est Affirmatio unius
de

de alio, Conversio propositionum & Argumenta-
ratio. 3. Ens rationis multa complectitur, quæ ad
Logicam nullo modo pertinent: quid enim ad ip-
sam, qua ratione pictores aut Poetæ Hippocen-
taurum, aliaque id genus monstra, depingant aut
effingant?

VI. *Ens rationis Logicum* five secunda intentio,
ut; *prædicatum, subiectum, terminus major, minor*
&c. non est objectum Logicæ. Prob. 1. Logica
agit de realibus operationibus intellectus. Ergo
non agit. Entibus rationis, quæ non possunt pro-
priè dirigere istas operationes: nam 1. operatio-
nes sunt priores Entibus rationis. 2. fieri possunt
operationes intellectus, etiamsi nemo fingat Ens
rationis: possum enim facere Syllogismum, etiamsi
ignorem, quid sit Ens rationis. Antecedens verò
probat: nam Logica agit de Definitione, Divisio-
ne & Argumentatione. Sed hæc omnia sunt rea-
lia: nam definitio *objectiva*, five res ipsa, quæ de-
finitur, est per se realis, & definitio *formalis* est
realis cognitio naturæ illius rei. Unde resultat
tantum denominatio externa realis, quod illa res
cognita sit secundum essentiam: hic nullum est ens
rationis. Sic Divisio *formalis* cognoscit partes rei.
Sic Argumentatio verè & realiter cognoscit effe-
ctam ex causa conclusionem, sine ulla fictione. II.
Proprietates, quæ demonstrantur in Logica, sunt
reales, v. g. *Demonstrationem gignere scientiam,*
Definitionem explicare essentiam, Divisionem libe-
rare mentem confusione. Ergo etiam subiectum &
objectum, de quo istæ reales proprietates demon-
strantur, est reale. III. Ethica non dirigit ope-
rationes Voluntatis per Entia rationis, licet multa
rationis Entia illis possint affingi, cum agit de fine,
mediis & intentione finis. Ergo nec Logica neces-
sariò dirigit operationes Intellectus pe-Entia rati-
onis, licet affingere iis possit Entia rationis.

Dices: Nihil aliud in Logica tractatur, præter
C. 4. Entia

Entia rationis Logica: sic enim à Porphyrio agitur de Genere, Specie &c. ab Aristotele de Substantiâ aliisque similibus. Ergo objectum Logicæ sunt Entia rationis Logica.

Resp. Ea, quæ ad probationem Antecedentis adferuntur, referri omnia ad Definitionem, Divisionem & Discursum, quæ non sunt Entia rationis, ut dixi, sed realia.

VII. Objectum quoque Logicæ neque est Demonstratio, neque Argumentatio, neque Syllogismus: nam objectum adæquatum complectitur omnia, quæ in scientiâ considerantur. Nihil autem horum hoc præstat: nam 1. Demonstratio non complectitur Syllogismum dialecticum, qui est ex probabilibus. 2. Argumentatio non comprehendit Definitionem & Divisionem. 3. Syllogismus quoque neque hæc duo comprehendit, neque Enthymema & Inductionem.

Dices: Prima Logicæ pars tractatur propter secundam, secunda propter tertiam: imò & tertia propter Demonstrationem, quæ est instrumentum sciendi, quod intendit tradere Aristoteles in Logicâ. Ergo sola Argumentatio aut Demonstratio hic tractatur per se. Ergo ea sola est objectum Logicæ.

Resp. Dist. Ant. Prima pars tractatur propter secundam &c. tantum, Nego: tractatur autem prima & secunda propter se, atque etiam propter tertiam, Concedo. Inde verò non sequitur, solam tertiam partem sive tertiam mentis operationem, quæ illâ parte explicatur, esse objectum Logicæ, sed tantum, objectum integrum ideo continere diversas partes, ita ut priorum cognitio multum conferat ad Cognitionem posteriorum. Ceterum, quia etiam priores dirigi possunt, & eas rectè fieri, pertinet ad dignitatem hominis, etiamsi non conducerent ad tertiam, adhuc tractarentur, atque ideo etiam tractantur propter se.

Hic

Hic tamen duo notanda veniunt. I. Objectum *inadaquatum* sive *partiale* totius Logicæ, idque *principale*, esse Demonstrationem, Argumentationem seu Syllogismum. II. Hæc eadem rectè posse statui objectum *adaquatum* & *totale* Logicæ, prout exstat nunc Organo Aristotelis comprehensa: quia, quæcunque in Organo traduntur, ad aliquid horum referuntur.

VIII. Objectum *absolutè* & *adaquatum* totius Logicæ est *Modus sciendi*, quem & *differendi modum* appellant alii. Per modum sciendi intelligimus orationem, quâ devenitur ex cognitione notitiæ in notitiæ ignoti. Hi autem modi tres sunt; *Definitio*, *Divisio* & *Argumentatio*. Definitio est oratio, quâ rei natura sufficienter explicatur: quod fieri potest vel per omnes & solas partes essentielles, vel per proprietates & accidentia. Et hæc quidem rei, cujus est definitio, duplicem cognitionem parit: partes enim essentielles suo toto essentiali, item proprietates & accidentia suis subjectis sunt notiora, & ex eorum cognitione in totius & subjecti cognitionem intellectus noster devenire solet. Divisio est alicujus in partes resolutio, sive, est ex uno multorum effectio: illa autem multa sæpe sunt notiora, & nos deducunt in divisi cognitionem. Argumentatio est oratio, in quâ unum ex altero infertur: si enim ex unâ propositione, quæ est mihi evidenter cognita, per necessariam consequentiam inferatur alia propositio mihi ignota, hoc ipso jam constabit, istam aliam secundam esse veram: quicquid enim necessariam habet connexionem cum eo, quod est verum, id ipsum est verum. Atque hic modus sciendi est usitatissimus & præcipuus, per quem comparatur *cognitio complexa*: duo præcedentes modi inserviunt parandæ *cognitioni simplici* & *incomplexæ*. His præmissis,

Probatur, Modum sciendi esse objectum Logicæ,

cæ, quia in rei ignoræ notitiam non quocunque, sed certo, modo deveniendum est. Cùm ergo hic modus sit scitu omnino necessarius, & intellectus per illum rerum cognitionem assequatur, oportet, cum in aliqua scientia explicari. At in nulla alia explicatur, quàm in Logica. Ergo Logicæ est, ex professo explicare modum sciendi.

Esse verò modum sciendi objectum Logicæ adæquatam, ex ejus conditionibus, de quibus agitur in tractatu de Demonstratione, facile est colligere: nam 1. sufficientem habet unitatem, sc. genericam, 2. distinguit hanc scientiam ab aliis omnibus: nulla enim alia explicat modum sciendi. 3. integrè & secundùm omnes suas partes in Logica explicatur. 4. solus etiam in Logica explicatur, ita ut nihil aliud *per se* & *gratiâ sui* hîc consideretur. 5. habet proprietates, quæ possint de ipso demonstrari, ut patebit in progressu.

Dices: Modus sciendi non est quid unum: Syllogismus enim & alii modi sciendi sunt tantùm aggregata quædam ex plurimis terminis. Hæc autem aggregatio non facit quid unum. Ergo modus sciendi deest conditio aliqua ad objectum requisita.

Resp. Dist. Ant. Modus sciendi non est quid unum essentia, sicuti v. g. homo est quid unum. Concedo: non est quid unum unitate ordinis, propter rectam scil. coordinationem partium modi sciendi inter se, Nego Antecedens. Hæc autem unitas sufficit ad id, ut quidpiam scientiæ objectum censeatur.

Quæ hîc multi de objecto notant in genere, commodius suo loco tractabuntur infra, ubi agendum nobis erit de Scientia,

XII. Quomodo dividenda sit Logica?

I. Sunt qui Logicam dividendam putant in *Naturalem* & *Artificialem*. Quid utraque sit, jam antè dictum est. Verùm hæc non tam est ipsius Logicæ divisio, quàm vocis distinctio.

II. Alii eam in *Docentem* & *Utentem* diviserunt. At neque hæc vera est Logicæ divisio seu partitio; sed distinctio secundùm doctrinam & usum, potestque omnibus artibus & scientiis applicari.

III. Quidam in *Habitualem* eam diviserunt & *Actualem*. Illa est habitus, quo idonei reddimur & prompti ad differendum. Hæc est actio proficiens ab habitu: actio, inquam, non quæ versetur circa res aliarum scientiarum (alioquin hæc divisio coincideret cum proximè præcedente) sed quæ occupetur in rebus Logicis, ut cùm Logicus differit de Syllogismo, de Figuris ejus & modis &c. Logica habitualis etiam tunc est, cùm Logicus de nulla re cogitat: habitus enim etiam sunt in dormientibus. Actualis verò non est, nisi cùm Intellectus de instrumentis cogitat Logicis. Hæc quoque non est Logicæ divisio in partes, sed distinctio in actum primum & secundum. Logica enim habitualis est actus primus, sicuti actualis est actus secundus.

IV. Aliis placuit eam in *Inventionem* dispescere & *Judicium*. Illam dicunt Logicæ partem, quæ docet argumenta invenire: hanc, quæ docet inventa disponere ad faciendam Enunciationem, Argumentationem & Methodum. Hinc alio nomine *Dispositio* ipsis dicitur. Sed vitiosa est hæc divisio: etenim 1. abutitur vocabulis: nam *Judicium* propriè non est *Dispositio*, sed censura, quam ferimus de Dispositione, ita & de Inventionem. Quocirca ratio nulla est, cur potius *Dispositio* hoc nomine appelletur, quàm *Inventio*. 2. omittit eam Logi-

cæ partem, quæ est de Prædicamentis: nam, qui tuentur hanc dichotomiam, nomine *Inventionis* intelligunt eam Logicæ partem, quæ agit de Inventionem Argumentorum, non autem eam, tractat quæ de materiâ, in quâ operatur Logica, quæ sunt Prædicamenta. 3. Quamvis Inventio quoad *Usus* præcedat Dispositionem, tamen in *Doctrinâ* sequi debet: nam qui ignorat, quo pacto disponendus sit medius terminus cum extremis in Syllogismo, is profectò nullâ ratione poterit invenire medium terminum. Quam ob causam prudenter Aristoteles in prioribus Analyticis prius egit de Dispositione medii termini, quàm de ejus Inventionem.

V. Aliqui Logicam diviserunt in *Definitionem*, *Divisionem* & *Argumentationem*. Verùm 1. hæc partitio non continet partes Logicæ, sed instrumenta, perinde ac si quis artem Sutoriam divideret in Subulam, Modulum & Filum. 2. omittitur ea pars, quæ est de Prædicamentis, ea quoque, quæ est de Enunciatione.

VI. Alii in Apodicticam maluerunt eam secare, Dialecticam & Sophisticam. At hæc non est divisio totius Logicæ, sed istius duntaxat partis, quæ agit de Syllogismo.

VII. Nonnulli Logicæ duas assignârunt partes; *Analyticam* & *Topicam*. Hæc divisio 1. omittit partem de Prædicamentis, Enunciationem & Sophisticis Elenchis. 2. confundit tractationem generalem cum speciali: nam nomine *Analytica* intelligitur tam ea pars, quæ tractat de Syllogismo in genere, quàm quæ agit de Demonstratione.

VIII. Alii in partem *Generalem* & *Particularem* dispescuerunt Logicam. Illa considerat quædam communia ab omni materiâ abstracta, contineturq; libellis de Categoriis, de Interpretatione & Analyticis prioribus. Hæc tractat de Syllogismis materiæ applicatis, nempe de Apodictico, Dialectico & Sophistico. Verùm hæc divisio videtur magis convenire

venire Organo Aristotelis, quàm Logicæ absolutè sumptæ.

Omnium ergo optimè dividetur Logica in Noëticam, Syntheticam & Dianoëticam. Hæc enim divisio nihil omittit, nihil habet superfluum, est in partes integrantes, desumiturque ab objecto Logicæ & fine, qui est dirigere tres mentis humanæ operationes.

XIII. An Logica sit utilis & necessaria ad alias scientias acquirendas.

Suppono, Necessarium esse, quod aliter se habere non potest.

Estque vel absolutè tale, vel ex hypothesi.

Absolutè necessarium est, quod nullo modo aliter se habere potest : atque ita Deus solus est Ens necessarium.

Necessarium ex hypothesi, seu suppositione & conditionatum, est, quod, supposito fine, aliter se habere non potest.

Estque duplex: 1. *simpliciter*, sine quo finis nullatenus obtineri potest, & appellatur necessarium *necessitate medii*, ut ad vitam sustentandam manducare. 2. *secundum quid & ad melius esse*, sine quo quidem finis absolutè obtineri potest, non tamen facillè & promptè. Unde necessarium *expedientie* vocatur. Sic proficiscenti Romam equus est necessarius.

I. Logica ad alias scientias acquirendas est utilis seu necessaria ad bene esse Nam 1. omnis scientia definit, dividit & argumentatur. Sed Logica docet modum definiendi, dividendi & argumentandi. Ergo est utilis. 2. Omnes scientiæ in operationibus vacillant, dubitant & errori sunt obnoxie. Ergo utilis est illis infallibilis directio Logica.

Nec obstant abusus Logicorum & Sophistarum: Logica enim docet illorum Sophismata refutare & destruere.

II. Ad

I I. Ad scientiam partialem vel totalem cognoscendam imperfectè non est opus Logicâ artificiali: nam 1. ad talem cognitionem sufficit deductio conclusionis certæ & evidentis ex certis & evidentibus principiis in bonâ formâ Syllogismi. Sed talis deductio haberi potest ex luce naturali: nam deductio conclusionis in Modis primæ figuræ naturaliter est evidens. 2. Aliæ scientiæ, ut Medicina, Mathesis, Physica imperfectè sunt cognitæ ante Logicam: & Plato præmittebat Geometriam Logicæ, tanquam faciliorem, ob evidentissimos discursus, licet ii non sint per propriam causam *essendi*, sed tantum ferè per causam *cognoscendi*, adeoque non omni modo perfectæ demonstrationes.

I I I. Logica est simpliciter necessaria ex suppositione finis ad aliquam scientiam, partialem etiam, perfectè acquirendam: id est, nulla conclusio potest scientificè & perfectè sciri sine Logicâ. Nam scientia demonstrativa essentialiter requirit necessaria duo principia; materialia & formalia, id est: scientia exigit medium necessarium & evidens dispositum in formâ Syllogismi, quem scio esse infallibilem Sed infallibilitas & necessitas formalium principiorum seu Syllogismi haberi nequit sine Logicâ quæ tantum tradit eam, cum aliæ scientiæ eam mutuentur à Logicâ. Ergo Logica est necessaria simpliciter ad scientiam partialem demonstrativam. Major est certa quoad materialia principia necessaria, quod hæc gignant tantum demonstrationem, sicuti probabilia principia opinionem. De Formalibus autem probatur primum ex Arist. lib 1. post. cap. 2. ubi ad scientiam requirit non tantum cognitionem causæ, sed addit, *quod illius causa sit*: id est, sciendum etiam est, propter formæ dispositionem, quod hoc medium sit aptum ad probandam conclusionem. Et probatur 2. ratione: si enim dubitem de bonitate & infallibilitate Syllogismi, assen-

tiar

tiar cum formidine, eritque tantum opinio. Ergo debeo scire, hunc etiam modum discurrendi esse infallibilem, sicuti materia est infallibilis, & causam etiam, cur Syllogismus sit infallibilis: alioquin si acciperem pro illa materia necessariam obscuram materiam in *Barbara*, cum nequeam assentiri certo propter obscuritatem materiae, assensus erit formidolosus conclusionis, licet admiserim praemissas, si nesciam causam, cur Syllogismus in *Barbara* sit infallibilis.

Dices: Rusticus certo assentitur huic Syllogismo; omne vitium est fugiendum. Injustitia est vitium. Ergo fugienda. Et tamen formae bonitatem ignorat.

Resp. Certus quidem ille est, hoc verum esse propter talem materiam, non autem propter formam seu modum illum discurrendi. Et hinc si queras, an semper in omni materia, etiam obscura, ob talem dispositionem terminorum velit assentiri, suspendet assensum vel iudicium suum: quia non intelligit rationem formae.

Dices 2. Rusticus ille falli nequit in assensu talis conclusionis. Ergo verè hoc scit.

Resp. Scit quidem naturaliter & ex connexionem talis materiae, sed non scientificè & artificialiter ex tali discursu, qui necessarius est ad perfectam scientiam, non ad imperfectam naturalem.

I V. Ad totalem scientiam perfectè acquirendam maximè necessaria est Logica. Constat enim illa propositionibus obscuris. Si ergo nec una conclusio in materia necessariam perfectè sciri potest sine Logica, multò minus obscuriores illae conclusiones & totalis scientia.

CAPUT TERTIUM,

De

UNIVERSALIBUS GENERATIM.

THEOREMATA.

Noetica, Latinis Apprehensiva, est prima Logica pars, prima continens elementa, è quibus omnia opera, qua in hujus scientia officinâ cuduntur, ortum trahunt. Vel, est ea Logica pars, quæ de simplici agit apprehensione: seu, ut alii loquuntur, de primâ mentis operatione.

2. Simplex apprehensio est cognitio, quâ rem propositam simplici intuitu cognoscit Intellectus, absque determinato judicio. Quod fit, cùm, audito aliquo termino, res significata menti simpliciter offertur, sine affirmatione aut negatione: ut si quis dicat; homo, hircus, bubo, & ego res istis vocibus significatam mente comprehendam, nihil de illis affirmando, nihil negando.

3. Estque Confusa, vel Distincta, quam Definitionem infra dicemus.

4. Confusa est, quâ res cognoscitur, non cognitis distinctè ipsius partibus. Vel, quâ vocis significationem novimus, rei interim naturâ ignoratâ. Sic idiota cognoscit cælum v.g. hominem, equum, lupum, leonem &c.

5. Et quia res, vel, si mavis, termini hoc modo concepti in bipertitâ sunt consideratione, ac interdum singuli per se inspecti perpenduntur, ut qui in Scholis Prædicabilia appellantur, interdum ad alios referuntur, ut qui Prædicamenta nominantur; Noëtica erit Prædicabilium & Prædicamentorum explicatio.

6. Pra-

6. *Prædicabile est, quod naturâ suâ aptum est de multis verè, affirmativè, propriè, naturaliter ac directè dici: ut; homo, lapis, animal. Quamvis enim hac ipsa in tempore præsentis non prædicentur in ulla propositione, imò forsitan ipso etiam actu subjiciantur, apta tamen nata sunt de aliis prædicari.*

7. *Hinc, propter istam communitatem, Prædicabile à Grammaticis exprimitur nomine appellativo: in Scholis ferè Universale nuncupatur, quasi unum quid versus alia dicat: habet namque respectum ad alia, siue ea sint subiecta inhæsionis, siue prædicationis.*

8. *Universale (puta Logicum, de quo solo nobis hic est sermo) definitur vulgò, unum aptum prædicari de multis univocè & divisim: id est, natura, quæ de iis, quibus communis est, prædicari potest univocè, quæque, ut divisim in omnibus suis subiectis multiplicatur, ita de iisdem secundum aptitudinem prædicatur.*

9. *Estque vel Essentiale, vel Accidentale.*

10. *Essentiale est, quod ipsam designat essentiam subiecti Logicè concepti.*

11. *Idque triplex est: 1. Genus, ut animal, flos, lapis. 2. Differentia, ut rationis particeps &c. 3. Species, ut homo, rosa, pyrites.*

12. *Accidentale est, quod aliquid extra essentiam rei denotat.*

13. *Estque duplex: Proprium, ut aptum ad ridendum, ad refrigerandum, ad ignem excutiendum, & Accidens, ut pium, ut rubrum, ut durum.*

14. *Utilis est Universalium cognitio ad quatuor imprimis. I. ad intelligenda Prædicamenta, quæ nihil aliud sunt, quàm ordo Generum, Specierum & Differentiarum. II. ad construendam Definitionem, quæ vel est Perfecta & Propria, constans ex Genere & Differentiâ, vel Imperfecta & Impropria, ex Genere & Proprio, vel plurium Accidentium congerie: Definitum verò ipsum est Species. III. ad faciendam Divisionem, quæ potissimum est Generis in Species per Differentias: vel,*
si

quatenus verò dico; *homo est universale*, accipitur *secundò intentionaliter*.

si hæc desint, per *Propria & Accidentia*. IV. ad Demonstrationem, *cujus potissima species pro medio assumit Definitionem*, ex *Genere & Differentiâ constantem*, ut prober, *Propriam passionem inesse Speciei*.

15. *Conducunt autem omnia Universalia ad horum singula*, ut vel recipiantur, *tanquam apta & necessaria*, vel, *tanquam inepta & inutilia*, rejiciantur.

Q U Æ S T I O N E S.

I. *An sint aliqua Universalia?*

Suppono I. *Universale* in tota sua latitudine sumptum distingui vulgò in *Complexum*, qualis est omnis vox æquivoca, *Definitio*, & *Proposicio* universalis universaliter sumpta, sive, *cujus subjectum universale notatum est signo universali*, & *Incomplexum*, quod multiplex est I. *in causando*, quod, cum singulare sit, multorum effectuum est causa: sic *Deus* omnium rerum est causa efficiens, *Materia* omnium formarum materialium receptaculum, *Intellectus* omnium formarum spiritualium subjectum: omnia enim intelligendo omnium rerum formas recipere dicitur. II. *in distribuendo*, & est signum universale, ut; *omnis*, *nullus* &c. III. *in cognoscendo*, quod omnia vel multa cognoscit: ita se habet *Sensus communis* & *Intellectus*. IV. *in representando*: sic speculum intuentibus multa repræsentat. V. *in significando*, ut omne nomen appellativum, una significatione multas res ejusdem naturæ significans, quod forsitan non ineptè *Universale Grammaticum* dixeris. VI. *in essendo externum*, quod sit natura communis multis, ab iis tamen, quibus communis est, separata: tales vul-

gò putantur esse ideæ Platonice, quas passim, ut
figmenta, rejicit Aristoteles. VII. *in prædicando*:
quod iterum duobus modis sumitur, *latè* nimirum,
& *strictè*. Latè sumptum comprehendit omnia præ-
dicata, etiam *analogæ*: atque ita Aristoteles *Ens* &
Unum dicit esse maximè Universalia. Strictè ve-
rò sumitur pro solis prædicatis *univocis*: atque ita
pronunciat Arist. *Borum* & *Ens* non esse Univer-
salia, sicut nec *Ens* & *Unum*: atque ita est id, quod,
quia est in multis, prædicatur de illis univocè, ut
animal de homine & bestia, in quibus est. Quod
ideo genus etiam vocari solet *universale in essendo*
internum.

Suppono II. Universale ultimo hoc modo sumi
trifariam. 1. *materialiter*, *fundamentaliter*, *primò*
intentionaliter. 2. *formaliter* & *secundò intentiona-*
liter. 3. *concretè*, pro eo, quod ex materiali &
formali coalescit. Hoc ut intelligas,

Nota, Quamvis rem, præsertim artificialem, tri-
bus modis sumi. 1. pro materia. 2. pro forma. 3.
pro composito ex utraque simul. Exemplo res fi-
et manifesta. Cùm dico; *clavis est ferrea*, accipi-
tur *clavis* materialiter: cùm dico; *clavis est rotun-*
da, dentata &c. *clavis* sumitur formaliter: cùm di-
co, *clavis aperit ostium*, accipitur concretè: id est,
tam materialiter, quàm formaliter: neque enim sola
materia, v. g. ferrum, aperit ostium: neque sola forma
id præstat: alioqui *clavis papyracea* aperiret osti-
um. Simili modo Universale ista tria significat: nam
cùm dico; *homo est mortalis, risibilis* &c. Universalis
homo sumitur primò *intentionaliter* seu *naturaliter*,
materialiter & *fundamentaliter*: cum autem dico;
homo est species, est prædicabilis &c. sumitur univer-
salis homo *secundò intentionaliter* & *formaliter*, sci-
licet pro illa forma universalitatis, quàm Intelle-
ctus rebus affigit. Cùm tandem dico; *homo est a-*
animal universale, sumitur concretè: quatenus enim
dico; *homo est animal*, sumitur primò *intentionaliter*:
qua-

Suppono III. hîc sermonem præsertim esse de Universaliali concretim sumpto: adeoq; his positis,

Resp. ad Quæstionem, dari Universalialia, quæ in singularibus esse, & de illis prædicari possunt. Prob. 1. quia Arist. lib. 1. de Interp. cap. 5. ait, rerum alias esse Universaliales, alias Singulares: & 1. post. t. 5. docet, scientiam esse de Universalibus, quæ sunt in singularibus: & alibi sæpius asserit, Universaliale verè esse in illis, de quibus prædicari aptum est. Prob. 2. autoritate Galeni, qui asinis stupidiorum affirmat eum, qui Universalialia tollit: asinus enim, viso uno camelo, statim fugit, & viso alio adhuc fugit, eò quòd eandem naturam sibi inimicam in utroque cognoscat: & tamen Intellectu vacat, qui Universalium sit architectus. Novit ergo & asinus camelorum genus, illudq; ab hominum & boum genere distinguit. Unde, inquit idem Galenus, si asinus idem numquam alium hominem vidisset, præter dominum aut curatorem suum, tamen si quis fortè alius in viâ sese ei objiceret, non continuo fugeret, sed securus transiret & intueretur, quasi ex hominum genere & domino suo similem esse sciret, quamvis, id dominum non esse, noverit: adveniente enim domino, longè aliter afficitur, siquidem & caudam quatit, & blandius intuetur, micat auribus & more suo rudit. Ergo non solum genus à genere, verum etiam individuum ab individuo ita secernit, ut latentem in iis naturam aliquo modo perspicere videatur. Prob. 3. Dantur scientiæ. Ergo & Universalialia. Conseq. probatur, quia individua sunt infinita & mutabilia, adeoq; sciri non possunt. Antecedens autem patet ex initio lib. 1. Metaph. ubi ait Philosophus; *omnes homines naturaliter scire desiderant*. Ne ergo Deus & natura frustra nobis ejusmodi desiderium indidisse videantur, dari debet scientia aliqua, quæ satiare queat hominis appetitum. At scientia tantum est Universalium. Ergo dantur Universalialia, quæ sunt objecta scientiarum. Prob. 4. Quoties de-

finimus,

finimus, non definimus res singulares, sed Universales: ut cùm dico; *homo est animal rationale*, non definio Socratem: quia Platoni quoque convenit hæc definitio. Ergo definitio est Universalium. Ergo dantur Universalia. Prob. 5. Res plurimæ non solum differunt inter se, sed etiam conveniunt. Atqui id, in quo conveniunt, est Universale; saltem fundamentaliter: potest enim de iis prædicari. Ergo dantur Universalia. Prob. 6. Major est convenientia inter Alex. & Arist. quàm inter Alexand: & Bucephalum: est enim illi, quàm huic similior. At non potest esse ulla similitudo, nisi in aliquo communi, quod utriq; conveniat. Ergo datur Commune siye Universale. Prob. 7. Fiat propositio universalis, v. g. *Omne pomum est fructus*, hæc propositio vel significat unam naturam immediatam pomi, siye notionem & conceptionem aliquam communem pomi, vel significat omnia poma; præterita, præsentia, futura & possibilia. Non hoc, quia infinita comprehendi non possunt. Ergo illud: id est, significat unam naturam pomi, quæ licet sit una, significat tamen multa, & est in multis. Dantur ergo Universalia.

II. Quæ-nam dicantur Universalia?

DE hac Quæstione tres invenio præcipuas apud Philosophos sententias. Prima est *Ockami & Nominalium*, qui dicebant, Universalia nihil aliud esse, quàm nomina siye vocabula communia. Secunda est Stoicorum, qui, eò quòd Universalia dicerent esse conceptus Intellectus, *Conceptuales* dicti fuere. Tertia eorum est, qui asserunt, Universalia in prædicando non esse solas voces, non nudos conceptus, sed naturas multis singularibus communes, quæ & repræsententur conceptibus, & immediatè exprimentur ac significantur vocibus. Ideo Authores hujus sententiæ *Reales* dicti fuere, quòd

quòd Universale veram aliquam & realem naturam in rebus ipsis singularibus existentem constiterint. Unde inter *Nominales* & *Reales* in hoc controversia versatur, quòd illi mentis isti conceptui, quo vox *homo* v. g. percipitur, nullum commune objectum in rebus ipsis respondere dicant, præter singularia, quatenus sunt similia: hi verò velint, conceptionem mentis, qua hominem comprehendimus, non representare proximè & immediatè singulares homines, sed naturam quandam & rationem communem hominis, in qua omnes singulares homines conveniant. Unde singula individua non sunt immediata significata hujus vocis *homo*, sed mediata tantum: quia conveniunt in illa natura communi, quæ est immediatum illius vocis significatum. His præmissis,

Resp. I. Universalia non sunt nuda nomina. Prob. 1. quia scientiæ sunt de rebus, non de vocibus. At objecta scientiarum sunt Universalia. Ergo quædam res sunt Universales. Major probatur: nam *Physica* v. g. non est de hac voce *homo*, quia vocem hanc non definit: vox enim *homo* non est *animal rationale*, nec vox *equus* est *animal hinnibile*: non etiam demonstrat affectiones de istis vocabulis: nam *risibilitas* non est proprietas hujus vocis *homo*: neque etiam intelligimus Socratem, aut Platonem: quia singularia per se primò non definiuntur: neque intelligi potest tota singularium hominum collectio: tum quia Definitio toti cuilibet singulari homini competit, tum quia id, quod per se primò definitur, prædicari solet de rebus singulis, de quibus aggregatio tota prædicari non potest. Superest ergo, ut intelligamus hominem communem, qui de singulis affirmetur, & Universalis sit. Prob. 2. Universale inest multis. At voces non insunt multis: vox enim *homo* non inest Socrati, Platoni &c. Ergo &c. Prob. 3. Si Universalia nihil aliud essent, quàm nomina; prædicationes

dicationes Universalium omnes essent falsæ. Consequens est absurdum. Ergo & Antecedens. Connexum probatur: nam 1. si *animal* v. g. esset tantum nomen, sensus hujus Enunciationis; *homo est animal*, hic esset; *hæc vox homo est hæc vox animal*: hoc autem falsum est. Ergo & illud. 2. cum dicitur; *Rhabarbarum est cholera purgativum*, sensus non est, vocem hanc, *Rhabarbarum*, habere istam vim: licet enim ista millies & millies pronuncietur, non tamen choleram sive bilem purgabit.

Dices: Quod significat, est signum. Substantia secunda, sive Universalis significat *quale quid*, ut habet Philosophus cap. de Substant. Ergo est signum. Proprium autem est vocum significare. Ergo Universalia sunt voces.

Resp. ad Min. Substantia secunda consideratur aut *in se*, aut *in oratione*. In se seu secundum se non significat, sed significatur: in oratione verò significare potest, non quidem ratione sui, sed ratione vocis, qua induitur. Et patet ex Aristotele ibidem; dum dicit, Substantiam primam sive singularem significare *hoc aliquid*: cum tamen substantia prima sine controversia sit aliquid distinctum à quocunque nomine. Adde, quòd voces sæpe ponantur pro rebus ipsis, ita ut vocibus tribuatur, quod rebus competit: quia voces sunt signa rerum. Unde sensus illius loci est, Substantias secundas, id est, nomina secundarum substantiarum, significare *quale quid*.

Resp. II. Universalia non sunt conceptus. Probatur. 1. iisdem rationibus, quibus probatum est. Universalia non esse nomina. 2. quia Aristoteles lib. 2. de An. dicit, Universalia esse aliquo modo in Intellectu. At, si essent conceptus, non essent in Intellectu aliquo modo, sed prorsus.

Resp. III. Universalia sunt res. Prob. 1. quia Socrates & Plato conveniunt in hoc, quòd uterque sit homo, At qui non conveniunt in solo nomine, neque

in nudo conceptu, ut ex dictis constat, sed in natura quadam una & communi, ob quam uterque est & dicitur homo. Sed hæc natura communis est res Universalis. Ergo Universalia sunt res. 2. Universale est, quod aptum natum est in esse multis. Hoc autem neque nominibus adaptari potest, neque conceptibus: cum neque nomina, neque conceptus sint à natura in rebus, quarum sunt nomina aut conceptus, sed extra eas, & ab hominibus fiant. Ergo Universalia sunt res. 3. Objectum adæquatum Sensus est quid Universale, ut sonus, color &c. Sed hoc Universale non est vox: quia sequeretur, objectum Visus esse vocem: nec est conceptus, quia sensus non percipit conceptum. Ergo est res sive ens reale. 4. Si *homo* v. g. non esset natura communis, sed nudum nomen, sequeretur, æquivocè dici de Socrate & Platone: æquivocæ enim dicuntur, quorum nomen solum est commune.

III. An in Logicâ agendum sit de Universalibus?

Omnino: sunt enim principia, causæ & elementa objecti Logicæ: cum sine illis neque Definitio, neque Divisio, neque Syllogismus fieri possit, ut constat ex th. 14.

Dices 1. Metaphysica, imò & reliquæ omnes scientiæ agunt de Universalibus. Ergo eorum tractatio ad Logicam non pertinet.

Resp. 1. ad primam partem Antecedentis per distinctionem: Metaphysica agit de Universalibus, quatenus sunt prima elementa orationis Logicæ, inservientia directioni operationum mentis, Nego: quatenus sunt partes subjectivæ unitatis universalis, quam considerat Metaphysica, Concedo Antecedens, & nego Consequentiam: nihil enim obstat, quò minus una & eadem res à diversis sci-

entiis

entiis consideretur, dummodo id fiat sub diversâ considerandi ratione. Unde fit, ut scientiæ, quæ objectis *formalibus* distinguuntur, in eodem tamen *materiali* non rarò conveniant.

Resp. 2. ad secundam ejusdem Antecedentis partem, itidem distinguendo: Reliquæ omnes scientiæ agunt quidem de Universalibus *materialiter* sumptis, id est, pro rebus, quæ denominantur Universales, ut sunt natura hominis, leonis &c. Concedo: at de Universalibus *formaliter* sumptis, id est, de secundis intentionibus Universalis, Genere scilicet, Specie &c. Nego. Hoc autem modo Logica agit de Universalibus, minimè investigando naturas & proprietates earum rerum, quæ subsunt hujusmodi intentionibus: id enim relinquit aliis scientiis.

Dices 2. Ab ipso Porphyrio hic tractatus *Introductio ad Categorias* vocatur. Ergo non spectat ad Logicam. Resp. Neg. Conf. Nihil enim impedit, quò minus una scientiæ pars, respectu alterius, *Introductio* dici queat.

Urgebis: Ergo Aristoteles Logicam nobis imperfectam tradidit, ut qui nihil de Universalibus scripserit.

Resp. Neg. Conf. Nam, quæ à Porphyrio, atque hic à nobis, traduntur, ea omnia ex Topicis Aristotelis desumpta sunt, ut vel ipse Porphyrius initio suæ *Isagoges* profitetur.

Urgebis iterum: Ergo saltem præpostero ordine Aristoteles tractavit Logicam: cùm à Categoriis initium fecerit, omittendo explicationem Universalium, quæ sunt partes primæ orationis Logicæ.

Resp. Neg. Conf. quin imò à prioribus & superioribus, quàm Porphyrius, exorsus est Aristoteles: nam statim initio Categoriarum egit de Æquivocis, Univocis & Denominativis. Illa autem priora sunt, & latius patent Genere, Specie &c. de quibus egit

Porphyrus: cùm hæc sub illis contineantur: Genus enim, Species & Differentia sunt Univoca: Proprium & Accidens Denominativa. Ex quo patet, Porphyrianam introductionem ad eam Categoriarum partem revocandam esse, quæ agit de Ante-Prædicamentis.

Quæres, An ergo rectè Universalia five Prædicabilia præmittantur Categoriis?

Negat Fortunatus Crellius lib. 1. part. com. suæ Log. cap. 2. quia 1. Prædicamenta continent notiones primas, ex quibus omnes secundæ educuntur. 2. Prædicabilia sine Prædicamentorum cognitione intelligi nequeunt. 3. Philosophus initium fecit à Prædicamentis.

Sed ejus opinionem facile est refutare ex theoremate 14. Et quamvis verum sit, quod in primâ Crellii ratione dicitur, Prædicamenta naturâ esse Prædicabilibus priora, non tamen inde sequitur, ea priori quoque loco esse tradenda: cùm ordo non à naturâ rei, sed à nostrâ cognitione sit constituendus: quod approbat ipse Crellius lib. 1. part. propr. cap. 12.

Cùm verò in secundo suo argumento dicit; etiam ordine doctrinæ Prædicamenta esse priora, sibi ipsi contradicit: in calce namque lib. 1. part. com. ait; Categorias in Logicâ tractari, quatenus Prædicabilia fieri possunt. Jam verò, si quis ignoret, quid sint Prædicabilia, quomodo, quæso, Prædicamentorum tractationem instituet?

Tandem tertiâ illa ratio, quâ dicit, Aristotelem incipere à Prædicamentis, nihil juvat Crellium: cùm etiam post Prædicamentorum tractationem de Prædicabilibus non egerit Philosophus. Concludo itaque, quamvis ordine naturæ priora sint Prædicamenta, his tamen Prædicabilia esse præmittenda.

Quæres, An non potius in Topicis, quàm hoc loco, de Universalibus agendum sit?

Non:

Non: aliud enim est v. g. Generis naturam explicare, vel rem, ut genus est, considerare: aliud est rem, quæ Genus est, ad quæstionem confirmandam adhibere. Hoc ad Topicam spectat, non illud, quicquid contrà ogganiat Ramistarum cæterva.

IV. An Universale theor. 8. rectè fuerit definitum.

R Esp. Universale Logicè sumptum rectè fuisse definitum. Prob. 1. inductione omnium specierum Universalis, quæ sunt Genus, Differentia, Species, Proprium & Accidens: his enim omnibus & solis convenit hæc Definitio, adeoque est adæquata. Prob. 2. ex Definitionis exegesi.

1. Dicitur Universale esse *Unum*, scilicet non solo nomine, sed etiam re, ratione & essentiâ. Hac particulâ, quæ tenet locum generis, excluduntur 1. omnia *equivoca & analogæ*. 2. *composita per accidens & aggregata*, ut domus, exercitus, acervus, quæ non sunt propriè unius naturæ & essentiæ. 3. *orationes integræ*. Debet autem Universale esse unum, quia Ens est: proprietas quippe Entis est unitas.

2. Dicitur *aptum*, ut indicetur aptitudo Logica sive *non-repugnantia* ad prædicari de multis: ut etenim aliquid sit Universale, non requiritur necessariò *actus* prædicandi, sive ut actu & in præsentit tempore prædicetur de multis: sed sufficit *aptitudo*. Patet id in Sole, qui, licet actu non prædicetur de pluribus, Universale tamen est: quia possent plures à Deo Soles produci, adeoque, his productis, de pluribus Sol prædicaretur.

3. Dicitur *prædicari*, quod hoc loco notat, *quovis modo de alio dici*, sed verè, *in recto*, & *directè affirmari*: quæ enim insunt aliis, ea certè de illis

verè possunt dici: Universalia autem insunt multis. Ubi

Nota ex Porphyrio, prædicari de aliis 1: *latiora*, & ad plura se extendentia, si modò sint in eâdem lineâ prædicamentali. Ita omne superius prædicatur de inferiori, Genus nempe de Specie, ut animal de homine. 2. *equalia* sive æquè latè patentia: hæc enim de se invicem prædicantur, & inter se convertuntur: ita se habent *Definitum* & *Definitio*: *Species* item, *Differentia* & *Proprium*. Rectè namque dixeris; *omnis homo est animal rationale*, & *omne animal rationale est homo*. Item, *Omne rationale est visibile*, & *omne visibile est rationale*. 3. his adde ea, quæ obtinent rationem alicujus formæ: prædicantur enim in concreto de iis, quorum sunt, vel videntur formæ. Hinc, quia *albedo* & *nigredo* sunt accidentales quædam, rectè dicimus; *Cygnus est albus*, *corvus est niger*.

4. Additur *de multis*, ut excludantur *singularia*, quæ non de multis, sed de uno duntaxat affirmari possunt. Multa autem dicuntur, quæcunque à parte rei inter se distinguuntur.

5. Dicitur *univocè*, tum ob rationem in particulâ unum allatam, tum propter *singularia*, quæ quamvis de multis nonnumquam dicantur, ista tamen prædicatio non est univoca, sed æquivoca: ut cùm de Hardevicensi aliquo dico; *Iste est Joannes*, & iterum de Daventriensi; *Iste est Joannes*.

6. Tandem additur *divisim*, id est, ita, ut illa, de quibus prædicatur, sint plura respectu naturæ Universalis, utque natura illa communis in illis multiplicetur, adeoque ut ipsa, prout existit in uno, sit à parte rei distincta à seipsâ, quatenus existit in alio: sic namque *albedo* v. g. inexistit huic & isti parieti, ut *albedo*, quæ est in hoc pariete, sit à parte rei distincta ab *albedine*, quæ est in alio pariete.

Divisim ergo prædicari de pluribus est affirmari de

de pluribus vel naturis, vel individuís, vel subiectis. Sic Genus, *animal*, prædicatur de pluribus naturis: at Species, *homo*, de pluribus individuís, Accidens verò, *coloratum*, de pluribus subiectis. Cùm enim res, quam significat talis vox, singulis insit, non est ulla ratio, cur non possit singulis attribui.

Tò prædicari de pluribus *divisim* opponitur de pluribus *copulativè* prædicari, id est, attribui aggregato ex pluribus: ut cùm dico; *Socrates & Plato sunt duo*: non enim significo, Socratem esse duo, & Platonem esse duo, sed aggregatum ex utroque.

Ex dictis colliges, Naturam divinam non esse Universalem: quia, licet sit communis tribus personis, quæ realiter inter se distinguuntur, non tamen tres personæ dicuntur tres Dii, neque natura divina in his personis multiplicatur: homo verò respectu Socratis, Platonis & Aristotelis est Universalis: quia hi tres dicuntur tres homines, & natura humana in iisdem multiplicatur.

Quæres, Cur homo possit multiplicari, Deus autem non possit?

Resp. Quia humana natura finita est, adeoque divisibilis & multiplicabilis: natura verò divina est infinita, adeoque multiplicari non potest.

Itaque cùm quæritur; Quid-nam sit, quod hinc definitur, an natura, quæ subest Universalitati, v. g. natura hominis, an ipsa Universalitas, an utrumque?

Resp. I. Non definiri naturam *secundum se* & essentiam suam: nulla enim in Definitione fit mentio eorum, quæ pertinent ad essentiam naturæ.

Resp. II. Neque etiam definiri solam universalitatem *in abstracto*: cùm hæc non sit id, quod prædicatur de multis, v. g. hominibus: falsum est enim, Petrum esse Universalitatem naturæ humanæ.

Quare resp. III. Definiri universalitatem *in concreto*, seu naturam, non quidem secundum essentiam suam, sed ut affectam universalitate: aliam enim postulat definitionem, aliasque proprietates natura secundum essentiam suam sumpta, aliam vero definitionem & alias proprietates, quatenus affecta est universalitate. Uno verbo: non definitur universale *materialiter*, nec *formaliter*, sed *in concreto*.

Nota tamen, unum hîc esse Definitum *ut quod*, aliud *ut quo*. Definitum *ut quod* illud est, cui convenit ipsa Definitio, & hoc est natura, prout affecta est universalitate. Definitum *ut quo* illud est, ratione cujus Definitio convenit naturæ, ut subest universalitati, & hoc est universalitas.

V. *An Universale adequatè dividatur vulgò in quinque membra?*

Maximè: nam 1. ista divisio nec redundat, nec deficit, nec unum membrum continetur sub alio, & præterea omnia membra simul sumpta reciprocantur cum toto diviso, quod est Universale. Ergo &c. 2. Universale est, quod prædicatur de pluribus. Id autem duobus fit modis, nimirum vel *in quid*, five *substantivè*, vel *in quale*, seu *adjectivè*. Si *in quid*, vel prædicabitur tantum de pluribus individuis, five singularibus, & est *Species*, vel etiam de pluribus speciebus, & est *Differentia*, vel *accidentaliter*, idque *necessariò*, & est *Proprium*, vel *contingenter*, & est *Accidens*. 3. Tot sunt Universalia, quot sunt rationes prædicandi de multis. At hæ quinque sunt: nam quod de multis prædicatur, id vel *essentialiter* de illis affirmatur, vel *non-essentialiter*. Si prius, vel tanquam pars *potentialis* & *materialis* essentiae, comparata ad aliam partem, & est *Genus*, vel tanquam pars *actualis* & *formalis*, priorem illam determinans

nans & actiuans, & est *Differentia*, vel tanquam totum, continens totam quidditatem & essentiam rei, de quâ prædicatur, & est *Species*. Jam verò si non prædicetur *essentialiter*, tum vel *necessario* prædicatur, ut *Proprium*, vel *contingenter*, ut *Accidens*. Ergo quinque sunt Universalia.

Dices 1. Decem sunt Prædicamenta. Sed Prædicamenta sunt Prædicabilia, atque adeò Universalia. Ergo decem sunt Universalia.

Resp. 1. Ad Min. Prædicamenta sunt Universalia, sed non diversæ speciei: non summa genera omnia comprehenduntur accidentaliter sub uno Prædicabili, nempe sub *Genere*: fin autem de totâ Prædicamenti serie fit sermo, quæcunque in rectâ lineâ locum habent, sunt vel *Genera*, vel *Species*, vel *Individua*: *Differentiæ* verò ad latus collocationantur, & quæ sunt in reliquis Prædicamentis, comparata ad Substantiam, tanquam ad subiectum, sunt *Accidentia*, cùm *Propria*, tum *Communia*. Itaque

Resp. 2. Ex alio fundamento & capite fluit numerus Prædicabilium & Prædicamentorum: In Prædicamentis considerantur rerum essentia, quæ, quia decem modis variant, numero sunt decem: in Prædicabilibus attenditur, quomodo prædicatum cohareat cum subiecto: quia autem illa connexio est quintuplex, quinque sunt Prædicabilia.

Dices 2. Id, quod est Universale, debet esse in multis univocè. At *Proprium* & *Accidens* non videntur esse in multis univocè. Ergo non sunt Universalia. Min. prob. quia si accipias aliquod *Proprium*, v. g. *risibile*, in hoc proprio duo includuntur, nempe risibilitas, & id, cui accidit risibilitas. Jam verò, licet risibilitas sit una specie in multis hominibus, tamen ea, quibus convenit, non sunt unum: quia convenit Petro & Paulo, qui non sunt quid unum. *Risibile* ergo non est unum in multis.

Resp. Neg. Min. Ad prob. dico, *Risibile* illa duo includere, ex quibus integratur unum Prædicabile, sicut & fit in Accidente, nempe *Albo*. Et quidem in proprio non est magna difficultas, quomodo fit unum in multis: cum enim *risibilitas* y. g. conveniat immediatè homini, & eo mediante, inferioribus, patet risibile esse unum in multis, idque tam ratione formæ, quàm materiæ: ratione quidem formæ, quia eadem risibilitas specie est in Petro & Paulo: ratione verò materiæ, quia homo, cui advenit primò risibilitas, est unum quid in multis hominibus. *Risibile* ergo, secundum omnia, quæ dicit, est unum in multis. De Accidente major est difficultas: quia, cum Accidentia non conveniant primò naturæ alicui specificæ, sed Individuis, & Individua, quæ talia, non sint quid unum, videtur Universale Accidentis, quod ab iis abstrahitur, sc. *album*, *nigrum* &c. non esse quid unum, nisi ratione formæ. Respondeo tamen, etiam Accidens esse in multis unum: quia, omnia Individua, licet materialiter sumpta, inter se differant, conveniunt tamen univocè in ratione *albi*, *nigri* &c. eodem enim modo talia Individua sustinent albedinem, ac proinde sunt univocè alba.

CAPUT QUARTUM,

De

G E N E R E.

T H E O R E M A T A.

IN Universalibus primum sibi jure merito locum vindicat G E N U S, quod à Porphyrio rectè describitur *id.*, cui subjicitur Species, scilicet directè, immediatè sive proximè, essentialiter, & in quid. Sic Substantia genus est, quia sub ipsâ eo, quo dictum est, modo collocantur Corpus & Spiritus.

2. Describitur quoque hunc in modum; Genus est, quod de pluribus specie differentibus in questione quid est (incompletè scilicet) prædicatur. Sic Arbor genus est, quando de Quercu, de Fago, de Abiete, de Nuce &c. dicitur, in quibus partem substantiæ seu essentiæ indicat, cum queritur, quid hæc ipsa sint incompletè?

3. Unde patet, Genus à Grammaticis exprimi nomine Appellativo, quod, ambitu suæ significationis, alia Appellativa complectatur, & verè atque affirmativè respondeatur, cum de rerum talibus nominibus significatarum naturâ queritur. Arbor enim, & Quercus, & Fagus &c. nomina sunt appellativa, & Arbor de his aliisque verè affirmatur: Si namque quæras, quid est Quercus, quid Fagus? respondebo, Arbor.

4. Genus vulgò dividant in Primum, Summum, Generalissimum, & in Intermedium, Subalternum,

rejectum, quod affectatè Succiduum nonnemo dicit.

5. Genus generalissimum est, quo non potest esse aliud prius, superius & antiquius genus. Seu, quod solum est Genus, non etiam Species: adeoque de omnibus generibus, speciebus & individuis, quæ sub ipso sunt, prædicatur: de ipso verò nihil. Ita Substantia, quæ in summo loco posita est, quia nullum habet ante se genus, est generalissimum tale genus, & prædicatur de omnibus illis, quæ suo continet complexu: de ipsâ verò, tanquam genus quod prædicetur, nihil est.

6. Subalternum genus est, quod idem est & Genus & Species, ad aliud tamen atque aliud relatum. Sive, quod, licet prioris sive superioris species sit, posterioris tamen sive inferioris est genus. Ita se habent omnia, quæ sunt ante species specialissimas, ascendendo usque ad genus generalissimum. Hinc Corpus, Vivens, Animal, quia inter Genus summum & Speciem infimam interjiciuntur, genera subalterna rectè nominantur, & duos habent habitus seu respectus: alterum ad superiora, quo species eorum dicuntur: alterum verò ad posteriora seu inferiora, quorum genera vocantur. Sic v. g. Animal species est corporis viventis, sed genus hominis.

7. Genus præterea vel Remotum est, vel Proximum. Illud etiam Mediatum, hoc Immediatum dixerè.

8. Genus remotum est, inter quod & speciem aliâ interjacet intermedium genus. Sic, quia inter Substantiam & Hominem, in rectâ lineâ prædicamentali, varia ponuntur genera, Substantia genus Hominis remotum dicitur.

9. Genus proximum est, quod immediatè prædicatur de specie. Sive, inter quod & Speciem nullum in lineâ rectâ interjacet intermedium genus. Sic Animal est genus Hominis proximum: quia inter animal & hominem directè nihil ponitur.

QUÆ

Q U Æ S T I O N E S.

I. Cur hîc prius de Genere, quàm de reli-
quis agatur Prædicabilibus?

Quia hoc postulat ordo cùm Naturæ, tum Do-
ctrinæ. Et quidem ordine Naturæ reliquis
Prædicabilibus Genus esse præmittendum, vel
ex eo patet, quia Naturæ ordo observari dicitur,
cùm ea, quæ ex se & naturâ suâ priora sunt, prius
explicantur: At Genus reliquis Prædicabilibus est
prius: primùm quidem Proprio & Accidente, quia
hæc sunt extra essentiam rei, Genus verò ad illam
pertinet. At essentia prior est illis, quæ foris ad-
veniunt. Deinde etiam prius est Specie & Diffe-
rentia: nam quæ ex naturâ suâ aliud supponunt ad
sui esse, posteriora sunt naturâ eo, quod suppo-
nunt. At Species & Differentia ad sui esse suppo-
nunt Genus. Ergo eodem sunt naturâ posteriores.
Adhæc, simpliciora sunt naturâ compositis prio-
ra. Sed Genus Specie, quam componit cùm Diffe-
rentia, est simplicius. Ergo naturâ prius. Tum
etiam, illa priora sunt secundùm naturam, quæ-
cunque esse sine aliis possunt, & sine quibus alia
nequeunt esse. Sed Genus potest esse sine Specie,
ut animal sine homine: Species sine Genere, ut ho-
mo sine animali, subsistere non potest. Ergo Ge-
nus secundùm naturam prius est Specie. Porro,
illa priora sunt naturâ, à quibus non convertitur
subsistendi consequentia. Sed à Genere ad Speciem
non convertitur subsistendi consequentia: licet e-
nim animal sit, si sit homo; non tamen oportet,
hominem esse, si sit animal. Tandem, omne divi-
dum naturâ prius est partibus, per quas & in quas
illud dividitur. Sed Genus per Differentias dividi-
tur in Species. Ergo Genus naturâ prius est Diffe-
rentiis & Speciebus.

Doctri-

Doctrinæ quoque ordine Genus omnibus aliis Prædicabilibus esse prius, vel ex eo patet, quod is ordo tum demum observetur, cum à notioribus ad ignotiora proficiscimur cognoscenda. At genus cæteris omnibus est notius: quia est communius & universalius. Ergo, juxta doctrinæ ordinem, prius de illo, quàm de his, agendum est.

Dices: Species est notior Genere. Ergo Genus non est notius Specie. Ergo neque naturæ, neque doctrinæ ordine prius est. Ant. prob. Illud enim est notius altero, quod prius à naturâ intenditur. Sed prius à naturâ intenditur Species, quàm Genus. Ergo Species est notior Genere. Ut solvatur,

Nota, Dici aliquid altero naturâ prius quadri-fariam. 1. quia illo est perfectius. 2. quia prius intenditur à naturâ. 3. quia potest cognosci sine alio, aliud autem sine illo cognosci non potest. 4. quia ab illo natura suam incipit actionem. Hinc.

Resp. Genus naturâ esse prius & notius suâ Specie tertio modo, non secundo. Neque absurdum est, aliquid esse altero notius & ignotius diversâ ratione. Genus siquidem est Specie notius, quatenus potest sine Specie cognosci, sed non contrâ. Species verò est Genere notior, quatenus prius à naturâ intenditur.

Dices iterum: Relata sunt simul naturâ. Genus & Species sunt Relata. Ergo sunt simul naturâ. Ergo unum non est altero prius.

Resp. Dist. Min. Genus & Species *formaliter* considerata sunt Relata, atque ideo de prioritate non certant, Concedo: At *fundamentaliter* spectata & secundùm naturas ipsas *materialiter* significatas sunt Relata, Nego Minorem. Atque ita natura Generis omnino naturâ Speciei prior est, ut supra probavimus. Vel dic, nomina *Generis* & *Speciei* sumi posse bifariam. 1. *secundùm essentiam*. 2. *proux dominant naturas*. Si priori modo suman-

rum, sunt Relata & simul naturâ: at posteriori modo nec Relata sunt, nec simul natura: sic enim illa notio est prior, quæ denominat naturam priorem, quale est Genus.

Urgebis: Genus & Species *formaliter* sumpta non sunt Relata: omnia enim Relata sunt entia realia: Genus autem & Species *formaliter* sumpta non sunt entia realia: nam nullæ secundæ intentiones sunt entia realia: Genus autem & Species *formaliter* sunt secundæ intentiones: quia pendent ab operationibus Intellectus.

Resp. Relata omnia realia esse entia realia: Genus autem & Speciem esse Relata rationis, sicuti & ipsa sunt Entia rationis.

II. An genus suprà rellè fuerit definitum?

Duas in Theorematis ex Porphyrio attulimus Generis Definitiones. Prima sic habet; *Genus est id, cui subicitur Species.* sc. directè, immediatè, proximè, essentialiter, & in quid. Altera his verbis concipitur; *Genus est quod de pluribus specie differentibus in quid prædicatur.*

Resp. 1. primam Definitionem esse legitimam: assignatur enim per id, quod aliquam habet rationem Generis, & per id, quod vicem gerit Differentiæ: esse enim *id, cui subicitur* aliquid, est quid commune omnibus Prædicabilibus: Ergo habet rationem Generis: esse verò *id, cui tale ens, scilicet Species subicibilis subicitur*, locum habet Differentiæ, per quam distinguitur Genus ab omnibus aliis Prædicabilibus: neque enim cuiquam subicitur Species, ut species, quàm Generi, veluti superiori alicui & communiiori.

Esi autem in Definitione fiat tantum mentio unius speciei,

speciei, omne tamen Genus habet sub se plures species: si enim est communius unâ specie, debet certè sub se complecti adhuc aliquam aliam speciem, cujus respectu latius pateat alterâ. Unde hæc Definitio est quidem convertibilis cum Definito, siue convenit omni & soli Definito, non est tamen omnino exacta, quia non exprimit integrè ea, quæ Genus respicit: implicitè tamen significatur, Genus sub se habere plures species: quia, ob rationem jam dictam, non habet aliquid unam speciem, nisi habeat plures: sicuti non potest aliquid unam habere partem, nisi plures habeat: una siquidem sola pars compositum facere non potest.

Resp. 2. alteram quoque Generis Definitionem esse rectè traditam: etenim 1. convenit omni Generi, tam *Generalissimo*, inquam, quàm *Subalterno*, ut speculanti facilè patebit. 2. Definitio, in quâ nihil redundat, aut deficit, est bona. In hac verò Definitione nihil redundat, nihil deficit. Ergo &c. Min. prob. ac principio quidem, nihil redundare, patet ex eo, quòd illud dicatur redundare, quo sublato, reliqua oratio declarat definiti essentiam. At nihil tale reperitur in hac Definitione, ut statim manifestum fiet ex exegesi. Ergo in hac Definitione nihil quoque deficit: quia in Definitione, quæ distinguit Definitum ab omni aliâ re, idque satis explicat, nihil censetur deficere. Atqui Definitio Generis distinguit Definitum ab omni aliâ re, ut jamjam patebit. Nihil ergo in eâ deficit. Hoc quò magis pateat, sigillatim omnes Definitionis particule sunt excutiendæ.

I. Cùm Genus dicitur prædicari de pluribus, intellige 1. prædicationem affirmativam, directam &c. ut cap. præced. 2. potentialem, non actualem, tum quia Definitiones assignatæ per actum sunt intelligendæ per potentiam, tum quia non est necessum, ut actu ipso præsentis temporis Genus de pluribus prædicetur Speciebus, sed sufficit, si ap-
tum

num fit de pluribus prædicari. 3. prædicationem incompletam: neque enim Genus totam notat essentiam specierum, sed earum duntaxat partem.

Ex dictis facilè colliges, hac particulâ excludi Individua, quæ de uno tantùm singularium dicuntur.

II. Dicitur de pluribus specie differentibus, ut innuitur, Genus prædicari cùm de ipsis Speciebus suis, tum de ipsarum Individuis: quicquid enim prædicatur de superiori sive prædicato, idem & de inferiori sive subjecto dici, docet Aristoteles. Atque hinc fit, ut ipsæ species oppositæ sub eodem Genere, v. g. *Equus* & *Asinus* sub *Bestia*, dicantur formaliter, per se & primariò specie differre: istarum verò specierum Individua, ut hic *equus* & hic *asinus*, tantùm materialiter, per participationem specierum & secundariò seu consequenter.

Ut autem aliqua dicantur specie differre, duo requiruntur. 1. ut habeant diversas definitiones, atque adeò differentias essentielles diversas, quales sunt *rationale* & *irrationale*. 2. ut sub eodem Genere contineantur: etenim quæ sub diversis Generibus collocantur, Genere differunt, non Specie.

Hac particulâ distinguitur Genus à Specie infirma sive prædicabili, quæ non prædicatur de pluribus specie, sed numero tantùm differentibus, qualia dicemus inferius esse Individua.

III. Additur, Genus prædicari in quid, sive in responsione Quæstionis, quâ quæritur, quid res sit. Ad talem autem responsionem duo sunt necessaria. 1. ut id, quod respondetur, tribuat rei essentiam, vel essentiæ partem. Ideo *Proprium* & *Accidens* non prædicantur in quid: quia sunt attributa accidentalia. 2. ut attribatur essentialiter, quidditative, substantive, sive per nomen substantivum efferatur. Hinc differentia specifica, tametsi ad rei essentiam pertineat, quia tamen non prædicatur per modum substantiæ, non prædicatur in quid. Observa

Obſerva hoc loco, aliquid *in quid* poſſe tribus præſertim modis prædicari. 1. *confuſè & incompletè*. 2. *confuſè & completè*. 3. *diſtinctè & completè*. Ac primus quidem modus competit Generi, ſecundus Speciei, tertius Definitioni.

Nota: Genus prædicatur quidem *in quid incompletè* de ſuis ſpeciebus, quatenus dicit tantùm formaliter partem eſſentiæ illarum: at non prædicatur per modum partis, ſed potius per modum totius univerſalis, quatenus unà cum ſuo formali ſignificato involvit reliquas partes eſſentiæ ſuarum ſpecierum: animal enim idem eſt ac habens animalitatem: habens autem animalitatem eſt homo, equus, leo &c.

Dices contra hanc Definitionem: *Album* non eſt Genus. Hæc Definitio convenit *albo*. Ergo hæc Definitio non convertitur cum Definito. Min. prob. quia *album* prædicatur de *homine* & de *cygno*, quæ ſunt ſpecies differentes, & prædicatur etiam *in quid*, ſcilicet de *hoc* & *illo albo*. Ergo *album*, quod eſt infima ſpecies, prædicatur de pluribus ſpecie differentibus *in quid*, ſicut, ſi Joannes eſt homo & eſt albus, optimè inſertur, eum eſſe hominem album, juxta locum à diviſis ad conjuncta.

Reſp. Neg. Min. Ratio autem, quâ probatur, nihil concludit: quia non licet argumentari à diviſis ad conjuncta, cùm unum eorum, quod diviſim prædicatur, ſignificat relationem, quæ in Antecedente erat libera, & in Conſequentē determinatur ad certum terminum: ut v. g. non ſequitur; Joannes eſt pater Petri, & eſt quoque inimicus. Ergo eſt inimicus Petri. Ita etiam non ſequitur; Album prædicatur de pluribus ſpecie differentibus, & prædicatur *in quid*, ſcilicet de quibuſdam aliis. Ergo prædicatur *in quid* de pluribus ſpecie differentibus.

Dices 2. Forma prædicatur *in quale* de ſubjecto. Sed Genus eſt forma ſuarum ſpecierum, ut docet

docet Arist. in Metaph. Ergo Genus non in quid, sed in quale prædicabitur.

Resp. Dist. Maj. Forma *adjacens* prædicatur in quale: non autem forma *subsistens*: Genus verò non est forma *adjacens*, sed *subsistens* & alteri *subsistans*. Porro Genus duobus modis considerari potest. 1. ut est pars, simul cum Differentiâ componens totam Speciem, & hac ratione potius dicitur materia, quàm forma: quia sic habet rationem subiecti recipientis Differentiam, à quâ determinatur ad talem Speciem: quo pacto in Phisicis se habet materia respectu formæ. 2. ut est quoddam universale, continens communem rationem & naturam Specierum, quas sub se complectitur: atque hoc pacto censetur forma Specierum, quatenus omne totum quodammodo est forma suarum partium.

III. Quid definiatur definitione Generis?

Quod suprà dictum fuit de Universalibus generatim, idem hîc repetendum est, Genus nimirum tribus sumi posse modis. 1. pro naturâ, quæ subest Universalitati generis. v. g. pro naturâ animalis. 2. pro ipsâ Universalitate & secundâ intentione Generis. 3. pro composito ex naturâ, ut subiecto, & universalitate, tanquam formâ, seu (ut alii volunt) pro naturâ, ut affecta est Universalitate Generis, vel pro Universalitate Generis in concreto, & ut eandem naturam denominat: hæc enim omnia eodem recidunt. Quæstio ergo est, an ipsa natura, an Universalitas, an verò compositum ex utroque hîc definiatur?

Quidam existimant, definiri solam naturam genericam. Sed malè: quia si animal secundum suam essentiam est prædicabile in quid de pluribus speciebus, sequitur, Universalitatem Generis ipsi esse essentialem: ea enim sita est in aptitudine essendi in

in multis, & prædicandi de multis speciebus in quid. Sed quæcunque prædicata essentialia sunt naturæ genericæ, ea necessum est, ad Species de-
volvi. Ut ergo ex vi hujus prædicationis; *homo est animal*, verum est, hominem esse viventem, sen-
tientem, corpus atque substantiam, sic & verum
erit, hominem esse genus.

Alii purant, definiri hîc Universalitatem Gene-
ris. Sed falluntur: Universalitas quippe Generis
non est id, quod prædicatur in quid de pluribus
speciebus, cùm sit accidens quoddam rationis, quod
nullo modo potest esse de essentiâ superioris. Er-
go Universalitas Generis hîc non definitur.

Quocirca dicendum est, id, quod secundâ Gene-
ris definitione definitur, esse naturam genericam,
non quidem secundum suam essentiam, sed quate-
nus affecta est universalitate Generis: quæ natura
sic considerata *Genus* appellatur, estque concre-
tum quoddam accidentale, compositum ex natu-
râ, ut subjecto, & Universalitate Generis, tanquam
formâ. Probatur 1. quia tria duntaxat hac secun-
dâ Definitione possunt explicari, nimirum vel na-
tura generica secundum suam essentiam, vel Uni-
versalitas Generis, vel compositum ex utroque
coalescens, id est, ex naturâ genericâ, prout af-
fecta est Universalitate Generis. At neque natura
genericæ secundum suam essentiam, neque Uni-
versalitati Generis dicta definitio convenire po-
test, ut ex dictis jam antè constat. Superest er-
go, ut conveniat composito ex utroque. 2. Illud
est proprium definitum, cui *per se* & *necessariò*
convenit definitio, & cum quo *per se* reciprocatur.
Sed allata definitio *per se* & *necessariò* convenit na-
turæ genericæ, non quidem secundum suam essen-
tiam, sed quatenus subest Universalitati Generis,
& cum illâ sic consideratâ *per se* reciprocatur. Er-
go illa sic considerata hîc propriè definitur. 3.
Cùm definitur *Album id, quod disgregat visum*, de-
finitur

bus in finitur corpus, non secundum suam naturam, sed quatenus albedine affectum est. Unde & huiusmodi definitio corpori sic accepto per se & necessario convenit, & cum eo recipitur. Ergo à pari idem hinc de Generis definitione dicendum est. Idemque esto iudicium de reliquorum Universalium definitionibus.

Dices: *Prædicari in quid de pluribus Speciebus* non convenit secundæ intentioni Generis, sed naturæ reali, quæ subest tali intentioni: natura enim animalis de homine, equo, leone &c. prædicatur: non autem universalitas Generis, quæ per Intellectum accidit tali naturæ. Sed neque naturæ reali, ut substat secundæ intentioni Generis allata definitio quadrare potest: nam ut *corpus album* non prædicatur de *vivente* & *non vivente* (quæ sunt ejus species) ut substat albedini, sed secundum proprium esse: ita *animal* non prædicatur in quid de *homine* & *leone*, & ut subest universalitati Generis, sed secundum propriam essentiam. Ergo neque definitio allata convenit naturæ genericæ, ut subest universalitati Generis. Et confirmatur: Si *animal* prædicatur in quid de homine & leone, in quantum subest secundæ intentioni Generis, cum sub tali reduplicatione sit Genus *formaliter*: adeoque huiusmodi erit sensus; *homo est animal, in quantum animal est genus*: quod idem est, ac hominem esse genus. Hoc autem absurdum est. Ergo &c.

Resp. In quolibet universali duo reperiri. 1. id, quod prædicatur de pluribus inferioribus, & hoc est natura. 2. id, cujus merito natura habet prædicari de pluribus, & hoc est universalitas. Definitio itaque convenit naturæ merito universalitatis, non quod sit ipsa universalitas, quæ prædicatur de inferioribus, sed natura, quatenus subest universalitati. Atque hinc patet responsio ad confirmationem: natura enim, ut subest universalitati, ita enunciatur de inferioribus, ut sola de illis enunciatur,

etur, non autem universalitas, utpote quæ non potest esse id, quod prædicatur, sed tantum id, cuius merito illud potest prædicari de pluribus, per modum rei universalis. Unde (cùm dicitur; Animal, ut subest universalitati Generis est genus formaliter. At, ut subest universalitati Generis, prædicatur de pluribus. Ergo prædicatur ut genus formaliter) Dist. Min. enunciando ipsam universalitatem Generis. Nego: enunciando naturam universalitati subiectam, Concedo Minorem. Ideo Disting. Consequens: Ergo prædicatur ut Genus formaliter, enunciando formalitatem Generis, Nego: enunciando naturam tali formalitati subiectam, Concedo consequentiam. Quare nullo modo sequitur, sensum ejus enunciationis; *homo est animal, esse hunc; homo est genus.* Ad id autem, quod in eodem argumento affertur, de corpore albo respectu viventis, & non-viventis, non est par ratio: nam albedo non est id, cuius merito corpus aptum est enunciari de vivente & non-vivente. Esset autem aliqua similitudo, si conferretur corpus album cum hoc & illo corpore albo: de his enim non enunciatur, nisi quatenus substat albedini. Quanquam in eo adhuc discrimen est, quòd corpus album enunciet albedinem de hoc & illo albo: natura verò generica non enunciet universalitatem Generis de suis speciebus.

Dices 2. Definitio debet per se & necessario convenire rei definitæ. At definitio Generis non convenit per se & necessario naturæ genericæ, id est, naturæ, quæ subest universalitati Generis, sed tantum accidentaliter, non secus atque corpori definitio albi. Ergo natura generica nullo modo est definitum hac definitione.

Resp. Definitionem Generis non convenire per se & necessario naturæ genericæ, v. g. naturæ animalis secundum suam essentiam spectatæ, sed tantum accidentaliter, sicut & ipsa universalitas Generis eidem, ut sic, accidentaliter convenit. Annotatur

tura genericæ, prout subest universalitati Generis, omnino convenit per se & necessariò definitio Generis, sicut definitio albi per se & necessariò convenit corpori albo, quatenus album est, seu quatenus subest albedini.

CAPUT QUINTUM,

De

SPECIE.

THEOREMATA.

Species est id, quod sub assignato Genere ponitur, essentialiter scilicet, immediatè & directè, sive in rectâ serie prædicamentali. Sic homo est species animalis.

2. Definit & Speciem Porphyrius hoc modo; Species est id, quod Generi subjicitur, & de quo Genus prædicatur in quid. Ita animal prædicatur de homine, cum quæritur; quid est homo?

3. Speciem cum Porphyrio dividimus in Subalternam & Specialissimam.

4. Subalterna sive Intermedia species est, quæ ita est species, ut etiam sit Genus; respectu nempe diversæ: ut animal, si cum superiore substantiâ conferatur, est Species: at, si ad hominem & bestiam, tanquam inferiora, referatur, Genus: alternatim enim se habet ad hæc ipsa. Unde & Subalternum nuncupatur.

5. Specialissima, sive Ultima & Infima, Species est, quæ, cum sit Species, non est etiam Genus. Item, quàm, cum sit Species, in Species dividere non possumus. Sic homo est Species animalis, sed non est etiam Genus singulorum hominum, verùm Species tantum:

tantum : & quicquid ante Individua positum proximè iis attribuitur , Species solum est, non etiam Genus.

6. Unde & respectu superioris Generis , & respectu Individuorum Species dicitur : verum Species Individuorum dicitur, ut ea continens: Species vero prioris, id est, generis, ut ab eo contenta.

7. Et quidem, si, ad Genus referatur, Subjicibilis dicitur, ut homo respectu animalis: si verò cum Individuis comparatur, Prædicabilis vocari consuevit: ut idem homo respectu Petri & Pauli.

8. Species prædicabilis est id, quod tantum prædicatur de multis solo numero differentibus in quid. Sic homo prædicatur de Socrate & Platone.

9. Unde vides , Speciem prædicabilem exprimere nomine appellativo, quod de aliis appellativis dici non potest, sed tantum de propriis aut æquivalentibus.

10. Quæ nomine proprio exprimuntur, Individua dicimus.

11. Individuum est, quod denuo solo singularium dicitur: ut; Socrates, Aristides, Plato: Sive, cujus omnes proprietates simul alteri convenire non possunt: ut si Socratem dicas Philosophum, calvum, simum, ventrosus, Sophronisci filium, Atheniensem, Xantippes maritum &c. quorum quidem unumquodque potest existere quoque in aliis, congeries vero omnium istorum accidentium, nisi in solo Socrate, existere non potest. Alii secundam hanc definitionem sic efferunt; Quod constat proprietatibus, quarum multitudo numquam in alio est eadem.

QUA

A
agen
ciei
tes,
toto
expl
&rin
subju
relat
nis
fit p
quio
præc
cand
pact
U
Genu
prop
tanq
quia
per
ut se
defin
R
nam
neris
ticul
mina
diffe

Q U Æ S T I O N E S.

I. *An Species Theor. 1. & 2. bene fuerit definita?*

ANtequam respondeatur ad Quæstionem, nota, si ordinem *Naturæ* ad amissim sequamur, prius de *Differentia*, quàm de *Specie*, agendum esse, quia illa simul cum *Genere* ad *Speciei* concurrat constitutionem. Unde, sicuti partes, quæ totum aliquod componunt, priores sunt toto: ita etiam, secundum *Naturæ* ordinem, prius explicandæ veniunt, quàm totum. At verò *Doxina* ordo hic postulat, ut *Generi* statim *Speciem* subjungamus: quia, cum *Genus* & *Species* sint correlata, se mutuò definiunt, explicant, & cognitionis lumine adjuvant. Adde, quòd *Species*, cum sit prædicabilis *in quid*, prior est & *Generi* propinquior, in modo prædicandi, quàm *Differentia*, quæ prædicatur *in quale quid*. Ergo & prius est explicanda *Species*, saltem sub ratione prædicabilis, quo pacto hic à nobis consideratur.

Ut jam satisfiat Quæstioni, nota, per *assignatum Genus* aliquos intelligere certum, *determinatum ac propinquum Genus*; quomodo homo sub animali, tanquam sub certo & assignato genere ponitur, quia animal est propinquum genus hominis. Alii per *assignatum genus* intelligunt *definitum genus*, ut sensus sit, *Speciem* esse, quæ sub *Genere* antè definito ponitur.

Respondeo jam, utramque definitionem esse bonam, sed popularem & descriptivam. Locum *Generis* tenet particula, *id quod*, & idem valet ac *particulare*, vel, ut alii volunt, ac *natura*, quæ denominatur *subjicibilis*. Reliquæ particule sunt vice differentia,

- Dices:

Dices : Omnis definitio tradi debet per notiora. Sed Genus non est notius specie. Ergo Species non rectè definitur per Genus. Min. prob. Genus definitum est per Speciem, tanquam notio-riorem. Ergo Genus non est notius Specie : alioquin idem esset notius seipso. Confirmatur auctoritate Aristotelis, qui lib. 1. post. cap. 3. docet, circulum esse vitiosum in Definitione & Demonstratione. Tunc autem contingit circulus in Definitione & Demonstratione, cum id, quod definitum vel demonstratum est, assumitur ad definiendum vel demonstrandum id, per quod definitum vel demonstratum fuit.

Resp. Dist. Min. Genus *per se & solitariè* sumptum non est notius Specie, Concedo : Genus verò sumptum *prout terminat habitudinem Speciei*, Nego Minorem. Itaque Genus, ut relatum, definitum fuit per Speciem, tanquam per terminum habitudinis illius : quo pacto Species est notior Genere. At Species spectata per se, & secundum suam essentiam, est ignotior Genere sumpto, non quidem per se & secundum suam essentiam, sed ut terminat ejus habitudinem : unde sic per Genus defini potest. Hæc enim correlatorum est conditio, eorum numero sunt *Genus & Species*. Unde si hæc *per se & solitariè* spectentur, sunt æquè ignota, nec se mutuò definiunt : si verò unumquodque eorum sumatur ; prout terminat habitudinem alterius, est, eo notius, illudque definire potest. Quod fit, ut in correlatis unum & idem diversimodè spectatum sit notius seipso : nam, si spectetur, ut terminat relationem alterius, est notius seipso solitariè sumpto, nec id est absurdum in hoc genere Entium. Quare ad auctoritatem Aristotelis dico, eum non existimasse, circulum esse vitiosum in Definitionibus Correlatorum, quæ ex naturâ suâ sunt ejusmodi, ut necessario sese mutuò debeant explicare, propter mutuos respectus ad invicem. Atque hæc

hæc est solutionis explicatio, quam dedit Porphyrius, dum ait, se necessitate compulsus esse ad definiendum Genus per Speciem, & Speciem vicissim per Genus, quia sunt correlata.

Dices iterum: Individuum est id, quod subest Generi. Ergo definitio Speciei convenit Individuo, ac proinde non est legitima.

Resp. Dist. Ant. Individuum subest Generi *proximè & immediatè*, Nego: *remotè & mediante Specie*, Concedo. In definitionibus autem allatis diximus subintelligi; *immediatè & proximè*.

Urgebis 1. Individuum Generis, ut *hoc animal*, immediatè subest Generi: unde propositio hæc est immediata; *hoc animal est animal*. 2. *Animal* est Species *Substantiæ*, & tamen proximè illi non subicitur. Ergo data solutio partim deficit, partim redundat.

Resp. ad 1. Neg. Assumptum: quia *animal*, antequam evadat *hoc animal*, debet fieri homo, vel bestia. Unde prædicatio ista, *hec animal est animal*, est tantum immediata *specie tenus*, non autem *secundum rem*. Sunt, qui dicant; animal, dum confertur cum hoc & illo animali, habere rationem Speciei, & non Generis. Quæ solutio bona quoque est: nam *animal* tum prædicatur *in quid & completè*, quia totam norat essentiam inferioris, qui modus Speciei est proprius.

Resp. ad 2. Ut aliquid sit Species, sat esse, quòd alicui Generi *proximè* subsit, licèt sub aliis *remotè* collocetur: *animal* verò *proximè* collocatur sub *vivente*.

Dices tandem: Species, ut Species, est quoddam universale. Sed allata definitio non est Speciei, ut universalis. Ergo non est bona definitio suprà posita. Min. prob. quia Universale dicitur cum respectu ad inferiora. At hîc definitur Species per respectum ad superius. Ergo non definitur Universale.

Resp. ad Maj. Speciem, ut Speciem, non tantum est, sed esse etiam subijcibilem Generi,

II. *An Species prædicabilis Theor. 8. rectè fuerit definita ?*

Est omnino legitima descriptio : quia explicat ejus scilicet prædicabilitatem , eamque à ceteris omnibus Prædicabilibus distinguit , ac denique cum illâ reciprocatur. Ut autem facilius objectionum, quæ contrà afferri possunt, solutio,

Observe I. Cùm in hac definitione dicitur Species prædicari, intelligendam esse prædicationem *immediatam*, ut excludantur *Genera & Differentiæ* quæ etiam prædicantur de pluribus solo numero differentibus : at non prædicantur de pluribus illis *immediatè*, sed tantum *mediantibus Speciebus*.

Observe II. *numero differre* generaliter dici, quæcunque possunt numerari, tanquam à parte rei distincta.

Observe III. Geminam esse appositam particulam exclusivam : unam ad vocem ; *numero*, alteram ad verbum ; *prædicatur*, hoc modo ; *quod prædicatur tantum de pluribus solo numero differentibus in quibus* ; Tò tantum prædicari excludit prædicari de aliis quàm solo numero differentibus. Solo autem numero differre dicuntur, quæ ita differunt inter numerandum, ut neque distinctionem habeant genericam, neque specificam. Ita se habent Individua ejusdem Speciei, ut *Petrus & Paulus*, Utraque ergo hæc particula addenda est : quia, si altera omittatur, definitio conveniet Generi : de quo enim Genere rectè dicitur, quòd prædicatur de pluribus solo numero differentibus, omittendo *tantum* : v. g. *animal* de *Petro & Paulo* : item quòd prædicatur tantum de pluribus numero differentibus, omittendo *tò solo* : quia illa omnia plura, quibus Genus prædicatur, differunt numero, non eo solo. Hæ ergo particule in definitione fuerunt ponendæ : alioqui definitio cum suo definito non converteretur.

Reliqua

Reliquæ particulæ in definitione positiæ facile intelliguntur ex iis, quæ dicta sunt de Genere.

Dices : Socrates & Plato, atque alia etiam hominis Individua non differunt numero. Ergo Species non prædicatur de numero differentibus. Ant. prob. quia differre numero non potest, nisi quod est numerus. At neque Socrates est numerus, neque Plato. Ergo numero non differunt.

Resp. Individua non dici differre numero, quasi unum Individuum faciat numerum distinctum ab alio: sed quia, dum numerantur, differunt singularia neque sub eadem unitate collocantur.

Urgebis : Species hoc modo differunt numero. Ergo Genus prædicatur de numero differentibus.

Resp. Species non differre tantum numero, sed etiam specie. Unde Genus non prædicatur tantum de numero differentibus solo.

Quæres, An hæc definitio etiam conveniat illis speciebus, quæ unum tantum Individuum habere possunt?

Respondendum est per distinctionem. Si enim sermo sit de illis Speciebus, quæ unum tantum Individuum *actu* habere possunt, sed plura, *successive*, cujusmodi dicitur esse *Phœnix*, dubium non est, quin illis allata definitio conveniat, utpote quæ non secundum *actualem* prædicationem accipienda sit, sed tantum secundum *potentialem*, sicut & reliquæ reliquorum Prædicabilium definitiones. At si sermo sit de illis Speciebus, quæ prorsus determinatæ sunt ad unum Individuum, cujusmodi existimant nonnulli esse quemlibet Angelum, dicendum erit, tales Species, etsi sint *subjicibiles*, non esse tamen *prædicabiles*, quia ex hypothesi non possunt pluribus inesse, adeoque nec de pluribus prædicari. Ergo illis non potest competere definitio Speciei.

Quæres hic I. An Species tam subalternæ, quàm infimæ, participant rationem secundi prædicabilis?

Non : quia Species subalternæ tantum sunt Species, quàm Generi subsunt: at, quàm prædicabiles sunt & comparantur ad inferiora, sunt Genera. Sic enim *animal*, quatenus *viventi* subicitur, est Species: at, quatenus cum *homine* confertur & *bruto*, est Genus.

Quæres II. Quot modis Species vocari possit specialissima? Resp. Duobus. 1. *negativè*, quia nullâ aliâ Specie specialitate superatur. 2. *positivè* seu *affirmativè*, quia omnes alias Species in eâdem lineâ prædicamentali collocatas specialitate superat: licet enim specialitate superetur à singularibus, indeoque non sit ens prædicamentale omnino infimum & specialissimum, est tamen specialissimum inter Species. Eodem modo Genus generalissimum vel *positivè* sumitur pro eo, quod est omnibus aliis generalius, vel *negativè* pro eo, quo nullum Genus est generalius.

III. An rectè definitum fuerit in theorematibus Individuum?

NOta 1. Individuum, si nomen spectes, ex eo dicitur, quod non sit dividuum seu divisibile in plura, quibus insit cum sui multiplicatione, eâ scilicet divisione, quâ dividitur in illa plura, quorum respectu est universale: secundum significationem tamen videtur principaliter notari negationem universalitatis: significat enim individuationem, quæ est ineptitudo ad existendum multis, cum sui multiplicatione: Universale vero dicit aptitudinem ad sic existendum in pluribus. Potest ergo Individuum dividi in partes *integrales* v. g. *Socrates* in *caput*, *pedes*, *ventrem* &c. arguitur etiam in partes *essentiales Physicas*, ut *Socrates* in *corpus* & *animam rationalem*: sed, tanquam totum *potentiale* seu *universale* in partes *subiectivas* distingi non potest.

Nota 2. Individuum aliud est *Determinatum*, aliud *Indeterminatum*. Determinatum dicitur, quod principaliter notat rem singularem. Estque vel determinatum ex nomine, vel ex demonstratione. Determinatum ex demonstratione dicitur, quod principaliter rem notat singularem, sed non nisi adhibitâ demonstratione ipsius singularis: ut, *hic homo*, *hic equus*. Unde si quis dicat, *hic homo*, & interim nihil demonstret, vox ista nihil significabit. Determinatum ex nomine dicitur, quod sine adjunctâ demonstratione principaliter rem notat singularem: ut, *Petrus*, *Paulus* &c. Individuum indeterminatum est, quod non denotat principaliter rem singularem, usurpatur tamen pro re singulari. Idque oritur ex variis causis. 1. quòd vox, quâ significatur, afficiatur signo particulari: ut, *aliquis homo*. 2. quòd vox significata excellenti modo insit alicui singulari, adeoque pro illo usurpetur. Sic *Philosophus* usurpatur pro Aristotele. 3. quòd existat unum singulare rei universalis principaliter significatæ per illam vocem. Ita *Sol* dicitur Individuum indeterminatum, quia existit unicum Individuum Solis, quod hac voce *Sol* significatur.

Individui indeterminati duæ sunt species principales, *Vagum* & ex *Hypothesi*. Individuum ex hypothesi est individuum indeterminatum, quod ob certam conditionem, quæ præsupponitur, usurpatur pro re singulari. Sic *Sophronisci filius* usurpatur pro *Socrate*, quia præsupponitur unicus fuisse *Sophronisco* filius. Individuum vagum est individuum indeterminatum ex voce communi & signo particulari compositum: ut, *aliquis homo*. Hoc semper est compositum ex duabus vocibus, quarum una est caregorematica, altera syncaregorematica. Dicitur autem *vagum*, quia non accipitur pro determinato aliquo singulari, sed pro quocunque sub disjunctione potest accipi, adeoque vagam & ambiguum relinquit audientis mentem: reliqua

autem Individua pro unico singulari solent usur-
pari.

Resp. I. Prima Individui definitio rectè se ha-
bet. Pater id ex ejus exegesi. 1. Definitum est
Individuum, scilicet determinatum: illud enim so-
lum absolutè est Individuum. 2. *prædicari* hîc i-
dem quoque est, quod verè affirmari. 3. *prædica-
ri de uno solo singularium* est sic verè affirmari de u-
no solùm singulari, ut non de pluribus gratiâ rei
universalis multiplicatæ in illis & principaliter sig-
nificatæ. Ita se habet *Petrus, Paulus, Socrates* &c.

Dices: Individuum de pluribus prædicatur. Er-
go malè dicitur de uno solo singularium prædica-
ri. Prob. Ant. nam 1. *hæc materia prima*, quæ est
sub formâ Socratis, prædicatur de Socrate, hoc
modo; *Socrates est hoc materiale*, & postea de e-
jus cadavere, quæ non modo numero, sed & spe-
cie differunt. 2. eadem numero actio simul præ-
dicatur de primâ & secundâ causâ, hunc in mo-
dum; *Prima causa est hoc agens*, & *secunda causa est
hoc agens*, eâdem singulari actione, quâ prima.
Præterea idem locus singularis prædicatur de plu-
ribus Angelis simul in eo existentibus, hoc modo;
Michaël est hoc locatum, *Gabriel est hoc locatum* in
eodem singulari loco &c.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dico, *hoc ma-
teriale*, cùm prædicatur de Socrate, esse diversum
individuum ab *hoc materiali*, cùm prædicatur de
cadavere Socratis, licet eadem sit numero materia
in utroque: nam *hoc materiale* non tantùm com-
prehendit hanc numero materiam, sed etiam deno-
tat hoc singulare compositum materiale, quod
omnino diversum est, cùm affirmatur de *Socrate*
& de ejus *cadavere*. Idem dicendum est, cùm præ-
dicatur *hoc agens* de primâ & secundâ causâ: item-
que cùm *hoc locatum* prædicatur de *Michaële* &
Gabrielè: non enim tantùm dicunt hanc singula-
rem actionem, aut hunc singularem locum: sed

etiam

etiam includunt formaliter ipsas res ab eis denomi-
tas, quæ cum sint diversæ, diversa quoque erunt
prædicata singularia, quæ de ipsis enunciantur, li-
cèt ab eadem singulari actione, eodemque singula-
ri loco petantur.

Urgebis: Cum dico, *Gabriel est in hoc loco, & Mi-
chael est in eodem hoc loco*, idem locus singularis,
adeoque prædicatum individuum de utroque affir-
matur.

Resp. Disting. *in obliquo*, Concedo: *in recto* Ne-
go. Definitio autem procedit de eo, quod prædi-
catur *in recto*: opponitur enim hîc prædicatio In-
dividui prædicationi Universalis, eò quòd hæc fi-
at in recto cum sui multiplicatione, & divisione,
atque adeò de pluribus. Illa autem fiat in recto, si-
ne sui multiplicatione & divisione, atque adeò de
uno solo.

Dices 2. Aristoteles in Antepædicamentis docet,
Individuum de nullo prædicari. Ergo falsò dicitur
prædicari de uno.

Resp. Dist. Ant. tanquam superius de inferi-
ori essentialiter, Concedo: alio modo, Nego An-
tecedens.

Resp. II. ad Quæstionem, Posteriores quoque
Individui definitionem esse legitimam. Id ex sin-
gularum particularum explicatione facile patebit.
Itaque 1. *Proprietates* hîc dicuntur accidentia sive
conditiones, vel, si mavis, quæcunque attributa re-
alia, quæ non sunt de essentiâ, sive interim sint in-
terna ipsi rei sive externa. 2. *Constare ex proprie-
tatibus* hîc significat affectum esse proprietatibus,
non autem componi ex illis, tanquam partibus:
proprietates enim non sunt partes, sed accidentia,
quæ primò competunt alicui rei, id est, quæ non
competunt prius superiori aut inferiori ejus rei. 3.
additur; *quorum tota multitudo numquam in alio est
eadem*: quamvis enim quædam accidentia externa,
ut patria, tempus, stirps &c. eadem in alio Individuo
reperi

reperiri possint, nunquam tamen interna eadem numero sunt futura, licet eadem genere & specie reperiantur in pluribus individuis. Tota autem illa accidentium congeries numero septenario & hoc versiculo solet exprimi;

*Forma, Figura, Locus, Tempus, cum Nomine,
Sanguis,*

*Patria: sunt septem, quæ non habet unus &
alter.*

Nota tamen, secundam hanc definitionem tantum convenire Individuis Substantiarum: hæc enim, cum per se subsistant, multarum proprietatum congeriem in se recipiunt, quæ in aliis Individuis inveniri nequeunt. Individua verò Accidentium, quia per se non subsistunt, sed alteri inhærent, talem proprietatum congeriem in se non admittunt.

CAPUT SEXTUM,

SECTIO I.

De

DIFFERENTIA.

THEOREMATA.

Differentia est perfectio quadam, quæ res dicuntur differre.

2. Estque Separabilis, vel Inseparabilis.

3. Differentia separabilis est, quæ separari à subiecto potest. Vel, est accidenti separabile, quo unum differt ab alio, vel à se ipso, diversis tamen temporibus. Vel, quod de subiecto & ve-

re affirmari & vere negari potest. Sic moveri, quiescere, ægrotare differentia sunt separabiles respectu hominis: motu enim differt homo aliquis vel à se, vel ab alio quovis quiescente.

4. Hanc Porphyrius Communem dixit, non quòd reliquas, tanquam species, suo ambitu complectatur: sed vel communitate utentium, quòd homines eà frequenter uti soleant: vel, quòd neutri extremorum sit propria, nec determinatè in aliquo insit, sed communiter in utroque, aut saltem utrique vicissim possit accidere: vel, quia non solum convenire potest illi, quòd distinguitur, sed etiam illi, à quo distinguitur. Sic stans differt à sedente.

5. Differentia inseparabilis est, quæ à subiecto ægrè, aut omnino non, potest separari. Vel, quæ de subiecto, de quo prius affirmabatur, verè negari non potest.

6. Estque inseparabilis per accidens, aut per se.

7. Inseparabilis per accidens est, quæ cogitatione separari potest, actu non potest. Seu, est quodvis accidens inseparabile, sive illud quarti, sive quinti sit predicabilis.

8. Estque adeò vel Nativa, vel Adventitia.

9. Adventitia, quæ etiam à nobis ipsis differre possumus: ut; habere cicatricem.

10. Nativa, quæ tantum ab aliis differimus: ut; nasi aduncitas vel fimitas, color cæsius oculorum: item risibilitas, qua homo differt à leone.

11. Porphyrio etiam Propria vocatur, non quòd propriè & absolutè sit differentia, sed quòd propriè & inseparabiliter subiecto conveniat. Dicitur autem inseparabilis per accidens, id est, ratione alterius, Differentia scilicet propriissima: Propria namque eatenus sunt inseparabilia, quatenus essentiam rei, à qua emanant naturali quadam consecutione, continentur.

12. Differentia inseparabilis per se est, quæ neque actu, neque cogitatione à re, cujus est Differentia,

sine rei istius interitu, separari potest. Unde vulgò describitur qualitas essentialis, quâ unum ab alio essentialiter, quidditative & specificè diffidet. Sic rationalitas hominem essentialiter separat à bestia. Dicitur autem inseparabilis per se, quia per se & essentialiter convenit, & in definitione essentiali collocatur.

13. *Hæc etiam Propriissima Porphyrio nuncupatur: quia hoc rei magis est proprium, quod est de essentiali, quàm quod est ejus accidens.*

14. *Differentiæ propriissimæ tria nobis consideranda veniunt; Definitio, Divisio, & Officia.*

15. *Differentiam propriissimam quinque definitionibus, pro vario nempe respectu, explicatam reliquit Porphyrius: quarum prima, quæ est Differentia, ut est Speciei constitutiva, sic habet; Differentia est, quâ Species superat Genus, excessu scilicet essentiali. Ita homo per τὸ rationale excedit animal: idem in homine actu reperitur, in animali potentia tantum.*

16. *Tertia, quæ est differentia, quatenus est divisiva Generis, sive, ut est causa differendi, his verbis concipitur; Differentia est id, quod naturalem vim habet separandi ea (essentialiter) quæ sub eodem Genere (immediate) collocantur. Id est, quæ differre proximè facit essentiali discrimine ejusdem Generis Species: nam rationale separat hominem & bestiam, quæ sub eodem sunt Genere, mirum sub animali.*

17. *Quarta, quæ est Differentia, prout est distinctiva Specierum, & verbis tantum differt à præcedente, talis est; Differentia est id, quæ singula differunt, puta secundum essentialiam. Sic homo & bestia ratione Generis non differunt: sed rationale adjectum nos ab illis sejunxit.*

18. *Quinta, quæ est Differentia, prout est pars totius compositi, hæc est; Differentia est id, quod ad substantiam atque essentialiam, seu quidditatem ejus*

rei confert, cuius Differentia dicitur, quodque est rei pars. Sive, ut idem postea brevius effert; Differentia est id, quod aliam facit Speciem, & in ratione seu quidditate explicandâ (id est, in definitione) adhibetur. Ita rationis expers & rationis compos sunt Differentia: illud enim de omnibus belluarum dicitur Speciebus: hoc vero de omni homine, cùm quæritur, qualis sit eorum natura atque essentia.

19. Tandem Differentia, ut est tertium Prædicabile, hunc in modum definitur; Differentia est id, quod prædicatur de pluribus in quale quid, sive in quale essentiale. Ita rationis particeps prædicatur de homine: interrogati enim, quid est homo? animal, respondemus: interrogati autem, quale animal? apud respondemus; esse rationis particeps.

20. Dividitur Differentia in Genericam, & Specificam.

21. Generica est, quæ de pluribus specie differentibus in quale quid prædicatur. Ita tò sensitivum est Differentia generica, quia prædicatur de homine & belluâ, cùm quæritur, quale vivens sit homo essentialiter? quale vivens sit bellua essentialiter? Sic rationis expers de leone, equo, reliquisque animalibus brutis specie inter se differentibus dicitur, cùm quæstio per quale essentiam denotans instituitur. Cùm enim quæritur; qualis secundum essentiam suam est leo? commodè respondebis; leo est rationis expers. Atque hæc est secunda Porphyrii Definitio.

22. Differentia specifica est, quæ prædicatur de multis solo numero differentibus in quale quid. Sic rationis particeps de Aristotele, Aristippo, Aristide, & omnibus aliis hominibus dicitur: appositè enim respondetur ad quæstionem, quâ de quovis eorum quæritur; qualis sit secundum naturam sive essentiam.

23. Iterum Differentia est Divisiva, vel Constitutiva.

24. *Divisa est, quæ dividit Genus in suas Species. Sic rationis compos & rationis expers dividunt animal in hominem & brutum.*

25. *Differentia constitutiva est, quæ adjuncta Generi Speciem in esse constituit Unde ἡ διαφορὰ, Speciei procreatrix, & Specifica dicitur. Sic rationale additum animali facit hominem.*

26. *Atque hinc vides, duas hasce Differentias reipsa idem esse, affectione tantum & ratione distare. Eadem enim sunt dividentes, quatenus Genus in Species distrahunt: quatenus vero proximis suis Generibus junctæ Species constituunt ac procreant, eatenus constituentes dicuntur. Vel, si mavis, non differunt formaliter, sed tantum connotatis, eo quod divisiva respiciat Genus, constitutiva Speciem.*

27. *In summis Generibus tantum sunt Differentiæ divisivæ, nullæ constitutivæ: in Speciebus infimis tantum sunt Differentiæ constitutivæ, nullæ divisivæ: in Generibus & Speciebus subalternis alia est ejusdem rei divisiva, alia constitutiva.*

28. *Munia seu Officia Differentiæ sunt tria. 1. est dividere Genus: non quidem secundum naturam, quæ in indivisibili consistit, & tota est in qualibet Specie? sed secundum potestatem, quæ in singulis Speciebus non inest. 2. est, cum Genere essentialiter concurrere ad constituendam Speciem. 3. est, Speciem constitutam ab omnibus aliis distinguere. Sic rationale v. g. quod est Differentia, dividat animal, quod est Genus, & constituit hominem, qui est Species, eundemque ab omnibus aliis distinguit.*

QUÆ

Q U Æ S T I O N E S.

- I. *An rectè Porphyrius Differentiam aliam fecerit Communem, aliam Propriam, aliam Maximè propriam?*

Suppono I. prius agendum esse de Differentiâ, quàm de Propriò : quoniam illa hoc prior est, idque 1. *ordine dignitatis*: nam habet nobiliorem prædicandi modum: illa siquidem *in quale quid*, at hoc *in quale simpliciter* prædicatur. 2. *ordine naturæ*: tum quia omnis Substantia prior est Accidente: Differentia autem Substantia est, Proprium verò Accidens: tum quia pertinet ad essentiam rei, cùm sit pars constituens Speciei: Proprium verò ad essentiam non spectat, sed eam jam constitutam consequitur.

Suppono II. Aliud Peripateticis esse *Diversum*, aliud *Differens*. Illa in rigore diversa sunt, quæ in nullo superiori prædicato univocè conveniunt: ut summa Genera & duæ Differentiæ, sive ejusdem, sive diversi Generis, dicuntur seipsis primò diversæ. Ea dicuntur differentia sive differre, quæ in aliquo communi univocè conveniunt, & per aliquid aliud differunt. Sic *homo* & *brutum*, licet Specie à se invicem diffideant, in animali tamen consentiunt: ideo differunt, diversa tamen propriè non sunt.

Suppono III. *Differentia* nomen bifariam usurpari. 1. *absolutè*. 2. *respectivè*. Respectivè sumptum denotat habitudinem seu relationem quandam inter res diversas: quo sensu dicimus, inter duas res magnam esse differentiam. Absolutè sumpta Differentia significat formam quandam, quæ sit principium seu causa diversitatis. Ita hîc sumitur, non tamen in totâ latitudine hujus significationis, sed prout Differentia significat principium diversitatis

diversitatis earum rerum, quæ in unâ quâdam ratione etiam alioqui conveniunt. His præmissis,

Resp. I. Legitimam esse illam Differentiæ divisionem: omnis enim forma alicui conveniens, & illud ab alio secernens aut ingreditur illius essentialiam, aut non. Si illud, est *maxime propria* Differentia: sin hoc, vel ita conjuncta est cum re, ut ab eâ separari reipsa non possit, & est *Propria*, vel ita adhæret, ut se divelli ab eâ patiatur, & est *Communis*. Nec reperietur ulla forma alicui conveniens, quæ non uno ex tribus illis modis se habeat.

Dices: Membra bonæ divisionis debent esse opposita. At unum uni tantum opponitur, non duobus. Ergo ineptè Differentiam in tria membra divisit Porphyrius: sic enim oporteret, unum esse medium, & nulli opponi.

Resp. Neg. Maj. Neque enim necessum est, ut semper membra bonæ divisionis sint proprie opposita: sed sufficit, si sint aliquo modo repugnantia vel disparata, & ratio formalis unius non contineatur aut includatur in ratione formali alterius.

Dices iterum: Eadem Differentia est Communis, Propria & Maxime propria. Ergo divisio non fit in membra repugnantia, adeoque legitima non est. Ant. prob. quia *Disgregativum* visus est Differentia maxime propria albedinis, quâ hæc à nigredine essentialiter distinguitur: at eadem est propria respectu cygni, communis respectu parietis aut lanæ. Item omnis Differentia propria & maxime propria est communis: quia est universale: Ergo membra hujus divisionis possunt eidem convenire, & unum sub altero continetur.

Resp. Dist. Ant, Eadem Differentia *materialiter* sumpta, Concedo: *formaliter* ac secundum propriam & peculiarem cujusque rationem. Nego Antecedens. Membra autem divisionis *formaliter* sumpta debent esse repugnantia, non autem accepta *materialiter*.

materialiter. Ad probationis primam partem dico, ad veram repugnantiam requiri, ut sit ejusdem ad idem & eodem modo sumpti: at *disgregativum* visus sub eâ ratione formali, quâ facit aliud, estque Differentia maxime propria (quod ei convenit respectu albedinis) non est Differentia communis aut propria, sed sub aliâ ratione formali & respectu alterius. Non esse autem necessum, membra divisionis esse distincta *realiter* & *materialiter*, patet ex divisione *Boni* ab omnibus receptâ, quâ illud dividitur in *Honestum*, *Iucundum* & *Utile*: siquidem eadem res, actio nempe virtutis, triplicem illam *Boni* rationem obtinet: at non secundum eandem rationem formalem. Ad alteram probationis partem dico, vocabulum *communis* hic non sumi pro universali, sed pro vulgari & passim obvio.

Resp. II. ad Quæst. Divisionem allatam non est immediatam: protuit enim immediate dividi Differentia in *Essentialem* & *Accidentalem*, & hæc subdividi in *Seperabilem* & *Inseparabilem*: vel, prout à nobis fuit factum in Theorematis.

Resp. III. Eandem divisionem non esse univoci in univocata, sed analogi in analogata. Prob. 1. quia Differentiis, ut sic, nihil datur commune univocum: Diffentiæ enim, ut sic, sunt principia discrepandi; Ergo ut sic sunt primo diversæ, ac proinde nihil datur illis commune univoce. 2. Inter Differentias quædam sunt Substantiæ, ut *Sensitivum* & *Rationale*, quædam Accidentia, ut *Risibile* & *Album*. At hæc univoce convenire nequeunt: analogicè autem conveniunt, in ratione scilicet Entis, aut in officio distinguendi ea, quibus insunt.

Quæres, Quot modis à se distinguantur hæc tria Differentiarum genera? Resp. Tribus præsertim: nam 1. Differentiis maximè propriis sunt Generum Divisiones & Specierum Definitiones assignantur: cui muneri propriæ & communes Differentiæ haud

haud deserviunt, cùm sint extra essentiam. 2. Unde Differentia maximè propria dicitur *Specificæ*, quia constituit Speciem: ceteræ verò communi vocabulo *Differentiæ* sunt contentæ. 3. Atque hinc fit, ut duæ primæ inducant solùm *accidentale* discrimen, tertia *essentiale*. Ideo illæ faciunt tantùm *alterum*: hæc verò *aliud*.

Ubi nora discrimen inter has voces; *Aliud*, *Alterum*, *Alius*. Tò *Alius* locum ferè habet in rebus numero tantùm distinctis, facitque distinctionem personarum. Tò *Aliud* locum habet in rebus *specificè & essentialiter* distinctis: *Alterum* verò sive *alteratum & variatum* locum habet in rebus *accidentaliter* differentibus. Itaque Socrates quidem juvenis est *alter* à seipso facto jam sene, propter differentia accidentia juventutis & senectutis: sed non est *alius*, cùm sit idem Socrates. Et unus paries albus *alius* est ab alio pariete albo: neque enim idem sunt uterque paries: at non est *alter*: cùm idem Specie accidens sit in utroque. In *divinis* locum habet *alius*: at non *alter & aliud*. Sic Filius est *alius* à Patre: cùm sit persona à personâ Patris numero distincta: non est tamen *alter*: quia *alter* Differentiam ostendit accidentalem: in divinis autem nullum est accidens. Neque est *aliud* Filius à Patre, quia *aliud* Differentiam innuit essentialem: personæ autem divinæ ejusdem sunt essentiæ.

II. An Differentiam, ut Prædicabile, rectè
definierit Porphyrius, Differentia est,
quod prædicatur de pluribus
specie Differentibus in
quale quid?

Suppono ex dictis, Differentiam aliam esse *Genericam*, quæ constituit *Genus subalternum*, & cum eo reciprocatur: aliam *Specificam*, *Infimam* sive

sive *Atomam*, quæ constituit Speciem, & cum eâ reciprocatur, prædicaturque tantum de numero differentibus.

Thomas à Vio, purpuratus pater, conatus fuit, hanc definitionem utrique Differentiæ accommodare, ita ut *actu* & *positivè* conveniat Differentiæ genericæ: infimæ verò *per non-repugnantiam* & *negativè*, hoc scilicet sensu; Differentiæ, quantum ex suâ naturâ, non repugnat prædicari de multis Specie differentibus, sed tantum, quatenus est infima. Communis sententia est, definitionem illam tantum competere Differentiæ Genericæ sive mediæ, non autem infimæ & Specificæ. Quare autem Porphyrius tantum genericas definierit Differentiæ, diversæ sunt Authorum opiniones. Nonnullis placet, id ideo esse factum, quia non est considerationis Logicæ, sed Metaphysicæ hæc quaestio; *An dentur Differentiæ infimæ?* Alii putant, ideo omissas fuisse Differentias Specificas, quia major est usus Differentiarum Genericarum. Alii hanc reddunt rationem, quia Differentiæ genericæ sunt puræ, specificæ verò mixtæ: non enim solum dividunt Genus, sed Speciem quoque constituunt. Alii denique voluerunt, Differentias infimas vel Porphyrio fuisse prorsus ignotas, vel studio præteritas, eo quod pauca admodum nobis sint notæ: nam in genere Animalis, cujus tot sunt Species infimæ, vix ullas novimus Differentias, præter *Rationale* & *Irrationale*.

Resp. I. Definitio Differentiæ in titulo posita tantum convenit Differentiis genericis. Illa namque Differentia hîc est definita, cui potest applicari definitio. Sed hæc tantum applicari potest Differentiæ genericæ. Ergo illa tantum hîc definitur.

Resp. II. Definitionem illam non posse convenire Differentiæ infimæ *per non-repugnantiam*, adeoque ineptam & insulsam esse Cardinalis Cajetani responsionem. Prob. I. quia definitiones, quæ traduntur *per*
[non-re-

repugnantiam, nullatenus explicant naturam rei. Ergo non sunt admittendæ : alioqui definitio hominis esset etiam definitio animalis : quia non repugnat animali. Prob. 2. Si convenire ullo modo hæc definitio Differentiæ infimæ, vel convenire ei, quatenus est infima, vel quatenus est Differentia. Sed neutro modo illi convenit : non enim quatenus infima est : quia sic uni tantum Speciei convenit, adeoque non potest prædicari de Specie differentibus : non etiam quatenus Differentia est : quia sic abstrahit ab eo, quod est prædicari de pluribus specie vel numero differentibus.

Alii aliud nobis commentum obtrudere conantur : dicunt enim, Differentiam Specificam prædicari de pluribus specie differentibus quia prædicatur de Individuis, quæ Specie different ab Individuis alterius Speciei. Ita, dicunt, *rationale* prædicatur de Petro & Paulo, qui Specie differunt à Bucephalo.

Sed hæc responsio est præter & contra mentem Porphyrii : Primum enim eodem modo hîc sumit *specie differentia*, quo in definitione Generis. At ibi per *specie differentia* intelligit ea, quæ specie differunt inter se. Deinde, si hæc responsio valeret, sequeretur, Speciem quoque infimam prædicari de pluribus specie differentibus : quia Individua, de quibus Species prædicatur, quamvis à se invicem specie non differant, differunt tamen specie ab Individuis aliarum specierum. Hinc.

Resp. III. ad Quæstionem, Porphyrium ibi non definivisse Differentiam, ut Prædicabile, & in totâ suâ latitudine sumptam, sic enim complectitur non modò Differentiam genericam, sed etiam specificam. Ratio autem, cur solam genericam definierit Porphyrius, est, non quod existimaverit, nullas dari Differentias específicas incomplexas, ut quidam falso opinantur : sed vel quia ista opinio, tempore

tempore Prophyrii, maxime erat vulgata, vel quia Philosophi magis disputant de Genericis, quam de Specificis. Et sane quamvis Differentiæ ultimæ ignoræ sint quoad naturam, non tamen sunt ignoræ quoad existentiam: scio namque esse Differentiam Equi Specificam, etiamsi ignorem, quo nomine ea vocanda sit.

Resp. IV. Differentiam, ut est tertium Prædicabile, eo definiendam esse modo, quo à nobis supra Theor. 19. definita fuit. Hæc enim definitio omnem & solam complexa est Differentiam propriissimam. Quod ut magis innotescat, paucis singula ejus verba explicanda veniunt. Itaque

Sciendum est I. Definitum *materiale* esse ipsam Differentiæ naturam substitutam, quæ prædicatur: ut; *rationale*: *formale* vero esse ipsam universalitatem talis naturæ.

Sciendum est II. Genus hic esse *Prædicabile*: reliqua verba locum obtinere Differentiæ.

Sciendum est III. Posse aliquid bifariam *in quale quid* prædicari: vel enim quæritur de *qualitate accidentali*. & sic prædicatum, quod responderetur, prædicatur *in quale quid accidentaliter*: ut, *qualis est equus? hinnibilis*. Vel quæritur de *qualitate essentiali*, id est, de propria ratione ipsius essentiæ, & tunc respondendum est prædicatum *essentiale*, non tamen quomodocunque, sed per modum informantis & adjacentis: id est, *adjective* & *qualitative*: non autem per modum subsistentis & *substantive*.

Ubi tamen diligenter nota, non ad quamvis quæstionem de qualitate essentiali recte responderi posse Differentiam tertii Prædicabilis: sed id tum demum fieri, cum ei rei, de cujus qualitate quæritur, adjungitur nomen Generis, sub quo continetur, neque enim simpliciter quærenti, *qualis sit homo?* rectè respondebis, esse *rationalem*: sed

sed tum demum hæc responsio accommodata erit, si quærat, *quale animal sit homo.*

Itaque *in quale quid* prædicari est prædicari quidem *essentialiter*, non tamen *substantivè*, sed *adjectivè*: alioquin enim duo Substantiva, quorum unum est *abstractum*, alterum *concretum*, sibi apponerentur in eodem casu, & fieret solœcismus: atque adeò Grammaticis ludibrium deberent Logici, si dicerent; *homo est animal rationalitas*. Imò in ipsam Philosophiam peccarent: falsum namque est, *hominem esse rationalitatem*: verum autem, *esse rationalem*.

Particula ergo hæc, *in quale quid*, separat Differentiam à reliquis Prædicabilibus: Genus enim & Species tantum *in quid* prædicantur: Proprium verò & Accidens tantum *in quale*.

Dices 1. Differentia non potest definiri. Perperam ergo definitur. Ant. prob. nam 1. Quicquid definitur, est Species. At Differentia non est Species: quia est prædicabile à Specie distinctum. 2. Quicquid definitur, constat Genere & Differentiâ. At Differentia illis non constat: quia Differentia illa iterum aliâ constaret Differentiâ, & sic daretur progressus in infinitum. Quod est absurdum.

Resp. 1. Ad Maj. primæ probationis: Id, quod definitur, vel est vera Species, vel se habet ad modum Speciei. Differentia autem, quamvis non sit Species secundi Prædicabilis, habet se tamen ad modum Speciei. Unde negari potest Minor istius probationis. Resp. 2. Ad secundam probationem, Dist. Maj. Vera enim est de eo, quod definitur definitione *essentiali* & *strictè* sumptâ: falsa est de eo, quod definitur definitione *accidentali* & *latè* sumptâ, quam *Descriptionem* vulgò vocant.

Resp. 3. Ad probationis istius Minorem, Differentiam quidem *materialiter* sumptam non constare aliâ Differentiâ: at absurdum non esse, si dicamus, *formaliter* sumptam Differentiam aliâ constare

stare Differentiâ : quia isthoc modo considerata non est Differentia, sed Species.

Urgebis: Differentia etiam *materialiter* sumpta habet Differentiam. Ergo solutio bona non est. Ant. prob. *Rationale & Irrationale* sunt Differentiæ *materialiter* sumptæ. At hæc habent Differentiam: quia definiuntur: nam quicquid prædicatur de multis nomine & definitione essentiali, hoc definitur. *Rationale* autem & *Irrationale* prædicantur de multis nomine & definitione essentiali : nam omne Universale prædicatur de multis nomine & definitione: est enim omne Universale univocum: omne autem univocum prædicatur nomine & definitione. Jam verò *Rationale & Irrationale* sunt univoca: quia Universalia.

Resp. ut antè, Quod definitur definitione *strictè* sumptâ, habet Differentiam, Concedo: *latè* sumptâ, Nego. Et cùm dicitur; *Omne univocum prædicatur nomine & Definitione*, per *Definitionem* non tantum *veram & essentialem* intelligimus, sed etiam *Descriptionem*, quâ possunt definiri Differentiæ quoque *materialiter* sumptæ.

Quæres: Quomodo Differentiæ *materialiter* sumptæ, si alias Differentias non habeant, inter se distinguantur?

Resp. Distingui seipsis, sive, differre se totis.

Dices 2. Quod est de essentiâ, non potest prædicari *in quale*. Sed Differentia est de essentiâ. Ergo non potest prædicari *in quale*.

Resp. Dist. Maj. Quod est de essentiâ, ut se habet *per modum absoluti*, Concedo: Quod est de essentiâ, ut se habet *per modum formæ adjacentis*, Nego Majorem. Eandem distinctionem applica Minori, & nega Consequentiam.

Dices 3. Differentia non rarò prædicatur *in quid* tantum, eo planè modo, quo Genus. Ergo malè dicitur prædicari *in quale quid*. Ant. prob. nam Differentiæ superiores sive genericæ verè prædicantur

tur in quid simpliciter de Differentiis inferioribus seu specificis: hæ enim prædicationes sunt simpliciter quidditivæ; *Sensitivum est corporeum, Rationale est sensitivum, & similes.* Ergo non semper Differentiæ prædicantur in quale quid, sed non rarò simpliciter in quid.

Resp. Tria ultima Prædicabilia bifariam spectari posse. 1. ut induunt rationem Generis vel Speciei, saltem analogicè, ut cùm Differentia prædicatur de his & illis Differentiis, sive Specificis, sive Individualibus, sive Genericis: & sic quoque *Proprium & Accidens* revocantur ad *Genus*, vel ad *Speciem*, adeoque mirum non est, quòd prædicantur in quid simpliciter. 2. formaliter, quatenus sunt talia Prædicabilia: id est, 1. Differentia faciens differre ab aliis ea, de quibus prædicatur. 2. *Proprium*, ut necessariò connexum cum suo subiecto. 3. *Accidens*, ut accidens, quod subiecto contingenter adest. Atque secundùm hanc considerationem *Differentia formaliter* semper prædicatur in quale quid, sicut *Proprium & Accidens*, respectu suorum subiectorum, prædicantur in quale simpliciter & accidentario.

CAPUT SEPTIMUM,

De

P R O P R I O.

THEOREMATA.

Proprium est simplex aliquod predicabile, quod alicui proprium est & peculiare.

2. Estque vel impropriè acceptum, vel verum & propriè sic dictum.

3. Proprium impropriè acceptum est id, quod non est absolutè tale.

4. Estque Aristoteli partim 1. Top. c. 5. partim 5. Top. c. 1. triplex; Proprium semper, Proprium per comparisonem cum altero, Proprium aliquando.

5. Proprium semper est, quod per omne tempus verè attribuitur, nec umquam amittitur. Hoc Porphyrio est Proprium primi modi, quod soli alicui speciei convenit, sed non omni tamen istius speciei Individuo: ut Medicum esse vel Geometram homini quidem Proprium est, non tamen omni convenit homini, sed iis solis, qui hasce scientias studio sibi & labore compararunt.

6. Proprium per comparisonem, per relationem, ad aliud, respectivum est id, quod, tametsi etiam commune sit, relatione tamen ad aliquid habitâ, potest esse alicui proprium: ut, bipedem esse est quidem commune homini & avi, sed tamen, respectu equi, proprium est hominis, quatenus is ex natura sua conditione duos requirit pedes. Porphyrio
Proprium

Proprium secundi modi dicitur, omni Individuo alicujus Speciei, non tamen isti soli Speciei conveniens.

7. *Proprium* aliquando est, quod aliquo tantum tempore convenit, & à Porphyrio *Proprium* tertii modi nuncupatur, conveniens soli alicui Speciei, & omni ejus Individuo, sed non semper. Sic actu canescere soli convenit homini, atque etiam omni, habenti scilicet proximum subiectum canicie, nempe capillos, non tamen semper, sed eo tantum tempore, quod est determinatum ad caniciem à naturâ, nempe in senectute.

8. *Proprium* verum, quod & *Proprium* per se, absolutè & simpliciter, est id, quod Porphyrio quarti modi dicitur, & convenit soli alicui Speciei, omni ejus Individuo, & semper. Ita τὸ risibile soli convenit homini, omni que ejus Individuo, & in perpetuum.

9. *Proprium* hoc ab Aristotele 1. Top. cap. 5. ex editione Pacii describitur; quod non declarat quidditatem, sed soli inest, & cum re reciprocatur: ut, proprium hominis est Grammaticæ susceptivum esse: quia, si homo est, Grammaticæ susceptivus est, & retro, si Grammaticæ susceptivus est, homo est.

10. Verum, quoniam hæc definitio non satis exprimit vim Proprii, quatenus est quartum Predicabile, alia cudenda fuerit, quæ id præstet. Esto igitur *Proprium* id, quod prædicatur de multis in quale accidentaliter & necessariò. Multa talia Propria his continentur versiculis;

Hinnit equus, barritq; elephas, sed rudit asellus,
Balat ovis, mugit taurus, blateratque camelus,
Sus grunnit, latratq; canis, vulpecula gannit,
Et cornicatur cornix, & gratitat anser,
Et corvi crocitant, cuculus coccyssat, hirundo
Trinsat, aper frendet, mitilatq; acredula manè.
Gloterat extenso crepitatque ciconia rostro,

Garrit

Garrit pica, pipit passer, stridetque cicada,
Zinzillatque merops, cucurrit gallus, & anguis
Sibilar, accipitres pipant, & rana coaxat,
Grus gruit, ast aquilæ clangunt, ursus ferus uncat
Mus mintrat, tetrinnit anas, rugitque leana.

11. *Non tamen hæc sunt Propria, si pro actu præ-
sentis temporis sumantur (quia sic sunt Accidentia
communia) sed si pro facultate aut potentiâ usur-
pentur.*

12. *Inter Propria quoque connumerabis omnes om-
nium Artium, Scientiarum & officiorum functiones,
quatenus ea aptitudinem significant.*

QUÆSTIONES.

I. *An rectè à Porphyrio quatuor modi
Proprii assignentur ?*

Hic nota I. *Proprium* diversi modè sumi: ali-
quando enim opponitur *Metaphorice*, & tunc
inter significata vocis illud *Proprium* dici-
tur, quod non significatur per vocem, ob aliquam
similitudinem cum alio priori significato ejusdem
vocis: *Metaphoricum* verò, quod ob talem simili-
tudinem significatur. Ita *Elementum Ignis* est pro-
prium significatum vocis *Ignis*: vehemens autem
amor est metaphoricum. *Proprium* etiam aliquan-
do opponitur ei, quod est *commune*: quomodo res
aliqua dicitur illi *propria*, cui soli convenit, & qui-
dem vel simpliciter soli, ita ut nulli alteri omnino
conveniat, vel certè *comparatione factâ*: quia sci-
licet ita alicui convenit, ut non conveniat alteri,
cum quo res illa comparatur. v. g. *risibile* simpli-
ter convenit soli homini, quia nulli omnino alteri
convenit: *nigrum* verò convenit soli corvo ad cyg-
num comparato: si quis enim comparet coruum
cum

cum cygno, rectè dicet, inter illa duo solum cor-
vum esse nigrum. Neque refert, an res illa sit uni-
versalis, an singularis: quia *hoc risibile* est simplici-
ter proprium Joanni, sicut *risibile* homini. Hæc
paulò aliter tractata vide Collegii nostri Philos.
Davent. part. 1. exercit. 8. & Effat. Philos. cent.
2. cap. 5. & Log. Peripat. lib. 1. cap. 7. Quæstio
hîc est de *Proprio*, ut opponitur *Communi*.

Nota II. *Proprium* tam generaliter acceptum
subdividi posse in *Genericum*, *Specificum* & *Indivi-
duale*. *Proprium* simpliciter genericum uno sensu
dici potest, quicquid convenit soli alicui Generi,
ita ut nulli ejus Speciei soli conveniat: v. g. *sedere*
soli convenit animali. Alio sensu strictiore *Propri-
um* genericum dicitur, quod convertitur cum Ge-
nere, ut *Tactivum* cum animali. *Specificum* simi-
liter unâ significatione dicitur, quod convenit soli
Speciei infimæ, ita ut nulli Individuo soli conveni-
at: ut *Grammaticum esse* soli homini convenit. A-
lio strictiore sensu dicitur, quod convertitur cum
Specie infimâ, ut *risibile* cum homine. *Individu-
ale* dicitur, quod soli alicui Individuo competit.
Unde colligis, istas appellationes; *Genericum*, *Spe-
cificum*, *Individuale* desumi à conditione Subjecti,
sive illius rei, cui aliquid dicitur *Proprium*: non
autem ab intrinsecâ conditione ipsius *Proprii*, qua-
si scilicet illud sit Genus, Species aut Individuum.
Tactivum enim est *Proprium* genericum respectu a-
nimalis, quia animal est Genus, licet *Tactivum* sit
Species infima. Item *Potentia rationalis*, prout
comprehendit Voluntatem & Intellectum, est Ge-
nus: non est tamen *Proprium* genericum, sed spe-
cificum, respectu hominis.

Nota III. Porphyrio non esse hîc sermonem de
Proprio unius Individui: quia agit de *Proprio* tan-
tùm eo, quod obtinere potest rationem Univer-
salis. Et quamvis, nomine *Speciei*, maximè intel-
ligat *Infimam*; probabile tamen est, non voluisse
omnino

omnino excludere *Interjectam*, saltem completam, & per se in Categoriis locum habentem.

Nora IV. Proprium distingui in *Simplex* five *Incomplexum*, & in *Complexum*. Simplex est, quod unâ voce exprimitur. Estque vel *Essentiale*, quod ad rei essentiam pertinet, ut *Rationale*, vel *Accidentale*, quod essentiae accidit, ut *Risibile*. Proprium complexum est, quod multis constat vocibus. Sic Definitio Aristoteli est Proprium. Ita quoque *esse simile*, vel *dissimile* dicitur esse Proprium Qualitatis. Porphyrius loquitur de Proprio Incomplexo, eoque Accidentali. His notatis,

Resp. Modos Proprii à Porphyrio rectè fuisse assignatos: nam 1. quoad sensum iidem sunt cum illis, quos habet Philosophus lib. 5. Top. cap. 1. ubi Proprium dicitur *per se*, *semper*, *ad aliud*, *aliquando*, licèt ordo hic non sit idem. 2. Proprium omne aut est *secundum quid*, aut *simpliciter* proprium. Secundum quid proprium dicitur, quod alicui rei soli convenit, si cum aliis compareretur, ut *bipedem esse* proprium est hominis cum quadrupedibus collati: & hoc est Proprium secundi modi. Proprium simpliciter est, quod soli alicui rei convenit absque ullâ comparatione: estque vel *perfectè*, vel *imperfectè* Proprium. Proprium perfectè dicitur illud, cui tres istæ conditiones; *omni*, *soli* & *semper* conveniunt, estque quarti modi. Proprium imperfectè est, quod aut convenit soli, sed non omni, ut Proprium primi modi, aut omni quidem & soli, sed non semper, ut id, quod est tertii modi. 3. Omne Proprium fluit à principiis Speciei: vel igitur fluit ab ipsis *adequatè*, vel *non adequatè*. Si *adequatè*, tum vel consequitur *mutabiliter*, & est tertii modi, vel *non mutabiliter*, & est modi quarti. Sin autem fluat non *adequatè*, tum vel principia Speciei excedunt Proprium, & habetur primus modus, vel exceduntur ab eo, & oritur modus secundus.

Dices I. Proprium secundi modi ad hunc locum non spectat : dictum enim est Notando I. summi hinc *Proprium*, prout opponitur *Communi*. *Proprium* autem secundo modo commune est multis Speciebus. Ergo non est *Proprium*, adeoque nec rectè ejus modos assignavit Porphyrius.

Sed facilis est responsio ex iis, quæ diximus, & patet præterea, quia *Proprium* non est Univocum, sed ad summum Analogum respectu quatuor istorum modorum : cum solum *Proprium* quarti modi participet omnes conditiones *Proprii*. Unde etiam Porphyrius, illud solum verè *Proprium* appellat. Sed nec inter imperfecta *Propria* est perfecta convenientia in ratione *Proprii* : plus enim illius rationis participat *Proprium* tertii, quàm secundi modi aut primi, & hoc plus, quàm illud, quod est secundi. Id enim minimè omnium est *Proprium*, utpote quod non absolutè *Proprium* dici potest, sed tantùm per comparisonem ad aliud: *bipes* enim non est absolutè proprium hominis (cum sit aliis commune) sed tantùm respectivè & per comparisonem ad equum vel alia animalia, quæ aut nullos habent pedes, aut plures, quàm duos : nihilominus quia saltem secundum quid participat rationem *Proprii*, & præterea non prædicatur contingenter, sed necessario, jure merito inter *Propria* recensetur.

Dices II. Cum *Proprium* tertii modi dicitur; non convenire semper, negatur vel convenientia, vel actualis existentia: non primum, quia homini convenit perpetuò canescere: non secundum, quia sic nullum esset *Proprium* quarti modi: nam & hoc perpetuò in subjecto non existit. *Risibile* enim non existit, nisi cum homo ipse existens est. Et certè calor, frigus, reliquæque Elementorum qualitates primæ per causas naturales separantur ab ipsis Elementis, quorum sunt proprietates quarti modi.

modi. Deinde Aristoteles lib. 5. de generat. anim. cap. 5. docet; *Equum inter cetera animalia maximum canescere*. Ergo id non soli convenit homini.

Resp. Quemadmodum in reliquis omnibus modis, ita & in hoc tertio, *Tò convenit* utroque modo posse accipi: aptius tamen primo, pro ipsâ nimirum *convenientiâ*. Unde ad id, quod assertur contra primum modum, negandum est, homini semper convenire *canescere*: id enim tantum convenit in senectute: siquidem non potest ad canicem esse aptus, nisi in senectute, saltem naturaliter. Quod addo, quia ex frigidis morbis, magnâ, melancholiâ, vehemente tristitiâ, futuri mali apprehensione, aliisque causis, quas alibi recensuimus, non raro juvenibus, aliisque ad senium nondum provectis, canicies oboritur. Sic enim Henr. Steph. in dial. de bene instit. Ling. Græc. studiis pag. 111. narrat; Guarinum nobilem Veronensem nocte unâ canum totum fuisse factum, præ dolore intolerabili, cum navim audisset esse demersam, cui libros Græcos Byzantii coemptos, quorum exemplaria non exstabant, imposuerat. Simile exemplum vide apud Scalig. exercit. 312. adversus Cardanum. Idem usu venisse Ludovico Bavaro, videre est apud Cuspin. & Avent. libro 7. Annal. Bojor. Jam ad impugnationem secundi modi, dico id, quod asserit Porphyrius, verum esse, cum subiectum existit, cum est in statu naturali, nullumque habet impedimentum. Ad locum tandem Aristotelis respondet ipse pro se, Porphyrio & nobis, solum hominem *proprie, manifestè & toto capite* canescere. Vide, quæso, cap. 1. libri citati. Unde, quod capite isto 5. adfert de Equo, id non *absolute & proprie* accipiendum est, sed tantum *comparatè* ad alia bruta.

Dices 3. Visus, Auditus & cæteræ potentia sentiendi sunt proprietates. At in nullo sunt istorum quatuor modorum. Ergo non rectè assignavit Porphyrii modos Porphyrius.

F 3

Resp.

Resp. Visum, Auditum & Olfactum esse propria secundi modi, quia conveniunt omni v. g. homini, sed non soli. Alios verò sensus, ut Tactum & Gustum, non esse Propria Speciei infimæ, sed subalternæ, puta animalis, cujus respectu sunt Propria quarti modi.

Urgebis: Multi homines carent Visu, Auditu & Odoratu. Ergo hæc ipsa non conveniunt omni homini, nec proinde sunt secundi modi propria.

Resp. Dist. Ant. & Conseq. in statu connaturali & sublatis impedimentis, Nego: in statu violento, Concedo Antecedens & consequentiam.

Quæres, An inter modos Proprii à Porphyrio & ab Aristotele assignatos nihil sit discrepantiæ? Resp. differre, & quidem 1. in hoc, quòd Aristoteles in Topicis loquatur de Propriis tam Complexis, quàm Incomplexis: Porphyrius autem de solis Incomplexis. 2. quòd Aristoteles Essentialia quoque propria comprehendat: Porphyrius autem sola Accidentalialia. 3. quòd Aristoteles tam de Genericis, quàm de Specificis propriis loquatur: Porphyrius autem de solis Specificis.

I I. An Proprium rectè definiatur id, quod prædicatur de multis in quale accidentaliter & necessario?

A Nequam respondeatur, sciendum est, Proprium dupliciter considerari posse. 1. ut est natura quædam realis, quæ sic defini potest; *Proprium est affectio quædam naturæ, consequens immediatè essentiam*: atque ita pertinet ad eas scientias, quæ vulgò Reales vocantur. Dico autem; affectio potius, quàm potentia, quia multa reperiuntur Propria, quæ ad secundam Qualitatis speciem, seu Potentiam naturalem, non pertinent, ut *Figura*, v. g. quæ est proprietas Quantitatis continuz,

tinuæ, spectat ad quartam Qualitatis speciem. 2. sumitur eadem natura realis, non ut talis est, sed ut denominatur universalis, & prædicari potest de pluribus, ut hoc loco.

Sciendum est 2. Necessitatem prædicati accidentarii esse duplicem: unam, quæ ducitur ex ipsâ, essentiâ subjecti, quia scilicet prædicatum profluit ab ipsâ essentiâ subjecti, atque adeò necessariam habet cum essentiâ connexionem: aliam, quæ solum provenit ex aliquâ causâ externâ, ut ex certâ quâdam materiæ dispositione, vel aliâ simili, non autem ab ipsâ internâ rei essentiâ. Sic esse nigrum in Æthiope necessarium etiam prædicatum est, non quòd ipsâ Æthiopis essentiâ promanet, sed quòd in eo huiusmodi sit primarum qualitatum temperies, ut ista nigredo necessario eam consequatur: atque hæc vocari solent *Accidentia inseparabilia*, de quibus inferius. Sola igitur prior necessitas prædicati accidentalis efficit quantum Universale sive Prædicabile. His præmissis.

Resp. Definitionem Proprii rectè se habere: convenit enim omni & soli: omni quidem, quia convenit tam Proprio generico, quàm specifico: soli verò, quia cum dicitur; *prædicatur de multis*, excluduntur *Individua*, & omnia illa, quæ non sunt Universalia. Cum additur; *in quale*, à definitione rejiciuntur *Genus & Species*, quæ in quid prædicantur. Vocula *accidentaliter* excludit *Differentiam*, quæ *essentialiter* prædicatur. Tandem *et necessario* à definitione arcet *Accidens*, quod contingenter tantum prædicatur.

Sed hîc dubitari potest 1. Cujus respectu Proprium sit Universale; utrùm comparatione istius subjecti, cum quo recipiatur, an verò comparatione inferiorum, quæ sub illo subjecto continentur?

Resp. Proprium, quoad rem præsentem, tripliciter spectari posse. 1. quatenus habet sub se plu-

ra inferiora, de quibus prædicatur *in quid*, ut Sensus Visum, Auditum &c. atque hoc modo Proprium universale quidem est, sed primum & secundum, non autem quartum, ut patet. 2. spectari potest penes subjectum, cui primò convenit, & cum quo recipitur, ut *Sensus respectu animæ*, de quo prædicatur *in concreto*, & similiter *Risibilitas respectu hominis*: & secundum hanc comparisonem non obtinet rationem Universalis: quia præcisè per eam non constituitur unum aptum prædicari de multis, sed tantum prædicari de uno sibi æquali. 3. considerari potest in ordine ad inferiora illius Generis aut Speciei, cui primò convenit, ut *Sensitivum respectu hominis*, *equi*, *leonis*, &c. *Risibile respectu Petri*, *Pauli*, &c. Et secundum hanc considerationem obtinet rationem quarti Prædicabilis.

Dubitatur 2. An solum Proprium quarti modi constituat hoc Prædicabile? Resp. 1. Nullum Proprium primi aut tertii modi pertinet ad hoc Prædicabile, sed ad quintum: quia nullum huiusmodi Proprium prædicatur necessariò, sed merè contingenter: non enim necessariò est homo Grammaticus, aut Geometra, neque necessariò loquitur aut canescit.

Resp. 2. Omne Proprium quarti modi spectat ad hoc prædicabile, quia de pluribus accidentaliter & necessariò prædicatur. Propriorum verò secundi modi quædam sunt quarti, quædam quinti Prædicabilis. Quod ut intelligas,

Notandum est, Propria secundi modi esse duplicia: nam alia fluunt ex principiis essentialibus alicujus rei, adeoque prædicantur necessariò, atque ita rectè ad quartum Prædicabile referuntur, cuiusmodi sunt omnia Propria generica, quæ, respectu Specierum suo Geni subjectarum, sunt Propria secundi modi: at respectu Generis, cum quo convertuntur, sunt quarti modi. Sic *mobile* competit

competit corpori quarto modo, animali secundo modo, utrique tamen necessario, & propterea ad quartum Universale pertinet. Alia secundi modi Propria non fluunt ex principiis essentialibus alius cuius Speciei, vel Generis, sed vel ex principiis individuantibus, vel ex complexione Individuorum, adeoque prædicantur contingenter, ac proinde sunt quinti Prædicabilis: ut *albedo cygni*, *nigredo corvi*, & similes formæ accidentales. Igitur ad quartum Prædicabile pertinent omnia Propria quarti modi, & quædam secundi modi, ea nimirum, quæ fluunt ex principiis essentialibus.

CAPUT OCTAVUM,

De

A C C I D E N T E.

T H E O R E M A T A.

Accidens est Prædicamentale, vel Prædicabile.

2. Prædicamentale respicit sua superiora partim & essentialia prædicata, partim inferiora, & sic est Genus, vel Species, ut color respectu albedinis & nigredinis.

3. Prædicabile respicit subiectum, in quo est, ut album respectum habet ad hominem, in quo est, & quem denominat.

4. Accidentis tres afferuntur à Porphyrio definitivæ, quarum tamen nulla ejus explicat naturam, quatenus est Prædicabile.

5. Prima hæc est, *Accidens est, quod adest & abest sine*

Sine subiecti corruptione. Id est, absque ullo naturæ specificæ detrimento: licet enim ab hoc homine v.g. nimirum ab Æthiope, non possit ab esse nigredo, potest tamen ab esse ab homine absolute considerato: quia ejusmodi accidens non convenit per se toti Speciei.

6. *Secunda his verbis concipitur; Accidens est, quod in esse in eâdem re & non inesse potest.*

7. *Tertia, eaque omnium vilissima, hæc est; Accidens est quod neque est Genus, neque Species, neque Differentia, neque Proprium semper autem est in subiecto.*

8. *Estque Porphyrio Separabile vel Inseparabile.*

9. *Separabile quod reipsâ & naturaliter & facile à subiecto, citra ejus corruptionem, separari potest: ut album à pariete: dormire saltem quoad tempus, ab animali.*

10. *Inseparabile est, quod reipsa & actu à subiecto admodum difficulter, aut nullo modo, separari potest, sed sola intellectus nostri cogitatione facillime: ut nigrum à corvo: novit enim mens nostra, nigredinem non esse corvi partem, nec ad ejus naturam pertinere aut essentiam.*

11. *Accidens, ut quintum prædicabile, est, quod de multis in quale accidentaliter & contingenter prædicatur: ut album, nigrum, viride &c.*

QUÆSTIONES.

I. *Utrum Accidentia concreta, an verò abstracta huc pertineant?*

ANtequam respondeatur Quæstioni propositæ, sciendum est 1. Accidens post poni Proprio, tum quia indigniorem habet prædicandi modum: proprium enim prædicatur necessario & reciprocè: Accidens vero non item. Tum quia Proprium ordine naturæ prius est; omnis

nis enim potentia ordine naturæ prior est actû. At
At proprium est potentia, Accidens vero
actûs.

Sciendum est 2. *Accidens* aliquando sumi *negati-*
ve, aliquando *positive*. *Negative* sumptum idem
est, quod *non essentialiale*: quâ significatione debet ad
aliquid certum comparari, puta ad significationem
illius relationis, quam denotat essentialiale, estque
eius contradictorium: ita animal est essentialiale ho-
mini homo est accidens animal: quia non est de
ejus essentia. Accidens *positive* sumptum duplici-
ter iterum dicitur 1. *absolute*, ut significet Ens,
quod naturaliter postulat inhærere alicui subjecto,
& sic opponitur substantiæ, quæ est primum præ-
dicamentum. 2. *relative*, ut significet ipsam relati-
onem inhærentis in alio: atque ita debet iterum
comparari ad certum terminum, eo quod aliquid
possit inhærere & non alteri v. g. albedo dicitur
esse accidens parietis, cui inhæret, licet sit pars
essentialis, vel rota forsan essentia hujus albedi-
nis adeoque respectu ejus non sit accidens relative
sumptum. Hæc significatio positiva relativa facit ad
propositum, tanquam genus quarti prædicabilis
& quinti: inhærentium quippe quædam sunt
universalia, quædam singularia. Et iterum formæ
universales inhærentes inhærent vel necessario,
& sunt Propria, vel contingenter, & sunt acciden-
tia quinti prædicabilis, quæ à Porphyrio simpliciter
& sine addito vocantur Accidentia, nomine scilicet
Generis appropriato isti Speciei, quæ est imperfe-
ctior, nomen speciale non habet.

Jam verbo respondeo ad Quæstionem propositam,
Accidentia in concreto sumpta, ut album, doctum, co-
loratum, esse quinti Prædicabilis, non autem Ac-
cidentia in abstracto, qualia sunt albedo, doctrina,
color. Ratio est, quia omne universale est idem aliquo
modo cum suis particularibus, idque vel essentiali-
ter, vel accidentaliter, eorumque totam naturam
significat

significat, five *explicitè*, five *implicitè*, adeò ut de iis verè possit affirmari *in recto*. Accidens autem *in abstracto* neutro modo est idem cum subiecto, nec significat naturam subiectorum ullo modo, adeoque non potest de illis verè *in recto* affirmari. Ergo non est Prædicabile. Unde sequitur, multa esse Accidentia prædicamentalia, quæ non sunt Accidentia prædicabilia, ut 1. omnia Accidentia abstracta. 2. omnia Accidentia propria. 3. omnia Accidentia singularia, ut *hæc albedo*, *hæc nigredo*.

II. *An definitiones Accidentis ex Porphyrio supra allatæ sint bonæ?*

Effe, liquet ex eo, quòd convenient omni & soli Accidenti Prædicabili, ut speculanti facile patebit. Idem ex explicatione singularium particularum in illis definitionibus positarum nulli non est obvium. Itaque

Dicitur 1. in primâ definitione; *adest*, id est, natum est adesse, vel inexistere, vel affirmari: istæ enim voces, *adest* & *abest*, non possunt intelligi per actum, quia essent contradictoriæ, adeoque non possent simul de eodem affirmari.

Est autem duplex inexistencia, una *Realis*, altera *Mentalis*. Realis est juxta quam pars realis, aut forma realis, est in composito vel subiecto reali à parte rei: ut anima in homine, scientia in intellectu. Mentalis est, quâ pars vel forma concipitur inesse composito vel subiecto, ita ut à parte rei non insit. Hæc iterum est vel *Simplex*, vel *Complexa*. Complexa, quæ nascitur per conceptum complexum, five judicativum, quo scilicet indicamus & judicamus, hoc esse in illo: ut cum quis enunciativè judicat, *corvus est albus*, vel *albedo est in corvo*, *albedo* inexistit *corvo* per mentem inexistentiâ complexâ. Inexistencia mentalis simplex est ea, quæ per simplicem conceptum nascitur. Ille iterum est duplex; vel enim est omni-

no incomplexus, ut ille, quo concipio albedinem, in pariete, unico simplici conceptu, seu quo concipio parietem album, vel est ex pluribus compositus, sed non eo usque, ut sit enunciativus, ille v. g. quo concipio distincte parietem & albedinem & inexistenciam ejus, non tamen enunciative judicando; *paries est albus*, sed concipiendo illa tria sine ordine indicativo aut judicativo.

Verbum *adest* significat hic sub disjunctione inexistenciam reale, vel mentalem cujuscunq; generis. Non intelligi autem solummodo reale, certum videtur ex eo, quod Porphyrius declarat, te intelligere etiam mentalem, cum dicit; *album esse accidens corvi*, eò quod mente corvus albus concipi possit, adeoque albedo per mentem adesse possit corvo: hæc enim declaratio insufficiens erit, si per *abesse* intelligatur *realis absentia*, & è contra per *adesse* *realis inexistencia* seu *presencia*: duo namque ista conformiter explicanda sunt.

Dicitur 2. *abest*, id est, potest non inexistere vel *mentaliter*, vel *realiter* sub disjunctione, sed dependenter à disjunctione vocis, *adest*, hoc modo; *Accidens est*, quod *adest* realiter & *abest* realiter sine corruptione subjecti, vel quod *adest* mentaliter & *abest* mentaliter &c. ita ut non sufficiat alterutro modo *abesse*, nisi eodem & conformi modo *adsit*.

Dum dicitur 3. *sine corruptione subjecti*, per *subjectum* exaudi quicquid alterum intrinsecum, in se recipit: correspondet enim voci *adesse*, quæ significat quamlibet internam inexistenciam.

Quæres, qualis sit particula; *sine subjecti corruptione*, respectu *ut* *adesse* & *abesse*.

Resp. 1. Respectu *ut* *abesse* est determinatio *restringens*: potest enim aliquid *abesse* ab altero, sive alteri non in existere, quia utrumque perit, vel quia utrumq; superest, sed separatum, vel denique quia alterum superest, & alterum quod ante inexistebat, corrumpitur. v. g. calor definit inexistere igni, cum

cum & ignis & calor ejus percunt : quando enim neutrum est neutrum certè alteri inest anima vero rationalis definit inexistere materiæ, per hoc, quod migret è materia utraque interim salva maneat: anima autem equi definit in existere materiæ ejus, per sui interitum ; ipsâ interim materia salvâ manente per hanc ergo particulam; *sine subjecti corruptione* significatur, Accidens posse abesse à subjecto, non quomodocunq; , sed ita, ut subjectum maneat salvum, absente Accidente: in hoc enim Accidens distinguitur à præcedentibus Prædicabilibus, quòd illa possunt quidem realiter abesse à suis vel sub-jicibilibus, vel subjectis pereuntibus: Accidens autem, possit abesse à suo subjecto salvo manente post separationem.

Resp. 2. Eadem particula ; *sine subjecti corruptione*, respectu \tilde{r} adesse, est particula *explanans*: quicquid enim adest alteri, adest ei sine ejus corruptione, quam diu ei adest, & contra.

Ex dictis patet, Accidens inseparabile posse abesse, ad sensum definitionis istius 1. quia illa, quæ dicuntur inseparabilia ex eo, quod difficulter possint separari absolutè loquendo separari possunt & abesse. 2. quia illa, quæ omnino separari, non possunt, postquam simul inexistiterunt, & tamen non semper inexistiterunt, verè dicuntur posse seu non inexistere : v. g. stigma semel inustum non potest tolli, potest tamen absolutè non inexistere : quia revera non exstitit in homine recens nato. Unde aliud est *posse abesse* & *posse separari*: *posse* enim *separari* est *posse definire inexistere*, postquam semel inexistitit : *posse vero abesse* est *posse non existere*, sive antè infuerit, sive post, sive inesse possit sive non. Unde rectè dicitur anima equi posse ab esse ab homine, non autem posse ab homine *separari* : non enim separari potest, nisi quod fuit conjunctum: anima autem equi non fuit cum homine conjuncta.

3. quia ea quæ ita sunt inseparabilia, ut perpetuo

& necessario insint subjecto, possunt mente separari.

Patet 2. *Corrumpi, mori* & similia respectu eorum, quæ corrumpi & mori dicuntur non esse Accidentia hic definita. 1. quia non sunt Prædicabilia, cum non significant rem positivam. 2. quia non inexistunt internè iis rebus quas denominant v. g. homo denominatur mori, qui ramen non est subjectum mortis, sed terminus à quo: ipsa enim materia hominis est subjectum mortis quæ transit ab anima rationali ad ejus privationem.

Dices Etiam Genus potest mentaliter abesse à sua Specie sine corruptione Speciei: Ergo continetur definitione Accidentis. Ant. prob. quia possū concipere hominem, qui proinde salvus erit in mente non concipiendo animal, tanquam inexistens homini: imo veteres concipiebant, lumen non esse qualitatem, adeoque qualitas, quæ est genus luminis, abest mentaliter à lumine, quod est ejus speciei. Prob. idem Ant. 2. quia Species potest mentaliter abesse à Genere. Ergo & Genus à Specie: abesse enim significat quandam separationem, quæ fit mutua, ut si unum separetur, separetur & alterum.

Resp. Neg. Ant. Ad priorem probationem nego Assumptum: etsi enim possim concipere hominem, non concipiendo animal *distincto conceptu*, necessarium tamen est, ut eodem conceptu, quo concipio hominem, concipiam etiam animal *confuse*: generatim — namque conceptus, quo concipio totum, debet confuse repræsentare omnes partes: quia totum, debet confuse repræsentare omnes partes: quia totum non est aliud, quàm partes unitæ. Sicut ergo, qui concipit domum simplici conceptu, necessario eodem conceptu confuse concipit rectum, ita qui concipit hominem, etiam concipit animal & rationale, sed *confuse*. Unde Veteres, qui judicabant, lumen non esse: qualitatem, *expresse*

expresse quidem & complexo judicio removebant Genus à Specie, confuse tamen concipiebant qualitatem in lumine, tanquam partem in suo toto, & ita implicite contradictoria judicia formabant. Itaque simpliciter loquendo qualitas non aberat à luminè, quia, licet per enunciativum judicium removeretur, per simplex tamen & confusum aderat adeoque cum *abesse* significet negationem ejus, quod est *adesse*, falsum est, omnino abfuisse, quandoquidem uno modo aderat.

Ad posteriorem probationem nego consequentiam: quia, licet unum non possit abesse, nisi & alterum absit, sive separatum, non est tamen necessum, ut, si unum sit seperatum ab altero salvo manente post separationem, ipsum quoque salvum maneat. v. g. anima equi separatur à corpore equi salvo manente sed ipsa anima interit. Ergo similiter, cum concipitur Genus, non conceptâ Specie, Genus est mentaliter separatum a Specie, sicut & Species a Genere, sed non sine corruptione Speciei, licet contra Species sit separata a Genere salvo manente.

Atque hæc de primâ definitione, cum quâ secunda, quoad sensum, coincidit: loco enim *tr̃s* adest & abest hîc dicitur posse *inesse* & posse non *inesse*, eisdem scilicet subiecto salvo.

In tertia definitione, cum dicitur; *Semper autem est in subiecto*, per *Subiectum* exaudi *Subiectum in habitationis*. Vox autem ista accipitur confuse ita ut non liceat per descensum inferre; Ergo *semper est in hoc subiecto* & *semper in esto* &c. sed disjunctim; Ergo *semper est in hoc, vel illo, vel isto subiecto* &c.

Dices: Essentia Accidentis est positiva. Ergo Accidens hic per negationes non bene definitur. Resp. Neg. Conf. Essentia enim positiva potest definiri per negationes non tanquam per partes essentielles, sed tanquam per proprietates quasdam & definitione accidentariâ.

Dices:

Dices : Negationes solum dicunt, quid res non sit. Ergo per eas non potest assignari ulla definitio, quæ debet explicare, quid res sit.

Resp. ad Ant. Licet negatio *formaliter* solum dicat absentiam formæ vel rei, sive rem non habere id, cuius habet negationem, *consequenter* tamen, *indirecte & mediate* facit nos intelligere, quid res sit, idq; ferè per locum à sufficiente divisione : ut hoc loco ex eo quod Accidens dicatur non inesse, neque ut Genus, neque ut Species &c. sequitur a sufficiente divisione, ipsum inesse accidentaliter & contingenter. Et sic habetur essentia ipsius Accidentis.

Resp. quoque definitionem puris constantem negationibus esse rejiciendam : illam verò, quæ cum negatione affirmationem habeat, qualis est hæc, nequaquam. Hæc ergo partim negativa est, quatenus negatur, accidens esse Genus &c. partim est positiva seu affirmativa, quatenus asseritur, accidens semper subiecto accidere.

III. An Accidens sit Universale ?

Existimant aliqui; Accidens proprium & Differentiam non esse vere & proprie universalis, nisi quando prædicantur *in quid*, & habent rationem Generis, aut Speciei.

Sed falluntur : nam omne quod est unum aptum prædicari de multis, est Universale at Differentia, Proprium & Accidens, etiam cum prædicatur *in quale*, sunt ejusmodi. Ergo etiam tunc sunt Universalis. 2. Petrus & Paulus in eo conveniunt quod sint rationales & risibiles, lac & nix in eo, quod sint alba. Ergo ab illis abstrahi potest communis ratio *rationalis, risibilis ac albi*. At hujusmodi rationibus sic abstractis nihil obest, quo minus conveniat Universalitas siquidem denudatæ sunt ab omnibus conditionibus individuantes, & præterea sunt synonymæ seu univocæ. Ergo &c.

Respon-

Respondent Adversarii, rationem communem albi posse comparari vel cum propriis inferioribus, à quibus est contracta, puta cum hoc vel illo albo, & sic esse Universale, sed prædicari *in quid*, & habere rationem Speciei, vel compari posse non jam cum propriis inferioribus, sed cum subjectis *inhesionis*, puta cum lacte & nive, & horum respectu non esse Universale: quia ab his non abstrahitur abstractione propria *Universalis*, sed tantum abstractione *formali*, quâ abstrahitur forma in concreto à subjecto, cui inest. Quod ut melius intelligas,

Nota, ex ipsorum doctrina duobus modis album posse abstrahi. 1. à subjectis *predicationis* puta ab hoc & illo albo: & hæc abstractio est propria *Universalis* quia ex vi illius natura denudatur à conditionibus individuantes. 2. à subjectis *inhesionis*, nimirum à lacte, nive &c. Et hæc abstractio (inquiunt) non est propria *Universalis*: quia præcisè ex vi illius, ratione albi, non denudatur à singularitate; sed tantum, quatenus simul abstrahitur à subjectis *predicationis* & *contractionis*, adeoque à propriis inferioribus. Sed perinde est, sive sit *universalis*, sive non quoad hanc secundam abstractionem licet enim eadem numero albedo esse; in lacte & in nive adhuc posset ab illis abstrahi ratio albi, quæ tamen non esset *universalis*. Ergo hæc abstractio non est propria *Universalis* sed est tantum *formalis*, qua accidens seu qualitas in concreto abstrahitur, non quidem ab omni subjecto (sic enim non esset concretum quid) sed à tali, vel tali subjecto, puta nive lacte &c. Atque ex hac eadem doctrinâ respondent priori argumento, dicentes non omne, quod quovis modo est aptum prædicari de multis, esse universale sed id demum, quod est aptum prædicari de multis, quæ sunt subjecta *contractionis* & propriè inferiora, id est in recta linea prædicamentali, qualia sunt tantum Individua & Species. Unde inferunt, duo tantum esse Universalia propriè

præ dicta, Genus scilicet & Speciem: reliqua vero dicenda quidem esse Prædicabilia, sed non Universalia.

Sed contra 1. Modificatio, quam adhibent definitioni Universalis receptæ ab omnibus, videtur esse diverticulum: siquidem eo ipso, quod aliquid est unum nomine & ratione aptum inesse multis necessum est, esse Universale, sive illa multa sint subiecta contractionis, sive non. Hoc enim non spectat ad communem rationem Universalis, sed tantum ad species illius. Et certe, quicquid est unum unitate communi & univocè, necessum est, ut sit Universale. Deinde dico, ad hoc, ut *album* sit Universale, respectu lactis & nivis, non esse necessum, ut præcisè ex vi abstractionis, qua abstrahitur à lacte & nive, evadat Universale: sed satis esse, si, dum abstrahitur ab illis, si terminus universalis denudatus à conditionibus omnibus individuantibus, qui respiciat lac & nivem, tanquam particularia, in quibus inesse, & de quibus prædicari potest univocè. Cum ergo dicitur; *Album* non abstrahitur à lacte & nive abstractione propria Universalis negandum est: quia nunquam cogitatur *album* sine lacte & nive, quin cogitetur aliquid commune & Universale, dummodo forma albedinis in illis multiplicata sit: est enim *album* terminus Universalis, licet non habet id præcipuè ex vi cogitationis, qua cogitatur sine lacte & nive: sed quia dum sic cogitatur, necessario cogitatur sine conditionibus individuantibus: id est, sine hoc & illo albo singulari: id enim nihil refert. Et certe relatio unius ad multa, in quibus esse, & de quibus affirmari possit univocè, est vera & propria forma Universalis: sed *Album* in communi non habet tantum relationem huiusmodi ad hoc & illud album ut sic, sed etiam ad lac & ad nivem. Ergo etiam horum respectu est verè & propriè Universale. Idem censetis de risibili & rationali, comparatione Petri & Pauli. Duobis ergo modis potest

test abstrahi *album*. 1. ab hoc & illo albo ut sic: & per hanc abstractionem fit Universale Speciei. 2. à lacte & nive: cum enim *album* non solum fit in hoc & illo albo ut sic, sed etiam in lacte & nive, profectò ab his quoque abstrahi potest: & per huiusmodi abstractionem fit Universale Accidentis. Simili modo, quatenus *rationale* & *risibile* abstrahi possunt ab hoc & illo rationali & risibili ut sic, sunt Universalia Speciei: quatenus autem a Petro & Paulo, in quibus sunt *rationale* fit Universale Differentiæ, *risibile* vero Universale Proprii.

IV. Quomodo dividendum Accidens, & an bene à Porphyrio divisum sit?

Variæ adferuntur Accidentis divisiones: nos ex iis præcipuas seligemus.

I. Accidens, apud Aristotelem, cum inest, aliquando denominat *absolute* & *omni*: ut si dicās, *nix est candida*, *corvus est niger*: aliquando non denominat *absolute*, sed *secundum quid* tantum. Idque vel quia non afficit, nisi exiguam partem, qualis est candor Æthiopis: vel quia leniter afficit, ut lux stellarum nocte non denominat aërem absolute lucidum: vel quia non diu afficit, ut pallor pallentis præ metu: vel quia est occulta pars, quam afficit ut color sanguinis. Unde non solemus propter eum appellari rubri.

II. Accidens prædicabile vel est *Substantiale*, ut *ligneum*, *marmoreum*, vel aliquid *Accidentarium*, & oppositum Substantiæ, ut *candidum*, *nigrum*.

III. Accidens vel est *Intrinsicum* & existens in subiecto, quod denominat: ut cum *nix* dicitur *alba*: vel *Extrinsicum*, & non existens in subiecto, quod denominat ut cum *paries* dicitur *visus* a visione existente in oculo.

IV. Accidens vel est *certa forma in certâ materia*, ut *simum*: vel, est *certa forma in promiscuâ materia*: ut *curvum*.

Acci-

V. Accidens vel est *Separabile*, vel *Inseparabile*: ut dictum fuit in Theorematis. Queritur de hac divisione, an recte se habeat? Resp. affirmative, & probatur 1. a cōmuni consensu philosophorum. 2. ex lege bonæ divisionis, quæ præcipit ut membra sint opposita & pugnent inter sese: quod hīc ita habet.

Dices: Hæc divisio repugnat ipsi divisio nam contradicit definitioni Accidentis, qua illud dicitur adesse & abesse. Ergo nullum est Accidens inseparabile: id enim abesse non potest.

Resp. Ex ante dictis, Separationem aliam esse *Realem*, aliam *Mentalem* sive *Rationis*. Unde, licet Definitio loquatur de separatione *mentali*, velitque omne Accidens ad minimum posse secundum mentalem abstractionem abesse a subiecto non tamen de sola *mentali* abstractione procedit divisio, sed etiam de *reali*, ut sensus sit; Accidentium alia posse reipsa separari & abesse a subiecto, cui hic & nunc adsunt vel insunt, alia autem, reipsa a subiecto, cui adsunt non separari, quamvis huiusmodi Accidentia, quæ secundum rem sunt inseparabilia, secundum apprehensionem intellectus a subiecto separari queant: neque enim implicat, aliquid reipsa esse inseparabile, & per intellectum separari posse.

Dices 2. Omne accidens ex naturâ suâ debet inesse subiecto, ita ut separatim existere non possit. Ergo male dividitur Accidens in *inseparabile* & *separabile*: cum omne Accidens sit inseparabile. Ant. prob. ex Aristotele, qui τὸ εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ, quod est de natura Accidentis ita definivit; illud est in subiecto, quod in re aliqua inest, non tanquam pars, sed tamen ita, ut à subiecto, cui inest, sejungi non possit. Sed omne Accidens est in subiecto. Ergo ita ei inest, ut sejungi ab eo seu separari non possit, & consequenter nullum datur Accidens separabile.

Resp. ad Antecedens & ejus probationem, duobus modis posse intelligi, Accidens aliquod separari

separari à subjecto. 1. ut existat à parte rei de facto & reipsa separatum à suo subjecto. 3. ut possit quidem separari, sed ita ut separatum seorsim non existat, verum statim evanescat & pereat. Cùm igitur Aristoteles docuit Accidens, quod est in subjecto, non posse ab illo se jungi vel separari, intelligendus est de primo modo separandi: nullum enim Accidens, à subjecto separatum, posse à parte rei existere, Philosophantium decretum est. Quando autem Porphyrius dicit, esse quædam Accidentia separabilia, intelligendus est de secundo separandi modo: nam licet calor. v. g. qui est Accidens non possit ita separari à subjectis, ut alicubi separatus existat sine omni subjecto, potest tamen ita separari, ut eo ipso, quod separatur à subjecto statim evanescat, possitq; illud subjectum dici non esse calidum, vel non amplius habere calorem: atque hac ratione dicitur Accidens esse separabile.

Dices 3. Divisum hic est Accidens commune tantum. Sed membra dividentia etiam includunt Proprium. Ergo divisio non est adæquata diviso, sed excedit illud: sub Accidente enim inseparabili ipsa quoque comprehenduntur proprietates.

Si dicas hoc esse discriminis inter Proprium & Accidens inseparabile, quod hoc licet non reipsa, possit tamen operatione intellectus à subjecto separari: illud vero ne quidem per intellectum de subjecto negari possit; Contra est, quod, sicut intelligitur essentia corvi sine nigredine, ita quoq; videatur intelligi posse essentia hominis sine risibilitate. Ergo sicut æqualiter secundum rem sunt inseparabilia ita æqualiter secundum rationem sunt separabilia.

Resp. Neg. Membra dividentia vel ipsam divisionem larius patere quam Accidens commune hic divisum, adeoque divisionem non esse adæquatam diviso. Quod ut melius intelligatur,

Observandum est I. inter Accidens inseparabile &

& Proprium hanc comprimis esse convenientiam, quod utrumque secundum rem à subjecto non separaretur.

Observandum est II. Tam Accidens inseparabile, quàm proprium posse per primam mentis operationem *præcisivam* à subjecto separari: nam neutrum horum est de essentia sui subjecti: per hanc enim operationem res simpliciter apprehenduntur tantum secundum ea, quæ essentiam constituunt. Sicut igitur posse apprehendere corvum sine nigredine: ita quoq; intelligere possum hominem sine risibilitate.

Observandum est III. Proprium, quoad abstractionem negativam, quæ sit per secundam intellectus operationem, multum differre ab accidente inseparabili: nam Proprium non potest separari à subjecto per abstractionem negativam, salvo manente subjecto: non enim possum dicere; *Equus non est hinnibilis, & tamen est equus*, sicut possum dicere; *Cygnus, si non sit albus, est tamen cygnus: album enim est accidens mere extrinsecum*, nullatenus dimanens ab essentia cygni, eive ita conveniens aut debitum, ut risibilitas convenit & debetur homini.

Quod si dicas, etiam proprium abstractione *negativa* sive *composita* à subjecto separari posse: potest enim Deus realiter separare proprium à subjecto: quia potest impedire fluxum risibilitatis ab essentia humanâ, & tollere calorem ab igne. Ergo in hoc non differt Proprium ab accidente inseparabili.

Resp. 1. Neg. Ant. & ejus probationem: neque enim fieri potest, ut proprium per Dei potentiam naturâ, ex quâ fluit, separaretur.

Resp. 2. Etiam si daretur, proprium secundum *actualem inhaerentiam* posse abstractione *composita* separari à subjecto; non tamen posset quoad convenientiam separari, hoc est ita v. g. ut quantum est ex parte essentia hominis, negetur illi convenire risibilitas:

& Proprium hanc comprimis esse convenientiam, quod utrumq; secundum rem à subjecto non separatur.

Observandum est II. Tam Accidens inseparabile, quam Proprium posse per primam mentis operationem *præcisivam* à subjecto separari: nam neutrum horum est de essentiâ sui subjecti: per hanc enim operationem res simpliciter apprehenduntur tantum secundum ea, quæ essentiam constituunt. Sicut igitur possum apprehendere corvum sine nigredine: ita quoque intelligere possum hominem sine risibilitate.

Observandum est III. Proprium, quoad abstractionem negativam, quæ sit per secundam intellectus operationem, multum differre ab Accidente inseparabili: nam proprium non potest separari à subjecto per abstractionem negativam, salvo manente subjecto: non enim possum dicere; *Equus non est hinnibilis, & tamen est equus*, sicut possum dicere; *Cygnus, si non sit albus, est tamen cygnus. albam* enim est accidens merè extrinsecum, nullatenus dimanans ab essentia cygni, eive ita conveniens aut debitum, ut risibilitas convenit & debetur homini.

Quòd si dicas, etiam proprium abstractione *negativa* sive *composita* à subjecto separari posse: potest enim Deus realiter separare Proprium à subjecto. quia potest impedire fluxum risibilitatis ab essentia humana, & tollere calorem ab igne. Ergo in hoc non differt proprium ab Accidente inseparabili. Resp. 1. Neg. Ant. & ejus probationem: neque enim fieri potest, ut proprium per Dei potentiam a natura, ex qua fluit, separaretur.

Resp. 2. Etiam si daretur, proprium *secundum actualem inhaerentiam* posse abstractione *composita* separari a subjecto; non tamen posset *quoad convenientiam* separari, hoc est ita v.g. ut, quantum est ex parte

parte essentia hominis, negetur illi convenire risibilitas: posito enim, quod Deus crearet hominem, qui nunquam rideret, non posset tamen impedire, quin illius hominis essentia & naturae competeret & deberetur risibilitas, sive potentia ridendi. Et sic dicitur proprium fluere ab essentia, non autem accidens inseparabile: quia essentia hominis praecise consideratae convenit risibilitas, & repugnat ejus contrarium. Accidens vero nec debetur, nec repugnat essentiae praecise, sed quatenus talis complexio & dispositio primarum qualitatum conjuncta est cum essentia: ideoque, quantum est ex parte essentiae praecise, non convenit illi magis hoc, quam illud Accidens, adeoque cum contrario concipi potest.

Quaeres, Quomodo fiat haec abstractio, cum accidens inseparabile negatur de suo subjecto? videtur enim tunc esse falsitas in intellectu: nam concipiendo, corvum non esse nigrum, qui niger est, conceptus est diversus a re concepta, atque adeo falsus.

Resp. Intellectum dupliciter posse rem concipere aliter, quam ipsa in se est. 1. ex parte intelligentis. 2. ex parte rei intellectae. Ille itaque conceptus, quo concipitur res aliter esse, aut se habere, quam in se est, quoad rem intellectam, falsus est: nam, ex eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Verum conceptus, qui intelligit, rem esse aliter, quam fit, ex parte intelligentis sive ipsius intellectus, non erit falsus: habet siquidem hanc vim intellectus, ut ea, quae sunt inter se unita, possit separare, & vicissim ea, quae separata sunt, conjungere. Atque hac ratione possumus intelligere corvum sine nigredine, licet a parte rei non sit ita: quia intellectus potest concipere naturam corvi sine nigredine, & in propositione haec duo dividere, vereque dicere; *corvus non est niger*, integra manente corvi natura nihilque

ei detrahendo, quod ex naturâ ei conveniat & debeat.

Quæres iterum, An ergo Proprium & Accidens inseparabile tantum ideo distinguantur & diversa constituent Prædicabilia, quia habent hunc diversum separandi modum, per secundam mentis operationem?

Resp. Nequaquam : nam in pluribus adhuc differunt: etenim 1. Accidens inseparabile non recipitur cum Subiecto: neque enim rectè dico; *Omnis corvus est niger, & omne nigrum est corvus*: utrumque enim falsum est, cum testetur Barrolinus, album sibi visum esse corvum. Proprium autem cum subiecto suo recipitur. 2. Proprium ab ipsâ rei natura promanat, sive ex principiis essentialibus Speciei. Accidens verò ex principiis individuantibus singularem. 3. Unde Proprium primò convenit Speciei, & secundariò Individuis: Accidens contrà primò convenit Individuis, & per ea Speciei. 4. Proprium consequitur naturam subiecti necessariò: Accidens non item.

CAPUT NONUM,

De

ÆQUIVOCIS.

THEOREMATA.

Fuerunt Prædicabilia: sequuntur Prædicamenta, quorum tractatio tribus apud Aristotelem partibus absolvitur; Protheoriâ, quæ agit de Ante-Prædicamentis; Theoriâ, quæ de ipsis pertractat Prædicamentis, ac tandem Hypo-

theoria,

theoriâ, in quâ de quibusdam differitur, quæ Post-prædicamenta in Scholis dici consueverunt.

2. Ante-prædicamenta sunt quedam veluti præludia ad eorum, quæ de Categoriis dicuntur, faciliorem perfectioremque intelligentiam plurimum conducentia. Sive, sunt principia quedam ad probationem sequentium necessaria, ab Aristotele posita, ne postea interrumpere continuam orationem, digrediendo ad hæc principia, aut molestè illa sæpe repeteret.

3. Suntque hæc Æquivoca, Univoca, Denominativa, Divisio Vocum; Divisio Rerum & tres Regulæ.

4. Æquivoca, Græcis ὀμώβητα, dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum nomen verò ratio substantiæ diversa Sic herba & vermis sunt æquivoca respectu nominis Eruca.

5. Suntque vel à casu æquivoca, vel à consilio.

6. Æquivoca à casu dicuntur res diversæ, æquæ primò per unum & idem nomen significatæ, quod ipsis forte fortuna, casualiter & quasi inscienter, nullaque habitâ ratione convenientiæ, est impositum. Sic homo in Galliâ natus & avis sunt æquivoca respectu nominis Gallus: animal item, mons & signum cœleste respectu nominis Taurus. Hæc sunt purè & simpliciter æquivoca.

7. De illis duæ sunt observandæ Regulæ. Prima: Æquivocum, ut æquivocum est, non constituitur in ullo Prædicamento, neque ullâ definitione potest definiri, neque divisione dividi: quia nullum Æquivocum rem unam determinatam significat. Secunda: Æquivocorum nullus est usus in disciplinâ, nisi prius adhibita fuerit distinctio: quia omne æquivocum parit obscuritatem & confusionem: in disciplinâ autem nihil debet esse obscurum, aut confusum.

8. Æquivoca à consilio dicuntur, cùm aliqua apparet ratio, ob quam idem nomen multis est impositum.

9. *Ista autem ratio petitur vel ex parte imponentis, vel ex parte rei denominatæ.*

10. *Ex parte imponentis, cum propter solam imponentis voluntatem eodem nomine multa donantur: ut cum & Priami & Philippi Regis Macedonum filius Alexander dicitur. Et hæc non minus, quam ea, quæ à casu, purè sunt æquivoca.*

11. *Ex parte rei denominatæ æquivoca à consilio dicuntur, quæ non ex solâ hominum impositione, sed etiam ex aliquali similitudine in rebus ipsis repertâ, idem nomen commune sortiuntur.*

12. *Suntque hæc talia vel ob leviolem aliquam causam, quæ inter res ipsas reperitur, vel ob causam graviolem.*

13. *Ob leviolem aliquam causam tam picturæ, quam animali rationali tribuitur nomen hominis: quia in illâ eadem reperitur aut similis membrorum dispositio, quæ in homine vivo. Et hæc quoque pertinent ad purè æquivoca.*

14. *Æquivoca à consilio ob graviolem causam dicuntur, cum reperitur magna affinitas, similitudo aut convenientiæ inter res ipsas denominatas: ut contingit in animali, pharmaco, urinâ, deambulatione, cum hæc omnia sana dicuntur. Vulgò Analoga in Scholis nominantur.*

15. *Analogæ dicuntur, quorum nomen commune est, ratio verò substantiæ secundum illud nomen partim est eadem, partim diversa.*

16. *Suntque vel Analoga Attributionis, vel Proportionis.*

17. *Analoga attributionis dicuntur, quibus nomen est commune, ratio verò essentiæ per nomen significata primariò uni convenit, secundariò aliis, scilicet per ordinem & ὁμοίαν ad illud. Sive, sunt res multe eodem nomine significatæ, in quibus ratio nominis respicit unum terminum sub diversâ habitudine ad illum terminum. Sic homo, cibus, urina, pharmacum &c. sunt analogæ sub hoc nomine sanus: omnia enim hæc*

hec respiciunt sanum, tanquam unum terminum, sed singula habent proprium respectum & habitudinem ad esse sanum: homo namque dicitur sanus principaliter, quia est subiectum sanitatis: cibus, quia conservat hominem sanum: pharmacum, quia restituit hominem sanitati, & urina, quia indicat hominem sanum. Hinc sanitas in homine est unus terminus, propter quem reliqua dicuntur sana.

18. Unde vides, vocari hac analoga attributionis, quia nomen analogum uni maxime & principaliter convenit significato, ceteris vero attribuitur significatis, propter ordinem ad precipuum significatum: hoc est, prout possunt ad illud aliquo modo referri.

19. Hac alio nomine dicuntur analoga à causâ, quia ad illorum unum cetera referenda sunt, tanquam ad causam. Unde tot erunt Analogorum attributionis genera, quot causarum.

20. Analoga attributionis à causâ finali dicuntur, quia idem habent nomen, propter habitudines diversas, quibus ad eundem finem referuntur. Sic sanum est commune potioni, deambulationi & urinae, quia ista omnia ad hominis sanitatem referuntur: homo enim bene valens habet in se sanitatem formaliter, potio & deambulatione eam effectivè & causaliter producant aut conservant, urina verò ejus est signum.

21. Analoga attributionis à causâ efficiente dicuntur, cum idem nomen est commune multis, eò quod respectum habeant ad eandem causam efficientem. Sic libri, potio, instrumenta Medico inservientia dicuntur medicantia: sed tamen hac vox præcipuè dicitur de ipso Medice, de ceteris verò, ut ordinem habent ad Medicum, qui est causa efficiens potitionis &c.

22. Analoga attributionis à causâ materiali dicuntur, quibus idem est nomen, quia referuntur ad unum, tanquam

tanquam ad subiectum. Sic omnia Accidentia dicuntur Entia, propter Substantiam, quæ propriè Ens est, & quatenus ordinem ad illam dicunt, tanquam ad materiam in quâ & subiectum.

23. Analoga attributionis à causa formali dicuntur, quibus idem est nomen, quia unum pendet ab alio, tanquam à formâ seu exemplari: siue, cum simili est forma in duobus, sed in uno vera, in alio imago. Sic vox homo principaliter significat hominem vivum: pictam autem eatenus tantum, quatenus ordinem habet ad hominem vivum, tanquam ad exemplar, quod imitatur.

24. Analogorum attributionis quatuor adferuntur conditiones. 1. ut eorum idem sit nomen. 2. ut præcipua ratio tali nomine significata sit formaliter & intrinsecè in uno tantum analogato, quod propterea vocetur primum & præcipuum: in aliis vero extrinsecè tantum, quæ ideo vocentur minus præcipua: ut patet in sano respectu animalis, urinæ, pharmaci. 3. ut analogata minus præcipua definiantur per ordinem ad primum, non contrâ. 4. ut nomen analogum simpliciter, & absolute, per se & sine addito positum sumatur pro præcipuo & digniore analogato seu significato: sic per sanitatem, si nihil aliud addatur, cum intelligimus, quæ in homine est aut animali.

25. Analoga proportionis sunt, quorum nomen est commune, ratio verò essentia nomini respondens partim diversa est, partim eadem, propter aliquam similitudinem saltem imperfectam. Ita unitas numeri, punctum lineæ, fons fluvii, cor animalis analoga proportionis dicuntur respectu principii. Sic ima pars hominis, montis, & fulcrum scamni analoga dicuntur respectu pedis: est enim inter hæc omnia aliqua proportio in eo sita, quod, sicut se habet pes hominis ad corpus hominis sustinendum; ita se habeat fulcrum scamni ad sustinendum scamnum. Talis etiam est analogia inter Rectorem urbis & gubernatorem navis, inter oculum respectu corporis & inter intellectum respectu

specu anima, quatenus tam hic, quàm ille nomine oculi significatur.

26. Ad hoc genus pertinent & ea, quorum nomen uni competit propriè, alterum metaphoricè: nam significatum metaphoricum saepe significatur eodem nomine, quo proprium: quia habet similem habitudinem cum eâ, quam habet significatum proprium. Ita se habent homo, pratum, fortuna comparatione risus: nam, quæ est proportio inter risum hominis & ipsius letitiam, ea est inter risum fortuna & illius bonum successum. Quare, ob illam proportionem fortuna, dum prospera est, & felices habet successus, ridere dicitur: sicuti & homo, cùm se latum ostendit.

27. Ad analoga proportionis sex requiruntur conditiones. 1. ut nomen habeant commune. 2. ut sub illo nomine rationes diversas obtineant. 3. ut illæ rationes diversæ similitudinem aliquam habeant, sed imperfectam. 4. ut ratio communi nomine significata reperiat in omnibus analogatis. 5. ut ratio unius non pendeat à ratione alterius. 6. ut minimum sint quatuor termini: hæc enim proportio est comparatio duarum rerum ad duas alias: v. g. sicut se habet naucleus ad navim, ita Magistratus ad Rempublicam. Non est tamen necessum, hos omnes terminos esse realiter distinctos.

28. Hæc differunt à precedentibus, quod 1. Analoga attributionis convenient secundum terminum, discrepent secundum habitudinem, quia referuntur ad idem modo dissimili: Proportionis verò analoga differant secundum terminum, convenient secundum habitudinem, quia referuntur ad res diversas modo simili. 2. quod in Attributionis analogis unum sit præcipuum, cujus respectu cætera in nomine analogo convenient: in Proportionis autem analogis unum non sit altero prius aut posterius, saltem in iis, quæ propriè sic dicuntur. 3. quod in analogis Attributionis præcipuum analogatum ingrediatur minus præ-

cipuorum definitionem : in Proportionis analogis non item.

QUÆSTIONES.

I. *An Æquivoca suprà rectè fuerint definita?*

ANtequam definitionem Æquivocorum ab Aristotele traditam explicemus & probemus,
 Nota 1. Tò Æquivocum duobus sumi modis. 1. pro voce. 2. pro rebus.

Nota 2. Æquivocationem verè esse in vocibus, non in rebus: ideoque ubicunque est æquivocatio, est in ordine ad vocem, quatenus ea plures res significat. Unde ad veram æquivocationem necessario res plures requiruntur, quibus idem nomen conveniat. Et tales res dicuntur *Æquivoca æquivocata*, quia æquivocatio in illis fit à voce, quæ dicitur *Æquivocum æquivocans*: habent quippe voces se quodammodo *activè*, ad faciendum æquivocationem, & res *passivè*, illam recipiendo.

Unde Æquivocum æquivocans sive *activum* est nomen significans res plures diversis, rationibus: sive, vox, quæ eadem manens principaliter plura significat, & æqualiter quasi vocat.

Dicitur autem vox manere eadem, cum constat iisdem literis & syllabis (quæ sunt materia vocis) eodem ordine dispositis, & habentibus eadem accidentia Grammatica, ita ut nulla sit mutatio vel penes accentum, vel penes quantitatem, vel secundum genus aliasve proprietates Grammaticas: in his enim consistit forma vocis, ut vox est. Ita vox *canis* est æquivoca, quia, eadem manens, quoad jam dicta, significat principaliter tum animal quoddam, tum fidus cœleste. Ob defectum ergo ejusmodi identitatis, plurimæ voces non sunt æquivocæ. Sic v. g. istud nomen *matrona*, ut penultimam
 habet

habet productam, & ut eandem habet correptam, non facit æquivocationem in fluvio Gallia, & in foeminâ honestâ: *Matrona* enim fluvium: at *Matrona* honestam significat foeminam. Ita neque *populus* est æquivocum æquivocans, quia, licet principaliter gentem & arborem significet, non manet tamen eadem vox, tum quia semel est masculini generis, semel foeminini, tum quia syllabæ non servant eandem quantitatem: nam

Populus est arbor, populus collectio gentis.

Dixi *principaliter*, quia ex eo præcisè, quod vox aliqua significet plura *secundario*, non dicitur æquivoca. Verum tamen est, vocem non solum dici æquivocam respectu ipsorum plurium principaliter significatorum, sed etiam respectu plurium *secundariorum*, quæ sub distinctis principalibus continentur. v. g. vox *canis* non solum dicitur æquivoca respectu *canis terrestris* in genere, & *canis marini* in genere, quæ sunt duo ejus principalia significata: sed etiam respectu *hujus canis celestis*, & *illius marini*, quæ sunt inferiora illorum principalium.

Æquivocatio ergo vocis pro fundamento habet vocem ipsam, & terminatur ad plura significata, per distinctas principales significationes, sive *mediate*, sive *immediate*, & includit in se quasi duplicem relationem, unam *identitatis*, secundum quam eadem vox significat utrumque, alteram *distinctionis*, secundum quam alia est principalis significatio terminata ad unum significatum, & alia terminata ad alterum. Sicut autem vox *canis* in singulari dicitur æquivoca: ita ejusmodi plura significata in plurali dicuntur æquivocata.

Æquivocata æquivoca sunt ea, quæ significantur per eandem vocem secundum diversas principales significationes: sive, sunt res ipsæ, quæ uno nomi-

ne, sed diversis rationibus significantur : ut; *canis marinus & domesticus* sunt res diversæ, quæ tamen uno nomine significantur.

Unde patet, *Æquivocationem activam* sive *equivocantis* competere ipsis vocibus: *equivocationem* verò *passivam* sive *equivocati* convenire rebus significatis. Hæc ergo passiva equivocatio significatorum includit similiter duas relationes, nempe *significati per eandem vocem*, & *significati sub diversâ significatione* : non includit autem formaliter ipsam identitatem vocis & diversitatem significatorum: quia hæc sunt in ipsis vocibus: relatio verò ista in rebus est significatis, tanquam fundamentis, & terminatur ad vocem, estque relatio *disquiparantia* relativè opposita activæ equivocationi vocis. Est interim in ipsis equivocatis alia quædam relatio *mutua*, sicut ex eo, quòd duo filii respiciunt eundem patrem, nascitur inter ipsos relatio, quâ dicuntur fratres. Duplex ergo ista relatio significatur per vocem illam pluralem *equivoca equivocata*, adeoque eo nomine non appellantur nisi ea, quæ inter se sunt coequivocata & ejusdem vocis equivocata, sicut generatim omnis vox significans relationem *equiparantia*, dum pluraliter exprimitur, non potest tribui, nisi illis rebus, quæ se invicem tali relatione respiciunt. v. g. non vocantur fratres, nisi qui sibi invicem sunt fratres, licet uterque sit frater alterius, nec dicuntur amici, nisi inter se sint amici, licet uterque sit amicus alieni alteri. Unde plurales, qui significant relationem *equiparantia*, non significant eandem tantum multiplicationem sui singularis, sed insuper restrictam relationem ad ea, quibus illa vox pluraliter expressa tribuitur. v. g. Joannes est in singulari frater Pauli & Jacobus frater Petri, & tamen Joannes & Jacobus non dicuntur fratres: quia relationes fratris, quas habent, non consistunt inter ipsos, ut fundamenta & terminos. Hoc significant Philosophi, cum dicunt, ejusmodi plurales significat

re internam relationem: i.e. consistentem inter ea, quibus pluraliter vox tribuitur: non autem liberam, id est, quæ possit terminari ad aliquid illo plurali non comprehensum.

Nota 3. *Æquivoca æquivocata esse vel Essentialia, vel Accidentalia.* Essentialia sunt, quibus nomen æquivocans essentialiter vel identicè convenit, v. g. *homo vivus & homo pictus* sunt æquivocata essentialia vocis *homo*, quia vox *homo* de illis prædicatur prædicatione identicâ: cum enim dico; *homo pictus est homo*, *homo vivus est homo*, perinde est, ac si dicam; *mulier est femina*: in illis namque propositionibus *homo* ex parte prædicati idem planè significat principaliter, quod subjectum. Inferioribus autem ipsorum principalium significatorum vox æquivocans tribuitur essentialiter: quia, cum supponuntur esse inferiora principalium, oportet, principalia essentialiter illis convenire, adeoque & vocem æquivocantem gratiâ sui principalis significati essentialiter iis tribui: v. g. cum dico; *Joannes est homo*, prædico speciem, nempe hominem vivum de suo individuo: & cum dico; *imago Joannis est homo*, prædico hominem, nempe pictum, de suo inferiori. Ipsa ergo principalia significata vocis æquivocæ semper sunt essentialia æquivocata: quia vox æquivocans semper iis tribuitur identicâ prædicatione, quandoquidem ipsa illa principaliter significet: ea autem, quæ gratiâ diversorum principalium significatur voce æquivocâ, subinde sunt essentialia, quando nempe sunt inferiora illorum principalium significatorum: subinde verò accidentalia, quando non sunt inferiora principalium, sed subjecta, quibus illa principalia significata accidentaliter insunt.

Æquivocata ergo accidentaria sunt ea, quibus vox æquivocans accidentali prædicatione tribuitur: id est, nec identicè, nec essentialiter: ita vox & *lignum*, respectu vocis *acutum*, sunt æquivoca-

ta accidentaria: dum enim lignum dicitur acutum, *acuties* (ut sic loquar) est certa quædam figura, quæ est accidens ligni: dum autem vox dicitur esse acuta, *acuties* est quædam differentia soni non consistens in certa figura.

Unde patet, si, prout est verisimile, *acuties* est quædam differentia essentialis soni, duo ista æquivocata nec esse merè accidentaria, nec mere essentialia: sed unum accidentarium, alterum essentialia: merè autem accidentaria esse *signum acutum & ingenium acutum*. *acuties* enim ingenii non est quid essentialia ingenio: quia contingit, ingenium morbo vel simili casu hebetari, sed est accidens ortum ex bona phantasiæ dispositione. His positis,

Resp. I. Ad Quæstionem, Definitum adæquatum ista definitione expressum esse: tantum *æquivocata essentialia*, non *accidentalialia*. Quod facile patebit ex singularum Definitionis particularum explanatione.

Genus ergo definiti est *diversa significata*: diversa, inquam, sive *re*, sive *ratione*: solemus enim significata sola ratione distincta *absolute* vocare plura & diversa significata. Itaque per genus definiti excluduntur omnia æquivocantia: illa enim non sunt significata, sed voces significantes: solemus tamen pro exemplis assignare ipsas voces: sed tunc illas substituimus loco rerum significatarum. v. g. assignamus canem marinum & canem coelestem, tanquam æquivocata vocis *canis*, sed illas duas voces capimus pro rebus significatis. Atq; hinc fit, ut dicatur numero multitudinis: *æquivoca*: quia æquivoca æquivocata semper sunt res plures significatæ per unum nomen commune: neque æquivocatio aliud est, quam plurium rerum eadem appellatio.

Vtitur autem Philosophus verbo *dicuntur*, non *sunt*: quia res *secundum se* non sunt æquivocæ, sed tantum *in ordine ad nomen*, quo appellantur. Per *nomen* vero exaudi quamlibet orationis partem
nam

nam & Verba possunt esse æquivoca: ut *tingo* ei, qd est *pingo*, & ei, quod est *dissimulo*. Distinguitur ergo nomen hic præcisè ab oratione. Vnde excluduntur significata amphibologica ejusdem orationis: quia non habent nomen, sed orationem communem. Tum vero *solum nomen commune* dicitur, quando nomen sic est commune, ut ratio nomini accommodata non sit communis: $\tau\omicron$ enim *solum* non excludit quodvis aliud commune, sed solum rationem communem. Itaque possunt æquivocata habere aliquod genus commune, imo speciem, v. g. *Joannes Hurdevicenus* & *Joannes Daventriensis* eandem speciem habent communem, nempe *hominem*, sed, quatenus isto nomine *Joannes* exprimuntur, rationem substantiæ habent diversam. Ratio vero substantiæ est definitio essentialis illa sit & quidditativa, five descriptiva. Sic *homo vivus* & *pius* Æquivoca dicuntur, quatenus significantur commune nomine hominis; nam *homo pius* etiam homo aliquando vocatur, sicut & *vivus*: at præter communitatem & convenientiam nominis, nullam habent definitionem communem, quæ illis conveniat, ut significantur nomine *hominis*: nam si quærratur definitio hominis vivi, ut vocatur *homo*, hæc reddetur; *animal rationale*: quæ non competit homini pio. Tandem additur; *secundum nomen*, ut ab Æquivocis removeantur multa, quæ diversas quidem habent rationes, & distinctis definitionibus explicantur sed non sub uno & eodem nomine: *homo* enim, & *canis* diversis quidem definitionibus explicantur, siquidem diversas habent rationes, sed quia illas non habent sub uno & eodem nomine, ideo Æquivocata non sunt. Ex quibus patet, ad veram æquivocationem tres esse necessarias conditiones. 1. ut nomen unum sit. 2. ut res plures sint & diversæ, neque sibi invicem subordinatæ. 3. ut diversitas illa petatur ab ordine ad idem nomen.

Resp. II. Definitionem Æquivocorum recte fuisse assignatam:

assignatam : competit enim omnibus *Æquivocis* æquivocatis essentialibus & solis : ut manifestum est ex definitionis eorum exegeſi.

Dices : *Æquivoca* non poſſunt definiri : quia diverſas habent eſſentias & naturas. Ergo & malè hîc definiuntur.

Reſp. Diſt. Ant. *Æquivoca in aſſu exercito & materialiter* ſumpta ſive, ut res quodam ſunt, & naturæ multæ à ſe eſſentialiter & ab invicem diverſæ, unâ definitione explicari non poſſunt, Concedo: quia revera naturam *canis terreſtris, marini & celeſtis*, quatenus nomine *canis* ſignificantur, unâ definitione definire non poſſumus & *Æquivoca abſolute, in aſſu ſignato, formaliter*, & qua *æquivoca*, ſeu ratione æquivocationis, in quâ conveniunt, ſive quatenus ſunt res diverſæ, unum tamen commune nomen ſubeunt definiri non poſſunt, Nego.

Dices 2. Omne nomen ſignificat. Ergo ſi *Æquivoca* in una nomine conveniunt, convenient etiam in una ſignificatione.

Reſp. Neg. Conſ. quia non eſt neceſſum, ut nomen ſemper ſignificet eandem rem: poteſt enim varias denotare res, eaſque diverſas.

Urgebis: Nomen à ſuâ ſignificatione debet ſpecificari. Ergo, ſi ſignificatio multiplex eſt multiplex erit nomen, ac proinde *Æquivoca* non habent commentum.

Reſp. Diſt. Conſequens : *formaliter*, Concedo: *materialiter*, Nego conſequentiam : nam in nomine ſonus & articulatio gerunt vicem materiæ: ſignificatio autem formæ obire partes perhibetur.

Quæret forte hic aliquis, Unde orta ſit *Æquivocatio*? Reſp. ex rerum copia & verborum inopiâ: longe namque plures res ſunt, quam voces, teſte Ariſtotele lib. 1. Elench. c. 1. Et experientia docet, crefcere quotidie, non quidem naturæ, ſed artis res: qua propter cogimur, idem nomen multis rebus imponere, etiam diverſiſſimis.

Quæres

Quæres 2. Cur prius agatur de *Æquivocis*, quam de *Univocis*? Resp. tum quia sunt simpliciora, cum convenient in solo nomine, tum quia initio Disputationis tollere oportet æquivocationem: id est, distinctionem vocum adferre.

Quæres 3. Quomodo cognoscantur *Æquivoca*? Resp. cum, vocabulo aliquo prolato, unus unum, alius alium format conceptum: sic prolata voce *Gallus* hic hominem, ille avem concipit.

Quæres 4. An *Æquivoca* cum æqualiter participant naturam *Æquivocorum*, non sint *Univoca*? Resp. *Æquivoca in actu signato* sunt *Univoca*: in exercito autem possunt conferri ad superius, & sunt quoque *Univoca*: vel ad inferiora, & sic sunt propriè *Æquivoca*. ut; *Æquivocum* absolute sumptum respectu *Tauri* & *Canis* est *Univocum*: quia idem nomen & eadem definitio *Æquivoci* convenit æqualiter *Canis* & *Taurus*: *Canis* vero & *Taurus*, quæ sunt *æquivoca in actu exercito*, respectu huius vocis *Æquivoca*, univoce conveniunt. At *canis* respectu inferiorum, sive suorum significatorum, est propriè *Æquivocum*.

II. An Analoga Attributionis & Proportionis pugnent?

Membra hæc sunt quidem diversa sed non repugnant: pes enim *hominis picti* & *hominis vivi* sunt analogata utriusq; rationis: attributionis quidē, eo quod pes *hominis picti* sit vocatus pes ob habitudinem signi, quam habet ad pedem *hominis vivi*: proportionis verò, eo quod, sicuti pes *homini vivi* se habet ad reliquas partes *hominis vivi*, ita pes *hominis picti* se habeat ad reliquas partes *hominis picti*. Fieri etiam potest, ut inter analogata ejusdem vocis quædam sint attributionis, quædam proportionis: v.g. *animus* dicitur sanus, & *corpus* dicitur sanum, & *pharmacum* dicitur sanum: sed duo priora

priora ob proportionem inter se: postremum autem ob habitudinem, quam habet pharmacum ad sanum in corpore, tanquam ad effectum suum.

Dices: Omnes res habent in aliquo proportionem. v.g. in eo, quod omnes obijciantur intellectui. Ergo omnia significata ejusdē vocis erunt analogata proportionis. Resp. Neg. Conseq. amplius enim requiritur nimirum ut, ob eam proportionem, eodem nomine significantur: sicut ad analogata attributionis requiritur ut certo modo sese habeant ad invicem, & ob illam habitudinem eodem nomine significantur.

Quæres, Unde sciri possit, an ob istam proportionem an ob attributionem idem nomen acciperint?

Resp. Prius ex eo facile colligi quod omnia ista, quæ habent ejusmodi proportionem, possint eodem nomine appellari, quomodo omne, quod infimum est, vel sustentat reliqua, vocatur *pes*. Posterius ex eo colligitur, quod unum istorum analogatorū prius sit isto nomine appellatum, deinde accesserint cætera propter habitudinem ad illud. Itaq; inter *Analogata attributionis* semper est unum primum, ex ordine ad qd cetera sunt eodem nomine appellata: quia, nisi primum aliquod tale ostendatur, non est ratio dicendi cætera, in ordine ad illud, accipisse idem nomen. Si ergo plane enumerentur *Analogata attributionis*, semper erunt unius ad alterum: quia scilicet unum eorum est, in ordine ad quod reliquo eodem nomine appellantur: si vero non enumerentur plene, fieri potest, ut sint utriusque vel plurium ad idem tertium: quia scilicet ambo aut omnia quæ enumerantur, eodem nomine appellantur, propter habitudinem ad illud connumeratum ut *sanum* in ambulatione, & *sanum* in pharmaco.

Atq; hinc jam constat, cur *Analogis Attributionis & Proportionis* nonnulli addiderint tertium genus

genus Analogorum, quæ vocant *Mixta*, propterea quod mixta sunt ex attributione & proportionem: quamvis & alii velint *mixta* dici, quia miscentur ex analogiâ & synonymiâ: seu, quia sunt media inter Synonyma & Analoga, ita ut aliquid ex his, aliquid ex illis capiant.

Quæres, An non detur, aut admitti debeat aliud quoddam Analogorum genus, quod *inæqualitatis* nominari consuevit? Vt apposite respondeatur.

Nota: Analoga inæqualitatis, quæ ab aliis *Analogaphysica* & *secundum esse* dicuntur sunt, quorum & nomen est commune, & ratio substantiæ nomini respondens plane est eadem: sive, ut alii loquuntur, in quibus, est eadem ratio nominis, sed inæqualiter ab Analogatis participata, ita ut in uno sit nobilior modo, quam in altero. Si possum, clarius dicam: Analoga inæqualitatis ea vocantur, quæ idem nomen habent & eandem prorsus definitionem juxta illud nomen: ita tamen sunt comparata, ut natura communis sive essentiæ ratio in uno reperiat per se ipsam in altero imperfectius, non quidem ratione sui, sed propter nobiliorem & perfectiorem differentiam cui jungitur in hoc potius quam in illo subjecto. Sic dicunt, *Animal* esse analogum inæqualitatis respectu hominis & bruti, tanquam analogatorum: nam eis nomen commune est, & natura sive definitio nominis, sed natura animalis perfectiori differentię jungitur in homine, quam in bruto: unde hæ duæ species existunt inæquales perfectione. His ita constitutis & explicatis.

Respondeo ad Quæstionem propositam, non modo frustra sed etiam male & futiliter à quibusdam in Scholas introducta esse Analoga inæqualitatis: nam 1. non sunt multiplicanda Entia sine necessitate: &, quod fieri potest per pauciora æquè commodè, vel etiam commodius, id per plura fieri non debet, ut omnes fatentur. Jamvero Analoga inæqualitatis admittere est entia sine necessitate multiplicare,

re, ut ex jam dicendis facile constabit. 2. in artibus, scientiis & disciplinis confusio omnis viranda est: Analoga autem inæqualitatis admittere est confusionem introducere & parere, ut per se constat: quia 3. Omnia Analoga sunt *Æquivoca*. At ea, quæ inæqualitatis vocantur, revera non sunt *Æquivoca*, sed *Univoca*: alioquin omne Genus esset æquivocum respectu suarum Specierum: quia semper una Species est nobilior alterâ: & sic nulla forent *Univoca*.

Hic obiter nota, Aristotelem nusquam nomine *Analogorum* complexum esse attributiva, sed vocasse ea modo *πρὸς μίαν φύσιν*, modo *πρὸς μίαν ἀρχὴν*, modo *πρὸς το αὐτὸ ὄν*, modo *πρὸς ἐν ἡ ἀν*, modo *ἐνὸς*, modo ea, quæ *ἰσχυρῶς* se habent. In Scholis tamen utrumque hoc genus *Æquivocorum* vocari consuevit *Analogum* & *Analogicum*. Cujus rei ea fortitan est causa, quod in attributionibus ostenditur aliquid analogiæ & proportionis, v. g. ut se habet urina ad indicandum sanitatem: ita & color vultus.

CAPUT DECIMUM.

DE

UNIVOCIS.

THEOREMATA.

V *Univoca*, Græcis *Συνώνυμα*, dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ juxta illud nomen est eadem. Sic homo & equus sunt *univoca* respectu animalis: quia & nomen & definitio animalis utrique convenit.

2. Unde vides, tria ad univocationem esse necessaria. 1. pluralitatem: id est, ut res sint plures, minimum

minimum duæ : nam hic pluralitas opponitur unitati, non paucitati. 2. communitatem nominis. 3. communitatem definitionis. 4. communitatem definitionis in ordine ad commune nomen.

3. Univoca sunt vel Essentialia, vel Accidentalialia.

4. Essentialia dicuntur, quæ commune habent nomen, & communem definitionem essentialem: ut; homo & bestia nomen animalis sortiuntur, & essentialem ejus definitionem aqualiter participant. Sive, cum prædicatum commune non tantum convenit multis secundum eandem rationem, sed etiam pertinet ad illoræ essentialiam.

5. Accidentalialia dicuntur, quæ commune habent nomen, & communem definitionem accidentalem, seu accidentario tantum participatam: ut nix & olor respectu albi.

6. Usus Univocorum est ad Categorias, ad Definitiones & ad Divisiones: Univoca enim omnia ad eandem pertinent Categoriam: & equus v. g. si definiatur, in ejus definitione ponetur animal: & si animal dividatur, in hominem, equum &c. dividetur.

QUÆSTIO.

An Univoca recte fuerint definita?

Nota I. Synonyma aliter sumi apud Rhetoras & Grammaticos, aliter, apud Philosophos. Apud illos sunt multa vocabula eandem rem significantia: ut; ensis & gladius, quæ Philosophis dicuntur Polyonyma. Apud hos multis sumuntur modis, ut jamjam dicetur.

Nota II. Univoca tribus modis dividi. 1. in Univocantia & Univocata. Univocum univocans est dictio seu vox significans: sive, est ipsum nomen commune. Et quatuor modis usurpari solet. 1. pro qualibet dictione, quæ prædicatur secundum eundem conceptum sive de uno, sive de pluribus: sic dicimus;

dicimus; *Socratem* de *Socrate* prædicari univoce, omneq; individuum de seipso 2. pro dictione significante plura, de quibus prædicatur sive *essentialiter*, sive *accidentaliter*. In hac significatione omnia Universalia dicuntur Univoca respectu inferiorum. 3. pro dictione plura significante, de quibus *neccessario* prædicatur. Sic Accidens commune non prædicatur univoce: quia tantum *contingenter* prædicatur. 4. pro dictione plura significante, de quibus *essentialiter* prædicatur & *aqualiter*. Hoc pacto Genus est Univocum respectu Specierum & Species respectu individuorum. Univoca univocata sunt plures res per illud unum vocabulum significatæ. Ita sese habent *homo* & *bestia* respectu vocis *animal*.

Deinde dividuntur Univoca in *Partipata* & *Participantia*. Univocum participatum est natura communis, quæ à multis participatur, ut natura *animalis* quæ participatur ab *homine* & *bruto*. Univoca participantia sunt res, quæ participant communem naturam: ut *homo* & *brutum* respectu *animalis*. Tandem dividuntur in *Essentialia* & *Accidentalia*, de quibus in Theorematis.

Nota III. Vocabula in definitione posita eodem modo accipienda esse, quo supra in definitione *Æquivocum*. Dum ergo dicitur; *substantia* ratio, intellige essentiam, non autem aliquid, quod sit *neccessario* de genere *Substantiæ*: *Accidentia* enim *sum* habent *substantiam*, cum *substantia* sumitur pro *essentia*: id est, pro natura seu conceptu objectivo, explicabili una definitione, quique sit objectum unius conceptus formalis. His præmissis.

Resp. I. Definiri theor. I. Univoca *univocata formaliter* sumpta: id est, res, quæ subsunt nomini univoco quod Philosophis *Univocum univocans* appellari consuevit: sola enim univocata propriè dicuntur habere commune nomen & communem definitionem. Unde & in plurali definiuntur: una enim res non potest habere commune nomen: nam, quod

quod uni soli convenit, non est commune, sed proprium.

Resp. II. Non definiri hic univoca *participata* sed *participantia* : quia *participatum* non habet commune nomen, sed æquale seu æquè latè patens: nam natura & nomen *animalis* æquè latè patent: sed Univoca hic definita habent commune nomen. Ergo Univoca hic definita non sunt *participata*. Ergo *participantia*.

Resp. III. Non definiri hic univoca *accidentalibus*, sed sola *essentialibus* : distinguit enim hoc loco Philosophus *univoca à Denominativis* jam verò Accidentia de suis subjectis *inhabitionis denominativè* prædicantur. Deinde etiam, quia debet hic sumi vox Univocorum eodem modo, quo sumitur in Prædicamentis : ibi autem sumitur pro *essentialibus Univocis* : quia cap. de Substant. dicitur ; Accidens *univoce* non prædicari de suis subjectis, puta *inherentia* : quia non prædicatur *essentialiter*.

Resp. IV. Definitionem hanc esse bonam : quia convenit omnibus & solis *Univocis univocatis*, *participantibus*, *essentialibus formaliter sumptis*. Omnibus quidem, quia nulla sunt talia Univoca, quibus non conveniat idem nomen, & eadem secundum nomen substantiæ ratio: solis autem, quia neque *Æquivocis*, neque *Analogis* convenit eadem substantiæ ratio, ut abunde constat ex dictis supra, neque *Denominativis*, ut ex jam dicendis patebit.

Dices I. Nomen univocum habet tantum unum significatum. Sed univoca *univocata* sunt res diverse & non sunt unum significatum nominis. Ergo univoca *univocata* non denotantur per idem nomen commune.

Resp. Si univoca considerentur *quoad id, quod sunt*, & *quoad suas rationes proprias*, sic non significantur per nomen commune univocum : sed si considerentur *quoad naturam communem*, in qua
conve-

conveniunt, significantur per nomen commune univocum, tanquam significata ipsius *materialia*: natura autem illa communis est significatum *formale* & *immediatum*.

Dices II. Æquivocum dicitur, quod æqualiter plura vocat. Sed *animal* æqualiter plura vocat, *hominem* puta & *bestiam*, quorum est genus. Ergo *animal* non est commune univocum homini & *bestiæ*.

Resp. I. ex puris affirmativis in secunda figura nihil sequi. Quod si major propositio convertatur, & fiat Syllogismus in prima figura, neganda fuerit, quia non est universaliter vera.

Resp. II. Licet *animal* ex consequenti plura significet æqualiter, scilicet species sui significati, non tamen *primo* & *immediate* plura vocat æqualiter, sed tantum unum proprium significatum. Ideo *animal* non est æquivocum, sed univocum: æquivocum enim, ex parte vocis, *immediare*, & *que primo* & *principaliter* plura significat.

Urgebis: Ratio animalis secundum unamquamque speciem animalis est alia atque alia. Ergo homo & bestia non conveniunt in una ratione animalis.

Resp. Si *animal* consideretur secundum esse, quod habet in diversis suis speciebus, contractum per diversas differentias, ratio animalis secundum unamquamque speciem vere est alia atque alia: ac si consideretur secundum simplicem suam essentiam, eadem ejus est ratio & non diversa: quia sic accipitur ejus essentia indistincta, & non divisa per differentias suas: et ideo ratio explicans ipsam sic acceptam non est diversa.

Dices III. Definitio Univocorum convenit Denominativis: quia *τὸ ἄλβυμ*, quod est denominativum, est commune lacti & cretæ, & definitio *ἄλβυμ* utrique convenit. Denominativa tamen non sunt Univoca: cum ab illis distinguantur. Ergo Definitio

nitio

sunt
rem
voc
3.
secu

nitio Univocorum nimis est lata.

Resp. Negando, Definitionem univocorum convenire Denominativis: nam nomen seu forma denominans non dicitur de rebus denominatis *essentialiter*, sed *accidentaliter*: quamvis enim definitio albi conveniat lacti & cretæ, neutri tamen est essentialis: quia *albedo* est tantum accidens lactis & cretæ. Cum autem dicitur in Definitione; rationem substantiæ eandem esse, sensus est; Definitionem, in qua conveniunt univoca, essentialem esse.

Quæres hic, quid Thomistarum aliqui intelligant per univocum *Physicum* & *Logicum*? Univocum *Physicum* vocant, quod eadem ratione dicitur de pluribus ejusdem Speciei infimæ: ut *homo*. Univocum verò *Logicum* appellant id, quod eadem ratione dicitur de pluribus diversæ naturæ & Speciei: ut; *animal* respectu *hominis* & *bestiæ*.

CAPUT UNDECIMUM.

DE

DENOMINATIVIS.

THEOREMATA.

Denomiativa, Græcis *Παράνομα*, quasi nomine vicina, sunt vel propriè & simpliciter, vel impropiè & secundum quid talia.

2. Denominativa impropiè sic dicta sunt vel secundum vocem tantum & non secundum rem; vel secundum rem tantum, & non secundum vocem.

3. Denominativa secundum vicem tantum, & non secundum rem dicuntur ea, quæ sola voce conveniunt: seu

seu, quæ ab eadem voce denominantur, non tamen eandem formam significant: ut *studium* & *studiosus*: illud enim fere significat laborem in literis capeffendis: hoc vero virtutis amatorem. Ita quoque se habent *somnolentus* & *somnus*, quorum prius inordinatam propensionem ad somnum, adeoque vitium donotat: posterius autem vacationem sensuum exteriorum à suis operationibus, adeoque naturalem significat quietem, Huc refer officium & officere aliaque plurima.

4. Unde vides, hæc esse concreta, quæ cum aliquo abstracto in vocis tantum initio convenient, & ab eodem cadentia (ut loquitur Soto) seu finali terminatione differunt ac significatione.

5. Denominativa secundum rem tantum, & non secundum vocem dicuntur ea, quæ sola re sive significatione convenient: seu, quæ eandem notant formam, sed vocibus exprimentur diversis: ut; *studiosus* & *virtus*: *studiosus* enim vere significat eum, qui operatur virtuti, quamvis non derivetur vox *studiosus* à voce *virtus*.

6. Hæc ergo sunt concreta, quæ cum aliquo abstracto in principali significatione convenient non autem in voce.

7. Denominativa proprie dicta sunt, quæ & eandem formam significant, & voce convenient; sive, sunt concreta, quæ in utroque conspirant, ita ut cum abstracto, à quo descendunt, significatione sive re, & voce convenient quoad initium, licet fine discrepent. Talia sunt *albus* & *albedo*, *niger* & *nigredo*.

8. Hinc ab Aristotele definiuntur, quæcunque ab aliquo (scilicet suo abstracto) differentia casu nominis appellationem habent.

9. In Denominativis considerantur hæc tria veluti conjuncta; denominans, denominatum & denominativum.

10. Denominans (quasi de se aliud nominans, quia de se dat concreto, ut pradicetur, & nomet subjectum) est nomen abstractum vel substantivum

vum, significans formam, à quâ subiectum dicitur tale, adeoque accidentariam, ut; Logica, Grammatica, albedo.

11. Denominatum est res, quæ à tali formâ denominationem sumit: sive, est ipsum subiectum, de quo predicatur accidens in concreto: sive, in quo est ipsa forma, à quâ res denominatur talis: ut; Aristoteles, Priscianus, cygnus. v. g. cum dico; Aristoteles est Logicus, Logica est forma denominans: at Aristoteles est subiectum denominatum.

12. Denominativum (quasi de alio nominativum, quia est denominativum subiecti ratione formæ accidentalis, quæ est alia à subiecto) est accidens concretum, quod predicatur adiectivè de suo subiecto, illudque formaliter denominat: sive, est totum, quod ex denominante, & denominato exurgit: ut; Logicus, Grammaticus, albus.

13. Conditiones Denominativorum hæ sunt. 1. ut convenient in principio vocis. 2. ut discrepent in fine. 3. ut convenient in re significatâ. 4. ut discrepent in modo significandi. 5. ut Denominativum predicari possit de re denominatâ. 6. ut definitio Denominativi non sit essentialis, sed accidentalis denominato.

14. Denominativum dividitur in Adæquatum & Inadæquatum.

15. Adæquatum est, quod connotat omnia ista & sola, quibus principale adjacet adjacentiâ per eandem vocem significatâ: ut; felix respectu vocis felicitas.

16. Inadæquatum est, quod ista omnia & sola non connotat: ut; albus respectu vocis albedo: quia non connotat subiecta albedinis remissæ.

17. Usus hujus doctrinæ est, ut sciamus 1. Denominativa in eâdem esse Categoriâ cum suis formis denominantibus, non autem cum denominato. 2. Accidentia de subiectis denominativè predicari.

QUÆSTIONES.

I. *An Denominativorum definitio rectè se habeat ?*

Denominativum dicitur, quod denominationem cum alio prope habet similem. Sive, quod ab alio nomen fortitur: vel, quod derivatur ab alio secundum nomen & significationem. Sumiturque hoc nomen 1. *latè & improprie* pro eo omni, quod de alio adjectivè prædicatur. 2. *strictè & proprie* pro eo, quod de alio adjectivè prædicatur, sed *accidentaliter* tantum.

Cum autem omne Denominativum sit partim concretum, partim etiam connotativum, quò facilius natura Denominativorum intelligatur; sciendum est, quid sit prædicatum abstractum, quid concretum, quid connotativum, quid absolutum. Itaque, quod ad præsens attinet institutum, dividi potest prædicatum.

1. In *Abstractum & Concretum*. Abstractum est, quod indicat formam velut separatam à subjecto; ut; *albedo, humanitas*. Estque duplex: nam aliud est *ultimâ*, aliud *mediâ abstractione* abstractum. Abstractum ultimâ abstractione est, quod significat formam ab omni subjecto abstractam, ita ut magis sub eodem nomine abstrahi nequeat: ut; *albedinitas, humanitas* &c. Abstractum mediâ abstractione est, quod significat formam separatam non ab omni subjecto, sed ab aliquo tantum, ita ut alterius sub eodem nomine aliquid ab eo abstrahi possit: ut, *albedo*. Ubi

Nota, Media abstracta non reperiri, nisi in solis abstractis Accidentium: nam abstracta Substantiarum omnia sunt ultima abstracta. v. g. ab *homine* non potest aliud sub eodem nomine abstrahi, quàm
humanitas:

humanitas: ab albo autem, præter albedinem, etiam albedineitas abstrahitur.

Concretum est, quod rem, de quâ dicitur, significat quasi compositam è subjecto & formâ: ut; *album* significat id, quod habet *albedinem*, [*homo* id, quod habet *humanitatem*.

2. Subdividitur concretum in *Absolutum* & *Connotativum*. Absolutum vocant, quod rem quampiam quasi *per se* & *absolutè* consistentem significat, neque subjectum, cui inhæreat vel insit, connotat: ut, *homo*, *animal*, *albedo*. Connotativum dicunt, quod significat formam aliquam quasi in subjecto existentem: sive, quod rem unam significat, & aliud connotat, cui res illa insit vel inhæreat: ut; *candidum* significat *candorem* subjecto inhærentem. Estque *Essentiale*, vel *Accidentale*. Essentiale, quod formam significat alicui essentiali: ut; *rationale*. Accidentale, quod accidentariam formam significat: ut; *candidum*, *nigrum*, *justum*. Unde in descriptionibus dictum est, *quasi per se*, & *quasi in subjecto*: si enim *per se existens* accipiat simpliciter, solis Substantiis convenit: atque ita nulla erunt prædicata accidentalia absoluta, quæ significare possint formam accidentalem per se existentem: quia tamen accidentia significari possunt, quasi per se existentia, hinc etiam quædam accidentium prædicata absoluta sunt, habentque absolutum significandi modum, ut; *candor*, *fortitudo*, *justitia* & similia. Eodemque modo in descriptione Connotativorum dixi; *quasi in subjecto existentem*: quia, si forma simpliciter in subjecto existens intelligatur, sola accidentia habent prædicata connotativa: nam, *esse simpliciter in subjecto*, seu *in alio inhærentè*, soli accidenti convenit: sed quia etiam ipsæ formæ substantiales significari possunt, quasi existentes in subjecto, hinc etiam sunt quædam substantialia connotativa: ut; *rationale*, *animatum* &c. quibus significatur ipsa forma rationalis & anima quasi in subjecto, quod animatum vel rationale dicitur.

Observandum hoc quoque est, quòd, licèt *Grammaticè* loquendo *abstractum* derivetur à *concreto*, v. g. *albedo* ab *albo*, tum quia concretum paucioribus constat literis & syllabis, tum quia incurrit in sensus magis, quàm abstractum, *Philosophicè* tamen & *realiter* fiat oppositum: concretum enim est compositum ex subiecto & formâ, ac proinde effectus formalis abstracti seu formæ: at verò effectus sumitur à causâ, non contrà. Ideo *Philosophicè* non derivatur *albedo* ab *albo*, sed *album* ab *albedine*.

Quamvis, his positis, ad propositam Quæstionem respondere non sit difficile, juvabit tamen singulas Definitionis particulas, earumque vim inspicere, quò id fiat commodius. Ac 1. quidem definivit Philosophus *Denominativa* in plurali, non quòd complectantur *Denominativum* & *Denominans*, seu concretum, & abstractum v. g. *album* & *albedinem*: illa enim non habent appellationem ab aliquo, sed unum eam habet ab altero. Ideo ergo numero multitudinis ea definivit, quia non rarò ab uno sumuntur plura denominativa: ut a *fortitudine fortis* & *fortiter*: potest enim terminus syncategorematicus, v. g. *fortiter* determinare *accidentaliter*, & ideo esse *Denominativum*. Genus autem definiti, quamvis non exprimatur, subaudiendum est tamen, scilicet *concreta* seu *connotativa*: at non quævis connotativa, sed *accidentalia* tantùm, ex mente Aristotelis. Reliqua, quæ adduntur, ponuntur loco Differentiæ. Itaque cùm dicitur 2. *quæ ab aliquo*, intelligitur forma accidentaria, v. g. ab habitu iustitiæ Aristides denominatur iustus. 3. additur; *differentia casu*, non quidem *Grammatico*, sed quacunque in fine *vocis inflexione, variatione, terminatione finali*. Ità se habent *iustitia* & *iustus*: quamvis enim ambo hæc vocabula apud Grammaticos sint nominativi casus in Logica tamen *casu*, id est, terminatione, differre dicuntur. 4. tandem additur; *nominis appellationem habent*: quibus verbis non potest intelligi derivatio Grammatica,

ca, quæ in eo consistit, quòd vox una sit posterius instituta & formata ex literis & syllabis alterius vocis prioris : quia secundùm Grammaticos abstractum potius derivatur à concreto, quàm contrà. *Habere ergo appellationem est habere nomen appellans, five nomen, quod aptum est appellare aliud, vel attribui alteri, ita tamen, ut ratio per tale nomen significata eidem non tribuatur essentialiter.* Ex his patet, definitionis Denominativorum hunc esse sensum; Res denominatæ sunt, quæ sic exprimuntur, ut earum unaquæque habeat nomen, quo appelletur à formâ accidentariâ subjecto, & ut in isto nomine una earum ab alterâ differat nominis inflexione.

Resp. I. ad Quæstionem; non definiuntur hîc Denominativa abstracta, neque absoluta : quia Denominativa debent significare formam & connotare subjectum, cui ista forma inhæreat. Hoc autem in abstractis & absolutis locum non habet.

Resp. II. Definiuntur hîc connotativa, eaque accidentaria tantùm: id est, quæ significant formam subjecto accidentariam : nam 2. Top. cap. 2. Genus non prædicatur de Speciebus denominativè, quia non est illarum accidens. Hîc autem per formam accidentariam non intelligitur tantùm accidens, sed & aliquid accidentarium rei denominatæ: hæc enim propositio ; *domus est lignea*, est denominativa: licet namque lignum non sit accidens, est tamen domui accidentarium, fieri ex lignis: quia potest ex aliâ confluari materiâ.

Resp. III. Quamvis dici possit, hîc definiri voces denominantes, melius tamen dixeris, res hîc definiri denominatas, quatenus tamen subsunt vocibus denominantibus: idque 1. quia suprà, cùm actum est de Æquivocis & Univocis, definitæ sunt res. 2. quia nomina non dicuntur habere appellationem nominis, sed esse ipsa nomina, per quæ res nominantur & appellantur.

Dices 2. *Æthiops* & *corvus* denominantur à nigredine nigri : eis tamen non convenit definitio Denominativorum. Ergo non rectè fuerunt definita Denominativa.

Resp. Negando, *Æthiopem* & *corvum* denominari à nigredine, quatenus exprimuntur istis vocabulis; *Æthiops* & *corvus* : tantum enim denominantur à nigredine, quatenus dicuntur nigri.

Quæres 1. An omnia Denominativa prædicenter *accidentaliter*? Omnino : nam Aristoteles cap. de Substantiâ dicit; Differentias non prædicari *denominativè*: quia prædicantur *essentialiter*: ideo prædicatio ista; *homo est rationalis*, denominativa non est.

Dices: Omnia connotativa prædicantur *denominativè*. Sed *rationale* est connotativum. Ergo prædicatur *denominativè*.

Resp. Neg. Maj. Nomen enim connotativum latius patet Denominativo.

Quæres 2. An aliqua Denominativa prædicari possint univocè? Dico; aliqua: quia dubium non est, quin aliqua sint, quæ analogicè tantum, aut etiam æquivocè prædicantur : nam *sanum* analogicè tantum, prædicatur de *animali* & *pomo*. Quæstio ergo tantum est, an aliqua Denominativa possint univoca dici? Dubitandi occasio est, quòd Aristoteles cap. de Subst. sumat *univocè* prædicari pro *essentialiter* prædicari.

Resp. Quædam Denominativa univocè prædicari: nam 1. si hoc non esset, duo posteriora Universalia expungenda forent è numero Universalium: cum *denominativè* tantum prædicentur, nec de subjectis multis *essentialiter* dicantur. Atqui omne Universale debet esse univocum. Ergo non est de ratione univoci *essentialiter* dici de subjectis. 2. quia, quæ æquali ratione à multis participantur, univoca sunt. Sed quædam Denominativa æquali ratione à multis participantur. Ergo sunt univoca. Major patet

patet ex definitione Univocorum. Minor verò probatur: quia, cùm *album* dicitur de *cygno* & *nivè*, non tantùm nomen *albi* de illis prædicatur, sed etiam ratio *albi*, quæ inest utrique subjecto eodem modo.

Dicendum ergo est, ea, quæ ita prædicantur *univocè*, ut etiam *essentialiter* prædicentur, esse perfectissimè Univoca: hoc tamen non impedire, quò minus, quæ prædicantur *accidentaliter*, possint dici univoca, licèt non ita perfectè. Hoc autem tantùm voluit Philosophus loco suprà citato.

Quæres, Quomodo Denominativa distinguantur à Conjugatis?

Resp. Distingui 1. *amplitudine*: latius enim patent Conjugata: abstracta quippe non minus Conjugata dicuntur, quàm concreta: ut *fortitudo*, quàm *fortis*: at abstracta non sunt Denominativa, sed concreta duntaxat. 2. distinguuntur in *modo* & *respectu*: quia licèt concreta dicantur Denominativa & Conjugata, dicuntur tamen Denominativa respectu *predicationis*, & ita hîc considerantur; sed dicuntur Conjugata respectu *argumentationis*, quatenus mutuo quodam jugo & nexu se inferunt: atque ita considerantur in Topicis. 3. Tandem Denominativum est propriè unum solum ab alio denominatum: at Conjugata sunt multa sub eodem jugo contenta.

II. Quid Concretum & Connotativum principaliter significant, formam-ne substantialem aut accidentalem, an verò subjectum talis formæ?

Resp. 1. Connotativa tam Substantiarum, quàm Accidentium principaliter & formaliter significant formas substantiales vel accidentales: materialiter autem & minus principaliter significant

nificant subiecta. Ratio est, quia nomen connotativum inde nomen accepit, quod principaliter notet seu significet ipsam formam: connotet verò, i.e. simul & concomitanter significet subiectum, cui adjacet illa forma. Unde, cum dico, *rationale*, principaliter significatur forma rationalis: minus verò principaliter suppositum seu subiectum talis formæ: eademq; est *rationale* in *albo*, & cæteris connotativis.

Resp. II. Concreta Accidentium & Substantiarum, quæ non sunt connotativa, sed absoluta, æquæ principaliter significant tam subiectum, quam formam: ut; *albedo*, quæ est concretum Prædicamenti Qualitatis, tam ipsam qualitatem albedinis, quam albedineitatem significat: & *homo* vel *animal* tam id, quod habet formam hominis vel animalis, quam ipsam formam designat. Ut autem hoc clarius intelligas.

Repete ex dictis Quæst. præcedente, Concretum quoddam esse absolutum, ut *albedo*: quoddam verò connotativum, ut *album* quatenus significat formam albedinis, quasi in subiecto existentem: at verò nomen *homo* non significat formam hominis, ut in materiâ, sed immediatè denotat totum compositum ex materiâ & formâ hominis: & ideo *homo* est nomen quidem concretum, non tamen connotativum, sed absolutum. Sic etiam *albedo* non est connotativum, est tamen quoddam concretum in suo Prædicamento. Hoc posito,

Probatur secunda responsio: Concretum absolutum significat *immediatè* & *absolutè* compositum ex materiâ & formâ, vel quasi forma: in hoc enim differt à connotativo, quod, tamen si compositum significet, *principaliter* tamen & *immediatè* indicat formam illius compositi tantum. Ergo concretum absolutum significat materiam & formam illius compositi *immediatè*, & per consequens æquæ primò ac principaliter. Consequentia patet: quia tam materia, quam forma in ratione illius compositi

compositi includitur. At nomen concretum absolutum, si compositum illud immediate significet, significat etiam immediate tam materiam, quàm formam illius, ac proinde æquè principaliter utramque. Atque hac ratione intelligendum existimo, quod communiter docent Philosophi; Concreta Substantiarum æquè principaliter significare materiam & formam: Concreta vero Accidentium principaliter significare solas formas accidentarias, minus vero principaliter ipsam materiam seu subiectum. Hoc, inquam, secundum distinctionem à nobis assignatam, accipiendum est: intelligunt enim, per *concreta substantiarum*, concreta absoluta, cuiusmodi sunt *homo, animal &c.* quæ tam materiam, quàm formam significant æquè principaliter. Cum vero dicunt; Concreta Accidentium principaliter significare solas formas accidentarias, non est hoc de quibusvis concretis Accidentium intelligendum, sed de concretis eorum connotativis: ut sunt; *album, iustum &c.* Alioqui, si concreta absoluta Accidentium & Substantiarum conferamus, eundem habent significandi modum: utraque enim significant compositum ex materiâ & formâ immediate: sicut enim *homo* v.g. immediate significat totum compositum Substantiæ, sic & *albedo* totum compositum ex specificâ & genericâ ratione albedinis. Eodem modo si Connotativa Substantiarum cum Connotativis Accidentium comparemus, similiter eundem significandi modum obtinent, quod tam hæc, quàm illa significant principaliter solas formas.

Quæret forsitan aliquis, An nomina arte factorum, ut *domus, tunica* & similia, quæ etiam significant quasdam formas accidentarias per artem introductas, principaliter significant huiusmodi formas artificiales, an vero materiam ipsam, ex qua constant arte facta?

Fonsæca eumque secuti Conimbricenses putant

tant, nomina arte factorum æquè principaliter significare materiam & formam. v. g. *statua* nomen significare tam materiam æris, ex quâ fortè statua constat, quàm ipsam figuram statuæ, quæ est forma artificialis.

Sed probabilius videtur, quod sentit M. Albertus ejusque discipulus Thomas Aquinas; arte factorum nomina *principaliter & formaliter* significare formas per artem introductas: connotare verò solùm ipsam materiam: nam nomen significat illud principaliter, quod per se significat: illud minus principaliter, quod solùm insinuat ratione alterius. Atqui nomina arte factorum, ut *statua*, *domus* & similia, *per se* significant formas artificiales: *per accidens* verò solùm materiam æris vel ligni, ex quâ constat ens artificiale. Ergo principaliter significant formas. Minor probatur: quia si vim ipsius nominis artificialis spectemus secundum se, certam quidem formam indicat, non tamen certam materiam. v. g. cum audio nomen *statuæ Cæsaris*, non significatur hoc nomine, ex quâ materiâ sit illa statua: sed solùm ipsa forma seu figura statuæ, nimirum Cæsari similis, indicatur. Ergo nomina arte factorum *expressè*, atque adeò *formaliter*, solùm significant formas artificiales. Dixi; *si vim ipsius nominis artificialis spectemus*: nam aliunde ob aliquam rationem fieri poterit, ut nomen aliquod artificiale etiam certam indicet materiam. Hinc v. g. quia non solemus gestare tunicas ex lapide, per nomen *tunica* non solet intelligi, nisi tunica ex panno, vel aliâ usitatâ materiâ: si tamen vim ipsius nominis *tunica* spectes, haud dubiè non designat formaliter hanc materiam: tam enim propriè significat tunicam ex foliis arborum, aut plumis avium contextam, quàm tunicam sericam. Maneat itaque, nomina arte factorum, *quantum est ex se*, *formaliter* solummodo significare formas artificiales.

CAPUT DUODECIMUM,

De

DUABUS DIVISIONIBUS
ANTE-PRÆDICAMEN-
TALIBUS.

THEOREMATA.

DUæ à Philosopho afferuntur Divisiones Ante-Prædicamentales: quarum prior est τῶν ἀεγομένων, id est, eorum, quæ dicuntur, puta Vocum, quatenus res significant: altera τῶν ὄντων, id est, Rerum.

2. Prior sic habet; Eorum, quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur, alia sine complexione. Hoc est, Vocum significativarum alia sunt Complexæ, alia Incomplexæ.

3. Vox complexa est, quæ plura pluribus conceptibus significat.

4. Estque vel voce tantum complexa, vel re tantum, vel voce & re simul.

5. Vox voce tantum complexa est, quæ licet aliqua significet, ut multa, ea tamen re sunt quid unum: ut; animal rationale, cunctisque adeò definitio.

6. Vox re tantum complexa est, quæ, licet una sit, plura tamen significat: sic omne nomen æquivocum significatione est multiplex.

7. Vox complexa re sive significatione & voce simul est, quæ componitur ex duabus vel pluribus retinentibus integras significationes: sive, quæ componitur ex pluribus terminis significativis, ita ut plures in animo nostro ingeneret conceptus.

8. Et

8: *Et habet se vel per modum Enunciationis, ut; homo currit: vel sine Enunciatione, ut; homo albus.*

9. *Unde vides, voces complexas seu compositas hic vocari, quæ, aptè secundum Syntaxin colligatæ, res plures diversarum ferè Categoriarum significant: vox enim homo Substantiam: at currit & albus Accidens denotant. De his hic potissimum est sermo.*

10. *Vox incomplexa etiam est triplex: vel voce tantum, ut canis, vel significatione tantum, ut; corpus animatum: vel voce & significatione simul, ut animal.*

11. *Hæc ergo ex pluribus dictionibus per se significantibus non componitur, adeoque unum & simplicem in animo audientis ingenerat conceptum: ut homo, lupus, disputat, currit.*

12. *Vsus hujus Divisionis est, ut incomplexa recipiantur in Categoriis: Complexa secundum significationem ab illis rejiciantur.*

13. *Posterior divisio his verbis concipitur; Eorum, quæ sunt, alia de subjeçto aliquo dicuntur, sed in subjeçto nullo sunt: ut homo de subjeçto dicitur, nempe aliquo homine, sed in subjeçto nullo est: alia in subjeçto aliquo sunt, de subjeçto autem nullo dicuntur: ut quædam Grammatica est in subjeçto, id est, in anima, sed de nullo subjeçto dicitur: quædam & de subjeçto dicuntur, & in subjeçto sunt: ut; scientia est in subjeçto, nimirum anima, & de subjeçto dicitur, nempe de Grammatica: nonnulla nec in subjeçto sunt, nec de subjeçto aliquo dicuntur, ut; quidam homo, quidam equus.*

14. *Hæc divisio ex duabus bimembris est constituta, quarum prima est in Substantiam, quæ non est in subjeçto, & in Accidens, quod est in subjeçto: secunda est utriusque iterum in Universale; quod dicitur de subjeçto, & in Singulare, quod non dicitur de subjeçto.*

15. Dicitur de subiecto, scilicet Logico sive prædicationis, aliquid intelligimus, cum ad quæstionem quid est respondetur, id est, cum superius universale essentialiter affirmatur de inferiori & subijcibili: nam, quæ de subiecto prædicari dicuntur, ea secundum nomen & rationem convenire debent subiecto. Sic animal dicitur de homine, ut de subiecto, & color de albedine.

16. Esse in subiecto, scilicet Physico sive inhærentiæ dico, ait Aristoteles, quod, cum in aliquo sit, non sicuti pars, impossibile est esse sine eo, in quo est. Hæc definitio est Accidentis, cuius proprium est in subiecto esse, ita ut non sit pars, neque essentiæ, neque integri, sed tanquam forma accidentaria in subiecta materia & non possit esse, quamdiu est, sine subiecto. Ita albedo est in lacte, creta, saccharo.

17. Hinc substantiæ universales dicuntur de subiecto prædicationis seu attributionis, propter universalitatem: sed in nullo sunt subiecto inhærentiæ, propter substantialitatem.

18. Substantiæ singulares nec dicuntur de subiecto prædicationis, propter singularitatem, nec sunt in subiecto inhærentiæ, propter substantialitatem, sive quia substantiæ sunt.

19. Accidentia universalis dicuntur de subiecto prædicationis, quia sunt universalis, & sunt in subiecto inhærentiæ, quia sunt accidentia. Ita color dicitur de albedine, & est in pariete.

20. Accidentia singularia sunt in subiecto inhærentiæ, quia sunt accidentia, sed non dicuntur de subiecto attributionis, quia sunt singularia: ut, hic color.

21. Usus huius divisionis est, ut quibusdam quasi proprietatibus Substantiæ distinguantur ab Accidentibus, per esse & non esse in subiecto: itemque Universalis à Singularibus per dici & non dici de subiecto.

QUÆST.

QUÆSTIO.

I. *Proponuntur & solvuntur quæstiuncula quædam circa primam divisionem.*

Quæritur I. *An ista divisio recte se habeat?* Ratio dubitandi est, quia Voces hic dicuntur dividi. Voces autem non ad Logicam spectant, sed ad Grammaticam.

Respondeo, divisionem hanc bene esse traditam: nam illa sunt incomplexa, quæ sunt una Substantia, vel unum Accidens. Illa ergo dicuntur sine complexione, quæ unam significant substantiam, vel unum Accidens. Illa autem sunt complexa, quæ vel sunt composita ex substantia & Accidente, vel ex pluribus substantiis, vel ex pluribus Accidentibus. Illa itaque dicuntur cum complexione, quæ tale compositum significant. Non ergo voces propriè loquendo habent complexionem, sed ipsæ Res: Voces tamen significant res cum vel sine complexione.

Ad rationem dubitandi dico, Voces tribus modis considerari. 1. *quatenus sunt soni.* 2. *quatenus significant conceptus animi vel res.* 3. *quatenus declinantur, conjugantur vel construuntur in oratione.* Primo modo spectant ad Physicam: secundo ad Logicam: tertio ad Grammaticam.

Quæritur II. *An rectè dixerit Aristoteles, & nos cum eo, τὸ currit, vincit & similia, esse incomplexos terminos?* Ratio dubitandi est, quia his verbis non videtur significari una res, sed actio cum persona: nam τὸ currit idem videtur valere, quod ille est currens. Ergo talis terminus non est incomplexus, sed potius complexus.

Resp. rectè ita dictum fuisse ab Aristotele: Simplicitas enim & complexio termini non sumitur ex omnibus, quæ ab eo quocunque modo significantur, sed à proprio seu primario & formali significato. Ideo Verba sumuntur propriè pro eo quod formaliter

liter significant, ceteris, quæ *materialiter tantum* significant in confuso connotatis : adeoq; *formaliter* significant v. g. actionem ut *τὸ currit* cursum : *secundario* autem & *materialiter* connotant personam seu subjectum, imo & ipsum tempus. Hanc autem responsionem bonam esse, patet ex eo quod Aristoteles, postquam dixit ; *homo currit, homo vincit*, esse complexa, prout copulantur ; posteadicat prout separantur, esse incomplexa. *τὸ currit* igitur sumitur ab Aristotele, ut distinctum à subjecto, quatenus, ut jam dixi, *formaliter* significat tantum cursum, *materialiter* autem connotat subjectum. Aliter hunc locum interpretatur Porphyrius: sed hæc forsitan menti Aristotelis accommodatior interpretatio.

Quæritur III. *An concreta & denominativa sint Voces complexæ?* Ratio dubitandi est, quia significant conceptum subjecti, & primario conceptum formæ accidentariæ.

Resp. negative : quia vox complexa significare debet *principaliter* plures conceptus, tanquam unitos. Ideoque ratio habenda est significati, non consignificati. Denominativa autem & concreta præcipuè significant Accidens, & consignant subjectum.

Quæritur IV. *An voces mixtæ, ut, nemo, ubique, semper, & similes sint complexæ?* Resp. Quamvis hæc *Grammaticè* possint esse simplices, *significatione* tamen & *Logicè* esse complexas : quia significant *principaliter* plures conceptus, unum syncategoremati inclusum, alium categoremati correspondentē, v. g. *τὸ semper* significat *principaliter* duos illos conceptus, quos significant duæ hæc voces, *omni tempore*. Major potest esse dubitatio de vocibus compositis ex negatione infinitante, & voce negata, quales sunt, *non-homo, non-brutum, sint-ne* simplices, an complexæ? Communior sententia est, esse simplices, & significare unum simplicem conceptum, quo

quo concipitur v. g. negatio hominis, aut negatio bruti, ita ut vox negata non retineat significationē, quam habebat per se & solitariē posita. Sed id non est usque adeo certum, maxime cum dici soleat, negationem infinitantem distribuere vocem immediatē sequentem : hoc autem fieri non potest, si nihil seorsim significet. Adde quòd nulla sit necessitas dicendi, vocem infinitam amittere significationem suam.

II. Proponuntur & solvuntur quasiunculae quadam circa secundam divisionem.

Quæritur I. *An divisio hæc bona sit?* Resp. Esse: quia in eā nihil desideratur, nihilque est superfluum.

Dices: Divisio hæc non est bimembris. Ergo in eā aliquid est superfluum.

Resp. Neg. Consequentiam. Cum ergo dicitur, Divisionem esse debere bimembrem, sensus est, non posse esse minorem, vel in pauciora membra, quam in duo : sed hoc nihil verat, quo minus possit fieri in plura. Deinde sermo tunc est de Divisione omnium perfectissima : hæc enim bimembris est quia membra dividendia maximè pugnant.

Dices 2. In hac divisione vox *subiecti* sumitur æquivocè: æquivocatio autem vitiat divisionem: tum quia obscuram eam facit tum quia omnis divisio est quædam membrorum dividendium inter se comparatio & distinctio : comparatio autem non potest fieri in æquivoco.

Resp. Æquivocationem hanc non esse obscuram: nam dictum est; subiectum inhærentiæ esse, quod Accidenti subijcitur : subiectum autem prædicationis, quod superioris in eadem serie prædicamentali substernitur. Cum autem dicitur, comparationem non debere fieri in æquivoco sensus est, quòd non possit eadem vox in uno extremo comparationis aliter sumi, quam in altero : potest tamen conformiter

formiter in unoquoq; extremo comparationis disponi in significatione diversâ v. g. non recte cōparavero & distinxero Accidens à Substantia, quia Subst. non est in subjeçto *inbafionis*: Accidens autē aliquod est in subjeçto *essentialis prædicationis*, quia hîc vox subjeçti aliter accipitur in uno, quā in altero cōparationis membro: recte tamen distinxero Accidens à substantia hoc modo; Substantia nunquam est in subjeçto, etiamsi quædā dicatûr de subjeçto: Accidens autem semper est in subjeçto, etiamsi quoddā non dicatur de subjeçto: quia etiamsi vox subjeçti in priori membro bis ponatur, & quidem æquivoce, non tamen aliter accipitur in posteriori quam in priori: quia etiam in posteriori disponitur secundum eandem illa significata æquivoca: quapropter in hac divisione vox subjeçti in singulis membris bis reperitur in diversa significatione: non accipitur tamen aliter in uno membro, quā in altero.

Dices 3. Divisio ista non complectitur omnia Entium genera: nam Ens complexum, ut *homo albus*, ad nullum membrum pertinet: non ad primum, quia *albedo* est in subjeçto: non ad secundum quia *homo* non est in subjeçto: non ad tertium, eandem ob causam: non etiam ad quartum, quia & *albedo* est in subjeçto, & *homo* prædicatur de subjeçto. Ergo non recte fuit assignata.

Resp. Hac Divisione non contineri complexa, sed Incomplexa: est enim divisio non Rerum in genere, sed rerum prædicamentaliū, quæ simplices sunt & Incomplexæ. Prior ergo divisio est generalior: posterior minus generalis.

Quæritur 2. Cur Aristoteles pro exemplis Substantia singularis & Accidenris itidem singularis posuerit Individua vaga, v. g. quendam hominem & quendam grammaticam?

Resp. Non voluit, Individua vaga secundum formale & principale significatum esse vel Substantias singulares, vel Accidentia singularia: nam sic nequidem

quidem sunt entia prædicamentalia. Sed fecit id, quia secundum inferiora vocis communis, quæ constant, & pro quibus accipiuntur talia sunt. v. g. *quædam Grammatica*, id est, hæc Grammatica, est in subiecto, & de nullo subiecto dicitur: *quidam autem homo*, puta *Joannes*, neque est in subiecto, neque dicitur de subiecto.

Quæritur 3. *Quomodo verum esse possit, quod dictum fuit*; quædam dici de subiecto, sed non esse in subiecto, & vicissim, quædam esse in subiecto, sed non dici de subiecto? Ratio dubitandi hæc est, quia ex inesse sequitur prædicari. Ergo quod inest subiecto, prædicatur de subiecto, saltem *identice*: ut *hoc album de hoc pariete*: & vicissim, quod non est in subiecto, non potest dici de subiecto.

Resp. Quamvis tam Accidens singulare quam Substantia singularis, possit de seipso dici *prædicatione identica*, eam tamen prædicationem nihili fieri à Philosophis, eo quod in ignotæ rei cognitionem nos non deducat. Deinde quamvis singularia dici possint de eo, quod in propositione primum locum occupat, adeoque *Subiectum* aliquo modo nominari potest non tamen dicuntur *essentialiter*, tanquam superiora de inferioribus, quomodo hic sumitur *dici de subiecto*. Tandem substantia universalis dicitur quidem de subiecto *prædicationis*, quia in eo est, vel tanquam pars essentialis, vel tanquam tota ejus essentia, sed in subiecto *inhabitionis* non est: illud autem subiectum intelligitur, cum aliquid dicitur *esse vel non esse in subiecto*.

Quæritur 4. *Quod modis sumatur* v. inesse? Resp. duobus: 1. *Late* 2. *Stricte*. Late sumitur octo modis. 1. enim inest aliquid, ut pars in toto. Sic caput in homine, digitus in manu. 2. ut totum in partibus. Sic corpus est in suis membris. Respublica in hominibus. 3. ut inferius in suo superiori, Species v. g. in genere ut homo in animali. 4. ut superius in inferioribus

inferioribus, five ut totum potentiale in partibus
 subjectivis. Ita Genus est in Speciebus, animal v.g.
 in homine & bruto. 5. ut forma in materia, five ea
 sit *substantialis*, ut anima in corpore, five *acciden-*
talis, ut albedo in pariete. 6. ut effectus in effici-
 ente vel motus in movente. Sic creaturæ dicuntur
 esse in Deo, & subjecti in potestate Regis. 7. ut
 res in fine. sic animus avari dicitur esse in divitiis.
 8. ut in loco, Sic Plato est in Academia. Hi modi
 essendi continentur his versiculis.

Insunt Pars, Totum, Species, Genus utraque Forma.
Rex in regno, res in fine, locoque locatum.

His alii addunt duos modos: unum, quo quid est
 in vase ut vinum in dolio: alterum, quo quid est
 in tempore, ut esse hoc die, mense, anno.

Strictè sumptum *in* inesse continet tantum ea,
 quæ insunt quinto modo, non tamen omnia, sed quæ
 insunt, ut formæ accidentales. Id enim inesse di-
 ctum est, quod est in re, non tanquam pars, ab eâ
 que separari nequit, Hinc requiritur 1. *esse in*. 2. *non*
esse partim rei, cui inest, nec etiam tertii ex utroque
constari. 3. *non posse separari ab eo, cui inest*. Primus
 iterum modus postulat, 1. ut *vere & proprie insit*.
 2. *insit modo naturali*. 3. ut *insit positivè rei positivæ*.

Quæres hic 1. An anima & forma substantialis sit
 in subjecto? Ratio dubitandi est, quia forma v. g.
 asini est in materia, nec tamen est pars materiæ.
 Ergo forma substantialis est in subjecto: cum non
 possit esse sine illo.

Resp. 1. Corpus non amplius est *essentialiter*, sed
 tantum *analogice*, ablatâ animâ: & sic anima dici
 potest pars corporis. Resp. 2. Licet anima asini non
 sit pars corporis, est tamen pars asini: Accidens
 autem nec est pars materiæ, nec pars subjecti in
 quo est. Resp. 3. Anima humana potest esse sine
 materia. Non ergo repugnat omni formæ, posse
 esse sine materia. Resp. 4. Quæ sunt in subjecto
 accipiunt ab eo *essentiam* & *existentiam*: ut al-
 bedo

bedo : forma substantialis, dat potius esse & existere materiæ.

Quæres 2. An Totum sit accidens partium ? neque enim est earum pars, neque sine illis esse potest. Resp. ad quæstionem negativè : quia Accidens est in aliquo : Totum in aliquibus : non enim potest esse in una tantum parte.

Quæres 3, An res sint in efficiente & fine, tanquam Accidens ? Resp. nequaquam: quia Accidens est in re : Efficiens & Finis extra rem.

Quæres 4. An non corpus respectu loci, & temporis sit accidens, cum non possit esse sine illis ? Resp. non, quia Accidens singulare non potest esse sine certo subiecto ut meus color sine me : at corpus potest esse sine hoc loco & hoc tempore, licet non sine omni.

Quæres 5. Quomodo Accidens non possit esse sine subiecto cum possit adesse & ab esse ? Respondent multi, non requiri *actuale* inhærentiam sed *aptitudinalem*. Verum hæc quæstio partim alterius est loci, partim altioris indaginis. Resp. ergo Accidens posse *naturaliter* abesse : sed non posse *naturaliter* conservari sine subiecto.

CAPUT DECIMUM TERTIUM

De

DUABUS REGULIS ANTEPRÆ- DICAMENTALIBUS.

THEOREMATA.

Regula Ante-Prædicamentales quæ proponuntur ab Aristotele.

2. Prima hæc est ; Cum alterum de altero predicatur ut de subiecto quæcunque de eo, quod predicatur, dicuntur ; omnia etiam de subiecto dicuntur. Hinc, quia de homine dicitur animal, & de animali corpus, ideo & de homine ipso predicatur corpus.

3. De

3. De subiecto dicitur illud, quod, cum sit magis universale quam subiectum, potest ei adaptari & secundum nomen & secundum rationem: id est, quod potest univoce de subiecto dici. Talia autem sunt Genera & Species, sive Substantiæ sint, sive Accidentia.

4. Hujus Regulae usus est præsertim duplex. 1. ut inserviat profunditati Prædicamenti cognoscendæ & explicetur mutua habitudo eorum, quæ sunt ejusdem Prædicamenti, 2. ut sit fundamentum istius Argumentationis, quam Soriten vocant in Scholis. Adde quod non minus videatur esse utilis ad Figuram ægotantium, cujus author & inventor audit Galenus.

5. Potest similis assignari regula de his, quæ dicuntur esse in subiecto, in hunc modum; cum alterum in altero est, quæ de eo quod est in altero, ut de subiecto, dicuntur; omnia etiam in primo sunt subiecto: ut album est in homine, ut in subiecto, & de albo dicitur coloratum, ut de subiecto, coloratum igitur est in homine. In quocunque enim subiecto sunt inferiora, in eodem etiam sunt eorum superiora.

6. Secunda regula, quæ inservit latitudini Prædicamenti, duobus constat membris.

7. Primum hoc est; Generum diversorum non subalternatim positorum diversæ sunt specie differentia: id est, Genera diversarum Categoriarum non habent differentias essentielles ejusdem rationis sive constitutivas, sive divisivas: ut animal & scientia sunt duo diversorum Prædicamentorum subalterna Genera, propterea diversas habent specie differentias.

8. Alterum membrum hoc est; Generum subalternorum (sive ad idem Prædicamentum ita pertinentium, ut alterum ponatur sub altero in eadem serie) nihil prohibet, easdem esse differentias: omnes enim Differentiæ constitutivæ superiorum sunt etiam con-

constitutivæ inferiorum, licet inadæquate: nam animal completitur omnes differentias constitutivas viventis, quamvis præter has, aliam sibi habeat peculiarem qua inesse animalis constituitur.

9. Usus prioris membri est, ut discamus naturas Prædicamentorum esse impermixtas, & esse Genera ista inter se diversa, quandoquidem diversæ sunt specie differentia illorum.

10. Usus posterioris membri est, ut cognoscamus eorum, quæ in eodem sunt Prædicamento affinitatem & cognationem.

QUÆSTIONES.

Quæritur I. Quid in primâ Regula sit prædicari sive dici de subiecto?

Respond. Id diversis modis explicari posse. Nos, ut Regulam à calumniis vindicemus, intelligendam putamus omnem prædicationem essentialem sive in quid, sive in quale quid, ut Regulæ sensus sit; Cum alterum de altero essentialiter dicitur quicquid de prædicato secundum essentialitatem dicitur, id etiam de primo subiecto secundum essentialitatem dicetur. Et ratio est, quia quicquid superiore est superius, idem & inferiore superius est: sive, quia superius actualiter includitur in inferiori suo, ideo, quæcunque insunt tali superiori, & de ipso prædicantur, essentialiter, sunt etiam actualiter in ejus inferiori, & de illo actualiter prædicantur, & si primum superius essentialiter prædicatur de suo inferiori, etiam ejus superiora prædicabuntur essentialiter. Hinc quia homo prædicatur essentialiter de Socrate, & animal de homine; sequitur, animal etiam de Socrate essentialiter prædicari.

Nota autem, intelligi Regulam 1. de notionibus sive intentionibus primis, non de secundis: ideo non valet; animal est genus. Ergo homo est genus. 2. de prædicatis in actu exercito, non insignatis: non

non enim valet, de prædicato dicitur, quod sit prædicatum. Ergo de subiecto dicitur, quod sit prædicatum.

Quæritur II. An ista regula valeat quoque in negativis? Resp. valere, si tamen prima propositio sit affirmativa, quam oportet fieri Minorem in primâ Figurâ & in secunda propositione prædicatum negetur essentialiter de prædicato primæ. Unde sequitur; *Socrates est homo: homo non est asinus. Ergo Socrates non est asinus.*

Quæritur III. Quod modis Genera dicantur diversa? Tribus. 1. Ea, quæ toto genere differunt id est, quæ sunt diversarum Categoriarum, siue interim summa sint, ut, *Substantia, Quantitas* &c siue subalterna, *animal & quantitas continua*, 2. quæ continentur in eodem prædicamento, ita ut alterum sub altero non collocetur, sed utrumque sub aliquo tertio: ut, *animal & Planta* sunt in eodem prædicamento *Substantiæ*, neque tamen *animal* sub *planta*, aut *planta* continetur sub *animali*: sed utrumque sub *vivente*. 3. quæ in eodem sunt prædicamento, ita ut unum sub altero contineatur: ut *vivens & animal*, quorum utrumque Genus est, sed posterius collocatur sub priori. Quæ secundo & tertio modo se habent, dicuntur genera subalterna: quæ vero primo se habent modo, dicuntur genera diversa non subalternatim posita.

Quæ primi generis sunt, nullas præorsus habent differentias easdem, id est, nec constitutivas, nec divisivas, nisi forsitan nomine tenus: quod addo, quia, quemadmodum *animal*, quod est in Prædicamento *Substantiæ*, dividitur per *rationale & irrationale*, sic & *scientia*, quæ in *Qualitatis* est Categoria, per *rationale* dividitur. Verum *rationale* non significat in utroque differentiam ejusdem naturæ & speciei, sed est nomen duntaxat commune differentiis specie discrepantibus: nam *animal* dicitur *rationale*, quia ratione est præditum, *scientia*

scientia verò, non quia ratione est prædita, sed quia rationem dirigit.

Quæritur IV. *Quotuplicia sint Genera subalterna? Triplicia.* 1. enim quædam nec constitutivis, nec divisivis differentiis conveniunt: cujusmodi sunt illa, quæ immediate sub supremo genere collocantur, ut *corpus* & *spiritus*, quibus *Substantia* immediate distrahitur. 2. quædam conveniunt differentiis constitutivis, discrepant divisivis, ut reliqua genera, quæ sub eodem tertio collocantur: ut *animal* & *planta*, quæ conveniunt in differentia *corporis* & *viventis*, sed dividuntur per differentias diversas. 3. quædam conveniunt tam constitutivis differentiis, quam divisivis, ita ut quotquot differentię inferiora genera dividunt, eadem dividant & superiora, &, quotquot superiora constituunt, constituent etiam inferiora, non tamen contra: hujusmodi sunt illa, quorum alterum sub altero continetur: ut *vivens* & *animal*. Hinc tamen excipe Genus generalissimum: hoc enim, cum non habeat differentiam constitutivam, non potest eam communicare cum inferioribus. Qui plura hac de re volet, consulat Effatum 4 & 5 Centuriæ 4.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De

PRÆDICAMENTIS GENERATIM.

THEOREMATA.

H *Athenus de Ante-Prædicamentis: sequuntur ipsa Prædicamenta, quorum consideratio vel Generalis est, vel Specialis.*

2. *Generalis Prædicamentorum tractatio continet eorum Definitionem, Causas & Numerum.*

3. *Præ-*

3. Prædicamentum est ordo naturalis Generis aliqujus generalissimi & omnium inferiorum contentorum sub eo. Vel, est ordo intellectualis à summo Genere per Species intermedias ad ultima pertingens Individua.

4. Primus ne hujus coordinationis author existit Architas Tarentinus, an Aristoteles, non admodum laboramus: asserere tamen non dubitamus, libellum istum de Categoriis, qui vulgo circumfetur, opus esse Aristotelis.

5. Finis ordinis Prædicamentalis est vel Internus & Propinquus, vel Externus & Remotus.

6. Internus est dirigere primam mentis operationem ad cognitionem veri incomplexi.

7. Hic finis obtinetur 1. distinctione rerum in classes quasdam, & tanquam locos communes: ita namque confusio in rerum simplicium apprehensione vitatur. 2. Generis & differentia, è quibus Definitio conflatur, suppeditatione.

8. Finis autem externus est dirigere secundam & tertiam mentis operationem ad cognitionem veri complexi: suppeditat enim hic ordo 1. Terminos, è quibus propositio coalescit. 2. Differentias essentielles, quibus genus in species distrahitur. 3. Media Syllogismorum idonea, imprimis Definitionem essentialem, quæ est medium Demonstrationis potissima. Confer. Exercitation. nost. Logic. XI. theor. 48.

9. Materiam Physicam ordinis prædicamentalis, propriè sic dictam, nullam agnoscimus: cum hac non, nisi corporibus, competat.

10. Materia verò improprie dicta sunt hic omnia ea, quæ in Prædicamento collocari possunt, res nimirum simplices, ut ordinabiles secundum subjectionem & prædicationem: id est, quatenus una potest esse subiectum, altera prædicatum. Id vulgo, secundum sub & supra, dicunt.

scientia verò, non quia ratione est prædita, sed quia rationem dirigit.

Quæritur IV. *Quotuplicia sint Genera subalterna? Triplicia.* 1. enim quædam nec constitutivis, nec divisivis differentiis conveniunt: cuiusmodi sunt illa, quæ immediate sub supremo genere collocantur, ut *corpus* & *spiritus*, quibus *Substantia* immediate distrahitur. 2. quædam conveniunt differentiis constitutivis, discrepant divisivis, ut reliqua genera, quæ sub eodem tertio collocantur: ut *animal* & *planta*, quæ conveniunt in differentia *corporis* & *viventis*, sed dividuntur per differentias diversas. 3. quædam conveniunt tam constitutivis differentiis, quam divisivis, ita ut quotquot differentiarum inferiora genera dividunt, eadem dividant & superiora, &, quotquot superiora constituunt, constituent etiam inferiora, non tamen contra: huiusmodi sunt illa, quorum alterum sub altero continetur: ut *vivens* & *animal*. Hinc tamen excipe Genus generalissimum: hoc enim, cum non habeat differentiam constitutivam, non potest eam communicare cum inferioribus. Qui plura hac de re volet, consulat Effatum 4 & 5 Centuriæ 4.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De

PRÆDICAMENTIS GENERATIM.

THEOREMATA.

H *Athenus de Ante-Prædicamentis: sequuntur ipsa Prædicamenta, quorum consideratio vel Generalis est, vel Specialis.*

2. *Generalis Prædicamentorum tractatio continet eorum Definitionem, Causas & Numerum.*

3. *Præ-*

3. *Prædicamentum est ordo naturalis Generis aliqujus generalissimi & omnium inferiorum contentorum sub eo. Vel, est ordo intellectualis à summo Genere per Species intermedias ad ultima pertingens Individua.*

4. *Primus ne hujus coordinationis author existat Architas Tarentinus, an Aristoteles, non admodum laboramus: asserere tamen non dubitamus, libellum istum de Categoriis, qui vulgo circumfetur, opus esse Aristotelis.*

5. *Finis ordinis Prædicamentalis est vel Internus & Propinquus, vel Externus & Remotus.*

6. *Internus est dirigere primam mentis operationem ad cognitionem veri incomplexi.*

7. *Hic finis obtinetur 1. distinctione rerum in classes quasdam, & tanquam locos communes: ita namque confusio in rerum simplicium apprehensione vitatur. 2. Generis & differentia, è quibus Definitio conflatur, suppeditatione.*

8. *Finis autem externus est dirigere secundam & tertiam mentis operationem ad cognitionem veri complexi: suppeditat enim hic ordo 1. Terminos, è quibus propositio coalescit. 2. Differentias essentielles, quibus genus in species distrahitur. 3. Media Syllogismorum idonea, imprimis Definitionem essentialem, quæ est medium Demonstrationis potissima. Confer. Exercitation. nost. Logic. xi. theor. 48.*

9. *Materiam Physicam ordinis prædicamentalis, proprie sic dictam, nullam agnoscimus: cum hæc non, nisi corporibus, competat.*

10. *Materia verò improprie dicta sunt hic omnia ea, quæ in Prædicamento collocari possunt, res nimirum simplices, ut ordinabiles secundum subjectionem & prædicationem: id est, quatenus una potest esse subiectum, altera prædicatum. Id vulgo, secundum sub & supra, dicunt.*

11. Formam quoque physicam propriè dictam licet ignoret hic ordo; id tamen non impedit, quò minus aliquid statuatur, tanquam forma, saltem improprie, modus nimirum ille, quo quid in Prædicamento reponi dicitur.

12. Potest hoc duobus modis contingere; per se, & per aliud.

13. Per se in Prædicamento ponuntur ea, quæ directè, in rectâ lineâ, secundum longitudinem, vel (ut alii loquuntur) secundum profunditatem, & rectam seriem uniuscujusque Prædicamenti collocantur: ut Genus generalissimum, & omnia, de quibus illud essentialiter atque in quid prædicatur: species, inquam, omnes tam subalternæ, quam specialissimæ, earumque individua. Hæc quidem ut Subjicibilia: reliqua vero ut Prædicabilia.

14. Ad hoc varias requirunt conditiones hiscè versiculis contentas;

Entia sint per se, finita, realia, plena.

Univoca, incomplexa, quibus Generum ordo cohereret.

15. Unde contra à Prædicamentali directâ serie rejiciuntur ea, quæ Joannes noster Marmelius sequentibus inclusit versiculis;

Complexum, consignificans fictum πολυσημον,

* Vox Logicæ, Deus, excedens, privatio, parsq;

* terminus secundæ intentionis.

16. Per aliud in prædicamento collocantur, quæ ad illud pertinent propter ea, quæ directè & per se in isto ordine reponuntur.

17. Et hoc duobus modis; indirectè, vel reduktivè.

18. Indirectè in prædicamento reponuntur, quæ collateraliter in eo locantur: sive quæ ad latera lineæ rectæ disponuntur. Ita differentiæ divisiuæ Generum & constitutiue Specierum, quamvis directè sub Genere non ponantur, indirectè tamen pertinent ad prædi-

prædicamentum Generis quod dividunt, & Speciei, quam constituunt: Rationale v. g. & Irrationale ad prædicamentum Substantiæ, in quo directe reperitur Animal, quod dividunt, sicut & Homo ac Bestia, quorum sunt actus componentes atque distinguentes.

19. Reductivæ spectant ad Prædicamentum, quæ respectum aliquem habent ad ea, quæ directe in ipso constituuntur. Unde ad illud reduci vel revocari dicuntur.

20. Horum varia recensentur genera: pertinent quippe ad hunc locum 1. partes Physicæ tam essentielles, ut; materia & forma, corpus v.g. organicum & anima, quam integrales, ut; caput, manus, pes &c. 2. privationes; ut cæcitas: surditas &c. quæ reducuntur ad Prædicamentum istius habitus, cujus sunt privationes. 3. modi rerum, ut per-seitas, in-hærentia, unio & alia id genus pene innumera.

21. Prædicamenta vulgo decem statuuntur; Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ibi, Quando, Situs, Habitus. Ea Marmellius hoc disticho coarctavit;

Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Ustos:

Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

22. Specialis Prædicamentorum tractatio agit de singulis in specie Prædicamentis.

QUÆSTIONES.

I. An in Logica agendum sit de Prædicamentis?

Quod nos Prædicamentum dicimus, id Græci *κατηγορίαν* nominant, voce è medio foro in scholam translata: nam *κατηγορία* publicā accusationem significat. Aristoteles ad prædicationem seu enunciationem alicujus de aliquo significatum ejus traduxit, ut sit quasi *ἀγόρευσις τινὸς κατὰ τινος*.

verò non solum pro prædicatione, sed etiam pro rebus ipsis, quæ prædicantur, coepit usurpari: ita tamen, ut aliquando pro Genere generalissimo & capite in quâque serie accipiatur, sive pro summâ & primâ dictione, cui ceteræ omnes subjectæ & substratæ sunt, quomodo *Categoriam* aut *Prædicamentum Substantiæ* dicimus: interdum etiam (ut hic) significet classem, seriem, coordinationem & collectionem subicibilium & prædicabilium, ita inter se dispositorum, ut omnia ordine naturali sub supremo genere collocentur. Ut ergo *Quæstioni* propositæ fiat fatis.

Suppono, unam eandemque rem posse ad diversas scientias pertinere, si diversis modis consideretur. Sic v.g. *Homo* pertinet ad *Physicam*, *Medicinam* & *Ethicam*: ad *Physicam*, quatenus est *corpus naturale*: ad *Medicinam*, quatenus *sanitatis capax*: ad *Ethicam*, quatenus *subiectum* est *virtutis*. Ita & *Ferrum*, prout est *species corporis naturalis*, spectat ad *physicam*: ad *Artem* verò *fabrillem*, in quantum recipere potest formam *serræ*, *securis* *alciz*, &c.

Nota, prædicamenta, vel, si mavis, Res, quæ in prædicamentis continentur, tribus modis posse considerari & tractari. 1. *plene & perfecte*: id est, tam in genere, quam in specie, ita ut nullum sit Ens prædicamentale, quod non cognoscatur quoad ultimam differentiam. 2. *ut sunt res universales*, vel *singulares*, adeoque species Entis. 3. *quatenus inserviunt dirigendis operationibus intellectus* in rerum cognitione, & quatenus possunt *subjici*, vel *prædicari*. His positis.

Resp. I. Plena & perfecta Prædicamentorum tractatio ad nullam scientiam pertinet: si namque una aliqua scientia res omnes plenè & perfectè cognosceret, jam reliquæ omnes scientiæ forent supervacaniæ: nullum enim haberent sibi objectum propositum, Unde sequitur, rerum, secundum omnia sua

sua prædicata realia, tam scilicet accidentalialia, quàm essentialia, consideratarum tractationem ad diversas referendam esse scientias.

Resp. II. Si Prædicamenta, vel res in illis contentæ, spectentur ut partes & species Entis, pertinent ad Metaphysicam. Quæ enim scientia agit de Genere, eadem agit de speciebus sub eo contentis, quatenus scilicet eandem cum Genere abstractionem participant. At Metaphysica agit de Ente generatim, quod est tanquam Genus prædicamentorum Ergo & eadem ager de ipsis prædicamentis.

Resp. III. Si Prædicamenta considerentur, ut inserviunt dirigendis operationibus intellectus, five, quatenus possunt subjici aut prædicari, pertinent ad Logicam: nam ad illam scientiam pertinet aptitudo ad prædicationem & subjectionem, ad quam pertinet ipse actus prædicationis & subjectionis. Atqui actus prædicationis & subjectionis pertinet ad Logicam. Ergo eodem spectabit & ipsa aptitudo.

Dicit Mirandulanus, hic agitur de substantia, ut Substantia est, & de Quantitate, ut est Quantitas &c. Atqui ita de illis agere spectat ad Metaphysicam. Ergo hic tractatus nullo modo spectat ad Logicam.

Resp. Etiam si spectetur hic Substantia, ut substantia est, & Quantitas quæ quantitas, non tamen præcisè, ut talia, considerantur: sed etiam ut inserviunt dirigendis operationibus mentis, præsertim vero primæ.

Dices: Si cognitio coordinationis rerum in genere pertinet ad Logicam, quia conducit plurimum ad primam mentis operationem dirigendam; cognitio coordinationis & dispositionis rerum omnium particularium, quæ habetur in scientiis particularibus, spectabit ad Logicam: cum possit etiam ad id ipsum mirifice conferre. Sed hoc dicere est omnia ad Logicam revocare, quod absurdum est. Ergo &c.

Resp. Neg. connexum : nam rerum specialium cognitio, quæ habetur in aliis scientiis, non est absolute necessaria, ut obtineatur modus recte apprehendendi res sine ulla deceptione: nam illa tota refertur ad cognitionem ipsarum rerum secundum se & in specie, perfectè habendam. At vero rudis aliqua & generalis rerum omnium cognitio prorsus necessaria est, non tam ut res ipsæ in se perfectè cognoscantur, quàm ut intelligatur, quâ ratione prima mentis operatio perfectè & sine omni errore exerceri possit.

Dices: Primæ operationis mentis directio naturali consequentiâ sequitur ex declaratione & tractatione diversorum generum omnium rerum, quæ Metaphysicæ est propria. Ergo sub illo etiam respectu pertinebit Prædicamentorum tractatio ad Metaphysicam.

Resp. Per accidens esse respectu Metaphysicæ, quod, ex tractatione & declaratione generum omnium rerum, sequatur primæ mentis operationis directio, quam per se intendit Logica.

II. Quod-nam sit objectum ordinis Prædicamentalis?

Resp. I. In Prædicamentis non reponuntur voces, quæ voces sunt : quia Logica non est de vocibus, sed Grammatica.

Dices: Voces prædicantur: ipsæ enim tantum ad disputationem adferuntur. 2. In hoc tractatu agitur de Æquivocis. Res autem non sunt æquivocæ. 3. Philosophus initio hujus 2. partis sive capituli 4. dicit; *Eorum, quæ sine omni conjunctione dicuntur, unumquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale &c.* Voces autem significant, res significantur. Ergo voces sunt objectum hujus ordinis.

Resp. Prædicatio convenit intellectui, rebus, conceptibus & vocibus: sed modo prorsus diverso.

Intellectui

Intellectui enim convenit *effectivè*: quia ipse efficit prædicationem. Rebus verò *objectivè*: res quippe, tanquam objectum, prædicantur. Conceptibus autem *formaliter*: quoniam intellectus prædicat unum de alio, per conceptus & secundas intentiones, ut per vinculum. Vocibus tandem convenit *instrumentaliter* & *significativè*, tanquam signis & instrumentis conceptuum. Atque ex his facile est respondere ad ea, quæ fuerunt in Argumento posita.

Resp. II. In Prædicamentis hîc non reponuntur res ipsæ, ut res sunt. Nam 1. hîc agitur de rebus, ut dicunt ordinem subjectionis & prædicationis. 2. Logica non agit de rebus, ut res sunt: hoc enim spectat ad Metaphysicam, ut videre est apud Arist. lib. 5. Metaphys. & ad alias scientias.

Resp. III. Objectum ordinis prædicamentalis nec sunt conceptus, nec entia rationis, nec secundæ intentiones: quia de istis absolute tractare pertinet ad Metaphysicam.

Resp. IV. Objectum ergo sunt res simplices, ut ordinabiles secundum subjectionem & prædicationem: id est, quatenus una est aut esse potest subiectum, altera prædicatum.

Dices: *Esse subiectum & prædicatum* rebus conveniunt, non ratione primæ operationis mentis, sed secundæ. Ergo, cum hîc considerentur Prædicamenta, secundum ordinem subjectionis & prædicationis, non ad primam, sed ad secundam operationem pertinebunt.

Resp. *Esse subiectum & prædicatum* ad primam operationem spectare, in quantum sunt simplices propositionis partes, quæ, sine affirmatione & negatione, cum ordine superioris & inferioris, quem inter se servant, percipi possunt: secundam autem operationem considerare subiectum & prædicatum, adhibitâ affirmatione & negatione.

Quæres, Quâ ergo ratione differat objectum huiusce tractatus ab objecto libri Porphyriani?

Resp. in eo, quod prima operatio in libello Porphyrii spectetur tantum ut dirigenda per cognitionem universalitatis & prædicabilitatis rerum: hæc autem per cognitionem quandam distinctionis earundem rerum inter se, atque etiam ordinis rerum omnium, quæ sunt in universo.

Resp. 2. In Porphyrio tradi prædicabilia, maxime Accidentia, respectu subjecti: id est, *in concreto, adiective, connotative*: hic verò respectu inferiorum, sive *in abstracto & substantive*. Quantitas enim v.g. tractatur, prout est genus suorum inferiorum: non autem respectu subjecti: quia non est genus respectu subjecti, in quo est.

Hic obiter nota, non explicari à nobis prædicamenti definitionem: cum id pluribus alibi à nobis sit præstitum, ut in exercitationibus Logicis sive collegii Daventriensis parte 1. in Compendio Logico, in Logica peripatetica & effatis Philosophicis. Ne ergo sæpius recoctam cramben hic iterum apponamus, eodem Lectorem remittimus.

III. Quas condiciones habere debeant, quæ in Prædicamentis reponuntur?

R Esp. I. Quod in prædicamentis directe reponitur, debet esse *Ens per se* unum: id est, unius naturæ & essentiæ, non autem Ens per accidens. Quod enim in prædicamentis directe locum habet, id vel est genus, vel species, vel individuum sub his contentum. At ens per accidens nihil istorum est: cum constet ex entibus diversorum ferè prædicamentorum. Ergo in prædicamentis directe locum non habet.

Dices: Sex ultima prædicamenta non sunt entia per se, sed aggregata quædam ex diversis entitatibus com-

completis, vel ex modo & re modificatâ, ex quibus non fit unum per se. Sic *Ubi* est aggregatum ex loco, & re locata, vel ex re locata & modo ei superaddito. Ergo, non est necessum, ut, quod directe in Prædicamento locabitur, sit ens per se unum.

Respondent nonnulli, sola quatuor priora Prædicamenta esse propriè Prædicamenta: reliqua verò sex esse quasdam solum priorum complicationes eaq; de causa Aristotelem admodum perfunctoriè de illis egisse. Nos, ne à communi sententiâ, quæ decem illa Prædicamenta constituit, recedere videamur, dicere possumus, quædam prædicamenta propriissimè obtinere eas condiciones, de quibus hac Quæstione disputatur quædam verò habere eas solum morali quædam æstimatione, seu in communi modo concipiendi & loquendi: quod sufficit ad constituendum prædicamentum: cum mens Philosophorum fuerit, omnia prædicata, quæ vel essent entia propriè per se & ceteras condiciones habentia, vel saltem his in modo loquendi & concipiendi admodum similia, ad plenam Entis categorici cognitionem pertinentia, explicare. Itaq; tametsi *Habitus* & similia non sint fortè entia per se propriissimè loquendo, obtinent tamen magnam similitudinem cum ente per se: quia habitio vestimenti habet se & concipitur per modum entis per se, scilicet per modum Accidentis cujusdam afficientis subjectum, de quo prædicatur, ita ut ratione istius habitudinis rectè in prædicamento per se ponatur. Quod tamen ad *Ubi*, de quo in objectione, dicendum est, illud, quoad formalem suam rationem, non esse rem locatam & locum, neque rem locatam cum modo, sed esse modum quandam simplicem rei locatæ superadditum, ut infra plenius dicetur.

Resp. II. *Ens*, quod directe in prædicamento reponitur, sit finitum: finitum, inquam, secundum essentia perfectionem: nam aliquâ alia ratione infinitum esse nihil fortè prohibet, ut secundum magnitu-

magnitudinem vel multitudinem, siue potentia tale sit, siue actu, si ponamus verum esse quod multi sentiunt, dari posse divinâ virtute aliquod infinitum actu in quantitate. Ratio hujus conditionis est, quia quæcunque directe in Prædicamento collocantur, ea vel sunt genera, vel species, vel individua subistis contenta. Atqui hæc omnia sunt finita perfectionis genera namque perfectione superantur à speciebus, & hæc fortè ab individuis: individua vero si quoad rationem individuum essent infinitæ perfectæ, supervacanea esset in iis natura specifica & generica. Ergo omnia quæ in Prædicamentis ponuntur, sunt finita secundum essentialis perfectionem.

Dices: Aristoteles lib. 1. Ethic. Nicom. cap. 6. vel ut alii distinguunt cap. 4. disertè dicit, Deum esse Substantiam. Deus autem est ens infinitum. Ergo ens infinitum ponitur in Prædicamento.

Resp. Dist. Maj. nomine *Substantia* strictè sumpto, pro Substantiâ categoricâ, Nego: latins pro eo omni, quod non est Accidens, Concedo Majorem, & Nego Consequentiam.

Resp. III. *Ens*, quod in Prædicamento locum obtinet, sit reale: id est, quod re ipsa existit, vel saltem potest existere. Et ratio est, quia proprietates omnes, quæ entibus categoricis comperunt, sunt reales. Ergo & ipsa entia sunt realia. Deinde Prædicamenta sunt instituta, ut res omnes suis sedibus collocatæ & dispositæ melius & distinctius à nobis cognoscantur. Ergo, quæ in prædicamentis locum obtinent, debent esse entia realia, quorum cognoscendorum gratiâ institutæ sunt Categoriz.

Dices: Rationes istæ locum tantum habent in Prædicamentis Metaphysicis, non autem in Logicis: Logica namque non respuit entia rationis. Ergo non sola entia realia hic locum obtinent.

Resp.

Resp. Logica desumit Prædicamenta à Metaphysicâ, adeoque reipsa eadem sunt utrobique, & tantum differunt diverso considerandi modo, ac proinde fieri non potest, ut Logica plura complectatur prædicamenta, quam Metaphysica: cum sint eadem re & subiecto.

Dices 2. Categoria est series & ordinatio generum & specierum. Sed genera & species, sunt entia rationis: nam sunt talia per aptitudinem essendi in multis, quæ tantum per intellectum existit. Ergo entia rationis in Categoriâ ponuntur.

Resp. Dist. Maj. Categoria est series generum & specierum, prout *formaliter* sumuntur, Nego: prout sumuntur *materialiter* & *fundamentaliter*, nim. pro ipsis naturis genericis & specificis, quæ omnium consensu reales sunt, Concedo Majorem.

Resp. IV. Ens in Prædicamento locum obtinens, sit *completum*, idq; vel *simpliciter*, vel *secundum quid*. Et ratio est, quia, si incompleta ponerentur in Prædicamento directè jam genera summa Prædicamentorum univocè prædicarentur de entibus completis & incompletis. Atqui hoc fieri non potest: cum ens completum & incompletum in eodem Prædicamento non convenient univocè, sed analogice. Ergo Entia incompleta non ponuntur directè in Prædicamento, sed sola completa vel *simpliciter*, vel *secundum quid*. Vocamus autem ens *completum simpliciter*, quod ad nullius Entis per se constitutionem concurrat: ut *hic homo*, *hic calor*. Ens vero *completum secundum quid* dicitur, quod prædicatur de ente simpliciter completo *in quid*. Hinc, tametsi genera Prædicamentorum non sint entia completa simpliciter, sed partes Metaphysicæ entis completi, tamen, quia de completis simpliciter prædicantur *in quid*, per modum totius potentia'is, hinc etiam quasi *secundum quid*, seu ratione talis

talis prædicationis , completa consentur.

Resp. V. Quod reponitur directè in prædicamento, sit *univocum*. Nihil enim per se & directè in prædicamento ponitur , quod non sit aut genus , aut species aut individuum. Atqui hoc omnia sunt univoca vel *positivè*, ut genera & species, quæ univoce prædicantur de inferioribus , vel saltem *negativè*, ut ipsa individua, quæ, licet non prædicentur univoce de aliis, cum non habeant inferiora, ac proinde non sint proprie & *positivè* univoca , tamen, quia neque prædicantur analogice, ideo dicuntur saltem *negativè* univoca : id est, nec æquivoca, nec analogica.

Nota tamen non omne, quod est univocum, directè in categoria locum habere nam differentia specificæ, quæ dicuntur univoce de individuis, indirectè tantum sunt in Categoria.

Resp. VI. Quod reponitur in prædicamento sit *incomplexum*. Nam 1. Aristoteles solum Ens incomplexum in decem prædicamenta divisit. 2. Ens per se tantum ponitur in prædicamento. Sed sola entia incomplexa sunt entia per se, utpote unius essentia. Ex adverso entia complexa dicuntur entia per accidens : quia ex pluribus essentiis constant. 3. Categoria ad vitandam confusionem est instituta. Sed si res, quæ constant pluribus essentiis, ut sunt entia complexa, in ea ponerentur, maxima esset confusio. Ergo entia complexa in Categoria non ponuntur.

Observa tamen , fieri posse, ut complexum pro incomplexo & simplici positum in Categoria locum obtineat: ob verborum enim inopiam sæpenumero pluribus pro uno uti cogimur , ita ut tamen si voces sint plures intellectus tamen sit simplex, & res, quæ significatur , una. verbi gratia *corpus animatum*, licet sit vox complexa , genus tamen unum est.

Resp. VII. Substantiæ prædicamentalis efferri debent

bent in concreto : nam eo modo hic Substantiæ summe sunt: quo modo una de alia prædicari potest. At Substantiæ tantum in concreto sumptæ possunt prædicari de inferioribus : falsum enim est, si dicas; *homo est animalitas*. Et abstracta Substantiarum sunt incompleta, imperfecta & veluti partes : quæ autem in Categoriis locum habent, esse debent completa, perfecta & tota.

Resp. VIII. Accidentia significata nomine *abstracto* ponuntur directe in Categoria: quia genera proprie dicta & species ponuntur in Categoria: At accidentia in *abstracto* sunt Genera proprie dicta & species. Ergo Accidentia significata nomine *abstracto* ponuntur in Categoria.

Dices : Abstracta accidentium sunt quid incompletum. Ergo non habent locum in Categoria. Ant. prob. Abstracta Substantiarum, ut *animalitas*, *corporeitas*, item formæ substantiales, ut anima equi, sunt quid incompletum. Ergo multo magis abstracta Accidentium seu formæ accidentales. Confirm. Id est ens incompletum, quod ordinatur ad alterius complementum & compositionem. At formæ accidentales ordinantur ad Substantiæ complementum & compositionem. Ergo &c.

Resp. Neg. Ant. & probationis consequentiam Ratio diuersitatis est, quia tales formæ accidentales sunt quid completum, ad alterius entis ejusdē prædicamenti entitatem complendam non ordinatum: quod formæ substantiali non convenit. Item constant genere & differentia, quod non convenit abstractis Substantiarum Metaphysicis. Ad confirmationem distingo Majorem, quæ vera est, si id ordinetur ad complementum alterius, cum quo facit unum *per se* : alioquin est falsa : sicuti patet in Accidente, quod cum Substantia non facit unum *per se*, sed *pèr accidens*.

IV. Quot

IV. Quot sint Prædicamenta?

Architas Tarentinus, Pythagoricus Philosophus, primus omnium putatur in decem summa genera, cœu classes, omnia entia redegisse, idq; Pythagoricam philosophandi rationem secutus quod scilicet denarius numerus sit omnium numerorum perfectissimus: sunt tamen Pythagoreorum nonnulli, qui viginti prædicamenta numerârunt. Plato nunc unum rerum omnium genus facit, puta *Ens*, nunc ita loquitur, ut ad quatuor genera videatur omnia revocâsse. Alii duo duntaxat statuunt. Peripateretici magno antiquitatis consensu, ita numerum recipiunt denarium, ut jam nullus ferè sit, qui rem amplius in controversiam vocare audeat. Horum vestigia secutus.

Resp. I. Non est unum tantum prædicamentum, scilicet *Entis*. Sic enim *Ens* foret verum genus. At non est verum genus. Ergo non est unum duntaxat prædicamentum *Entis*. Min. prob. quia verum genus est univocum, respectu suorum inferiorum. At *Ens* non est univocum, respectu *Substantiæ* & *Accidentis*: cum enim duo univocè conveniunt, non debet id, in quo conveniunt, de illis prædicari secundum prius & posterius, neque secundum magis & minus: nam *animal* v.g. nec prius, nec magis dicitur de *homine*, quàm de ullâ *bruti* specie. Sed *Ens* secundum prius & secundum magis dicitur de *Substantia* & de *Accidente*. Ergo *Substantia* & *Accidens* non conveniunt univoce in *Ente*, nec *Ens* ipsorum respectu est univocum. 2. Cum duo univoce conveniunt, non debet in uno aliquid reperi, quod alteri non conveniat. At in *Accidente* reperitur aliquid, quod *Substantiæ* non conveniat: cum *Accidens* includat essentialiter dependentiam à *Substantia*, quam *Substantia* non includit. Ergo *Accidens* & *Substantia* univocè non conveniunt.

3. verum genus non potest per se de Differentiis prædicari: falsò. namque dixeris; *rationalitas est animal*. Sed *Ens* prædicaretur de suis differentiis, si quas haberet: essent enim aliquid. Ergo *Ens*. Et certè verè dico; *rationalitas est Ens*.

Dices 1. Licet *Substantia* dicatur de suis differentiis; *Corporeo & incorporeo*, est tamen verum genus: utraque enim est substantia. Ergo, licet *Ens* de suis differentiis prædicetur, non ideo desinet esse verum genus.

Resp. Negando Antecedens, &, quæ ei stabiliendo adfertur probationem: *Substantia* enim illa completa est: *Differentiæ* vero sunt incompletæ. Unde etiam Philosophus negat, duo prima *Substantiæ* attributa soli convenire *Substantiæ*, eò quòd etiam competant *Differentiis*.

Urgebis: A pari *Ens Completum* erit genus: at *Ens*, quod prædicabitur de *Entis* differentiis, erit incompletum. Ergo hoc non obstabit, quo minus *Ens* prædicetur de suis differentiis, & maneat genus.

Resp. Negando paritatem: dispar enim est ratio *Substantiæ* & *Entis*, quoad propositum quia conceptus *Substantiæ* completæ potest à *Substantiæ* speciebus distinctè abstrahi: *Entis* vero completi conceptus non potest à *Substantia* & *Accidente* ita abstrahi: quia *Accidens* in ratione *Entis* essentialiter pender à *Substantia*: *Substantia* vero corporea ab incorporea, aut hæc ob illa, non item.

Urgebis iterum: *Dependentia* non tollit univocationem: *Qualitas* enim *Habitui* & *Potentia* naturali univoce convenit, cum tamen ille ab hac dependeat v. g. *Scientia* ab *Intellectu*. Ergo licet *Accidens* à *Substantia* dependeat, *Ens* tamen utrique univoce conveniet.

Resp. Dist. Ant. Si *dependentia* illa sit tantum à causa instrumentaria, Concedo: si sit essentialis

& tanquam à causa præcipua. Nego antecedens. Habitus vero à potentia naturali dependet, ut à causa instrumentaria: Intellectus enim est instrumentum, quo anima sibi scientias acquirit. At dependentia accidentis à substantia est essentialis & tanquam à causa præcipua.

Urgebis tertio: Si dependentia tollit univocationem cur dependentia à causa præcipua potius eam tollit, quam quæ est à causa instrumentaria?

Resp. quia ut virtus causæ instrumentalis est quasi vicaria, non tam ipsius instrumenti, quam causæ præcipuæ: ita dependentia ab instrumento non tam est ab instrumento, quam à causa præcipua: v. g. dependentia domus à malleo non tam est à malleo, quam ab artifice.

Dices II. Substantiæ & accidenti *Entis* nomen convenit & *Entis* ratio communis, quæ in eo sita est, ut sit verum aliquid & reale. Ergo ens eorum respectu est univocum.

Resp. univocorum debet esse eadem prorsus ratio, non tantum similis. Ratio autem *Entis* non est prorsus eadem & communis in Substantia & Accidente: cum accidens etiam in ratione *Entis* essentialiter dependeat à substantia.

Inst. Gradus aliquis vel totus inest, vel nullo modo inest. At in substantia & accidente est gradus *Entis*. ergo id utroque totus est. Ergo in ratione entis nihil includi potest in uno quod non sit in alio.

Resp. Dist. Maj. Gradus idem & communis, Concedo: similis & inferiori cuique proprius, Nego Majorem.

Resp. II. Non sunt duo tantum prædicamenta; *Substantia* & *Accidentis*. Accidens enim respectu novem specierum non est quid univocum, sed tantum analogum: quia I. non potest esse unus aliquis conceptus accidentis à novem speciebus accidentium distincte præcisus: quoniam inter illa quædam

dam sunt *Absoluta*, quædam *Respectiva*, à quibus non potest conceptus aliquis verus & realis esse præcisus: quod enim à duobus præseinditur, neutrum est. Communis verò ille conceptus Accidentis esset absolutus: absolutum enim est reale quid, quod ad aliud non refertur. At talis esset communis ille conceptus Accidentis: esset enim realis ex hypothesi, nec referretur ad aliud: cum esset à relativo præcisus & distinctus 2. ut quædam dicantur analoga, non est necessum, ut inter ea unum sit, à quo dicantur cætera: sed satis est, ut omnia secundum totam suam formalem rationem ab uno quodam, tanquam à causâ præcipuâ, pendeant: diætâ enim, ambulatio, exercitatio ratione *sani* dicuntur analoga, non quòd eorum unum dicatur sanum in ordine ad aliud, sed quòd omnia ad unam animalis sanitatem referantur. Ita licet inter Accidentia non sit unum, à quo dicantur & pendeant reliqua; tamen, secundum totam suam formalem rationem, ab uno quodam, tanquam à causâ præcipuâ, pendent, scilicet à Substantiâ, per quam etiam definiuntur: dicitur enim *Quantitas* id, quo Substantia est extensa. Ergo Accidens respectu novem suorum generum aut specierum est analogum.

Dices: À parte rei vera est propositio; *Quantitas afficit Substantiam*, & sic de cæteris. Ergo aliquis est conceptus Accidentis à generibus singulis distinctè præcisus, univocè illis conveniens.

Resp. Neg. Conf. Alioqui quælibet analoga essent univoca: verum enim est; *Urina*, *Medicina* &c. confert ad sanitatem animalis. Cum ergo dicitur; *Quantitas afficit Substantiam*, sumitur ratio communis pro particulari: idem enim est ac si dicas; *Quantitas* subjecto extensionem confert.

Dices 2. Si ratio secunda suprâ à nobis allata est bona, species Substantiæ, v. g. *homo* & *brutum*, non erunt univocè Substantiæ: dependent enim à Deo.

Resp.

Resp. Negando: nam in novem Accidentis generibus semper fit mentio Substantiæ, quocunque modo sumantur: in Substantiæ verò speciebus non fit mentio Dei. Ideo possunt concipi Substantiæ species, prout inter se conveniunt in aliquâ ratione, licet non conferantur inter se, ut à Deo pendente: Accidentis autem species non possunt conferri inter se in ratione Accidentis, nisi prout pendente à Substantiâ.

Dices 3. Ut quædam sint analogæ, debent habere idem nomen cum eo, ad quod referuntur. At novem Accidentium Categoriæ, ut accidentia sunt, non habent idem nomen cum Substantiâ: neque enim Substantia dicitur Accidens. Ergo novem Accidentium genera, etiam ad Substantiam relata, non possunt dici analogæ.

Resp. Major vera est de Analogis *unius ad alterum*, non de Analogis *duorum ad tertium*, qualia sunt Accidentia respectu Substantiæ.

Resp. III. Decem sunt Categoriæ in vulgus notæ & theor. 21. enumeratæ. Numeri hujus rationem non eandem assignant omnes. Multis videtur nullâ ratione niti, sed solâ Aristotelis auctoritate. Guilielmus Ockam collegit eum ex decem interrogationibus, quæ de primâ Substantiâ fieri possunt, nimirum *quid*, *quantum*, *quale*, *quid hujus* &c. ut; quid est Socrates? homo. quantus? quadricubitus. qualis? temperans. quid Platonis? Præceptor. quid agit? disputat. quid patitur? vapulat. ubi philosophatur? Athenis. quando locutus est Alcibiadi? hodie. quomodo situs est? stat. quomodo habitatus? palliatus. Alii sic ratiocinantur; Omne prædicabile vel est ens per se, ut *Substantia*, vel in alio, ut *Accidens*, quod vel est absolutum, vel respectivum. Si absolutum, vel consequitur Substantiam gratia materiæ, & est *Quantitas*, vel gratia formæ, & est *Qualitas*. Si respectivum, tum vel sumitur à respectu Substantiæ ad aliquod extrinsecum, vel à respectu

respectu alicujus extrinseci ad Substantiam. Si primum, vel dicit respectum partium Substantiæ ad suum totum & ad locum, estque *Situs*, vel dicit respectum simplicem Substantiæ ad aliquod extrinsecum, & oritur vel à forma, ut *Actio*, vel à materia, ut *Passio*, vel à toto composito, ut *Relatio*. Si dicit respectum extrinseci ad Substantiam, tum vel tale extrinsecum est adjacens & applicatum simul, & est *Habitus*, vel adjacens tantum, adjacerque vel rei in motu, ut *Quando*, vel in quiete, ut *Ubi*. Alii alia, quibus numerum hunc probent, comminiscuntur: nobis omnium optimè philosophari videntur, qui putant, non posse hunc numerum à priori, sed tantum à posteriori, probari: quia experientia non deprehendit in rerum natura plura vel pauciora. Confer Effatum 21. centur. 4. & exercitationem XI.

Dices I. Per illum respectum dividuntur Prædicamenta, per quem singula constituuntur in esse talis Prædicamenti. At Prædicamenta non constituuntur in esse talis Prædicamenti, per respectum ad Substantiam primam, tanquam subjectum prædicationis. Ergo non dividuntur Prædicamenta per respectum ad substantiam primam, tanquam ad subjectum prædicationis. Major videtur certa, quia Differentiæ divisivæ rationis communis sunt constitutivæ singulorum membrorum. Ratio verò communis saltem eo modo, quo esse potest respectu omnium Prædicamentorum, est ratio Entis, & membra dividenda sunt singula Prædicamenta. Minor verò probatur, quia ordo seu series generum & specierum sub uno summo genere non constituitur in esse talis ordinis per respectum accidentalem. At respectus Accidentis ad Substantiam primam, tanquam ad subjectum prædicationis, est respectus accidentalis. Ergo series seu ordo generum & specierum sub uno summo genere non constituitur in esse talis ordinis per respectum ad primam substantiam, tanquam

tanquam ad subiectum prædicationis. At Prædicamentum est huiusmodi series. Ergo Prædicamentum non constituitur in esse talis Prædicamenti per respectum ad Substantiam, tanquam ad subiectum prædicationis. Ut solvatur hæc obiectio,

Nota, primam omnium divisionum Entis esse in *Increatum & Creatum*, deinde subdividi *Ens creatum* in *Substantiam & Accidens*, ac tandem *Accidens* in novem genera: unde oriuntur decem summa genera, quæ est prima divisio in rationes univocas, quæ sunt genera prima Categoriarum, & dividuntur in species subalternas. De his divisionibus univoci in univocata non est difficultas, sed tantum de divisione Analogi in analogata, nempe Entis creati in Substantiam & Accidens, deinde Accidentis, tanquam analogi, in singula Accidentium genera, tanquam analogata. Hæc ergo divisio Analogorum in analogata, quæ etiam sint univoca, convenit immediatè primis generibus singulorum Prædicamentorum, tanquam membris immediatis. Et hæc divisio non appellatur Categoria: quia Categoria habet summum genus univocum. At hæc divisio non habet summum genus univocum: quia *Ens* esset genus. At *Ens* non potest esse genus, ut antè diximus, & manifestum est ex Aristotele, qui in Topicis suis ait; *opus est, ut genus ab aliis secernat. Ens autem à nullo separat: quia, quod omnibus inest simpliciter, à nullâ re sejungit.* Idem dicendum est de *Accidente*, respectu summorum generum, quæ dicuntur Accidentia. Jam quæritur, per quid singula constituentur in esse talis membri seu talis Entis, seu talis Accidentis? Non per respectum ad inferiora: quia jam supponuntur prius divisa & membra constituta, quàm habeant respectum ad inferiora: unde dicuntur priora naturâ: siquidem ab his ad inferiora non valet subsistendi consequentia: Contrà verò valet ab inferioribus ad superiora: si enim v. g. est qualitas,

qualitas, non est necessum, existere colorem: at, si color est, necessum est, qualitatem esse. Prius ergo est qualitas, quàm sit color, & consequenter prius est qualitas, quàm dicat ordinem ad colorem; & sic de cæteris. Itaque divisio & constitutio prima summorum generum, tanquam membrorum dividantium Ens & Accidens, aliunde petenda est: aliunde autem sumi non potest melior, quàm ex affirmativâ prædicatione summorum illorum generum de primâ substantiâ: seu, quod idem est, ex ordine, quem habent illa summa genera ad primam substantiam, tanquam ad subiectum prædicationis: & quia non possunt illam ita respicere, nisi primæ illi substantiæ conveniant seu *essentialiter*, seu *accidentaliter*, seu *extrinsecè*, seu *intrinsecè*, idcirco ex diverso ordine, quem habent illa omnia Prædicamenta ad primam substantiam, sumpta est diversitas summorum generum. Quod verò melior non potuerit institui divisio, quam allata, probatur tum ex fine, quem intendebant Philosophi illam instituentes, ut nimirum omnia illa, quæ prædicarentur de primâ substantiâ, aut aliquâ specie infimâ, possent ad summa quædam genera revocare, tum maximè ex eo, quòd omnia Prædicamenta dicant ordinem ad Substantiam: substantiæ autem secundæ sint in primis. Ergo omnia Entia, quæ ponuntur in Prædicamento, dicunt aliquem respectum ad primam Substantiam. Unde dicit Aristoteles; *Sublati primis substantiis, nihil manere reliquum*: id est, nec Substantiam, nec Accidens ullum. Bene ergo ex vario illo respectu ad primam substantiam colligitur diversitas primorum generum singularum Categoriarum. Jam ad objectionem in formâ.

Resp. concessâ Majore, distinguendo Minorem, Prædicamenta non constituuntur in esse talis Prædicamenti, per respectum ad Substantiam, tanquam

quam ad subjectum prædicationis, Prædicamenta sumpta pro serie seu ordine generum & specierum sub uno summo genere univoco, Concedo Min. Vera enim est de novem ultimis Prædicamentis. Prædicamenta sumpta pro summis generibus non constituuntur in esse talis Prædicamenti, per respectum ad Substantiam primam, tanquam ad subjectum prædicationis, Nego Minorem. Ad probationem verò illius Minoris respondeo, illâ probari tantum partem distinctionis, quam concedimus: pars verò ista nihil facit contra nos: cum agatur hic de divisione Entis in decem Prædicamenta seu prima genera, sub quibus alia omnia, quæ possunt prædicari & subjici, contineantur, si prædicatio sit univoca.

Dices 2. Hæc omnia membra revocari possunt ad duo, *Substantiam* scilicet & *Accidens*: quicquid enim prædicatur de primâ substantiâ est Substantia, vel Accidens. Ergo hæc divisio non est immediata.

Resp. Neg. Ant. Nam licet illa divisio sit aliqua distinctio Entis, non est tamen divisio Analogi in analogata, quæ possint esse univoca respectu inferiorum, ac proinde non est sufficiens: nam membra analogata, dividenda analogum & constituentia summa genera Prædicamentorum, debent esse univoca respectu inferiorum. At licet Substantia sit univoca respectu suorum inferiorum, tamen Accidens non est univocum: includitur enim in ipsis Accidentium differentiis: nulla enim est ratio Accidentis, quæ non sit Entis ens, sive Ens in aliquo, tanquam in subjecto.

Ex hac & præcedente responsione facile est inferre, distinguendum esse in singulis summis generibus duplicem respectum. In generibus quidem Accidentium respectum unum ab Substantiam, tanquam ad subjectum, in quo sint: alterum ad inferiora, de quibus dicantur, tanquam de subjectis, id est,

est, essentialiter. In Substantiâ verò unum respectum ad Accidentia, tanquam id, quod ita ipsa accidentia sustentat, ut à nullo alio sustentetur, & subsistat per se: alterum ad inferiora, de quibus, tanquam de subjectis, essentialiter prædicetur. Per priorem respectum dividuntur decem summa genera, & constituuntur in esse talis membri dividendi Ens, seu talis Entis: per posteriorem constituuntur in esse talis generis, & quæcunque reponuntur sub illis, tanquam ea, de quibus essentialiter illud genus prædicari possit, dicuntur pertinere ad unam Categoriam, & quidem ad eam, quæ denominatur ab illo summo genere.

Dices 3.º Saltem omnia possunt revocari ad tria Prædicamenta, scilicet ad *Substantiam*, *Accidens absolutum* & *Accidens relativum*. Ergo non sunt decem prima genera.

Resp. Neg. Ant. tum quia *Accidens absolutum* non est genus univocum respectu absolutorum, neque *relativum* respectu relativorum: tum quia non fieret divisio in aliquas positivas rationes: nam *absolutum*, ut sic, non dicit aliquid positivum, sed solum dicit Ens, quod ita sit ens, ut non sit relativum. Debent autem fieri divisiones Entis realis in aliqua, quæ contrahantur per rationes positivas, ut docet Philosophus lib. i. de partib. animal. cap. 3. neque enim non Entia possunt esse differentia, quales hic quærimus, nempe reales & positivæ.

Urgebis: Bona divisio requirit, ut membra dividenda sint contradictoria. In membris autem contradictoriis alterum est negativum. Ergo hæc divisio, ut sit bona, debet includere aliquem terminum negativum.

Resp. Dist. Maj. Bona divisio, quæ ducet ad impossibile, requirit, ut membra dividenda sint contradictoria, Concedo: Bona divisio generis in species id requirit, Nego Majorem: species enim dividentes genus debent contrahi per veras differentias

tias positivas & reales, & quia una differentiarum excludit alteram, ideo sæpiſſimè una effertur negativè, nimirum per negationem alterius oppositæ: ſemper tamen intelligenda eſt ratio poſitiva, in quâ fundetur illa negatio: alioqui non contraheretur Genus per differentiam, ac proinde non divideretur in Species, tanquam in membra dividenda & participantia diviſum.

Dices 4. Quædam ſunt reales denominationes, quæ non poſſunt ad illa decem Prædicamenta referri: ut, *eſſe viſum, cognitum, amatum, Regem, deauratum* &c. Ergo plura, quàm decem, ſunt Prædicamenta.

Reſp. Denominationes actuum interiorum, ut *Senſus, Intellectus, Voluntas*, non conſtituunt novum Prædicamentum: quia iſti actus non reſpiciunt objecta, ut ſubjecta, ſed ut terminos. Denominatio *Regis* pertinet ad Prædicamentum *Relationis*: denominationes tandem artificiales, ut *deauratum*, & ſimiles, pertinent ad Prædicamentum *Habitus*.

V. Quomodo Categoria inter ſe diſtinguantur?

NOta, Diſtinctionem aliam eſſe *Realem*, aliam *Rationis*. Realis iterum eſt *Major*, vel *Minor*. Major, cum aliqua poſſunt à ſe mutuò ſeparari & ſeparatim exiſtere.

Minor iterum eſt duplex; *Formalis* & *Modalis*. Formalis eſt inter ea, quæ habent diſtinctas rationes formales, ut inter *Actionem* & *Paſſionem*. Modalis eſt inter ea, quorum unum non habet diverſam entitatem ab alio, ſed tantum habet diverſum modum eſſendi: quo pacto diſtinguuntur modi à rebus, quarum ſunt modi, ut *ſeſſio* à *ſedente*.

Diſtinctio rationis duplex eſt: una rationis *rationis*, altera *rationis*. Diſtinctio ratio-

onis ratiocinantis est, quæ nullum habet in re fundamentum, sed resultat tantum ex comparatione intellectus, ideoque in infinitum potest multiplicari: ut si dicas; Socrates est homo, Sophronisci filius est Socrates: modò enim *Socrates* est subiectum, modò prædicatum. Distinctio rationis ratiocinatæ est, quæ fundamentum habet in rebus: seu, cum duo distincta non sunt: intellectus tamen ob aliquam causam ea, ut distincta, concipit.

Resp. 1. Non est necessaria distinctio *actualis* realis: licet enim inter Accidens reale Physicum & Substantiam necessaria sit distinctio actualis realis, potest tamen aliter fieri in Accidente Logico & Prædicamentali: id enim omne hoc modo dicitur Accidens, quod secundum nostrum concipiendi & prædicandi modum dicitur contingenter & accidentaliter.

Resp. 2. Non est necessaria distinctio *realis*: Actio enim & Passio *realiter* non distinguuntur, sed tantum *formaliter*. Et Superficies, quæ est in *Quantitate*, non differt *realiter* à Loco, qui ponitur in *Ubi*, nec Figura à *Quantitate*, illa tamen ponitur in *Qualitate*.

Resp. 3. Non requiritur distinctio *modalis actualis* ac ex naturâ rei: nam *Situs* & *Ubi* diversa constituunt Prædicamenta, & tamen ita non distinguuntur.

Resp. 4. Sufficit distinctio *rationis ratiocinatæ*. Cum enim non distinguantur aliis distinctionibus, nec possint *ratione ratiocinante* distinguui, distinguuntur *ratiocinatâ*: quia decem summa genera, ut concipiuntur & abstrahuntur à nobis, sunt primò diversa. Ergo fundamentum distinctionis illorum debet esse tale, ut ex eo procedant habitudines seu modi denominandi primam Substantiam, qui non possint revocari ad unum conceptum genericum.

Dices: Prædicamentorum distinctio debet esse
K
omnium

omnium maxima : sunt enim primò diversa, tum quòd in nullo conveniant, tum quòd in nullo confundantur. Ergo debent distingui realiter.

Resp. Dist. Ant. debet esse omnium maxima in *ratione essentia*, ut scilicet habeant diversas essentias, Concedo: in *ratione existentia*, quâ unum possit existere sine alio, licèt essentialiter conveniant, ut Petrus & Paulus, Nego Antecedens: in Prædicamentis enim sola *essentia* spectatur, non *existentia*: alioqui Petrus & Paulus diversas efficerent Categorias.

Dices 2. Quæ genere subalterno, vel etiam specie, in eodem Prædicamento differunt, differunt saltem *modaliter* & *ex naturâ rei*. Ergo multò magis, quæ distinguuntur, ut summa genera: cùm ne quidem easdem differentias habere possint, sicut possunt, quæ sub eodem sunt genere. Ant. prob. Quæ ita differunt, differunt *essentialiter*. At essentialis distinctio inter realia non potest alia esse, quàm distinctio essentiarum realium: sola enim rationis distinctio non sufficit, ut, quæ realia sunt, dicantur essentialiter diversa, ut patet in attributis divinis.

Resp. Negando Antecedens & probationem: similitudo enim & dissimilitudo specie distinctæ re non distinguuntur in eodem fundamento: nam per eandem nigredinem potest quis esse similis alteri nigredine affecto, & alteri, qui albus sit, dissimilis. Attributa verò divina sunt infinita in genere Entis: unde, licèt ratione distinguantur, omnino tamen se includunt essentialiter.

CAPUT DECIMUM QUINTUM

De

PRÆDICAMENTO SUB-
STANTIÆ.

THEOREMATA.

P Rædicamentum Substantiæ est, in quo Substantia per sua Genera & Species ad usque Individua disponitur.

2. Substantia describitur cum negativè, tum positivè.

3. Substantia negativè describitur ens non existens in alio, tanquam in subiecto inhæsionis. Sic homo, tametsi in loco sit, non tamen inhaeret loco.

4. At positivè describitur ens prædicamentale per se subsistens & sustinens accidentia. Sic idem homo suo apte ingenio existit, & variorum Accidentium est receptaculum.

5. Substantia, ut Accidenti opponitur, est vel, Incompleta, vel Completa.

6. Substantia incompleta vel est pars Substantiæ, vel ad modum partis concipitur: ut; Materia & Forma, itemque Differentiæ essentielles, nec non partes integrantes: ut; caput, pes, manus &c.

7. Substantia completa se habet vel intelligitur per modum totius seu integræ Substantiæ. Atque ita Differentiæ essentielles Aristoteli non sunt Substantiæ.

8. Estque Prima, vel Secunda.

9. Prima Substantia est singularis, quæ neque de subiecto ullo prædicationis dicitur, neque in ullo est subiecto.

subiecto inhaesionis: ut; Alexander, Aristides, Aristoteles, & quicquid est Individuorum sub Substantiâ contentorum, sicuti patet ex divisionibus ante-prædicamentalibus.

10. Secunda Substantia est universalis, quæ de subiecto prædicationis, sive inferiori, essentialiter dicitur, sed in nullo est subiecto inhaesionis. Sic animal & homo sunt Substantiæ secundæ, quæ de Socrate & Xantippe, aliisque primis Substantiis, tanquam subiectis attributionis, dicuntur, quibus tamen non inhaerent.

11. Secundæ ergo Substantiæ sunt vel Genera in isto Prædicamento collocabilia, vel Species, in quibus insunt primæ Substantiæ, tanquam partes subiectivæ in toto attributivo.

12. Attributa Substantiæ hic sex ab Aristotele numerantur.

I. Commune est omni Substantiæ, non esse in subiecto, scilicet Physico, inhaesionis & in quo, licet aliqua esse possit in subiecto Logico, prædicationis, & de quo: est etenim Substantia secunda in primâ, de quâ prædicatur, quamvis ipsi non inhaereat, neque sit ex eorum numero, quæ sunt in subiecto.

II. Inest Substantiis, omnia univocè ab eis dici: id est, Substantia secunda prædicatur univocè de illis omnibus, de quibus directè dicitur: Species quippe Individuis attribuitur, Genus & Speciebus & Individuis, homo v. g. Adamo & Evæ, animal verò homini & bestia, & quæ sub his continentur, individuis.

III. Substantia prima significat hoc aliquid, id est, rem per se actu existentem: at secunda Substantia potius quale quidpiam significat.

IV. Substantiis tam primis, quàm secundis nihil est contrarium: id est, neque Substantia neque Accidens contrariatur Substantiis. Quid enim animali, quid homini, quid huic homini contrarium esse possit?

V. Sub-

V. Substantia non recipit magis & minus, non intenditur non remittitur: *neque enim Aristoteles magis est homo, quàm Aristippus, neque ullum recipit attributum essentiale aut substantiale, quod non etiam iste recipiat.*

VI. Substantia una eademque numero permanens suscipere potest contraria: *id est, alternis vicibus, successivè & diversis temporibus potest, tanquam subiectum inhaesionis ultimum & completum, contraria in se recipere accidentia.* Sic homo, qui nunc calidus est, cras frigidus esse potest.

VII. *His adde & istud; Substantia suapte ratione sub sensum non cadit: neque enim Petrus v. g. secundùm substantiam ullo sensu percipitur, sed tantùm, quatenus accidentibus sensibilibus afficitur; colore, calore aliisque similibus.*

QUÆSTIONES.

I. Quid sit Substantia?

NOta I. Nomen *Substantiæ* sumi 1. pro censu, facultatibus & divitiis apud JCtos. 2. *relativè*, ut sit idem, quod essentia rei, sive quod est de essentiâ alterius: & sic omne ens habet substantiam, id est, essentiam, etiam ipsa Accidentia. 3. *absolutè* pro eo, quod ad sui existentiam non requirit subiectum inhaesionis. Primâ significatione *Substantia* non est summum genus, ut per se constat: Secundâ quoque certum Prædicamentum constituere non potest: quia in quovis Prædicamento superius est de substantiâ seu essentiâ inferioris. Ultimâ ergo significatione constituit primum Prædicamentum, modò habeat condiciones omnes Entis prædicamentalis. Sed juxta hanc acceptionem tribus iterum modis usurpatur *Substantia*. 1. *latè & generaliter* pro omni eo, quod non existit in subiecto inhaesionis, sive interim sit totum,

ut *homo*, *Angelus*, five pars, ut *a* *anima*, *caput*, *rationale*: quo pacto nomen *Substantiæ* est analogum. 2. *stri-*
ctè pro solâ individuâ substantiâ, quomodo in Me-
 taphysicis negat Aristoteles, Genera & Species esse
 substantias. 3. *medio modo*, pro Substantiâ completâ
 per se collocabili in Prædicamento. Hac ratione
Substantia est quid univocum, & comprehendit tan-
 tùm Genera, Species & Individua Substantiæ.

Nota II. Nomen *Substantiæ* deduci vel à *substan-*
do, quòd tanquam basis & fundamentum substat
 omnibus Accidentibus, ita ut nulli alteri innitatur,
 vel à *subsistendo*, quia propriâ virtute stat, cohæret,
 existit absque alterius ope, cui innitatur, inhæreat.
 aut adhæreat. His præmissis,

Dicendum est, *Substantiam*, prout hoc loco su-
 mitur, *positivè* sic rectè describi; *Ens prædica-*
mentale per se subsistens & sustinens accidentia.

Dicitur I. *Ens prædicamentale*, ut excludantur
Deus, partes *Physicæ*, *differentiæ* & cæteræ Substan-
 tiæ non prædicamentales. 2. Cùm dicitur *per se*,
 sciendum est, *Ens per se* aliquando idem esse, quod
 ens verè ac propriè *nam*, seu *animus essentiæ*, & tunc
 opponi Enti *per accidens*, quod constat ex pluri-
 bus entibus completis: quomodo *homo* & *calor* sunt
 entia *per se*: *homo* autem *albus* & *aceruus lapidum*
 sunt entia *per accidens*: aliquando idem notare,
 quod *ens independens ab alio*, cuiusmodi est solus
Deus: aliquando tandem, ut hîc, æquivalere ei,
 quod non est gratiâ alterius, tanquam subiecti in-
 hæssionis, five, quod est independentè à subiecto
 inhæssionis: id est, ita, ut naturâ suâ non requirat
 subiectum inhæssionis. 3. Additur *subsistens*, quæ
 vox multis usurpatur modis: nam 1. *subsistere* di-
 citur id, quod habet verum esse & non apparens,
 quo sensu dicitur in lib. de Mundo ad Alexand.
eorum, quæ in aère cernuntur, quadam specie tenuis
esse, quadam subsistere: id est, verum esse habere. 2.
 idem valet, quod morari, gressum sistere, & immo-
 rum

tum manere. 3. sumitur pro eo, quod alicui subest: sic fundamentum subsistere, reliqua inesse dicuntur. 4. accipitur pro esse per se: id est, non inhærere, quo pacto convenit omni Substantiæ tam completæ quàm incompletæ. Ita excluduntur hinc omnia Accidentia, quia non existunt per se, sed gratiâ subiecti: tam enim sunt imperfectæ naturæ, ut non queant actu existere, nisi in subiecto inhæfionis. 5. sumitur pro esse Entis substantialis completi, quod non est in alio, ut pars in toto, aut forma in subiecto: quo sensu solis Generibus, Speciebus & Individuis Substantiæ competit: quo etiam modo negavit Aristoteles cap. de Subst. Differentias esse Substantias. 6. tandem pro esse per se incommunicabiliter: quâ ratione supposita singularia subsistere dicuntur.

Ex his facile intelliges, sensum horum verborum; *Substantia est ens per se subsistens*, hunc esse; Substantia est ens, cui convenit existere independententer non modò à subiecto inhæfionis, sed etiam à subiecto informationis, & à toto, cuius fit pars.

Atque hinc patet, quid respondendum sit ad id, quod objici potest; Subsistere per se est Dei proprium: reliqua verò omnia subsistunt virtute Dei sustinentis. Ergo hæc definitio non competit Substantiæ prædicamentali. Dicendum namque est, Deum solum per se subsistere, id est, suâ virtute & independententer à causâ efficiente: reliqua verò omnia, licèt subsistant in Deo, id est, virtute, Dei non tamen existere in Deo, ut partes in toto, nec ab eo dependere, ut à subiecto inhæfionis. Plura qui desiderat, videre poterit cap. III. Cent. iv. Effat. Philos.

II. Quod-nam sit supremum genus Prædicamenti Substantiæ?

HAc de re quatuor sunt præcipuæ Authorum opiniones. Prima vult, supremum hujus

Prædicamenti genus esse *Substantiam communem finitæ & infinitæ*. Secunda pro genere statuit *Substantiam corpoream*, excludendo omnes spirituales. Tertia solam admittit *corruptibilem Substantiam*, adeoque rejicit non modò Deum & Angelos, sed & corpora cœlestia, quæ pronunciat esse corruptionis expertia. Quarta pro summo genere hic agnoscit *Substantiam finitam, completam communem Substantiis corporeis & incorporeis, corruptibilibus & incorruptibilibus*. Completam autem Substantiam dico eam, quæ, si singularis est, non ingreditur constitutionem Entis unius per se, ut; *Socrates*, vel, si est communis, prædicatur in quid de Substantiâ singulari completâ, ut; *animal, homo*.

Statuendum est I. Substantiam communem finitæ & infinitæ non esse genus generalissimum hujus Prædicamenti: nam supremum sive generalissimum genus Prædicamenti *Substantiæ* debet esse univocum. At Substantia complectens finitam & infinitam non est univoca. Ergo non potest esse genus generalissimum hujus Prædicamenti. Min. prob. quia nihil potest esse commune univocum enti per essentiam & enti, quod non est ens per essentiam: seu, quod idem est, enti à se & enti ab alio. At Substantia infinita est ens per essentiam: finita non. Ergo illis nihil est commune univocum: sive Substantia complectens finitam & infinitam non est univoca. Maj. prob. Quod est univocum respectu multorum, est determinabile. At nihil est in ente per essentiam, quod sit determinabile. Ergo nihil respectu illius est univocum. Min. prob. Quod est ens per essentiam, id nullam excludit à suo conceptu formali perfectionem entis. At quod est determinabile, excludit à suo conceptu formali perfectionem aliquam entis, illam nimirum, per quam determinatur. Ergo enti per essentiam non potest convenire ens determinabile.

bile. Ergo nihil commune. Ergo nihil univocum. Hinc

Inferes I. discrimen inter perfectiones creatas & increatas, quod increatæ ex se & suo conceptu formali sint entia per essentiam ac proinde nullam perfectionem, per quam perfici possint excludant: perfectiones verò creatæ, licet invicem identificentur realiter tamen ex suo conceptu formali non includant aliquas perfectiones, per quas possint contrahi v.g. perfectio *animalitatis*, licet idem sit à parte rei cum *rationalitate in homine*, tamen de se & suo conceptu formali non includit *rationalitatem*, ac proinde cum fundamento in re potest concipi sine illâ & sic erit aliquid determinabile per *rationalitatem*. At nullum est fundamentum à parte rei dividendi ens per essentiam in ens determinabile & ens determinans: imò repugnat conceptui talis entis. Et hoc est, quod dicitur cõmuniter, repugnare Deo compositionem ex Genere & Differentia: ratio enim Generis non esset ens per essentiam, cum non includat perfectionem, à quâ possit perfici. In Deo autem nihil potest cum fundamento in re concipi, quod non sit ens per essentiã, & formaliter nullam dicens potentiam, sed solum actum.

Inferes II. cum dicitur; *Deus est Substantia*, non prædicari aliquam substantiam communem, sed substantiam quæ sit Deo peculiaris & infinita, & ex se ens quemadmodum cum dico; *Substantia est ens*, prædico de Substantia rationem, quæ tota est Substantia, non autem communis Substantiæ & Accidenti.

Inferes III. Etiam si possibilis esset creatura aliquo modo infinita, non tamen ideo non posse reperiri in eâ aliquid univocum: quia scilicet ex se & naturâ suâ non esset infinita in omni genere Entis: quia non esset Ens per essentiam, ac proinde posset habere aliquid determinabile: quin imò dicendum esset illam perfectionem infinitam fore tantum

tum infinitum ex accidente, ac proinde essentialiter posse illam convenire cum aliquo finito : quia finitum & infinitum essent extra conceptum essentialem rei.

Statuendum est II. Substantiam prout est quid commune completæ & incompletæ, non posse esse genus supremum Categoriarum *Substantiarum*. Nam quod natura sua & essentialiter est totum per se stans, non potest *in recto* & essentialiter prædicari de eo, quod natura sua & essentialiter est pars componens Substantiam Physicam. At Substantia incompleta essentialiter est pars componens: Substantiam Physicam. Ergo de illa non potest prædicari essentialiter substantia illa, quæ natura sua & essentialiter est totum per se stans. Maj. prob. quia quod sua natura est totum per se stans, habet rationem perfecti: quod vero natura sua est pars componens substantiam physicam, essentialiter est quid imperfectum. At, quod habet rationem perfecti, non potest essentialiter prædicari de eo, quod est essentialiter quid imperfectum : esset enim quid imperfectum & non esset : esset, quia tale est natura sua: non esset vero, quia de eo prædicaretur essentialiter aliquid per se stans & perfectum. Ergo completa substantia de incompleta prædicari non potest *in recto* & essentialiter. At supremum genus prædicamenti *Substantiarum* debet esse natura sua totum per se stans: quicquid enim est verum genus debet esse tale. Ergo non potest illud prædicari de substantia incompleta *in recto* & essentialiter. Ergo non potest esse quid commune *Substantiarum* completæ & incompletæ.

Atque eodem argumento probatam esto, substantias incompletas, quales sunt *Materia* & *Forma*. non reponi in recta serie prædicamenti *Substantiarum* sed solum ad eam revocari quia sunt partes componentes illam substantiam, quæ reponitur in recta serie,

Unde

Unde corrui nova & particularis opinio nobilissimi Philosophi Jacobi Zabarellæ, statuentis; cap. 17. lib. 2. de materia prima, primum & summum genus hujus prædicamenti esse materiam primam. Miror sane, tantum virum non vidisse, se, asserere contradictoria: contradictorium quippe est, dicere materiam primam esse subiectum omnium prædicationum (quod docet Aristoteles 7. Met. t. 8. quemque locum pro se citat Zabarella) & eandem materiam primam esse id, quod de omnibus dicitur, & de quo nihil prædicatur *essentialiter* & *univoce*, quod asserit, qui vult, ipsam materiam primam esse supremum genus prædicamenti *Substantiæ*.

Ex dictis quoque colliges, Differentias substantiales non esse Substantias in recta linea collocabiles. Et probatur ulterius, quia 1. Aristoteles cap. de substant. ait; proprietates quasdam substantiæ non tantum convenire substantiis, sed etiam differentiis, ut; *prædicari de subiecto, & non esse in subiecto*. Ergo Differentiæ non sunt substantiæ. 2. Cum Aristoteles substantiam dividit, sub *secunda* tantum comprehendit *Genera & Species*. Hoc ergo signum est, Differentias non esse substantias. 3. Ex lib. 5. Metaph. Qualitatis primus modus est Differentia substantialis. Sed qualitas non est substantia. Ergo Differentia non est substantia.

Quæres, quo igitur referendæ sint Differentiæ essentielles & specificæ?

Respondeo cum Julio Pacio, eas merito specierum (id est, quatenus constituunt species, & in illis insunt tanquam partes) referri ad Categoriā *Substantiæ*; quia tota species est in hac Categoria. Hinc, cum homo sit in Categoria *Substantiæ*, etiam rationale in eadem erit Categoria.

Statuendum est III. *Substantiam completam & finitam* esse supremum genus hujus prædicamenti: Ratio est, quia illud est supremum genus prædicamenti

camenti *Substantiæ*, quod potest *essentialiter*, in re-
cto & univoce prædicari de omnibus, quæ ponuntur
in recta serie Prædicamenti *Substantiæ*. At Substan-
tia finita & complota est hujusmodi. Ergo Sub-
stantia finita & complota est supremum genus hu-
jus Prædicamenti.

Dices I. Si quid Substantiam infinitam, puta De-
um, excludat à Prædicamento maximè id facit *simp-
licitas & finitas*. At non *simplicitas*: quia Ange-
li, qui ponuntur in Categoriâ, sunt puri & simplices
actus, ut est 9. Met. t. 22. Non etiam *infinitas*, quia,
ex Arist. lib. de lineis infecabilibus, quamvis
linea aliqua esset infinita, poneretur tamen in præ-
dicamento quantitatis. Ergo nihil excludit Deum
ab hoc Prædicamento.

Resp. 1. Deum utramque ob causam excludi. Resp.
2. Simpliciter præcisè sumptam non excludere
Deum forte à Prædicamento sed simplicitatem cum
infinitate conjunctam. Resp. 3. Angelos dici simpli-
ces, quia non componuntur ex materiâ & formâ:
at Deus ne ex genere quidem & differentia com-
ponitur. Resp. 4. Repugnare prædicamenti infinita-
tem *essentialem*, qualis est in Deo, non *accidenta-
lem*, qualis esset in linea. Resp. 5. Lineam infinitam
fore talem *secundum quid*, nempe secundum Quanti-
tatem, & sic alicujus esse imperfectionis capacem,
nempe compositionis ex Genere & Differentia,
quæ in Deum ut perfectissimum, cadere ne-
quit.

Dices II. Omnes substantiæ huc pertinentes non
sunt completæ: nam 1. Genus summum, ut & subal-
terna omnia, sunt incompletæ substantiæ: cum in-
grediantur compositionem inferiorum non minus,
quam Differentiæ, quæ sunt partes. 2. Entia in-
completa non arcentur à ceteris Prædicamentis:
Actio enim & *Passio*, *Linea* & *Superficies*, omnia *Ac-
cidentium abstracta* sunt entia incompleta, & tamen
in Prædicamento ponuntur. Esse autem incom-
pleta,

pleta, patet: quia motus est ens incompletum: est enim actus entis in potentia, quatenus est in potentia. Actio autem & passio nihil aliud sunt, quam motus. Linea & Superficies sunt principia Quantitatis illa Superficie, hæc Corporis. Et formæ substantiales sunt incompleta entia. Ergo multo magis accidentales, quæ sunt abstracta accidentium. Si ergo hæc omnia non arcentur à Prædicamentis non omnes Substantiæ incompletæ à rectâ lineâ prædicamentali videntur rejiciendæ.

Resp. 1. Genera & Species substantiarum esse entia completa: licet enim Genera cum Differentiis ingrediantur compositionem, non tamen concipiuntur ut partes, sed ut entia totalia subsistentia in inferioribus eaque sub se continentia. Secus se res habet in differentiis, concipiuntur enim ut partes, & ut res adjacentes alteri. Resp. 2. Actionem & passionem considerari 1. ut sunt fluxus formæ introducendæ 2. ut respiciunt agens & patiens, seu, ut sunt & dicuntur Actio & Passio. Primo modo sunt entia incompleta, secundo completa. Resp. 3. Lineam & Superficiem, si considerentur absolute & ut Quantitates, esse *directe* in Prædicamento, & entia completa: si vero *ut partes* considerentur, quemadmodum non sunt entia completa ita neque in prædicamento *directe* locum inveniunt. Resp. 4. Accidentium abstracta esse entia completa. Et quamvis formæ substantiales, sint accidentalibus nobiliores, non tamen ideo sunt entia completa, quoniam sunt partes. Confer. capit. præced. quæst. 3.

Dices III. Quod est commune Angelis, Coelis & corruptibilibus corporibus, non potest esse summum Prædicamenti Substantiæ genus. Sed substantia finita & completa est his omnibus communis. Ergo non potest esse summum istorum genus. Major prob. Quod est summum Prædicamenti Substantiæ genus, debet esse univocum. At quod est

est commune Angelis, cœlis & corruptibilibus corporibus non est univocum. Ergo quod est his omnibus commune, non potest esse summum prædicamenti *Substantiæ* genus. Minor prob. quod est commune corruptibili & incorruptibili, non est univocum. Sed quod est cōmune Angelis, Cœlis & corruptibilibus corporibus, est commune corruptibili & incorruptibili. Ergo quod est commune Angelis, Cœlis & corruptibilibus corporibus, non est quid univocum. Major probatur 1. Quæ differunt genere, non habent genus univocum sed corruptibile & incorruptibile differunt genere ex 10. Met. t. ult. Ergo corruptibile & incorruptibile non habent genus univocum Maj. prob. Quorum alia est prædicationis figura, ea non habent genus, univocum. At eorum, quæ differunt genere, alia est prædicationis figura, ut est 10. Met. t. 12. Ergo quæ differunt genere, non habent genus univocum. 2. Quod est corruptibile, non potest esse quid commune univocum corruptibili & incorruptibili. At supremum genus *substantiæ* est corruptibile. Ergo id non potest esse commune univocum corruptibili & incorruptibili. Ergo nihil potest esse commune univoce *Substantiæ* corruptibili & incorruptibile. Minor prob. Quod est susceptivum contrariorum sui mutatione, est corruptibile. At supremum genus prædicamenti *Substantiæ* est *substantia* susceptiva contrariorum sui mutatione ut patet ex vi. *Substantiæ* attributo. Ergo supremum genus prædicamenti *Substantiæ* est quid corruptibile.

Resp. Neg. Maj. Ad probationem illius, concessa Majore, nego Minorem. Ad probationem dico, negandum esse Majorem. Ad primam ejus probationem respondi alibi, distinguendo Majorem, Quæ differunt genere *metaphysico*, non habent genus univocum, Concedo: quæ differunt genere *physico*, non habent genus univocum, Nego Majorem. At corrupti-

corruptibile & incorruptibile differunt genere *physico*, Concedo: *metaphysico* seu *Logico*, Nego Minorem. Quæ sane responsio bona est, & ipsius Thomæ ad locum citatum: minus tamen videtur esse ad mentem Aristotelis: is enim, si ageret de genere *physico*, non videretur probare, quod intendit, nempe non prædicari essentialiter ideas de rebus corruptibilibus: quod tamen intendit & bene probat, ut mox dicitur. Itaque sic videtur respondendum cum Toletio; Quæ differunt genere *generalissimo*, non habent genus univocum, Concedo: quæ differunt genere *subalterno*, non habent genus univocum, Neg. Maj. At corruptibile & incorruptibile differunt genere *subalterno*, Concedo: differunt genere *generalissimo*, Nego Minorem ad probationem Majoris distinguo Minorem, Eorum, quæ differunt genere *generalissimo*, alia est prædicationis figura, Concedo: quæ differunt genere *subalterno*, Nego minorem. Hoc autem modo exponendum esse Aristotelem, probatur tum ex ejus intentione, tum ex verbis quæ habet loco illo citato, nim. lib. 10. Met. t. 26. intendit enim probare non dari ideas platonicas, & ita probat; Si darentur idæ illæ, essent incorruptibiles & prædicarentur essentialiter de sensibilibus & corruptibilibus. At incorruptibile non potest prædicari essentialiter de corruptibili essentialiter, quæadmodum *Spiritus* non potest prædicari de *Corpore*. Ergo non dantur idæ. Major admittitur à Platone. Minorem probat Aristoteles hoc argumento; Quæ genere differunt non possunt de se invicem essentialiter prædicari. At corruptibile & incorruptibile genere differunt. Ergo alterum de altero non potest essentialiter prædicari. Major est certa. Minor probatur textu illo 26. Contraria sunt genere diversa. Sed Corruptibile & Incorruptibile sunt contraria. Ergo Corruptibile & Incorruptibile sunt genere diversa. Hæc est probatio Aristotelis. Quod vero per *Genus* intelligendum sit *subalternum*, mani-

manifestum est ex verbis Aristotelis: sic enim proponit suum Syllogismum; *Contraria specie diversa sunt. Corruptibile & Incorruptibile sunt contraria. Ergo Corruptibile & Incorruptibile genere diversa sunt.* Quæ consequentia nulla esset, nisi idem sit & Species & Genus: hoc autem soli generi subalterno convenire potest: Nam Genus generalissimum, inquit Porphyrius, ita definitur, *quod, cum sit genus, non est species*: speciem autem specialissimam sic definit; *quæ, cum sit species, non est genus.* Media vero extremorum vocat *species & genera subalterna* & unumquodque eorum Genus & speciem. Quod vero Aristoteles in Prædicamento etiam reposuerit Incorruptibilia, manifestum est ex textu 13. lib. 1. Phys. ibi enim refutat Parmenidem, qui volebat; *Principium* esse unum Ens immobile & incorruptibile, quæritque ab illo, quale sit Ens? cum enim *Ens* dicatur multipliciter, id est, dividatur in diversas Categorias, nimirum *substantiæ, Quantitatis, Qualitatis &c.* quærit, ad quam Categoriam velit suum *Principium* pertinere? Hoc autem quærere esset absurdum, nisi supponeretur; tale Ens ad aliquam Categoriam pertinere.

At contra datam explicationem opponi potest, quod dicit Philosophus cap. 4. t. 12. lib. 10. Metaph. nempe illa genere differre, quorum non est mutua generatio. At corruptibilis & incorruptibilis non est mutua generatio. Ergo genere differunt. Sed respondeo eadem distinctione Generis in generalissimum & subalternum: Concedendum enim est; ea, quorum non est mutua generatio, genere ab invicem differre *subalterno*: negandum autem, differre *generalissimo*. Et quia, quæ Genere differunt, possunt constituere varias Prædicamenti coordinationes, quarum principia sint illa genera, quæ ab invicem differunt, & quia sub *summo* Prædicamenti genere possunt aliqua differre genere, ideo
in

in eodem Prædicamento possunt esse variæ coordinationes Prædicamenti, quarum principia non prima simpliciter, sed subalterna sint illa genera, quæ ab invicem differunt: sint, inquam, principia respectu illorum, quæ sub se habent. Hac distinctione explicantur & conciliantur multa loca Aristotelis.

Ad id, quod dicitur; illa omnia, quæ differunt genere, non habere eandem prædicationis figuram, utere eâdem distinctione; quæ differunt genere *generalissimo*, Concedo: quæ non differunt genere *generalissimo*, sed *subalterno* tantum, Nego. Vel certe *prædicationis figura* sumenda est pro coordinatione Prædicamenti: quemadmodum enim in eâdem Categoriâ possunt esse variæ coordinationes, ita poterunt esse variæ prædicationis figuræ, una respondens Generi *generalissimo*, aliæ subalternis seu sub summo illo positis.

Ad secundum argumentum, quo probatur, nihil esse Corruptibili & Incorruptibili univocum, duplex est responsio: prior, Cœlos & Angelos esse susceptivos contrariorum, si non *positivorum*, saltem *privativorum*, cum aliquâ sui mutatione: atque ita neganda est Minor. Ad probationem ejus distinguenda est Major: Quod est susceptivum Accidentium verè contrariorum & corrumpentium est corruptibile, Concedo: Accidentium non verè contrariorum, non corrumpentium (qualia sunt in Angelis *velle & nolle* aliquod objectum, in Cœlo *lumen & privatio luminis*) Nego Majorem. Eadem distinctio applicanda est Minori, quâ dicitur; supremum genus prædicamenti *Substantiæ* suscipere contraria cum sui mutatione, contraria *corruptiva* vel *non corruptiva*, Concedo: tam *corruptiva*, quàm *non corruptiva*, Nego Minorem.

Verùm licet hæc responsio probabilis sit, propter authoritatem multorum Aristotelis Interpretum, minus tamen viderur congruere menti Aristotelis: si enim negat Aristoteles, hanc susceptionem

nem contrariorum, quam dicit esse proprietatem vel attributum *Substantia*, convenire *Orationi* suscipienti veritatem & falsitatem, cò quòd ipsa non mutetur, etiam negabit Cœlis & Angelis convenire talem proprietatem, quia non suscipiunt contraria cum sui mutatione. Itaque probabilius responderis, distinguendo Minorem hoc pacto; Supremum genus Prædicamenti *Substantia* est Substantia susceptiva contrariorum, prout hoc loco instituitur Prædicamentum, Concedo: prout institui potest, & instituitur ab Aristotele l. 1. Phys. t. 13. & lib. 3. Phys. cap. 1. Nego Minorem. Dico autem; prout hoc loco instituitur *Prædicamentum Substantia*: cùm enim Aristoteles hic rudem quandam cognitionem rerum seu primarum notionum in Categorias digestarum instituat, & eam quidem, quæ conducit ad finem Logicæ, non debuit agere de aliis Substantiis incorporeis aut incorruptibilibus, quæ sunt minus notæ & ad negotium Logicum minus pertinentes: quod patet ex ipsis exemplis *Substantia corporea*, & illâ proprietate, quam dicit convenire soli & omni *Substantiæ*, nempe esse susceptivam contrariorum cum sui mutatione: quæ proprietas, si propriè loquamur, solis convenire potest Substantiis corruptibilibus. Hæc fusius atque operosius ad tertium istud argumentum, ut non tantùm constet, quid ad loca ex Aristotele allata responderi possit, sed etiam, quæ ipsius Philosophi mens sit, adeoque quid responderi debeat.

Quæres hic obiter, An ex sententiâ Aristotelis directè in Categoriâ ponantur Angeli?

Resp. Non: quia dicit, Intelligentias esse puros actus, & nullo modo compositos, & non distingui in simplicitate à Deo. Deinde de Intelligentiis eodem loquitur modo, quo de Deo. At Deum excludit à Prædicamento. Ergo & Intelligentias. Major probatur ex Metaphys. ubi non ponit aliud discrimen inter Deum & Angelos, quàm quod Deus, quem

primam

primam vocat *Intelligentiam*, moveat primum mobile : cæteræ vero intelligentiæ reliquos orbes. Et quamvis velet, reliquis Intelligentiis præesse primum, in eo tamen statuit omnes convenire, quod sint puri actus.

Dices : Aristoteles in *Metaphysicis* ait; *Dæmonia* esse in *Categoria Substantia*, & in lib de divinat. per somnium cap. 2. meminit eorum perinde, ac si essent corpora. Resp. 1. Aristotelem ibi ex sententia non sua, sed Platonis esse locutum, quæ Angelos tenuissimis putabat esse corporibus. Resp. 2. Licet Aristoteles admitteret ejusmodi dæmonia, non tamen ejusdem essent naturæ cum Angelis : nam Angeli incorporei penitus sunt ex ejus sententiâ. Quod si qua alia ex Aristotele deprompta loca nobis adversari videntur, respondemus, Philosophum istis locis nomen *Substantia* generaliter sumpsisse, prout nimirum est genus analogum.

III. An *Substantia* dividi possit in *Completam* & *Incompletam* ?

S*ubstantia* latè sumpta, prout opponitur *Accidenti*, dividi solet in *Incompletam*, & *Completam*.

Completa substantia vel est, vel intelligitur per modum totius seu integræ substantiæ, & interdū (ut hoc loco) sola per antonomasiam *Substantia* vocatur. Unde Arist. cap de Subst. Differentias negat esse Substantias, puta *completas* seu *categoricas*. Incompleta vero substantia dicitur omnis illa, quæ vel pars est Substantiæ completæ, ut *Materia* & *Forma* corporis naturalis, *brachium* item, *caput* &c. vel certè modum partis obtinet, ut *Differentia substantialis*.

Ex qua declaratione intelliges, dupliciter substantiam dici posse *completam*, vel *incompletam*, *Physice* scilicet & *Metaphysice*. Physice completa dicitur, quæ constat omnibus substantiis incompletis, quibus

quibus indiget, ut in suo esse fit consummata: sive, quæ omnem includit perfectionem ad integritatem vel complementum Substantiæ necessariam. Explicatur id forsitan commodius per negationem, si dicamus; illam esse substantiam *Physicè* completam, quæ *per se* ad alterius Substantiæ realem compositionem seu constitutionem non refertur: hoc namque ipsum necessum est, ut talis Substantia in se habeat, quicquid ad completam Substantiæ constitutionem judicatur esse necessarium. Sic *corpus naturale* compositum ex *materiâ* & *formâ* completa Substantia est. At Substantia *Physicè* incompleta dicitur, quæ vel est pars Physica Substantiæ, vel substantialis modus, vel terminus Substantiæ concurrens aliquo modo ad ejus complementum. Sic imprimis dici potest Substantia incompleta ipsa Substantia *in fieri* seu ipsam *fieri substantiale*, prout est via ad talem terminum aut dependentia ejus à suâ causâ: deinde *Forma* & *Materia*, quæ sunt partes essentielles composiri Physici, sunt *Physicè* incompletæ substantiæ. Idem judica de partibus integranibus. Tandem tota natura, v.g. *humanitas*, comparata ad *suppositum*, Substantia incompleta vocari consuevit: comparatur quippe illa ad hoc tanquam pars, quæ per Subsistentiam amplius completur. Unde & Subsistentia ipsa est substantia incompleta seu aliquid incompletum *Physicè* in genere *Substantiæ*.

Physicum hîc vocamus id, quod est à parte rei absque operatione intellectus, sive interim illud sit considerationis Metaphysicæ, ut *Substantia*, *Suppositum* &c. sive Physicæ, ut *Materia* & *forma*. Atque ita subsistentiam *Physicè* incompletam dicimus esse eam, quæ ex suâ entitate in reipsâ non habet, quicquid ad substantiæ complementum intra ipsum substantiæ genus est necessarium.

Dices: Hinc videtur sequi, guttam aquæ separaram

ratam & hominem mutilum, cui deest v. g. brachium aut digitus, non esse substantias completas, atque adeo nec locum per se habere in Prædicamento.

Resp. Guttam aquæ separatam esse substantiam completam: quia licet, quando conjungitur cum aliâ aquâ, constituat unam Substantiam completam, *per se* tamen & *ex naturâ suâ* non postulat conjunctionem cum aliâ aquâ: in se quippe integram habet aquæ substantiam, & proprium suppositum atq; intrinsecum terminum suum: & ideo, quamdiu alteri non conjungitur, retinet statum ac denominationem *Substantiæ completæ*. Unde vides, quamlibet aquæ partem à toto suo seiunctam locum habere *per se & directe* in Categoriâ *substantiæ*: toti vero conjunctam, minime. Et idem esto iudicium de partibus aliarum substantiarum homogenearum. *Homo vero mutilus* videtur esse substantia *Physice* incompleta, sicut & equus, & quælibet alia substantia heterogenea, cui pars aliqua deest. Non enim est par ratio substantiarum *homogenearum* & *heterogenearum*: nam illæ ad sui complementum non requirunt certum aliquem partium numerum, cum omnes earum partes sint ejusdem penitus rationis: hæ autem certum partium numerum, & in singulis partibus determinatam requirunt magnitudinem, ad perfectam & substantialem integritatem. Quare si vel una pars eis desit, vel singulæ non obtineant debitam magnitudinem, non erunt substantiæ *Physicè* completæ. *Homo* tamen *mutilus* est substantia *Metaphysicè* completa: quia omnem habet compositionem *Metaphysicam*, quæ in substantia *Metaphysicè* completa reperiri potest, & quia omnia substantialia prædicata superiora de illo simpliciter enunciantur. Unde & in Categoria *per se & directe* collocatur: cum totam & integram hominis essentiam contineat.

Ex

Ex quo colliges, Qualitates, quæ sunt intentionis & remissionis capaces, licet quodammodo *Physice* & *entitative* sint incompletæ, cum non obtinent totam intensionem gradualem, esse nihilominus *Metaphysice* completas, & *per se* in Prædicamento *Qualitatis* reponi: quia essentialem suæ speciei perfectionem totam possident.

Jam vero illam Substantiam dico *Metaphysice* seu *Logice* completam, quæ concipitur per modum totius & integræ substantiæ. Ita se habet species specialissima, v. g. *homo*: Genus item subalternum, ut *corpus*, *animal* &c. quia omnis substantia, quæ ponitur in rectâ lineâ prædicamentali, concipitur per modum totius & integræ substantiæ, & includit vel *distincte*, vel *confuse*, quicquid ad complementum substantiæ requiritur, ideoque prædicatur *in quid*: quia saltem in confuso dicit totum, quod est in inferioribus. Illam verò *Metaphysice* dico incompletam substantiam, quæ concipitur per modum partis substantialis *Metaphysicæ*, qualis est *substantialis differentia*.

Quæres hic I. An Genus generalissimum substantiæ sit substantia *Metaphysicè* completa, an incompleta?

Resp. Quamvis ex alibi dictis facile sit hunc scrupulum eximere, uberioris tamen explicationis ergo dico, adhibendam esse distinctionem: potest namque genus generalissimum, non minus quam subalternum, bifariam considerari. 1. prout habet rationem partis. 2. ut rationem obtinet totius. Primo modo neque est substantia completa, neque in Categoria locum invenit: secundo vero modo & est Substantia *Metaphysice* completa, & *per se* in Prædicamento collocatur.

Dices: Nulla Substantia *directe* contenta sub illo supremo genere est Substantia completa ex vi solius istius generis, sed necessarium est adjungi differentiam, qua compleatur. Ergo signum est, genus il-

lud

Id præcisè sumptum non esse substantiam completam: alioquin ex sola ipsius vi quælibet Substantia haberet rationem Substantiæ completæ.

Resp. concedendo, nullam substantiam particularem esse completam ex vi solius generis *præcisè & secundum suum formale significatum* sumpti: quia sic genus, siue illud generalissimum sit, siue intermedium, habet rationem partis *actualis*, & concurrat tantum ad constitutionem sui inferioris. Nego tamen inde sequi, hæc prædicata esse Substantias *Metaphysice* incompletas: quia non est necessum, ut *formaliter & expresse* includant, quicquid in re ipsa ad complementum substantiæ est necessarium: sed sufficit, si *confusè* illud includant, inque per modum totius subsistentis.

Quæres II. Quid sit discriminis inter Genus & Differentiam quoad propositum? & hæc non minus videtur ut Substantia completa spectari posse.

Resp. Genus, siue ut pars habetur, siue ut totum, semper considerari ad modum *per se stantis & subsistentis*: Differentiam vero concipi per modum *formæ & qualitatis*, adeoque potius habere modum *adjacentis & incubantis* alteri, quam *subsistentis et sustentis*. Quare, licet in re Differentia dici possit substantia completa, quia non est aliud ab ipsamet specie; *Metaphysice* tamen, et *secundum modum concipiendi nostrum*, meritò excluditur à ratione substantiæ completæ.

Quæres III. Qualis sit divisio substantiæ in Incompletam & Completam?

Resp. I. Non posse eam esse per modum *Generis* quia non potest habere Differentias Substantia, quæ sint extra rationem Substantiæ: Differentiæ autem *divisivæ* sunt extra rationem Generis.

Resp. II. Divisionem *substantiæ* in Incompletam & Completam *Metaphysicè* non esse divisionem *Analogi in Analogata*, sed esse quasi *Subjecto in Accidentia*

cidentiarationis, seu per varias demonstrationes sumptas ex modo concipiendi nostro : *homo* namq; & *rationale* non sunt duæ substantiæ , sed una, quæ sub conceptu *hominis* dicitur *completa*, sub *rationalis* autem conceptu *incompleta*.

Resp. III. Divisionem Substantiæ in Incompletam & Completam *Physice*, si dicatur *Incompleta* ex defectu modi substantialis, qualis est v. g. *humanitas* carens propriâ subsistentia, non esse *analogicam*, sed *univocam* : *humanitas* enim includit totam entitatem, essentialem hominis. Quod si substantia *incompleta Physice* dicatur ex defectu alicujus partis integrantis, neque sic intercedit analogia inter illam & substantiam completam : sed tunc demum, si substantia dicatur incompleta essentialiter, ut *Materia* & *Forma*, quæ respectu completæ substantiæ sunt *analogice* Substantiæ.

IV. Quomodo se habeat divisio substantiæ in Primam & Secundam ?

Notandum I. substantiam dici posse primam tribus modis 1. in efficiendo: sic *Deus* est prima substantia, quia reliquas omnes produxit. Atque ita nomen hoc usurpavit Aristoteles in calce cap. 13. lib. de Interp. 2. in prædicando, & sic summum genus hujus Prædicamenti est prima substantia. 3. in subjiciendo: quomodo Individua sive singularia hujus prædicamenti sunt primæ substantia, quia primo substant & subjiciuntur. Ita hic sumitur.

Notandum II. Primam substantiam Aristoteli esse, quæ neque de subiecto aliquo (essentiali seu prædicationis) dicitur, neque in subiecto aliquo (accidentali seu inhesionis) est : ut omnis substantia singularis, sive quæcunque substantia apud Grammaticos nomine proprio aut æquipollente significatur. Hæc non dicitur de aliquo subiecto : quia,
cum

cum sit singularis, non habet inferiora sibi sub-
strata, de quibus essentialiter prædicetur. Non est
autem in aliquo subiecto, cum sit Substantia, cujus
est per se existere.

Notandum III. Hanc descriptionem, quamvis
fiat per negationes, *virtute tamen esse positivam*: ha-
bent enim illæ vim affirmationum: significant quip-
pe *singularitatem & subsistentiam*: nam $\tau\delta$ non dici
de subiecto idem est, quod *singulare*: $\tau\delta$ non esse in
subiecto idem est, quod *per se subsistere*.

Dices: Scientiæ non sunt de singularibus. Ergo
hic malè agitur de Substantiâ primâ, quæ singularis
est.

Resp. Dist. Ant. non sunt scientiæ de singulari-
bus *materialiter* sumptis, id est, de exemplis sin-
gularium, ut *Aristotele, Platone &c.* Concedo: non
sunt de singularibus *formaliter* consideratis, neque
de ipsâ singularitate in abstracto, Nego. Antecedens
& Consequentiam.

Notandum IV. *Substantias secundas* Aristoteli
dici *Species*, in quibus speciebus insunt, quæ pri-
mum Substantiæ dicuntur, hæ, inquam, Species &
harum specierum Genera: ut, *quidam homo* est, tan-
quam in specie, in *homine*: Genus verò speciei est
animal. Hæ igitur secundæ Substantiæ dicuntur, ut
animal. Itaque Substantia secunda est res univer-
salis per se subsistens, sub cuius amplexu primæ Sub-
stantiæ continentur, quæque non est in subiecto,
dicitur tamen de subiecto.

Dices: Substantiæ secundæ sunt in primis, ut *a-*
animal & *homo* in *Socrate*. Ergo primæ, vel quæ
primum Substantiæ dicuntur, non sunt in secun-
dis.)

Resp. Neg. Conseq. aliter enim in illis hæ, aliter il-
læ in his insunt: Primæ sunt in Secundis ut particu-
laria in universalibus: sive (ut loquuntur Scholæ)
tanquam *partes subiectivæ in toto attributivo*. Secun-
dæ autem sunt in Primis, ut in *subiectis prædicati-*

onis five attributionis: id est, in inferioribus. Vel prima Substantia est in secunda non *actu essendi* (sic enim secunda continetur in prima) sed *potentia prædicandi*.

Notandum V. Varias esse causas, cur *Substantia singulares* dicantur primæ: *universales* autem nominentur secundæ: nam 1. Substantiæ singulares primo substant Accidentibus, ita ut inter Substantias nulla prius substat, quam illæ: universales autem substant non primo, sed gratia singularium. Unde sola singularia sunt primum subiectum *inexistentiæ*: Universalia vero sunt subiectum *convenientiæ potentialis*. 3. Existentiæ *actualis* primo competit singularibus, deinde universalibus. 4. *Re* pariter & *ratione* singulares Substantiæ subsistunt: universales autem substantiæ *reipsâ* non subsistunt sed sola ratione. Quod autem *re* & *ratione* tale est, id primo tale est: quod vero *ratione sola*, id secundo loco tale est. 5. *agere* maximè est singulare: Actiones enim omnes & generationes sunt singulare: 6. Substantia prima est principium secundarum. 7. & primum sensibus nostris est obvia.

Dices: universale est prius suis singularibus. Ergo prius Accidentibus, saltem propriis, substat Secunda quam Prima Substantia.

Resp. Dist. Ant. quoad *potentialem existentiam*, Concedo; quoad *actualem*, Nego Antecedens & Consequentiam.

Dices: cum Universale sit eadem res cum singulari, eodem momento existit, quo singulare. Ergo Universali æquè cito inexistit Accidentis, ac Singulari.

Resp. Distinguendo Consequens æquè cito, id est, *simul tempore*, Concedo: *simul natura*, Nego consequentiam: Universali enim inest Accidentis *mediate* & *remotè*: singulari vero *immediate* & *proxime*: Hisce positis & notatis.

Quæritur qualis sit hæc divisio?

Varie

Varie sunt super hac re sententiæ: duæ magis celebres. Prior Burlei & quorundam aliorum statuentium, hanc divisionem esse Subiecti in Accidentia. Posterior est Thomæ & aliorum asserentium, hanc divisionem esse Analogi in Analogata. Ut statuatur, quid tenendum sit,

Observa, præter jam notata, posse considerari *Substantiam* & prout subest *Accidentibus*, & prout subest *prædicationibus essentialibus*. Si consideretur præcisè, prout subest *Accidentibus*, non potest inde sumi divisio in *primam* & *secundam*: quia tam *Secunda* subest *Accidentibus*, quam *Prima*. Si vero consideretur, prout subest prædicato essentiali, sic primum genus *Substantiæ* non erit *Substantia*. Itaque simul conjungendi sunt illi duo respectus, ita ut *secundæ Substantiæ* dicantur *Substantiæ*, quia substant *Accidentibus* & dicantur *Secundæ*, quia prædicantur de primis: item *primæ Substantiæ* dicantur *Substantiæ*, quia subsunt *Accidentibus* & dicantur *primæ*, quia sunt subiectum, de quo prædicantur *secundæ*. Hoc posito,

Resp. I. Divisum huc divisione esse *Ens*, quod *substat Accidentibus*, non qua substat accidentibus, sed qua potest subijci & prædicari essentialiter: membra autem dividenda esse *id*, quod *subijcitur essentialiter*, & *id*, quod *prædicatur essentialiter*.

Resp. II. Divisionem hanc esse *Subiecti in Accidentia*: quia una & eadem res substantialis dicitur *prima* & *secundum* diversos respectus rationis: *prima* quidem, quia subijcitur, seu qua subijcibilis: *secunda* vero quia prædicatur seu qua prædicabilis est.

Resp. III. Divisionem hanc esse *Analogi in Analogata*, & quidem *analogia mixta*, primo quidem *proportionis*, quia quemadmodum *prima* subijcitur, ita *secunda* prædicatur: deinde *attributionis*, quia *primario* tributum est nomen *Substantiæ* illi,

quæ dicitur prima, & secundariò illi, quæ dicitur secunda, sc. per attributionem ad primam, tanquam ad id quod habet aliquam rationem causæ subjectivæ seu materialis. Concludendum ergo est, Substantiam Categoricè dici Substantiam, per respectum ad Accidens cui substat: dici vero primam & secundam, per respectum prædicationis & subjectionis essentialis.

Dices I. Divisio hæc non est bona: quia membra non sunt opposita: unum enim oppositum de altero opposito prædicari nequit: Hic vero unum membrum divisionis de altero prædicatur, Substantia nempe secunda de primâ.

Resp. Et divisionem esse bonam & membra esse opposita non quidem *realiter* & *materialiter*, sed tamen *formaliter* sive *secundum rationes formales*, quibus concipiuntur: quæ oppositio sufficit in membris bonæ divisionis.

Ad probationem respondeo per distinctionem: unum oppositum *materialiter* sumptum de altero prædicari nequit, Nego: *formaliter* sumptum, Concedo: Hic vero Substantia secunda *materialiter* sumpta prædicatur de prima itidem *materialiter* sumptâ: vera enim est hæc propositio; *Socrates est homo*. At *formaliter* sumpta secunda Substantia, de prima non prædicatur: quia falsa est hæc prædictio; *Substantia prima est secunda*. Verbo. Res, quæ denominatur secunda Substantia, dicitur de illa re, quæ vocatur prima Substantia: sed secunda Substantia, quatenus est secunda, non dicitur de primâ, quæ prima est.

Dices II. Quod hic dividitur, vel est substantia universalis, vel singularis. At neutrum dici potest: tum quia totum divisum coincideret cum altero membro: tum quia, si divisum esse Substantia universalis, non posset dividi in primam & secundam: cum omnis substantia universalis sit Secunda: sicuti neque ita dividi posset, si divisum esset Substan-

tia singularis : quia omnis substantia singularis est prima.

Resp. Id, quod dividitur, neque esse universalem Substantiam neque singularem, sed Substantiam secundum rationem & officium subsistendi & substandi unde sensus divisionis est; Substantiarum alia *primario* subsistit & substat, alia *secundario*, quantum attinet ad exercitium subsistendi & substandi.

Urgebis : Semper id, quod dividitur, est commune. Ergo substantia, quæ dividitur, est quid commune.

Resp. Non hic dividi Substantiam *secundum suam essentiam*, sed *secundum proprietatem* aliquam singularis substantiæ, quæ, cum aliquo modo redundet in substantiam universalem, aliquo modo est communis utrique, sed non per modum Generis aut Speciei nec omnino per modum Substantiæ universalis.

Quæres hic I. an, quod ait Aristoteles, sublati primis Substantiis, tollantur reliqua? Resp. Omnino : nam sublato eo, quod reliquis omnibus substat, tolluntur reliqua omnia. Atqui substantiæ primæ substant reliquis omnibus quia substantiæ secundæ de illis dicuntur, & omnia accidentia illis inhærent. Ergo, sublati primis Substantiis, tolluntur reliqua omnia.

Dices I. At reclamationem Porphyrius, qui cap. 8. dicit sublato genere tolli speciem : at, sublata specie, non tolli genus Ergo simili modo, sublata prima Substantia, nec tolluntur secundæ, nec accidentia.

Resp. I. Porphyrium intellexisse *essentiam*, Aristotelem vero *existentiam*, adeo ut sublati primis Substantiis, tollantur reliqua omnia secundum *existentiam*, non autem secundum *essentiam*.

Resp. II. Distinguendo consequens: est enim verum, si intelligatur de una prima Substantia: quia

v. g. homo non perit per hoc, quod Joannes intereat, & ita rectè sequitur ex illo Antecedente. Est autem falsum, si intelligatur de omnibus Substantiis simul sumptis : sicut & Antecedens in tali sensu intellectum est falsum : sublatis enim omnibus speciebus simul, tollitur genus sed non tollitur, unâ aliqua specie sublata. Ergo sicut sublatis omnibus speciebus, tollitur genus : ita, sublatis omnibus Substantiis primis perit secunda.

Dices II. Prius non pendet à posteriori. At Substantiæ secundæ sunt priores primis: ab his enim ad illas valet consequentia. Ergo Substantiæ secundæ non pendent à primis. Ergo, sublatis primis, non tolluntur secundæ.

Resp. I. Dist. Maj. prius non pendet à Posteriori, Concedo : alio modo, Nego Majorm. Arque hinc fit, ut secundæ Substantiæ pendeant à primis *quoad existentiam*, non *quoad essentiam* : secundum hanc enim priores, secundum illam posteriores.

Resp. II. Dist. Min. *secundum rationem*, Concedo, *secundum rem*, Nego. Ad probationem dico ; Superiori posse concipi sine inferioribus *cognitione confusâ*, non *distinctâ*.

Quæres II. An inter Substantias species magis sint Substantiæ, quam genera? Resp. Maximè: nam i. quæ propius accedunt ad primas Substantias, ea magis sunt Substantiæ, quam quæ ab illis longius abiunt: at species propius accedunt ad primas Substantias, quam genera: melius enim & aptius declarant naturam earum : hæc enim melius & aptius declaratur per id, quod est magis propriū, quam per id quod est communis. At Species est magis propria primis Substantiis: Genera vero communiora. Ergo primarum Substantiarum natura melius & aptius declaratur per speciem, quam per genus natura v. g. Socratis melius per *hominem*, quam per *animal*. Ergo species magis est Substantia quam genus,

genus. 2. Quod similis est primis substantiis id magis est substantia, quam quod est dissimilis. At species sunt similiores primis substantiis quam genera. Ergo species sunt magis substantiæ, quam genera. Minor probatur quia quod pluribus subjicitur, id est similis primis substantiis quam quod paucioribus. Atqui species pluribus, genus paucioribus subjicitur ergo species similior est primis substantiis quam genus. Ratio Majoris est, quia omnia alia entia vel dicuntur de primis substantiis, vel illis insunt.

Quæres III. Cum species sit magis substantia, quam Genus & genus inferius quam superius, cur non multiplicetur substantiarum numerus ita, ut species dicatur secunda, Genus tertia substantia, Genus superius quarta, & sic deinceps?

Resp. Individuum dicitur prima substantia, non ideo tantum quod magis sit substantia, quam genus & species, sed etiam, quia est ultimum subiectum, de quo omnia dicuntur, & in quo insunt omnia. At secunda est subiectum, in quo quæ recipiuntur, dependenter à prima substantia recipiuntur.

Quæres IV. An unum Individuum sit magis substantia, quam aliud?

Resp. Nequaquam: nam 1. omnia æquè existunt per se. 2. æquè independenter unum ab alio secundis substantiis substernitur & sustinet accidentia.

V. An Attributa Substantia recte assignentur?

Aristoteles sex assignat substantiæ attributa, quæ hic paucis explicanda veniunt. Primum itaq; Attributum sic habet; *Commune est omni Substantia non esse in subiecto*: id est, nulla substantia est in subiecto, sc. *Physico, inhesionis & in quo*: subsistunt enim substantiæ per se, sunt ipsa subiecta & sustinent accidentia. Hoc tamen non impedit, quo

minus aliqua Substantia puta secunda, sit in sub-
jecto Logico; *prædicationis five attributionis*: & de
quo.

Notandum autem est I. hoc attributum non posse
a priori de substantiâ demonstrari est enim negatio
quædam, quæ immediate profluit ab ipsa essentia
Substantiæ eo modo, quo ab essentia hominis im-
mediate profluit hæc negatio *non-brutum*: nam
hoc ipso quod aliquid est homo, est non brutum.
Probat tamen Aristoteles illud inductione perfecta:
nam nulla prima substantia est in subiecto, ut &
nulla secunda. Ergo omnis substantia hoc habet,
ut in subiecto non sit. De primâ Antecedentis parte
nemo ambigit. Secundam vero partem probat
1. Inductione hac imperfecta; Homo non est in
subiecto & animal non est in subiecto. Ergo nulla
secunda Substantia est in subiecto. 2. hoc Syl-
logismo; Nulla entia in subiecto possunt *univoce*, id
est, secundum nomen & definitionem prædicari de
omni suo subiecto. Omnes autem secundæ Substan-
tiæ possunt *univoce* prædicari de omni suo subje-
cto. Ergo nullæ secundæ Substantiæ sunt entia in
subiecto.

Dices: Nix non modo dicitur alba, sed etiam
colorata disgregativa visus. Sed esse coloratum dis-
gregativum visus est ratio & definitio albi, quod est
accidens. Ergo accidens, five ens in subiecto, præ-
dicatur secundum nomen & definitionem.

Resp. Cum nix dicitur alba &c. accidens prædi-
cari secundum eandem definitionem *accidentalem*,
non *essentialem* subiecto, adeoque *extrinsece* & se-
cundum *nomen* tantum. Nam licet definitio Acci-
dentis concreti possit de subiecto prædicari non ta-
men ut est definitio, hoc est, ut explicans ejus es-
sentiam. Illud autem secundum rationem de ali-
quo prædicatur, quod ejus naturam & essentiam
explicat. Eodem recidit, si dicas; Accidentia re-
spectu Substantiæ non dici propriè de subiecto,
quia

quia non dicuntur de illa, tanquā de natura inferiori: sed tantum de illa dici *denominativē*, non quod solū nomen Accidentis prædicetur: nam etiam prædicatur res ipsa tali nomine significata: sed quia prædicatur tantum *extrinsece*, & non *essentialiter*. Addit Aristoteles, quādam Accidentia ne quidem nomine tenus prædicari de subiectis *inhæſionis*: quod intelligunt interpretes de *abstractis* Accidentium; cuiusmodi est *albedo*, itemque de illis, quæ non habent nomen concretum usitatum, ut *virtus*, vel, si habent in substantias non cadit, sed in ipsa Accidentia, ut inhærent. Atque ita distinguit Aristoteles substantias secundas ab Accidentibus, quod illæ de primis dicuntur secundum nomen & definitionem sive rationem: hæc vero secundum nomen quidem aliquando, numquam autem secundum rationem, quæ sit essentialis substantiæ.

Notandum II. Hoc attributum *omni* quidem substantiæ convenire, non tamen *soli*: quia convenit quoque differentiis substantialibus, quæ tamen substantiæ non sunt; id est, *per se & directe* seu *in recta serie Prædicamenti substantiæ* non collocantur, licet interim *indirecte & in serie collateralis* locum habeant.

Dices: Aristoteles cap. de Subst. partes substantiarum vocat substantias. Ergo & Differentiæ erunt substantiæ.

Responderi forsitan posset, textum Aristotelis esse corruptum. Sed, quia idem habent omnes collatores, tam Græci quam Latini; Dicendum videtur, Philosophum, in Antecedente, nomine *substantia* intelligere, quicquid ponitur in ista Categoria *directe per se*, vel *reductivè*: quomodo Genera, Species, Individua & Partes collocantur in Categoria, Genera quidem species & individua *per se*: partes autem *reductivè*, sed tamen *directe*, ac proinde Differentias non appellari substantias ab Aristotele, quod *indirecte & aliter* ponantur.

Ex dictis colliges hoc attributum esse *Proprium secundum modo*, extendendo nomen *Proprii* latius, quam illud sumpsit Porphyrius : is enim illud restringit ad solam speciem infimam : hoc vero loco etiam ad ipsum Generalissimum genus extenditur idem esto iudicium de reliquis attributis.

Est porro hoc attributum commune, quatenus est affectio omnium substantiarum : est autem proprium, quatenus non inest Accidentibus.

Secundum attributum est ; *Omnia univocè à Substantiis dicuntur* : id est prædicatur substantia univocè, tanquam univocum univocans essentialè, de illis omnibus univocatis essentialibus, de quibus *directè & artificiosè* dicitur, ita ut hic univocè prædicari non tantum opponatur ei, quod est *equivocè prædicari*, sed etiam *trans denominative prædicari*, tanquam denominativum de suis denominatis. Sicut enim Aristoteles in Ante-Prædicamentis sola definiit Univocata essentialia : ita hic intelligit prædicationem univocam eam, qua univocans essentialè de suis univocatis essentialibus prædicatur. Denominativum autem prædicatur accidentaliter de suis denominatis.

Probatur attributum hoc modo ; omnia de quibus prædicantur substantiæ, sunt vel species, vel Individua essentialiter iis subjecta. Atqui omnia talia Individua & species univocè subijciuntur substantiis. Ergo omnia, de quibus substantiæ prædicantur univocè subijciuntur substantiis. Ergo substantiæ prædicantur univocè de iis de quibus prædicantur.

Hoc attributum non est vera proprietas eorum, quæ *directè* in Prædicamento ponuntur *Substantia* : tum quia non convenit illis solis, cum conveniat etiam differentiis essentialibus : imo & in Accidentium Categoriis superiora de inferioribus univocè prædicantur : tum quia non convenit omnibus

substantiis simpliciter, sed iis tantum, quæ aptæ naturæ sunt prædicari directe & artificiose, cuiusmodi sunt solæ secundæ substantiæ: primæ enim non prædicantur cum prædicari proprium sit naturæ universalis.

Dices: Nec Differentiæ, nec summa genera prædicari possunt univoce: quia non possunt definiri, adeoque nec secundum definitionem prædicari.

Resp. Sufficit si natura illorum explicetur per descriptionem.

Tertium attributum his verbis concipitur; *Omnis substantia hoc aliquid significare videtur*. Id est quippiam certum determinatum, singulare, unum numero quod veluti ad sensum & digito demonstrari potest, atque per se actu independentem & ultimo coheret: τὸ enim hoc singularitatem, τὸ aliquid substantiam designat. Hoc ergo aliquid idem est, quod singularis substantia.

Unde colliges, hoc attributum, quamvis soli conveniat substantiæ, non tamen omni convenire substantiæ: secunda namque substantia non significat hoc aliquid, aut unum numero, sed potius quale quid: cum enim universalis sit, species nimirum vel genus, per intellectum demonstrari potest, ad sensum non potest. Et certe cum secunda substantia aliquo modo imitetur Accidens, quia sine prima esse non potest (destructis quippe primis substantiis, nihil est reliquum) recte dicetur significare quale quid: quid, quia significat substantiam, quæ est quid, five aliquid: quale vero quia Accidens imitatur, quæ quale significant. Quamvis interim plurimum sit discriminis inter secundam substantiam & Accidens: hoc enim est in prima substantia, ut in subjecto intentionis: illa vero ut in fundamento seu subjecto attributionis.

Quod si tamen secundæ substantiæ aliquando videntur significare hoc aliquid, id accidit (inquit

quit Philosophus) ob appellationis figuram, quia scilicet primas Substantias plerumque nominibus secundarum vocamus, ut cum dico; *novi hominem*, vel qui a, cum sint nomina absoluta, significant secundam Substantiamper se, quasi in nullo, existere.

Notandum hic est, hoc attributum, ut proponitur, non ipsis Substantiis, sed earum nominibus competere: nominum enim seu vocum est significare, non rerum. Facile tamen ipsis accommodabitur Substantiis, si per *significare hoc aliquid* intelligas *esse hoc aliquid*.

Notandum est porro; *non videtur* non significare hic modestiam, vel etiam assertionem aut iudicium Aristotelis, quasi ipse judicaverit, omnem Substantiam hoc aliquid significare: sed potius vocabulum hoc denotare apparentiam, ut sensus sit; *Omnis Substantia primâ fronte apparet significare hoc aliquid*.

Quartum attributum; *Substantiis nihil est contrarium*. Contrarietas enim proprie est equalitatum pugnantium. Substantiæ vero non sunt qualitates. Ergo inter Substantias non est contrarietas. Deinde si quid esset Substantiæ contrarium, id vel Substantia foret, vel Accidens. Atqui neutrum dici potest, Ergo nihil est Substantiæ contrarium. Minor probatur 1. quoad priorem partem, quod scilicet Substantia Substantiæ contraria non sit, quia contraria propriè dicta sunt ea, quæ se mutuo expellunt ex eodem subiecto. At substantiæ, præsertim completæ, non expellunt se mutuo ex eodem subiecto: cum in subiecto non sint. Ergo substantiæ non sunt sibi invicem contrariæ. 2. Probatur eadem Minor quoad posteriorem partem, quod scilicet Accidens non sit substantiæ contrarium, quia, quod conservatur à substantia & vicissim conservat substantiam, id non potest ei esse contrarium. Atqui Accidens partim conservatur à sub-

à substantiâ , partim eam conservat. Ergo Accidens non potest esse contrarium substantiæ. Major est certa , quia contraria se mutuò destruunt. Minor quoque patet , tum quia Accidentis esse est inesse , tum quia substantia nec esse potest , nec operari sine Accidentibus.

Dices I. Res maximè distantes sub eodem genere sunt contrariæ. At sub genere substantiæ dantur res maximè distantes , ut *Corpus & Spiritus*, *Homo & Brutum* , *Rationale & Irrationale*. Ergo substantiæ multæ sunt sibi invicem contrariæ.

Resp. 1. ad Majorem. Contraria non tantum maxime distare , sed etiam versari circa idem subjectum *inhesionis* , quo carent substantiæ.

Resp. 2. ad Minorem. Species substantiarum , ut & Differentias , esse contrarias non contrarietate *strictè & propriè dictâ*, sed *latè & impropriè sumptâ*.

Dies II. Quæ pugnant & configunt inter se , sunt contraria. Multæ substantiæ pugnant & configunt inter se , *ignis v. g. & aqua*. Ergo multæ substantiæ sunt sibi contrariæ.

Resp. 1. Neg. Maj. ad veram enim contrarietatem requiritur 1. ut sit inter qualitates sub eodem genere maximè distantes. 2. ut contraria habeant subjectum commune , è quo se mutuò queant expellere. Jam vero utraque conditio desideratur in substantiis.

Resp. 2. Dist. Min. substantiæ multæ pugnant & configunt *per se* , *absolute* , *in naturâ suâ simplici & quatenus substantiæ sunt* , Nego : *per accidens* , *comparatè* , & *ratione Accidentium* , quibus vestiuntur , Concedo Minorem.

Sensus ergo hujus attributi est : Nulla substantia contrariatur substantiæ *contrarietate propriè dictâ* , aut *secundum se* , & *quâ substantia est* : sed tantum *ratione contrariarum qualitatum* , quæ in diversis substantiis reperiuntur.

Dices

Dices III. Calidum est contrarium frigido. Ignis, qui Substantia, est calidus. Ergo ignis est contrarius frigido. Ergo Substantiæ aliquid est contrarium.

Resp. negando primam Consequenriam: Syllogismus enim iste nihil concludit: quia constat quatuor terminis: nam *ad calidum* in Majore sumitur *formaliter*, sc. pro calore, ut sensus sit; *calor est contrarius frigori*: in Minore autem *materialiter*, pro subiecto nimirum caloris.

Dices tandem: Quicquid corrumpitur, à contrario corrumpitur. Pleræque autem Substantiæ corrumpuntur. Ergo à contrario corrumpuntur. Ergo habent contrarium.

Resp. 1. Neg. Maj. Quædam enim corrumpuntur, deficiente influxu aut præsentia causæ, non autem à contrario. Sic lumen perit in aëre, propter absentiam Solis.

Resp. 2. Posse aliquid corrumpi à contrario *non suo*, sed *alicujus sui Accidentis*, sine quo ipsum consistere non potest. Ita forma v. g. Ignis perimitur, propter frigus in ligna receptum: frigus enim, etsi non contrarietur formæ ignis, contrariatur tamen calori eumque corrumpit, sine quo forma ignis in ligno aut aliâ materiâ subsistere non potest. Et sic multa corrumpuntur ab eo, quod contrariatur dispositionibus, quas requirunt ad sui existentiam.

Hoc porro attributum *omni* convenit Substantiæ prædicamentali: nam neque primæ, neque secundæ Substantiæ aliquid est contrarium: non tamen convenit *soli*: nam & Differentiis & formis quadrat Substantialibus: imò & Quantitati, & Qualitatibus quoque nonnullis.

Quintum attributum; *Videtur Substantia non recipere magis & minus*: sive, *non intendi & remitti*. Ea enim recipiunt magis & minus, quæ vel acquirunt novos gradus, vel aliquos admittunt. Substantia

stantia autem novos gradus non acquirit, nec amittit: quia habet omnes, quos habere potest. Ergo nec magis recipit, nec minus.

Dices: Prima Substantia magis est Substantia, quàm secunda, & Species magis, quàm Genus. Ergo Substantia recipit magis & minus.

Resp. 1. Dist. Ant. Quoad *gradus essentia* & naturæ substantialis, sive quod esse *intrinsicum*, Nego: essentia enim est instar numeri, cui nihil potest addi aut detrahi, sine mutatione Speciei, adeoque est indivisibilis. At quoad *modum existendi*, seu *majorem vel minorem determinationem* & *ratione actus substandi*, Concedo Antecedens. Prima namque Substantia primò existit, agit, sentitur, & reliquis omnibus subjicitur, tanquam subiectum *attributionis* & *invasionis*. Species quoque magis est Substantia, quàm Genus: quia plus habet actus: continet enim Differentiam.

Resp. 2. Dist. Consequens; Ergo Substantia *absolutè, simpliciter, in se* recipit magis & minus, Nego: *ratione plurium predicatorum*, quibus substat, Concedo Consequentiam.

Urgebis: Atqui dicimus; aliquem esse magis hominem nunc, quàm antè. Ergo homo secundum esse *intrinsicum* & *essentiæ* recipit magis & minus.

Resp. Dist. Antecedens: id enim non est intelligendum *substantialiter* seu *essentialiter*, sed *accidentaliter*, quatenus scilicet maturior est, & perfectius exercet proprias hominis functiones. Ut res hæc melius intelligatur,

Nota, *quod suscipere magis & minus* multis dici modis. 1. *subjectivè à sustentando*: & sic una Substantia magis est Substantia, quàm alia, Plato v. g. magis, quàm homo. 2. *perfectivè*, & sic una quoque Substantia magis est Substantia, quàm alia, ut homo, quàm brutum: perfectius enim homo animalis rationem participat.

pat. 3. *dimensivè*, & sic una Substantia est magis, id est, major, quàm alia, ut vir, quàm puer. 4. *extensivè*, cùm forma aliqua in pluribus est subjecti partibus, ut calor in toto corpore: & hoc potius est suscipere majus. 5. *intensivè* ab essendo vel *subsistendo*, quia plures gradus alicujus formæ in eadem subjecti parte reperiuntur. Et sic una Substantia non est magis Substantia, quàm alia.

Nota iterum: Quamvis Substantia non possit *secundum essentiam* recipere magis & minus, posse tamen *secundum accidentia*, idque quadrupliciter. 1. *ob majorem naturæ nobilitatem & perfectionem*: quomodo in Metaphysicis Intelligentiæ dicuntur maximè Substantiæ. 2. *quia nobis est notior*. Ita lib. 2. de An. cap. 1. text. 3. corporea Substantia maximè dicitur Substantia. 3. *quia plura suo ambitu complectitur* seu *latius patet*: quo pacto Aristoteles subinde docet, Genus esse magis Substantiam, quàm Speciem, & universim universale, quàm singulare. 4. *quia pluribus substat & subjicitur*. Ita Aristoteles primas Substantias ait esse maximè Substantias, quia sc. non modò subjiciuntur accidentibus, tanquam subjecta *inhabitionis*, sed etiam secundis Substantiis, tanquam subjecta *attributionis*.

Tandem: Substantia potest intendi, si consideretur *secundum profunditatem*: sic enim homo, quia Species est, magis est Substantia, quàm animal, quod Genus est. Non potest autem Substantia intendi *secundum latitudinem*: nulla quippe Substantia secundum suam Speciem magis aut minus recipit: ut si hæc Substantia est animal, & illa animal, hæc non est magis Substantia, quàm illa.

Hoc attributum convenit *omni* Substantiæ: esse enim Substantiæ est indivisibile & in puncto constitutum, adeoque caret gradibus, quorum respectu fit intensio & remissio: non tamen convenit *soli* Substantiæ: quia Quantitas etiam non suscipit
magis

magis & minus, licet una sit major aut minor, quam altera.

Sextum attributum, *Maximè proprium Substantie videtur esse, cum unum & idem numero sit, sui mutatione posse contraria suscipere.* Sic idem homo, qui nunc albus est, cras potest niger fieri: itemque calidus, & frigidus, improbus & probus. Unde quamvis Substantia nihil habeat sibi contrarium, in se tamen *successivè & diversis temporibus in gradibus intensis, aut simul in remissis eadem recipere potest, tanquam subiectum completum, quod, ultimum, primum, radicale & fundamentale.* Dico, *successivè:* quia contraria non possunt eodem tempore eidem subiecto, in gradibus intensis, inesse. Dico, *completum,* ut excludantur Substantiæ incompletæ, qualis est *materia prima*, quæ etiam sinu suo contrarias recipit & fovet qualitates. Dico; *tanquam subiectum quod, ultimum &c.* propter Quantitatem, quæ est subiectum *inhesionis*, quo, *medians, proximum, immediatum & secundarium* omnium accidentium materialium, sè solâ exceptâ, non tamen est subiectum *quod, ultimum, primum, radicale & fundamentale.* Id est, Quantitas non suscipit contraria, sed Substantia, mediante Quantitate.

Hoc attributum sic explicatum *omni* convenit Substantiæ & *soli.* Omni quidem, quia nulla Substantia est, quæ non possit aliqua saltem contraria & latè sumpta recipere: sic ignis unus idemque densitatem recipit & raritatem, morum item sursum & deorsum: & idem Angelus suscipere potest nunc veritatem in intellectu, nunc falsitatem, aliàs odium in voluntate, aliàs amorem, nunc virtutem, postea vitium. Soli verò Substantiæ hoc convenit, quia id, quod propriè aliud recipit & sustentat, debet esse ens per se subsistens.

Nota ad tollendas calumnias I. *Unum idemque numero* hîc dicitur, quod à parte rei idem manet, sive sit universale, sive singulare.

No ta II.

Nota II. Quævis Substantia non recipit quævis contraria, sed ea tantum, quæ cum ipsius naturâ non pugnant, aut proprietatibus essentialibus: ignis enim nunquam suscipit frigus, neque absinthium aut sel dulcedinem.

CAPUT SEXTUM DECIMUM,

De

PRÆDICAMENTO QUANTITATIS.

THEOREMATA.

PRadicalamentum Quantitatis est, in quo Quantitas, per sua Genera & Species, usque ad Individua disponitur.

2. Quantitas est, secundum quam aliquid quantum dicitur, aut aliqua dicuntur aliquot. Vel, Quantitas est ens per se extensum: id est, habens partes, quæ proximè & ex naturâ suâ postulant esse extra se invicem.

3. Quantitas est vel Continua sive Magnitudo, vel Discreta, sive Multitudo.

4. Quantitas continua est, cujus partes communi vinculo seu termino copulantur: sive, ita continuata coherent, ut, nisi vis accedat, divelli nequeant aut disjungi. Sic duæ partes lineæ uno puncto intermedio copulantur.

5. Terminus communis, qui & copulans & uniens, est finis partis prioris sive antecedentis & initium posterioris sive sequentis: & hic reperitur, ubicunque Quantitas secari potest, diciturque communis, quia neutrius partis sive extremitatis est terminus proprius.

6. Terminus

6. *Terminus hic communis est indivisibilis vel simpliciter, vel secundum quid, eâ scil. divisione, quæ convenit Quantitati isti, cuius est terminus. Et sic Linea est indivisibilis secundum latitudinem.*

7. *Quantitas continua vel est Permanens, per se, & propriè dicta, vel Successiva, per accidens & impropriè dicta.*

8. *Quantitas permanens est extensio partium simul existentium: sive, cuius omnes partes simul existunt, quaque mensurat Substantiam secundum extensionem.*

9. *Et hæc vel potest ad alterius compositionem concurrere, vel non potest.*

10. *Quæ ad alterius compositionem potest concurrere, omnes dimensiones non habet, & duplex est; Linea aut Superficies.*

11. *Linea est quantitas continua permanens subiectum in longitudinem tantum extendens. Sive, est magnitudo longa, non lata, cuius partes copulantur puncto. Sic in milliari v. g. & ulnâ longitudinem tantum spectamus, neglectâ latitudine.*

12. *Intellige hoc de lineis, non pictis quidem, veris tamen, & animi tantum, non corporis oculis conspiciis.*

13. *Superficies (quasi externa species) est quantitas continua permanens subiectum in longitudinem extendens & latitudinem: sive, est magnitudo longa & lata, non profunda, cuius partes lineâ copulantur. Ita Agri-mensores iugerum considerant.*

14. *Quantitas continua permanens, quæ ad alterius compositionem concurrere non potest, vocatur Corpus seu Solidum, quod est quantitas continua permanens, subiectum secundum tres dimensiones; longitudinem, latitudinem & profunditatem extendens: sive, est magnitudo longa, lata & profunda, cuius partes superficie copulantur. Huc pertinet pyramis, sphaera, cubus &c.*

15. *Quantitas continua successiva est extensio partium,*

tium, quæ numquam simul existunt, sed in perpetuo sunt fluxu, ita ut una alteri succedat.

16. Estque duplex, vel ea, quâ metimur, ut Tempus, vel ea, quam metimur, ut Motus. Sed de his in Physica.

17. Quantitas discreta est, cujus partes nullo communi vinculo seu termino copulantur, adeoque non sunt continuæ, sed à se invicem sejunctæ ac separatæ.

18. Ejus duæ vulgo recensentur species; Numerus & Oratio, de quibus infra in Quæstionibus.

19. Attributa Quantitatis tria numerantur ab Aristotele.

I. Quantitati nihil est contrarium; neque enim Linea lineæ, neque superficiei, neque corpori est contraria.

II. Quantitas non recipit magis aut minus: neque enim una Superficies magis aut minus est Quantitas aut Superficies, quàm altera. Et Gigas pygmæo quidem major est ratione corporis, non tamen in illo magis est Quantitas, quàm in hoc: æque enim extenduntur, licet æqualem extensionem non habeant.

III. Quantitatis maximè proprium est, res denominare æquales & inæquales: sic enim unum corpus alteri est æquale, alteri inæquale.

QUÆSTIONES.

I. In quo consistat formalis ratio seu essentia Quantitatis?

A Nequam huic quæstioni respondeatur, nonnulla præmittenda videntur. Itaque Nota I. Quantitatem, prout Entibus vel vocibus simplicibus tribuitur, duo præsertim habere significata analogica: modò namque Virtutis, modo Mobilis Quantitatem denotat. Quantitas virtutis sive perfectionis est quavis latitudo & quasi extensio perfectionis

fectionis & entitatis, ob quam res aliæ aliis dicuntur Perfectiores vel æquales in perfectione. Hoc modo latitudo intensiva, completio essentialis, virtualis continentia plurium perfectionum & alia similia *Quantitates* appellantur, eisque *Quantitatis* attributa conformiter applicantur, v. g. dicimus, in uno homine maiorem, quàm in alio esse scientiam, quia est magis intensa. Sic dicimus, Deum esse infinitum, non quòd habeat *Quantitatem molis* infinitam, sed quia perfectio ejus sine fine major est omni perfectione creatâ, vel quòd essentia Dei *virtualiter* & *eminenter* omnium rerum creatarum perfectiones contineat. Quo etiam sensu dixit Augustinus; in his, quæ non mole magna sunt, hoc majus esse, quod melius est. *Quantitas molis* five *extensionis* (quam & *dimensionem* vocant & *mensurativam*) ea est, quæ invenitur in rebus corporeis, & à quâ res una dicitur alterâ major, vel minor, vel etiam illi æqualis. Atque hæc est ea, quæ secundum Prædicamentum constituit: *Quantitas enim virtutis* potius est quid Transcendens, & in omnibus Prædicamentis reperitur.

Dices: Architas Tarentinus, primus Categoriarum author, immediatè post *Substantiæ* explicationem de *Qualitate* differuit, quæ magis est affinis *Substantiæ*, quia respondet *Formæ*, *quantitas* autem *Materiæ*. Ergo non *Quantitati*, sed *Qualitati* potius, secundus inter Prædicamenta debetur locus.

Resp. 1. Non quæri, quid Architas præposuerit, sed quid præponere debuerit: adeoque, concessio Antecedente, negatur consequentia,

Resp. 2. Negando, maiorem esse *Qualitati* cum *Substantiâ* affinitatem, quàm *Quantitati*: contrarium enim potius verum est, & major *Quantitati* quàm *Qualitati* intercedit cum *Substantiâ* naturæ, communio. Nam 1. quemadmodum *Substantia* est subjectum *primarium* sive quod *Accidentium*, utpote

pote cui realiter hæc inhærent, & à quo per inhærentiam accipiunt suam integram existentiam: ita Quantitas est subiectum *secundarium*, & quo mediante reliqua Accidentia, saltem materialia, suo inhærent subiecto primario. 2. Quantitas immediatè ipsam sequitur Substantiam: quàm primùm enim Substantia est, una est: unitas autem ad Quantitatem refertur. 3. Quantitas sequitur Materiam, Qualitas Formam. Materia autem *ordine naturæ* prior est Formâ. 4. Quantitatis auxilio planior redditur Substantiæ contemplatio: cùm enim res aliqua, quæ corpus habet, sub aspectum subijcitur, is mox, quàm magna & quàm multa ea sit, considerat. 5. Sicuti Substantia nec magis minusve admittit, nec contrarium *sibi* quicquam habet, recipit tamen *in se* contraria: ita & Quantitas affecta est.

Resp. 3. Si quid præterea ad hujus objectionis solutionem requiri videatur, id ex Effato 56. Centuriæ 4. petendum esse noveris.

Nota II. Quantitatem de omnibus suis inferioribus prædicari & *in concreto* & *in abstracto*: dicimus enim, Lineam & quantam esse & quantitatem esse. Hoc verò in reliquis Categoriis non ita fit: albedinem namque, v. g. colorem dicimus; sed coloratam non dicimus. Sic paternitas & filiatio relationes sunt: at relata non sunt.

Quæres, Quid causæ sit, quòd de omnibus speciebus Quantitatis tam *in concreto*, quàm *in abstracto* dicatur Quantitas?

Resp. Quantitatem, etiam *in abstracto* spectatam, in eo differre à cæteris Accidentibus, quòd rationem suam formalem, nempe extensionem ita cum Substantiâ communicet, ut sibi primò illam tribuat. Ex quo fit, ut prius Linea sit extensa in se, quàm extensionem illam tribuere possit Substantiæ. Cætera verò Accidentia ita rationem suam cum subiecto communicant, ut prius illam sibi non tribuant: neque enim albedo v. g. seipsam al-

ham facit, sed subjectum, nec frigus seipsum reddit quale, sed subjectum.

Nora III. De essentiâ *Quantitatis*, quæ constituit summum Genus hujus Categoriz, non unam esse omnium Philosophorum sententiam: alii eam in divisibilitate sitam autumant, alii in mensurabilitate, alii in impenetrabilitate: alii in extensione. Et, quod mirare, omnes in verbis Aristotelis sententiæ suæ patrociniū quæritant. His positīs,

Resp. I. Divisibilitas non potest esse ratio formalis *Quantitatis*: nam 1. Divisibilitas non convenit omni *Quantitati*. Ergo non est ejus ratio formalis. Ant. Prob. non enim convenit *Quantitati* discretæ: Discreta namque *Quantitas* non est divisibilis, sed actu divisa, quoniam partes ejus nullo communi termino copulantur. 2. Divisibilitas non convenit omnium primò *Quantitati*. Ergo non est ejus ratio formalis. Ant. prob. Prins est, *Quantitatem* habere partes sic affectas, ut separabiles sint, quàm esse divisibilem in eas. Ergo in illo priori formalis ratio potius constituenda est. 3. Divisibilitas convenit etiam *Qualitati*: hæc enim divisibilis est in partes ejusdem rationis secundum graduum intensiōem. Ergo non potest esse ratio formalis *Quantitatis*.

Dices I. Aristoteles lib. 5. Metaph. t. 18. dicit, quantum esse, quod divisibile est in ea, quæ actu insunt. Ergo ratio formalis *Quantitatis* consistit in divisibilitate.

Resp. 1. negando Consequentiam, & retorquendo argumentum: si enim ex Aristotele quantum sit divisibile in ea, quæ actu continet, prius certè est, *Quantitatem* habere partes actu, quàm in eas esse divisibilem.

Resp. 2. Describi hîc *Quantitatem* per divisibilitatem, tanquam per passionem nobis ipsâ essentiâ notio-rem, in cujus notitiā sic manu velut ducimur, actû hominem describamus per risibilitatem
vel

vel disciplinæ capacitatem, in qui bus tamen ratio formalis hominis sita non est, sed in rationalitate.

Dices II. Illud est essentia & formalis rei ratio, quod ab ipsa per divinam potentiam separari nequit. At divisibilitas per potentiam Dei à Quantitate separari nequit. Ergo formalis Quantitatis ratio posita est in divisibilitate. Majorem clamitant esse certam & Minorem negari non posse.

Respondeo (ut de bonitate argumenti nihil dicam, vel, si mavis, vitiositate) Majorem propositionem mihi esse valde suspectam, imo penitus falsam: siquidem unio animæ & corporis non est ipsa essentia & formalis ratio hominis, & tamen ab homine per divinam potentiam auferri nequit, sicut nec risibilitas nec fleibilitas, nec disciplinæ capacitas, nec ulla alia proprietas.

Resp. II. ad Quæst. Mensurabilitas, five id ratione cujus substantia est mensurabilis, non est ratio formalis quantitatis. Nam 1. Id non est ratio formalis seu essentia alicujus rei, sine quo res potest concipi. At Quantitas sine mensurâ potest concipi. 2. Ratio formalis Quantitatis debet convenire omni Quantitati. At mensura non convenit omni Quantitati: si enim daretur Linea infinita, ea esset Quantitas: sed hæc non esset mensura: nam 1. non possemus eam assumere ad aliquid mensurandum. 2. mensura debet esse nota, ex Aristotele in Metaphysicis: infinitum autem ignotum est, eodem teste lib. I. Phys. t. 35. Probatur 3. Ratio formalis Quantitatis debet ipsi per se convenire & primo: quia ipsi dat esse in certo genere Entis. Sed mensura non convenit primo Quantitati: convenit enim illi per aliquid prius nimirum ratione extensionis partium: Ideo enim Quantitas est mensurabilis vel mensurat, quia habet partes extensas. Hinc iterum sic argumentor; quod prius est quantum, quam habet mensuram activam & passivam non est quantum per mensuram activam vel passivam. Sed quod est

est quantum, prius est quantum, quam habeat mensuram activam vel passivam. Ergo, quod est quantum non est quantum per mensuram activam vel passivam. Sed quod est quantum, est quantum per rationem formalem Quantitatis. Ergo mensura activa vel passiva non est ratio formalis Quantitatis. Minor probatur: Quod prius est quantum, quam æquale vel inæquale, prius est quantum, quam habeat mensuram, activam vel passivam. Sed quod est quantum, prius est quantum, quam æquale vel inæquale: Ergo quod est quantum prius est quantum, quam habeat mensuram activam vel passivam. Major probatur: Nihil prius habet mensuram vel activam vel passivam, quam sit æquale. Ergo, quicquid est prius quantum, quam æquale prius est quantum, quam habeat mensuram activam vel passivam. Minor autem per se clara est: Essentia namque prior est proprietate. At æqualitas & inæqualitas est proprietas Quantitatis. Ergo prius est quantum, quam æqualis aut inæqualis.

Quo melius hoc ultimum intelligas argumentum, Observa; duplicem esse mensuram, *activam* unam, *passivam* alteram. Activa est illa, quæ metitur, seu, quâ metimur. Passiva est, quæ mensuratur, seu quâ metimur v.g. cum ulna applicatur panno, mensura activa convenit ulnæ, passiva panno. Quicquid autem est quantum, certum est id posse mensurari, si finitum est. Mensurari autem est æquale fieri. Unde mensura activa debet esse æqualis aut minor ipsâ re mensurata. Si sit æqualis, semel metimur: si sit minor, identidem repetimus: sicq; devenimus in cognitionem rei mensuratæ, per mensuram activam, seu quantitatem rei metientis. Quod Aristoteles docere videtur cap. 2. lib. 10. Metaph. dum ait; quantum cognosci vel ex uno, vel ex numero: ex uno enim cognoscimus per mensuram semel applicatam: ex numero vero per eandem sæpius repetitam, Sed utrovis modo fiat men-

M

sura

sura five mensuratio supponitur æqualitas.

Dices: Species Quantitatis continuæ definiuntur per nomen mensuræ: Linea enim definitur, quod habeat unam dimensionem, superficies duas, Corpus tres. Ergo mensura est formalis ratio Quantitatis.

Resp. species illas sic appellari aut describi à mensura non tanquam à formali ratione, sed velut à proprietate, quæ quidem semper notior & velut essentia index esse solet: nam ex eo quod res est mensurabilis, colligimus, eam ex extensam: Unde, si velis magis propriam istarum specierum assignare descriptionem, loco *mensuræ* substituas *extensionem*: v.g. Linea est quantitas habens unam extensionem, sc. longitudinem, & sic de ceteris.

Dices: Divisio & constitutio specierum Quantitatis desumenda est ex ratione formali Quantitatis, Atqui divisio & constitutio specierum Quantitatis desumitur à mensura. Ergo hæc est ratio formalis Quantitatis. Minoris evidentia patet ex ipso Aristotele.

Resp. Dist. Maj. si enim sensus sit, dividi & constitui species quantitatis per rationem formalem Quantitatis, quæ sit communis omni quantitati, Nego: species enim dividuntur & constituuntur per Differentias, quæ jam supponunt rationem communem & formalem quantitatis. Si vero sensus sit, non posse aliquid esse speciem Quantitatis, quin participet rationem formalem Quantitatis hoc quidem verum est, sed qui utitur proprietate Quantitatis ad probandum aliquid esse quantum, is non dicit rationem formalem Quantitatis esse positam in tali proprietate. Hinc

Resp. 2. Dist. Min. Divisio & constitutio specierum Quantitatis desumitur à mensura, tanquam à ratione formali, Nego; tanquam à proprietate, Con. Min. Ex Aristotele vero tantum potest probari, mensuram esse proprietatem Quantitatis. Est enim bonum argumentum à posteriori, quo probetur, ali-

cui convenire naturam & essentiam Quantitatis, si conveniat ratio mensuræ, quæ illius est proprietas.

Resp. III. ad Quæstionem propositam, Impenetrabilitas non est ratio formalis Quantitatis: nam
1. impenetrabilitas supponit extensionem partium quantitatis. Ergo prius natura quantitas est extensa, quam sit impenetrabilis. 2. impenetrabilitas est proprietas respectiva, quæ convenit quantitati in ordine ad aliam. Quantitas autem est entitas absoluta, independens ab omni aliâ entitate & quantitate.

Hic observa penetrationem duobus dici modis.
1. *improprie*, cum unum corpus alteri cedit secundum superficiem, vel aliter quantitate suum locum deferente: ut cum digitus aquæ immergitur, cum quis gladio perfoditur, cum corpus aliquod mollius premitur ita, ut non frangatur. 2. *proprie*, cum una quantitas aliam in eodem spacio admittit, nec spaci-um illud deserit: sive, cum dimensiones unius corporis penetrant in eodem spacio alterius corporis dimensiones. Et hæc sola dimensionum penetratio dici consuevit.

Resp. IV. Ratio formalis seu essentia quantitatis est, quod sit ens per se extensum vel quod habeat partes extra partes, formalisque ejus effectus est reddere substantiam extensam, sicuti caloris effectus est reddere subiectum calidum. Ratio est, quia illud propter quod cætera conveniunt quantitati, est ratio formalis quantitatis. At propter extensionem partium, seu rationem partium extra partes, cætera conveniunt quantitati. Ergo extensio partium est ratio formalis quantitatis. Major est certa & admittitur ab omnibus. Minor probatur, quia quæ dicuntur convenire quantitati, sunt divisibilitas ratio mensuræ, impenetrabilitas, extensio in ordine ad locum. At hæc omnia conveniunt quantitati, propter extensionem partium seu ratio-

nem partium extra partes: prius enim est, ita extensam esse quantitatem, seu habere partes extra partes, quam esse divisibilem, mensurabilem, impenetrabilem (id est, excludere alterius quantitatis partem ab eodem loco) & quam coextendi & adquarem loco.

Dices: Quod est totum in qualibet parte, non habet partes extra partes. At quantitatis essentia est tota in qualibet parte. Ergo essentia Quantitatis non est habere partes extra partes. Major est certa. Minor probatur, quia tota quantitas est quantitas, & quælibet pars quantitatis est quantitas. Ergo tota essentia quantitatis est in totâ quantitate, & tota in qualibet parte.

Resp. Dist. Maj. Quod est totum, secundum totam suam realitatem, in qualibet parte, non habet partes extra partes, Concedo: quod est totum, secundum essentiam, in qualibet parte, non habet partes extra partes, Nego Majorem. Hinc

Resp. 2. Dist. Min. Essentia quantitatis est tota in qualibet parte, id est, quantitas secundum suam essentiam, seu conceptum abiectivum essentialem est tota in quâlibet parte, Concedo: id est, quantitas secundum totam essentiam & secundum totam realitatem est in singulis partibus, Nego Minorem & Consequentiam.

Urgebis: Essentia non distinguitur à realitate. At tota essentia est in singulis partibus. Ergo tota realitas est in singulis partibus.

Resp. Dist. Maj. Essentia à realitate non distinguitur realiter, Concedo: non distinguitur ratione, Nego Majorem.

Urgebis: Essentia ratione distinguitur à realitate. Ergo, prout distincta est, nihil est reale, sicut id quod distinguitur ab Ente, non est Ens.

Resp. Dist. Consequens: prout distincta est: nihil est reale id est, præcisè ut distincta est & informata distinctione rationis, Concedo: sic enim est

ens rationis, cum distinctio sit rationis. Id est, res, quæ denominatur distincta à sua realitate, nihil est reale, Nego Consequentiam. Res autem denominatur distincta à sua realitate, seu à seipsâ realiter sumptâ, cum præcisè consideratur secundum sua prædicata essentialia, quæ illi, ubicunq; & quomodo-
cunque sit, conveniunt: quomodo natura huma-
na dicitur distingui à singulis hominibus, adeoque à suâ realitate, seu à seipsâ realiter sumptâ, quæ præ-
cisè consideratur secundum sua prædicata essentialia. At quemadmodum tota essentia naturæ huma-
næ, non autem tota realitas est in singulis homini-
bus, ita tota essentia quantitatis, non autem tota illius realitas, est in singulis quantitativis, seu sin-
gulis partibus, non quæ partes sunt, sed quæ quantæ. Licet enim singulæ partes quantitatis sint quantæ, quatenus tamen sunt partes, non sunt quantæ, sed componentes quantitatem, ac proinde, quæ partes, non sunt essentia quantitatis, sed de ejus essentia. Jam vero sicut non multiplicatur essentia hominis ad multiplicationem singulorum hominum, quia non fit alius conceptus objectivus & essentialis, cum producitur novus homo, sed tantum multiplicatur secundum materiam seu realitatem: ita, cum dividitur quantitas non multiplicatur secundum es-
sentiam, sed solum secundum realitatem seu materi-
am, quia scilicet, quantumcunque dividatur quan-
titas semper manet idem conceptus objectivus & essentialis quantitatis in singulis partibus, quæ sunt quantæ, nempe ratio partium extra partes, seu divisibilitas radicalis.

Urgebis cum multiplicatur quantitas dividitur quantitas. Ergo destruitur aliquid pertinens ad illius essentiam. Consequentia probatur: cum enim dividitur quantitas, tollitur aliqua ejus pars. At pars pertinet ad essentiam quantitatis. Ergo tol-
litur aliquid pertinens ad illius essentiam. Min. prob. pars pertinet ad essentiam rei illius cujus essentia est.

est ratio partium extra partes. At essentia quantitatis est ratio partium extra partes. Ergo pars pertinet ad essentiam quantitatis.

Resp. Dist. Ant. Cum multiplicatur quantitas secundum essentiam, dividitur secundum essentiam, & cum multiplicatur secundum realitatem dividitur secundum realitatem, Concedo : Cum multiplicatur secundum realitatem dividitur secundum essentiam, Nego Antecedens, adeoque & Consequentiam.

Ad probationem Consequentiae resp. 1. Distinguendo Maj. Cum dividitur Quantitas, tollitur aliqua quantitatis pars constituens essentiam, Nego: constituens talem realitatem concedo Majorem. Unde

Resp. 2. Dist. Min. Pars essentiae pertinet ad essentiam quantitatis, concedo: pars realitatis, Nego Minorem.

Ad probationem Minoris respondeo distinguendo Majorem, pars pertinet, &c. Id est, pars est de essentia illius rei, cujus est essentia ut habeat partes extra partes, Concedo: id est, hæc aut illa determinata pars est de essentia illius rei, cujus essentia est, ut habeat partes extra partes, Neg. Maj. Unde negatur consequentia: cum enim dividitur quantitas non tollitur pars simpliciter, sed tollitur tantum hæc pars & relinquitur pars: pars autem est de essentia quantitatis, hæc vero pars minime, quæ admodum ad existentiam naturæ humanæ requiritur homo, sed hic aut ille, seu homo simpliciter, non autem hic homo determinatus: quia sublato hoc homine, manet adhuc essentia hominis, seu natura humana.

Resp. V. ad Quæst. Extensio hæc non est entitativa: quod enim est essentialis Substantiæ corporeæ, non est ratio formalis quantitatis. Sed extensio entitativa est essentialis substantiæ corporeæ: extensio enim entitativa nihil est aliud, quam multitudo partium

partium, quæ est essentialis substantiæ corporeæ.

Resp. VI. Extensio hæc non est partium in loco: quia ratio quantitatis est entitas absoluta sed extendi in loco significat relationem ad locum. 2. extensio aptitudinalis in loco improprie dicitur extensio: nam potentia ad rem aliquam non est res ipsa: ut potentia, quæ est in semine ad hominem, non est homo.

Resp. VII. Extensio hæc est partium in toto: nihil enim prius & intimius convenit quantitati, quam habere partes extensas in toto, sive, habere partem extra partem. ab hac enim extensione corpus habet potentiam, sive aptitudinem occupandi diversas loci partes, & actu quoque eas occupat. 2. quia hinc fluunt omnes quantitatis proprietates: ut, *divisibilitas, mensurabilitas, extensio localis, æqualitas, inæqualitas &c.* 3. hoc nomine quantitas lecernitur ab omni alia re.

II. An Quantitas sit verum genus respectu Continuæ & Discretæ.

Quæritur hic, an supremum genus Prædicamenti *Quantitatis* sit quid commune univoce utrique isti speciei? Opiniones super hac re sunt variz.

Prima eorum est, quos citant & sequuntur *Conimbricenses* quæst. 2. art. 1. ad cap. de quant. Hi negant, quantitatem discretam esse veram quantitatis speciem: quia putant numerum non esse verum ens reale.

Secunda eorum est, qui fatentur numerum esse veram quantitatem: negant tamen, aliquid esse univocum respectu quantitatis Continuæ & Discretæ. Hanc, cum aliis quibusdam, tueretur Jac. Zabarella ad cap. 7. lib. 1. de demonstr. t. 61. paulo ante finem commentarii ad illum locum.

Tertia sententia est Toleti cap. de quant. quæst. 1. conclus. 3. statuentis; *Quantitatem. Mollis* cujus

cujus essentia est extensio partium esse verum genus univocum, respectu *Quantitatis Continua & Discreta*. Hanc amplectimur, quia 1. manifesta est ex ipsa Aristotelis contextu. 2. Illud est supremum genus Prædicamenti quantitatis, quod est univocè cōmune speciebus subalternis quantitatis. At quantitas Molis, cujus essentia est extensio partium, est quid univocum speciebus subalternis quantitatis. Ergo quantitas molis, cujus essentia est extensio partium est genus supremum Prædicamenti quantitatis. Major est certa: hic enim τὸ univoce sumitur strictè, pro essentialiter. Nihil autem dicitur univoce de omnibus speciebus quantitatis, quod non sit supremum genus: licet enim differentia possit dici univoce non tamen prædicatur de omnibus speciebus. Minor prob. Species quantitatis sunt *Continua & Discreta*. At illis quantitatibus communis est univoce quantitas Molis, cujus ratio est extensio partium. Ergo Quantitas Molis, cujus essentia est extensio partium, est quid univocum speciebus subalternis quantitatis. Major nunc supponitur, & infra probabitur. Minor item patebit ex Majoris illius probatione.

Objicit Zabarella ex cap. 26. lib. 1. post. *Multarum conclusionum principia genere differunt, nec aptari quibusvis possunt: ut puta unitates punctis non aptantur*. Ergo multitudo, quæ significatur nomine *unitates* & Magnitudo quæ significatur nomine *punctis*, genere differunt, neque convenire possunt in quantitate, ut communi genere.

Resp. Bene concludi ex illo Aristotelis loco, quantitatem discretam & continuam differre genere: sed an *subalterno*, an verò *summo*, ibi non statui. Itaque concedo differre genere *subalterno*: nego autem, differre genere *generalissimo*. Differunt igitur genere *subalterno*, quia differunt genere *subjecto*, id est, *subjecto Demonstrationum*: quod *subiectum* in quantitate discretâ diversum est à sub-

subjecto Demonstrationum in Quantitate continuâ. Non differunt autem genere summo, quia conveniunt in ratione communi partium extra partes. Ut hoc declaretur,

Nota, Quantitatem esse proprietatem Substantiæ naturalis, sique ita consideretur, non esse subiectum scientiæ, sed majus extremum, quod demonstratur de corpore naturali in Physicâ. Et quia talis ratio, secundum quam facit materiam extensam, convenit tam Discretæ Quantitati, quam Continuæ, dicitur esse genus univocum respectu utriusque. Quia tamen potest considerari, non ut proprietas seu majus extremum, sed ut subiectum Demonstrationis, aliam habet rationem scibilitatis, pertinetque ad alias scientias, nempe ad Mathematicas. Et quia non dantur eadem principia Demonstrationum, quæ fiunt in Quantitate Discretâ & Continuâ, ideo Geometria, quæ est de Continuâ, & Arithmetica, quæ est de Discretâ, genere *subiecto* differant, licet conveniant genere *Logico*, quo nimirum habent partes extra partes.

Obj. Nullum genus univocum prædicatur de suis speciebus denominativè. Sed Quantitas prædicatur de suis speciebus denominativè. Ergo Quantitas non est genus univocum. Major patet, quia prædicatio univoca distinguitur à denominativâ Minor probatur facilè, quia Linea est species Quantitatis. Sed Quantitas prædicatur denominativè de Lineâ, cum dico; *Linea est quanta* Ergo Quantitas prædicatur denominativè de suâ specie,

Resp. Quantitatem prædicari de suis speciebus denominativè, quoad *vocem* & *modum*, non autem quoad *rem*; secundum enim rem ipsam verè est prædicatio univoca.

Resp. 2. Species Quantitatis accipi vel *Physicè*, seu *concretè*, vel *Mathematicè*, seu *abstractè à materiâ*. Jam ergo, cum Linea, aut alia Quantitatis species dicitur quanta, sumitur Linea *Physicè*: cum

verò dicitur quantitas, accipitur *Mathematicè*.

Plura qui super hac quaestione desiderat, videre poterit *Effatum* 63. *Centuriæ* IV.

III. An Linea & Superficies sint vera & distincta Quantitatis species?

Resp. *Lineam* & *Superficiem*, sive realiter distinguantur à se invicem & à *Corpore*, sive non, esse diversas *Quantitatis* species, formaliter & essentialiter distinctas tum inter se, tum à *Corpore*. Prob. 1. quia ita sentit Aristoteles, cum cap. de Quant. tum cap. 13. lib. 5. *Metaphysicorum*. 2. Quæcunque participant specie distinctam extensionem, ea constituunt specie distinctas Quantitates: quoniam extensio est ratio formalis Quantitatis. At *Linea* & *Superficies* participant specie distinctam extensionem, cum à se, tum à *Corpore*: nam *Linea* habet propriam extensionem, Longitudinem duntaxat, *Superficies* Longitudinem & Latitudinem, cum negatione Profunditatis: *Corpus* verò, præter dictas illas duas extensiones, includit profunditatem. Ergo constituunt specie distinctas Quantitates.

Obj. Una species non componit alteram ejusdem generis: Leo enim non est de essentiâ equi. At *Linea* componit *Superficiem*, & hæc *Corpus*, estque de ipsius essentiâ. Ergo *Linea* & *Superficies* non sunt diversa *Quantitatis* species, cum inter se, tum à *Corpore*. Min. prob. quia nec *Superficies* potest esse sine *Lineis* partes continuantibus, nec *Corpus* sine *Superficiebus*.

Resp. Dist. Maj. Una species formaliter & *Metaphysicè* sumpta non componit alteram, Concedo: materialiter & *Physicè* sumpta, Nego Majorem. *Linea* autem componit *Superficiem*, non quâ *Linea* est, sed quâ vinculum est & terminus. Et hoc modo non est species *Quantitatis*; nam sub eâ ratione

tionem est quid indivisibile. Et idem esto iudicium de Superficie, respectu Corporis. Itaque Linea non est de essentiâ Superficiæ: sed est tantum vinculum, quo illius partes inter se colligantur, sicuti neque punctum est de essentiâ Lineæ.

Dices: Superficies formaliter & essentialiter componitur ex longitudine. Ergo Linea non tantum materialiter, sed & formaliter concurret ad compositionem Superficiæ.

Resp. Dist. Ant. Superficies componitur ex quavis longitudine, Nego: Ex longitudine latâ, Concedo Antecedens. Similiter Corpus non componitur ex longitudine & latitudine quavis, sed profundâ. Item Superficies formaliter non est latitudo profunda, sed carens profunditate.

Dices: Nulla datur Longitudo sine Latitudine. Ergo &c.

Resp. Dist. Ant. si essentiâ consideres Lineæ, Nego: si existentiam, Concedo. Hic verò Linea secundum essentiâ spectatur, ad quam Latitudo non pertinet. Ita quoque Materia sine Formâ definitur, licet numquam seorsim existat à Formâ.

Nota: Aliud est Longitudo, aliud Linea: item aliud est Latitudo, aliud Superficies. Omnis Linea est longitudo, non contrâ; & omnis Superficies est latitudo, non contrâ. Unde licet Corpus formaliter & essentialiter componatur ex longitudine & latitudine, Superficies autem ex longitudine, non tamen sequitur; Corpus formaliter & essentialiter componi ex Superficie & Lineâ, vel Superficiem ex Lineis, ut sunt species Quantitatis: possunt tamen dici componi ab iis intrinsicè, in quantum sunt vincula & termini.

Obj. 2. Linea est ens incompletum, ex naturâ suâ ordinatum ad componendam Superficiem, & hæc ad constitutionem Corporis. Ergo solum Corpus

Corpus est species completa in genere Quantitatis continuæ permanentis.

Resp. Lineam sub eâ ratione quâ componit Superficiem, non habere rationem Quantitatis, sed termini & vinculi indivisibilis, terminantis partes Superficieï, sicque esse incompletum quid, & similiter Superficiem sub eâ ratione, quâ componit Corpus. Constitui tamen species Quantitatis sub aliâ ratione, nimirum quatenus habent partes extra partes ex naturâ suâ quo modo Linea non componit Superficiem, neque hæc Corpus: Linea enim non alio modo componit Superficiem, quàm terminando & uniendo ejus partes, secundum longitudinem, qua ratione non est Quantitas, sed indivisibile Quantitatis. Unde cùm vulgò dicitur, Corpus componi ex Superficiebus, & Superficiem ex Lineis, id intelligendum est, non tanquam ex partibus, sed tanquam ex terminis & vinculis, ad eum modum, quo Linea componi dicitur ex punctis. Quanquam hoc discrimen sit, quòd puncta non tantùm sint indivisibilia, quatenus terminant & uniunt partes Lineæ, sed quocunque modo sumantur. Et ideo non possunt esse species Quantitatis, neque in ea Categoria *per se* constitui, sed *reductivè* tantùm: secus verò res habet in Lineis & Superficiebus, ut ex dictis liquidò constat. Verbo: Linea, quatenus est indivisibilis secundum latitudinem, est ens incompletum: at quatenus est divisibilis secundum longitudinem, est ens completum, & vera Quantitatis species: quia omnes Quantitatis proprietates ei conveniunt. Item, *formaliter*, & in ratione talis Quantitatis, est incompleta, Nego: at, *materialiter*, & pro ut ad alterius concurrir constitutionem, concedo Antecedens, & nego Consequentiam.

Obj. 3. Superficies non est accidens. Ergo nec est Quantitatis species. Ant. prob. Omne accidens habet subiectum adæquatum, cui inhæret. Superficies non habet tale subiectum: quia, cùm

Substantia

Substantia sit subiectum omnium Accidentium, deberet assignari aliqua Substantia, quæ haberet tantum longitudinem & latitudinem, non autem crassitiem. At talis Substantia nulla est, neque assignari potest.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. nego Maiorem: Superficies enim & Linea, cum realiter à Corpore separari nequeant, non possunt habere aliquod subiectum, cui *adequatè* inhæreant. Interim negari non potest, quin in eodem subiecto sint cum Corpore, in quo *materialiter* includuntur. Vel dici potest, Superficii *adæquatum* subiectum esse Substantiam, quæ neque excedat, neque deficiat à longitudine & latitudine Superficii, sed illi, secundum utramque dimensionem, sit æqualis.

IV. *An Locus sit species Quantitatis à reliquis distincta?*

A Ntriqui putaverunt; Locum esse intervallum, seu spacium trinè dimensum, quod à corpore locato occupetur, & in quo corpus contineatur. Aristoteles in Physicis docet; Locum esse superficiem corporis continentis.

Resp. 1. Si Locus sumatur pro intervallo, seu spacio illo trinè dimenso, non est nova Quantitatis species. Ratio est, quia non est quid reale: aut, si est quippiam reale, non est species à Corpore distincta: cum eodem modo extendatur, quo ipsum Corpus, secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

Resp. 2. Si Locus sumatur Pro Superficie ultima corporis continentis aliud corpus, non est distincta à Superficie Quantitatis species. Prob. 1. ex 4. Phys. t. 30. ubi Locus dicitur æqualis locato. Atqui Locus per solam Superficiem est æqualis locato. Ergo Locus non est distincta Quantitatis species à Superficie. 2. Si Locus est distincta species à Superficie habebit

bebit distinctum & diversum modum extensionis à Superficie. At Locus non habet distinctum & diversum modum extensionis à Superficie. Ergo Locus non est distincta species à Superficie. Minor probatur : Si Locus habet distinctum extensionis modum à Superficie , per illum vel extendet Corpus continens, vel contentum, vel Locus in seipso erit novo & proprio modo extensus. At nihil istorum dici potest. Nam primum Locus non tribuit corpori continenti novum extensionis modum, quia aer v. g. non habet novum extensionis modum ex eo, quòd hominem, lapidem, vel aliud quid simile contineat. Ergo Locus non tribuit novam extensionem corpori continenti, sicuti nec corpori contento, quia lapis, vel homo non habet distinctum extensionis modum ex eo, quòd contineatur in Loco. Deinde neque Locus in seipso novum habet extensionis modum à Superficie, quæ, siue corpus contineat, siue non, eundem habet extensionis modum. 3. Duæ species ejusdem Generis nequeunt de se mutuò enunciari. Atqui Superficies in definitione Loci ab Aristotele allatà prædicatur de Loco. Ergo Locus non est distincta Quantitatis species à Superficie.

Dices: Aristoteles lib. 4. Phys. distinguit Locum à Superficie, sicut definitum à suo genere. Ergo Locus est distincta Quantitatis species à Superficie.

Resp. Distinguit ea Aristoteles non in ratione *extensionis* vel *dimensionis*, quæ est latitudo, verum quòd Superficies significet illam latitudinem *absolute*, Locus verò eandem significet *cum respectu ad locatum*: quòd sanè diversitatem extensionis essentialem non facit, adeoque nec speciem à Superficie essentialiter distinctam.

Vel dic, Aristotelem distinxisse Locum à Superficie, quatenus extrinsecam mensuræ rationem participat

ticipat, non verò distinctionem specificam. Unde & in Organo cap. de Quant. non per intrinsecam extensionem, sed per extrinsecam correspondentiam ad locatum; probavit, Locum esse quantum.

Nora ad pleniorē huius rei intelligentiam; Unam & eandem rem diversimodè sumptam appellari Superficiem & Locum: Superficiem quidem, quatenus concipitur, sub ratione longitudinis & latitudinis: Locum verò, ut concipitur sub ratione continentis. Hinc Aristoteles in Loci definitione Superficiem adhibuit, ut melius Loci naturam aperiret, simulque indicaret, non omnem Superficiem propriè Locum appellari posse: sed eam tantum, per quam continens immediatè ambit locatum.

Alii dicunt; Locum non distinguī *materialiter* à Superficie, distinguī ramen *formaliter*, quia alio respectu dicitur Superficies, alio Locus. Superficies dicitur, quatenus est mensura corporis, cui inhæret: at Locus, ut est mensura corporis externi locati.

V. *An Motus & Tempus sint species Quantitatis propriè dictæ?*

Cum quæritur; *An motus sit Quantitatis species*, est præsertim quæstio de *motu locali*, de cuius realitate duæ sunt sententiæ: altera enim dicit, Motum localem esse realitatem quandam fluentem, distinctam *realiter* à mobili & spacio: altera vult, Motum localem esse tantum coëxistentiam successivam mobilis cum spacio. De utrâque est difficultas: si tamen posteriorem amplectimur sententiam,

Probabilius erit asserere, Motum non esse veram Quantitatis speciem. Etenim, quod est quantum per accidens, non est vera species Quantitatis. Atqui Motus est quantus per accidens ex 5. Met. cap. 13. Ergo Motus non est vera species Quantitatis.

tatis. Aristoteles probat Minorem hoc pacto; Quod est solum per aliud quantum, est per accidens quantum. At Motus est solum per aliud quantum. Ergo est per accidens quantum. Min. prob. quia Motus est tantum quantum ratione magnitudinis spacia, per quod movetur.

Dices: Alia est quantitas spacia, alia Motus. Illa est permanens, hæc successiva: illa in spacio, hæc in mobili. Ergo allata ratio nihil concludit.

Resp. Hoc argumentum solummodo vim habet adversus eos, qui volunt; Motum localem esse quandam realitatem fluentem: si enim Motus localis nihil est aliud, quam coexistentia mobilis successiva cum spacio, Motus habebit partes, quia spacia habet partes; & sic erit quantum per aliud, & per respectum ad quantitatem spacia. At quod est quantum per se, non est quantum per respectum ad aliud. Unde negat Aristoteles; *Parvum esse quantum per se & essentialiter*: si enim per se esset parvum, semper foret parvum, cum tamen, respectu minoris, semper dicatur *magnum*. Itaque *parvum & magnum* semper sunt quidem partes consequentes Quantitatem, sed non sunt species Quantitatis. Cum ergo aliquid habet partes per ordinem ad aliud, non est per se, sed per aliud, adeoque per accidens, quantum.

Probatur præterea, Motum non esse veram Quantitatis speciem, quia Ens *formaliter* incompletum non est species Quantitatis propriè dicta. Sed Motus est ens *formaliter* incompletum: ut enim est lib. 3. Phys. c. 1. est actus Entis in potentia, quatenus est in potentia: id est, est tendentia ab uno termino ad alterum. Ergo Motus non est species Quantitatis propriè dicta.

Quod si Motus non est vera Quantitatis species, cerè nec Tempus genuina ejus species fuerit: tum quia Tempus tantum est duratio Motus: ut in deambulatione progressio successiva, & continua ab

ab uno loco ad alterum , dicitur Motus : duratio vero , quâ dico ; me per horam ambulasse , vocatur Tempus : tum quia si , Tempus esset vera Quantitatis species , id illi conveniret , vel quâ numerus est. vel qua motus est. Neutrum dici potest. Non quidem , qua numerus est , quia partes Numeri debent esse discretæ , Temporis continuæ : non etiam qua motus est , quia Motus , ex hypothesi jam antè facta , non est vera Quantitatis species.

Dices : Quod habet diversam ab aliis extensionem quantitativam , est vera & propriè dicta Quantitatis species. At Tempus habet extensionem quantitativam ab extensione Motus distinctam. Ergo Tempus est vera & propriè dicta Quantitatis species. Minor prob. quia in brevi Tempore magnus potest fieri Motus , scilicet per magnum spacium , & in longo Tempore parvus Motus , sc. per parvum spacium : v. g. Aquila volans magnum conficit Motum eodem Tempore , quo Testudo parvum conficit Motum. Ergo Tempus habet extensionem quantitativam ab extensione Motus distinctam.

Resp. Neg. Min. Ad probationem dico ; aliam quidem esse extensionem Temporis *externi* , & Motus alterius corporis : non verò Temporis *interni* & Motus : in Motu enim celeri tanta est Temporis *interni* extensio , quanta ipsius mobilis , licet extensio Temporis *externi* , comparata ad durationem rerum vel motuum sublunarium , sit diversa. Hoc ut intelligas ,

Nota , Tempus externum esse durationem primi (ut loquuntur) mobilis , per quam rerum omnium mutabilium & corporearum durationes mensurantur. Tempus autem. internum est propria cujusque rei successivæ & in fluxu positæ duratio , quæ non est distincta à Motu , cujus est duratio. Unde sicuti parva est vel magna Motus
extensio,

extensio, sic quoque Tempus internum dicitur parvum vel magnum.

Quærent hic vulgò; An Pondus, ut, *unciali. bra*, &c. sit *Quantitas*?

Resp. Si *Pondus* sumatur pro substantiâ, ex quâ constar, v. g. pro lapide, ferro, plumbo, est in Prædicamento *Substantiæ*: si verò pro gravitate, pertinet ad Categoriâ *Qualitatis*. At ratio nulla est, cur in *Quantitatis* Prædicamento reponatur.

Dices: Id, secundum quod res dicuntur æquales vel inæquales, est *Quantitas*. At secundum Pondus res dicuntur æquales & inæquales. Ergo Pondus est *Quantitas*.

Resp. Dist. Maj. Id, secundum quod res dicuntur æquales, vel inæquales *magnitudine*, est *Quantitas*. Concedo: id, secundum quod dicuntur æquales vel inæquales *virtute*, Nego Majorem. At secundum Pondus res non dicuntur æquales vel inæquales *magnitudine*, sed *virtute* tantum. Hæc autem acceptio impropria est, & per omnes vagatur Categorias: nam & potentiâ, & robore, & doctrinâ, & aliis multis rebus æquales dicimur.

Sed hæc de re pluribus egimus Effato 71. *Cen-
turizæ* IV.

VI. An Numerus sit Ens reale?

DUæ hic sunt opiniones oppositæ. Prima est Fonseca 5. *Metaph.* c. 13. quæst. 4. item Suarezii *Disput.* 41. in *Metaph.* & aliorum, quos citant & sequuntur Conimbricenses cap. de *Quant.* quæst. 2. art. 1. Hi omnes negant, Numerum esse ens reale.

Secunda sententia asserit, Numerum esse ens reale. Est Aristotelis cap. de *Quant.* & 5. *Met.* c. 13. Hunc secuti sunt omnes Interpretes Græci & Latini, tam Thomistæ, quàm Scotistæ, si pauculos

culos è recentioribus excipias. Antequam statua-
mus, quid sentiendum videatur;

Nota I. Numerum vulgo distingui in *Prædicamentalem* & *Transcendentalem*. Prædicamentalis est, qui solis rebus corporeis, *Quantitatem* habentibus convenit: quomodo dicimus; *tres esse lineas*. Transcendentalis est, qui rebus etiam aliis à *Quantitate* adeoque tam corporeis, quàm incorporeis convenit, tam entibus *rationis*, quam *realibus*. Sic dicimus, *quatuor Angelos*, *decem summa genera*.

Nota II. Numerum etiam distingui in *Numerantem*, *Numeratum* & *Formalem*. Numerus numerans est ipse intellectus, qui numerat res. Numerus numeratus sunt res, quæ numerantur, v. g. *homines scamna*. Numerus formalis est is, quo res numerantur: ut, *binarius*, *ternarius*, *quaternarius*. Hunc alii *abstractum* vocant: quia *ternarius* v. g. ab his & istis rebus numeratis abstrahit, & est quædam collectio unitatum, per se abstrahens à rebus, quibus illæ insunt unitates.

Nota III. Possè formalem numerum interdum concipi in unâ re continuâ, ut si dicas; pannum continere sex vel septem ulnas. Propriè tamen & realiter numerum formalem non esse, nisi in rebus discretis *Quantitate affectis*, v. g. in tribus equis, aut canibus.

Nota IV. Numerum, cum sit *Quantitas*, esse quoddam totum compositum ex partibus, quæ sunt unitates numericæ, ita ut unaquæque pars numeri sit unitas numerica: & quia partes componentes totum faciunt totum, unitates numericæ faciunt numerum, & quia facere numerum est numerare, cùm unitas numerica faciat numerum unitas numerica numerabit, sen (quod idem est) numerus numerabitur unitate numericâ. Quod expresse docet Aristoteles t. 133. lib. 4. *Phys.* his verbis; *numeratur autem unumquodque uno quodam cognato* (id est, ejusdem rationis) *unitates unitate*,

unitate, equi verò equo : id est, multitudo unitatum numeratur unitate : multitudo vero equorum numeratur equo, sicque fit & numerus unitatum & numerus equorum. Cùm ergo unitas numerica numeret Numerum, videndum est, quid illi convenire debeat. Ut fit unitas numerica, quatuor omnino illi debent convenire.

1. Debet esse unitas alicujus essentiae : quia omnis unitas sequitur essentiam, & primò convenit essentiae, deinde participantibus essentiam. Unde quicquid est unum numero, prius natura est quid unum essentia : nam unitas numerica est sub unitate essentiali seu formali.

2. Hæc unitas debet esse unitas essentiae, quæ sit subjectum quantitatis, id est, ipsa unitas numerica debet esse extensa & quanta. Et ratio est, quia, cùm sit pars quantitatis prædicamentalis, & quælibet pars quantitatis prædicamentalis debeat esse quanta & extensa, unitas debebit esse quanta & extensa.

3. Talis unitas debet esse conjuncta cum alia : quia debet componere : componere autem sola non potest. Ex eo autem, quod sit conjuncta cum alia, accipit aliud esse, quam dum erat sola, & consequenter est alio modo intelligibilis, & quidem alio modo, si coniungatur cum una sola, & alio modo, si coniungatur cum duabus : si enim coniungatur cum una sola, erit secunda & conceptibilis ut secunda : si cum duabus, erit tertia & conceptibilis ut tertia, & sic de ceteris : quia esse secundam est esse conjunctam cum unâ, & esse tertiam est esse conjunctam cum duabus : & quia, si una est conjuncta cum duabus, quælibet etiam aliarum duarum est conjuncta cum duabus, inde fit, ut in Numero ternario nulla sit unitas, quæ non sit etiam tertia : quia nulla est, quæ cum duabus conjuncta non sit.

4. Debet unitas numerica esse conjuncta cum alia

alia unitate ejusdem rationis. Et ratio petitur ex Aristotele, qui scilicet unumquodque numeratur uno quodam ejusdem rationis.

Cuicunque unitati conveniunt hæ quatuor conditiones, ea dicitur numerica, & ab eâ, tanquam à forma quadam Metaphysica, res aliqua dicitur una numero. Ab eadem unitate, ut parte, habet Numerus, ut sit numerus: ab eadem, ut secunda, tertia, quarta &c. habet Numerus, ut sit talis numerus *formalis*, nimirum binarius, ternarius quaternarius &c. Ab eadem unitate, ut tali unitate formali habet Numerus, ut sit talis numerus materialis, v. g. ut sit numerus equorum, ut sit numerus ovium &c. Hisce præmissis,

Dico, Numerum formalem, de quo quæritur solum, esse ens reale. Nam 1. Objectum scientiæ realis, & omne sensibile, est reale: Entia enim rationis neque sensu possunt percipi, neque esse objectum scientiæ, nisi ad summum rationalis. Atqui Numerus est objectum scientiæ realis, & sensibile commune. Ergo Numerus est ens reale. 2. Cujus partes & passionibus dantur à parte rei, id est Ens reale. At Numeri partes, v. g. unitates, dantur à parte rei, item passionibus Numeri, ut *esse partem*, vel *imparem*, & aliæ multæ, quæ ab Arithmetica demonstrantur. Et certe in Arca Noë, nullo cogitante, vere fuerunt octo homines. Ergo Numerus est ens reale. Confer cum his, quæ habentur Effato 65. Centur. IV.

Obijciunt: Numerus est multitudo unitatum ordinata secundum rationem primi, secundi, tertii, quarti &c. At multitudo non est hoc modo ordinata à parte rei, sed solum per intellectum. Ergo Numerus non est numerus, nisi per intellectum. Maj. probatur: Quod non est in ulla specie Numeri non est numerus. At multitudo non ordinata non est in ulla specie Numeri. Ergo multitudo non ordinata non est numerus. Jam vero probatur Minor, quæ
dicitur

dicebatur, hunc ordinem non esse à parte rei: quia 1. nulla unitas est magis prima, quam secunda, vel tertia. Ergo si aliqua unitas non est determinata in ratione primæ vel ultimæ à parte rei, necessario determinabitur in tali ordine ab intellectu numerante. Ergo illa determinatio erit ab intellectu. Ergo erit ultima & prima ab intellectu. 2. quia dabuntur alioquin infiniti actu numeri in rerum naturâ: nam sumo decem unitates, in hoc denario inveniuntur etiam duo quinarîi, qui cum denario faciunt ternarium: ternarius rursus cum duobus quinariis & denario facit quaternarium, & sic in infinitum, posito uno denario, poni necessarium esset infinitos numeros ex denario actu consequentes: hoc autem absurdum non sequitur, si dicas; fieri Numeros ab intellectu successive. 3. sequeretur, unum tantum esse Numerum rerum omnium. Numerus etenim per se oritur ex divisione Quantitatis. Ergo tantus erit Numerus, quanta divisio Quantitatis, & sic omnium rerum quantarum unus erit numerus *formaliter* solumque *materialiter* multiplex, quoad res subjectas Quantitati, quod est *per accidens* respectu Numeri, quem per se quantum respicit. Quod si numerus fiat ab intellectu ordinante unitates, jam tantus & talis erit Numerus, quantum qualemque intellectus numerantis constituerit, statuendo hanc primam, & illam ultimam unitatem: & sic alius erit Numerus leonum, alius hominum, alius hominum in templo, alius hominum in foro.

Resp. Neg. Min. Ad primam probationem, Nego Antecedens: si enim sint tres unitates, quælibet unitas erit tertia: quia quælibet est unita cum duobus: si sint duæ, quælibet erit secunda: quia utraque est conjuncta cum alia. Ad secundam probationem, nego sequelam. Ad ejus probationem dico; Numerum denarium non esse actu denarium, nisi sit in aliquâ materiâ, id est, habeat unitatem
forma-

formalem, quæ sit unitas alicujus essentia, v. g. hominis, equi &c. atque ita nego, fore alium numerum, quàm denarium, ex hypothesi, quod sint tantum decem homines. Ad id autem, quod dicitur sumi posse duos quinarior, unde fiat binarius, Nego, quia non datur Numerus numerorum, qui sit prædicamentalis: siquidem essentia, cujus unitas numerica esset unitas, non esset naturâ suâ subjectum Quantitatis: quia natura Numeri non est subjectum Quantitatis. Ad tertiam probationem dico; si res omnes essent ejusdem rationis & essentia divisæ & multiplicatæ per Quantitatem, res omnes fore sub uno Numero. Neque hoc est absurdum: quia certum est, arenas maris esse sub uno certo Numero. Quando verò dicuntur esse decem homines in foro, conjungitur unâ cum essentiâ accidens Loci, & sic unitas numerica est unitas essentia in tali loco positæ: quæ omnia vera sunt à parte rei, ac proinde est verus Numerus.

Alias objectiones cum earum solutionibus posuimus Effaro illo 65. citato.

Quæres 1. Quæ sit differentia inter multitudinem rerum quantarum & Numerum?

Resp. Quod multa, ut multa præcise, non dicant unitatem numericam: quia nullam dicunt partem componentem, prout multa sunt: Numerus autem dicat compositionem, quæ dicat unitatem numericam numerantem seu componentem, unde posita exurgit collectio seu compositio numerica, in quâa est ratio Numeri.

Quæres 2. A quo cognoscatur Numerus, ut numerus est?

Responder Aristoteles 4. Phys. t. 131. cognosci à solo intellectu: quia non potest cognosci, nisi numerando: solus autem intellectus numerare potest. Ac proinde, cum probant Auctores nostræ sententiæ, Numerum esse ens reale, quia cognoscitur à sensu, intelligenda est ratio de re, quæ sit

fit quidem *formaliter* Numerus , non tamen ut *formaliter* numerus. Probatur autem , Numerum formalem esse realem , quia datur à parte rei , & nemine cogitante ; unitas numerica. Ergo datur à parte rei , & nemine cogitante , numerus formalis. Consequentia patet , quia unitas numerica est constitutiva Numeri. At illud omne , quod habet aliquid reale , pro ratione constitutivâ , est aliquid reale. Patet etiam Antecedens ex dictis , quia scilicet datur unitas *formalis* , quæ sit natura subjecta Quantitati , quæque simul existat cum aliâ unitate ejusdem rationis.

Quæres 3. Unde Numerus habeat unitatem ?

Resp. Numerum non esse unum quid simplex , sed esse quid unum compositum : hoc enim est de ratione formali Quantitatis : cum de ratione formali Quantitatis sit habere partes. Itaque dicendum est , Numerum habere unitatem à compositione seu conjunctione partium : quod est , unitatem formalem Numeri esse compositionem , & quidem talis numeri talem compositionem. Talis autem est compositio , quia est talis pars *formaliter* sumpta & componens. Est autem in Numero talis pars *formaliter* sumpta , quia est secunda , vel tertia , vel quarta &c. id est , quia est conjuncta cum duabus vel tribus : quæ conjunctio sumitur ex eo , quod simul existant , & in ratione essentiali conveniant. Dixi autem ; *partem formaliter sumptam* , nempe ut secundam , vel tertiam &c. quia si sumitur pars *materialiter* , individuabit Numerum , id est , si sumitur illa res , quæ dicitur pars , v. g. hic homo individuus cum alio homine , sumetur pars materialis Numeri , à quâ Numerus individuabitur , fierque talis Numerus binarius , nempe duorum hominum. Dico autem ; *hic homo individuus* , quia unitas formalis , ut fiat numerica , debet individuari : si quidem debet multiplicari : non multiplicatur autem , nisi individuetur ,

Quæres 4. An, dum dicitur; *tres Lineæ, tres Superficies*, significetur verus Numerus prædicamentalis?

Resp. Non significari. Ratio est, quia individua componentia Numerum, debent dividi per Quantitatem. At nec tres Lineæ, nec tres Superficies dividuntur per Quantitatem. Ergo non sunt individua componentia verum Numerum prædicamentalem. Min. prob. quia nec Puncta, nec Lineæ, ut sunt termini, sunt Quantitas. At Linea dividitur per Puncta, & Superficies per Lineas.

VII. An Oratio sit vera species Quantitatis?

Resp. I. Oratio interna, quam Barbari *mentalem* vocant, non est Quantitatis species: nam quicquid recipitur, ad modum recipientis recipitur. Sed oratio mentalis recipitur in intellectu indivisibili neutiquam quanto. Ergo oratio mentalis indivisibilis est, nec quanta.

Resp. II. Oratio scripta non est Quantitas: Figura enim non est Quantitas, sed Qualitas. Oratio autem scripta nihil est aliud, quam varia figura.

Resp. III. Oratio externa & ore prolata, quam *vocalem* vulgo nominant, non est vera Quantitatis species. Nam 1. Aristoteles lib. 5. Metaph. c. 13. ubi accuratius Quantitatis recenset species, Orationis non meminit. 2. Oratio sumitur, vel ut est Numerus Syllabarum, quomodo non distinguitur à Numero, vel ut est numerus Syllabarum durantium longo vel brevi tempore, & sic non distinguitur à Numero & Tempore simul sumptis, vel ut est Numerus Syllabarum, habentium inter se proportionem moræ sive durationis, quomodo Spondæus dicitur æquivalere Dactylo vel duobus Pyrrichiis, & sic Oratio est aggregatum quid ex Numero, Tempore & Proportionem. Ergo Oratio non est vera species Quantitatis.

N

Dices:

Quæres

Dices: Poterit revocari ad Numerum, si non sit distincta species.

Resp. Neg. quia 1. non habet partes simul existentes. 2. quia partes illius non sunt unificantes sententiæ, quæ naturâ suâ sit subiectum Quantitatis, quæque postulent esse extra se invicem 3. quia syllaba non videtur aliam habere Quantitatem ab eâ quæ est motus aërei.

Dices: Aristoteles, cap. de Quanto, expresse numerat Orationem inter discretæ Quantitatis species.

Resp. Aristoteles in Logicis minus accuratè, non tam ex propriâ, quàm vulgi opinione, specie recenset Quantitatis: in Metaphysicis verò accuratius eas tradit, & ex propriâ sententiâ.

VIII. Quot ab Aristotele numerentur Quantitatis attributa.

TRia: Primum est; *Quantitati nihil est contrarium*, scilicet *per se*: quia nulla species huius Prædicamenti alteri speciei est contraria: Linea enim non est Lineæ contraria, neque Corpori neque Superficie: esset enim contraria vel contrarietate *formali*, vel *effectivâ*: non *formali*, quia quorum unum potest in se admittere alterum, non sunt *formaliter* contraria. At una Quantitas se admittit alteram, Numerus nim. quaternarius ternarium. Non etiam sunt Quantitates contrarietate *effectivâ*: quia Quantitas, utpote ens à materiâ, nullam habet vim agendi. Ergo &c.

Per accidens tamen Quantitati contrariari potest Quantitas, ratione scilicet Qualitatum contrariorum, quas adjunctas habent duæ Quantitates. Superficies nigra contrariatur Superficie alba, quia nigredo & albedo sunt contraria.

Obj. 1. Magnum contrariatur Parvo, & Ma-

rum Pauco. Ergo Quantitas contrariatur Quantitati: Magnum enim & Parvum, sicuti etiam Multum & Paucum, sunt contraria.

Resp. 1. Hæc non sunt Quantitates determinatæ, sed indeterminatæ, de quibus hic non quæritur.

Resp. 2. Hæc neque sunt Quantitates, neque contraria: alioqui duo contraria simul inessent eidem subjecto: homo quippe est parvus respectu montis, magnus autem respectu formicæ: imò idem sibi ipsi foret contrarium: simul enim esset magnum & parvum, ad diversa scilicet relatum. Unde

Resp. 3. Hæc esse Relativè opposita. Magnum namque dicitur respectu parvi: si enim unus tantum esset v. g. mons, is neque magnus foret, neque parvus. Et in pago dicuntur multi esse homines, in urbe pauci, licet plures sint in hac, quam in illo. Ergo id tantum *respectivè* dicitur, non *absolutè*.

Obj. 2. Locus supremus & infimus, qui est Mundi centrum, opponuntur contrariè: infimus enim longissimo intervallo distat à Mundi circumferentiâ. Atqui Locus est Quantitas. Ergo Quantitati aliquid est contrarium.

Resp. 1. Supremus locus infimo est contrarius *improprie*, Concedo: *proprie*, Nego.

Resp. 2. Contraria sumuntur secundum maximam distantiam: Locus autem supremus & infimus non distant maximè: infimus enim est ad centrum: supremus verò ad extremitates Mundi. At major ab uno polo ad alterum est distantia.

Resp. 3. Loci isti sint certè Quantitates, si sumantur, ut Loci, at si sumantur ratione superioritatis & inferioritatis, sunt Relata vel relativè opposita.

Resp. 4. Contrarietas non spectatur in distantia secundum locum, sed secundum naturam.

Obj. 3. Una est in quovis genere contrarietas ex
1. Phys. c. 6. At Quantitas, cum constituat Prædicamentum,

dicamentum, est genus. Ergo in Quantitate est contrarietas.

Resp. 1. Philosophus isto loco quamlibet intelligit oppositionem: ex illo enim principio colligit Privationem & Formam esse contraria, cum tamen opponantur *privativè*. Itaque

Resp. 2. Dist. Maj. Una est in quovis genere contrarietas *propria*, Nego: *impropria*, Concedo Majorem, & Nego Consequentiam.

Secundum attributum est; *Quantitas non recipit magis & minus*: id est, non admittit multitudinem graduum essentialium: sive, non recipit intensiorem & remissionem, sed tamen admittit extensionem & contractionem.

Hoc attributum, ut & præcedens, omni quidem convenit Quantitati, sed non soli: utrumque enim Substantiæ quoque attribuitur ab Aristotele.

Tertium attributum, quod maximè propriè convenit Quantitati, est *denominare res æquales & inæquales*. Nam, undè res habet, præciso omni alio Accidente, majorem vel minorem extensionem illud dicitur propriè, *per se & fundamentaliter æquale & inæquale*. Sed à solâ & omni Quantitate non habet majorem vel minorem extensionem. Ergo illa sola & omnis dicitur propriè, *per se & fundamentaliter æqualis & inæqualis*.

Hinc vides, dici *æquale & inæquale per se*, propriè dictâ æqualitate & inæqualitate, ac *fundamentaliter*, convenire soli & omni Quantitati & recipere.

Dico; *per se*, quia Substantiæ & alia Accidentia dicuntur etiam æqualia & inæqualia: at non per se, sed beneficio Quantitatis.

Dico, *propriè*, quia, cum aliqui dicuntur æquales esse perfectionis, aut doctrinæ, *æqualitas* sumitur impropriè, sicuti *Quantitas* aliquando sumitur per Quantitatem virtutis.

Dico ; *fundamentaliter* , quia *æquale* & *inaquale* *formaliter* accepta sunt Relata , fundata tamen in *Quantitate*.

Obj. 1. *Æqualitas* & *inæqualitas* dicuntur de *Pondere* , *Tempore* , *Loco* , quæ non sunt *Quantitates*. Ergo non est maximè proprium *Quantitati* , denominare res *æquales* & *inæquales*.

Resp. Ad Ant. Locus dicitur *æqualis* non quia Locus, sed quia *Superficies*. Tempus dicitur *æquale* per accidens , quia est quantum per accidens. Ponderus est *æquale* per metaphoram , ob majorem *gravitatem*.

Obj. 2. *Species* quantitatis immediatè dividentes idem genus sunt tantum *inæquales*. Species enim ejusdem divisionis , ut in *Metaph.* docet *Aristoteles* , semper sunt *inæquales*. Quod si *Species* tantum sunt *inæquales* , singulares quantitates erunt quoque *inæquales*. Ergo nulla quantitas potest dici *æqualis*.

Resp. *Aristotelem* , ad testimonium citatum , non loqui de *inæqualitate extensionis* , quæ est attributum quantitatis : sed de *inæqualitate perfectionis* : quia vix invenias duas species , quarum una non sit altera perfectior.

Obj. 3. *Cœli* supremi superficies extrema nulli quantitati est *æqualis* : quia non datur ulla superficies tantam habens *extensionem* , quantum habet superficies convexa supremi cœli. Ergo hoc attributum malè assignatur.

Resp. Dist. Ant. & ejus probationem : *actu* , Concedo : *potentiâ* , Nego Ant. ejus probationem & consequentiam. Res. 2. Licet non sit *æqualis* , esse tamen *inæqualē*. Resp. 3. *70* ET sumi pro VEL. Unde non est necessarium , ut quantitas *actu* denominet res *æquales* & *inæquales* : sufficit enim , si *potentiam* habet & *aptitudinem* denominandi : si namque una duntaxat quantitas in rerum esset natura , illa nulli *actu* foret *æqualis* , nulli *inæqualis* , *aptitudine*

amen æqualis esset alteri & inæqualis: five, æqualis vel inæqualis.

Notandum etiam est, verum id esse de Quantitatibus ejusdem speciei: fieri namque non potest, ut quæ diversæ speciei sunt Quantitates, inter se sint æquales quis enim Lineam Superficie, aut Superficiem Corpori unquam vidit æqualem? Vide plura Centur. 4. Effato 76. 77. 78.

APUT DECIMUM SEPTIMUM

De

PRÆDICAMENTO QUALITATIS.

THEOREMATA.

P Rædicamentum Qualitatis est, in quo Qualitas per sua Genera & Species, usque ad Individua disponitur.

2. Qualitas est, à quâ quales aliqui dicuntur. Sic à Fortitudine Fortes, à Scientiâ scientes nominantur. Vel, Qualitas est accidens prædicamentale absolutum, principaliter datum Substantiæ creatæ, ut eam ornet & intrinsecus perficiat in se esse, vel virtute agendi.

3. Estque Potentialis, vel Actualis.

4. Qualitas potentialis est affectio, quâ aliquid dicitur aptum vel ineptum, ad agendum vel patendum.

5. Et est vel Acquisita, vel Congenita.

6. Qualitas acquisita est accidens principaliter datum Substantiæ, ut illam intrinsecus perficiat quoad operationem.

ve, æqua.

Quantita-
poreft, ut,
ter fe fine
ut Super-
ide plura

I M U M

UA.

Qualitas
ad Indivqui dicunt
Sciencia
idens pra
Substan
ciat in sealiquid di
vel patienpaliter de
ciat quod
operatio

operationem, tanquam principium accidentarium secundarium

7. Estque vel Perfecta & Completa, ut Habitus, vel Imperfecta & Incompleta, ut Dispositio.

8. Habitus est Qualitas perfecta, sub sensum non cadens, exercitatione comparata, vel Dei munere concessa, subiecto suo firmiter inhaerens, illudque promptum reddens, ad actiones eas facile & cum delectatione, siue in se, siue extra se exercendas, quas per solam naturam ita exercere non poterat. Verbo, est qualitas pluribus actionibus acquisita, difficulter mobilis à subiecto quod bene efficit, vel malè. Huc spectant 1. omnes habitus cum Animi, ut; Virtus, Vitium, Scientia, tum Corporis, ut Ars saltandi, dimicandi &c. 2. Habitus super-naturales, à Deo infusi: ut, Fides, Spes, Charitas, donum item linguarum in Apostolis.

9. Dispositio est qualitas imperfecta sub sensum non cadens, exercitatione comparata, vel Dei munere accepta, nondum planè confirmata, ideoque facile mobilis à subiecto, quod per eam non redditur aptum ad actiones suas facile, expedite & promptè exercendis. Verbo, est qualitas paucis actionibus acquisita, non diu permanens, sed facile mobilis à subiecto, bene illud afficiens, vel malè. Talis dispositio est in eo, quo pauculus audiuit lectiones Logicas.

10. Qualitas congenita est qualitas, disponens subiectum in ordine ad operationem, tanquam primum ejus principium accidentarium.

11. Estque tum Potentia naturalis, tum Impotentia vel naturalis Imbecillitas.

12. Potentia naturalis est qualitas sub sensum non cadens res congenita & à naturali temperamento illi insita, per quam redditur res ipsa naturaliter potens & apta ad agendum, nocenti resistendum, vel aliquid conveniens suscipiendum: ut vis calefaciendi in igne, durities in ferro. Huc pertinet Intellectus, Voluntas, Appetitus sensitivus, Sensus omnes, cum

interni, tum externi, potentia motrix animalium, potentia nutritiva, omnes facultates naturales ad hoc per se primò institutæ, ut sint principia proxima, suppeditantia Substantiæ primariæ & radicalem quasi facultatem operandi, omneque adeò naturales propensiones ad Habitus, omnia animalium temperamenta, proprietates omnes tam generum, quàm specierum: vires item lapidum, metallorum, plantarum &c. ut; vis extrahendi pituitam in Nicotiano Virginienfi.

13. *Naturalis impotentia est qualitas, sub sensum non cadens, congenita & à naturali temperamento rei insita, quæ tametsi ad agendum, aut resistendum, aut perfectivè patiendum per se primò data sit, tanquam principium proximum, primam conferens operandi facultatem, adeò tamen debilis est & imbecilla, ut potius impotentia quadam videri possit: ut vis extrahendi pituitam in Tabaco Anisfurfentis, mollieties in butyro aut caseo recenti, ob quam hæc ægrè divisioni resistunt.*

14. *Qualitas actualis est, quæ actu in rebus est, & in sensum ferè incurrit, undè perficiens Substantiam, sine respectu ad operationem.*

15. *Estque vel Interna, vel Externa.*

16. *Interna, quæ, licet in exumâ quoque superficie non rarò visatur aut insit; tamen & intus est: ut albedo, nigredo, amiror, dulcedo.*

17. *Diciturque nunc Passio, nunc Patibilis qualitas.*

18. *Patibilis qualitas est diu permanens & ægri mobilis qualitas, quæ sensum aut animum movet, aut ex motu aliquo nascitur: ut; pallor ex morbo, albedo in cygno, color nativus in facie hominis.*

19. *Passio est fluxa quadam & evanida brevique transiens qualitas, quæ sensum vel animum movet, aut ex motu aliquo nascitur: ut, pallor ex irâ aut metu, rubor ex verecundiâ.*

20. *Ad hanc ergo speciem pertinent 1. Omnia sensum*

sensuum exteriorum objecta propria : ut ; Lumen, color, sonus, odor, sapor, omnes qualitates primæ.

2. omnes commotiones corporis : ut pallor ex metu.

3. Omnes affectus animi : ut, Lætitia, tristitia, spes, metus, ira, odium, invidia, voluptas.

21. Qualitas hæc, sive patibilis sit, sive Passio, est vel Afficiens, vel Affecta.

22. Qualitas afficiens est, quæ sensum afficit, aut animum, ita ut hic aut ille aliquid patiatur recipiendo qualitatem aliquam gratam aut ingratham, unde oriatur ut plurimum dolor aut delectatio. Sic dulcedo mellis, & amaror fellis passionem, seu motum efficit in sensu Gustus : sensus namque, dum sentit, patitur ab objecto.

23. Qualitas affecta est, quæ ortum habet ab aliqua affectione vel commotione : ut, pallor ex morbo, infantia ex tristitiâ.

24. Externa qualitas actualis est, quæ in extrema tantum apparet & consistit superficie.

25. Est quæ Forma externa, vel Figura.

26. Forma externa est qualitas sensibilis, quæ termino aut terminus clauditur : vel, est qualitas, quæ resultat ex terminatione Quantitatis in re aliqua naturali & vivente : ut, forma illa hominis exterior, quæ ex lineamentis oritur corporis.

27. Figura est eadem illa qualitas, quæ resultat ex terminatione Quantitatis, in re inanimata, sive naturalis ea sit, sive arte facta : ut, exterior facies mensæ, lapidis, metalli.

28. Discrimen inter Formam & Figuram indicat ille in vulgus notus versiculus ;

Formam Viventis, Picti dic esse Figuram.

29. Attributa Qualitatis ab Aristotele quatuor connumerantur.

I. Inest in Qualitate contrarietas, Id est, Qualitas immediatè & ratione sui adversatur Qualitati oppositæ. Sic enim per se Justitiæ opponitur Injustitia, nigredini albedo &c.

II. Si unum ex contrariis sit in Prædicamento Qualitatis, etiam alterum in eodem erit Prædicamento: *Hinc, quia Justitia est Qualitas, etiam Injustitiam esse Qualitatem, necessum est.*

III. Recipiunt qualia intensiorem & remissionem: Album enim magis & minus album altero dicitur: & justum alterum altero magis & minus quin etiam unum & idem recipit incrementum: quoniam enim candidum est, candidus fieri potest.

IV. Maxime proprium Qualitatis est, quod secundum eam res similes dicuntur, & dissimiles: simile enim aut dissimile alterum alteri non est aliâ ratione, quam quâ est quale.

QUÆSTIONES.

I. Quomodo sit definienda Qualitas?

Liceret Aristoteles in Organo, statim post Prædicamentum Quantitatis, agat de Categoria Relationis, libro tamen 5. Metaphys. de eisdem differens Prædicamentis explicata Quantitate, transit ad Qualitatem quem ordinem, ut Natura & dignitati rerum magis consentaneum, hoc loco retinendum duximus. Antequam autem ad ipsam, quæ præ manibus est, Quæstionem accedamus,

Nota, Vocabulum Qualitatis varias admittere significationes, quarum duas generaliores & potiores ipse assignat Philosophus lib. 5. Metaph. cap. 14. Sumitur enim hæc vox 1. pro Qualitate essentiali, id est, pro ratione aliqua qualificante aut determinante essentiam rei, aut speciem Substantiæ: quo pacto nihil est aliud, quam Differentia essentialis, quæ ideo Porphyrio dicitur in quod quid prædicari. 2. pro Qualitate accidentali, id est, ratione aliqua determinante aliquod ens extrinsecus essentiam: sive, pro affectione consequente, non constituyente Substantiam. Et hæc iterum ac-

ceptio in alias subdividi potest: aliquando enim tam-
 lare funditur, ut omne omnino Accidens comple-
 ctatur, quatenus nimirum subiectum suum aliquo-
 modo afficit & accidentaliter, determinat. Unde
 definitur Accidens id, quod in *quale*, sc. non distin-
 guitur, sed *confuse* & cum additamento, accidentaliter
 prædicatur: aliquando verò strictius sumitur
Qualitas accidentalis, pro solo & certo quodam
 Accidentis genere, à reliquis Accidentium gene-
 ribus distincto, à quo ita afficimur, ut nos perficiat,
 aut afficiat ad agendum aut patiendum. v. g. *Vi-*
tium nos ad malè agendum afficit, *Virtus* ad bene
 agendum perficit, ut *Logica* ad bene ratiocinandum.
 Ita hic sumitur vox *Qualitatis*.

Qualitas Aristoteli est, à qua quales aliqui di-
 cuntur. Hoc est, est forma accidentalis, secundum
 quam Substantiæ denominantur quales *simpliciter*
 & *absolutè*, nomine & re, vel etiam *secundum quid*:
 sumus enim quales *formaliter* à Qualitate, ut *albi*
 à *albedine*.

Cum audis: *aliquos dici quales*, non est putan-
 dum, solis hominum Qualitatibus definitionem
 hanc esse tribuendam: adhibuit enim hanc vocem
 Philosophus, tum quia homo dignissimum est Qua-
 litatum subiectum, tum quia plures in hunc, quam
 in ulla alias res, Qualitates conveniunt: cum enim
 homo componatur ex corpore & anima, conve-
 niunt illi & Qualitates corporales & spirituales. At
 spirituales Substantiæ solum spirituales recipiunt
 Qualitates: Substantiæ verò corporales, aliæ ab
 homine, tantum corporales suscipiant Qualitates.
 Homo ergo plures, quam aliæ Substantiæ, recipit
 Qualitates.

Qualia describuntur ab eodem Philosopho, quæ
 à Qualitatibus sunt denominata, aut quod eo alio
 modo deducta: id est, quæ *denominative* & *adje-*
ctive, vel etiam *substantive* à Qualitatibus ita dicun-
 tur, modificantur, determinantur: Sic enim ab
albedine

albedine dicitur aliquid *album* denominative : sed à *potentiâ currendi & ambulandi* dicitur aliquis *cursor* aut *ambulator* alio modo , id est ; non *adjective* , quandoquidem *potentia* istæ *naturales* non habent nomen *in abstracto*.

Dices : *Denominari quale est posterius Qualitate*. Ergo *Qualitas* non potest definiri per *quale*.

Resp. Dist. Ant. est posterius *secundum naturam*, Concedo : *quo ad nos*, Nego : Cùm enim *Qualitas* sit genus generalissimum , non definitur per priora & notiora *naturæ* : sed describitur per *quale*, tanquam per effectum nobis ipsa *Qualitate* notiozem.

Quæres , An non committatur circulus , cùm *Qualitas* definitur per *quale* , & *quale* vicissim per *Qualitatem* ?

Resp. Nequaquam : Concretum enim definiri potest per abstractum, & abstractum vicissim describi per concretum. Abstractum *naturæ* notius, nobis est ignotius. Concretum vero nobis est notius, *naturæ* ignotius. *Naturæ* quippe simpliciora, nobis composita sunt notiora.

Perfectior est tamen secunda , quam attulimus, descriptio , cui hæc æquipollet ; *Qualitas est accidens* , à quo *Substantia complete & intrinsece determinatur*.

Dicitur 1. *Accidens* , ut distinguatur *Qualitas* à *Formâ substantiali* , quæ *Materiam* , & à *Differentiâ* , qua Genus determinat. Additur 2. *complete*, ut separaretur *Qualitas* à *Quantitate*, quæ & ipsa *Substantiam* determinat , sed non *ultimo & complete* : *Substantia* enim *Quantitate* affecta potest adhuc à *Qualitate* determinari. 3. Tandem additur *intrinsece* , ut iecernatur *Qualitas* à reliquis *Accidentibus* , quæ *Substantiam* etiam *Qualitate* affectam determinant , sed *extrinsece* , seu in ordine ad aliquid externum , ut *Relatio* in ordine ad terminum , *Actio transiens* in ordine ad patientem , *Passio* ad agentem , *Ubi & Situs* ad locum , *Quando* ad tempus.

tempus, *Habitus* ad vestem : *Actio* verò *immanens*, quamvis non sit per ordinem ad aliquid externum, suam tamen Qualitatem. defumit ab agendi potentia, quæ huc pertinet.

II. An rectè quatuor ab Aristotele numerentur Qualitatis species ?

Qualitatem divisit Aristoteles in quatuor species quæ geminatis vocibus ita nominantur, *Habitus & Dispositio, Potentia naturalis & Impotentia, Patibilis qualitas & Passio, Forma externa & Figura*. Hunc numerum variis modis colligunt Authores. Nobis hæ duæ rationes probantur maximè.

1. Qualitas omnis est, ut agat Substantia, vel ut foveatur. Si ut agat, tum vel ut agat *simpliciter*, & est *Potentia naturalis*, aut *Impotentia*, vel ut agat *secundum quid* & *facilius* & est *Habitus* seu *Dispositio*. Si inest Qualitas, ut foveatur Substantia, tum vel est maximè propter Formam, vel propter Materiam. Si propter Formam, est *Patibilis Qualitas & Passio* : ut ; calor, frigus, quibus forma foveatur in Materiâ. Si inest propter Materiam, est *Figura & Forma externa* : hæc enim Materiam in debito, ad conservandam Formam, statu continet. 2. quia nulla est harum specierum, quæ non sit Qualitas, nullaque Qualitas, quæ ad aliquam harum specierum non possit revocari, & omnes istæ species à se invicem sunt distinctæ.

Obj. 1. *Habitus & Potentia naturalis* à se mutuò non distinguuntur. Ergo non constituunt diversas species. Ant. prob. *Potentia naturalis* solet definiri accidentarium operationis principium. At *Habitus* est quoque tale principium. Ergo à Potentiâ naturali non distinguitur.

Resp. Naturalem potentiam in eo abunde ab Habitu distingui, quod 1. illa naturaliter nobis sit congenita :

nita ; hic verò usu & exercitatione comparetur , adeoque 2. quo hic illam , cui inhaeret , praesupponatur. 3. illa fit *primum* hic *secundarium* agendi principium.

Dices : Habitus super-naturales nullam supponunt potentiam & facultatem operandi. Ergo tria illa discrimina nulla sunt. Ant. prob. Fides non tantum confert facilitatem ad credenda Fidei mysteria, sed etiam tribuit ipsam potentiam & facultatem ad opus Fidei super-naturale exercendum. Ergo &c.

Resp. Habitus super-naturalis supponit ipsam naturalem potentiam , quam ad actionem super naturalem evehit , v. g. Fides supponit Intellectum, quem suo lumine collustrat , & evehit ad notitiam rerum divinarum & super-naturalium.

Obj. 2. Habitus & Dispositio ab Aristotele referantur ad Relata. Ergo non sunt Qualitates.

Respondet ipse Aristoteles 1. Habitus & Dispositiones, si in genere exprimantur, esse quidem *ad aliquid*, scilicet *secundum dici* : non tamen ob id sequi, etiam inferiora ipsorum esse *ad aliquid*, quia non est necessarium ut, si superius relationem connotet, etiam inferius eandem connotet : ita enim, inquit, Scientia connotat Relationem ad scibile, adque ipsum refertur : ut cum dico ; *scientia est rei scibilis scientia* : Grammatica tamen non dicitur rei scibilis Grammatica.

Verum hæc responsio non satisfacit : quia adhuc quæri potest , quomodo Habitus in genere in utroque Prædicamento collocetur ? Ideo

Respondet Aristoteles 2. Idem posse in diversis Prædicamentis reponi, sed diverso modo, in uno scilicet *directè*, in alio *reductivè*. Sic Habitus, quatenus Relationem connotat, reducitur ad Prædicamentum Relationis : quatenus autem principaliter Qualitatem significat, *directè* ponitur in serie Qualitatis.

Respon-

Respondeo 3. Non est absurdum, id, quod est idem *realiter*, diversum tamen *formaliter*, in diversis reponi Categoriis, ut patet in *Actione & Passione*. Habitus ergo & Dispositio *proprie* sunt Qualitates, *improprie* Relationes.

Quæres, an Qualitatis ratio univoce conveniat hisce speciebus?

Omnino: nam 1. est genus: est enim Categoria. Ergo & univoca: omnis enim Categoria, quia est universale, est univoca. 2. Quatuor illis speciebus convenit natura Qualitatis, una non pendet ab altera essentialiter, nec ulla alia proferri potest analogiæ ratio. Ergo qualitas respectu illarum specierum est univoca.

Obj. 1. Habitus pendet à potentiâ naturali, v.g. Scientia ab Intellectu. Ergo una species pendet ab alterâ. Ergo analogicè conveniunt. Ergo Qualitas non est genus univocum.

Resp. Dist. Ant. Habitus pendet à potentia naturali, tanquam à *causa præcipua*, Nego: tanquam à *causa instrumentali*, Concedo Antecedens, & Nego consequentiam: hæc enim dependentia synonymiam seu univocationem non tollit.

Obj. 2. Qualitas non potest contrahi per veras Differentias: quia hæc vel essent Substantiæ, vel Accidentia. Atqui non sunt Substantiæ, ut per se patet: neque sunt Accidentia: quia vel essent diversæ Categoriæ à Qualitate: quod fieri non potest, quia Differentia debet esse in eadem cum genere Categoria: vel essent Qualitates, & sic includerent genus, quod dividunt. Atqui hoc etiam fieri non potest.

Resp. Differentias, quæ contrahunt Qualitates, esse Qualitates, sed *incompletas*: Qualitatem verò, quæ dividitur instar generis, esse *completam* & *perfectam*, adeoque in differentiis illis non includi.

III. An *Habitus* & *Dispositio* differant specie?

Nota I. Vocabulum *Habitus* non eodem semper modo usurpari ab Authoribus 1. namque significat quandam dispositionem, sive certum modum se habendi cujuscunque formæ, sive ea substantialis sit, sive accidentalis, sive sit *Qualitas primæ speciei*, sive alterius: quo sensu aliquando *Sanitas* vocatur bonus habitus. sive habitudo corporis, cum tamen sanitas propriè non sit *Qualitas una*, sed congeries plurium in corpore viventis *Qualitatum*, debito modo inter se temperatarum. 2. significat vestimentum, vel potius vestis circa corpus positionem seu applicationem, & constituit ultimum Prædicamentum. 3. denotat formam accidentalem per se primò ordinatam, ut sit principium operandi. Quod ut intelligas.

Nota II. In triplici potissimùm esse differentiâ formas accidentarias ad operandum institutas: quædam enim sunt per se primo ad hoc ordinatæ, ut sint principia proxima connaturalia ad operandum: quædam verò ad hoc ordinantur, ut has formas accidentales in operando veluti adjuvent: quædam denique ad operandum quidem sunt institutæ, non tamen *per se primò*, sed quasi *per se secundo & concomitanter*, v.g. calor & frigus non sunt per se primo ordinatæ formæ, ut agant in aliud, sed ut subjectum, cui insunt, perficiant *formaliter*; id est, calidum reddant vel frigidum, atque ita subinde, per hunc formalem effectum, conservent unionem formæ cum materiâ: quod autem sint etiam principia agendi, habent velut concomitanter ex eo, quod sunt tales formæ, quæ possunt sibi similes producere.

Hòc posito, neque in prima, neque in secundâ significatione sumitur *Habitus*, cum reponitur in prima

prima *Qualitatis* specie : quia *habitus* primo modo etiam de Substantiis dicitur : *Qualitas* verò est accidens. Secundo autem modo non pertinet *Habitus* ad *Categoriam Qualitatis*, sed ad ultimam : neque etiam tertia significatio , in tota sua latitudine sumpta , constituit *Habitus* primæ specie : *Qualitatis* : sed tum demum , cum accipitur pro formâ quadam accidentali , per se primo ad hoc institutâ , ut potentias naturales in agendo adjuvet. Formæ autem illæ , quæ sunt ad hoc per se primò institutæ , ut sint principia proxima connaturalia operandi , ad secundam *Qualitatis* speciem pertinent , & *Potentia naturales* appellantur. Illæ autem Formæ , quæ solummodo *concomitanter* habent , quod sint principia actionum , in tertia *Qualitatis* specie collocantur.

Ex his definitur *Habitus* , ut est prima *Qualitatis* species , qualitas acquisita permanens , de se stabilis in subiecto , per se primo ordinata ad operationem , non quasi primam tribuens facultatem proximam operandi , sed adjuvans illam & facilitans.

Nota III. Varias etiam inveniri *Dispositionis* acceptiones. i. enim nihil est aliud , quam ordo habentis partes , qui triplex esse potest : uel enim est ordo : partium *quantitativarum in toto* , & pertinet ad Prædicamentum *Quantitatis* : vel est ordo partium *quantitativarum in loco* , & spectat ad Prædicamentum *Situs* : vel est ordo partium *virtualium seu potentialium* , ut vocant : quo sensu dici potest ; in homine pulcherrimam esse naturalium potentiarum dispositionem , seu ordinem , quatenus per sensus externos , devolvitur notitia rerum ad internos , per hos ad intellectum , ab hoc proponuntur res voluntati , ut eas cognitas vel respuat , vel amplectatur : vel denique est ordo partium secundum formam : id est , certa quædam coordinatio lineamentorum , ac qualitarum sensibilibus in corpore naturali quo

quo pacto *Sanitas*, quæ in bono primarum qualitarum temperamento consistit, bona corporis dispositio appellatur: itemque illa *colorum ac figura debita proportio*, quam *pulchritudinem* nominamus, hoc modo vocari potest *Dispositio*. 2. Significat hoc vocabulum actualem quandam præparationem subjecti alicujus ad formam recipiendam, quo sensu dicimus, *Materiam primam*, per successivam qualitatum inductionem, disponi ab agente, ad receptionem formæ substantialis. 3. usurpatur pro quodam accidente, quod, tametsi non semper fluat, & transeat, sed ad tempus in subjecto manere possit; tamen propter exiguam suam intensionem, aut (ut loquuntur.) radicationem in subjecto, firmiter non inhaeret, sed facile à subjecto removetur. Atque ita potissimum sumenda videtur *Dispositio*, quatenus ad primam pertinet qualitatis speciem. Primo namque modo sumpra est quid aggregatum per accidens, quod in Prædicamenti speciebus connumerari non potest. Secundo autem modo ad *Actionis* potius *Categoriam* spectare videtur. Quare tertia acceptio videtur sola huic loco accommodata. Arque hinc definitur *Dispositio* qualitas *permanens instabilis*, seu facile mobilis à subjecto, per se primo ordinata ad operandum, ita tamen, ut non tribuat primam operandi facultatem, sed eam juvet. His notatis,

Resp. I. *Dispositiones*, quæ possant *adolescere in Habitus*, non differunt ab illis *specie & essentialiter*, sed *accidentaliter* tantum: quæ enim differunt tantum secundum magis & minus non differunt specie: quia magis & minus non mutant speciem. At *habitus & dispositio*, quæ ex natura sua potest *adolescere in Habitus*, differunt tantum secundum magis & minus. Ergo non differunt specie, sed *accidentaliter* tantum. 2. Facile & difficulter posse expelli non constituunt discrimen *essentiale*. Ergo per hoc *habitus & dispositio* non distinguuntur *essentialiter*.

essentialiter. Ant. prob. 1. quia alioqui calor Ignis & Aeris essent diversæ speciei: item rubor hominis sanguinei, & rubor ex verecundiâ natus.

2. Quod extrinsecus advenit rei, non est ipsi essentialiter. Sed, esse difficulter mobile, vel facile Habitui & dispositioni advenit extrinsecus. Ergo, non est essentialiter. Min. prob. quia advenit vel ex frequentatione actuum, ut patet in Artibus, vel ex temporis diuturnitate, ut de multis Habitibus docet Aristoteles vel ex dispositione subiecto, seu complexiōnis diversitate. Sic species & Artes aliis tenacius, aliis minus inhærent.

Obj. Diversa nomina diversas arguunt formas: cum nomen imponatur à forma. At habitus & Dispositio sunt vel habent diversa nomina. Ergo diversas habent formas, adeoque non sunt una qualitaris species.

Resp. Neg. Maj. nam 1. multa nominibus discrepant, re conveniunt, ut *ensis* & *gladus*. 2. possunt diversis nominibus significari diversi modi ejusdem formæ ut infans, adolescens, vir, senex.

Dices: Quæ conveniunt specie, non differunt. Sed Habitibus & Dispositio differunt. Ergo non conveniunt specie.

Resp. Dist. Min. Habitibus & dispositio differunt *modo essentiali*: Nego: *accidentali*, Concedo Minorem. Est enim eadem essentia Dispositionis & Habitibus, sed distinguuntur modo accidentali.

Resp. II. ad Quæstionem, Dispositiones, quæ non possunt transire in habitus, differunt ab illis *essentialiter*. Patet hoc in speciebus intelligibilibus, & actibus, qui sunt Dispositiones ab Habitibus, quos generant, essentialiter differentes. Confer. *Essatum* 31. Centur. V.

IV. An *Potentia naturalis* & *Impotentia* solo *accidental*i discrimine distinguitur?

NOta I. Vocabulum *Potentia* sumi 1. latissime, pro possibilitate quavis, & prout opponitur impossibili: quo sensu omne illud, cuius actualis existentia contradictionē non implicat in potentia esse dicitur, siue hæc potentia sit *Logica*, quæ solum est *non-repugnantia*, diciturque ideo *Logica*, quia solum à ratione seu intellectu, per modum potentia, concipitur; siue sit potentia *Physica*, quæ consistit in quâdam reali denominatione, sumpta ab aliqua reali potentia activa, vel passiva: quo sensu id dicimus esse in potentia: quod continetur in virtute activa alicujus causæ. 2. paulo pressius pro sola & omni potentia *Physica*, seu *reali*, siue activa illa sit siue *passiva*, siue *substantialis*, siue *accidentalis*: quo pacto dicimus; materiam primam esse potentiam passivam, proximè receptivam formæ substantialis & quantitatem esse potentiam proximè receptivam qualitarum corporearum. 3. pro sola & omni potentia *accidentali*, siue illa sit quantitas, quæ habet se ad qualitates corporeas, per modum potentia *passivæ*, siue sit Qualitas, quæ dicatur potentia in *activa*, in ordine ad aliquam operationem. 4. pro sola potentia *accidentali* de Prædicamento Qualitatis, qua substantia est naturaliter potens, ad aliquid facile agendum, aut resistendum contrariis. Sic per sanitatem Substantia naturaliter est potens ad facile suas operationes exercendum & resistendum contrariis.

Qualitas hæc dicitur *Potentia*, respectu effectus, quia reddit subiectum idoneum v. g. ad agendum: vel quia est vigor & valor formæ supra materiam, ad exercendum suas operationes naturales. Dicitur autem *naturalis*, eo quod consequatur principia naturalia, Materiam puta & Formam: vel, quia

quia fluit à principiis naturalibus, adeoque respectu causæ.

Nota II. Vocabulum *Impotentia naturalis* duobus præsertim modis usurpari. 1. *privative*, pro absentia negatione & privatione potentia: quomodo *cacitas* in cæco, *surditas* in surdo est impotentia, & reducitur ad Prædicamentum potentia negata. 2. *positive*, ut hic, pro potentia insita à natura, sed infirma ac debili: talis est visus minus perspicax. Jam

Resp. I. Si *Potentia* & *Impotentia* spectentur in eodem genere potentia, sive ad eundem actum ordinata differunt accidentaliter tantum: nam 1. Facile aut difficulter aliquid agere, aut alicui resistere, ac eandem specie potentiam pertinent. Sed naturalis *Potentia* dicitur, qua facile res quæq; agit aut resistit: *Impotentia*, qua difficulter. Ergo naturalis potentia & impotentia ad eandem speciem pertinent. Declaratur Minor exemplo: facile enim & difficulter videre ad eandem specie potentiam pertinent, scilicet visivam: similiter facile & difficulter audire. Deinde facultas videndi & audendi, in juvene & sene, non differunt specie, sed solum vigore & imbecillitate. 2. Illæ facultates naturales distinguuntur specie, quarum operationes distinguuntur specie. Sed facile aut ægre aliquid agere, aut agenti resistere, non differunt inter se specie, sed solis gradibus. Ergo &c. 3. Et certe facultas in uno est *Potentia*, in alio *impotentia*, propter subjecti temperamentum, quod facultati accidentarium est: ut memoria tenax vel labilis, ob cerebri temperiem. Ergo inter *Potentiam* & *Impotentiam* accidentarium tantum est discrimen.

Resp. II. Si *Potentia* & *Impotentia* spectentur in diverso genere, sive si ad diversos actus referantur dubium non est quin essentialiter & specie inter se distinguantur. *Potentia* enim videndi distinguitur specie ab *Impotentia* audiendi: nam

Videre

Videre & Audire sunt specie distincti actus. Ergo & eorum potentia specie sunt distincta. Ergo Potentia & Impotentia specie distinguuntur.

Obj. Omnis Impotentia est præter naturam, vel contra naturam. Ergo nulla Impotentia est naturalis. Ergo naturalis Impotentia non est qualitatis species.

Resp. Licet Impotentia sit aliquo modo præter aut contra naturam, quia impedit operationes proprias ipsius naturæ, recte tamen dicitur naturalis, quia se habet circa principia naturalia rei, & respicit operationes naturæ, non autem, quia causatur à naturâ rei.

Obj. 2. Nullum ens respectivum est qualitas: cum qualitas sit ens absolutum. Sed naturalis Potentia est ens respectivum: quia potentia semper respicit Actum. Ergo potentia non est species qualitatis.

Resp. Licet Potentia naturalis, quantum ad proprietatem nominis *Potentia*, dicat respectum ad Actum, & ratione ipsius dicatur relativum *secundum dici*, tamen quantum ad id, quod est, est ens absolutum, & qualitas disponens subiectum.

Quæres, An Potentia rectè post ponatur Habitui?

Respondeo, quamvis via *generationis* Potentia naturalis præcedat Habitum & Dispositionem, quia Habitus perficit, & (ut loquuntur) qualificat Potentiam, & inest Substantiæ, mediante naturali potentia, sicut scientia perficit intellectum, & inest homini mediante Intellectu; tamen via *perfectionis* Habitus præcedit naturalem Potentiam: quia Habitus est perfectior naturali Potentia, & perfectius disponit atque afficit substantiam ad operationem.

V. Quomodo inter se differant Patibilis
Qualitas & Passio?

NOta I. nomen *Passionis* multis modis usur-
pari. 1. pro receptione cujuscunque formæ,
aut ejus, quod se habet per modum formæ:
Hinc Sensus sentiendo, Intellectus intelligendo
dicitur pati: sive sensatio & intellectio dicitur
Passio, quia Sensus sentiendo patitur sicut & in-
tellectus intelligendo. 2. pro receptione formæ
noxia, ut cum dicimur pati dolorem, tormenta,
molestias, 3. pro actione Apperitus sensitivi, id-
que ideo, quia illa cum vehemens est, solet noxiam
alterationem inferre corpori. 4. pro forma conver-
tibili cum subjecto: atque ita proprium quarti modi
vulgo passio in scholis nuncupatur. 5. pro quali-
tate tertiæ speciei. 6. pro qualitate imperfecta isti-
us speciei.

Nora II. Patibilem qualitatem & passionem
dici, quia 1. concitat passionem sive appetitionem
vel operationem in appetitu: ita se habent calor,
figus, & similes qualitates quæ aliquando excitant
dolorem, aliquando complacentiam & delectatio-
nem. 2. quia proficiscitur ex passionibus. Sic colores
sepe ex passionibus oriuntur: ut pallor ex timore
rubor ex verecundia.

Resp. Patibilis Qualitas & Passio *accidentaliter*,
tantum differunt. Nam omnis differentia patibilis
Qualitatis à passione in eo consistit, quod hæc se
habeat per modum transeuntis, illa permanentis.
At hæc differentia non constituit specificam & es-
sentialem distinctionem, sed accidentalem dunta-
taxat. Ergo inter se non differunt *essentialiter*, sed
accidentaliter tantum. Min. prop. Si habere se per
modum transeuntis & permanentis constituunt es-
sentialem distinctionem, id vel erit ex parte pa-
tibilis Qualitatis & Passionis, vel ex parte causarum.

At

At neutrum dici potest. Ergo hæc non constituunt essentialem distinctionem. Probo priorem Minoris partem: quia unus v.g. & idem calor potest obtinere rationem patibilis Qualitatis & Passionis, ut calor productus ab igne in materia combustili in perfecto gradu & qui ab eodem igni in remisso gradu producit in manu, sunt unius & ejusdem speciei. At calor productus in gradu perfecto habet rationem Qualitatis patibilis: ut vero productus in gradu imperfecto habet rationem Passionis. Ergo unus & idem calor est patibilis qualitas & passio. Jam probatur posterior ejusdem Minoris pars, quod scilicet distinctio specifica Passionis & patibili Qualitate petenda non sit ex parte causarum, quia una & eadem causa, pro diversa conditione subjecti, modo Qualitatem patibilem producit, modo passionem. Ergo patibilis Qualitas à Passione essentialiter non distinguitur ex parte suæ causæ. Ant prob. Calor productus ab eodem igni est patibilis qualitas, in quantum permanet: at, ut producit in alio subjecto à quo statim transit & evanescit appellatur Passio ergo ex parte causarum non distinguitur patibilis Qualitas à Passione.

Objicies: Quæ eandem dicunt essentiam, sunt in æquali gradu perfectionis. Sed passio patibilis qualitas non sunt inæquali gradu perfectionis. Ergo non dicunt unam Qualitatis speciem Min. prob. quia Passio est transiens: Patibilis vero qualitas est permanens.

Resp. Dist. Min. Passio & Patibilis qualitas non sunt inæquali gradu perfectionis quantum ad modum essendi, Concedo: quantum ad essentiam, Nego Minorem. Ideo unum constituunt speciem, non quidem specialissimam, sed subalternam, & in suis inferioribus conveniunt in una specie specialissima, & quandoque in eodem individuo, quando scilicet uno qualitas primam habet esse Passionis &, post ea per radicationem (ut loquuntur)

in *subiecto* efficitur patibilis *Qualitas*.

Quæres hic I. Cur Aristoteles dicat ; *Qualitates*, quæ Gusto percipiuntur, ut *sapores*, & quæ Tactu, ut sunt *primæ Qualitates*, vocari patibiles, quod passionem efficiant in sensu : *colores* verò, qui Visu percipiuntur, dici patibiles, quia ex passione aliqua & motu oriuntur ? Et ratio dubitandi est, quod tam hæ, quam illæ passionem in sensu efficiant, & sicut hæ ex passione oriuntur, ita & illæ. Ut solvatur *Quæstio*,

Nota, Duplicem esse Actionem & Passionem ; *Realem* Unam, alteram *Intentionalem*. Illa fit, cum id, quod patitur, recipit formam similem in essendo ei, quæ est, in agente : sic lignum v. g. quod calefit ab igne, recipit ab eo calorem in esse reali similem illi, qui est in ipso igne. Intentionalis passio fit, cum id, quod patitur, recipit tantum formam in representando similem ei, quæ est in agente. Unde oculus noster, dum videt purpureum rosæ colorem v. g. non recipit realem in se colorem (neque enim visus fit purpureus) sed tantum speciem ejus intentionalem, quæ est representativa illius. Cum ergo res ita se habeat, & certum aliunde sit, perfectiorem esse actionem & passionem realem intentionali, eo quod agens actione reali verius sibi simile efficiat, quam agens intentionali actione, & præterea præstantius sit efficere passionem, quam effici ex passione, mirum non est, si ab eo, quod dignius est in *Qualitatibus*, quæ Gustu & Tactu percipiuntur ; illis nomen *patibilis qualitatis* inditum dicat Aristoteles, nempe ab eo, quod non modo *intentionaliter*, sed etiam *realiter* movet sensus.

Quæres II. An colores primo & per se ex passionibus animæ oriuntur ? v. g. an pallo ex timore, & rubor ex verecundiâ per se oriuntur ?

Resp. Non : nam oriuntur ex motu aliquo proprio dicto corporis ; cum enim quis pudore suffunditur,

ditur, provida Natura sanguinem, veluti verum de-
decoris signum, ad vultum transmittit: cum verò
timore percellitur, eundem ex partibus externis
ad cor retrahit, ut illud veluti corroboret.

Quæres III. Cur Aristoteles dicat, Qualitates
ortas ex passionibus, & moribus diu permanenti-
bus, & quæ difficulter dimoventur à subjecto, esse
simpliciter qualitates: quæ verò ex parum duran-
tibus, & quæ facile à subjecto expelluntur, non
esse simpliciter Qualitates, sed Passiones, cuiusmo-
di est ira subita? Videtur enim dicere, Passiones non
habere locum in hac Categoria.

Resp. Aristotelem tantum velle. Passiones non
esse Qualitates *secundum modum existendi in subje-
cto*: non negare tamen, esse Qualitates *secundum rem*,
cum revera participant naturam Qualitatis, quare-
nus tertiam ejus constituunt speciem. Dicit autem,
illas non esse simpliciter Qualitates secundum mo-
dum existendi in subjecto, quia non existunt in eo
perfectè, eo quod facile ab eo tollantur, nec ipsum
denominent quale simpliciter: denominatio e-
nim sequitur tantum formam perfectè existentem
in suo subjecto. Ad quod tres requiruntur con-
ditiones.

1. Ut si fit intentionis & remissionis capax, non
sit nimis in eo remissa Unde calor ut unum in a-
quâ non denominat illam calidam.

2. Ut sit in toto, vel in majore subjecti parte
hinc Æthiops non denominatur simpliciter albus,
etsi sit albus secundum dentes. Hæc conditio ha-
bet tantum locum in iis, quæ non possunt sibi de-
terminatum subjectum: sanitas enim, quæ solum
nasum, & hilaritas, quæ solum vultum, & cæcus,
quæ solum habet oculum pro subjecto, denomi-
natorum hominem sanum, hilarem, cæcum.

3. Ut non brevi fluat, cum potest diu manere.
Unde, qui uno die felicitatem haberet, non dice-
retur felix simpliciter secundum Aristotelem.

Dico

Dico; Cum potest diu manere: quædam enim tales sunt natura sua, ut tam diu tantum durare possint, quàm diu fiunt: ut sonus in aëre, qui tum tantum existit, cum commovetur aër.

Quæres IV. Quomodo Passio, cum constituat sextum Prædicamentum, possit esse Qualitas?

Resp. Passionem esse Prædicamentum distinctum à Qualitate, neque ad ullam ejus speciem pertinere, quatenus est effectus illatioque Actionis: quatenus autem est sensibilis Qualitas, habens esse imperfectum & facile transiens, non esse novum Prædicamentum, sed qualitatis speciem.

VI. Quomodo Forma & Figura differant?

Nota I. Nomen *Forma* tribus præsertim modis usurpari. 1. pro pulchritudine. 2. Pro forma qualibet, sive substantiali, sive accidentali. 3. Pro qualitate exteriori, resultante ex qualitatis terminatione.

Nota II. Vocem *Figura* duo fere significare. 1. rei alicujus imaginem, ut cum dicitur in tabella esse *Figura Cæsaris*. 2. eam qualitatem, quæ in omni quantitate Mathematicâ reperitur.

Resp. I. Figuram esse inanimatorum, Formam animatorum.

Resp. II. Figuram abstrahere ab omni materia & substantia: ita se habet *circulus, triangulus*: Formam verò esse eandem figuram, non ut abstractam, sed ut in re aliqua naturali, vel artificiali spectatam.

Resp. III. Figuram & Formam differre accidentaliter: nam una & eadem qualitas, resultans ex terminatione quantitatis, si consideretur more Mathematico, dicitur *Figura*: si Physico, vocatur *Forma*. Ergo differunt tantum accidentaliter. Ant. prob. *Triangulum* enim dicitur forma, ut in corpore naturali concipitur: dicitur vero *Figura*, ut esse in quantitate præcise intelligitur.

Objicitur hic ; Figura pertinet ad *Quantitatem*. Ergo non ad *Qualitatem*. Ant. prob. Terminus revocatur ad *Categoriam rei*, cujus est terminus. Sed Figura est terminus *Quantitatis*. Ergo pertinet ad *Quantitatem*. Maj. prob. quia *Punctum* revocatur ad *Categoriam Lineæ*, cujus est terminus.

Resp. 1. Dupliciter spectari posse Figuram. 1. quatenus *reduplicative* est terminus, sicque revocari ad *Quantitatem*. 2. ut est res completa, qualificans & determinans subiectum, & sic ad *Qualitatis Categoriam per se & directe* pertinere.

Resp. 2. Figuram non tam esse terminum quantitatis, quam ex ejus terminatione resultare.

Resp. 3. Terminum *proximum intrinsecum* & *essentialem* esse ejusdem Prædicamenti cum suo terminato : non tamen terminum *extrinsecum* & *accidentalem*. Jam vero Figura est terminus *extrinsecus Quantitatis*.

Resp. 4. Figuram *materialiter* sumptam esse quantitatem : *formaliter* vero sumptam non esse. Materialiter sumpta est *Quantitas figurata* vel determinata. Formaliter est ipsa *formatio* vel *figuratio Quantitatis*, ut *triangulus*, *quadrangulus* : & sic Figura est *Qualitas circa Quantitatem posita*.

VII. An *Attributas Qualitatis rectè assignentur*?

Primum attributum hoc est, *In Qualitate inessentialitas*. Quæritur ; an hoc verum sit?

Resp. 1. Hoc proprie convenire soli *Qualitati*, idque prob. *Inductione* : nam Ineque *Substantia*, neque *Quantitas* proprie & per se contrarium sibi habet quicquam, ut ex ante dictis liquido constat : neque etiam *Relatio*, ut infra patebit, neque *Actio* & *Passio*, neque aliorum Prædicamentorum entia proprie & per se contrarium ad.

admittunt. Dico *proprie & per se* : nam 1. si de *impropria* loquamur *contrarietate*, quatenus idem est, quod quælibet oppositio seu diversitas, sic in aliis quoque Prædicamentis hoc attributum inveniri potest : U B I namque *superius* aliquo modo opponitur *inferiori* : unde & corpora gravia ac levia dicuntur moveri ad loca contraria. 2. si *per contrarietatem* intelligatur contrarietas non *per se*, sed *per accidens*, seu *ratione alterius*, jam etiam in Prædicamento *Actus* & *Passionis* contrarietas locum invenit : *Calesfactio* quippe & *Frige- factio* saltem *per accidens*, *ratione terminorum* *per se* contrariorum, ad quos tendunt, sibi contrariantur. Unde & Philosophi ea vocant agentia contraria, quæ contrariis Qualitatibus in se agunt : verum *per se & ratione sui Actio & Passio* non *contrarie*, sed *relative*, sibi opponuntur Ergo *per se & proprie* habere contrarium soli Qualitati convenit.

Dices : Nihil suscipit contrarium, nisi *ratione sub- jecti*, ut docet Arist. in Metaph. Ergo Qualitas non suscipit contrarium *per se*.

Resp. Subiectum *subjective & naturaliter*, five *tanquam materia in qua*, suscipit contrarium : non autem *formaliter* : hoc enim soli compefit Qualitati.

Resp. II. In Habitibus datur contrarietas, quia sunt accidentia *positiva* : sic in Intellectu est *Scientia & Error*, in voluntate *Iustitia & Injustitia*, in Appetitu sensitivo, juxta multos, *Virtus & Vitium*, *Temperantia & Intemperantia*.

Resp. III. Datur ramen Habitus, cui nihil est contrarium, *Intelligentia* nimirum five *Habitus Principiorum* : hic enim nullam admittit contrarietatem, quia circa illa Principia non potest esse error. Et ratio est, quia Principia sunt in Intellectu, quod Lumen est in naturalibus. Sed Lumen nihil est contrarium. Ergo nec huic Habitu : nam, *Totum esse majus sua Parte*, negat nemo.

Dices : Atqui Sceptici dicebant ; non magis

Totum esse majus suis Partibus, quam non majus suis Partibus. Ergo erraverunt circa Principia.

Resp. 1. Scepticos non seriò disserruisse, quasi ita statuerent, sed tantum contendendi studio, ad exercendos, vel potius vexandos Dogmaticos.

Resp. 2. Scepticos non opposuisse Principiis contrarium judicium, id est, non judicasse contrarium de primis Principiis, sed suspendisse suum judicium. Jam verò aliud est contradicere, aliud suspendere suum judicium: v. g. aliud est dicere; *Totum non est majus sua parte*, aliud, *Ego dubito, utrum Totum majus sua sit parte*. Dubitant ergo Sceptici. *Scientia* autem & *Dubitatio* non sunt contraria, sed *Scientia* & *Error* contrariantur: *Dubitatio* enim est *Scientia imperfecta*: *Perfectum* autem & *Imperfectum* contraria non sunt.

Resp. IV. *Species intelligibiles* & *sensibiles*, ut *visibiles*, *audibiles* &c. quæ sunt in Intellectu & Sensu, dicuntur ad Habitu[m] referri. Non tamen contrariantur sibi, quoniam in eodem sunt subiecto. Omni ergo Habitu non est alius Habitus contrarius.

Resp. V. In secundâ Qualitatis specie nullæ est contrarietas: quia *Potentia* naturales immediate comitantur *Substantiam*, à qua per *emanationem* & *insultantiam* fiunt *naturalem*.

Obj. 1. *Potentia* Videndi opponitur *tacitati*. Resp. Dist. *privative*, Concedo: *contrarie*, Nego.

Obj. 2. *Potentia acute* & *minus acute* videndi sunt contrariae. Resp. Neg. Differunt enim tantum secundum gradum perfectionis, secundum magis & minus. ut *Potentia* & *Impotentia*.

Obj. 3. *Gravitas* & *Levitas* sunt contrariae. *Gravitas* & *Levitas* sunt *potentia* naturales: per illam enim Terra deorsum, per hanc Ignis sursum movetur. Ergo quædam *Potentia* naturales sibi sunt contrariae.

Resp.

Resp. Gravitationem & Levitationem non pertinere ad secundam, sed ad tertiam Qualitatis speciem, adeoque non esse Potentias naturales: afficiunt namque sensum Tactus. Ad probationem dico, *Gravitationem* quidem, respectu terræ, potentiam esse, quâ deorsum illa feratur, sed hoc modo non esse *Levitati* contrariam: quia contraria nata sunt, fieri circa idem subiectum, sive eidem subiecto vicissim insunt. Jam verò neque *Levitas Terræ*, neque *Gravitas* inest *Igni*.

Resp. V I. In tertia Qualitatis specie inest contrarietas. Pater hoc in Qualitatibus tam primis, quam secundis: per illas enim perficitur Generatio & Corruptio, quæ non possunt fieri, nisi per contraria.

Neque tamen inde sequitur, omnes Qualitates, ad tertiam speciem pertinentes, habere contrarium: nam 1. *Lux* nihil sibi habet contrarium. 2. neque illæ qualitates, quæ inter extremas sunt mediæ: ut, *rubrum*, *flavum*, *viride*, quæ ex utriusque sunt mediæ participatione.

Resp. VII. In quartâ qualitatis specie non est contrarietas: Figura namque in quantitate, quæ contrarium respicit, fundamentum suum habere vulgo statuitur.

Obj. Pulchritudo & deformitas sunt Figure & Formæ contrariæ. At Pulchritudo & deformitas sunt qualitates quartæ speciei. Ergo quædam qualitates quartæ speciei sunt contrariæ.

Resp. 1. Deformitas significat Pulchritudinis privationem: est enim ille deformis, qui minus habet pulchritudinis.

Resp. 2. Deformitas & Pulchritudo per se non pertinent ad Prædicamentum, quia sunt ex multis entibus, puta ex vario colore, & partium rectâ, vel minus rectâ dispositione.

Tertium attributum est; *Qualia intensiorem recipiunt & remissionem*: aliquæ enim qualitates, secundum

cundum suum esse proprium, intenduntur, remittuntur, & magis minusque perficiuntur, secundum suum proprium esse, quod habens in subiecto. Sic enim Qualitates primæ speciei intendi dicuntur & remitti, secundum maiorem & minorem radiationem in subiecto: ut *virtus* & *scientia*. Et Qualitates tertiæ speciei intenduntur & remittuntur, secundum permixtionem contrarii cum contrario. *Calidum* quippe dicitur magis aut minus tale, prout magis minusve miscetur cum *frigido*. Et aliquæ Qualitates quartæ speciei intenduntur & remittuntur quamvis perpauca hoc conveniat. Sic *rectum* nec *magis* suscipit, nec *minus*: sed *curvum* potest suscipere *magis* & *minus*.

Attributum hoc locum habet in *concretis*, & (ut loquuntur) in *dicibilibus Qualitatibus* ut vel ipsa verba satis indicant. Sensus ergo est; Denominativa Qualitatum prædicantur cum istis Adverbiis *magis* & *minus*, intensiorem & remissionem designantibus: ut *album* altero magis aut minus album dicitur, sicut & *nigrum*: hæc enim intensiorem incrementum & decrementum sibi vendicant. In *abstractis* autem fallit hoc attributum: nam neque *Iustitia*, neque *Sanitas*, neque ulla alia Qualitas intensiorem crescere, aut diminutione decretere dicitur: non enim quisquam dicit, illam sanitatem, quæ est in Calliæ, magis aut minus esse sanitatem eam, quæ est in Tarquinio: ea tamen, quæ secundum has Qualitates denominativa dicuntur, suscipiunt magis & minus: ut quempiam dicimus altero iustior, alium sanior, aut magis sanum. Suscipiunt igitur Qualitates magis aut minus secundum se, aut sua denominativa.

Ultimum Qualitatis attributum est, quod secundum eam res similes dicuntur & dissimiles, idque in actu signato, vel exercito, aptitudinaliter, fundamentaliter, similitudine proprie dicta, & per se. Sic ratione *Eloquentia* similes sunt *Demosthe-*

nes & Cicero: secundum pulchritudinem Venus & Helena.

Dico: in actu signato, vel exercito, quia, licet Qualitati in communi & in genere sumptæ nihil sit simile aut dissimile; tamen ut est in suis speciebus, quarum aliæ similes sunt, aliæ dissimiles, rectè hoc Qualitati tribuitur.

Dico; aptitudinaliter: neque enim intelligendum hoc necessario videtur de similitudine actuali: quia dari posset Qualitas, nulli alteri actu similis, aut dissimilis: nam si una tantum in mundo Qualitas existeret, v. g. albedo; ea, licet actu alteri similis non esset, aptitudine tamen, facultate & potentiâ similis foret alteri albedini, & nigredini aptæ existere dissimilis.

Dico; fundamentaliter, quia Qualitas fundamentum est similitudinis & dissimilitudinis: non autem formaliter, quasi Qualitas sit ipsa similitudo, aut dissimilitudo: similitudo enim, à quâ res dicitur similis formaliter, est Relatio, non Qualitas. Atque indeo, cum dictum fuit Theor. ult. secundum Qualitatem res dici similes aut dissimiles, tò secundum non notat circumstantiam causæ formalis, sed efficientis.

Dico; similitudine propriè dictâ: quia, quæ non ratione Qualitatis dicuntur similia aut dissimilia, ea non propriè, sed per Metaphoram & impropriè talia dicuntur: Atque ita impropriè una Substantia alteri in perfectione similis dicitur, aut dissimilis.

Dico; per se: nam, per & propter accidentia, etiam Substantiæ similes dicuntur, aut dissimiles, beneficio scilicet Qualitarum, quas in se continent.

Similitudo verò hæc fundatur in unitate: nam, ut duo sint similia, debent minimum in aliquo uno convenire. Hæc autem unitas vel est gradualis, sive graduum, vel specifica, sive speciei. Hic non eam tantum intelligimus similitudinem, quæ fundatur

in unitate gradus (quamvis ea propriissimè dicatur similitudo) neque tantum eam, quæ fundatur in unitate specificâ: sed quatenus abstrahit ab utraque similitudine.

Ratio autem, cur à Qualitatibus res dicantur similes aut dissimiles, est, quia similitudo est rerum differentium eadem qualitas, non quidem numero, quia idem numero accidens non potest esse in diversis subjectis, siue simul, siue successivè, sed specie specialissima. Et dissimilitudo est rerum differentium diversa qualitas in specie. Sic albedo cygni comparata cum albedine nivis est similitudo: nam est rerum differentium, cygni & nivis, eadem qualitas: & eadem albedo, cum nigredine corvi comparata, est dissimilitudo: cum sit duarum rerum differentium, cygni & corvi, diversa qualitas.

Hoc attributum, sic limitatum & explicatum, soli convenit Qualitati & omni, adeoque rectè dicitur esse maxime proprium.

Dices 1. *Simile* est Relatum. Ergo non potest esse Qualitas.

Resp. Concedo totum: neque enim dixi, *Simile* esse Qualitatem, sed à Qualitate aliqua denominari similia. Quamvis ergo *simile* sit Relatum; tamen hoc ipsum, quod dicimus simile, non dicimus, nisi quod quale est.

Dices 2. Species est tenuis similitudo omnium suorum individuum. Ergo individua Substantiæ ejusdem speciei dicuntur similia per formam suæ speciei. Ergo non convenit soli Qualitati secundum eam simile dici & dissimile.

Resp. Ad Ant. disting. Species est similitudo quidem essentialis suorum individuum, quæ magis propriè *identitas*, quam *similitudo* dicitur: sed non est similitudo accidentalis, quæ propriè similitudo nuncupatur. Ideo individua Substantiæ non dicuntur per suam speciem similia similitudine *accidentali*, sed per & propter Qualitatem.

Dices:

Dices : Duæ Substantiæ dicuntur sibi nonnumquam similes in ratione Substantiæ , ut *homo* & *leo* in ratione *animalis*. Item duæ Actiones dicuntur similes , ut duæ calefactiones. Ergo non convenit hoc soli Qualitati , ut ab eâ res dicantur similes.

Resp. Hæc & alia non *proprie* , sed *metaphorice* , & per analogiam & imitationem Qualitatis dicuntur similia & dissimilia : nam duas substantias dicimus similes in ratione specificâ , vel genericâ , quatenus ipsa ratio generica , vel specifica à nobis concipitur per modum *Qualitatis* , quæ inhæreat individuis. Duas verò calefactiones denominamus similes à terminis similibus , ad quos tendunt. Unde patet , per se & *proprie* non convenire similitudinem ac dissimilitudinem , nisi Qualitatibus inter se comparatis.

Atque hæc dixisse sufficiat de communi ratione Prædicamenti *Qualitatis*. Cætera , quæ hic longè lateque disputari poterant de Qualitatum intentione & remissione , itemque de subiecto Qualitatum , deque ordine ipsarum Qualitatum ad subiectum , alibi à nobis commodius tractabuntur.

CAPUT DUO DE VIGESIMUM,

De

PRÆDICAMENTO RELATIONIS.

THEOREMATA.

Pradicamentum Relationis est, in quo Relatio, per sua Genera & Species , usque ad Individua, tanquam in tabula, disponitur.

2. Relatio est mutua inter Relata respectibus, per quem hæc ad se invicem formaliter referuntur.

tur. Sive, est accidens reale, cujus totum esse est, aliud sub ratione puri termini, non autem subjecti, objecti, vel etiam finis respicere: ut; æqualitas, dominatio, servitus, paternitas, filiatio &c. nam æquale, quatenus æquale, æqualitate refertur ad aliud sibi æquale, & dominus, quia dominus, dominatione siue dominatu refertur ad servum: qui vicissim servus, quia servus, ad dominum refertur servitute.

3. Relata sunt, quorum essentia nihil est aliud, quam ad aliud quid modo quopiam esse effectum. Sive, quæ hoc ipsum, quod sunt, aliorum sunt: id est, quorum natura in mutuo respectu unius ad alterum consistit: ut; pater & filius: nam & pater, quicquid est, id filii est: & contra, quicquid est filius, id patris proprium est. Ut enim pater filii est pater: sic filius est patris filius. Tam filio pater debet, quod sit pater, quam filius patri, quod sit filius. Sic gener intelligi non potest, nisi cum socero, nec maritus, nisi cum uxore conferatur.

4. Unde fit, ut omnis Relatio sit inter duo, quorum unum Relatum, alterum Correlatum dicatur.

5. Relatum, siue Relativum (ut à Correlato distinguitur) est id, à quo incipit Relatio: siue, quod formaliter, per Relationem, aliud, puta Correlatum, respicit, & ad illud refertur, soletq; efferri in recto: ut pater, cum dico; pater est filii pater.

6. Correlatum, siue Correlativum est id, in quod Relatio desinit, quodque respectum habet ad suum Relatum, cui ex altera parte respondet. Sive, ad quod aliud primo & per se refertur, & in obliquo ponitur: ut tunc filii, si dicam; pater est filii pater.

7. Potestque una & eadem res utriusque rationem inducere, ita ut modo sit Relatum, modo Correlatum: cum namque Relatio, quæ est v. g. inter servum & dominum, vocatur dominium, dominus est Relatum, servus Correlatum: cum vero eadem

vocatur

vocatur servitus, servus est Relatum dominus Corre-
latum: semper enim id pro relato habetur à quo de-
nominationem sumit Relatio, & quod in recto
ponitur.

8. Relationis aliud quidem est Materiale, aliud
Formale.

9. Formale est ipsa Relatio: ut paternitas, seu
ordo patris ad filium.

10. Materiale est Extremum vel Funda-
mentum:

11. Extremum est Subiectum vel Terminus.

12. Subiectum Relationis est ens absolutum, cui
inheret Relatio. Vel, est id, quod à Relatione acci-
pit denominationem Relati. Sic Sophroniscus est
illud subiectum, quod à paternitate denominatur pater

13. Terminus relationis est ens absolutum, ad quod
tendit, & in quo quiescit, terminatur ac desinit relatio.
Vel, quod accipit denominationem Correlati. Sic So-
crates denominatur filius Sophronisci.

14. Estque hic terminus subiectum opposita re-
lationis.

15. Fundamentum relationis est id, propter quod
relatio convenit subiecto sive, quod subiecto est causa,
ut habeat relationem.

16. Estque Remotum, vel propinquum.

17. Remotum est ratio remota, ob quam unum re-
fertur ad aliud. Sic pater refertur ad filium, quia po-
tuit eum generare, adeoque potentia generandi in So-
pronisco v.g. est fundamentum remotum paternitatis.
Sic in relatione similitudinis, inter duos parietes can-
didos fundamentum remotum est ipsa qualitas, puta
albedo.

18. Atque hoc simpliciter Fundamentum dicitur,
itemque Fundamentum quod scilicet fundat re-
lationem.

19. Estque vel Unitas & Multitudo, vel vis agendi
& patiendi, sive potentia activa & passiva.

20. Fundamentum relationis propinquum est, ea
sive

sive ratio, sive conditio, sine qua Fundamentum Remotum non constitueret Relationem. Sive, est ratio proxima, & qua mediante Remotum Fundamentum est actu Fundamentum Relationis. Sic pater refertur ad filium quia actu eum genuit, adeoque generatio actualis, in Sophronisco est fundamentum proximum paternitatis. Sola enim generandi potentia non sufficit, ut quis dicatur pater. Sic similitudinis fundamentum inter duos parietes est convenientia seu unitas specifica albedinis in istis parietibus: eatenus enim dicuntur similes, quatenus habent non albedinem simpliciter, sed eandem in specie.

21. Vulgo Rationem fundandi nominant, quod quasi compleat Fundamentum Remotum ut aptum sit, cui innitatur relatio.

22. Atque ideo à nonnullis Fundamentum quo, scilicet mediante Fundamentum remotum fundat Relationem, appellatur.

23. Estque hoc fundamentum vel Permanens, vel Transiens.

24. Permanens est, quo manente manet & destructo destruitur Relatio, ut albedo: tam enim diu aliqua dicuntur similia propter albedinem, quam diu in illis perseverat albedo.

25. Estque vel Unitas sive Convenientia, vel Multitudo.

26. Harum utraque reperitur partim in Substantia, partim in Quantitate, & partim in Qualitate.

27. In Substantia fundatur Relatio Identitatis & Diversitatis.

28. In Quantitate fundatur Relatio Æqualitatis & Inæqualitatis.

29. In Qualitate fundatur Relatio Similitudinis & Dissimilitudinis.

30. Fundamentum transiens est, quo destructo aut cessante non cessat Relatio.

31. Estque Actio aut Passio. Sic aliquis vocatur pater propter generationem, licet actio generandi transferit.

32. Actio

32. *Actio hac triplex est : Naturalis, in quâ fundatur Relatio paternitatis: Artificialis, in quâ fundatur Relatio artificis & arte facti: Mentalis, in quâ fundatur Relatio rationis, ut generis, speciei, &c.*

32. In Actione ergo & Passione fundantur Relationes inter Agens & Patiens, Producens & Productum, Causam & Effectum. Sic Relationis calefactivi ad calefactibile, fundamentum proximum est Actio: calefactibilis vero ad calefactivum fundamentum proximum est Passio.

34. Relatio à nonnullis non male dividitur in Naturalem & Positivam.

35. Naturalis, quæ naturaliter est in rebus, ut ea, quæ inter partem intercedit & filium.

26. Positiva, quæ ex instituto est vel divino, vel humano ut, quæ inter Magistratum est & subjectos inter præceptorem & discipulos.

37. Atributa Relatorum vulgè quinque numerantur ex Aristotele.

I. In Relatis est contrarietas : nam Scientia & Ignorantia sunt contraria. Scientia autem relatum est, quia est rei scibilis scientia.

II. Relata recipiunt magis & minus : sic enim unum alteri & magis simile aut dissimile, quam alterum.

III. Relata dicuntur reciproce ad ea, quorum sunt relata : sic enim maritus est uxoris maritus & uxor vicissim mariti est uxor.

IV. Relata sunt simul natura : sive se mutuo ponunt & tollunt : eo enim momento, quo quis est pater, habet filium : & simulac amittit filium, desinit esse pater, neque concipi potest pater sine filio.

V. Propriissime convenit Relatis, quod, qui definite novit unum Relatorum, novit & alterum: qui namque novit Socratem esse filium, idem novit, id, ad quod refertur, esse patrem.

38. Atque hinc fluxisse videtur commune illud Philosophorum Axioma ; Relata (id est, Correlata) sunt

sunt simul cognitione & definitione : id est, qui cognoscit unum, cognoscit & alterum : & qui scit definitionem unius : alterius ignorare definitionem non potest.

Q U Æ S T I O N E S.

I. An dentur in rebus creatis Relationes reales, quæ constituent unum Genus, & Prædicamentum Accidentis realis distinctum à reliquis?

Nota I. Duplex est *Accidens* : unum quod inest subiecto suo, ut absq; dependentia, ordine & respectu alterius subiecti inest. Sic *albedo* inest *Socrati*, absque respectu ad aliud subiectum, atque ideo hoc accidens *absolutum* vocatur. Alterum ita suo inest subiecto, ut dependenter & cum ordine atque respectu ad aliud subiectum, & ad aliud *Accidens* inest. Sic *paternitas* accidit *Socrati*, cui inest, ut dependeat à filiatione; & ab alio subiecto, cui inest *filiatio*. Et hoc *Accidens* dicitur *respectivum*, *Ad aliquid*, *Relatum*, *Comparatum*, *Sociale*. Aristoteles numero multitudinis τὰ πρὸς τι, scilicet *σχίσιν ἔχοντα*, id est, *ad aliquid relationem habentia* nominavit ut *pater* & *filius* : horum enim unum constat ex mutua alterius affectione : hoc est, tota *Relatorum* essentia consistit in mutuâ causalitate, vel unius ad alterum habitudine: *pater* enim à filio habet, quod *pater* est: & *filius* à patre habet, quod *filius* est.

Nota II. *Relatum* spectatur vel ut est in rebus ipsis, & sic vocatur *ad aliquid*, vel ut ab intellectu cognoscitur, & sic dicitur *relatum*, quia intellectus illud refert & ordinat.

Nota III. *Relatum*, & illud, ad quod refertur, *Correlatum* aliquando sumuntur *materialiter*, pro subiecto scilicet & termino, quæ ad invicem referuntur per relationes mutuas, ut pro *Anchise* & *Aenea* aliquando

aliquando *formaliter*, pro ipsis Relationibus *in concreto*, cujusmodi sunt *pater & filius*. Primò modo non sunt hujus loci, sed pertinent ad alias Categorias: at secundo modo huc spectant.

Nota IV. Relatio distinguitur vulgo in *realem & rationis*.

Relatio rationis (*quæ & intensionalis*) est, qua aliquid non secundum naturam suam, sed tantum per cognitionem intellectus ad aliud refertur. Sive est respectus, cuius esse solum pendet ab operatione intellectus referentis unum ad alterum. Ita *dextrum & sinistrum in Columna vel pariete* se habent: in his enim *dextrum & sinistrum per se* non est, sed tantum à mente nostra confingitur.

Relatio rationis duplex statui potest: alia *stricte* alia *late* sic dicta.

Relatio rationis *stricte* sumpra est ficta in objecto. Quod iterum duobus modis fieri potest. 1. fingendo etiam ipsam rationem fundandi, & omnia ad Relationem requisita: ut, si fingam in lapide esse potentiam rosæ generativam, & ipsam generationem, ac tandem relationem rosæ genitæ ad lapidem generantem, & è contra lapidis ad rosam. 2. fingendo tantum Relationem ipsam, supposita à patre rei ratione fundandi vel extrinseca, vel intrinseca.

Relatio rationis *late* sumpra est ea, quam vulgo *secundum dici & secundum explicationem* nominant cum scilicet res aliqua in se absoluta concipitur ab intellectu, vel explicatur per comparationem cum re alia, sive in ordine ad aliud: ut cum res spirituales explicamus in ordine ad res materiales, transferendo v. g. proprietates unius rei, ad aliam. Hæc *improprie, titulo, & nomine tenus* Relatio est.

Relatio realis est respectus unius ad alterum qui etiam revera existit, quamvis nullus eum apprehendat, adeo ut esse ejus non pendeat tantum ab operatione mentis.

Hanc

Hanc iterum distinguunt in *Transcendentalem* & *Prædicamentalem*.

Transcendentalis Relatio est, quæ, per omnes Categorias fusa, nulla certa regione continetur. Vel, ut loquitur Castanæus, est ipsa essentia rei, ita ut in Relatis transcendentalibus non reperiantur duæ res naturæ scil. & relatio superveniens, sed ipsa sola natura rei formaliter ad aliud tanquam ad terminum, referatur. & talis relatio est *actus & potentia, materia & forma, potentia & objecti*.

Relatio Prædicamentalis sive *Categorica* (quæ proprie & simpliciter Relatio) est ea, quæ theor. 2. fuit definita, & limites hujus Categoriæ non transgreditur.

Antiquorum nonnulli putant, Relationes nihil aliud esse quam denominationes desumptas vel à rebus absolutis, vel à coexistentia rerum, explicatas tamen ad modum Relationum. Aureolus quoque apud Capreolum vult; in creaturis omnia explicari posse per actionem intellectus componentis unum cum alio, adeoque negat, reperiri in rebus creatis Relationes reales Prædicamentales.

Nos contra asserimus; dari in rebus creatis Relationes reales Prædicamentales. Prob. 1. autoritate omnium pene Philosophorum, & nominatim Aristotelis, qui cum in organo, tum in Metaphysicis ait; Relatorum totum esse positum esse in eo, ut ad aliud se habeant. Ergo habent quoddam esse. Ergo non sunt mera figmenta. Et ubicunque enumerat Prædicamenta relatorum semper mentionem facit. 2. Si non dantur Relationes reales in creaturis, neque dari poterunt rationis relationes. Sed Adversarii admittunt in creaturis Relationes rationis. Ergo necessum est, ut admittant in iisdem Relationes reales. Connexum patet, quia nihil assignari posset ad cuius similitudinem rationis relationes fingerentur. Ergo vel neganda non sunt reales, vel omnes omnino tollendæ Relationes. 3. Ubi datur effectus

effectus formalis realis, id est conveniens rei ante operationem intellectus, qui non potest rei tribui per formam absolutam, ibidem dari debet forma aliqua realis ab absolutis distincta. At in natura dantur tales effectus formales, Ergo dantur etiam formæ reales ab absolutis distinctæ. Maj. prob. quia effectus realis non potest convenire per solam operationem intellectus. Ergo requirit formam realem. Ea autem debet esse vel absoluta, vel respectiva: quia non datur medium: At non est absoluta, quia distincta est ab absolutis, ergo erit respectiva sive Relatio confirmatur: *Esse patrem similem, aequalum* sunt effectus quidam, qui conveniunt rebus ante operationem intellectus: nam hic paries est illi similis nemine cogitante, & Sophroniscus est Socratis pater, & hic illius filius, quamvis nemo id cogitet. Neque hi effectus possunt rebus convenire per formas absolutas, nam, omnibus formis absolutis in aliquo manentibus, fieri potest ut desinat effectus formalis v.g. manente albedine in pariete & reliquis formis absolutis si destruatür alter paries, desinet hic esse similis. Ergo neque per albedinem, neque per aliam formam absolutam hic paries erat similis. Ergo per aliquam respectivam, scilicet per similitudinem. Ergo similitudo est aliqua forma realis. Idem hic de aliis relationibus. Ergo Relatio est aliquid reale.

Obj. 1. Omne Ens reale producitur per motum. Sed Relatio non potest produci per motum: id enim disertis verbis negat Philosophus lib. 5. Physic. t. 9. & 10. Ergo Relatio non est Ens reale.

Resp. 1. Neg. Maj. nam neque Deus, neque Angelus, neque Anima per motum producitur: imo neque ulla Substantia.

Resp. 2. Dist. Maj. Omne ens reale producitur per motum scilicet vel proprie dictum, vel improprie, Concedo: per motum proprie dictum, Nego Majorem. Unde distinguo Minorem. Relatio non potest produci

produci per motum *proprie dictum*, Concedo: *absolute non potest produci per motum, siue per motum improprie dictum, nim. per resultantiam & consecutive*, Nego Minorem: qui namque producit albedinem, is *consecutive* producit similitudinem.

Obj. 2. Quod dependet *objective* ab operatione Intellectus, non est ens reale. Sed relatio *objective* dependet ab operatione Intellectus. Ergo Relatio non est ens reale. Min. prop. Comparatio dependet *objective* ab operatione Intellectus. Sed Relatio est comparatio. Ergo Relatio dependet *objective* ab operatione Intellectus.

Resp. Negando Minorem, & Distinguendo Minorem probationis: Relatio est, vel potius videtur comparatio, *ex vi nominis*, Concedo: *ex vi naturæ & essentialiter*, Nego Minorem: Relatio enim est ordo, respectus & habitudo unius ad alterum: quod rebus ipsis ante omnem Intellectus operationem & comparisonem competit. Licet namque nullus mortalium filium comparet cum patre; adhuc tamen filii ad patrem realis quidam est respectus, quem sequi potest comparatio intellectus.

Dices: Habitudo non est prædicamentum. Ergo Relatio non est habitudo. Ant. prob. omne prædicamentum, exceptâ substantiâ, est Accidens At habitudo unius ad aliud non est accidens Accidens namque inest uni tantum subjecto. Habitudo non inest uni tantum subjecto: inest enim relato & Correlato, quæ sunt duo diversa subjecta.

Ref. Relatum & Correlatum *per se* considerata sunt diversa: sed *respectu habitudinis*, quam in se continent, sunt veluti unum.

Resp. 2. Inter Relatum & Correlatum duæ sunt relationes, quarum una est in relato, altera in correlato, Sic v. g. inter duos parietes duæ sunt similitudines, quarum una in uno, altera in altero est pariete.

Obj.

Obj. 3. Nullius Accidentis totum esse est esse ad aliud. Relatio est Accidens. Ergo totum esse relationis non est esse ad aliud Maj. prob. De ratione omnis Accidentis est *esse in subiecto*. Ergo nullius Accidentis totum esse est *esse ad aliud*, sive respicere tantum aliud: quod enim inest alicui, non tantum respicit aliud, sed simul inest.

Resp. Cujusque Accidentis duplicem esse conceptum: unum quidem *generalem & communem* omnibus Accidentibus, qui est *inhærentia*: alterum vero *particularem*, & quasi *specificum*, quo a se singula mutuo distinguuntur. Sic quantitas v. g. præter esse generale Accidentis, quod est *inhærentia*, dicit aliquid peculiare & veluti *specificum*, scil. *esse per se extensum*. Ita & relationis, quia, secundum hoc esse *specificum*, differt à reliquis prædicamentis, totum esse est ad aliud referri. Relationis itaque, ut relatio est, esse non sistit in subiecto, quod afficit, sed illud ad terminum etiam ordinat, ita ut in hoc ordine consistat tota formalis ratio relationis.

Dices: Illud esse *specificum* non potest ita præcisè concipi, quin rationem transcendentalem Accidentis includat. Ergo illud etiam includit *esse in alio*. Ergo totum ejus esse *specificum* non erit *esse ad aliud*: imo *esse ad aliud* non potest conferre subiecto proprium & formalem effectum Relationis, nisi inhærendo.

Resp. Illud *totum esse ad aliud* non excludit inhærentiam, aut esse genericum Accidentis, sed tantum esse absolutum, & indicat, relationem non tantum esse in subiecto, quod afficit & denominat, sed illud afficiendo ordinare ad terminum à se distinctum.

Dices: Ex dictis sequitur, relationis entitatem non esse, simplicem, sed compositam ex *esse in* & ex *esse ad*. Hoc absurdum est. Ergo & illud.

Resp. Neg. Maj. Neque enim relatio *formaliter* est quid compositum: sed est tantum forma accidentis.

accidentalis, efficiens formaliter, ut subiectum, quod afficit, alio referatur.

Ut hæc melius intelligas, observa; in Relatis duplicem reperiri respectum, unum ad subiectum, in quo sunt, alterum ad subiectum, quo referuntur. Ille vocatur *respectus in*: hic *respectus ad* dicitur. Per illum habet esse *infixum*: per hunc esse *affixum*.

Respectus in, sive *esse infixum* est is, quo Accidens refertur ad subiectum, in quo est, & talis Relatio est transcendentalis: omne enim Accidens ad subiectum, in quo est refertur.

Respectus ad, sive *esse affixum* refertur ad terminum: hoc est, ad socium accidens: ut; paternitas non tantum refertur ad subiectum, in quo est, sed etiam ad filium, tanquam ad terminum. Atque hic respectus constituit Relationem in esse Relationis.

Observe præterea: Relationes possunt tria respicere: quædam enim respiciunt ipsum subiectum, ut *inherentia Accidentium*, quia omnia Accidentia referuntur ad subiectum, Substantiam scilicet, in qua sunt, tanquam in ultimo subiecto. Atque hæc relatio reperitur in omnibus Prædicamentis, neque est huius loci. Quædam vero respiciunt obiectum, quia faciunt, ut id, in quo sunt, possit, circa aliquod obiectum, aliquem effectum exercere: v. g. potentia visiva facit, ut animal possit actum videndi circa visibile exercere. Atque hæc Relationes quoque non sunt huius loci. Quædam tantum respiciunt aliud, ut *purum terminum*: id est, faciunt, ut id, in quo sunt, respiciat aliud distinctum à subiecto, neque ullam actionem circa illud exerceat. v. g. similitudo facit, ut simile respiciat aliam rem simili qualitate affectam, neque circa illam exercet ullam actionem.

Plura desiderantem remittimus ad Essatum 85. Centuriæ IV.

I I. *An Relata ab Aristotele recte fuerint definita?*

Aristoteles duas attulit Relatorum definitiones, quarum priorem à Platone accepit & Veteribus : posteriorem verò ipse confecit.

Primam his verbis concepit ; *Ad aliquid ea dicuntur, quæcunque id, quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quocunque alio modo ad aliud referuntur.*

Dicuntur esse aliorum, id est, verificantur de se-
ipsis cum Genitivo : sive, quorum ea, ad quæ referuntur, Genitivo explicantur. Sic *pater filii est pater*, & *filius vicissim patris est filius*.

Addit ; *quocunque alio modo ad aliud referuntur*, id est, cum quovis alio obliquo : sive quorum ea, ad quæ referuntur, quovis alio obliquo explicantur : ut, *simile simili est simile* ; *magnus ad parvum dicitur magnus*, *majus minore majus*.

Relatorum autem alia iisdem casibus referuntur & efferuntur ; ut *pater & filius*, *dominus & servus* : cum namque dicimus ; *pater est filii pater*, & *filius est patris filius*, Nominativos iisdem obliquis adjungimus : & hæc similiter aliorum dicuntur : alia verò diversis explicantur casibus. Sic *sensus est sensibilis*, *sensus*, & *sensibile* : *scientia rei scibilis scientia est*, & *res scibilis scientia est scibilis*.

Dices : *Scientia & Sensus sunt Qualitates*. Ergo non spectant ad hoc Prædicamentum.

Responsio communis est, totum hoc esse verum. Inde tamen non sequitur, tribui illis non posse communem Relatorum rationem.

Possset forsitan non malè responderi ; *Scientiam*, ut *rei scibilis scientia est*, & *Sensum*, ut *rei sensibilis est sensus*, ad Relata pertinere : *Scientiam* verò, ut *hominis est scientia*, & *Sensum*, ut *hominis est sensus*,

fos, esse Qualitates: à *scientia* certe *homo* denominatur *sciens*: *scibile* autē *sciens* ab ea non denominatur.

Hæc definitio non convenit solis relatis prædicamentibus de quibus hic nobis est sermo, sed ad omnium Prædicamentorum entia sese extendit: nam in substantia *homo anima rationali est homo*. Et in quantitate *magnitudo rei magna magnitudo* censetur & *magnum magnitudine magnum* dicitur. In qualitate *albedo est albi albedo*, & *album albedine album*. Et sic in ceteris categoriis.

Dices: Si hoc verum est, una eademque res in duobus reponetur prædicamentis, ut *album* in tertio Prædicamento & in quarto. Atqui hoc falsum est & absurdum. Unius enim rei ut est una essentia, ita & unum est genus generalissimum. Ergo etiam falsum & absurdum est id, unde hoc sequitur.

Resp. Negando connexum: *album* enim non est in Prædicamento *Relationis*, licet sit, communiter & latè loquendo, *ad aliquid*: relatum enim communiter sumptum per omnia (ut loquuntur) vagatur & spatatur prædicamenta. Non ergo sic potest speciale & à reliquis distinctum Prædicamentum constituere, sed id demum, quod est relatum proprie & peculiariter sic dictum.

Quæres, cur non in singulari, sed in plurali numero dictum sit; *relata*, sive *ad aliquid ea dicuntur* &c.

Resp. quia relatorum intelligentia non in simplicitate, sed in pluralitate consistit: sive, quia relatorum Categoria dicitur, quæ id, quod est, dicitur ex altero, sine cuius societate esse aut considerari non potest cuiusque vis omnis ex alterius conjunctione descendit: etenim dominus per se ipsum nihil est, si *servus* desit. Cum igitur unius relati nuncupatio mox secum etiam aliud trahat, *ad aliquid* unum solitarie positum esse non potest.

Aristotelis definitio hæc est; *Ad aliquid sunt, quorum essentia nihil est aliud, quam ad aliquid modo quopiam*

quopiam esse affectum. Hoc est, Relata sunt quorum primaria & præcipua significatio est, quodam modo se habere ad aliud : id est, significare rem in comparatione ad aliam, ita ut non possit intelligi significatum Relativi sine suo Correlativo. Sic patris ratio præcipua & formalis est quodam modo se habere ad aliud scilicet ad filium & retro : neque fieri potest, ut naturam *patris qua pater est*, sine sui Correlativi notione, intelligas : nam unius intelligentia alteri est reciproca.

Atque hinc apparet discrimen hujus definitionis à præcedente : hæc enim indicat ; omnia, quæ sunt hujus Prædicamenti, designare mutuam inter se referendi habitudinem ; sive, totam eorum essentiam & naturam in eo esse positam, ut ad aliquid referantur, non autem solum referri dicantur, ut habet prima definitio.

Hanc definitionem esse legitimam, patebit ex particularum ejus explicatione. Itaque cum dicitur ; *Ad aliquid* intelligitur ens accidentale reale, ut excludantur partes relationes, *divinæ* quia nim. non sunt accidentales, partim Relationes *rationis*, quæ non sunt reales. Cum dicitur *quorum essentia nihil est aliud*, excluduntur Relata *secundum dici*, quæ primario notant quid absolutum cum dicitur ; *ad aliquid*, rejiciuntur Relationes transcendentales : nam *to* ad significat hic solum respectum ad aliud, ut ad *purum terminum*. Relationes vero transcendentales non respiciunt aliud sub pura ratione termini, sed sub aliqua alia ratione, nimirum vel *subjecti* vel *objecti*, vel *causæ*, vel *effectus*, vel *totius* &c. Atque ita explicatum definitionem recte se habere, probatur 1. communi consensu Philosophorum, eam unanimiter recipientium. 2. vulgata ratione : ea namque definitio est bona, quæ sufficienter rei naturam explicat, eamq; satis ab omnibus aliis rebus distinguit. Atqui hoc præstat hæc allata relatorum definitio. Ergo &c. 3. Hæc definitio convenit omnibus Re-

latis prædicamentibus, & solis estque essentialis: nam, *habere respectum & ordinem ad aliud*, pertinet ad essentiam relatorum.

Dices¹. *Fi lius & Pater* sunt Relata prædicamentalia. Atqui Filius respicit Patrem, ut causam sui. Ergo & prædicamentalia quædam Relata referuntur ad aliud, ut causam.

Resp. Neg. Min. nam Pater, ut pater *formaliter*, seu ipsa paternitas, non est causa filii: sed homo, qui denom natur. pater, est causa filii. *Patris* autem *formaliter* non est aliud minus, quam esse alicujus filii patrem, seu purè tantum respicere filium. Unde fit, ut *filius & pater* non referantur ad se mutuo per modum causæ & effectus, sed solum per modum puri termini, tamen hic respectus in aliqua causa & causalitate fundamentum habeat.

Dices 2. *Referri* five *esse ad aliud* non convenit omni Relato. Ergo definitio non est legitima. Ant. prob. Relatum quod est summum genus: non refertur ad aliud. Ergo non convenit omni. Ant. prob. relatum verum, quod refertur ad aliud, habet Correlatum, cum quo simul fit natura & Definitione. Sed relatum quod est summum genus, non habet tale quid. Ergo non refertur ad aliud. Min. prob. quia alioquin illud Correlatum, cum non contineatur sub relato opposito, diversum ab illo constitueret Prædicamentum: id enim, quod aliud respicit, & id quod respicitur, non possunt esse quid unum. Et sic undecim forent prædicamenta, duo scilicet Relatorum.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem distinguo Antecedens: Relatum quod est supremum genus, non refertur ad aliud *in actu exercito & immediate*, sicuti fit in relatis specificis, Concedo: non refertur ad aliud *in actu signato & mediate*: Nego. Licet ergo definiantur Relata *in actu signato* per *esse* seu *referri ad aliud*; hanc tamen habitudinem non exercent nisi in inferioribus. Atque hinc facile solves, quæ sequuntur, reliqua.

Dices

Dices 3. Definitio ista convenit etiam relatis transcendentalibus : nam & hæc habent esse, quod torum est ad aliud se habere: *Scientia* v. g. tota refertur ad *scibile*, *potentia* ad *possibile*, *causativum* ad *causabile*.

Resp. Sensus istorum verborum ; *quorum essentia nihil est aliud, quam ad aliquid modo quopiam esse affectum*, hic est, quod affectus Relationis prædicamentalis nullus alius fit, quam *referre subiectum*, in quo est, *ad aliud*, adeo ut, si aliqua forma alium aliquem effectum tribuat subiecto, ea non possit esse Relatio prædicamentalis. Jam vero Relatio transcendens alium aliquem effectum habet in subiecto. præter eum, qui est *referre ad aliud*, v. g. *potentia* non tantum facit, ut id, in quo est, respiciat *possibile*, sed etiam tribuit *posse*, qui est effectus distinctus à respectu. Eodem modo *Scientia* non solum ordinat *scientiam* ad *scibile*, sed facit *scientem*. Hinc negamus, definitionem secundam, quæ est Aristotelis, convenire Relationibus transcendentalibus, eo quod illæ non respiciant aliud, tanquam purum terminum : præstant enim alium quoque effectum formalem in subiectis suis, ut ex jam dictis patet.

III. Quomodo disponendum sit Prædicamentum Relationis ?

Occurrunt hic aliquot Quæstiones examinandæ.

I. *An unum sit genus summum Prædicamenti ad aliquid, univoce conveniens inferioribus ?*

Et ratio dubitandi est, quia essentia relationis est, ut ejus esse sit ad aliud, Ergo non potest ita a quod relatum abstrahi, quin ei aliud adæquate respondeat ergo non potest dari unum summum genus univocum, sed ad minimum debent esse duo, quæ

se mutuo respiciant: unum enim & idem ad se ipsum non refertur etsi esset de essentia Relati in genere referri ad se, illud etiam esset de essentia cuiusvis Relationis in particulari: essentia enim superioris in inferiori includitur.

Hoc argumentum non parum negotii facessit iis, qui terminum formalem Relationis statuunt esse respectivum: qui vero absolutum esse defundunt, facilius se expedire possunt.

Resp. itaque, Relationem esse unum summum genus univocum: nam 1. ita cum Aristotele omnes sentiunt philosophi. 2. ut aliquid sit summum genus univocum, tria hæc sunt necessaria. 1. ut sit ens reale 2. ut habeat plures sub se species, de quibus univoce prædictur. 3. ut nullum habeat supra se genus univocum. At hæc omnia conveniunt relationi. Ergo relatio est summum genus univocum. Minor prob. quoad primum, quia ostendimus. Quæst. 1. Relationem esse ens reale: quoad secundum vero, quia *Similitudo*, *Dissimilitudo*, *Æqualitas*, *Inæqualitas*, *Paternitas*, *Maternitas*, *Filiatio* &c. sunt relationes, de quibus univoce dicitur relatio in genere: hæc enim in genere abstrahit à *Similitudine*, *Dissimilitudine* &c. Ergo est genus univocum respectu istarum specierum: quia prædicatur in quid de illis, & abstrahit ab earum differentiis. Neque potest assignari genus aliquod superius. Prob. 3. quia relationi in genere respondet in genere terminus, qui est quid absolutum, & non correlatio. Imo, etiamsi terminus esset quid respectivum, adhuc daretur tamen supremum genus: quia adhuc relationes in isto conceptu generali convenirent, nec esset necessum, ut relatio in genere terminaretur ad correlationem in genere, quam in se non includeret. sed sufficeret, ut quælibet relatio particularis ad suam correlationem terminaretur.

Obj. Summum genus relationis est ratio, cur unum referatur ad aliud. At non potest dari ejusmodi

modi genus: vel enim illud dicit ordinem ad aliquid *absolutum*, vel ad *respectivum*. Non ad *absolutum*: hoc enim vel esset substantia vel quantitas, vel qualitas non est sola Substantia: alioquin omnes species, quæ ponuntur sub illo genere, etiam dicerent ordinem ad Substantiam. Atqui dantur multæ relationes quæ habent ordinem ad quantitatem, qualitatem &c. Neque vero potest habere ordinem ad omnia Prædicamenta simul: quia, sicut una specie relatio non potest referri ad plures terminos specie distinctos, ita non videtur una relatio genere posse referri, nisi ad unum genus. Atqui substantia, quantitas, qualitas differunt genere. Ergo summum genus non potest ad illa omnia simul referri. Neque dici potest, hunc terminum esse *respectivum*, quia si summum genus relationis habet ordinem ad terminum, qui ipse etiam sit *respectivus*, non minus illa relatio, quæ est in termino, erit summum genus quam illa, quæ ad ipsum refertur: neque enim altera sub altera continebitur.

Resp. Relativum, quod constituit summum genus, habere ordinem ad terminum absolutum, sed in communi: hoc est, siue sit Substantia siue quantitas &c. Sufficit enim huic summo generi, quod referatur ad aliud. Differentiæ vero illud contrahentes determinant illum universalem respectum ad talem vel talem respectum, v. g. *similitudo* quia est relatio quædam, quæ participat summum genus refertur quidem ad aliud in communi: quia vero non tantum est relatio in communi, sed certa quædam species relationis ideo non est ad aliud in communi, sed ad qualitatem. Atque hæc est differentia *similitudinis*.

Quod vero obijcebatur, relationem unam specie non posse referri ad plures terminos specie distinctos, quare neq; unam relationem genere posse referri ad plures terminos genere distinctos negandum hoc est: quia major est dependentia Relationis in specie

specie a suo termino, quam Relationis in genere à suo termino: sicuti *Actio* in genere potest referri ad *Substantiam*, *Quantitatem* & *Qualitatem* in communi, quæ tamen differunt genere, cum una *Actio* specie non possit esse, nisi ad unum terminum specie: ut calefactio non potest esse, nisi ad calorem, frigefactio ad frigus: *Actio* vero in communi, quæ est horum genus, non dicit ordinem ad unum genere terminum, sed ad unum analogice.

Quæritur II. *Quomodo genus summum Relationis, per varia genera usque ad infimas descendat Species?*

Nonnulli Relationem dividunt per varia fundamenta, seu rationes fundandi genere diversas, quas sub nominibus *unitatis*, *actionis* & *mensuræ* recensent. Verum hæ rationes fundandi non sunt Differentiæ essentielles, per se dividentes summum genus Relationis, sed inferunt ejusmodi secum Differentias. Et sub unoquoque horum Generum licet descendere ad varias species quarum aliæ ad hoc prædicamentum pertinent, aliæ ab eo sunt alienissimæ.

Melius ergo divideris relationum in *Mutuas* & non *Mutuas*. Mutua est, cum ex parte utriusque extremi est realis habitudo ut inter duos lapides colore similes. Relatio non mutua dicitur, cum ex parte unius extremi est habitudo realis, ex parte vero alterius respectus est rationis. Talis est relatio inter Scientiam & scibile: scientia enim refertur ad scibilem realiter: at scibile ad scientiam refertur solum ratione. Sed, cum mutua quoque relatio possit esse, quando ex parte utriusque extremi habitudo est rationis ut est inter *Genus* & *Speciem*, *Subjectum* & *Predicatum*; neque hæc omnibus suis numeris absoluta videtur esse divisio admittenda tamen quia forte melior haberi non potest.

Relatio mutua iterum dividitur in Relationem *Æquiparantiæ* & *Disquiparantiæ*. Relatio *Æquiparantiæ* siue *eiusdem appellationis* est, cum utrumque extremum

extremum eodem modo se habet : ut *identitas*, *similitudo*, *equalitas*. Hac Relatione inter se referuntur duo alba : hæc enim eandem appellationem habent & comparisonem. Relatio disquiparantiæ five *diversa appellationis* est cum extrema se diversimode respiciunt, & diversam appellationem habent ac comparisonem. Et intercedit inter *simile & dissimile*, *equale & inaequale*, *patrem & filium*, *dominum & servum*: Relatio disquiparantiæ iterum subdividitur in Relationem *Præcellentiæ* five *Superioritatis* & *Inferioritatis*. Relatio præcellentiæ five *superpositionis* est, quæ est majoris dignitatis, ut *paternitas denominatio* : pater enim dignior est filio, ad quem refertur. Relatio inferioritatis five *suppositionis* est, quæ est minoris dignitatis, ut *filiatio*, *servitus*: filius enim indignior est patre, ad quem refertur.

Quæritur III. Unde petatur unitas generica Relationum & diversitas ?

Resp. A Fundamento, ita ut illæ relationes sine ejusdem generis, quarum fundamenta sunt sub eodem genere contenta. Hinc *Similitudo* & *Dissimilitudo* sunt ejusdem generis, quia earum fundamentum est *Qualitas*.

Quæritur IV. Unde petatur unitas & distinctio specifica Relationum ?

Resp. Ab unitate & distinctione specifica Fundamentorum & formalium Terminorum : ideo enim *duæ paternitates* sunt ejusdem speciei, quia utriusque idem est fundamentum, scilicet vis generandi, & idem terminus formalis, scilicet homo genitus. Et *similitudo* ac *dissimilitudo* distinguuntur specie, contrariis de causis.

Quæritur V. Unde petatur unitas numerica Relationum !

Resp. A Subjecto, Fundamento & Terminis simul. A Subjecto quidem, quia ad unitatem numericam Accidentium, maximè eorum quæ à subjectis non distinguuntur realiter, qualis est *Relatio*, requiritur

ritur necessario unitas numerica Subiecti. Ergo, ut sit una numero relatio, debet esse unū numero Subiectum. Quia vero unitas specifica relationis exigit unitatem specificam fundamenti & termini, ideo numerica relationis unitas exigit unitatem specificam Fundamenti & Termini.

Quæritur VI. Unde petatur distinctio numerica Relationum ?

Resp. Si vel Subiectum numero distinctum sit, vel Fundamentum, vel Terminus. Pater hoc ex dictis.

IV. An quinque relatorum attributa rite Theor. 37. sint assignata ?

Relatorum Attributum primum diximus ex Aristotele esse *contrarietatem*, eo quod scientia, quæ relatum est, contraria sit Ignorantia. Ubi per Ignorantiam intellige *Error*, qui solet appellari Ignorantia *prave dispositionis*: alioquin enim, si Ignorantia nihil aliud significet, quam *negationem scientia*, non est contrariè opposita scientia, sed *privativè*.

Nota I. Vox *Contrariorum* duobus modis sumitur, 1. late pro *Oppositis*. 2. stricte pro iis. quæ Ciceroni *Adversa* dicuntur. Si primo modo vox ista usurpetur dubium non est, quin relata præsertim mutua, recte dicantur contraria, id est, opposita: sic enim *pater & filius* relative inter se opponuntur. Si vero secundo accipiatur modo, Relatum non est contrarium suo Correlato, sed alieno: sic namque *simile* non est adversum *simili* sed *dis simili*.

Nota II. Attributum hoc non convenit Relatis ratione sui, formaliter & quatenus relata sunt: sic enim contraria propriè non sunt: Contrariorum quippe unum esse potest & considerari sine alio, ut *frigus* sine *calore*. Relatorum autem unum sine altero aut esse, aut considerari haudquaquam potest.

Cum

Cum ergo contrarietas Relatis tribuitur, id tantum fit ratione *Fundamentorum*, quibus nituntur, aut *Terminorum*, ad quos referuntur. Sic *simile* & *dissimile* dicuntur contraria, non quod Relatio *similitudinis*, fit proprie contraria Relatione *dissimilitudinis*, sed quia illorum fundamenta, vel termini, scilicet *candor* & *nigredo*, contrarie opponuntur.

Dum ergo *contrarietas* Relatis tribuitur, id tantum fit ratione *fundamenti* & *absoluti*, quod includunt, quatenus contrarium, quod in illis reperitur, est ratione *fundamenti*, quod habet contrarium. Sic *virtus* & *vitium*, quæ sunt contraria, non sunt Relata: quia nec *virtus* refertur ad *vitium*, nec *vitium* ad *virtutem*, sed utrumque refertur ad aliud, nempe vel ad hominem, in quo inest *virtus* aut *vitium*, vel ad objectum, quod in virtute est contrarium objecto vitii.

Hinc recte dixeris; Relata, licet *formaliter* contrarium non habeant, habere tamen *fundamentaliter* & *materialiter*.

Item Relata *secundum dici*, cum includant *Relativum* & *Absolutum* simul, ratione illius absoluti, possunt habere contrarium proprie, ut patet in *Scientia* & *Virtute*. Relata vero *secundum esse*, cum sint pure Relata, non habent contrarium *per se*, & quatenus Relata sunt: cum (ut dixi) Relata *per se* sumi non possint, sed necessario referantur ad alterum: Contraria autem sunt formæ absolutæ, quæ huiusmodi necessariam comparisonem, cuiusmodi in Relatis requiritur, averfantur.

Hoc tamen non impedit, quo minus ratione alterius, scilicet *fundamenti*, vel *termini*, etiam hæc Relata contrarium habere possint.

Dices: Ratione *fundamenti* Relatio non denominatur *substantialis*, vel *quantitativa*, quamvis

Substantia & Quantitas sint ipsius fundamentum
Ergo neque ratione fundamenti Relationi vel Re-
latis tribui potest contrarietas.

Resp. Neg. Conf. quia istæ denominationes sunt
propriæ istorum Prædicamentorum, neque cum
ullo alio Prædicamento communicari possunt: non
enim possunt aut debent Prædicamenta confundi,
neque essentia unius Prædicamenti in aliud trans-
fundi. Denominatio autem *habendi contrariam* non
est propria unius Prædicamenti. Nihil ergo absurdi
est, à fundamento in Relationem derivari hanc de-
nominationem, maximè si usus, qui est loquendi
magister, ita obtineat.

Quæres. An omnia Relata Prædicamentalia con-
trarium admittant?

Resp. Nequaquam: sed illa tantum, quorum
fundamenta aut termini habent contrarium. Cum
ergo in his non est contrarietas, neque in Relatio-
ne erit contrarietas. Hinc *pater filio* contrarius non
est, nec *duplum triplo*.

Ideo non convenit omni Relationi: imò neque
soli, quia convenit etiam, & quidem primariò
Qualitati: imò, quibus convenit, iis non, nisi per
accidens, convenit.

Secundum Relatorum attributum apud Aristo-
telem est *recipere magis & minus*. Hoc evidens est
in Similibus, Dissimilibus, Æqualibus, Inæqualibus
&c. Non tamen convenit omnibus: duplum enim
non suscipit magis & minus. Imò nec convenit so-
lis: cum Qualitati quoque, & potius, conveniat
quam Relatis.

Hac de re pluribus egimus Effato 95. Cent. IV.
Nunc

Dico I. Relationem suscipere magis & minus
ratione fundamenti, non quod fundamentum de-
beat propriè magis recipere & minus, nec quod
semper Relatio augeatur, cum intenditur vel aug-
etur Fundamentum, & contra minuat, diminuitur

& remisso Fundamento, sed quod necessarium sit ad hoc, ut Relatio suscipiat magis & minus, sive intendatur & remittatur, ut Fundamentum illius latitudinem habeat, cujus respectu variari possit: & hinc interdum intendetur, intenso Fundamento, interdum vero remisso. v. g. *calidum ut octo & calidum ut quatuor* sunt dissimilia, si *calidum ut quatuor* intendatur, & unum adhuc caloris gradum acquirat, Fundamentum intendetur, Relatio verò Dissimilitudinis minuetur: quod si *calidum ut quatuor* intendatur, Relatio dissimilitudinis minuetur, & si *calidum ut octo* remittatur, intendetur similitudo. Et idem, servata proportionem, dices de inæqualitate. Omnis ergo Relatio, quæ magis recipit & minus, hoc habet à Fundamento, latitudinem aliquam habente, sive illa sit *intensiois & graduum*, sive *extensiones & partium*, sive alia quæcunque.

Dico II. Fundamentum esse id, unde oritur & causatur intensio & remissio, ipsa tamen Relata deinde intendi & remitti, quatenus Relata sunt. Patet hoc in exemplo allato similitudinis & dissimilitudinis: neque enim *albedo* duntaxat intenditur, quæ similitudinis & dissimilitudinis est fundamentum, sed ipsa etiam similitudo & dissimilitudo in se fit major & minor. Hinc

Dico III. Relata, quæ sequuntur Substantiam, aut aliquid aliud invariabile omnino, aut sub aliquâ ratione invariabili, non suscipere magis aut minus, ut est *paternitas, duplum, æquale* &c. si sumatur *mathematicè & in rigore*: illa verò, quæ sequuntur aliquid variabile, quæ tale, suscipere magis & minus: ut est *similitudo, dissimilitudo* &c.

Tertium Relatorum attributum est, dici *reciprocè*, vel *ad convertentiam*, sive *ad convertentia*. Id est, sicut hoc dicitur esse illius, ita illud dicitur esse huius: sic enim *pater est filii pater, & filius vicissim est patris filius*.

Hic

Hic nota, aliud esse *conversionem*, aliud *convertibilitatem*, aliud *convertentiam*.

Conversio est illatio unius propositionis ex alia, quæ provenit ex transpositione terminorum: ut; *Omnis homo est animal. Ergo aliquod animal est homo.*

Convertibilitas est convenientia duorum terminorum, quorum quilibet potest universaliter & absolute prædicari de altero: ita se habet *risibile* respectu *hominis*: *omnis enim homo est risibilis*, & *omne risibile est homo.*

Dici ad convertentiam est unum aliquem terminum ad alterum referri, qui vice versa rursus ad ipsum refertur, quamvis neuter de altero prædicetur: sic *pater* dicitur *filii pater*, & *filius* dicitur *patris filius*, quamvis nec *pater* de *filio*, nec *filius* de *patre* prædicetur. Atque hoc omni convenit Relato & soli.

Dices: Hoc convenit etiam Relatis *secundum dici*. Ergo non convenit soli Relato.

Resp. Neg. Conseq. Convenit enim tantum Relatis *secundum dici*, quatenus aliquam Relati rationem obrinent.

Plura de hoc Attributo diximus Effat. 96. Centuriæ IV.

Quartum Relatorum attributum est, *esse simul natura*: hoc est, se mutuò ponere & tollere. Convenit hoc attributum omnibus & solis Relatis prædicamentalibus: sic *pater* & *filius* sunt simul natura, quia si *pater* est, etiam *filium* esse necessum est. Ubi nomine *patris* exaudi & *matrem*, nomine quodque *filii filiam*.

Dices: Senior & junior non sunt simul natura. *Pater* est senior, *filius* est junior. Ergo *pater* & *filius* non sunt simul natura.

Resp. Dist. Min. *Pater* est senior, *filius* est junior, quatenus *materialiter* sumuntur, pro ipsis subjectis, quæ denominantur *pater* & *filius*, Concedo:

cedo : si sumantur *formaliter*, Nego Minorem. Unde etiam distinguo consequens : Ergo pater & filius non sunt simul natura , si sumantur *formaliter* , Nego : si *materialiter* , concedo consequentiam : sic enim sunt entia absoluta , & unum eorum potest esse prius non modo *natura* , sed necessario etiam *tempore* prius est altero : Petrus namque quia homo , quoad existentiam, prius est Paulo, qui eius filius dicitur : secundum tamen rationem formalem paternitatis & filiationis sunt simul natura , nec potest quis pater esse aut dici , sine filio.

Obj. Opposita non ponunt se mutuo , unum enim eorum potius destruit alterum. Sed Relata sunt opposita. Ergo non ponunt se mutuo , adeoque non sunt simul natura.

Resp. Dist. Maj. Opposita non ponunt se mutuo in eodem subiecto , Concedo : in diversis , nego Majorem , unde etiam distinguendum est consequens : Ergo Relata non ponunt se mutuo in eodem subiecto , Concedo : non ponunt se mutuo in diversis subiectis , Nego Consequentiam.

Plura vide Effato 97. Centur. IV.

Quintum & ultimum Relatorum attributum est, quod *quidam* definite , determinate , in particulari & quidditative unum novit Relatorum , cognoscat eodem modo necessario & alterum , ad quod refertur : quia , cum totum esse Relati sit , ad aliud aliquo modo se habere , non potest hoc esse cognosci sine eo, ad quod ita se habet ; si quis enim novit , aliquid esse melius , cognoscere debet , respectu cuius sit melius. Non potest ergo *define* , id est , *determinate & in particulari* , vel *quidditative & essentialiter* unum Relatum cognosci sine alio : totum enim esse Relati, quia tale, est se habere aliquo modo ad aliud. Ergo si quis non novit id , ad quod refertur , neque novit , Relativum referri : id est , licet confuse possit cognoscere , referri ; non potest tamen *determinate & quidditative*

ditativè cognoscere illud , quatenus refertur.

Hoc *veris* Relatis convenit, & est proprium quarto modo : neque enim fieri potest, ut scias , quemquam esse parrem , & ignores , eum habere filium. Et cum ex ipsa definitione Relatorum verorum constet , eorum naturam in referendo esse eandem, profectò necessum est , si unius naturam cognoveris , ut alterius quoque sis gnarus. Relatis *verò spuris* nullo prorsus modo convenit : etenim sapissimè fit, ut partem cuiuspiam animalis certo sciamus, dentem. v. g. elephantis, aut cornu cervi, ignoremus tamen penitus ipsum animal. Dens autem & Cornu impropria Relata sunt : Dens enim dentati est dens, & cornu cornuti est cornu.

Plura, cui lubet , in hanc rem videat Effat. 99. & 100. Centuriæ IV.

CAPUT UNDEVIGESIMUM,

De

PRÆDICAMENTO ACTIONIS.

THEOREMATA.

PRadicalementum Actionis est , in quo Actio, per Genera & Species , usque ad Individuum, disponitur.

2. Actio est actus ab agente profectus: sive est id, à quo agens denominatur formaliter agere. Sic per calefactionem ignis formaliter calefacit.

3. Estque Substantialis , vel Accidental.

4. Substantialis , cujus terminus est Substantia: hoc est, per quam producitur Substantia : ut generatio ignis, aut animalis.

5. Actio

5. *Accidentalis*, *cujus terminus est Accidens.*

6. *Et hæc vel est Immanens, vel Transiens.*

7. *Actio immanens est, cujus terminus pro sub-
jecto habet illam ipsam potentiam, à quâ Actio produ-
citur: Sive, cùm id, quod produxit Actionem, eam
recipit in se. Talis est Actio Sensuum, Intellectus
item & Voluntatis, Sensatio scilicet, Intellectio
& Volitio. Sic Visio producitur à potentiâ visivâ,
& ejus terminus eidem potentiâ inhaeret. Et Intel-
lectio producitur à potentiâ intellectivâ, ejusque
terminus, verbum nempe mentis, in eadem potentia
sedem obtrinet.*

8. *Hæc Actio nullam extrinsecus evidentem inferte
mutationem.*

9. *Actio transiens est, cujus terminus est extra
potentiam, à qua elicitur Actio, adeoque est in alio
subjecto, ad quod veluti transit: ut calefactio editur
à potentia calefactiva ignis, ejus tamen terminus,
nempe calor, qui producitur, non inhaeret igni, sed
aquæ, vel alteri alicui subjecto.*

10. *Hanc Gilbertus Porretanus sic definiuit; est,
secundùm quam in id, quod subicitur, agere dici-
mur. Sic per humectionem Aqua dicitur agere
in subjecta corpora, quæ per illius Actionem alteran-
tur.*

11. *Et hæc evidentem mutationem subjecto extrin-
secus infert.*

12. *Talis Actio iterum est duplex: Naturalis, vel
Artificialis.*

13. *Naturalis, quæ à natura fit, ut, calefactio
ab igni.*

14. *Estque Perfectiva, vel Corruptiva.*

15. *Perfectiva, quæ perficit subjectum: ut; Illu-
minatio.*

16. *Corruptiva, quæ destruit subjectam: ut;
Combustio.*

17. *Actio artificialis est, quæ ab arte fit: ut Ædi-
ficatio.*

18. *Alia*

18. *Alia multa Actionis adferri possunt Divisiones : sed illis , quia ad Physicam potius , vel Metaphysicam pertinent , hic locus esse non videtur.*

19. *Ad Actionem , præsertim transeuntem , requiruntur quatuor. 1. Agens , ut ignis. 2. Qualitas , sive virtus agendi , secundum quam agit , ut calor 3. Patiens , sive materia subiecta & recipiens , ut Aqua. 4. Actionis receptio , ut ingressus caloris in aquam.*

20. *Attributa Actionis tria fere numerantur.*

I. *Actio recipit contrarium : Calefactio enim contraria est frigefactioni.*

II. *Actio recipit magis & minus. Sic namque magnus rogos vehementius calefacit , quàm ignis aliquis exilis.*

III. *Proprium est Actionis , in ferre ex se Passionem : calefactio enim , quæ est quædam Actio ignis , infert ex se Passionem in id , quod subicitur : & quippe calefacere infert tò calefieri.*

QUÆSTIONES.

I. *An Actio constituat peculiare Prædicamentum ab aliis distinctum?*

Nota I. nomen *Actionis* bisariam sumitur. 1. *specialiter & proprie* , quatenus opponitur *Factioni* , eò quod *Actio* , v. g. *intellectio* , non transeat in aliud : *Factio* verò in aliud transeat , & relinquat opus post se , ut *ædificatio domum*. 2. *generaliter & communiter* , quatenus ambitu suo complectitur & *Actionem* propriè dictam , & *Factionem* : atque ita hîc sumitur.

Nota II. *Actio* sumitur 1. aliquando pro forma *introduc-ta in patiens* , vel pro *Qualitate* , quæ est ratio formalis agendi : & sic neque est Prædicamentum , neque in Prædicamento *Actionis* , sed *Qualitatis*. 2. aliquando verò pro *Actione reali* , quæ consurgit ex debitâ applicatione & approximatione

matione agentis ad patiens, quâ *formaliter* agens dicitur agens: ita nomen *Actionis* usurpatur hoc loco. His notatis,

Resp. *Actionem* constituere peculiare Prædicamentum: est enim 1. Genus generalissimum, habens sub se Species subalternas, specialissimas & Individua. Species quippe subalternæ sunt *Actio Substantialis*, *Accidentalis*, *Immanens*, *Transiens* &c. Species verò specialissimæ sunt *Frigesactio*, *Calesactio* &c. Individua tandem sunt *hæc frigesactio*, *hæc calesactio* &c. 2. Habet distinctum modum prædicandi de primâ Substantiâ, qui est prædicari *in quid agit?* ut cùm quæritur; *quid agit Socrates?* rectè respondetur; *disputat*.

Obj. 1. Omne Prædicamentum est principium. Actio non est principium. Ergo non est Prædicamentum. Min. prob. Principium non dependet ab alio. Actio dependet ab alio. Ergo non est principium. Min. prob. quia Actio dependet partim à Formâ, partim à Qualitate: agit enim agens per naturalem potentiam.

Resp. ad ultimam probationem per distinctionem; Actio dependet *effectivè*, sive *in genere causæ efficientis* à Forma & Qualitate, Concedo: *formaliter*, sive *in genere causæ formalis*, Nego. Non repugnat autem, unum Prædicamentum pendere ab alio *in genere causæ efficientis*, sed tantum *in genere causæ formalis*: cùm, *in genere causæ formalis*, quodlibet Prædicamentum sit primum principium & Genus generalissimum, neque ab ullo dependeat *in genere causæ formalis*.

Obj. 2. Actio convenit in Genere cum Passione. Ergo non est genus generalissimum. Conseq. est nota. Ant. prob. quia conveniunt in Motu, tanquam in genere.

Resp. Dist. Ant. conveniunt in genere *naturali*, scilicet in materia, Concedo: in genere *Logico*, id est, Prædicamento, Nego Antecedens; & ejus proba-

probationem: *Motus* enim neque est genus univocum, neque prædicatur *essentialiter* de *Actione* & *Passione*, tanquam Genus de suis inferioribus.

Dices: Contraria sunt sub eodem genere. Sed *Actio* & *Passio* sunt contraria. Ergo *Actio* & *Passio* sunt sub eodem genere. At quæ sunt sub eodem genere non sunt generalissima. Ergo *Actio* & *Passio* non sunt generalissima. Ergo *Actio* non est Prædicamentum.

Resp. 1. ad Maj. non esse necessum, semper poni contraria sub eodem genere: imò aliquando esse ipsamet genera contraria, ut patet ex Aristotele in *Post-prædicamentis*.

Resp. 2. Neg. Min. quamvis enim *Actio* una possit alteri esse *Actioni* contrariæ, ut *frigefactio* & *calefactio*, inde tamen non sequitur, *Actioni* contrariam esse *Passionem*.

II. An *Actionem* rectè definiverit Porretanus, secundum quam in id, quod subicitur, agere dicimur,

Resp. I. Definitionem istam non esse *Actionis* in genere: neque enim propriè convenit *Actioni immanenti*, sed soli *transcendenti*: hæc enim agit in subjectam materiam.

Resp. II. Definitionem istam esse bonam: competit namque omni & soli *Actioni transcendenti*. Quod facile patebit ex singularum particularum explanatione: Loco igitur Generis subintelligitur forma *accidentalis*, quæ aliquo modo intelligitur per relativum *quam*. Reliqua verba vices gerunt differentiarum: distinguunt namque *Actionem transcendentem* a reliquis omnibus: tò *secundum* dicit circumstantiam five habitudinem causæ *formalis* (cum *Actio* sit forma denominans, & *agens* sit denominatum formaliter dictum ab *Actione*) non autem *efficientem* quia secundum *Qualitatem*, vel formam substantia-

lem recte dicimur agere *effective*: at secundum Actionem *formaliter*: τὸ dicimur non tantum notat homines, sed etiam quamlibet Substantiam. Tandem additur; in *id quod subjicitur*, id est, in ipsum patiens. Actio enim agentis semper fit in patiens dispositum.

Dices: Hæc definitio est nugatoria, quia est idem: Actio enim definitur per agere autem & Actio idem sunt *realiter*.

Resp. I. Quamvis Agere & Actio *realiter*, sive secundum rem sint idem, differunt tamen secundum modum essendi & significandi, quia differunt sicut concretum & abstractum: Actio enim est abstractum, agere verò concretum: sed concretum nobis notius est abstractio. Actio ergo definitur per agere, tanquam per suum effectum, nobis ipsâ Actione notio-riorem.

Resp. 2. Licet sint idem in significato, differre tamen in connotato.

Obj. 1. Hæc definitio convenit alteri à definito. Ergo legitima non est. Ant. prob. 1. quia secundum cultum dicimur agere in id, quod scinditur. Atqui cultus non est Actio. Ergo ista definitio convenit aliis à definito. 2. Secundum formam substantialem dicimur agere, neque tamen forma substantialis est Actio. 3. Convenit hæc definitio Factioni, quæ Actio non est: imò Actio & Factio distinctos habitus definiunt, Actio scilicet Prudentiam, Factio vero Artem. Ergo hæc definitio convenit alteri à definito.

Resp. Neg. Ant. Ad primam probationem dico, secundum cultum dici nos agere *effective* & *instrumentaliter*, non autem *formaliter*. At secundum Actionem *formaliter*: τὸ namque secundum (ut supra dixi) hîc notat circumstantiam causæ *formalis*: quia Actio hæc est forma accidentalis in agente, secundum quam agens *formaliter* dicitur agere. Ad secundam probationem respondeo, eodem serè modo:

modo: neque enim secundum formam substantialem dicimur agere *formaliter*, sed *effectivè* & *principaliter*. Ad tertiam probationem resp. ex Not. 1. *Actionem specialiter* sumptam, ut cum ingreditur definitionem *Prudentiæ*, opponi *Factioni*: non autem, si *generaliter* sumatur & *communiter*, quatenus convenit & *Actioni propriè dictæ*, & *Factioni*, imò & ipsi *Contemplationi*.

Obj. 2. Ignis calefacit aquam sibi superpositam. Ergo non agit in id, quod subicitur. Malè ergo dicitur *Actio*, secundum quam in id, quod subicitur, agere dicimur.

Resp. Licet aqua, secundum situm localem, super ignem ponatur; quatenus tamen ignis agit in ipsam, secundum virtutem ipsi subicitur: quia virtus ignis agit in aquam, atque ita hæc illi supponitur, vel subicitur.

III. An divisiones Actionis in theorematibus allatæ rectè se habeant?

Sunt argumenta quædam, quibus ostendi videtur, non omnes hæc divisiones contineri sub Genere summo Prædicamenti *Actionis*: nam I. Divisio Generis summi debet esse univoci in univocata. Sed prima harum divisionum non est univoca in univocata, sed analogi in analogata, Ergo prima divisio non rectè constituitur sub Genere summo Prædicamenti *Actionis*. Major est nota. Minor probatur quia *Substantia* & *Accidens* sunt analogæ. Ergo *Actio* quoque *substantialis* & *accidentalis* non univocè, sed *analogicè* conveniunt. Antecedens notum est ex iis, quæ dicta sunt de Prædicamentis generatim. Consequentia verò probatur, quia *Actiones* sumunt speciem suam ex terminis. Ergo ipsi termini sunt analogi, certè *Actiones* erunt analogæ. II. *Actio immanens* non spectat ad hoc

Prædicamentum. Ergo neque divisio in Actionem transeuntem & immanentem est hujus Prædicamenti. Ant. prob. 1. quia Actio, quæ ad hoc Prædicamentum pertinet, debet esse productiva alicujus termini. Actio enim est emanatio termini seu effectus ab agente. Sed Actio *immanens* non est productiva alicujus termini. Ergo Actio *immanens* ad hoc Prædicamentum non pertinet. Minor prob. ex Arist. lib. 9. Metaph. c. 8. ubi hoc discrimen statuit inter Actionem *immanentem* & *transeuntem*, quod hæc aliquid operis confectum relinquat, illa nihil. 2. prob. idem Antecedens, quia omnis Actio de Prædicamento Actionis est motus, ut colligitur ex 3. Phys. t. 19. Atqui Actio *immanens* non est motus, cum fiat in instanti. Ergo Actio *immanens* non pertinet ad hoc Prædicamentum.

Propter hæc, & similia Argumenta, variæ sunt opiniones circa divisiones traditas: nam quod ad primam attinet, putant nonnulli, ob rationem allatam, eam esse Analogi, ita ut Actio dicatur analogice de *Substantiali* & *Accidentali*: à quibus si quæras, utra igitur Actio constituat hoc Prædicamentum? respondent; solam *accidentalem* huc pertinere. *substantialem* verò reduci ad Prædicamentum *Substantiæ*.

Verum contra hos facit, quod ex hac sententia sequeretur, vel nullum esse peculiare Prædicamentum Actionis, sed omnem Actionem reduci ad Prædicamentum sui termini, vel duo constituenda esse Prædicamenta Actionis, unum Actionis *substantialis*, alterum *accidentalis*: quod hætenus nemini puto fuisse auditum. Hoc autem sequi, probatur, quia, cum non sit major ratio, cur Actio *accidentalis*, quàm *substantialis* constituat peculiare Prædicamentum, ut consideranti facile patebit, sanè vel ex nulla Actione, vel etiam ex *substantiali* constitueretur aliquod Prædicamentum. Ergo si Actio

Actio substantialis, non continetur in hoc Prædicamento *Actionis*, constituet aliud distinctum *Actionis* Prædicamentum: vel certè, si *Actio substantialis* ad Substantiam revocatur, cur non etiam *Accidentalis* *Actio* revocabitur ad Prædicamenta aliorum Accidentium? tantam enim affinitatem habet cum suo termino *calefactio* v.g. quantum habet *generatio* *substantialis* cum suo termino.

Hac igitur opinione rejectâ; primæ rationis, pro eâ allatæ, distinguenda est Minor: potest enim *Actio* dupliciter spectari. 1. *Physicè*, ut ita loquar, quatenus scilicet est realis quædam emanatio effectus à suâ causâ, seu prout est via ad terminum. 2. *Logicè*, quatenus præcise est forma quædam prædicabilis, & denominans ipsum agens. Si primo modo consideretur, verum est, quod in Minore assertitur, *Actionem* dici *analogicè* de *substantiali* & *accidentali*, ut recte probat confirmatio ibidem adducta: sin autem secundo modo spectetur, negando est Minor: sub hac enim ratione præcise spectat *Actio*, non dicitur prius de *substantiali*, quàm de *accidentali*: quia quòd *Actio* denominet ipsum agens, non convenit illi in ordine ad *Actionem substantialem*, quatenus hæc denominat suum agens, & per consequens, ut sic præcise considerata, *Actio* non dicitur *analogicè*, sed univocè de *Actione substantiali* & *accidentali*. Et hoc secundo modo considerant Philosophi *Actionem*, cum affirmant, ipsam esse peculiare Prædicamentum.

Alterius rationis (quæ movet Soncinatam 5. Metaph. quæst. 36. ut existimaret. *Actiones immanentes* non spectare ad hoc Prædicamentum, quod non sint productivæ termini) negatur antecedens. Ad primam ejus confirmationem, concessa Majore, neganda est Minor, cujus probatio nihil efficit: Aristoteles enim, cum docet in Metaphysicis, *Actionem transeuntem* ab immanente in hoc differre, quòd illa aliquid operis confectum relin-

relinquat, hac vero nihil, loquitur de opere seu effectu relicto extra ipsum agentem, qualem effectum sola habet Actio *transiens*: non tamen negat Philosophus, quin Actio *immanens* terminum aliquem *immanentem* sibi vendicat: sic enim emanatio intellectiōis ab intellectu, pro effectu seu termino, habet ipsam intellectiōem, quæ est quædam quædam tertiæ speciei. Ad secundam ejusdem. Antecedentis confirmationem neganda est Major: non enim solummodo Motus & successivæ mutationes sive Actiones ad hoc prædicamentum pertinent, sed & instantanea, ut illuminatio & similes, quicquid dicat Soncinas. Cum vero Aristoteles dicit, omnem Actionem esse motum, non sumit Motum præcisè pro sola mutatione successiva, sed latè, pro quavis mutatione, sive ea sit *instantanea*, sive *successiva*, quomodo frequentissimè accipitur *Motus*, cum ab Aristotele, tum ab aliis Philosophis.

Et hæc de divisionibus hujus Prædicamenti: præter quas & aliæ plurimæ excogitari possunt, pro distinctione potissimum terminorum, ad quos tendunt Actiones. Ex quorum terminorum *specifica* vel *numerica* distinctione, facile erit, constituere varias Species & Individua in hoc prædicamento, atque adeo cognoscere, quâ ratione ordinari debeat recta linea prædicamentalis in Prædicamento *Actionis*, à genere summo, per varias Species, usque ad individuas & singulares Actiones. Quænam autem Actiones habent terminos *specie*, vel *numero* diversos, ex diversis Scientiis, sub quarum considerationem hujusmodi actiones cadunt petendum est.

IV. Quot & quæ sint Actionis attributa?

IN Theorematis tria recensuimus cum Gilberto Porretano, in quibus primum est; *Actio recipit contrarium*: aliquæ enim Actiones immediate fiunt à Qualitatibus contrariis, & immediate quoque produciunt Qualitates contrarias: ut calefacere & frigefacere immediate produciuntur à calore, & frigore, & immediate quoque produciunt calorem & frigus. Ergo aliquæ Actiones inter se contrariantur.

Attributum hoc neque omni convenit Actioni, neque soli: non omni, quia Actio scribendi v. g. nullam sibi habet Actionem contrariam. Et ratio est, quia non omnes Qualitates ab agente effectæ sunt contrariæ. Non convenit etiam soli, quia convenit quoque Qualitati, & quidem potissimum. Unde intelligendum hoc est non ratione ipsius Actionis in se considerata, sed ratione effectus vel termini: cum enim calor & frigus sint contrariæ Qualitates, propter has calefactio & frigefactio sibi invicem contrariabuntur.

Obj. 1. Contraria sunt formæ activæ & passivæ inter se. Sed duæ Actiones numquam sunt activæ, quia sic mediante Actione agerent, adeoque Actioni alia conveniret Actio, & sic daretur processus in infinitum. Hoc autem est absurdum. Ergo Actio non habet contrarium.

Resp. Dist. Maj. Contraria, quæ primò & per se contrariantur, sunt formæ activæ & passivæ, quales sunt Qualitates, Concedo: Contraria, quæ solum ex consequenti contrariantur, & per aliud, Nego Majorem. Actiones autem tantum per aliud contrariantur, scilicet per Qualitates, quas inferunt vel à quibus inferuntur.

Obj. 2. Contraria non possunt simul eidem convenire

venire. Sed calefacere & frigefacere eidem conveniunt simul. Ergo non contrariantur. Min. prob. quia aqua tepida simul calefacit corpus frigidum, & frigefacit calidum.

Resp. Dist. Maj. Non possunt contraria, tanquam subiecto, eidem simul convenire, Concedo: quia idem non est simul & semel subiectum contrariorum: non possunt simul eidem, tanquam causæ, convenire contraria, Nego Majorem: potest enim unum & idem simul esse causa contrariorum.

Secundum attributum est; *Actio suscipit magis & minus*: aliquæ enim Actiones causantur à Qualitatibus, quæ in agendo quandoque intenduntur & remittuntur: ideo Actiones, quæ fiunt ab ipsis, vel ipsis mediantibus, intenduntur & remittuntur: sic calefacere intenditur per intensiorem caloris calefacientis. Accidit hoc vel pro maiore virtute agentis, quomodo ignis magis calefacit, quàm aer, vel pro maiore aut minore resistentiâ patientis: sic ignis magis calefacit chartam, quàm ferrum, quia hoc magis resistit.

Hoc etiam attributum non convenit Actioni per se, sed per accidens, ratione Qualitatum magis aut minus suscipientium, adeoque soli non competit Actioni.

Obj. Nulla forma simplex recipit magis aut minus: cum forma simplici & invariabili essentia consistat: quod autem invariabile est, neque intenditur, neque remittitur. Sed omnis Actio est forma simplex, Ergo Actio non recipit magis & minus.

Resp. Distinguendo probationem Majoris; omnis forma est invariabilis secundum suam essentiam & in abstracto, adeoque nec magis recipit, nec minus, Concedo; omnis forma est invariabilis secundum esse in subiecto, sive si sumatur in concreto, Nego, atque ita Actio recipit magis & minus, intenditur & remittitur.

Tertium attributum est; *Actio ex se infert Passionem*:

Q

sionem : id est, à propositione, in quâ prædicatur Verbum *activum*, ad propositionem, in quâ prædicatur Verbum *passivum*, est bona consequentia, dummodo sint diversorum subjectorum : bene quippe sequitur; *Ignis califacit aquam. Ergo aqua calefit ab igni.* Ratio Attributi est, quia omnis causa, quantum est ex se, infert suum effectum. Sed Passio est effectus Actionis. Ergo omnis Actio ex se infert Passionem. Unde hoc ipsum, quod Actio nominatur *per virtutem & causalitatem effectivam*, Passio nominatur *per modum effectus & principati.*

Hoc Attributum est Proprium quarti modi, quia convenit omni Actioni, & soli & semper.

Obj. Istud attributum non convenit soli Actioni. Ergo non est illi proprium quarto modo. Ant. prob. quia convenit igni, & ejus Qualitati, qui est calor : nam calor ignis ex se infert Passionem.

Resp. 1. Licet Ignis, vel aliqua Qualitas inferat Passionem, hoc tamen non fit immediate, sed mediante Actione.

Resp. 2. Ignis infert Passionem *effectivè*, sed non per bonam consequentiam : nam ex eo, quod ignis est, non sequitur Passio. Isto autem modo hic sumitur *to' inferre.*

Obj. 2. Omne inferens est prius illato. Actio non est prior Passione. Ergo Actio non infert Passionem. Min. prob. quia in eodem instanti, in quo agens agit, patitur patiens.

Resp. Dist. Maj. Omne inferens est prius illato *secundum naturam*, Concedo : *secundum tempus*, Nego Majorem. Actio autem non est prior Passione, *secundum tempus*, Concedo : *secundum naturam*, Nego Minorem : hoc autem sufficit ad id, ut Actio dicatur inferre Passionem.

Obj. 3. Actio quandoque infert Actionem. Ergo non tantum infert Passionem. Ant. prob. quia principale agens infert Actionem instrumenti.

Resp.

Resp. Ad probationem Antecedentis, Instru-
mentum posse cum duobus comparari. 1. cum ul-
timo effecto. 2. cum principali agente. Si cum
effecto, habet rationem agentis: si verò cum prin-
cipali agente, rationem habet patientis. Non est
autem absurdum, idem diversorum respectu esse
agens & patiens: sic enim aqua calefit, & vicis-
sim calefacit id, quod in illa, vel juxta illam po-
nitur.

CAPUT VIGESIMUM,

De

PRÆDIGAMENTO PASSIONIS.

T H E O R E M A T A.

P Radicamentum Passionis est, in quo Passio,
per sua Genera & Species, usque ad Indivi-
dua, disponitur.

2. Passio Aristoteli est *actus* patientis: Si-
ve est *accidens*, à quo res dicitur formaliter
patiens. Vel, est receptio rei ab agente producta in
subiecto. Porretano dicitur *effectus* illatioque *Acti-*
onis: ut calefieri efficitur & infertur ex calefa-
cere.

3. Species Passionis tot fere sunt, quot Actio-
nis. Unde.

4. Dividi 1. potest Passio in Substantialem &
Accidentalem.

5. Substantialis est, quæ respicit terminum substan-
tialem: ut generatio passiva.

Q 2

6. Acci-

6. *Accidentalis est, quæ respicit terminum accidentalem: ut calefactio passiva.*

7. *Dividitur deinde à multis Passio (sed perperam) in Immanentem & Transeuntem.*

8. *Immanens illis dicitur, quæ manet in ipsâ patientiâ activâ.*

9. *Transiens, quæ transit in aliud subiectum.*

10. *Melius dividi poterit Passio in Instantaneam & Successivam.*

11. *Passio instantanea est, quæ in aliquâ indivisibili fit duratione: ut generatio & illuminatio passiva.*

12. *Passio successiva est, quæ fit in duratione successivâ: ut calefactio & frigeffectio passiva.*

13. *Passionis Attributa sunt præsertim tria.*

I. *Passio habet contrarium: sic enim calefieri & frigeferi contrariantur.*

II. *Passio recipit magis & minus: potest namque aliquid magis calefieri, vel minus.*

III. *Passio infertur ex Actione: ex eo enim, quod aliquid calefacit, sequitur, aliud calefieri.*

QUÆSTIONES.

I. *Quomodo Actio & Passio distinguantur inter se?*

DE distinctione *Passionis* ab *Actione* non identè sentiunt omnes: sunt enim, qui putant, hæc duo *realiter* à se invicem distinguui: alii concedunt, interdum *realiter* distinguui: negant autem id semper fieri. Alii sola *ratione* distinguui volunt. Multi *modalem*, non pauci *formalem* inter ea distinctionem posuere.

Resp. I. Non distinguui *Actionem* & *Passionem* *realiter*: nam in *calefactione* v. g. si consideremus *calor in fieri*, quatenus est ab igne calefaciente.

dicitur *Actio*: si verò, quatenus recipitur in sub-
jecto calefacto, vocatur *Passio*. Sic idem quoque est
realiter id, quod discitur, & id, quod docetur.

Resp. II. Dici posse, ea *formaliter* distingui: ali-
ud quippe est calorem produci, & aliud eundem
recipi, & diversa est utriusque definitio.

Resp. III. *Actionem*, quâ ex subiecto aliquid fit,
& in subiecto, videri potius solâ ratione distingui à
Passione, ita ut eadem dependentia & emanatio
formæ, quatenus est ab alio, dicatur *Actio*: qua-
tenus verò recipitur in alio, dicatur *Passio*. Et ra-
tio est, quia sine causâ videtur major inter *Actionem*
& *Passionem* poni distinctio: cum hæc rationis di-
stinctio sufficiat, tum ad diversa constituenda Præ-
dicamenta, tum ad ea omnia, quæ, de *Actione* &
Passione, communis tradit Philosophorum Schola.
Deinde quæ ita se habent, ut inter ea nulla dari
possit separatio realis, etiam non mutua, ea solùm
ratione differunt. Atqui ita se habent *Passio* & *A-*
ctio, quâ aliquid ex subiecto fit, & in subiecto: cum
ne quidem intelligi queat, *Actionem* aliquam in
subiecto aliquid efficere, quin ille effectus in sub-
iecto recipiatur, atque adeò etiam *Passionis* ratio-
nem adjunctam habeat. Et vicissim fieri non potest,
ut aliqua detur in subiecto *passio*, quin ab aliquo
procedat agente, adeoque adjunctam habeat *Acti-*
onem. Sunt ergo hæc omnino inseparabilia, adeo-
que solâ ratione distincta.

Hæc autem distinctio non est rationis *ratiocinan-*
ti, utpote quæ ad Prædicamentorum inter se di-
stinctionem non sufficiat, sed rationis *ratiocinata*,
quæ fundamentum habet in rebus & ab intellectu
perficitur.

*II. Cum Actio & Passio non distinguantur
realiter, an Passio constituat diversum
ab Actione & aliis Prædicamentum?*

Maximè: quia diverso modo hæc ipsa Substantiam afficiunt, & perficiunt, *Actio* scilicet respectu *potentie activæ*, ut ab ea proficiscitur: *Passio* verò respectu *potentie passivæ*, quatenus in ea recipitur.

Obj. 1. Arist. lib. 1. de gen. & cor. c. 7. t. 30. & 51. dicit, agens & patiens convenire in genere: differre verò specie, & esse contraria. Ergo vult, illa esse sub eodem genere. Ergo non constituunt diversa Prædicamenta.

Resp. ex Quæst. I. Capitis præcedentis, Aristotelem non sumere loco cit. nomen *Generis* pro genere *Logico*, vel *Metaphysico* (de quo tamen est sermo, cum agitur de constitutione *Categoriarum*) sed *Physico*, nim pro *materiâ*: sic ut & *Speciei* nomen ibidem pro *formâ* sumit *Physicâ*, non autem pro *Differentiâ* tertio, neque pro *Specie* secundo Prædicabili. Vult ergo Philosophus tantum, id, quod agit, & id, quod patitur, debere similem habere materiam, non autem similem formam, eo quòd, si unum, aut alterum illorum deesset, nulla sequeretur Actio.

Obj. 2. Passio est in Prædicamento *Qualitatis*, cuius est tertia species. Ergo malè ponitur Prædicamentum ab aliis distinctum.

Resp. Vocabulum *Passionis* duobus modis usurpari. 1. pro Qualitate faciliè mobili à subjecto, & inferente passionem sensui: ita verum est Antecedens. 2. prout est immediatus effectus Actionis. Sic negatur Antecedens & Consequentia: habet enim Passio sic sumpta distinctum modum prædicandi, quàm est in quid patitur. Ergo & est Prædicamentum

ram ab aliis distinctum. Sunt & aliæ *Passionis* significationes, quas vide cap. de Qualit. Quæst. V.

Obj. 3. Passio dicit essentialiter Relationem ad agens. Ergo pertinet ad Prædicamentum Relationis.

Resp. Passio includit quidem respectum ad agens, non tamen *Prædicamentalem*, sed *Transcendentalem*, qui respectus non sufficit ad hoc, ut aliquid sit in Prædicamento *Relationis*. Alii dicunt, *Actiōnem* & *Passionem* esse *Relata rationis*.

Si istes; Relata rationis sunt entia rationis. At Actio & Passio non sunt entia rationis, quia sunt summa genera. Ergo non sunt Relata rationis. Maj. prob. *Genus* & *Species* sunt entia rationis. *Genus* & *Species* sunt Relata rationis. Ergo Relata rationis sunt entia rationis. Respondent, Relata rationis bisariam dici *rationis*. 1. quia non insunt duobus extremis realibus. 2. quia insunt quidem duobus extremis realibus, sed non realiter distinctis. Hinc omnia Relata rationis primo modo sunt entia rationis, inquiunt: Actio autem & Passio sunt Relata rationis secundo modo.

Verum an hæc responsio satis sit solida, ipsi viderint; nobis placet ea, quam priore loco attulimus.

Quæres, An Prædicamentum *Passionis* rectè postponatur Prædicamento *Actiōnis*?

Omnino: idque 1. *ordine Naturæ*: nam effectus naturaliter sequitur suam causam. Passio est effectus, Actio est causa. Ergo Passio naturaliter, sive *ordine naturæ*, sequitur Actionem. 2. *ordine dignitatis*: nam Actio fit gratia forma, Passio verò propter materiam. Sed forma dignior est materiâ, & digniora sunt priora. Ergo Actio dignitate prior est Passione.

III. An Passionem rectè definiverit Porretanus ?

Passio (inquit Porretanus) est effectus illatio-
que Actionis. Quæritur, an sic rectè eam de-
finiverit seu descripserit?

Resp. Affirmativè: nam 1. dicitur *effectus*, qua-
tenus efficitur ab agente. 2. dicitur *illatio*, qua-
tenus, per legitimam consequentiam, ex *Actione*
infertur *Passio*. 3. additur *Actionis*, ad differentiam
ipsius Actionis & Qualitatum, à quibus illa profi-
ciscitur. Hinc sic argumentor; Effectus debet noti-
ficari per causam, maximè si hæc est manifesta. Sed
Actio est causa Passionis. Ergo rectè definitur Pas-
sio per Actionem.

Obj. 1. Nullum primum principium est effectus
alterius. Sed decem Prædicamenta sunt decem pri-
ma principia rerum. Ergo *Passio*, cum sit Prædica-
mentum, est primum principium. Ergo malè dici-
tur *Passio* esse effectus.

Resp. Dist. Maj. Nullum primum principium est
effectus alterius in eodem genere, in quo est prin-
cipium, Concedo: in alio, Nego Majorem. Sed
Passio est primum principium in genere *causæ for-
malis* dicibilium suæ coordinationis, ut loquuntur,
& in tali genere causæ non potest esse effectus ali-
cujus principii prioris. Hoc tamen non impedit,
quò minus in genere causæ efficientis possit esse
effectus Actionis & Substantiæ: cum enim Prædi-
camenta dicuntur prima principia rerum, quæ non
habent aliquid ante se, id solum intelligitur de prin-
cipiis formalibus.

Dices: *Passio* habet ante se Actionem. Actio au-
tem est forma. Ergo *Passio* habet ante se aliquid in
genere causæ formalis.

Resp. Licet Actio in se sit forma, respectu tamen
Passionis habet se solum, ut causa efficiens.

Obj.

Obj. 2. Actio non est causa Passionis. Ergo passio non est effectus Actionis. Ant. prob. 1. quia omnis causa producit suum effectum, mediante aliqua actione. Ergo si Actio sit causa passionis, actionis erit Actio, adeoque procedetur in infinitum. 2. Eorum, quæ sunt *idem realiter* unum non est causa alterius. Sed actio & passio sunt *idem realiter*: cum utraque sit forma fluens ab agente in patiens, quæ est eadem realiter. Ergo passio non est effectus Actionis

Resp. Neg. Ant. ad priorem probationem, nego, omnem causam producere suum effectum, mediante aliqua Actione adeoque probationis istius antecedens non est universaliter verum, quia aliqua causa producit suum effectum per simplicem emanationem. Deinde verum tantum est antecedens de causâ principali. Actio autem non est causa principalis, sed est id, quo immediatè Passio produci-
tur. Posterioris probationis Dist. Maj. Eorum, quæ sunt *idem realiter*, unum non est alterius causa principalis, & quæ effectum producit, Concedo Majorem: non est causa minus principalis, & id, quo agens principale dicitur agere *formaliter*, Nego Majorem. Actio autem, ut dictum est, non est causa principalis passionis, sed minus principalis. Alii aliter respondent. Nobis hæc responsio videtur sufficiens.

IV. An Passio rectè dividatur in Immanentem & Transeuntem, & an ejus Attribute rectè fuerint assignata?

AD primam Quæst. respondeo paucis, quamvis hæc divisio propriè conveniat actioni non tamen rectè videri attribui Passioni. Ratio diversitatis est, quia actio dicit respectum ad agens, à quo vel egreditur in aliud subjectum, vel ita procedit, ut maneat in ipso, atque adeo rectè dividitur

dividitur in *Transseuntem* & *Immanentem* : Passio autem *formaliter*, quæ talis est, non dicit respectum ad agens, sed ad patiens, seu ad subiectum suum. Unde fit, ut, cum nunquam sit extra subiectum, sed suo subiecto necessario inhaereat, non possit proprie dici aliqua Passio *transiens*, sed omnis passio, ut passio est, *immanens* appellari debeat.

Hac igitur divisione excepta, tot assignari possunt divisiones *Passionis*, quot *Actionis*, quæ circa subiectum versatur. Quod ideo addo, quia divisio illa, qua Actio dividitur in *Creationem* & *Generationem*, non habet locum in Passione : cum omnis passio subiectum præsupponat, & per consequens nulla sit creativa Passio.

Ad secundum Quæstionem dico, passionem *per se* & *formaliter*, ut Passio est. nullas sibi peculiares vindicare proprietates, tamen quædam ei, *per accidens* & *ratione terminorum*, utcunque attribui possint : ita enim illi tribuitur 1. *habere contrarium*. 2. *recipere magis ac minus*. 3. denique primo *inferri ex Actione*, ita scilicet ut, si sit aliqua actio, necessarium sit, etiam Passionem aliquam esse. Hoc tamen ultimum, ut veritatem obtineat, intelligendum est solum de Actione *physica* seu *naturali*, non autem de actione in tota suâ latitudine : nam ex actione *creativa* non inferitur Passio : ex omni tamen Actione causæ *naturalis* & *creata*, quæ non potest ex nihilo aliquid efficere, sed semper circa subiectum agit, recte inferitur passio, quia Passio nihil est aliud, quam ipsa actio, ut recepta in subiecto.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM

De

PRÆDICAMENTO
QUANDO.

THEOREMATA.

Predicamentum Quando est, in quo rō Quando, per sua Genera & Species, usque ad Individua disponitur. Sive, in quo suo ordine vocabula continentur quæ rem tempore designant & circumscribunt.

2. Quando est, quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur. Sive est Accidens substantia, ortum in ea quia tempore continetur & à tempore mensuratur.

3. Estque Simplex aut compositum.

4. Quando simplex est rerum spiritualium creaturarum Quando. Hoc ergo convenit Angelis & animabus rationalibus.

5. Quando compositum est rerum corporearum, maxime corruptibilium, quando.

6. Estque pro triplici temporis differentia triplex; Quando præteritum, Quando præsens, Quando futurum.

7. Quando præteritum est existentia rei in tempore præterito: ut; Socratem hæri fuisse.

8. Quando præsens est existentia rei in tempore presenti: ut, Socratem hodie esse.

9. Quando futurum est existentia rei in tempore futuro: ut, Socratem cras futurum esse.

10. Et horum iterum unumquodque dividitur in varias species: ut esse, fuisse, fore in seculo, lustro, anno, mense, septimana, die, hora, &c.

11. Ideo in hoc Prædicamento reponitur omnis distinctio significans in tempore: ut; heri, hodie, nudius tertius, superiori mense, hoc anno, manè, meridie, cras, perendie, olim, quondam in pueritiâ, in adolescentia, anno à nato Christo M D CL. fuisse, esse, futurum esse.

12. *Attributa* ¶ Quando duo vulgo numerantur.

I. Quando non habet contrarium: fuisse enim heri & cras futurum esse contraria non sunt.

II. Quando non recipit magis & minus: neque enim esse hodie magis minusve est Quando, quam heri fuisse.

QUÆSTIONES.

I. An Quando sit Prædicamentum à reliquis distinctum?

Omnino: nam 1. est Genus generalissimum, habens Genera & Species distinctas à Generibus & Speciebus aliorum prædicamentorum. 2. habet modum de primâ Substantiâ prædicandi distinctum ab aliis, sc. prædicari in Quando. Illud enim prædicatur in Quando quod apte & convenienter respondetur ad quæstionem factam per Quando. Sed cum quæritur de primâ Substantiâ per Quando, aptè respondetur per Quando: ut cum quæritur; quando Gulielmus Aransonum Princeps prope Amstelodamum castra metatus sit? convenienter respondetur; die Saturni 30 Julii 1650. Ergo ¶

Quando prædicatur in Quando. 3. Habet Genera subalterna, Species specialissimas & individua. Genera enim subalterna proxima sunt Quando simplex
sive

sive Rerum incorruptibilium, & Quando compositum, sive Rerum corruptibilium. Et hoc iterum dividitur in fuisse, esse & fore. Species specialissima sunt fuisse, esse, fore in anno, mense, die, &c. Individua vero fuisse anno proxime elapso, esse hoc mense, cras futurum esse.

Dices: Nullum Syncategorema est Prædicamentum. Sed Quando est syncategorema. Ergo Quando non est prædicamentum. Major patet, quia syncategorema solum significat modum rei, & non veram rem. Minor etiam patet, quia est Adverbium, quod tantum consignificat imo nulla interrogatio constituit Prædicamentum. At Quando est interrogatio. Ergo &c. Antequam respondeatur.

Nota, *τὸ Quando* tribus modis usurpari. 1. interrogativè: ut; Quando cæpit Academia, vel portus Hardevicensis? 2. relative: ut; Academia cæpit, quando inter Castellæ Regem Philippum IV. & Ordines uniti Belgii pax erat decreta: portus verò biennio post. 3. indefinitè, ita ut idem sit, quod aliquando vel esse in aliquo tempore. Hinc

Resp. ad Argumentum in formâ distinguendo Minorem. Quando in primâ & secundâ significatione est Syncategorema, adeoque proprie nec est Ens, nec Prædicamentum, nec in Prædicamento, concedo minorem & quæ infertur Consequentiam. At Quando in tertia significatione est Syncategorema, Nego Minorem: sic enim est ens reale, & constituit Prædicamentum à reliquis distinctum.

II. Quomodo intelligenda sit definitio *τὸ Quando?*

Gilbertus Porretanus, quem vulgo Authorem sex Principiorum vocant, sic definivit; Quando est, quod ex adjacentiâ temporis relinquitur in re temporali, Ubi 1. relativum quod indicat genus, vel potius

porius quasi genus definiti, nimirum *Accidens* 2. particula, ex *adjacentia temporis* relinquatur explicat causam propinquam *re Quando*, quæ est *Tempus Quando* enim est esse in tempore. Sed esse in tempore relinquatur immediate per *adjacentiam temporis* in re temporali. Atque ita *Quando*, distinguitur à reliquis prædicamentis & *Accidentibus*, quorum nullum immediate causatur à tempore. 3. tandem additur; à *re temporali*, ut videtur proprium subjectum, sive *materiale significatum* *re Quando*.

Dices: Hæc definitio convenit alteri à definito. Ergo non est legitima. Ant. prob. Juventus & Senectus ex *adjacentia temporis* in re temporali relinquuntur. At Juventus & Senectus non sunt *Quando*, sed qualitates ad secundam pertinentes speciem. Ergo definitio *re Quando* convenit illis à definito.

Rsp. Neg. Ant. Ad prob. disting. Maj. Juventus & Senectus *immediate & per se* ex *adjacentia temporis* in re temporali relinquuntur, Nego: hoc enim soli *Quando* convenit: *Mediate* verò Concedo Majorem: quia, mediante, alteratione, aliquis fit senex.

Rsp. 2. Dist. probationis Minorem Juventus & Senectus sunt Qualitates ad secundam pertinentes speciem, si *Juventus* significet naturalem potentiam resistendi suis nocivis, *Senectus* vero naturalem impotentiam, ortam ex longâ transmutatione, quæ sit sub motu & tempore, Concedo Minorem: si vero *Senectus* sumatur pro *diu fuisse in tempore*, & *Juventus* pro *parum aut immodicum fuisse in tempore*, Jam Nego Minorem: sic enim aliquo modo significant *Quando*. Sed hoc non est principale eorum significatum: eo tamen modo, quo dicunt quando relinquuntur ex *adjacentia temporis* in re temporali.

Nota hîc obiter, *Tempus* non sumi *strictè*, pro *mensura*.

mensura durationis rerum temporalium, sed late pro quavis mensura durationis rerum creatarum, five illa duratio sit *Ævum*, five *Tempus* proprie dictum.

Quæres, An idem sint *Tempus* & *quando*? five; an *Quando* sit *Tempus*?

Resp. Nequaquam: quia realiter distinguuntur à se invicem: omnis enim causa efficiens externa realiter à suo effectu distinguitur. At *Tempus* est causa efficiens externa *τῷ Quando*. Ergo ab ipso realiter distinguitur.

Dices: Ut se habet *esse album* ad *albedinem*: ita se habet *Quando*, five *esse in tempore* ad *Tempus*. Sed *album* esse non distinguitur realiter ab *albedine*. Ergo *esse in tempore* non distinguitur realiter à *tempore*. Ergo *Quando* non est Prædicamentum à *Tempore* distinctum, sed continetur sub quantitate.

Resp. Dist. Maj. Illa enim ex parte vera est, ex parte falsa. Est ergo illud simile in aliquo quidem simile, in alio tamen dissimile. Simile est in hoc, quia ut *albedo*, dat *albo* esse, sic *Tempus* dat esse *τῷ Quando*. Est autem dissimile in hoc, quia *albedo* dat *albo* esse *formaliter* & *intrinsece*: *Tempus* vero dat *τῷ Quando* esse solum *effective* & *extrinsece*.

Differant ergo *Tempus* & *Quando* bifarium 1. quia sunt in diversis subjectis: nam *quando* est subjectivè in re temporali: quæ per *tempus* mensuratur: *Tempus* vero statuitur vulgo esse in primo mobili, vel si mavis, in coelo, tanquam in subjecto. 2. *Tempus* est accidens *absolutum*, & mensura durationis rei: at *Quando* non est mensura durationis sed est accidens *respectivum*, quod relinquitur in re temporali, per respectum ad mensuram suæ durationis, quæ est *tempus*.

Dices: Si hoc verum est, *Quando* non poterit constituere prædicamentum diversum à Prædicamento

mento Relationis: & sic everteretur denarius Prædicamentorum numerus.

Resp. Neg. hoc sequi: quia *Quando* non est respectivum secundum esse, sed secundum dici: totum enim ejus esse non est ad aliud, cum quo proprie dicatur ad convergentiam.

Quando igitur neq; est ipsum tempus externum, in quo res existit: neque est res ipsa existens in tempore: neque etiam est utrumque simul, quia sic foret ens per accidens. Sed est accidens à Re & Tempore distinctum, quo tamen res ipsa in tempore existit.

III. Quæ Attributa sūt *Quando*?

HÆc vulgo assignantur duo.

I. *Quando* non habet contrarium: nam 1. si contrarium haberet, maximè *Quando* præteriti contrariaretur *Quando* præterito & *Quando* futuro. At hoc dici non potest: quia hæc tria simul verificantur de eodem, si dicam, *Socrates fuit heri, est hodie, erit cras*. Contraria autem simul de eodem verificari non possunt. Ergo *Quando* non habet contrarium 2. Contraria sunt formæ Activæ & Passivæ ad invicem. Sed, *fuisse heri, hodie esse, cras fore*, non sunt formæ Activæ & passivæ ad invicem. Ergo non contrariantur.

Obj. *Quando* præteritum & *Quando* futurum maxime distant, & eidem subjecto vicissim insunt, ab eoque se mutuo expellunt: quia idem non potest simul esse præteritum & futurum. Ergo *Quando* habet contrarium.

Resp. Ad probationem Antecedentis, licet *Quando* præteritum & *Quando* futurum non possint esse simul in eodem, & dici de eodem secundum actum, posse tamen hæc ipsa de eodem simul dici secundum denominationem. Quod vero secundum actum ab eodem se expellant, nec simul ita de eodem dici queant,

queant, hoc fit propter successionem eorum, & non propter contrarietatem, vel repugnantiam, quam habent.

Quemadmodum ergo Tempus non habet contrarium: ita neque *esse in tempore* contrarium admittit, nisi forte *per accidens*, ratione eorum, quæ conjuncta sunt cum iis, quæ fieri possunt in tempore: quomodo hodierna dies læta est, crastina forte mœsta, si quid triste evenerit: ut si, quam hodie uxorem duxisti, eam cras occidat hostis, aut lethaliter vulneret.

II. Quando non suscipit magis & minus Quando enim immediate causatur à Tempore, & dicit esse in Tempore. Sed Tempus non suscipit magis & minus. Ergo nunc Quando ista suscipiet. Et certe non dicitur aliquid magis vel minus esse, fuisse, vel fore in tempore, quàm aliud.

Dices: Fuisse in tempore dicit Quando. At fuisse in tempore suscipit magis & minus. Ergo Quando suscipit magis & minus. Min. prob. quia aliquid dicitur magis aut minus fuisse in tempore: homo namque nonaginta novem annorum magis fuit in tempore, quàm homo trium annorum.

Resp. Neg. Min. & ejus probationem. Exemplum, quod adfertur, nihil probat, licet enim aliquis dicatur nonaginta novem annos vixisse, alius dumtaxat tres, non tamen ille *magis* vixisse dicitur, sed diutius: neque enim hîc *intensio* est, sed *extensio* & *longior duratio*: adeoque ob hanc causam Quando magis & minus non suscipit.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM,

De

PRÆDICAMENTO UBI.

THEOREMATA.

PRadica mentem Ubi, est in quo & Ubi per sua Genera & Species usque ad Individua, disponitur. Sive, est series vocabulorum, quæ denotant præsentiam alicujus rei in loco.

2. Ubi est forma, secundum quam res creata dicitur esse in loco : Sive, est præsentia rei in loco. Et non male dici potest ubietas, vel esse alicubi ; ut in foro, in templo.

3. Estque Spirituale, vel Corporeum.

4. Ubi spirituale sive definitivum est, quod convenit spiritibus, ut Angelis & Anima rationali. Hoc forte non malè simplex vocabitur.

5. Ubi Corporeum sive circumscriptivum (quod & Compositum vocare liceat) est circumscriptio corporis à loci circumscriptio procedens.

6. Deinde Ubi est Adæquatum, vel Inadæquatum.

7. Ubi adæquatum est præsentia rei in loco sibi equali : ut cum corpus aliquod naturale est in proprio loco.

8. Ubi inadæquatum est præsentia rei in loco se majori : ut cum corpus aliquod naturale v. g. Plato est in Academia.

9. Proprietates positivæ, huic Prædicamento peculiare & propriæ nullæ sunt : solent tamen dæ negativæ assignari, communes ei cum aliis quibusdam Prædicamentis.

I. Ubi non habet contrarium.

II. Ubi

II. Ubi non suscipit magis & minus : magnum enim corpus non dicitur habere magis Ubi in suo loco, quàm parvum in suo, tamen si Ubi illius sit majus, seu magis extensum, quàm hujus.

Q U Æ S T I O.

An Ubi sit distinctum à reliquis Prædicamentum, & an Ubi corporeum bene fuerit definitum?

Resp. I. Ubi est distinctum à reliquis Prædicamentum : nam 1. per hoc, quod à circumscriptione loci procedit, ab omnibus aliis distinguitur, quorum nullum causatur à circumscriptione loci. 2. est genus generalissimum habens modum prædicandi de prima Substantia, distinctum à modis prædicandi omnium aliorum Prædicamentorum : denominat enim eam esse in loco, Platonem v. g. esse in Academia. 3. habet genera subalterna, species specialissimas & individua. Genera namque ejus subalterna sunt Spirituale & Corporeum, & hoc iterum sursum, deorsum, ante, retro, ad dextram, ad sinistram. Species specialissimæ sunt ; esse in aere, in terra, in domo, in templo &c. Individua verò esse in hac domo, in hoc templo &c.

Obj. 1. Nullum consignificativum est Prædicamentum, Sed Ubi est consignificativum. Ergo non est Prædicamentum. Maj. patet, quia Prædicamentum debet esse ens reale & per se. Minor vero patet, quia Ubi est Adverbium. Antequam respondeatur ;

Nota, Ubi tribus modis sumi. 1. interrogative, ut, ubi habitas ? 2. relative. ut, ubi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum, 3. indefinite, & idem est, quod esse alicubi, vel esse in loco, & sic est quodammodo Nomen. Hinc

Resp.

Resp. Neg. Min. Ad ejus probationem dico; eam esse veram, si *Ubi* duobus prioribus modis sumatur: falsam autem, si usurpetur tertio modo.

Obj. 2. Locus est Quantitas. At *Ubi* est locus. Ergo & *Ubi* est Quantitas. Ergo non constituit novum Prædicamentum.

Resp. Neg. Min. Differunt enim *Ubi* & Locus *realiter*: nam 1. Locus est causa externa & efficiens τῷ *Ubi*. 2. Locus est in locante, ut in subiecto: *Ubi* verò est *subjective* in ipso locato. 3. *Ubi* est terminus *intrinsecus* motus localis: Locus est tantum terminus ejus *extrinsecus*. 4. Locus est quid *absolutum*: at *Ubi* est quid *respectivum*, saltem ex connotato.

Resp. II. *Ubi corporeum* recte fuit definitum. Patebit hoc ex explanatione definitionis, in qua 1. *circumscriptio* ponitur loco generis: habet enim sese per modum generis. 2. additur; *corporis*, ut innuatur proprium subiectum ipsius *Ubi*, quod est *subjective* in corpore locato: & sic differt à *circumscriptione activa loci* 3. additur; à *circumscriptione loci procedens*, ut ostendatur propria & propinqua causa efficiens τῷ *Ubi*, quæ est locus *circumscribens* locatum. Et sic differt *Ubi* ab aliis Prædicamentis Accidentium.

Obj. Omnis circumscriptio est actio & circumscribere enim est agere. Sed *Ubi* non est actio: *Ubi* enim & *Actio* sunt distincta Prædicamenta. Ergo *Ubi* non est circumscriptio.

Resp. 1. Illam prædicationem; *Ubi est circumscriptio*, non esse *identicam* vel *essentialem*, sed *causalem*, ut sensus sit; *Ubi* causatur ex circumscriptione activa loci & passiva locati.

Resp. 2. Circumscriptionem sumi tripliciter. 1. *active*, ut est actio ipsius circumscribentis locatum, & sic ponitur in Prædicamento *Actionis*. 2. *passive*, ut est passio corporis circumscripti, & pertinet ad Prædicamentum *Passionis*. 3. *neutraliter*,

liter, ut est quid relictum ex circumscriptione activa loci, & passiva locati. Hoc modo hic sumitur, & sic prædicatio ista; *Ubi est circumscriptio*, est identica duobus prioribus modis *circumscriptio* est ens successivum, posteriori est permanens in locato.

Atque hinc Accidentia, quæ propriè à loco non circumscribuntur *per se*, sed *per accidens*, propriè non habent *Ubi*.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM

De

PRÆDICAMENTO SITUS.

THEOREMATA.

Pradicamentum Situs est, in quo Situs, per sua Genera & Species, usque ad Individua, disponitur.

2. Situs est certa partium rei corporeæ secundum locum positio. Sive, est ordo partium secundum certas positionum aut loci differentias: ut quod una pars sit supra, alia infra, alia ante, alia retro, alia ad dextram, alia ad sinistram.

3. Situs est Naturalis, vel Accidentalis.

4. Situs naturalis sive Innatus est, quem Deus & Natura cuilibet rei præscripsit, quique adeo naturæ rei congruit. Sic caput hominis sursum, pedes deorsum sunt. Et in toto universo Cælum est sursum, terra deorsum.

5. Situs accidentalis seu acquisitus est, qui aliunde: quàm à natura, fit.

6. Estque Fortuitus, vel non-fortuitus.

7. Situs fortuitus, est, quem casu aliquo res obtinet. Talem in brutis pascentibus, sese fricantibus aut lingentibus notare licet.

8. Situs

8. *Situs non fortuitus est, qui ab arte, vel voluntate fit.*

9. *Atque hinc est vel Artificiosus, vel Voluntarius.*

10. *Situs artificiosus est ordo partium per artem dispositarum. Sive, est is, quem ars rebus inanimatis tribuit. Sic in domo fundamentum deorsum, tectum sursum est.*

11. *Situs voluntarius est, qui à voluntate dependet. Sive, quem sibi unusquisque prolubite fingit.*

12. *Estque Rectus, vel Obliquus.*

13. *Situs rectus mensuratur lineâ rectâ: ut stare.*

14. *Situs obliquus sive flexus mensuratur lineâ obliqua: ut jacere, sedere, genuflectere, incumbere, reflecti.*

15. *Attributa Situs tria possunt assignari.*

I. *Situs non habet contrarium.*

II. *Situs non facit magis & minus.*

III. *Situs Substantiæ proxime assistit.*

Q U Æ S T I O N E S.

I. *An Situs sit distinctum à reliquis Prædicamentum?*

Est sanè: nam 1. est genus generalissimum, non habens supra se aliud genus univocum. 2. habet peculiarem modum prædicandi de prima Substantia: quamvis enim quæsitivum cum uno nomine prolatum non habeamus, periphrasim tamen illud facile exprimimus, hoc modo; *quomodo aliquid ponatur, vel situm aut situatum sit.* 3. habet genera subalterna, quæ sunt *situs innatus, & acquisitus*, item specialissimas species; *jacere, sedere, stare*, ac tandem Individua, quæ sunt *sessio Socratis, sessio Platonis, &c.*

Obj. I. *Positio partium pertinet ad Prædicamentum Quantitatis. Sed Situs est positio partium.*

Ergo

Ergo Situs pertinet ad Prædicamentum Quantitatis. Ergo non est distinctum Prædicamentum. Maj. Prob. Poni partes, five partes habere positionem five situm, nihil est aliud, quam partem esse extra partem, five rem esse extensam & quantam. Esse autem extensum pertinet ad Prædicamentum Quantitatis. Ergo positio partium pertinet ad Prædicamentum Quantitatis.

Resp. Dist. Maj. Positio partium in toto pertinet ad Prædicamentum Quantitatis, Concedo: at positio partium in loco, five secundum certas loci differentias pertinet ad Prædicamentum Quantitatis, Nego Majorem: sic enim pertinet ad nonum hoc Prædicamentum. Itaque

Observandum est, *Positionem* five *Situm* duobus modis sumi. 1. pro ordine partium inter se & in ordine ad totum tantum 2. pro ordinatione partium inter se in ordine ad totum & ad locum. Primo modo non constituit novum Prædicamentum, sed secundo tantum.

Obj. 2. Situs vel Positio nihil est aliud, quam Prædicamentum *Ubi*. Ergo Situs non est quid ab aliis Prædicamentis distinctum. Ant. Prob. quia *Ubi* est esse in loco & *Situs* est esse in loco: nam *jacere* & *stare* in utroque sunt. Ergo Situs nihil est aliud, quam *Ubi*.

Ad hoc argumentum variae excogitatae sunt solutiones. Respondent aliqui, *Situm* esse denominationem extrinsecam. Sed hoc est contra Aristotelem, qui vult, *Situm* esse dispositionem partium in loco, quæ dispositio est illius ejusdem rei, quæ dicitur habere *Situm*. Ergo non est denominatio extrinseca.

Alii respondent, *Situm* esse Relationem: quæ opinio fundamentum videtur habere in Aristotele, qui cap. de Relatis negat; *jacere*, *stare*, *sedere*, esse *Situs*. Sed neque hæc responsio videtur admitenda: non enim vult negare Philosophus, hæc esse

esse in prædicamento Situs, sed hoc solum vult dicere, non esse concedendas has propositiones; *sedere est Situs*, *stare est Situs*, quia sic abstractum prædicaretur de concreto: sed dicendum potius est; *sedere est poni*, vel *habere positionem*.

Respondendum ergo potius videtur, Antecedens non esse verum: nam licet *Situs* & *Ubi* realiter sint idem, ratione tamen differunt: *Ubi* siquidem est esse in loco simpliciter: sed *Situs* est esse hoc vel illo modo in loco. Et *Ubi* nullo modo includit dispositionem partium in ordine ad locum: *Situs* vero formaliter dicit dispositionem partium in ordine ad locum.

Quæres, cur *Situs* postponatur prædicamento *Ubi*?

Quia illud præcedit, ex quo alterius notitia dependet. Sed notitia hujus Prædicamenti dependet ex notitia *Ubi*: quia *positio* ponitur in definitione *Situs*. Sed *positio* necessario respicit *Ubi* illudque supponit, sive reale, sive imaginarium saltem. Et in *Situ* necessario est ordo partium in ordine ad totum & ad locum, qui sciri perfecte non potest, sine notitiâ prædicamenti *Ubi*.

I I. Quomodo Porretanus & Petrus Hispanus
Situm definiverint.

Situm illi hunc in modum definiunt; *Positio* est quidam partium situs & generationis ordinatio: id est, Situs est ordo seu dispositio partium in toto & ad locum, à principiis generantibus orta, secundum quam quædam dicuntur de nominativè stantia, quædam sedentia.

Notant hic, *Situm* se habere per modum generis & notioris: de quo vehementer ego dubito, *partium* denotat immediatum subjectum positionis, quo mediante inest toti composito. Dicunt addit *generationis ordinatio*, quia *Situs* proprie dicit ordinem partium, qui convenit illis per

compositionem, quam habent in toto: & quidam illam compositionem habent in generatione totius, si totum generetur: fin autem sit ingenerabile, partes habent talem ordinem per formam totius, quæ ipsas continet, & sub qua ordinantur. Particulam tandem *Et* docent, hoc loco non summi copulative, sed *expositive*, ut idem valeat, quod id est.

Obj. 1. Idem non potest definiri per se ipsum. Sed Situs & Positio sunt idem. Ergo neque Situs per Positionem, neque Positio per Situm potest definiri.

Resp. Dist. Min. Situs & Positio sunt idem, si sumantur *generaliter*, Concedo: quæcumque enim Situm habent, habent quoque Positionem, & contra. Si verò *Positio* sumatur *specialiter*, & *Situs generaliter*, Nego Minorem: & sic nihil obstat, quominus unum per alterum definiatur.

Obj. 2. Situs & Positio non denominant partem, sed totum: totus namque homo sedere aut jacere dicitur, non autem ejus partes. Ergo Situs non convenit partibus, sed toti. Malè ergo definitur Situs per partes, sive esse partium.

Resp. Neg. Conf. Nam Situs convenit quidem toti *principaliter*, tanquam illi, quod ab ipso denominatur, sed tamen *primo* convenit ipsis partibus inter se ordinatis, quæ postea ordinantur ad totum & ad locum, vel ad differentias ejus: dicit enim ordinem partium inter se ad totum, & ad locum. Unde partes se habent ut *subjectum quo*, totum verò ut *subjectum quod & principale*, Vel dic, Situm primo convenire toti, tanquam *subjecto*, prius tamen convenire partibus, ita ut partes se habeant tanquam id, quo mediante Situs convenit toti.

Obj. 3. In cælo est Situs. Sed Cælo non convenit definitio Situs allata. Ergo malè definitur Situs. Min. prob. Situs definitur generationis ordi-

dinatio. At in cœlo nulla est generationis ordinatio : est quippe cœlum ingenerabile. Ergo cœlo non convenit definitio Situs.

Resp. Negando Minorem, si ea Minor appellanda est. Ad prob. disting. Min. si *generatio* sumatur *proprie*, quatenus est à non esse *privative* ad esse, sive quatenus est *progressio* à non esse ad esse, Prasupposito subjecto, Concedo : *sin generaliter & communiter*, pro quacunque productione rei vel compositione, Nego Minorem : sic enim in cœlo est generatio.

III. Quæ sint Attributa Situs ?

Primum attributum est; *Situs non habet contrarium* : nam 1. si Situs haberet contrarium, uni & eidem essent plura contraria. Hoc absurdum. Ergo & illud. Maj. prob. Si enim *sedere & stare* essent contraria, etiam *jacere* esset contrarium ei, quod est *sedere*, *vel stare* : ut enim duæ prima non possunt esse simul in eodem, sic neque *jacere* potest esse simul cum ipsis. 2. Contraria maximè distant ab invicem, & expellunt se mutuo ex eodem subjecto : sunt enim formæ activæ & passivæ. Sed Situs ita se non habent. 3. Contraria fiunt circa idem subjectum. Sed Situs non fiunt circa idem subjectum : nam *sedere & stare* Situs sunt, at hæc non fiunt circa idem subjectum : quia bruti stant, sed bruti proprie numquam sedent.

Obj. Quæ maximè distant, & eidem subjecto vicissim insunt, & ab eodem subjecto se mutuo expellunt, ea sunt contraria. At *sedere & stare* maximè distant, & successive insunt eidem subjecto, non possunt ei simul inesse, & ab eodem se mutuo expellunt. Ergo ea sunt contraria. Sunt autem Situs. Ergo Situs sunt contrarii.

Resp. Neg. Min. aliqua namque stant, quæ non sedent, ut *equus, hircus &c.* Deinde *sedere & stare*

non distant maximè : magis enim distant *sedere* & *jacere*. Tandem, quàmvis *stare* & *sedere* non possint simul & semel eidem inesse subjecto, non tamen expellunt se ab eodem subjecto *per se*, sed solum *per accidens* : neque enim expellunt se gratiâ contrarietatis, sed gratiâ *motuum*, quibus acquiruntur : quia, cum, per motum localem, unum acquiritur, alterum abjicitur.

Secundum attributum est ; *Situs non suscipit magis & minus* : Sicni enim nihil est contrarium. Ergo neque magis suscipit, neque minus Conseq. prob. quia, sublatâ causa, tollitur effectus. Contrarietas autem est causa, cur aliquid suscipiat magis & minus. Jam verò *Situs* contrarium non habet. Ergo nec magis. Et probatur Inductione : nam neque *stare*, neque *jacere* quis magis, aut minus dicitur &c. quia hæc non possunt intendi & remitti in proprio suo esse. Potest quidem aliquis *extensivè*, & quoad *durationem* diutius aut minus diu *sedere*, *jacere* aut *stare* : sed *intensivè* non potest.

Ultimum attributum (quod aliqui volunt esse proprium quarti modi) est ; *Situs proxime assistit Substantiæ*. Quæ proprietas quid sibi velit, dubitant multi. Forte per *τὸ assistere* non male intelligitur *inherere*.

Dices : *Relatio* prius inest *Substantiæ* : nam oritur in *Substantiâ* ex parte totius : *Situs* verò oritur tantum ex parte partium. Ergo non *Situs*, sed *Relatio* proximè assistit *Substantiæ*.

Resp. 1. *Situm* dici proximè vel proprius assistere *Substantiæ*, quàm *Relationem*, quia denotat respectum ad aliquid intrinsecum : quod non facit *Relatio*.

Resp. 2. non dici in attributo *simpliciter*, *Situm* primo & immediatius inesse *Substantiæ*, quàm quodlibet aliud *Accidens* : sed, inter sex ultima *Pradicamenta*, *situm* immediatius assistere *Substantiæ*, quàm alia ista quinque.

HABITU, VIGESIMUM QUARTUM

De

PRÆDIGAMENTO
HABITUS.

THEOREMATA.

P Rædicamentum Habitus est, in quo Habitus, per sua Genera & Species, usque ad Individua, disponitur. Sive, est Prædicamentum continens vocabula, quæ aut esse vestitum, aut ornatum, aut armatum significant.

2. Habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adjacentia, secundum quam hæc quidem habere, illa vero haberi dicuntur. Hoc est, est accidens, quod oritur ex adjacentia vestium, ornatus, vel armorum in corporibus, quibus hæc adjacent.

3. Brevius: est indumenti vel ornamenti ad corpus applicatio. Sive, quod ex adjacentia corporum relinquatur: ut, ex veste homini adjacente sequitur eum esse vestitum.

4. Habitus est Indumenti, vel Ornamenti.

5. Habitus Indumenti sive necessitatis est, qui facit ad velamen corporis: ut bracca indutum esse, caligā.

6. Habitus ornamenti est, quo ad cultum utimur corporis; ut annulatum esse, monili indutum.

7. Uterque est Domesticus, vel Militaris.

8. Habitus domesticus est, quo domi utimur & in pace: ut esse togatum.

9. Hujus sexcentæ sunt species: alius enim est Habitus totius corporis, alius partis tantum: alius virilis, alius muliebris: alius publicus, alius privatus, &c.

10. Habitus

10. *Habitus militaris est, quo in bello ad nostri defensionem vel ornatum utimur: ut esse cataphractâ & galeâ munitum, cristatum &c.*

11. *Attributa Habitus tria apud Authores invenio.*

I. *Habitus non admittit contrarium.*

II. *Habitus suscipit magis & minus.*

III. *Habitus consistit in pluribus.*

QUÆSTIONES.

I. *An Habitus sit Prædicamentum ab aliis distinctum?*

Est: quia est Genus generalissimum, habens varias sub sese Species, ut patet ex Theorematibus, ac tandem specialem modum prædicandi de primâ Substantiâ, qui est *prædicari in qualiter habituum*.

Objicies: Quod non est maximè commune, non est Prædicamentum. Habitus (ut hic sumitur) non est maximè communis: quia soli competit homini. Ergo Habitus non est Prædicamentum.

Resp. Ad Min. Habitus non est quidem maximè communis, respectu aliorum Prædicamentorum, in suo tamen ordine est maximè communis: est enim Genus generalissimum, sed quo continentur omnia genera subalterna, & omnes species specialissimæ istius Prædicamenti.

Quæres, cur hoc Prædicamentum Situi postponatur?

Resp. Quia Situs convenit omnibus Substantiis corporeis: at Habitus soli convenit homini. Quod probat Vallius ex Arist. libris de partib. animalium, ubi dicitur; *omnia animalia habere à natura vestes & arma, ut sunt pili, pinnae, corium, cornua &c. solum vero hominem nihil horum habere à natura, quæ tamen illi contulit intellectum & manus, quibus posset sibi vestes & arma construere.* Ex quibus

quibus Aristotelis verbis colligitur; aliorum animalium vestes & arma esse partes integrantes corporum illorum: solus homo habet hæc ut corpora sibi extrinseca & adjacentia, & ideo solus dicitur proprie habere vestes & arma, speciali quâdam ratione, fundatâ in naturâ.

Dices: Thomas Aquinas ait, Habitum brutis quoque convenire: cum & simiæ vestibus ornentur, & Equi phaleris armentur. Ergo non convenit soli homini.

Resp. Illis *metaphorice* & *similitudinarie* tribui Habitum, quia ex natura rei non debent vestiri, nec armari, cum habeant vestes & arma naturalia. Homo autem habet *vere* & *proprie* vestes & arma, cum à natura habeat naturalem aptitudinem, & necessitatem illa sibi conficiendi & accommodandi: ideoque homo indiget illis ex natura rei, & ipse sibi illa comparat & adaptat: animalia verò bruta neque indigent, neque possunt illa sibi comparare, neque (si haberent) possent illa sibi adaptare, & suo corpori applicare, nisi valde *improprie* & *metaphoricè*.

II. Quid sit Habitus?

Habitum definit Porretanus corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adjacentiam secundum quam hoc quidem habere, illa vero haberi dicuntur.

Dicitur 1. *Habitus* esse *adjacentia*, ut quasi Genus ejus videas. Est autem hæc adjacentia quoddam medium inter habentem & rem habitam. Unde verum est hoc sensu identico & formali: quævis etiam possit esse prædicatio *causalis*, ut sensus sit: Habitus est accidens, quod causatur & oritur ex adjacentiâ corporum.

Dicitur 2. *Corporum*, ut innuatur partim proprium subiectum istius Prædicamenti, partim etiam causa

causa finalis, quia *Habitus* finaliter est propter ornatum & operimentum corporis.

Dicitur 3. *Et eorum, quæ circa corpus sunt*, ut indicetur causa efficiens istius Prædicamenti & quodammodo materialis.

Colliges 1. *Habitus* neque esse corpus, neque ea, quæ circa corpus sunt, quia illa possunt existere, *Habitu* non existente: sed esse accidens causatum ex adjacentia & applicatione eorum, quæ circa corpus sunt, & ipsorum corporum, à quo accidente aliquid dicitur *formaliter habere*, & aliud *haberi*: vel à quo aliquid dicitur habituatum esse. Unde *Habitus* fundatur in corpore vel corporibus, & terminatur ad illud, quod est circa corpus.

Colliges 2. *Habitus* hic non sumi pro Qualitate difficulter mobili, neque pro eo, quod opponitur *Privationi*, sed pro accidente medio inter corpus habens, quod est substantia, & inter rem habitam, quæ *formaliter* quidem sumpta est forma artificialis, pertinent ad quartam Qualitatis speciem: ac *materialiter* est substantia. Applicatio ergo hujus ad illud est *Habitus* hujus Prædicamenti. Et quamvis hoc videatur ens respectivum, non tamen est relativum *secundum esse*, sed tantum *secundum dici*.

Colliges 3. Plura requiri ad hoc Prædicamentum. 1. ut res, quæ habetur, sit corporea. 2. ut id, quod habet, sit corporeum debet enim esse proportio inter id, quod habet & quod habetur. 3. ut id, quod habetur, quodammodo adjaceat & circumponatur corpori habenti: neque enim dicitur quis vestitus, qui vestes in arca habet repositas, sed qui corpori ita habet adjacentes, ut ei circumponantur. 4. ut res, quæ habetur, non sit intrinseca, sed extrinseca rei habenti. 5. ut res illa non sit naturalis & adnata rei, quæ illam habet, sed aliunde adsumpta: ita se habent vestes, arma, ornamenta. Atque ex his patet, rectè à Porrerano definitum esse *Habitus*.

Obj. 1. Hæc definitio convenit alteri à definito. Ergo non est bona. Ant. prob. *Ubi* est adjacentia corporis & loci existentis circa corpus. At *Ubi* non est *Habitus*. Ergo hæc definitio convenit alteri à definito.

Resp. Ad probat. Antecedentis, *Ubi* esse quidem adjacentiam loci & locati, non tamen illi convenire definitionem *Habitus*. Ut enim alicui conveniat hæc definitio, hoc quidem habere, illud verò haberi dicendum est. Id autem in *Ubi* ita se non habet, Ad *Habitus* quippe necessario requiritur, ut adjacens sit applicatum per modum ornatus, vel vestis: quomodo locus non adjacet locato, sicut nec tempus rei temporali.

Dices: Tunica est *Habitus*. Tunica non est adjacentia corporis, nec causatur ab his, quæ circa corpus sunt, sed est illud, quod adjacet. Ergo *Habitus* non recte definitur.

Resp. Dist. Maj. Tunica est *Habitus*, si sumatur *materialiter* & pro denominato, Concedo: si sumatur *formaliter*, Nego Majorem: adjacentia enim tunicæ est *Habitus formaliter*.

Dices: Visus est *Habitus formaliter*. Visus non causatur ex adjacentia corporum. Ergo hæc definitio non est legitima

Resp. Dist. Maj. Visus est talis *Habitus*, qualis hic quæritur, nim. medium quid inter rem habentem & habitam, Nego: Visus est *Habitus*, prout est alterum extremum oppositionis privativæ, & ut à privatione distinguitur, Concedo Majorem, & nego Consequentiam.

III. An Attributa *Habitus* recte assignentur?

Petrus Hispanus tria attribuit *Habitui*, prout hic sumitur.

I. *Non habere contrarium*: Si enim contrarium admitteret *Habitus*, id fieret vel respectu ha-

biti,
trari
admi
hab
Habi
Qual
sump
biale
licet
Ergo
bere
rum
trari
subj
subj
Ergo
tis,
apu
mec
C
cant
ut ja
R
com
rati
con
tern
aute
secu
R
nus
aute
O
hæc
riun
R
aliqu
tur

biti, vel respectu *habentis*. At neutrius gratia contrarium admittit. Ergo prorsus contrarium non admittit. Minoris prior pars, nimirum respectu *habiti* non admittere contrarium, probatur, quia *Habitus ex parte habiti* oritur proximè à quarta Qualitatis specie, in qua omnes vestes formaliter sumptæ reponuntur, ut *thorax, tunica, toga, tibiale* &c. At quarta Qualitatis species, *Forma* scilicet *externa*, sive *Figura*, contrarium non habet. Ergo neque *Habitus ex parte habiti* contrarium habere poterit. Posterior quoque Minoris pars, *Habitum* scilicet, *ex parte habentis*, non admittere contrarium, patet, quia Contrariorum debet idem esse subiectum. At plurium *Habituum* non est idem subiectum, sicuti patet in *calceatione & tunctione*. Ergo plures *Habitus*, respectu subiecti sive *habentis*, non sunt contrarii. Aliam rationem invenio apud Joannem de Magistris: sed eam, quia minus meo sapit palato, huc non adfero.

Obj. 1. *Suscipere magis & minus* supponit habere contrarium. Sed *Habitus* suscipit magis & minus, ut jamjam patebit. Ergo *Habitus* habet contrarium.

Resp. Dist. Maj. *Suscipere magis & minus* per commixtionem contrarii cum contrario, vel depurationem contrarii à contrario, supponit habere contrarium, Concedo Majorem: per accessum ad terminum, vel recessum à termino, Nego, *Habitus* autem non suscipit magis & minus primo modo, sed secundo.

Respondent alii, *Habitu* recipere *magis & minus* secundum modum loquendi, & *extensive*, non autem *intensive*.

Obj. 2. *Armatus & Inermis* sunt contraria. At hæc sunt *Habitus*. Ergo *Habitus* habet contrarium.

Resp. Nomen *Contrariorum* aliquando sumi Late, aliquando *stricte*. Si late sumatur, complectitur omnia Oppositorum genera: atque ita Aristot.

teli privative opposita non raro vocantur *Contraria*. Stricte vero unam tantum Oppositorum speciem designat. Hinc *Armatus* & *Inermis* non opponuntur *contrariè*, sed *privative*: quia *Inermis* dicit privationem armorum. Eodemque modo *vestitum esse* & *nudum esse* *privative* opponuntur: hoc quipp postorius notat privationem formæ hujus Prædicamenti.

I I. *Suscipere magis & minus*. Ratio est, quia suscipere magis & minus est idem, manens in specie, magis vel minus accedere ad perfectum esse illius speciei, ita ut, per accessum ad talem terminum, dicatur suscipere magis: minus autem per recessum ab eo. Sed hoc convenit *Habitu*: ille namque magis armatus est, qui lorica[m] habet & galeam, quàm qui lorica[m] tantum.

I I. I. *Habitus consistit in pluribus*. Patet hoc partim ex Theor. 2. partim ex Quæst. II. Et certe *Habitus* est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adjacentia. Sed in tali adjacentia applicantur illa, quæ habentur, & figurantur secundum figuram habentis, ratione cujus aliquid dicitur habere, & è contra, ipsum habens quodammodo applicatur, & quodammodo adjacet rei habitæ, cujus respectu haberi dicitur: atque ideo utrumque illorum est aliquo modo adjacens & applicatum ad alterum. Ergo *Habitus* semper in pluribus existit. Magistri Bursam Montis Colonix regentes sic quoque probant ex aliis; *Habitus* causatur à corpore nostro, tanquam à fundamento & subjecto, & ab eis, quæ circa corpus sunt, tanquam à termino vel contra. Ergo *Habitus* semper existit in pluribus.

Obj. Nullum accidens unum idemque numero, & ab aliis distinctum, potest in pluribus & diversis numero subjectis existere. Sed *Habitus* est accidens unum idemque numero & ab aliis distinctum. Ergo *Habitus* non est in pluribus & diversis nu-

mero subjectis. Maj. prob. quia Accidens numeratur & multiplicatur secundum numerum & multitudinem suorum subjectorum. Ergo idem accidens numero non potest in pluribus numero subjectis existere : alioquin enim accidens unum numero esset unum, & non esset unum : quod implicat.

Resp. ad Maj. Quamvis idem accidens non possit esse in pluribus, tanquam in subjectis, posse tamen esse in pluribus ita, ut in uno sit, tanquam in *subjecto*, in altero, tanquam in *termino*, sive *causa* : Relatio namque, quæ accidens est, habet esse *subjective* in uno, *terminative* in alio. Hinc Habitus non est propriè in diversis subjectis : sed est in re habente, sive habituato *subjective*, & ut in *subjecto* principali : in re verò habitâ *effectively* : Illa est *complete*, *perfectè* & *propriè* : in hac *imperfectè* & *improprie*, ut causa propinquâ.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM

De

O P P O S I T I S.

THEOREMATA.

Postquam de Categoriis ipsis, pro instituti ratione, satis superque dictum fuit ; superest, ut ad Post-Prædicamenta, utpote sine quibus illa intelligi perfectè non possunt, proficiscamur.

2. Post-prædicamenta sunt quædam Prædicamentorum accidentia, quorum cognitio ad accuratam perfectamque illorum cognitionem multum adjert ad.

adjumenti. Vel, sunt coordinatio quorundam prædicatorum, ad diversa Prædicamenta revocabilium, conducing ad completam eorum notitiam à posteriori.

3. Suntque numero quinque, Oppositio, Prius, Simul, Motus, & Habere.

4. Oppositio est mutua quorundam resistentia, antipathia & pugna.

5. Hac, si latè sumatur, est vel Indeterminata, vel Determinata.

6. Oppositio indeterminata est inter ea, quæ vulgo Disparata dicuntur, quæque ita inter se pugnant, ut aliis eodem modo repugnent. Ita se habent homo & hircus: homo namque non minus cum porco pugnat aut asino, quàm cum hirco.

7. Determinata oppositio est inter ea, quæ ita inter se pugnant, ut æqualem cum nullo alio pugnam exerceant. Ita opponuntur calidum & frigidum: calidum quippe cum nullo alio æque pugnat, ac cum frigido.

8. Unde definiri hæc Oppositio potest peculiaris repugnantia duorum extremorum simplicium, quæ in eodem subiecto simul, secundum eandem partem, & respectu ejusdem, esse non possunt. Vel, est formalis distantia duorum terminorum, sese in eodem subiecto, respectu ejusdem, simul non permittentium.

9. Opposita vero in concreto sunt repugnantia, quæ ita pugnant inter se, ut nec unum de altero, nec utrumque de eodem tertio, simul & eodem respectu diciqueat. Seu, quæ non possunt eidem, secundum idem, ad idem & eodem tempore convenire.

10. Horum utrumque vel est Positivum sive Ens, vel alterum quidem est Positivum, alterum vero Negativum sive Non-Ens.

11. Hinc dividi recte possunt Opposita in positiva & negative opposita.

12. Positive opposita sunt, quorum utrumque est

quid reale & positivum: ut humor & ficitas.

13. Et hæc vel sunt entia Respectiva, quæ ideo dicuntur Relativè opposita, vel Absoluta, & Ciceroni Adversa, vulgò Contraria nominantur.

14. Negativè opposita sunt quorum unum est aliquid positivum, alterum verò ejusdem negatio: ut lux & tenebræ.

15. Santque hæc iterum duplicia: alia namque dicuntur privativè, alia contradictoriè opposita.

16. Atque hinc devenitur tandem in quadripartitam illam divisionem, quæ vultu dividuntur opposita in Relativè, Contrariè, Privativè & Contradictoriè opposita.

17. Opposita relativa est repugnantia Relati & Correlati respectu ejusdem cum subjeâ, tum termini. Sive, est inter ea quæ mutuis ad invicem Relationibus referuntur. Talis repugnantia est existentia Patris & Filii simul in eodem subjeâ & respectu ejusdem.

18. Hinc Relativè opposita sunt, quæ hoc ipsum, quod sunt (id est secundum suam essentiam) oppositorum esse dicuntur, aut quomodocunque ad ea referuntur: id est verificantur de seipsis cum Genitivo, aut alio obliquo sui oppositi. Sive, quæ, cum referantur ad se invicem, tamen in eodem casu à sese remonentur: ut Pater & Filius: licet enim Pater sit Filii Pater, non tamen est Filius ejus, cujus est pater, sive filii, sui.

19. Contrarietas, sive contraria oppositio, est repugnantia sive antipathia duorum contrariorum inter se.

20. Contraria sunt opposita absoluta & positiva quæ sub eodem genere maximè distant, eidemque subjeâ utriusque susceptibili vicissim insunt, à quo se mutuo expellunt, nisi alterum eorum insit à natura. Ita opponuntur sibi v. g. calor & frigus, humiditas & ficitas &c.

21. Hinc Contraria propriè sunt qualitates, quæ
cum

cum ab invicem non dependeant, & in eodem subiecto apta sunt recipi, sese mutuo ab eo positive ita expellunt ut in eo simul numquam existant.

22. Non raro tamen res hisce Qualitatibus affecta, quamvis minus proprie, contrarie opponi dicuntur: ut Ignis & Aqua.

23. Contrariorum alia Mediata sunt, sive cum medio: alia Immediata sive sine medio.

24. Contraria immediata sunt, quæ medium omne respuunt, quorumque adeo alterum semper necessum est in esse subiecto in quo apta nata sunt in esse. Tali sunt Sanitas & Morbus, quorum alterum necessum est in esse Animalis, quod solum capax est Sanitatis & Morbi. Et hæc raro forsân inveniuntur.

25. Contraria mediata sunt, quæ medium aliquod habent interjectum, adeoque alterum eorum non inest necessario subiecto utriusque capaci. Talia sunt Album & Nigrum, quorum utrumque abesse potest à pariete, & pro utroque in esse potest medium, puta flavum, fuscum, viride &c.

26. Medium vel est Positivum vel Negativum.

27. Medium positivum, vulgo per participationem extremorum (Ianduno secundum formam) est, quod ita ab utroque extremo differt, ut tamen utriusque naturam participet. Ita se habent colores inter albedinem & nigredinem interjecti, qui, cum albedine collati, induunt aliquo modo rationem nigredinis, & retro.

28. Et hoc medium vel coalescit formaliter ex utroque extremo, in gradibus remissis quomodo Tepidum est medium inter Calidum & Frigidum: vel ex extremis coalescit tantum virtualiter: sic Rubrum est medium inter Album & Nigrum.

29. Medium negativum, sive per abnegationem extremorum (Ianduno secundum privationem) est, quod utriusque extremi est expers: quomodo
Virtus

Virtus media est inter opposita vitia, ut ex illis non componatur.

30. Privativa oppositio est inter Privationem & Rem, cujus est privatio : ut inter cæcitatem & visum, atque etiam denominative inter earum subiecta ut inter cæcum & videntem.

31. Hinc privative opposita sunt Habitus & ejus Privatio.

32. Habitus hoc loco est quævis forma, vel quasi forma, quæ rei inesse potest, vel adesse. Vel est presentia rei alicujus positivæ in subiecto idoneo : ut ; lux, visus, divitiæ, vestitus.

33. Privatio est absentia habitus à subiecto apto, secundum speciem suam, tempore à natura constituto, & ordine irregressibili : ut; tenebræ, cæcitas, paupertas, nudus.

34. Oppositio Contradictoria cernitur in terminis simplicibus, quorum altero alterius exprimit negationem: ut, vir, non-vir.

35. Unde contradictoria sunt terminus finitus & infinitus : sive affirmatio & negatio ejusdem.

36. Atque hinc fit, ut, quia omni caret medio, acerrima sit hæc oppositio.

Q U Æ S T I O N E S.

I. Quomodo definienda sit Oppositio ?

NOta I. Ea, quæ hoc & sequenti capite traduntur, vulg. *Post-Prædicamenta* vocari, tum quia sequuntur naturam Prædicamenti, tum quia absoluta prædicamentorum theoria, explicantur: cum enim Philosophus, in prædicamentorum doctrina frequentius usus fuisset vocibus quibusdam ambiguis, neque eas inibi ex professo exposuisset, ne Categoriarum explicationem moraretur aut interromperet, postea accuratius de iisdem agendum
fib

sibi duxit, ne imperfecta aut mutila foret hæc tractatio. Ejus nos vestigia prementes ab oppositis initium faciemus.

Nota II. Entium distinctorum alia esse purè distincta, quæ in eodem subjecto simul stabulari possunt ut, *albedo & dulcedo in saccharo, amaror & flavedo in felle*: alia vero *Repugnantia*, quæ, respectu ejusdem, simul in eodem numero (id est, singulari) subjecto stare nequeunt.

Nota III. Repugnantium alia quidem esse *Disparata*, alia vero *Opposita*, Disparata sunt, quæ non repugnant præcise: sive, quæ, licet multum inter se pugnent, possunt tamen æqualiter, si non vehementius, cum alio aliquo tertio pugnare: ut, licet *homo & corvus* multum à se invicem dissent, fieri tamen potest, ut maior, vel saltem æqualis unius, v.g. *hominis*, cum aliquo tertio, *cane* scilicet, vel *lapide*, sit repugnantia.

Nota IV. *Oppositionem* reperiri tum inter *Complexa*, & sic, quia est proprium $\pi\alpha\theta\theta$ Propositionum, esse duarum Enunciationum pugnam in quantitate vel qualitate, adeoque nec hujus esse loci, sed ad librum 2. pertinere: tum inter *Incomplexa*, sive terminos *Logicè* simplices: quomodo duobus iterum, modis consideratur. 1. quatenus valet ad cognoscendam diversitatem eorum, quæ disponuntur in Prædicamentis, atq; ita hic de illa agimus 2. prout juvat ad cognoscendas habitudines locales Oppositorum: quo pacto de eadem libro tertio differemus.

Nota tamen V. nomen *oppositionis incomplexæ*, ut hic sumitur, adhuc duobus modis usurpari 1. late & improprie pro qualibet repugnantia aut diversitate extremorum, quæ de eodem simul subjecto affirmari nequeant: quomodo *Disparata*, v.g. *lignum & lapis*, item *Differentiæ* dividentes Genus, dicuntur Opposita. 2. propriè & strictè (ut hic) pro certâ & peculiari duorum extremorum, certa inter se lege repugnantium, pugnâ. Unde

Relp.

Respondeo ad Quæstionem: *Oppositio est peculiaris repugnantia duorum extremorum simplicium, quæ in eodem subiecto simul, secundum eandem partem, & respectu ejusdem esse non possunt.*

Dicitur 1. *repugnantia* ut Genus videas: est enim *Repugnantia* quid superius respectu repugnantia materialis & formalis, quarum posterior est *Oppositio*.

Deinde additur 2. *peculiaris*, ut distinguantur *Opposita* propriè dicta partim ab iis, quæ sunt diversa compatiblea in eodem subiecto: ut; *dulcedo* & *flavedo* in *mille*, partim ab iis, quæ non possunt se compati in eodem subiecto non quidem ratione alicujus peculiaris repugnantia, sed propter generalem incapacitatem subiecti ut sit in formis substantialibus: neque enim magis pugnat forma hominis cum formâ equi, quam cum forma leonis: *Opposita* autem propriè dicta non omnibus generaliter opponuntur, sed suo tantum opposito: *pater* quippe nulli opponitur relativè, nisi *filio*, neque *cæcus* ulli privative opponitur nisi *videnti*. Atque hoc est, quod supra diximus; *opposita certâ lege pugnare*.

Fateor quidem, unam qualitatem posse duas sibi habere qualitates contrarias: *Liberalitati* namque opponitur & *Avaritia* & *Prodigientia*: nego tamen, posse eam omnes sibi habere qualitates contrarias, sicuti una forma substantialis æqualiter est incompatible cum quâvis aliâ formâ substantiali.

Dicitur 3. *duorum extremorum simplicium*, ut excludatur oppositio *Enunciationum*, quam *Axiomaticam* P. Rami schola nominavit.

Additur 4. *in eodem* (scilicet singulari) *subiecto*: quia singulare tantum est, *actu* recipere formas oppositas.

Subditur 5. *Simul* idest, *eodem tempore*: quia
Opposita

Opposita successive, diversisque temporibus, possunt in eodem singulari esse subiecto: calor v. g. & frigus in eadem manu: lux item & tenebra in eodem aëre.

Adjungitur 6. secundum eandem partem: quia dubium non est, quin idem numero subiectum, secundum varias sui partes, possit oppositis subesse formis eundem namque hominem frigidum pedibus, manibus autem calidum esse, nihil vetat.

Dicitur tam 7. respectu ejusdem: quia nonnulla sunt Opposita, præsertim Relata, quæ in eodem esse subiecto, vel quasi subiecto possunt, eo quod, nisi ad unicum terminum comparentur, in eodem subiecto non pugnent. Ideo absurdum non est, eundem numero hominem patrem dici & filium, sed respectu diverso: pater nempe, quia talis, est pater: nihil autem impedit, quo minus is, qui hujus patris est, illius sit filius.

Hanc definitionem sic explicatam rectè se habere, vel ex eo patet, quod omni competat Oppositio proprie dictæ ac soli. Quæ autem contrà à quibusdam adferuntur, nullo negotio solves, si distinxeris opposita secundo intentionaliter sumpta ab iisdem primo intentionaliter acceptis & conditionum prædicatarum rationem habueris.

II. An Oppositorum propriè sumptorum restituantur quatuor assignentur species?

ITa asserimus cum omnibus, vel saltem melioribus Aristotelis interpretibus. Colligitur verò hic quaternarius Oppositorum numerus variis modis, qui eodem ferè recidunt. Nobis hi duo videntur maxime probandi. I. Omnis Oppositio est repugnancia duorum extremorum. Vel ergo est inter Ens & Ens, vel inter Ens & non Ens. Si inter Ens & Ens in duobus potest modis contingere: vel enim illa extrema se pellunt ab eodè subiecto, secundum actum tantum.

& se compatiuntur secundum potentiam, quæ est Oppositio Contraria, vel expellunt se secundum actum & potentiam simul, respectu ejusdem, & est Oppositio Relativa. Si vero oppositio sit inter Ens & non-Ens, id iterum duobus modis fieri potest, nimirum vel inter Ens & non-ens simpliciter, unde Oppositio resultat Contradictoria, vel inter Ens & non-Ens secundum quid, & hinc oritur Oppositio privativa. II. Oppositorum vel utrumque est positivum, vel alterum positivum, alterum negativum. Si utrumque sit positivum tum vel ideo unum alteri opponitur, quia ipsum expellit è subjecto, in quò est, adeoque sine illo esse potest, & habetur oppositio contraria, vel non ideo opponitur alteri, quia removet ipsum à subjecto, in quo est, sed propter habitudinem ad ipsum, proindeque sine eo Opposito quod in alio subjecto stabulatur, esse non potest & talis oppositio dicitur Relativa. Si alterum Oppositorum sit positivum, alterum negativum, tum vel ita opponuntur, ut unum & idem subjectum determinatum, in quo utrumque (diversis scilicet temporibus) esse possit respiciant, & hæc Oppositio vocatur Privativa: vel ita ut nullum habeant ordinem ad subjectum determinatum alterumque sit Ens positivum, alterum vero negatio ejus, & est Oppositio Contradictoria.

Obj. I. Quod habet Species, est Genus. At Oppositio non est genus. Ergo oppositionis non sunt Quatuor species. Major est certa. Min. prob. quia omne genus vel est generalissimum, vel subalternum. Sed Oppositio neque est Genus generalissimum, ut per se patet: neque subalternum, quia sic Post-Prædicamentum esset in uno duntaxat Prædicamento. Hoc autem falsum est. Ergo Oppositio non est Genus.

Resp. Dist. Min. Oppositio non est Genus verum, sive secundum rem-Concedo: Oppositio non est Genus secundum modum, sive non habet modum Generis

neris, Nego Minorem : *Oppositio* enim est quid superius respectu quatuor dictarum specierum, de quibus illa in quid prædicatur : Omne autem superius, respectu inferiorum specierum, dici potest Genus, vel saltem habere modum Generis. Atque hinc fit, ut *Oppositio* dicatur habere species id est, modus specierum, quæ tamen non sunt vere & secundum rem Species.

Obj. 2. Plures videntur esse, quam quatuor enumeratæ, *Oppositionis* species. Ergo ista divisio non est sufficiens. Ant. prob. quia videtur admitti posse oppositio inter non-Ens & non-Ens, five inter duo extrema negativa. Ergo plures quam quatuor, videntur esse *Oppositionis* species.

Resp. Neg. Ant. & ejus probationem : Pugna enim debet esse in aliquo positivo : ideo non Entis cum non-Ente non est oppositio.

Inst. At mutus opponitur non-muto, cæcus non-cæcus. Horum autem extremorum nullum est positivum. Ergo non est necessum, ut pugna sit in aliquo positivo : adeoque potest non-Entis cum non-Ente esse oppositio.

Resp. Licet una negatio possit cadere in aliam vel in privationem, & ut sic repugnent respectu ejusdem, ut esse cæcum & non esse cæcum, tamen illa oppositio est ratione formæ positivæ, inclusæ in altero extremorum, quod semper vel virtualiter vel formaliter positivum est : ut in allato exemplo, cum homo dicitur esse cæcus & non cæcus, unum virtute affirmatur, sc. habere capacitatem videndi; aliud negatur, sc. habere visum. Cum ergo idē homo dicitur non esse cæcus, vel negatur habere capacitatem videndi, vel virtute affirmatur habere visum, ita ut alterum semper extremorum sit positivum, alterum negativum, & oppositio sit Contradictoria. Unde

Resp. 2. Cæcus opponitur non cæco contradictione non quidem ratione negationis, quæ est in utroque, sed ratione negationis in non-cæco, & affirmatione

in *caco*, relicta ex connotatione subjecti : negatio enim negationi per se non opponitur : sic enim in neutro extremorum esset aliquid reale, quod tamen ad oppositionem requiritur.

Resp. 3. *Non-Ens* non opponitur *non Enti per se*, sed tantum per *accidens* quatenus scil. cum *non-Ente* conjunctum est *Ens*. Ita non-murus opponitur *muto*: quia *non mutus*: idem est, quod *loquens* & *non-cacus* opponitur *caco*, quia idem est *non-cacus* quod videns.

Obj. 3. Omnia quæ opponuntur, opponuntur *relative*. Ergo nulla opponuntur *contrarie* vel *privative*, vel *contradictorie*. Ant. prob. omnia Relativa opponuntur *relative*. Sed omnia Opposita sunt Relativa. Ergo omnia opposita opponuntur *relative*. Min. Prob. Omne Oppositum semper refertur ad suum Oppositum: est enim omne oppositum opposito oppositum, v. g. contrarium contrario contrarium, qui modus est relativus. Ergo omnia opposita sunt relationes. Ergo est unum tantum oppositorum genus. Ergo male ponuntur quatuor Oppositorum species.

Resp. Neg. Ant. & probationis Minorem. Ad id, quod ei stabiliendæ affertur, respondeo per distinctionem: nomen enim *oppositionis* duobus modis usurpatur 1. pro illa *notione*, sive *intensione secunda*, quæ vocatur *oppositio*: 2. pro rebus *istius notioni sub- stratis*. Primo modo *oppositum* est quid *respecti- vum*, & refertur ad suum correlatum, tanquam ad terminum oppositum. Secundo vero modo, nimirum pro rebus significatis, quomodo hic sumitur, non est relativum. Unde neganda est Consequentia.

Eodem recidit, si dicas; Opposita *formaliter* sumpta, pro ipsa sc. oppositione, dicere respectum unius oppositi ad alterum, adeoque omnia esse *re- lative*: Opposita vero *materialiter* & *fundamen- taliter* sumpta, pro ipsis fundamentis oppositionis, five

five pro rebus, quæ opponi dicuntur, non omnia esse relativa, sed quædam contraria, quædam privativa, quædam contradictoria. Hic autem Opposita non sumuntur *formaliter*, pro ipsa scilicet oppositione, sed *materialiter* & pro fundamento proximo oppositionis, quod aliquando est relati, aliquando alia quædam forma positiva: hinc oritur diversum genus Oppositionis, adeoque non omnis oppositio est relativa.

Quæres, An ordo, quem, in recensendis Oppositis cum Aristotele tenuimus, sit rectus?

Resp. affirmative: quia ab imperfectioribus ad perfectiora progressi sumus. Is autem ordo est optimus: nam 1. Relationis oppositæ, respectu diversorum simul esse possunt in eodem subjecto: potest enim quis, respectu diversorum, esse pater & filius, præceptor & discipulus, Contraria vero (sic uti ex sequentibus manifestum fiet) in eodem subjecto stabulari non possunt. Cum ergo Relationes non destruant se mutuo, sed potius inferant, non sunt adeo opposita inter se, ac sunt contraria. Deinde Contraria, licet in gradibus intensis idem simul subjectum occupare non possint; nihil tamen vetat, quo minus in gradibus remissis simul sint. Quod de Privantibus & Contradictoriis dici non potest. Contraria conveniunt in uno aliquo genere: Privativa vero & Contradictoria non item: cum unum illorum sit ens positivum, alterum non-Es, & quæ negativum. Ens autem & non-Es in nullo conveniunt. Tandem, quamvis tam Privantium, quam contradicentium, alterum sit Ens, alterum non-Es, illud tamen inferiori gradu locum habet in Privantiis, quam Contradictorie oppositis: quia in illis utrumque extremum determinat sibi unum & idem subjectum, unde saltem in tertio aliquo determinatum scilicet subjecto, conveniunt. Et privativa oppositio minor est & imperfectior, quam contradictoria: quia Privativa fundatur in contradictoria; ideo enim non

potest quis simul esse *videns* & *cæcus*, quia non potest simul esse *videns* & *non-videns*: omnis enim *cæcus* est *non-videns*, sed non contra omnis *non-videns* est *cæcus*.

Quærunť hîc multi, quale sit nomen *Oppositionis*, respectu quatuor specierum? sive Qualis sit hæc divisio *Oppositorum*? utrum sc. *Univoci* in *univocata* an *Æquivoci*, an *Analogi*?

Diversas hac de re apud Authores invenio sententias. Ego sic statuo;

I. *Opposita* non habent rationem communem *univocam*: nihil enim potest dari univocum *Enti reali* & *non-Enti*. At inter *Opposita* sunt quædam *Entia realia*, quædam non. Ergo illis nihil est commune univocum. Min. prob. *Homo* & *non-homo* sunt *Contradictoria*. At alterum est *Ens*, alterum *non-ens*: item *videns* & *cæcus* sunt *privative opposita*. At *visus* est ens reale, *cæcitas* autem est non *Ens*, & *Entis* privatio.

II. Ratio communis *Oppositorum* non est merè *equivoca*: si enim esset mere *equivoca*, nihil haberent *Opposita* commune, præter nomen. At hoc est falsum. Ergo & illud. Min. prob. quia omnibus *oppositis* hoc convenit, quod non possint in eodem esse subiecto. At hæc est quædam ratio communis, & non merum nomen, Ergo *opposita* habent aliquam rationem communem, præter nomen.

III. Quatuor hæc *Oppositionis* species *analogicè* conveniunt in ratione *Oppositionis*: nam esse *Oppositum* convenit uni magis, & primario, aliis minus, & per attributionem ad illud. Ergo *analogicè*. Ant. prob. *Contradictoriè opposita magis* & *primario* sunt *opposita*, cætera vero per attributionem ad illa: nam *Contradictio* dicit *formaliter* negationem *oppositi* in qua potissimum *oppositionis* ratio consistit: cætera vero virtualiter tantum. Id quod & confirmari potest ex Aristotele, qui in *Metaphysicis* docet, *Contradictionem* esse omnium

Oppo-

Oppositionum maximam, eo quod maximè in negatione consistat.

III. *An Oppositio contradictoria sit omnium maxima & acerrima?*

Affirmativa patet ex dictis, & prob. 1. quia de ratione cujuslibet Oppositionis est repugnantia: Ergo ubi maxima erit repugnantia, illic erit omnium maxima oppositio. At inter duos contradictoria maxima est repugnantia: cum in nullo plane conveniant & de quolibet ente unum affirmetur, alterum negetur. Ergo inter contradictoria est maxima oppositio. prob. 2. Maxima oppositio est, cujus extrema maxime distant. At extrema contradictoriae oppositionis maximè distant. Ergo contradictoria oppositio est maxima. Min. prob. Extrema quæ infinitè distant, maxime distant. At contradictoriae oppositionis extrema infinitè distant, Ergo maximè distant. Min. prob. Illa distantia est infinita, qua major dari nequit. At nulla potest dari major distantia, quam ea, quæ est Contradictoriorum, quæ in nullo plane conveniunt: quod non habet locum in aliis oppositionibus, quarum extrema in aliquo conveniunt. Ergo Contradictoriorum distantia est infinita. 3. Adde quod unum Contradictorium præcise sit sublatum alterius. Unde fit, ut non tantum se mutuo tollant, sed ubicunque unum non est, alterum necessario inveniatur, & ideo nullum habeant medium etiam respectu rerum non existentium: Chimæra enim necessario vel est alba, vel non alba.

Hic tamen diligenter notandum est, Oppositionem contradictoriam quobus modis usurpant, materialiter scilicet & formaliter. Materialiter sumpta sunt res ipsæ, de quibus fit affirmatio, vel negatio, atque ita inter extrema Oppositionem

contradictoria non tanta est distantia, quanta est inter extrema aliarum Oppositionum: v.g. non tantum differunt *album* & *non-album*, quæ sunt contradictoria, quantum *album* & *nigrum*, quæ contrariè opponuntur. Formaliter sumptâ oppositio contradictoria est negatio & affirmatio sumpta in esse affirmationis & negationis, scilicet in quantum affirmatio significat *esse*, negatio *non esse*: ut, dum assero; *hominem non esse lapidem*, *non esse lapidem* est non ens, sicuti dum quis dicit; *album non esse nigrum*, *non esse* significat *non-Ens*.

Ex his multæ solvuntur objectiones, quæ probant, extrema contrariæ Oppositionis magis inter se distare, quam contradictoriæ. Quod verum est de rebus quæ in se ipsis Oppositionem contradictoriam recipiunt: non autem de iisdem rebus, quatenus sub ratione affirmationis & negationis considerantur: inter quas nullum dari potest medium.

Obj. 1. Immediata sive, quæ medium non habent minus distant quam mediata: in mediatis enim intervenit medium, quod distantiam facit majorem. At contradictoriè opposita sunt immediata: respuunt enim omne medium, respectu cuiuscumque subjecti: reliqua vero opposita sunt mediata. Ergo Contradictoria minus distant. Ergo Oppositio Contradictoria non est omnium maxima.

Resp. 1. Neg. Maj. quia, ubi datur aliquod medium inter duo extrema, limitatur illorum distantia: & contraria *immediata*, quæ nullum admittunt medium, magis inter se opponuntur, quàm mediata, quæ habent aliquod medium.

Resp. 2. Dist. Maj. vera namque est de distantia *locali* & *positivâ*: falsa vero de distantia *repugnantiâ*, quam aliqui *privativam* nominant, sive de distantia, quæ est repugnantiâ, & consistit in naturæ

S

diversitate:

veritate & talis est distantia in contradictione terminorum.

Obj. 2. Si *album* & *non-album* contradictorie opponantur, quanto aliquid magis est *album*, tanto magis opponetur *non-albo*, juxta regulam; sic se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis. At datur aliquid magis *album*. Ergo id magis opponitur *non-albo*, quam id quod simpliciter est *album* tantum. Ergo oppositio contradictoria non est omnium maxima: quoniam ea major dari potest.

Resp. Allatam regulam intelligendam esse de iis, quæ suscipiunt magis & minus: ut, si *album* disgregat visum, magis *album* magis disgregabit: quia *albedo*, per quam *album* visum disgregat, suscipitur in subiecto & secundum existentiam, magis & minus. Hoc autem non convenit oppositioni contradictoriæ, quæ magis & minus non admittit.

Obj. 3. Oppositio contradictoria includitur in omnibus oppositionibus. Ergo non est omnium maxima. Prob. Consequentia: Inter duas oppositiones, inter se comparatas, illa censetur major, quæ includit id totum, quod includitur in alia, & aliquid amplius. At talis est contraria, quæ præter absolutam & realem suorum extremorum oppositionem, adhuc includit etiam negationem quæ includitur in uno extremorum contradictoriæ oppositionis, v. g. in oppositione contraria *caloris* & *frigoris* reperitur negatio, quæ est in uno extremorum contradictorie oppositionis: nam sicut *album* & *non-album* contradictoriæ opponuntur, quia *non-album* est negatio *albi*: ita quoque *albedo*, quæ contrariè opponitur *nigredini*, est negatio *nigredinis*. At *albedo* est unum extremorum contrariæ oppositionis. Ergo in uno extremorum contrariæ oppositionis includitur alterius extremi negatio. Et idem esto iudicium de privativè & relativè oppositi-

pater

pater enim est non-filius, & cecus est non-videns.

Resp. Unum extremorum contrariæ oppositionis non includere propriè negationem alterius, ut pater in exemplo *albedinis* allato, quæ non est simpliciter negatio *ingredinis*. Et quamvis concedamus; albedini annexam esse negationem nigredinis, ea tamen negatio non est tanta; quanta est illa negatio, quæ propria est contradictoriæ oppositionis: quia negatio contradictoriæ oppositionis rebus omnibus indifferenter convenit: negatio vera annexa contrariæ oppositioni limitata est, & determinata: v.g. negatio lapidis, quæ in contradictoria oppositione reperitur, convenit omnibus rebus distinctis à lapide, neque ullum est subiectum, de quo alterutrum istorum extremorum (*lapis non-lapis*) non possit affirmari, ut fusius docent Philosophi, ubi agunt de Oppositione Enunciationum.

Resp. 2. Hoc, quod dicitur in istis Oppositionibus amplius esse non reddit oppositionem intensiorem, sed remissiorem.

Resp. 3. In reliquis Oppositionibus reperitur major oppositio extensiva, Concedo: intensiva (de quâ loquimur) Nego.

Resp. 4. Albedo formaliter est negatio nigredinis, Nego: virtualiter Concedo.

IV. Quid sint Relativè opposita?

HÆc ab Aristotele definiuntur, quæ hoc ipsum, quod sunt Oppositorum esse dicuntur, aut quomodo cumque aliquid ad ea referuntur.

Dicitur; Oppositorum, ut innuatur, aliter hic de Relatis agi, quâ suprâ fuit factum. Causa hæc est, quia duplex in relatis est affectio, quædam sc. consensio, & quædam dissensio, amica ramen. Beneficio consensionis dicuntur Relata esse: at gratiâ

dissentionis dicuntur esse *oppositorum*: id est, aliorum. Relata, quæ consentiunt, dicuntur ad convertentia: quæ autem non possunt eidem inesse, respectu ejusdem, sunt opposita. Hic itaque considerantur, ut hostilitatem exercentia: supra, ut amice conspirantia. Hic, uno posito in subjecto, alterum ab eodem removeretur: illic vero, uno in rerum natura existente, necessum est, & alterum existere.

Distinguuntur hæc à Contrariis, quòd *Relative opposita* inter se propriis nominibus, eorum naturam significantibus, secundum habitudinem alicujus casus considerentur: Contraria verò non, nisi sub communi vocabulo secundæ notionis *Contrariorum*.

Obj. Opposita debent se mutuò destruere: nam calor corrumpit frigus, & cæcitas visum. At relative opposita se mutuò non destruunt, sed ponunt potius, Ergo non sunt opposita.

Resp. Ad rationem oppositi non requiri, ut unum prorsus destruat aliud: sed satis esse, ut non compatitur aliud secum in eodem subjecto. Hoc autem reperitur in relative oppositis: quia eò ipso, quod Relativa sunt ita inter se comparata, ut unum sit ad alterum, unum ab altero debet esse distinctum: & sic unum Relatum censetur aliquo modo tendere ad destructionem alterius, in quantum illud secum non patitur. Sic *Philippus*, ut pater *Alexandri*, referebatur ad *Alexandrum*, ut ad filium, & *Alexander*, ut filius, ad *Philippum*, ut patrem. *Philippus* autem non potuit esse pater sui ipsius, propter oppositionem relativam patris & filii.

Dices: Hinc sequitur, Relatum opponi relative correlato suo. At hoc ita non est: nam *Simile* non opponitur *Simili*, sed *Dissimili*. Ergo allata responsio non satisfacit.

Resp. *Simile simili* opponi *relative*, & unum quodque Relatum *Correlato* suo: nam relativo cujuscvis relati excludit à suo subjecto relationem correlati

correlati sui. Relatio proinde similitudinis, quâ unus homo in albedine similis est alteri homini, excludit ab eo similitudinem, quâ alius homo ad ipsum refertur. Ubi tamen

Nota I. Licet hæc ita se habeant, opposita tamen Relativa minus opponi inter se, quàm alia tria: nam, in aliis tribus, unum oppositorum *absolute* destruit, aliud, cum tamen unum Relativorum potius inferat aliud: nam *si pater* est, est etiam *filius*, & *si filius* est, etiam *pater* est. Præterea: Relativum unum numquam in eodem subjecto invenit suum correlativum. Ergo tantum improprie dici potest illud destruere.

Nota II. Intelligi potest, Relativa sibi opponi dupliciter. 1. *relative*. 2. *terminative*. Relativè opponuntur, cum ipsa formaliter sumpta inter se comparantur. Terminativè vero, cum non ipse relationes inter se sed cum una relatio cum termino suo, sive relatum unum cum suo termino absoluto comparatur. Inter hæc enim esse veram oppositionem, ex hoc cognosci potest, quod relatum aliud respiciat: *Terminus* vero ab alio respiciatur. Prior tamen oppositio relativorum est *formalis* oppositio: posterior vero melius *repugnantia extremorum relationis* dici potest, quam *formalis* oppositio.

Nota III. Alia sunt opposita *dependentia*, ut *Relata*, & hæc se mutuo ponunt: alia vero *remotionis*, ut *relative opposita*, & hæc se mutuo non ponunt.

Obj. 2. In oppositis semper unum uni repugnat. At illud non est semper in Relativis: quia unus pater pluribus filiis repugnare potest. Ergo relativa non sunt opposita.

Resp. unum uni repugnat in *specie*: at non in *individuo*. Sic pater repugnat filio in specie, & nulli alteri. Verum unus pater in individuo multis filiis repugnare potest.

V. Quid sint contraria ?

Suppono, nomen *Contrariorum* duobus modis ab Aristotele usurpari. 1. latè ita ut ipsa [quoque] *Privantia* complectatur: sic *Privatio* & *Forma* principia contraria dicuntur 1. *Phys.* c. 5. deinde *strictè* pro unâ tantum *oppositorum* specie, quæ *Cicero* *Adversa* dicuntur. Ita hic usurpantur contraria. Definiri autem solent *opposita*, quæ sub eodem genere maximè distant, & eidem subiecto vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt: ut, calor & frigus respectu aquæ.

Dicitur 1. *Sub eodem genere*, sc. vel proximo, ut *albedo* & *nigredo* sub colore vel remoto, ut *liberalitas* & *avaritia* sub habitu, sub quo realem oppositionem, & in quo realem habent convenientiam. Hac igitur particulâ separantur contraria à privativis & contradictoriis, quæ non possunt sub eodem genere collocari: quæ namq; sub eodem ponuntur genere, sunt *Entia positiva*: alterum vero *Privativorum* & *Contradictoriorum* semper est *non-Ens*.

Subditur 2. *maximè distant*, scilicet non distantia secundum locum, sed secundum naturam specificam & essentiam, quæ non dicitur *maxima distantia absolute*, sed *sub eodem genere*, sive respectu eorum, quæ sub eodem sunt genere: nam simpliciter magis distat *albedo* à *linea*, cum qua in solo *Accidente* & *Ente* convenit, quàm à *nigredine*, quam quâ in eodem convenit *Prædicamento*: sed sub colore maximè distant *albedo* & *nigredo*. Atque hinc à ratione *contrariorum* excluduntur media, posita inter contraria, quæ, quatenus media non contrariantur extremis: *rubrum* enim nec albo contrariatur, nec nigro.

Additur 3, *eidem subiecto vicissim insunt*, id est, eidem subiecto reali & inhaesionis apta sunt successe inesse ut excludantur *Relative opposita*, quæ non sunt aut fiunt *successive* circa eodem subiectum.

Tanden

Tandem subjungitur 4. à quo se mutuo expellunt, puta realiter & positive si non effective & causaliter, saltem formaliter: id est, ita ut cum unum eorum informat subjectum, alterum ab eodem exturbetur & excludatur, propter præsentiam solam istius contrarii, quod in isto stabulatur subjecto, neque alterum in eodem secum simul compati potest. Sic, cum gravitas est in lapide, necessum est ab eodem exulare levitatem. Quod ut melius intelligas.

Nota I. Id expellit formaliter, quod per se ipsum expellit, eo quod in eodem subjecto alterum non compatiatur. Id expellit effective quod producit id, quod per seipsum expellit alterum: v. g. ignis in aqua producit calorem, per quem expellitur frigus. Ergo ignis effective, calor formaliter expellit frigus.

Nota II. Definitioni allatæ vulgo hæc adduntur verba, quæ & nos in Theorematibus adjecimus; *nisi alterum eorum insit à natura*: id est, subjecto suo à initio existentiae ita conveniat, ut per naturales causas nequeat ab eo removeri. Sic calor igni, & albedo nivi dicitur convenire, quia ignis numquam dici potest frigidus, neque nix simpliciter nigra. Ratio hujus particulæ est, quia, cum alterum contrarium inest alicui subjecto à natura tunc subjectum illud alterius contrarii capax non est: quia vel deberet utrumque contrariarum simul admittere, vel admittere illud, quod à naturâ inest: quorum utrumque est absurdum: prius quidem, quia, cum Contraria sint pellentis naturæ in eodem simul subjecto consistere non possunt: posterius vero: quia non ex naturæ necessitate inest, ita inest, ut, si expellatur, mox etiam destrui ipsum subjectum sit necessarium.

Obj. I. contra definitionem allatam: *Bonum & Malum* Aristoteli sunt contraria. Eadem Aristoteli sunt summa genera. Ergo falsum est, Contraria necessario sub eodem genere maximè distare.

Respondent.

Resp. aliqui dist. Min. *Bonum & Malum* sunt summa genera, *Logica* aut *Metaphysica*, negant: *Moralia*, concedunt: nam, in genere *Moris*: *Bonum & Malum* esse: veluti summa genera, quae anquam sint sub genere *Logico*, sc. sub *Qualitate* ejusque prima specie.

Verum, quia Aristoteles paulo superius, probans Inductione, *Bonum & Malum* esse contraria, adducit non tantum *virtutes & vitia* sed etiam *agritudinem & sanitatem*, quæ non sunt *Bonum & Malum morale*, dixerim cum Simplicio, Aristotelem ibi non fuisse locutum ex propria sententia, sed juxta opinionem Pythagoreorum, qui ponebant duo principia primo diversa, *Bonum* puta & *Malum*, & sub illis duos ordines rerum inter se prorsus diversos & contrarios. Vel cum Theophrasto & Ammonio, *Bonum & Malum* dici, ab Aristotele, genera contraria, non *proprie* & in *rigore* sumpto nomine *generis*: sed quia sunt conditiones generales omnium Contrariorum: quia semper unam habet rationem *Male*, respectu alterius, vel *secundum se*, quia semper unum se habet ut privatio & defectus, vel *respectu subiecti*, cui alterum Contrariorum non est conveniens. Hinc

Resp. tandem, *Bonum & Malum*, *Metaphysice* considerata non esse Contraria sed privativè opposita; quia *Malum* est privatio *Boni*: *Ethicè* vero *Malum* est vitium, *Bonum* est virtus: & sic sunt sub uno genere.

Obj. 2. *Calor & Frigus* sunt Contraria, & quidem extrema. At *Calor & Frigus* simul sunt in aqua tepida. Ergo contraria non semper pellunt se ex eodem subiecto.

Resp. per distinctionem: *Calor & Frigus* in gradibus intensis, & secundum esse perfectum, sive cum perfecte possident subiectum, sunt contraria: in gradibus vero remissis secundum esse imperfectum, & cum minus perfecte subiectum possident, non

item:

item: tunc enim neutrum dat nomen, ut patet in aquâ tepidâ, quæ neque calida est, neque frigida.

Dices: *Album & nigrum* sunt contraria. At hæc secundum esse perfectum possunt simul esse in eodem subjecto: quia possunt simul esse in picâ, imò & in signo. Ergo nec vera, nec bona est argumenti solutio.

Resp. In allato exemplo non censerî Contraria in eodem esse subjecto: quia alia est pars alba, alia nigra, aliudque est albedinis, aliud nigredinis subjectum.

Obj. 3 *Virtus & vitium* non distant maximè: quia magis dissident extrema: *Virtus & vitium* sunt contraria. Ergo Contraria non distant maximè.

Resp. ad Maj. *Virtus & vitium* considerantur vel secundum actus suos materiales, vel secundum rationem honestatis & inhonestatis. Ratione actuum materialium magis pugnant extrema: nam prodigus semper dat, avarus semper retinet: medium autem tenet liberalis. Ratione honestatis & inhonestatis medium magis pugnat cum extremis, quàm extrema inter se: extrema namque conveniunt in eo quod sint vitia: medium autem & extrema in eo non conveniunt.

VI. Quotuplicia sint contraria?

NOS in Theorematis, cum Aristotele Contraria divisimus in *Immediata*, & *Mediata*. Nam vel ita se habent extrema Contraria, ut subjectum in quo recipiuntur, numquam existat sine altero illorum, & sunt *immediata*, sive *medio carentia*: vel ita sunt affecta, ut subjectum, neque hoc, neque illud extremum possideat, & sunt *mediata*.

Obj. 1 Divisio hæc neque est univoci, neque æquivoci, neque analogi, neque per se, neque

per accidens &c. Ergo non rectè sic dividuntur Contraria.

Resp. Neg. Ant. Est enim divisio Analogi in analogata: principaliter quippe & propriùssimè ea, quæ sine medio sunt, contraria vocantur.

Obj. 2. Non dantur Contraria mediata: quia ex Arist. *unum uni tantum est Contrarium*. At in iis, quæ mediata dicuntur Contraria, uni sc. virtuti plura opponuntur vitia: i. *Liberalitati* namque v. g. opponitur cum *Avaritia*, tum *Prodigentia*. Ergo ista divisio rectè se habere non potest.

Resp. Uni tantum unum esse contrarium *adæquatum*, quod illi secundum totam suam latitudinem opponatur. Cum ergo aliqua virtus dicitur habere duo sibi vitia extrema contrariè opposita quia neutrum illorum ipsi adæquate opponitur secundum totam latitudinem materiæ ac actum ejus, non possunt illa dici habere rationem duorum, sed unius tantum adæquati contrarii. Paret hoc in *Liberalitate*, quæ inclinat tum ad retinendum, tum ad dandum, quando & quomodo dicitur recta ratio. Illi enim *Avaritia* opponitur tantum, ut inclinat ad dandum: *Prodigalitas* vero, ut ad retinendum.

Resp. 2. Tantum unum esse contrarium uni unâ & eâdem ratione: non tamen esse incômodum, unum pluribus contrariari diversa ratione: prodigalitas enim adversatur liberalitati ut extremum medio peccans *in excessu*: illiberalitati vero seu avaritia, ut extremorum extremo. Avaritia vero liberalitati, ut medio opponitur, tantum extremum peccans in defectu.

Obj. 3. Ambo Contraria immediata sunt accidentia. At nullum accidens necessario inhæret: cum omne accidens possit abesse à subiecto. Ergo Contrariorum immediatorum alterum non inhæret necessario. Ergo non est verum, subiectum numquam existere, sine altero illorum.

Resp. Accidens posse bifariam dici necessario con-

venire

venire subjecto. 1. *necessitate sui ipsius & subjecti*, quomodo Propria conveniunt Speciei ut risibile homini. 2. *ex necessitate subjecti sui tantum*, quod quidem Accidens, licet ex se contingens sit, tamen determinatione subjecti necessarium efficitur: & sic, quædam communia esse necessaria, certum videtur ex albedine in cygno. Omnia ergo Accidentia communia sunt contingentia ex seipsis & naturis suis, ideoque ex se sunt apta abesse à subjectis suis: quædam tamen eorum necessaria sunt aut absolute, ut albedo in cygno, aut disjunctive, ut sanitas aut ægrotudo in homine, non quidem ex seipsis, sed ex necessitate subjecti: quia sc. subjectum sibi determinat necessario talia accidentia, aut ex necessitate nature sue, sicut omnis substantia corporea determinatur sibi quantitatem, aut ex necessitate sue complexionis, ut cygnus sibi determinat albedinem, & homo sanitatem, aut ægrotudinem: quia necessarium est, ac complexionem cygni sequi albedinem, ad complexionem hominis sanitatem, vel ægrotudinem.

Quæres, An ergo sanum & ægrum sint Contraria immediata?

Resp. Omnino: semper enim animal est sanum, vel ægrum.

Dices: Ea, inter quæ ponitur aliquid intermedium, non sunt immediata. At inter Sanum & Ægrum ponitur aliquid intermedium à Medicis, nimirum Convalescentia. Ergo Sanum & Ægrum non sunt immediata contraria.

Resp. ad Min. Sanum dici quod in suis qualitatibus & humoribus commode temperatum est. Ægrum vero bifariam describi. 1. quod in suis qualitatibus & humoribus est intemperatum. 2. quod in aliquo hujusmodi deficiens, manifestum habet lationem. Nos cum dicimus, Sani & Ægri nullum esse medium sumimus ægrum eum Aristotele primo modo. Medici vero statuentes inter ea medicum, secundo sumpsere modo enim sc. animalis qualitates.

Qualitates & humores, aut alia huiusmodi lapsa sunt; sed apertam non præferunt læsionem. Medici ergo loquuntur *impropriè*, & quoad sensibilem discretionem. Quod ad *Convalescentiam* spectat, ea non est medium propriè sic dictum inter sanitatem & ægritudinem: corpus enim, quod convalescit, est adhuc ægrum.

Dices: Non datur motus ab extremo ad extremum, nisi per medium. At datur motus à sanitate ad ægritudinem, & contra. Ergo inter ea est medium.

Resp. Duplex posseungi *medium* inter *Contraria*: unum transitus sive *transmutationis*, quod nihil est aliud, quam successivus alicujus formæ fluxus, quo receditur ab unâ, & acceditur ad aliam qualitatem, seu gradum qualitatis: & tale medium etiam in quibusdam immediatis contrariis concedendum est, ut inter *sanitatem* & *ægritudinem*. Alterum medium, quod hic fingi potest, est *formæ* seu *resultationis*, estque id, quod resultat ex extremis: & tale negatur esse medium immediatorum *Contrariorum*: sic enim non forent hæc immediata, sed mediata.

VII. Quot ab Aristotele numerentur Contrariorum attributa?

HÆc quinque apud eum leguntur, in tractatu de post-Prædicamentis.

I. Bono *Contrarium* necessario est malum, Malo autem interdum Bonum est *Contrarium*, interdum Malum. Et ratio prioris est, quia, quod adversatur bono, tollit bonum. Ergo necessario est malum. Ratio posterioris est, quia Malum potest oriri tam ex defectu, quam ex excessu, quæ inter se opponuntur: ut patet in Avaricia & Prodigalitate.

Non est tamen prima pars *absolute* intelligenda & *simpliciter*, quasi omni bono contrarium sit aliquod malum: sed *conditionate*, si sc. alicui bono aliquid sit contrarium, id necessario esse malum.

Observe autem I. *Malum* & *Bonum* accipienda hic esse *materialiter* pro re mala & bona: nam *formaliter* Bonum & Malum opponuntur *privative*, cum Malum sit privatio boni.

Observe. II. Hoc attributum non esse ullo modo Porphyriano proprium Contrariis: quia hic ipsum *Contrarium* esse attribuitur subjectis suis: nihil autem attribuitur ipsi Contrarietati.

Obj. 1. *Bonum* & *Malum* sunt Relata: significant enim relationem *convenientiæ* & (ut loquuntur) *disconvenientiæ*. Ergo non sunt Contraria.

Resp. 1. Neg. Ant. neque enim Bonum est Mali bonum, aut contra: quod tamen requiritur ad Relata. Ad prob. dico, Relationem prædicamentalem non reperiri subjectum & id, quod accidit subjecto.

Resp. 2. Dist. Concl. *Formaliter* sumpta non contrariantur Bonum & Malum, Concedo: *Materialiter* & *Fundamentaliter*, Nego consequentiam: denominata namque *Boni* & *Mali*, ut *justitia* & *injustitia*, sunt sibi invicem Contraria, ut docetur in Ethicis.

Obj. 2. *Paritas* contrariatur *Imparitati*, *Rectitudo* *Curvitati*. Hæc tamen omnia sunt Bona: Omnis enim Paritas bona est numero, cui inest. Imparitas item suo subjecto. Idemque dic de reliquis. Ergo non, quicquid bono contrariatur, est malum.

Resp. Hæc, quæ adferuntur, neque bona esse, neque mala: quia neque perficiunt omne suum subiectum, neque omni nocent: *rectitudo* enim est disconveniens cælo, *curvitas* conveniens: *rectitudo* convenit ulnæ, *curvitas* non: quia ad mensurandum est inepta. *Paritas* item & *Imparitas* non sunt

sunt qualitates : neque *Imparitas* aliud , quàm negationem , dicit *Paritatis*.

I I. *Non est necesse , si Contrariorum alterum sit , etiam reliquum esse.* Sanitas enim existeret , etiam si nullus esset æger : quia nulla est necessitas dependentiæ unius ab altero : sive unum non pender ab altero in existentia.

Dices : Atqui Arist. lib. 2. de cœlo t. 18. contrarium videtur docuisse : ait enim , uno existente Contrariorum in rerum naturâ , necessarium esse , ut & alterum existat. Ergo falsum est hoc attributum.

Resp. Neg. Conf. quia diversimode hic & illic considerat Contraria. Hic considerat illa *in ordine ad se invicem , secundum propriam naturam , proprium finem & absolutè.* At in libris de cœlo spectat ea , prout referuntur *ad bonum Universi* , ob quod sunt creata. Ideo , uno contrariorum existente , necessum est & alterum esse , ut existat continua generatio corporum sublunarium , quæ cessaret , si alterum Contrariorum penitus intrerit. Facit ergo hoc non tantum Universi ad ornamentum , sed & ad bene esse ipsius : frustra enim foret potentia illa , quæ in uno esset Contrariorum , ad aliud debellandum , nisi aliquando reduceretur ad actum : id autem , alio Contrario non existente , fieri non posset. At absolute loquendo , necessarium non est , ad hoc ut existat calor , etiam frigus existere : calor enim ex se non infert existentiam frigoris : sed potius , quantum in se est , ipsum destruit & corrumpit.

I I I. *Contraria simul non sunt in eodem subiecto , scilicet in actu denominationis :* id est , ambo non possunt prædicari de eodem subiecto.

Quod ut verum sit , intelligatur 1. *de eodem tempore* : nihil enim repugnat , unum idemque diverso tempore esse album & nigrum. 2. *respectu ejusdem partis* : fieri namque potest , ut unus idemque homo

homo calorem habeat in pedibus, frigus in manibus. 3. *secundum gradus intensos*: corporibus enim mixtis, secundum gradus remissos, utrumque inesse potest contrarium.

IV. *Contraria sunt circa idem vel specie, vel genere subiectum.* Cum enim sint apta sese mutuò ab eodem subiecto deicere, necessum est, ut in eodem subiecto esse possunt: neque enim unum Contrarium expellit aliud, nisi informando ipsius subiectum. Sic *virtus & vitium* sunt in *homine*: *albedo & nigredo* in *corpore mixto*.

Dices: Contraria versantur semper circa idem specie subiectum. Ergo malè dicuntur aliquando esse circa idem genere subiectum. Ant. prob. quia contrariorum subiectum vel est corpus, vel anima. Si corpus, Contraria recipientur ab extremitate, sive superficie, quæ eadem est specie. Si anima, erunt vel in potentiâ ejus intellectivâ, vel in appetitivâ, vel in memoriâ. Sive autem in illâ sint, sive in ista, sive in hac, semper idem est specie subiectum.

Resp. Neg. Ant. Ad prob. dico, Subiectum aliud esse *primarium*, sive *ultimum*, aut (ut loquuntur) *ultimatum*, in quo ultimatè recipiuntur accidentia: aliud *secundarium* sive *propinquum*, in quo quidem recipiuntur accidentia: non tamen, ut in subiecto ultimo. sic superficies est proximum subiectum accidentium corporeum; quia, mediante Superficie, in corpore recipiuntur accidentia: Corpus verò ipsum est ultimatum subiectum. Hinc Contraria semper circa idem specie subiectum versantur, si loquamur de subiecto propinquo sive secundario. Nos autem cum Aristotele intelligimus subiectum *ultimatum*, sive *principale*, cùm dicimus; *Contraria esse circa idem vel specie, vel genere subiectum*,

V. *Necessum est, omnia Contraria vel in eodem esse genere proximo, ut album & nigrum, vel in contrariis*

trariis generibus proximis, ut, *timiditas* & *fortitudo*, quarum illa vitio; hæc virtuti subicitur, vel ipsa esse genera summa; ut *bonum* & *malum*.

Obj. 1. Contraria debent esse sub eodem genere, ut patet ex eorum definitione, quam adfert Aristoteles sub finem primæ proprietatis in Prædicamento Quantitatis. Ergo non possunt esse sub contrariis generibus.

Resp. Contraria, quæ sunt sub generibus proximis, virtute v. g. & vitio, comprehenduntur tamen sub uno aliquo genere remoto eodem, ut sub habitu animi, sive voluntatis.

Obj. 2. *Bonum* & *Malum* non contrariantur sibi, quia sunt privative opposita: malum enim est privatio boni: neque sunt diversa genera, quia sunt in Prædicamento Qualitatis. Ergo sunt ejusdem generis. Neque dici possunt esse genera subalterna: quia sic essent verè realia. At malum formaliter nihil est. Non ergo hæc recte dicuntur esse summa genera.

Resp. *Bonum* & *Malum* hic dicuntur summa genera ex opinione Pythagoreorum, qui bonum & malum tanquam duo summa genera constituebant, ita ut ad bonum res omnes perfectas reducerent, ad malum imperfectas: non autem dicuntur summa secundum rei veritatem.

Resp. 2. *Bonum* & *Malum* non sunt summa genera prædicamentalia, sed moralia: id est, non absolute summa, quæ in Prædicamento sunt: sed summa, quæ ab Ethico considerantur, ut constant ex Quæst. V.

Resp. 3. Hæc dici summa genera, non quidem simpliciter, sed inter Contraria genera: neque enim ipsa diversis generibus Contrariis subjiuntur, nec alicui eidem, quod sit alteri contrarium. Sunt ergo subalterna in serie Prædicamenti: summa in seriebus Contrariorum: quia non sunt aliqua Contraria genera his superiora.

Resp.

Resp. 4. Licet Malum *formaliter* sumptum significet privationem, prout dicit absentiam formæ debitz: posse tamen *contrarie* considerari, ut sumitur pro eo, quod non est conveniens.

VIII. Quid sint privative opposita?

Quæ sibi opponuntur, ut habitus & privatio, sive negatio habitus in subiecto natura apto, & tempore à naturâ constituto, ut habitus infit: v. g. *visus & cæcitas, lumen & tenebræ*. Illa circa oculum, hæc circa aërem versantur.

Habitus hic est forma aliqua, quæ haberi potest, sive *substantialis*, ut *anima*, sive *accidentalis*, ut *lumen*, sive aliquid loco formæ: capilli namque, dentes aliaque similia, formæ quidem non sunt, ipsorum tamen negatione aliquid dicitur privatum esse: sic enim *calvus* dicitur, qui caret capillis: *edentulus*, cui desunt dentes, quos habuit, vel habere debuit. Non ergo hic sumitur *Habitus*, ut supra in Prædicamento tertio, aut decimo.

Privatio hæc sumitur pro negatione formarum illarum, aut quasi formarum, in subiecto eas apto recipere. Ubi observa, Negationem & Privationem differre subiecto, quòd scilicet Privatio sit absentia à subiecto capaci tantum: Negatio verò in genere sit absentia non restricta ad subiectum capax: ac proinde habent se ut magis & minus commune: nam omnis privatio est negatio, sed non contra: absentia enim formæ à subiecto inepto aut incapaci non est quidem privatio, est tamen negatio.

Dixi; in *subiecto natura apto*, quia si subiectum naturaliter, sive per vim agentis naturalis, aptum non sit ad talem formam, talis formæ negatio non erit proprie Privatio. Hinc scamnum aut silicem non recte cæcum dixeris, aut surdum, quia neutrum est aptum habere visum, aut auditum.

Arque hinc non tantum aptum requiritur subiectum, sed

sed & certa ac definita pars, in quâ potest esse habitus. Ideo homo non dicitur surdus secundum oculos, aut cæcus secundum aures: quia aspectus, cujus privatio est cæcitas, non potest esse in auribus.

Ex dictis facilè colliges, Privationem formaliter notare negationem formæ: connotare verò aptitudinem, eamque tanquam principium requirere. Non est ergo simpliciter & absolutè negatio formæ, sed negatio conjuncta aptitudini: id est, negatio formæ in subjecto apto & à naturâ capaci ad disposito ad ipsum formam, cujus negatio est privatio: ut *surditas* est privatio auditus, non quidem in saxo aut ferro, sed in aure, quæ naturaliter est subjectum aptum & potens audire.

Addidi; *tempore à natura constituto*: neque enim subjectum, ante illud tempus, dicitur forma habitus privatum. Unde fit, ut catulus, ante nonum diem, cæcus dicendus non sit, etiamsi potentia visivæ usum non habeat: quia, ex naturâ præscripto, tunc temporis hoc ei minimè debetur. Quod si tamen, isto tempore elapso, non adsit habitus aderit privatio.

Dices: Plinius lib. 8. nat. hist. cap. 40. loquens de canibus ait; *Gignunt cacos, & quo largiore aluntur lacte, eò tardiorē visum accipiunt: non tamen unquam ultra vicesimum primum diem, nec ante septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo. Idemque in singulos adjici, totidemque esse tarditatis ad lucem dies.* Ergo catulus ante nonum diem, à natura sortè præstitutum habitui & præfixum visui, dicitur cæcus & visu privatus.

Resp Plinium, auctorem in literis eminentissimum, vulgari potius, quàm Philosophico, more hic fuisse locutum, & cacos appellasse catulos, eò quod non viderent: quemadmodum & Aristoteles lib. 6. de histor. animal. cap. 20. ter dicit;

αἰττυραὶ δὲ γίνονται τῶν τὰ σκυλαῖα: catelli
 ipsorum caci gignuntur. At in libello de Categoriis
 cap. de Contrariis, ubi hoc argumentum ex pro-
 fesso tractat, sic loquitur; Tunc dicimus singula,
 qua habitum recipere possunt, privata esse, cum, in
 quo natura inesse debet, aut quando natura haberi
 debet. nullo modo inest: edentulum enim dicimus,
 non quod non habet dentes, & cæcum, non quod non
 habet visum: sed quod non habet, quando natura ha-
 bere debet: nam quedam ab ortu nec visum, nec
 dentes habent: non tamen dicuntur edentula, neque
 cæca. Et, paucis lineis post; Quod nondum videre
 potest, id neque cæcum esse, neque aspectum habere
 dicitur. Et mox; Cum ei à natura tributum est;
 ut visum habeat, tunc aut cæcum, aut videns dice-
 tur.

Quæres, an inter privative opposita detur me-
 dium.

Resp. Nullum dari medium positivum: dari tamen
 posse negativum: sic inter cæcum & videns datur
 non-videns in lapide.

I X. An verè dixerit Aristoteles; Mutatio
 ex Privatione in Habitum fieri nullo
 modo potest?

A It Aristoteles cap. de Contrariis citato; In
 Privatione & Habitu mutatio inter se vicissim
 fieri nequit: nam etsi ab Habitu ad Privationem
 mutatio fit, tamen à Privatione ad Habitum
 fieri non potest: neque enim, qui cæcus factus est,
 rursus aspexit: neque calvus comam recepit: nec
 edentulus dentes emisit. Hinc dicunt vulgò; ab
 Habitu ad Privationem dari egressum: at à Pri-
 vatione ad Habitum non dari regressum. Quæri-
 tur, an hoc verum sit? Et affirmant cum Aristo-
 tele omnes Interpretes, quibus nos hac in parte
 subscribimus.

Obj.

Obj. Interdum quis male videt , & postea bene : sic à somno ad vigilias , à privatione virtutis ad virtutem , à tenebris ad lucem datur regressus : Soles enim occidere & redire possunt. Sic ranæ , quæ tempore hiberno fuerant mortuæ , reviviscunt verno. Ergo datur regressus à privatione.

Resp. I. Aristotelem non asseruisse hæc *universaliter* , sed *indeterminate & indefinite* : sunt enim quædam Privationes , ut *cæcitas & mors* , à quibus ad *visum & vitam* non datur *naturaliter* transitus aut reversio : *virtute tamen divina* cæcis visum , surdis auditum , mortuis vitam reddidit Christus , & dabit omnibus in fine Mundi : Author enim *naturæ* , quia infinitus est , mediis & modis non alligatur.

De *ranis* quod adfertur , dico , eas hiberno tempore mortuas non esse : licet enim non coaxeant , aliasve externas vivendi actiones , propter nimium frigus , exercent , vitâ tamen & anima non destitui , experiuntur illi , qui eas è fundo aquæ magnâ copia vivas extrahunt : cujus rei periculum non semel facere me memini.

Resp. II. Duplicem esse Privationem : *nam Perfectam* , si modò in Privatione aliqua potest inesse perfectio : alteram *Imperfectam*. Imperfecta est , quæ spoliât subjectum solo habitu & actu , non autem potentia : quia relinquit principia habitus in subjecto. Sic *tenebræ* aërem privant lumine , & *somnus* hominem actu spoliât videndi , sed potentiam non tollit. Perfecta est , quæ à subjecto non modo actum tollit cum habitu , sed & ipsam facultatem seu potentiam : quia destruit principia habitus. Et hæc potest esse duplex : una privat *potentia proxima* , quæ sc. per seipsam poterat exercere actum : sic *cæcitas* privat potentia visiva , quæ seipsa poterat actum videndi exercere : altera privat *potentia remota* , quæ erat fundamentum proxima illius potentia , attamen per se solam non poterat

exire

exire in actum : quomodo *mors* hominem privat anima , quæ erat potentia remota videndi : anima namque potest videre , sed *remote* & mediante potentia visiva. Hinc

Resp. III. A nulla privatione ad eundem numero habitum , qui per illam privationem sublatus est, *naturaliter* potest fieri reversio : neque enim post somnum ad eandem , quam ante habui , numero visionem redire licet.

Resp. IV. Si Privatio privat tantum actu , potest *naturaliter* fieri regressus ad eundem *specie* actum. Sic dormientem somnus privat actu videndi , quem expectatus eundem *specie* potest iterum exercere.

Resp. V. Si Privatio privat potentia quacunque, five *proxima* five *remota* , non potest *naturaliter* dari regressus ad idem *specie* vel *numero*. Sic nec cæcus umquam *naturaliter* iterum conspexit , nec mortuus. Quod intellige , cum est vera privatio potentia : non autem , cum solum est aliquid impedimentum.

Dices ; Vespæ suffocatæ, & vere mortuæ, reviviscunt sub calido cinere , vel pulvere, vel etiam si radiis exponantur solaribus. Et Florianus Cofinschi (referente Gonzalez) narrat; ingruente hieme, hirundines in Polonia, pedibus aliisque inter sese invicem connexis , & quasi colligatis, sese projicere in flumina & lacus, ibiq; sub aquis frigore geluq; concretis, veluti mortuas jacere in fundo, donec calore, redeunte, vere, aquas iterum calefaciente, resurgant incorruptæ , & ex aquis emergentes avolent.

Resp. Dictum Philosophi intelligendum non esse de regressu illarum formarum , quæ in argumento adferuntur. Et quidem de vespis respondent recentiores , eas non emori in aquis , quando post contingit reviviscere , sed quasi mortificari , & subinde facile, adhibito calore, sanari. Atq; id ipsum dicendum videtur de hirundinibus Polonicis: hæc enim animalcula (si vera narrant dicti Jesuitæ) manet semper

semper sub aquis incorrupta, & sine ullo foetore. Mirabile tamen omnino est, tamdiu viventia volatilia degere posse sub aquis, & in alieno elemento, sine respiratione necessaria, vitam tueri.

Plura hic desiderantem remittimus ad Effatum 100. Centuriæ V.

X. Quid sint contradictoriè opposita?

Contradicientia (Ciceroni *ajentia* & *negantia*) sunt opposita, inter quæ simpliciter nullum est medium. Et ratio est, quia Contradictio est repugnantia inter *Ens* & *non-Ens* simpliciter. Sed inter *Ens* & *non-Ens* medium non datur. Ergo neque inter Contradicientia dari potest medium.

Obj. 1. Omnis oppositio habet duo extrema. Sed Contradictio, cum sit inter *Ens* & *non-Ens* simpliciter, non habet duo extrema: quia *non-Ens* non est unum extremum. Ergo nec Contradictio est oppositio, nec Contradicientia sunt opposita.

Resp. Distinguendo istam propositionem; *non-Ens simpliciter non est unum extremum*, secundum rem, Concedo; secundum intellectum, qui concipit *non-Ens* per negationem *Entis*, Nego: se enim est unum extremum oppositionis. Quia tamen non est unum extremum, secluso opere intellectus, ideo, sine operatione ejusdem intellectus, Contradictio non habet esse in rebus completum in actu, sed in potentia tantum, & perficitur in actu per intellectum.

Obj. 2. Inter *Ens* & *non-Ens* est medium per participationem, nim. *Ens in potentia*, sicut apparet in materia prima, quæ simul est *Ens* & *non-Ens*. Ergo in oppositione contradictoria est aliquod medium per participationem. Ergo definitio contradicentium allata rectè sese non habet.

Resp.

Resp. Neg. Ant. ad probationem dico ; Ens in potentia esse Ens. Unde cum dicimus ; Inter *Ens* & *non-Ens* non esse medium, *Ens* sumitur pro Ente in actu & in potentia simul : non autem pro Ente in actu tantum.

Obj. 3. Contradictio est medium inter Contradictoria. Ergo inter hæc datur medium. Ant. prob. quia Contradictoria contradicunt sibi invicem per Contradictionem , tanquam per causam formalem. Ergo inter Contradictoria est medium.

Resp. Dist. Ant. Contradictio est medium *comparationis* Contradictiorum , quia per contradictionem comparantur ad invicem , Concedo : at Contradictio est medium *verificationi* Contradictiorum , ita ut de Contradictione verificetur utrumque Contradictiorum , vel neutrum, Nego Antecedens.

Quæres I. Cur Deus dicatur non posse facere Contradictoria ?

Resp. Quia ad impossibile non datur potentia. Impossibile autem est, idem simul esse & non esse, quod tamen sequeretur, si Deus Contradictoria posset. Quod vero Deus hoc non possit, id non oritur ex defectu potentiaæ divinæ ; sed ex repugnantia objecti.

Quæres II. In quo Prædicamento sint termini Contradictorii ?

Resp. *Per se* in nullo Prædicamento reponi terminos infinitos : esse tamen *per accidens* in Prædicamento termini finiti v. g. *non-homo* est *per accidens* in Prædicamento *Substantia*, quia negatio ad affirmationem reducitur.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM

De

RELIQUIS POST.
PRÆDICAMENTIS.

THEOREMATA.

OPPPOSITIONEM excipit Prius, quod quocunque modo antecedit aliud, puta Posterius.

2. Modi ejus usui Logico deservientes, ante Aristotelem in vulgus noti fuere quatuor, quibus ille quintum adjecit. Nos eum ad secundum referimus.

3. Primus modus est, quo aliquid alio Prius tempore esse dicitur id nimirum, quod ante aliud productum est: sive, cujus duratio alterius durationem præcedit vel, quod est, aut fuit in aliquo tempore, in quo non fuit aliud. Sic Mundus fuit productus ante diluvium, Alexander magnus ante Julium Cæsa-rem.

4. Secundus modus est, quo aliquid alio dicitur esse Prius naturâ.

5. Et hæc duplex est: unum Prius consequentiæ, vel prioritate consequentiæ, alterum causalitate.

6. Prius consequentia est, cum duo sunt, & ab esse unius ad esse alterius valet consequentia, sed non conversim. Sive, illud est prius natura prioritate consequentiæ, quod ab alio infertur: ipsum autem non infert istud aliud. Seu, quod sine altero esse potest, licet sine illo non possit esse alterum.

7. Et hæc prioritas locum habet 1. inter species numeri, arguendo à majori numero ad minorem:

refle

rectè namque sequitur; Quatuor sunt. Ergo tria sunt. Sed non valet; Tria sunt. Ergo quatuor sunt. 2. inter magis & minus universalia: à minus enim universalis ad id, quod magis est universale, valet consequentia; non vice versa. Ideo magis universale prioritate naturæ, quæ consequentiæ dicitur, prius est: etenim rectè dixeris; homo est. Ergo animal est: at non sequitur; animal est. Ergo homo est.

8. Prius causalitate est, cum duo quidem inter se recipiuntur quoad existendi consequentiam, unum tamen illorum alterius est causa, vel quasi causa: sed non è converso. Vel, à quo aliud pendet, & non contra: Sic omnis Differentia prior est Specie, quam constituit, omne item subiectum prius est sua propria passione: ut rationale homine, homo risibilitate. Et hic est Aristoteli quintus modus.

9. Tertius modus est Prius ordine, scilicet doctrinæ, cognitionis, disciplinæ, quia ad alterius cognitionem est necessarium, juxta rectam dispositionem, prius docendum venit & cognoscendum. Sic in Grammatica Etymologia præcedit Syntaxin.

10. Quartus modus est Prius honore seu dignitate, quod præcedit aliud, & est eminentius auctoritate: potentia, doctrina, titulo, perfectione, præstantia &c, idque vel in se, vel ex opinione hominum. Sic Rex est prior Duce, Dux Marchione, Abbas Monacho, Aristoteles reliquis Philosophis, Cicero ceteris Oratoribus, Virgilius Poetis. Ad hunc quoque Prioris modum spectat & illud;

Auro quid melius? Jaspis. Quid Jaspide? virtus.

Quid virtute? Deus. Quid Deitate? nihil.

11. Omnes hos modos complexi sunt olim, qui tempore nobis priores fuere, hoc disticho;

Tempore, natura, prius ordine dic, & honore,
Et causa effecto dicitur esse prior.

T

12. Modis

12. *Modis Prioris Philosophus subjungit modos Simul.*

13. *Simul dicuntur, quæ ita existunt, ut unum nec præcedat, nec sequatur aliud eodem modo, quo sunt Simul. Sive, quorum unum altero nec prius est, nec posterius. Sic, quæ incipiunt esse in eodem tempore, simul sunt.*

14. *Modi 78 Simul tot esse possent, quot Prioris. Nos Aristotelem secuti tres numeramus.*

15. *Primus est, quo aliqua dicuntur esse Simul tempore.*

16. *Et hæc vel sunt adæquate, vel inadæquate talia.*

17. *Adæquatè, seu simpliciter & propriissimè, dicuntur simul tempore, quorum & generatio simul est, & tota duratio: sive, quæ simul generantur & corrumpuntur: ut subiectum & ejus proprietates: homo v. g. & risibilitas.*

18. *Inadæquate, seu secundùm quid, tempore simul sunt. 1. quæ simul generantur, sed simul non intereunt. 2. quæ simul non generantur, sed simul corrumpuntur. 3. quæ nec simul generantur, nec simul corrumpuntur, aliquo tamen tempore simul sunt: ut Alexander & Aristoteles.*

19. *Secundus modus est, quo aliqua dicuntur esse simul natura, scilicet propriè & positivè: & sunt ea, quæ essendi consequentia convertuntur, tam in ponendo, quàm in removen-do, & neutrum formaliter sumptum est causa alterius: ut risibile & flebile. Relatum item & ejus Correlatum.*

20. *Quæ hoc modo simul sunt, nonnullis dicuntur simul simultate naturalis intelligentiæ vel in natura Relationis, vel convertentia simul.*

21. *Tertius modus est, quo Divisione simul dicuntur duæ, vel plures Species, æque immediate idem genus univocum ita dividentes, ut una ab altera non dependeat: ut Corpus & Spiritus respectu Substantiæ, homo & bestia respectu animalis. Hæc alius dicitur:*

dicuntur simul in natura Divisionis, aliis simul perfectione.

22. Et horum alia dicuntur simul Divisione formaliter, ut duæ Differentiæ ejusdem Generis Divisæ, alia materialiter ut Species sub eodem genere, individua sub eadem specie.

23. Tres hos enumeratos modos graphicè nobis describant hi versus ;

Tempore dico Simul, quorum generatio nunc est:
Quæ convertuntur, dicimus esse simul
Suntq; simul Species Genus unum distribuentes :
Sed generis causa non ratione sui.

24. Sequitur quartum Post-prædicamentum, Motus; estque dispositio, qua subiectum aliter se habet nunc, quàm ante. Omnis ergo variatio subiecti hic dicitur Motus. Vel, est qualibet mutatio, ad quodcumq; Prædicamentum spectet ejus terminus ad quem.

25. Motus vel est Substantialis, vel Accidentalis.

26. Substantialis motus est vel Generatio, vel Corruptio.

27. Generatio est progressio à non esse ad esse. Vel ut alii, est ingressus ad substantiam: ut cum ex semine fit homo, aut planta.

28. Corruptio est progressio ab esse ad non esse: sive, egressus è substantia: ut, cum ex homine fit cadaver.

29. Motus accidentalis est quadruplex; Augmentatio, Diminutio, Alteratio & Motus localis sive Latio.

30. Augmentatio est præexistentis, quantitatis additamentum: sive (ut Petrus Hispanus amat loqui) majoramentum: id est, cum minor quantitas excrescit in majorem: ut si infans fiat vir, augetur quantitas.

31. Diminutio est quantitatis majoris decrementum. Vel, ut iterum P. Hispanus barbare loquitur,

minoramentum : id est , quantitatis amissio : ut si cui caput amputetur.

32. *Alteratio est novæ qualitatis , aut quasi qualitatis , acquisitio. Vel , est pignantium qualitatum in eodem subiecto successio : ut si aqua ex calida fiat frigida , aut è converso , calida ex frigida.*

33. *Latio est corporis secundum locum mutatio.*

34. *Eaque fit vel sursum , vel deorsum , vel antroorsum , vel retrorsum , vel dextrorsum , vel sinistroorsum , vel in orbem.*

35. *Omnes hæc Motus veluti species his versibus continentur.*

*Auget, Diminuit, Corruptit & Generatur,
Alterat & Mutat, seu per loca multa vagatur.*

36. *Tandem, apud Aristotelem , τὸ Habere Poss. Prædicamentorum claudit agmen , cuius significatio & modos varios, in Quæstionibus uberius explicandos, hi versus complectuntur ;*

*Affectum, quantum, vestitum dic, velut aurum,
Membrum, contentum, possessio , vir mulierem.*

QUÆSTIONES.

I. *An , quæ in Theorematibus ex Aristotele diximus , recte fuerint tradita ?*

Aristoteles, in Prædicamentis, aliquoties usus fuit ista voce *Prius est* : Ideo postea explicat varios *Prioris* modos. Quæritur, an recte eos assignarit ?

Nota I. τὸ *Prius* duobus usurpari modis. 1. *formaliter* , pro per se significato , & sic notat relationem *Prioris* ad *Posterius* , tanquam ad correlatum. 2. *materialiter* , pro denominato suo, seu re significata, quæ altero prior est. Hoc tantum modo & significato in hunc locum venit.

Nota. II. Philosophum , in Metaphysicis, alios quosdam *Prioris* modos , quorum nos supra mentionem

tionem non fecimus , attulisse : quia hic illos tantum , cum ipso , nobis modos sumpsimus recensendos , qui ad cognitionem Prædicamentorum , aliquid adferunt adjumenti.

Nota III. Prius secundum locum & motum , commode revocari ad Prius tempore : nam 1. Locus & Tempus pari modo se habent , in commensuratione rerum : quia tam ille , quam hoc , est mensura rei extrinsecus adhibita. 2. Tempus est mensura motus. His positis ,

Resp. Numerum modorum *Prioris* recte à nobis , Aristotelem secutis , fuisse constitutum. Et probatur , quia omne , quod est *Prius* altero , aut est prius secundum *rem* , aut secundum *compositionem rei* Si secundum compositionem rei , est modus tertius. Si secundum rem , vel erit prius secundum *esse* , vel secundum aliquid *consequens esse*. Si hoc , est quartus modus. Si illud , vel est prius tempore , & est primus modus : vel non est prius tempore , & tunc vel unum est *causa* alterius , & convertuntur secundum *essendi consequentiam* , & est prius *causalitate* , vel non convertuntur , & est prius *consequentia*. Quæ duo ultima constituunt modum secundum : vel , juxta Aristotelem , quintum & secundum.

Tempore prius est , quod tempore præcedit , & contra , id tempore dicitur posterius , quod subsequitur. Et docet Armandus tract. 2. c. 233. duobus modis posse aliquid dici prius *secundum tempus* 1. respectu *præteriti*. 2. respectu *futuri*. Respectu temporis præteriti priora sunt Aristoteli , quæ à præsentibus NUNC sunt remotiora. Sic prior fuit Christi natiuitas , quam ejus passio , quia natiuitas ejus est magis remota à præsentibus N U N C. Eodemque modo , adolescens quatuor & viginti annorum prior tempore est adolescente octodecim tantum annos habente. Respectu temporis futuri priora dicuntur , quæ sunt , ropinquiora præsentibus N U N C. Et sic

prius dicuntur arbores florere, quam ferre fructum. Ita & messis prius erit, quam vindemia.

Dices: ut se habent octodecim ad viginti quatuor: ita se habet adolescens octodecim annorum ad adolescentem viginti quatuor annorum. Sed octodecim sunt ante viginti quatuor. Ergo adolescens octodecim annorum erit ante adolescentem viginti quatuor annorum.

Resp. *Octodecim & viginti quatuor* bifariam sumi. 1. *in ratione partis & totius*, & sic octodecim sunt ante viginti quatuor: sicut, ordine constitutionis, pars est ante totum. 2. *Secundum se & absolute*, & sic iterum, *in eodem*, octodecim sunt ante viginti quatuor: quia *idem homo* prius est octodecim annorum, quam viginti quatuor. Sed *in diversis*, viginti quatuor sunt ante octodecim: quia adolescens viginti quatuor annorum est prior, & senior adolescente octodecim annorum. Atque ita instituenda hinc est comparatio: quia in comparatione unius ad aliud, id, quod est alio senius, est *secundum tempus* quoque prius.

Urgebis: Adolescens, viginti quatuor annorum non est senex. Ergo non est senior. Ant. prob. quia homo, ante annum sexagesimum, non est senex.

Resp. Dist. Ant. Iste adolescens non est *simpliciter & absolute* senex, Concedo: non est *senex comparative & in ordine ad alium*, cum scilicet, qui est annorum octodecim, Nego: quia, qui quatuor & viginti habet annos, dicitur senior, & diutius illo vixisse, qui decimum tantum & octavum attingit annum.

Nota autem I. ad hunc primum *Prioris* modum reduci Prius *quacunque duratione*. Hinc, licet nec Deus, nec Angelus mensuretur tempore, verum tamen est dicere, Deum & Angelum *duratione* (*aeternitate* scilicet & *aeternitate*) esse prius homine.

Nota II. Tempore prius dici *propriissime* Prius.

1. qui

1. quia hæc significatio in vulgus est notissima.
2. quia huic modo significando in primava significatione impositum est nomen *Prioris*.

Secundus modus *Prioris* Aristoteli est prius natura, à quo non convertitur essendi consequentia: id est, cum duo aliqua sunt, inquit Titellmannus, ex quorum altero infertur existentia alterius, sed non, è converso: illud ex isto; tunc istud, à quo non fit conversio, dicitur prius. Hoc modo *Prioris* 1. *generaliter* omnis numerus minor majore est prior, quoniam à majore ad minorem semper valet essendi consequentia: non autem à minore ad majorem fit conversio. 2. *universaliter* omne genus est prius suis speciebus, & omnis species suis individuis: ab inferioribus enim ad superiora valet consequentia, non autem à superioribus ad inferiora.

Hoc tamen universaliter verum tantum est in Propositionibus de verbo *EST* *secundè adjacentis*: in aliis enim, quas vocant *de tertio adjacente*, non semper ex Posteriori infertur Prius: quia non sequitur: *Binarius est numerus. Ergo unitas est numerus*: rectè tamen colliges; *Binarius est. Ergo unitas est*.

Consequentia itaque essendi est ea, in quâ ex unius existentia infertur existentia alterius. Converti verò illa dicitur essendi consequentia, cum, sicut ab existentia hujus valet consequentia ad existentiam illius; sic è converso valet ab existentia illius ad hujus existentiam: ut, *si pater est, filius est*: & *si filius est, pater est. Si homo est, risibile est*: & *si risibile est, homo est*. Ideo ista; *pater & filius, homo & risibile* dicuntur converti secundum essendi consequentiam. Quando autem ab uno ad alterum valet essendi consequentia, sed non contra, tunc dicitur essendi consequentia non converti: & ab illo dicitur non converti, ex quo non fit vicissitudinaria illatio.

Hinc duplex est essendi consequentia, una reciproca, altera non reciproca. Reciproca est, in quâ, ab unius existentia colligimus recte existentiam alterius: & retro: ut; *numerus est, Ergo binarius est*: & rursus; *binarius est. Ergo numerus est*. Consequentia non reciproca est in quâ, ab unius existentia, colligimus quidem existentiam alterius, sed non contra: ut; *hircus est. Ergo quadrupes est*: non tamen vicissim; *quadrupes est. Ergo hircus est*. Et de hac posteriori consequentia loquitur Aristoteles modo secundo: de priori vero modo quinto.

Dices 1. Inter numerum *binarium* & *ternarium* non convertitur subsistendi consequentia, & bene proceditur ab esse unius ad esse alterius; neque tamen unus est prior alio: quia binarius & ternarius sunt species numeri, & species sunt simul sub genere. Ergo &c.

Resp. Species illæ dupliciter comparantur. 1. *inter se*, & sic binarius est prior ternario. 2. *cum genere*: & sic una species non est prior altera: quia æqualiter participant naturam numeri.

Dices 2. Inter hominem & Aristippum non convertitur subsistendi consequentia: & tamen homo non est prius Aristippo: quia homo est universale, quod posterius est singularibus.

Resp. Universalia duobus modis spectari. 1. *materialiter*: pro natura communi, subiecta intentioni *universalitatis*, sive pro universali incompleto, & sic secundum naturam universale est prius singulari. 2. *formaliter*, pro intentione universalitatis: id est, pro *completa* ratione universalitatis. Et sic universale dicitur Aristoteli posterius singularibus: quia per abstractionem à singularibus fit universale.

Dices 3. Omne totum est prius partibus suis. Ergo binarius est prius unitate, homo animali, syllaba literis, dictio syllabis.

Resp. Dist. Ant. viâ *resolutionis*, Concedo, viâ *generationis*

rationis & compositionis, Nego. Arque hæc distinctio coincidit cum eâ, quâ dicunt nonnulli, prius naturâ duplex esse: unum ordine naturæ generantis, alterum ordine naturæ intendentis. Ordine naturæ generantis id prius est, quod simplicius est, ut, partes toto, principia & elementa rebus, quæ ex principiis & elementis constituuntur. Prius ordine naturæ intendentis est, quod perfectius est, & cuius causa alia fiunt, ut totum partibus, principiatum principis, mixta elementis, elementa materia, finis mediis.

Dices 4. Omne superius est secundo modo prius suo inferiori, & tamen inter superius & inferius convertitur subsistendi consequentia: quia, sicut sequitur, Inferius est. Ergo & superius est: sic quoque, Si superius est, inferius est. Ergo male definitur prius natura, quod non convertitur secundum existendi consequentiam.

Resp. Superius & Inferius, quoad intentiones superioris & inferioris, convertuntur secundum existendi consequentiam, quia sic sunt relativa: non convertuntur autem quoad naturas istis intentionibus substratas: sed Superius præcedit, Inferius sequitur. Patet hoc in homini & animali.

Quæres I. Quot modis dicantur causalitate sive causa priora?

Resp. à Joanne Case duos adferri modos. 1. confuse & potentia, & sic non convertitur essendi consequentia: ut animal cum homine. 2. contracte & actu, & sic convertitur: ut rationis compos cum homine.

Quæres II. An omne id, quod alio naturâ Prius est, etiam sit tempore prius, aut contra?

Resp. Nequaquam: nam 1. quælibet causa natura prior est suo effectu, non tamen necessario prior est tempore: Sol enim eodem instanti temporis quo fuit productus, illuminavit hunc Mundum. 2. neque animal tempore prius dici potest homine, cum quo

ut loquuntur) identificatur : est tamen animal, ut omnes concedunt , eodem homine *natura* prius.
 3. Porro *infans* heri natus *tempore* prior est *infante* hodie nato, non tamen est illo prior *natura*; quia nullam inter se habent connexionem. Quod autem naturâ prius est alio, debet cum eo aliquam habere *causalitatis*, vel *necessitatis* consequentia connexionem.

Tertius modus Aristoteli est prius *ordine cognitionis*, quod discenribus methodum, facilitatem, & quasi compendiarium sciendi viam pollicetur. Et sic omnia faciliora sunt priora : ut *litera syllabæ, syllaba dictionibus, dictio oratione*.

Obj. Omne Prius est ordine prius. Ergo hic modus ab aliis non differt.

Resp. Dist. Ant. Ordo sumitur dupliciter
 1. *generaliter*, pro quocunque ordine, qui est inter *Prius & Posterius*, & sic concedo Antecedens.
 2. *specialiter*, pro ordine *disciplinæ ac compositionis*, & sic *prius ordine* distinguitur ab aliis, adeoque Nego Antecedens.

Tandem ultimus modus (quintus enim fuit tractatus cum secundo) est, quo aliquid dicitur alio prius esse *honore*, id nimirum, quod præstantius est & honorabilius. Sic *Substantia* prior est *Accidente*. Atque hunc modum Aristoteles dixit omnium esse alienissimum & imperfectissimum : id est, valde metaphorice dictum, cum scilicet major præstantia dependet ex hominum arbitrio, nec ullâ aliâ ratione nititur. v. g. prioritas Regis alicujus scelerati, quæ consistit in mera potestate imperandi, est imperfecta seu exilis prioritas, si conferatur cum morali, quæ in virtute constitit : potentianamque bonum externum est.

Quæres hoc loco, quis sit usus horum modorum?

Resp. 1. Prius *tempore* valet ad cognoscendum ordinem inter Substantiam & Accidens communia : illa enim tempore his prior est. Imo & inter

inter individua unum altero tempore seu generatione prius est.

Resp. 2. Prius consequentia valet ad cognoscendum ordinem inter superiora & inferiora : quia namque , à superiori ad inferius , non convertitur subsistendi consequentia , ideo superius inferiori est prius.

Resp. 3. Prius causalitate valet ad cognoscendum ordinem inter subiectum & propriam ejus passionem : hæc enim convertuntur secundum essendi consequentiam , & subiectum est causa passionis.

Resp. 4. Prius ordine non modo valet in Logica sed & in omnibus aliis artibus , facultatibus & scientiis , quæ sine hoc ordine ritè parari non possunt.

Resp. 5. Prius honore valet 1. ad cognoscendum, Substantiam esse digniorem Accidente. 2. ad cognoscendum ordinem Substantiarum: sunt enim aliæ aliis perfectiores. 3. In Ethicis & Politicis maximè dominatur hic modus.

Quæres iterum , an non hisce modis Prioris alii possint ad li ?

Resp. Non sine ratione addi posse Prioritatem rationis & originis. Et quidem illud dicitur alio Prius ratione , quod exigit prius concipi , quam aliud: sic ut plurimum , quæcunque naturæ sunt alio priora , sunt etiam ratione priora , Quod ut intelligas ,

Nota : In eodem instanti temporis varia sunt instantia rationis: supponamus enim, Deum in eodem instanti temporis produxisse materiam & formam cœlorum; in illo instanti temporis possum concipere tria instantia rationis. 1. enim concipiam, materiam primam ex se aptam esse ad formam cœlum recipiendam. 2. concipiam, dispositiones necessarias, ad formæ receptionem , in eadem materiâ existere. 3. denique unionem formæ cœlorum cum materia.

Dixi ; ut plurimum quacunque sunt natura priora , esse.

esse etiam ratione aliis priora : quia hoc semper non est verum : aliquando enim prioritas naturæ compatitur simultatem (ut loquuntur) rationis : causa namque , ut causa est , semper naturâ prior est suo effectui : non est tamen necessum , ut sit prior ratione suo effectui : quia causa , qua talis , non potest concipi sine suo effectui.

Prioritas originis consistit in eo , quod unum sit principium alterius , non tamen vice versa. Hæc originis prioritate pater in divinis est prior filio , pater & filius spiritu sancto. Omnis etiam causa est prius origine suo effectui : non tamen omne illud , quod alio est prius origine , est illius causa : ratio namque causæ & effectus non habet locum in divinis : quandoquidem dependentia effectus à sua causa importat imperfectionem : nullum autem imperfectum potest cadere in Deum.

¶ I I. An, quæ in Theorematibus de Simul fuerunt dicta, rectè se habeant ?

Nota I. τὸ Simul duobus modis sumitur. 1. Adverbialiter, quomodo non est Post-prædicamentum, sed syncategorema. 2. Nominaliter, pro nomine concreto , cuius abstractum Barbaris dicitur Simultas. Atq; ita, si sumatur formaliter, pro per se significato , est in Prædicamento Relationis : quia significatum ejus est respectus unius rei ad aliam , quæ cum ea existit : si vero sumatur fundamentaliter, pro denominato, est hujus loci.

Nota II. τὸ Simul denotat negationem Prioris & Posterioris , ut generaliter ea dicantur Simul, quorum utrumque existit , nec unum præcedit , aut subsequitur aliud in eo modo , quod sunt simul tempore , incipiunt esse in eodem tempore.

Dico ; in eo modo , quib sunt simul , quia duo possunt esse simul tempore , tamen non sunt simul

natura

naturâ : imo unum *naturâ* potest esse prius, alterum posterius : ut *subiectum* & *propria* ejus *passio*, ignis v. g. & calor ejus. His oppositis,

Resp. Recte fuisse assignatos tres modos *Simul*, ut patebit partem ex objectorum solutionibus, partim ex modorum usu.

Simul tempore dicuntur aliqua tribus modis. 1. ex parte *inceptionis*, quæ in eodem instanti incipiunt esse 2. ex parte *definitionis* : ut si duo homines in eodem momento pereant 3. ex parte utriusque : ut *subiectum* & *propria* *passio*, homo v. g. & *risibile* : quia quocunque instanti ponitur *homo*, ponitur *risibile*, per naturalem sequelam, & quocunque instanti definit *homo*, definit *risibile* : quoniam est *accidens*, cujus esse & inesse *subiecto*.

Simul naturâ dicuntur, quæ ita convertibiliter, dicuntur, & mutuo inferuntur, ut neutrum vera sit causa alterius. Quæ verba, secundum Ammonium, sic intelligenda sunt, ut illa non dicantur *simul naturâ*, quæ ita se habent, ut unum sit quidem causa alterius at, alterum non sit causa illius. Quod si sibi invicem sint causæ, dicenda sunt simul esse *naturâ* : quomodo tò tantum addendum est, & dicendum ; illa sunt *simul naturâ*, quæ convertuntur secundum existendi consequentiam & alterum tantum non est causa alterius ut sit.

Simul divisione dicuntur, quæ, ex eodem genere prodeuntia, è diverso invicem dividuntur, ita ut æquè participant rationem generis, sine mutua habitudine, aut dependentia ; ut *species* immediate contentæ sub uno & eodem genere : ut *equus*, *bos*, *leo* sub *quadrupede*. Et quæ sic simul sunt, etiam dicuntur simul *naturâ*, sed *improprie* & *negative*, quia unum non est causa alterius nec eo superius.

Obj. 1. *Simul* tot modis dicitur, quot *Prius* : quia quod modis dicitur unum Oppositorum totidem dicitur & alterum. Ergo non rectè assignantur tres modi *Simul*.

Resp.

Ref. 1. Neg. Ant. *Simul* enim & *Prius* cum tantum sint Disparata, propriè non possunt dici opposita. Unde nec tertio modo Prioris videtur oppositum posse aliquis modus *Simul* : quia non possunt plura *simul* tradi in scientiis.

Resp. 2. Neg. Concl. illo enim *Simul* modo cum Aristotele posuimus qui Categoriarum cognitioni deserviunt.

Obj. 2. Quæ sunt simul natura, sunt simul tempore. Ergo primus modus non differt à secundo.

Resp. Alio modo ista dici simul tempore, alia hæc : nam eorum, quæ sunt simul tempore unum potest esse causa alterius, ut *Sol lucis*. in alio non.

Obj. 3. Ad cuius esse sequitur aliud, id est causa sed ad esse relati sequitur aliud scil. Correlatum. Ergo Relatum est causa Correlati. Ergo hæc duo non sunt simul natura.

Resp. Dist. Min ad esse Relati sequitur *illative* Correlatum, Concedo : sequitur causaliter, quomodo effectus sequitur suam formam : Nego Minorem.

Dices: Pater est causa filii: quia genuit eum. At qui Pater est Relatum Filius correlatum. Ergo Relatum est causa Correlati.

Resp. Dist. Maj Pater materialiter & pro denominato, quatenus est substantia est causa ejus substantiæ, quæ denominatur filius, Concedo: *formaliter*, & pro significato, seu in ratione filiationis, est causa filii: Nego Maj.

Obj. 4. Illa non sunt simul quorum unum est prius alio. Sed una species est prior alia : quia species rerum habent se sicut numeri. Sed unus numerus præcedit alium. Ergo una Species præcedit alium Ergo non sunt simul.

Resp. Species comparantur duobus modis. 1. *inter se*, & sic una est altera prior ac perfectior, & una

scpe

Capite naturaliter præsupponit alterum & habitus potentiam, superficies lineam. 2. cum genere, quod dividunt: & sic una species non est altera prior, sed sunt corævæ sub genere, quod dividi non potest, nisi simul plures ponantur species.

Quæres, cui bono proponantur hi modi *Simul?*

Primus docet nos, ea, quæ diversa sunt, non ita pugnare quin tempore simul esse possint. Secundus valet præcipuè ad intelligendum quantum Re-
lectorum attributum. Tertius facit, ut divisio Gene-
tis in species melius intelligatur.

III, *An reliqua in hoc capite rectè tractentur?*

DE Motu hîc non agitur ex professo, & secun-
dum essentiam ejus: hoc enim Physices est
proprium: sed tantum, ut eâ quæ in Prædi-
camentis reponuntur, melius intelligantur.

Habere hîc latè sumitur prout extenditur ad id
omne, quod ad nos pertinent, & modo quovis no-
bis competere dicitur.

Modos *Habendi* Aristoteles octo fere numerat in
Post-Prædicamentis. 1. enim *habere* dicimur *Quali-
tatem inherentem*, cum ea informari dicimur, ut e-
jus ministerio opus aliquod possit produci. Sic po-
tentiam habemus aut habitum. 2. *Quantitatem*, & quæ
ad eam reducuntur: ut *magnitudinem sex pedum*.
3. *vestem*, vel aliud circa corpus: ut *pallam*, aut
pallium. 4. aliquid in parte corporis: ut *diadema in
capite*. 5. *partim in toto*: ut *caput, ventrem, femur*.
6. aliquid in continente: ut *aquam Spadanam in la-
genâ, triticum in horreo*. 7. *possessionem*, ut *prædium,
totam auri*. 8. tandem *vir* dicuntur *habere uxorem*.
Quem ultimum modum Aristoteles dicit esse impro-
priissimum: quia illud *habere* nihil est aliud, quam
licet cohabitare.

Posset

Possit fortassis addi jocosa hæc ratio, quia vir sepe putat, se habere uxorem suam, cum tamen aliam habeat: est autem alienus improprius habendi modus, si quis dicatur habere id, quod habet alius. Alibi tamen, ut lib. 5. *Metaph.* cap. 23. alios etiam habendi modos numerat Aristoteles.

Obj. Grammaticæ est considerare vocum significationes. Ergo male hic de modis habendi differitur: diversarum namque artium diversa sunt objecta.

Resp. Grammatica principaliter vocum considerationes: possunt tamen & aliæ artes id particulariter & minus principaliter, pro suo singulæ instituto.

f. Dices: Nullum æquivocum est Prædicamentum. Ergo neque erit Post-Prædicamentum. At *Habere* est æquivocum. Ergo &c.

Resp. Neg. Conseq. non enim est par ratio: quia Prædicamentum est genus inferiorum, sub ipso contentorum, & ideo debet esse univocum. At de ratione Post-Prædicamenti non est, esse genus specierum: imo quodlibet Post-Prædicamentum, secundum diversos modos, debet in diversis Prædicamenti locum habere: ergo non est univocum.

Obj. 2. *Habere* est Prædicamentum. Ergo non est Post-Prædicamentum.

Resp. τὸ *Habere* bifariam sumitur 1. specialiter pro tertio modo, & sic est Prædicamentum. 2. generaliter prout sese extendit ad omnes suos modos, & sic est Post-Prædicamentum.

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

De

DEFINITIONE.

THEOREMATA.

FUIT prima mentis operatio Confusa: sequitur
Distincta, quam Definitionem vocant.

2. Definitio est Definiti (vel, si mavis, Definiibilis) explicatio. Sive, est oratio naturam rei aut termini significationem exponens.

3. Estque Ονοματώδης (alii έννοηματικὴν & έρμηνευτικὴν nominant) vel Πραγματώδης.

4. Ονοματώδης sive nominis definitio (quam alii Nominalem, alii verbalem dicunt) est oratio significans, quid per nomen indicetur: Sive quæ vocis significationem declarat: ut, Solstitium est Solis statio. Vacuum est spaciū non repletum corpore, aptum tamen repleri.

5. Hæc est quasi vestibulum & Janua notionis rei.

6. Et est vel κατ' έτυμολογίαν, vel κατὰ λείξιν.

7. Definitio κατ' έτυμολογίαν est quæ vocis notatio, aut inditi nominis ratio redditur. Vel, quæ nominis origo ostenditur: ut, si dicas; Fides est id, quo fit, quod dicitur.

8. Definitio

8. Definitio *κατὰ λείξιν* est, cum notioribus vocabulis explicatur ignotius: sive in eadem fiat lingua seu diversa: ut, Sacrilegium est sacræ rei ablatio: Evangelium est bonus nuncius.

9. Definitio *πραγματώδους* Rei (alii Realem nominant) est oratio explicans, quid res sit: id est, naturam, essentialem & quidditatem rei: ut hæc ratio, animal rationale, est definitio hominis.

10. Estque Perfecta, vel Imperfecta

Perfecta (quæ & Essentialis & Quidditativa) explicat rei naturam perfectè: sive, per ea, quæ sunt ipsi essentialia, ac propriè dicitur Definitio.

12. Et hæc vel Physica est, vel Logica.

13. Physica explicat rem per partes essentielles Physicas: sive, per Materiam & Formam corporis naturale essentialiter constituentes: ut hæc oratio, constans corpore organico & anima rationali respectu hominis.

14. Logica, quæ rem per partes essentielles Logicas explicat: ut animal, rationale respectu hominis. Alii metaphysicam nominant.

15. Ejus partes sunt Genus proximum, & Differentia constitutiva, seu specifica.

16. Genus hic est pars Definitionis, quæ omni definito convenit, sed non soli: ut animal respectu hominis.

17. Differentia hic est pars Definitionis, quæ adjuncta Generi Definiti, facit, ut tota definitio omni & soli Definito competat, illudque ab omnibus aliis rebus, quæ sub ipso non continentur, distinguat: ut rationale respectu hominis.

18. Imperfecta, sive non-quidditativa Definitio est, quæ rei naturam aliquo modo adumbrat. Sive, quæ Definiti naturam perfectè quidem non explicat, sed tamen cum ea convertitur ut hæc oratio; qui filium habet, est Definitio Patris.

16. Estque Descriptiva, vel Causalis.

20. Descriptiva (vulgo Accidentaliter & Descriptio)

tio) est, quæ explicat rei naturam per accidentalia.

21. Hæc iterum duplex est : nam vel constat Genere & Proprio, vel Genere & plurium Accidentium communium congerie.

22. Descriptio ex Genere & Proprio fit, cum vel nulla sunt Differentiæ essentialis & constitutivæ, ut in summis Generibus, vel sunt quidem, sed nobis ignota : ut si hominem definias animal risibile, vel politicum, vel disciplinæ capax. Item equum bestiam hinnibilem.

23. Descriptio ex Genere & Accidentium communium congerie est, quæ, quia Proprium ignoratur genere constat & pluribus Accidentibus : ut, animal gressu bipes non allatum, sive implume natura, est descriptio hominis.

24. Hæc, quin fit per id, quod est alterius Predicamenti, nonnullis definitio per additamentum vocatur.

25. Et, quamvis qualibet hujus definitionis pars in alio reperiatur, omnes tamen simul sumptæ cum definito reciprocantur.

26. Definitio causalis est, quæ datur per Genus & causas externas, Efficientem scilicet & Finalem : ut si hominem definias animal factum à Deo ad beatitudinem obtinendam.

27. Sic de Definitione : Sequitur Definitum.

28. Definitum est id, cujus natura vel significatio Definitione explicatur. Sic homo est Definitum respectu istius orationis ; animal rationale.

29. Est quod Adæquatum, vel Inadæquatum.

30. Adæquatum cui omni & soli convenit Definitio ut in exemplo allato.

31. Inadæquatum, cui competit definitio, sed non soli, sed non omni : ut, Alexander, respectu hujus orationis ; animal rationale.

32. Ut definitio perfecta rite fiat, observanda sunt quadam Regulae, ex parte cum Definitionis tum Defini-

33. Et

33. *Et quidem ex parte definitionis hæ sunt præcipuæ.*

I. Definitio sit notior & clarior Definito. Ideo.

II. Ne concipiatur vocabulis æquivocis, metaphoris longe accerfitis, aut vocibus obscuris.

III. Sit positiva. Ideo.

IV. Ne fiat per Negationes.

V. SuffICIENTER explicet naturam definiti, sum à quolibet alio distinguat. Ideo

VI. Sit adæquata definito: id est, conveniat soli definito, & omni contento sub eo. Ergo

VII. Nec abundet, nec sit diminuta: id est, nec plus, nec minus contineat, quam in ipso sit Definito. Ideo

VIII. Definitio sit convertibilis & reciproca, ut nulli conveniat Definitio, cui non conveniat Definitum: nec retro: adeoque Definitio de Definito universaliter affirmetur in recto, & hoc vicissim de illa. Sic Omnis homo est animal rationale, & omne animal rationale est homo.

34. *Leges ex parte rei definiendæ sive definibilis, quam Definitum vocant hæ fere sunt.*

I. Definitum sit Ens per se unum.

II. Definitum sit compositum.

III. Sit Universale, & quidem Species.

IV. Definitum nullo modo ingrediatur Definitionem: id est, nec explicitè, nec implicitè, Ideo non rectè definiris hominem, animal humanum.

V. Definiti unius (eodem modo sumpti) ne sint plures Definitiones una.

QUÆSTIONES.

I. An Definitio possit definiri ?

Suppono, dari Definitionem: si enim non daretur Definiri, neq; daretur Demonstratio: nam in Demonstratione potissimum medium est Definitio: sed sine medio non potest esse Demonstratio. Si autem non datur Demonstratio, tollitur omnis omnium rerum scientia: quia omnis scientia vel per solam habetur Demonstrationem, vel per Demonstrationem & definitionem simul. Ergo si hæc duo è medio tollantur, tollitur, omnium rerum scientia, saltem perfecta, quæ sine Demonstratione haberi non potest.

Nota: Definitio sumitur 1. *formaliter*, sive in *actu signato*, quatenus dicit rationem formalem Definitionis. 2. *materialiter* & in *actu exercito* pro ipsa reali Definitione, cui convenit ratio formalis.

Resp. I. Definitio, ut dicit rationem formalem Definitionis, potest definiri. Quod enim habet essentiam, id definiri potest. At Definitio: ut dicit rationem formalem Definitionis, habet essentiam. Ergo potest definiri.

Obj. Definitio non potest definiri per seipsam. Ergo simpliciter non potest definiri: neque enim per aliud, quasi per definitionem, definietur.

Resp. Dist ant. Definitio non potest definiri per seipsam, quatenus est eadem secum *secundum rem* & *rationem*, transeat quatenus *secundum rationem* à seipsa est distincta, Nego Ant. Hinc si sumatur Definitio, ut hic, in prima significatione nego Consequentiam: cum enim Definitio *formaliter* sumptâ differat à definitione *materialiter* acceptâ, licet concedatur, Definitionem *materialiter* sumptam definiri posse per definitionem *formaliter* sumptam,

ptam non tamen sequitur, Definitionem per seip-
sam definire eodem scil. modo semper fun-
ptam.

Inst. Nihilonimus dabitur processus in infinitum
aut enim definitio secundum rationem formalem
Definitionis potest definiri, aut non: si potest, iam
ipsa ejus definitio iterum potest definiri per aliam
Definitionem, idque in infinitum. Si definiri non
potest, danda est ratio, cur una Definitio secun-
dum rationem formalem definiri possit, alia non
item.

Respondent aliqui Dist. Ant. Definitiones semper
in infinitum possunt definiri Definitione novâ
distinctâ à Definitione Definitionis formalis
primæ Neg. eâdem, Conced. Eadem enim ob-
jectum Definitionum *in actu signato*, vel formalis
sumptarum est Definitio, sicut Definitiones in-
finitorum brutorum in ratione *animalis* sunt
eâdem.

Resp. 2. neg. Definitionem, per quam definiri
Definitio in genere, iterum posse definiri: quod
est quid complexum: complexorum autem non
est Definitio.

Resp. II. Definitio *in actu exercito*: id est sum-
pta pro ipsa cui ratio formalis Definitionis convenit
& prout est idem cum Definito non potest defi-
niri. Definitio enim, *in actu exercito*, est totum
quoddam compositum ex genere & Differentia
ut partibus Ergo ut tale, non potest definiri, nisi
utraq; pars definiatur: quod unâ Definitione
fieri non potest. Deinde, quia sic manifestè sequen-
tur processus in infinitum.

Dices: Definitum & Definitio sunt & significat
idem. Ergo nulla est ratio, cur unum possit defini-
& non alterum.

Resp. I. Dist. Ant. Sunt idem *quoad entitatem*,
Concedo: sunt idem *in ratione termini & conceptus*,
Nego. Quod autem talis diversitas in ratione ter-
mini

mini & conceptus sufficiat, ut dici possit, Definitum definiri posse, non vero Definitionem, patet, quia Definitum *confusa* cognitione tantum apprehenditur, ideoque distinctis conceptibus definiri potest: Definitio vero concipitur *distinctè* per genus & differentiam, quo facto, non restat, quo modo clarius concipiatur & explicetur.

Resp. 2. Definitum & Definitio sunt idem *essentialiter*, Concedo: *secundum rationem accidentalem*, Nego: quia Definitio dicit principia Definiti, quæ naturaliter præcedunt Definitum, & sumitur sub modo plurium: Definitum vero sequitur illa principia, & se habet per modum unius compositi ex illis principiis.

Resp. 3. Licet eadem sit Definitionis & Definiti significatio, esse tamen distinctos terminos: alioquin enim nulla passio posset probari de subiecto per Definitionem subiecti: constaret enim Demonstratio duobus solum terminis: ut verò distincti termini habeantur, sufficiens fundamentum præbet *confusa* & *distincta* cognitio, quæ facit, ut, uno cognito, alter ignorari non possit.

II. An Definitio rei rectè fuerit definita ;
Oratio explicans quid res sit ?

OMnino: quia hæc Definitionis rei allata Definitio naturam ejus perfectè declarat, illique omni & soli convenit, ut manifestum evadet ex ejus explicatione. Itaque 1. *Tota oratio* ponitur loco Generis: est enim Definitio quid complexum, includens diversa principia Definiti, scil. Genus & Differentiam, quæ unâ voce simplici explicari non possunt: *explicare* namque est pluribus conceptus plura, in altero contenta, repræsentare. Hæc autem plura sunt, tum *convenientia* Definiti cum alio, quæ Genere indicatur, tum *Distinctia* ab illo, quam notat Differentia. 2. Additur ; *explicans quid res sit*,
id

id est, rei naturam & essentiam : sive singulas & las partes essentielles, ex quibus tota definiti (u loquuntur) constat quidditas, declarans.

Ob. 1. Terminus non est oratio. Definitio est terminus ut habet Arist. 1. Top. cap. 4. ubi non semel \varnothing nominatur. Ergo definitio non est oratio.

Resp. Definitio Aristoteli dicitur *terminus*, quia rem definitam undequaque comprehendens vel terminat nihil non explicatum relinquens: ut enim terminus

Et populos, urbesque & regna ingentia finit:

Sic perfecta Definitio rei cujusque naturam & essentiam, quam late pateat, certis finibus circumscribendo declarat, ita ut nihil extra Definitionem sit, quod ad rei naturam pertineat, nec quicquam in ea, quod ad naturam non spectet. Est ergo Definitio cognitionis nostrae ultimus terminus, cum nihil rei fugiat definientem.

Resp. 2. Definitionem esse terminum, non simplicem & incomplexum, sed conjunctum & complexum.

Resp. 3. Si Definitio sumatur pro *secunda intentione*, est terminus incomplexus: at si sumatur pro *rebus subiectis* & substratis illi *secunda intentioni* non est terminus simplex, sed oratio. Hic autem non primo, sed secundo modo sumitur.

Obj. 2. Una vox non est oratio. At definitio aliquando est una vox. Ergo definitio non est oratio. Min. prob. quia *Avouia* est una vox. At *Avouia* Joanni Apostolo est definitio peccati. Ergo definitio aliquando est una vox.

Resp. Per distinctionem: una vox nec est oratio, nec definitio, si ista vox non includat conceptum convenientiae & differentiae, concedo: at si includat istos conceptus, adeoque vim habeat duarum ac plurium vocum, Nego. Jam vero *Avouia* significat discrepantium a norma legis.

Quæres I. An oratio tot vocibus constans, quot exprimitur definitum, possit esse rei definitio?

Resp. Si definitum exprimatur voce *complexâ* quæ vicem gerat *incomplexâ*, definitio poterit duabus vocibus absolvi dummodo illæ notent Genus & Differentiam. Logicus enim sensu magis vocum, quam ipsis utitur vocibus, & definitiones metitur pondere potius verborum, quam numero.

Quæres II. An debeat Definitio necessario constare partibus?

Debet sane: tum quia constat Genere & Differentia: tum quia nulla est essentia creata completa, quæ non habeat minimum *potentiam* & *actum*, è quibus Genus & Differentia desumuntur: tum quia Definitio explicat *distinctè* id, quod definitum dicit *confusè*: neque enim alia inter hæc duo est distinctio: tum quia, quod proprie definitur est Species: hæc autem duabus absolvitur partibus. Ergo Definitio constat partibus.

Obj. Quidditates omnium rerum consistunt in indivisibili. In Definitione autem debet poni quidditas, & nihil aliud. Ergo Definitionis nullæ sunt partes: alioqui darentur partes rei in indivisibilis, quod, cum contradictionem implicet, dici non potest.

Resp. Quidditates consistere in indivisibili, non quod nullas habeant partes, sed quod non possint variari, ita ut si quid essentiale illis addas aut adimas earum essentia omnino mutetur. Quod pater evidenter ex eo, quod dicit philosophus, quidditates esse sicut numeros qui consistunt in indivisibili, non quod nullas habeant partes, sed quod non possit illis addi vel auferri unitas ulla, quin species numeri varietur. Idem hoc dicitur de differentiis respectu Quidditatis, & de prædicatis illius essentialibus?

Quæres III. An Definitio debeat constare omnibus

nibus differentiis superioribus & inferioribus?

Nequaquam : cum enim Definitio constet Genere proximo, sive infimo rei definiendæ & Differentiâ ultimâ, comprehendente vel includente omnes differentias superiores, si illæ omnes numerarentur inanis esset illarum repetitio.

Dices 1. In genere infimo tantum implicite continentur superiora. Ergo, eo posito cum ultimâ differentiâ essentia perfecte non explicatur.

Resp. Dist. Consequens : si genus infimum non definitum, vel perfecte & definitivè cognitum ponatur in Definitione, non cognoscitur aut perfecte explicatur essentia Concedo : si ponatur, aut per definitionem cognitum, non cognoscitur essentia perfecte, Nego Consequentiam.

Dices 2. Differentiæ genericæ & superiores omnes simul junctæ soli conveniunt Definito, sicut multa Accidentia simul sumpta. Ergo Differentiæ omnes videntur ad definitionem perfectam necessariæ.

Resp. Vel illæ differentiæ habent sibi conjunctam specificam, vel non. Si habent sunt superfluum quia definitio debet esse brevis, tum quia continentur in specifica: Si vero non habent specificam Differentiam sibi conjunctam, tum vel non conveniunt soli Definito : vel, si forte conveniunt, non tamen explicabunt ultimam essentiam constitutivam illius, quia nullo modo ipsam continent in se. Definitionis autem est, naturam, quidditatem essentiam rei explicare.

III. An Definitio spectet ad primam intellectus operationem ?

NOta : Definitio duobus modis sumitur 1. per distincta apprehensione essentia, composita ex subordinatis conceptibus partium essentiarum alium sive pro oratione imperfecta, ut si dicas ; anima

*mal rationale; quo sensu Aristoteles cap. 5. de In-
terp. dixit hominis Definitio, nisi EST, aut ERAT,
aut ERIT, aut ejusmodi quippiam addatur, nondum
est oratio enunciativa: quia unum est, & non multa,
animal gressile bipes. Et hoc sensu dixit iterum Philo-
sophus lib. 2. poster. c. 3. in Definitione alterum alte-
ri non attribuitur: ut puta nequē animal dicitur de bi-
pede nequē hoc de animali. 2. sumitur pro plenā &
perfecta oratione, sive Enunciatione, quæ ex De-
finito, tanquam subjecto, & ex Definitione, tan-
quam prædicato, componitur: ut cum dico; homo est
animal rationale.*

Resp. I. ad Quæst. Definitio per se est actus primæ operationis intellectus: quia I. cognitio explicans naturam seu prædicata essentialia per se est actus primæ operationis, seu simplicis apprehensionis, nihil affirmantis aut negantis. Sed definitio est cognitio explicans naturam rei, sive clarè & explicitè cognoscens prædicata rei essentialia. Ergo Definitio per se est actus simplicis apprehensionis.

2. Definitio non includit affirmationem, negationem actualem prædicationem, aut discursum. Ergo non spectat ad secundam, aut tertiam mentis operationem. Ergo ad primam.

Dices I. Definitio non potest cognosci, nisi comparando Definitionem cum Definito & judicando, *animal rationale* v. g. tantum convenire homini. Ergo necessario intervenit judicium. Ergo spectat ad secundam mentis operationem.

Resp. Neg. Ant. Libet enim cognoscens defini-
tionem vel Definitum necessario compareret Defini-
tionem cum Definito, saltem *implicite*, proprie ta-
men non judicat, cum nihil affirmet, aut neget, sed
Definitionem tantum apprehendat & concipiat cum
respectu ad definitum. Unde talis respectus vel
connotatio est comparatio *apprehensiva*, non *enun-*
ciativa.

Dices 2. Modus sciendi non potest esse prima
U 2 mentis

mentis operatio. Definitio est modus sciendi. Definitio ergo non est prima mentis operatio. Maj. prob. quia modus sciendi vel dissertatio est oratio manifestans ignotum ex noto. Sed hæc nequit esse prima tantum operatio. Ergo &c. Min. prob. quia talis manifestatio ignoti ex noto nihil est aliud, quam cognitio ignoti ob cognitionem noti. Sed talis cognitio non est prima mentis operatio : cum vere discursus. Ergo &c.

Resp. Dist. Maj. Modus sciendi qui parit cognitionem *realiter* à se distinctam, non potest esse prima mentis operatio, concedo : qui parit cognitionem *objective* distinctam non potest esse prima operatio, Nego Majorem.

Resp. II. ad Quæst. Definitio *per accidens* actus secundæ operationis intellectus : quia sapientiam Definitionem de Definito prædicamus. Ergo Definitio per accidens est actus secundæ operationis.

IV. An Definitio sit nobilior Demonstratione ?

EST : nam 1. Ille actus cognoscivus est nobilior qui habet objectum nobilius. Sed definitio nobilior habet objectum : quam demonstratio. Definitionis enim objectum est, essentia : Demonstrationis vero proprietas. Ergo Definitio est nobilior Demonstratione. 2. Ille actus est nobilior, quo cognoscimus quid res sit, quam ille quo cognoscimus qualis illa sit. Sed per Definitionem cognoscimus quid res sit : per Demonstrationem vero, qualis sit. Ergo &c. 3. Per Definitionem perfectius attingitur objectum, quam per Demonstrationem. Ergo Definitio est perfectior : Ant. prob. Modus simpliciter cognoscendi, si sit perfectus, est perfectior modo cognoscendi relativo. Sed prior modus cognoscendi est in Definitione, posterior in Demonstratione. Ergo

Ergo &c. 4. Certitudo Definitionis major est certitudine demonstrationis. Ergo definitio est nobilior. Ant prob. quia certitudo Demonstrationis pendet ex definitione: cum hac sit medium demonstrationis. Ergo certitudo definitionis est major: propter quod enim unumquodque tale est, & illud magis est tale.

Dices I. Esse adhuc paritatem utriusque certitudinis & perfectionis: sicut enim demonstratio pendet à definitione: sic vicissim definitio à demonstratione, per quam à posteriori demonstratur de definito.

Resp. Neg. Ant. Demonstratio enim *per se* pendet à definitione: cum vera & perfectissima demonstratio haberi non possit, sine definitione subjecti: definitio vero *per accidens* pendet à demonstratione: non enim propter demonstrationem sed *per se* explicat essentiam perfectè apprehenso Genere & Differentia.

Dices II. Demonstratio in se continet definitionem. Ergo est ea perfectior. Resp. 1. Dist. Consequens: demonstratio *extensive* sumpta prout includit definitionem est ea perfectior, Concedo: est perfectior ut *præcise* sumitur, & *formaliter* à definitione distinguitur, seu ut est illativa passionis ex definitione subjecti, Nego consequentiam. Et hoc est, quod alii dicunt: non esse perfectiorem *intensive*.

Resp. 2. Dist. Ant. Demonstratio continet in se definitionem *formaliter*, ut definitio est, Nego: ut est causa passionis, Concedo Antecedens.

Dices III. Prima mentis operatio est imperfectior tertia: Ergo definitio, quæ ad primam spectat mentis operationem, imperfectior est demonstratione, quæ pertinet ad tertiam.

Resp. Dist. Ant. Prima operatio *confusa* & *imperfecta* est imperfectior tertia *perfecta*, Concedo: prima *perfecta* & *distincta* est imperfectior in suo

suo genere tertia , Nego Antecedens.

Dices IV. Definitio ordinatur ad Demonstrationem. Ergo est illa imperfectior.

Resp. 1. Negando Consequentiam.

Resp. 2. Neg. Ant. *per se* enim definitio non ordinatur ad demonstrationem cum sit ex se in suo genere perfectam & independens à demonstratione. ordinatur enim ad essentiam perfectè explicandam ad quod impertinens est, quod etiam demonstratio ni inservire possit.

Dices V. Scientia est cognitio perfectissima. Ergo actus, ex quo illa provenit est perfectior. Atqui talis actus est demonstratio. Ergo demonstratio est perfectior.

Resp. Dist. Ant. Scientia, id est, cognitio discursiva est omnium perfectissima, Nego : Scientia, id est, cognitio quidditativa perfecta est cognitio omnium perfectissima concedo. Ergo, ex quo actu haec posterior provenit, is est perfectior illo, ex quo prior oritur, Concedo consequentiam. Et sic facile respondetur ad id quod sequitur.

V. *Quæ non possint perfectè definiri ?*

Resp. I. Ut quid verè & propriè definiri possit, requiritur ut habeat unam & veram essentiam, & non sit simpliciter simplex: id est, debet esse unum Ens, quod in se *virtualiter* contineat plures perfectiones, quarum respectu possunt fundare conceptus Generis & Differentiæ, ut patebit ex sequentibus.

Resp. II. Negationes *vere* & *propriè* definiri non possunt sed tantum *impropriè*, & quatenus per modum entium positivorum apprehenduntur. Prob. 1. quia definitio explicat quidditatem rei. Ergo requiritur, ut habeat quidditatem. At negatio non habet aut dicit quidditatem, sed potius dicit non quidditatem & non essentiam. Ergo &c. 2. Verò definitio

definitio debet constare vero genere & verâ differentia, ut partibus. Sed negatio non potest habere partes. Ergo &c.

Dixi; verè, propriè, impropriè, quia cum negatio concipi soleat, per modum Entis, fit, ut in ea concipi possit conceptus aliquis communis omnibus negationibus, & alius differentialis proprius alicui certæ negationi, unde consequenter ut Genus & Differentia possint distingui. Id quod est conforme Aristoteli, docenti lib. 7. Met. de non-Ente dici posse, quod sit, non quidem simpliciter, sed cum hac limitatione, quod sit non-Ens. Eandem ob causam nec Entia rationis propriè possunt definiri: quia non habent veram essentiam.

Dices 1. Hæc Enunciatio; *homo est lapis*, est falsa, & tamen est verè Enunciatio, non minus, quàm hæc; *homo est animal*. Ergo similiter potest esse vera definitio, quæ Entis ficti essentiam explicat, non minus, quàm quæ veri.

Resp. Neg. Conseq. quia de essentiâ Enunciationis est affirmatio vel negatio cui accidit esse veram vel falsam. Definitio autem, cum *in actu exercito* sit idem cum re definita, vera esse non potest, si res & definitum non sit verum.

Dices 2. Ratio formalis definitionis *formaliter sumptæ* est essentiam explicare. Ergo si hæc essentia sit vera, si ficta, modo per aliquam orationem perfectè explicetur, erit vera definitio.

Resp. Dist. Ant. Ratio formalis definitionis *formaliter sumptæ*, est essentiam veram explicare, Concedo: fictam, Nego. Licet ergo talis definitio Entis ficti aliquo modo explicet essentiam talem qualem, quia tamen talis essentia non est vera, sequitur, rationem formalem definitionis, *formaliter sumptæ*, tantum analogicè convenire tali talium Entium definitioni.

Resp. III. Species analogæ definiri perfectè non possunt. Id enim definiri non potest, quod non habet verum.

verum genus & veram differentiam. At ita se habent species analogæ. Ergo &c. Unde cum summa genera explicantur per *Ens* & ejus differentias, tales conditiones sunt descriptiones potius, quam definitiones.

Resp. IV. Deus proprie definiri non potest: nam
1. Genus est quid indeterminatum, *potentiale* & dependens. Ergo repugnat, essentiam divinam concipere sub ratione Generis. 2. Quod definitur, est species. At Deus species non est.

Resp. V. Individua definiri non possunt, idque non tantum *per accidens*, eo quod singularitas & differentia individualis nos fugiat sed etiam *ex se*. Probatur 1. quia Arist. lib. 7. Met. docet, solam speciem definiri *primo* & *per se*. Individua vero per speciem. 2. Individua non habent essentiam vel gradum ullum essentia à specie distinctum. Ergo non possunt habere essentialiter deversam definitionem. Ant. probatur quia alioquin individua non tantum *numero*, sed *essentialiter* & *specie* differrent: quod enim definitur, debet definiri per aliquid commune & proprium. Sed in singulari quia tale est, nihil est commune. Ergo &c.

Obj. 1. Individuum passim definitur id, quod de uno prædicatur. Ergo definiri potest.

Resp. Dist. Consequens: Ergo potest individuum *formaliter* sumptum definiri, Concedo: *materialiter*. Nego consequentiam. Hic eodem modo philosophandum est, quo supra Quæst. 1. quâ quæritur, *an definitio definiri possit*.

Ob. 2. Arist. lib. 2. post. c. 15. ait facilius multo est definire singularia, quam universale. Videntur ergo singularia posse definiri.

Resp. Philosophus hic per *singulare* intelligit minus *Universale*, id est, speciem specialissimam, quam utpote magis determinata, facilius definitur, quam Genus universalius & magis indeterminatum. Et sane ipse Aristoteles docet, cum cap. præced. cum 7. Met. singularia proprie non definiri. Addunt alii

ne quidem si æterna sint. Et ratio reddi potest, quia, quæ singularia sunt, carent partibus essentialibus per quas explicentur.

Dices: singularia habent suas differentias individuantes. Ergo non minus definiri possunt, quam species.

Resp. Neg. Conseq. Carent enim Genere. Deinde id quo constituuntur res singulares in esse, est potius singularis modus substantialis, quam propria differentia: non enim species propriè per differentias individuantes contrahitur, sed tantum multiplicatur. Singularia ergo proximè non definiuntur; hoc tamen non impedit, quo minus definiantur *remote* definitione scilicet speciei, cum qua eandem in obtrinent naturam.

Resp. VI. Ens per accidens definiri non potest. Hoc enim non est ens, sed Entia adeoque una definitione definiri non potest. *Ens autem per accidens* voco 1. aggregatum ex pluribus entibus actualibus & in suo genere completis, ut sunt *cumulus lapidum*, *acervus granorum* &c. 2. compositum ex substantiâ & Accidente, ut est *homo albus*, *magnus asinus* &c. 3. compositum ex pluribus accidentibus ut *album dulce*.

Dices: Accidens est Ens per accidens. Sed accidens potest definiri. Ergo Ens per accidens potest definiri Maj: prob. Accidens est ens per aliud, puta per subjectum: est enim subjecti accidens. Ergo. Accidens est ens per accidens.

Resp. 1. Dist. Maj. Accidens est ens per accidens prout *to per accidens* idem est quod *per aliud*, sive *per respectum ad aliud*, Concedo: est Ens per accidens, id est, aggregatum ex pluribus Entibus actualibus, Nego. Illatio vero intelligitur non de priori sensu, sed de posteriori.

Resp. 2. Dist. Min. Accidens potest definiri *per se*, sine subjecto addito in aliquo, Nego: cum additione subjecti vel substantiæ, Concedo Minorem.

Quæres, An ergo absolutè Accidens definiri non possit sine additamento, quod ejus naturæ sit adventitium?

Resp. per distinctionem : Accidens enim in concreto non potest definiri sine subjecto : at in abstracto potest. *Albedo* namque sive *album formaliter* sumptum est color disgregans visum : *album veromaterialiter* sumptum est aliquid habens albedinem, vel habens colorem disgregativum visus. Ubi vides, *album formaliter*, sive *albedinem* definiri sine additamento vel ulla adjectione : *album* vero *materialiter* per additionem subjecti definiri : quia *materialiter* sumptum habet rationem Entis existentis, quam existentiam quia à se non habet sed à subjecto, non potest, ut tale, sine hujus additione definiri. Ideo responsio secunda, ad objectionem hanc questionem antecedentem, intelligenda est de Accidens in concreto.

Dices : Accidens in intrinsecâ suâ ratione includit respectum ad subjectum. Ergo nunquam potest definiri sine subjecto.

Resp. Dist. Ant. Accidens *relative* sumptum includit respectum ad subjectum, sive in obliquo includit subjectum, Concedo : Accidens *absolutè & secundum se* sumptum Nego Antecedens. Et patet facile, quia fundamentum relationis absolutè sumptum definitur sine ordine ad terminum, *relative* vero & *extrinsece* definitur per illum.

Dices : Accidens, etiam *absolute* sumptum dependet *essentialiter*. Ergo, quia tale debet definiri per id, à quo dependet.

Resp. Dist. Assumptum : Accidens *absolute* sumptum dependet *essentialiter*, id est, aut id, à quo dependet, est ipsi *intrinsecè* essentialis aut saltem ordo talis dependentia est ipsi essentialis, & per illum constituitur, Nego : id est, essentia Accidentis est talis, ut ab ea instar proprietatis fluat talis dependentia, vel sit apta nata dependere, Concedo assumptum

Vetum

Verum ad aliquid explicandum & definiendū, quod tali modo dependet, sufficit definire *secundum se* acceptum, non *relative*, licet talis relatio & ordo *implicitè* includatur, simili ferè ratione, qua homo non definitur esse quid habens essentiam talem, cui conveniat risibilitas, licet nihilominus talis ei convenientia debeat.

Resp. VII. Nullum complexum potest definiri: quia propriè non est unum. Quod tamen intellige de complexo *complexè*: sumpto non autem de eodem *incomplexè* & pro termino simplici sumpto. Sic enim complexum definiri, docet nos propositio, Syllogismus &c.

VI. An Definitio sit indemonstrabilis?

Nota I. Sicut cujuscunque rei una est essentia, licet à pluribus causis dependeat, sic & unam esse perfectam definitionem, quæ essentiam explicet. Quia vero una essentia variis conceptibus explicari potest, ideo diversæ dari possunt definitiones, non quod singulæ diversam essentiā explicant sed quod eandem diversis exponant conceptibus. Sic Physicus definit per materiam & formam: Logicus vero & metaphysicus per genus & differentiam.

Nota II. Definitionum quædam constant tantum uno genere causæ, vel materialis, ut *homo est animal constans corpore erecto*, vel formalis, ut *homo est animal rationale*, vel finalis, ut *homo est animal conditum ad æternam felicitatem*: quædam vero constant duplici genere Causarum, ut *homo est animal rationale corpore in cælum erecto*.

Resp. I. Nullius rei quidditas & essentia demonstrari potest de eâ re, cujus est essentia: seu, nullius rei integra & perfecta Definitio demonstrari potest de definito: cum enim id fieret, committeretur petitio principii. Deinde nulla propositio immediata demonstrari potest à priori. Sed propositio, in quâ

Definitio essentialis affirmatur de definito vel subiecto
est immediata. Ergo &c.

Dices 1. Aliquando una Definitio est nobis notior, quam altera. Ergo per notiores nobis potest demonstrari ignotior: atque ita non committeretur petitio principii.

Resp. Neg. Conseq. Nam medium vere demonstrationis non debet esse nobis tantum, sed etiam natura notum.

Dices 2. Causæ sunt sibi invicem causæ. Ergo una per alteram demonstrari, potest à priori.

Resp. Distr. Consequens: per unam causam à priori aliquid potest demonstrari alteri causæ convenire, ut materiæ hominis convenire tales conditiones propter animam seu formam. Concedo: potest demonstrari causam ei, cujus est essentialiter causa convenire, Nego Consequentiam.

Resp. II. Una Definitio imperfecta substantiæ perfectæ materialiter potest de definito ostendi per aliam definitionem: ut; *Omne animal rationale aptum ad eternam beatitudinem*. At *Omnis homo est animal rationale*. Ergo *omnis homo est aptus ad eternam beatitudinem*.

Resp. III. In iis rebus, quæ ordinantur ad aliud, tanquam ad finem, à quo accipiunt determinationem suarum partium essentialium, ut sunt res artificiosæ, definitio, assignata per unum genus causæ, potest per aliam aliquo modo demonstrari: non tamen ideo propriè integra definitio demonstratur: quia Definitio, assignata per causam materialelem aut formalem potest demonstrari per finalem. Sic demonstrari potest, domum debere constare tali materia & forma tali, propter talem finem: quia tamen Definitio, ex causâ materiali aut formali, non est integra definitio, cum non contineat causam finalem à quâ res, sicut in esse, ita & in cognosci dependet, non dicitur propriè Definitio de Definito demonstrari.

VII. Quæstionula quedam circa leges
Definitionis

I. **C**ur Definitio debeat esse notior & clarior
Definito?

Quia Definitionis est, intellectui *distin-*
*g*re subijcere, quod Definitum *confuse* proponit;
continet enim illa *explicitè*, quod hoc continet *im-*
*pl*icite: est namque oratio explicans, quid res sit:
quia est medium cognitionis per causas internas,
& traditur per principia essentialia ipsi Definito,
ut hoc nobis innotescat. Ideo quippe dicitur no-
tior, quia clarius dicit id, quod minus clarè dicit
definitum. Quod tamen intellige de Definitione
tota, non de singulis ejus partibus seorsum sumptis:
neque enim Correlatum, positum in Definitione,
notius est Definito Relato.

Atque hinc intelligis, quomodo Definitum &
Definitio sint idem; nim. vel quia idem significant,
vel quia Definitio continet secundum modum ex-
plicandi id, quod Definitum continet secundum
modum *essendi*. Unde & eadem sunt utriusque prin-
cipia. Item Definitum & Definitio sunt idem sub-
jecto, at non λόγῳ seu *ratione, modo cognitionis*,
& respectu *notioris ac ignotioris*: alius enim est
concipiendæ definitionis modus, alius definiti.

II. Cur Definitio debeat esse positiva?

Tunc quia Definitio respondere debet Definito,
quod est aliquid positivum: tum quia traditur per
principia constituentia: tum quia, si ex eâ & De-
finito fiat Enunciatio, affirmat de Definito ipsius
essentiam: tum quia Definitionis est dicere, quid
res sit, non quid non sit. Hoc autem fieri non
potest, nisi per aliquid positivum: tum quia De-
finitio & Definitum sunt idem. Sed idem de seipso
negari non potest.

Dices: Bestia definitur animal irrationale. Ergo
per

per negationem aliquid definiri potest. Est enim hæc proprie dicta Definitio.

Resp. 1. Necessitas frangit legem. Ideo penitus vocabulorum positivorum cogit nos uti, vel abominari negativis aut privativis.

Resp. 2. Vocabulum illud, quod hîc loco Differentiæ ponitur, sumi *positive*, pro differentia beatitudinis nobis ignotâ, quæ eam cum animali in esse constituit.

Quod autem nonnulli dicunt, in imperfectissimis & perfectissimis tolerari posse Definitiones negativas, id verum non est, nisi de Descriptionibus: tales enim res, cum in Prædicamento *per se & directe* locum non habeant, nullo constant Genere, nedum ulla Differentia.

III. Cur Definitio debeat esse adæquata Definito, & reciproca?

Quia, si talis non sit, dicitur aut plus Definito, aut minus. Si illud, rei essentia *confuse* tantum proponitur: sin hoc, non *plene* aut *perfecte* declaratur.

IV. An Definitiones, quæ Generi & Differentiæ specificæ addunt Proprietatem aliquam, vel causas externas, sint essentielles & perfectæ?

Putant aliqui, id necessarium esse, cum genus & differentia sint causæ essentiam constituentes. Nos mixtas dicere malumus, id est, partim essentielles & perfectas, quatenus integram declarant essentiam: partim accidentales & imperfectas, quatenus essentiæ externum quid addunt.

V. Cur definitum debeat esse Universale, & quidem Species?

Quia definitio est principium & fundamentum scientiæ: Scientia autem occupatur tantum in Universalibus, utpote ortui & interitui minimè obnoxiiis. Debet autem esse Species, quia quod perfecte definitur, requirit Genus & Differentiam. Unde fit, ut summa genera, quia genere, & consequenter,

ter, differentia carent, definiri non possunt.

V.I. Cur definitum nullo modo ingredi possit Definitionem?

Quia, si hoc esset, idem respectu ejusdem esset notius & ignotius, distinctum & confusum, explicatum & implicitum, explicans & explicatum. Definitionis enim est explicare naturam & quidditatem Definiti, & dicere *explicite*, quod hoc dicit *implicite*. Ergo fieri non potest, ut Definitum sit pars Definitionis: nam 1. nomen rei definiendæ non est pars explicationis ejusdem rei. 2. Relative oppositum non est pars sui oppositi correlati. 3. Definitum neque est materia, neque forma vel sui ipsius, vel Definitionis. 4. ac tandem committeretur tautologia & nugatio.

Dices 1. cùm Triangulum definitur, *Figura habens tres angulos*, Definitum ingreditur Definitionem. Ergo fieri potest, ut Definitum ponatur in sui ipsius Definitione.

Resp. Hæc Definitio non est *πραγματώδης* five *realis*, de qua loquimur: sed *ὀνοματώδης* five *verbalis* aut *nominis*, de qua hic non quæritur.

Dices 2. Cùm *Mixto* Aristoteli definitur *miscibulum alteratorum unio*, definitum ponitur in sua definitione. Hanc tamen definitionem approbant omnes Interpretes. Nihil ergo vetat, idem in sui poni definitione.

Resp. Hanc quoque *nominis* potius, quàm *rei*, videri Definitionem. Eam tamen in *Physica*, ubi proprius ei locus, Deo dante, accuratius examinabimus.

* V.II. Cur unius rei una duntaxat esse possit definitio?

Quia una tantum unius est rei natura, quidditas & essentia: itemque unum tantum unius definiti est genus proximum, unaque differentia ultima specifica & immediata, quæ rem perficiunt unam, adeoque non, nisi unam, possunt constituere Definitionem.

nem. Intellige autem, unius rei, secundum unum modum, secundum unam rationem & formalitatem, non posse nisi unam esse Definitionem. Hoc tamen non impedit, quò minus secundum diversas rationes, unius rei plures sint Definitiones: quamvis enim una tantum sit hominis v. g. definitio Logica, vel Metaphysica, potest tamen alia assignari quoque Physica.

LOGICÆ LIBER SECUNDUS.

De

SYNTHETICA.

CAPUT PRIMUM.

Quid Synthetica, quid & quotuplex cum Oratio, tum Enunciatio, & quæ hujus partes?

THEOREMATA.

Oëtica, quam & Apprehensivam vocari diximus, sic fuit. Sequitur Synthetica, quam Enunciativam nominare liceat.

2. Synthetica est secunda pars Logica, quæ docet terminum componere cum termino, determinatum sensum efficere, & mentis aperire conceptus. Sive, quæ agit de secunda mentis operatione.

3. Secunda mentis operatio fit ex prima minimis posita: Sive, fit ex duobus terminis per affirmationem aut negationem inter se unitis. Et Oratio nominari potest.

4. Oratio

4. Oratio (quibusdam oris ratio) est vox significans ex instituto, cujus aliqua pars significat aliquid separatim, ut dictio, non ut affirmatio, aut negatio.

5. Estque Imperfecta, vel Perfecta.

6. Imperfecta, quæ perfectum sensum non exprimit: id est, quæ nec affectum significat, nec iudicium. Vel, quæ suspensam tenet audientis mentem: ut, Si Deus est animus: hac enim oratione audita, audientis animus non acquiescit, sed aliquid adhuc exspectat.

7. Illam omnem orationem cense imperfectam, 1. in qua nullum ponitur verbum verbaliter sumptum: ut; Deus creator cœli & terræ, fortis, zelotes, vindicans peccata patrum. 2. in qua ponitur Relativum qui, quæ, quod cum unico Verbo: ut; Deus, qui creavit nos. 3. in qua reperiuntur composita ex quis addita uni Verbo: ut; Quisquis voluptatibus servit: quicumque Philosophiæ studet.

8. Perfecta oratio est, quæ sensum exprimit perfectum, ita ut animum audientis suspensum non teneat. Sive, quæ affectum significat, aut iudicium.

9. Estque Rhetorica, vel Philosophica.

10. Rhetorica, vulgo non Enunciativa, quæ tantum affectum, aut simile quid significat, non autem animi iudicium: Sive, quæ licet perfectum sensum generet in animo audientis; non tamen affirmat quicquam, aut negat, adeoque nec verum dicit, nec falsum.

11. Et hæc multiplex est: præcipuæ species hæ sunt;

I. Vocativa: ut, ô vos omnes, qui transitis, adeste.

II. Imperativa, eaque vel Præceptiva: ut; Vo isthæc intrò auferte, abite: vel Prohibitiva: ut; O formose puer, nimium ne crede colori.

III. Deprecativa: ut; Parcite, Dardanidæ, de rot, precor, hostibus uni.

IV. Ex-

I V. Exhortatoria & Consolatoria simul : ut ;
Durate , & vosmet rebus servate secundis.

V. Optativa : ut ; Arque utinam Rex ipse Non
compulsus eodem Afforet Æneas !

VI. Interrogativa : ut ; Sed , vos qui tandem,
quibus aut venistis ab oris ?

12. Oratio perfecta Philosophica , sive Logica vel
est Obscurior , ut Enunciativa , vel Distinctior , ut
Divisiva.

13. Enunciativa, vulgo Enunciatio sive Proposi-
tio , est oratio perfecta , indicativa , congrua , verum
aut falsum sine ambiguitate significans : ut ; virtus
præstat divitiis : voluptas est summum bonum :
quarum illa vera est , hæc falsa.

14. Hæc judicii mentalis , de quo Philosophus libro
septimo interpretatur agit , est interpretes.

15. Ejus consideranda nobis veniunt cum Divisio-
nes , tum Affectiones.

16. Divisiones Enunciationis desumemus partim
à tribus primis Prædicamentis , partim à Man-
ria.

17. Itaque secundum Substantiam , essentiali
& naturam suam dividitur Enunciatio in Categori-
cam sive Simplicem , & in Hypotheticam seu
Compositam , quam & Conjunctam vocat Aristo-
teles.

18. Enunciatio simplex est oratio enuncians ali-
quid de aliquo. Vel , est vox significans inesse a-
liquid , aut non inesse , pro temporum differentia.
Sive , quæ componitur ex uno subiecto & uno præ-
dicato copula verbali inter se unitis. Unde Ramus
est ea , quæ verbi vinculo continetur. Describi-
tur quoque , in qua unum prædicatum de uno subiecto
dicitur.

19. Unum hic appello , quod aut simplex est in se,
ut homo est animal , aut unum conjunctione , seu
essentiali , ut homo est animal rationale , sive acci-
dentali , ut homo est animal risibile.

20. Enunciationis simplicis partes sunt vel signantes, vel signatæ.

21. Partes signantes sunt signa Logica rerum signatarum in intellectu.

22. Suntque hæ partes vel Categorematicæ, vel Syncategorematicæ,

23. Categorematicæ, quæ per se aliquid significant in Enunciatione : ut ; Nomen & Verbum.

24. Nomen est vox significans ex instituto, sine tempore, finita & recta, cujus nulla pars significat separatim : quæque adjuncto Verbo *E S T* significat verum aut falsum ut : homo, arbor.

25. Estque Finitum, aut Infinitum.

26. Nomen finitum est, quod rem certam, definitam & determinatam significat : ut ; Deus Angelus.

27. Nomen infinitum est, quod non significat rem certam ac definitam, ut ; non-homo, non-equus.

28. Verbum est vox significans ex instituto, cum tempore, finita & recta, cujus nulla pars significat separatim, & semper est nota eorum, quæ de altero dicantur : ut Amo non tantum amorem aut actum significat amandi, sed & tempus præsens, quo quis indulget amori.

29. Estque Substantivum, vel Adjectivum.

30. Substantivum, quod esse significat, aut existere ; ut Sum, es, est, & si quod aliud est æquivalens.

31. Adjectivum est quodlibet aliud Verbum, significans scilicet principaliter agere aut pati, quæ adjiunguntur & accidunt rebus, jam existentibus & essentiam habentibus : ut ; amo, bibo, osculor, doceor.

32. Syncategorematicæ Enunciationis partes sunt, quæ nihil, nisi Categorematicis junctæ, significant, ut Signa, cum universalia ; Omnis, Nullus &c. tum particularia ; aliquis, quidam &c.

33. Partes

33. *Partes signatæ sunt, quæ per signantes objectivè offeruntur intellectui.*

34. *Et sunt vel Materiales, vel Formales.*

35. *Materiales, vulgo Extrema & Termini, in quos Enunciatio resolvitur, sunt Subjectum & Prædicatum.*

36. *Subiectum, nonnullis Suppositum, Ramistis Antecedens, est id, de quo aliquid affirmatur, aut negatur. Sive, quod in Enunciatione præcedere debet: id est, est Nominativus ordine Grammatico antecedens Verbum: ut homo in hac Enunciatione; homo est animal.*

37. *Prædicatum, vulgo etiam Attributum: quibusdam Appositum, Ramistis Consequens, est id, quod de subiecto affirmando, vel negando enunciat. Sive, quod in Enunciatione debet sequi: id est, est Nominativus sensu, ordine rerum & constructione explicite sequens Verbum, vel virtute & implicite in eo contentus: ut animal in exemplo proxime allato. Item si dicas; Res est solliciti plena timoris amor, hic amor est subiectum: at res plena timoris est prædicatum. Eodem modo explicabis illud; Nobilitas sola est atque unica virtus: ubi virtus est subiectum, Nobilitas prædicatum.*

38. *Formalis pars Enunciationis simplicis est vinculum, sive copula verbalis inter partes materiales posita, easque inter se connectens. Vel, est medium, cujus interventu conjunguntur extrema. Et proprie est Verbum Substantivum, vel actu expressum, vel potentia in Verbo Adjectivo, per suum Participium & E S T resolvendo, contentum.*

39. *Copula est vel Unionis, quæ conjungit Prædicatum cum Subiecto, de qua nobis hic sermo, vel Implicationis (forte melius Explicationis dixeris) quæ adhærescit Subiecto, vel Prædicato, ad ea magis explicanda, & indicatur Relativus qui, quæ, quod:*

quod : ut , Christus , qui natus est ex Maria Virgine , est redemptor noster.

10. Porro dividitur Enunciatio simplex in Puram & Impuram , quam Modalem , sive modificatam vocant.

41. Pura (quam etiam Absolutam & de inesse nominant) simpliciter , absolute pure , sine expresso dispositionis modo , Prædicatum de Subiecto affirmat , aut negat.

42. Estque vel de Verbo Adjectivo : ut ; homo currit , philosophatur : vel de Verbo Substantivo : ut ; Deus est : Alexander est homo.

43. Enunciatio de Verbo Substantivo est vel de Verbo *E S T* secundo adjacente , vel de Verbo *EST* tertio adjacente.

44. Enunciatio de *E S T* secundo adjacente , quam Binarium vocant , dicitur ea , in qua solum Verbum *E S T* prædicatur : id est , subiecto adjungitur , sine ullo Nominativo post se : sive , quæ voce secunda terminatur , & non exprimit prædicatum , ut ; Deus est. Ubi τὸ *E S T* sumitur ὡς ἀπὸ τοῦ ὄντος , & formaliter significat existentiam , ut sensus sit ; Deus est existens.

45. Enunciatio de *E S T* tertio adjacente quam Ternariam , alii Trinariam , dicunt , est , cujus extremae expresse uniuntur Verbo Substantivo : sive , quæ vocula tertia terminatur , adeoque expressum habet Prædicatum. Verbo : in qua Verbum Substantivum , aut similem vim habens , ponitur inter duos Nominativos : ut ; Deus est justus. Ubi τὸ *E S T* sumitur ὡς ἀπὸ τοῦ ὄντος , & videtur significare essentiam , vel entitatem.

46. Estque Finita , vel Infinita.

47. Finita , cujus & subiectum & prædicatum est nomen finitum : ut , homo est animal.

48. Estque Naturalis , quæ rerum naturæ congruit , vel non-Naturalis.

49. Naturalis vel est Identica , in qua idem prædicatur

tur de seipso : ut ; Cicero est Tullius , vel Di-
recta.

50. Directa sive Ordinata , in qua Subiectum & Prædicatum suum quodque locum obtinent. Sive cum id , quod extra animam subest , subjicitur , & quod extra animam inest , prædicatur.

51. Estque Propria , vel Impropria.

52. Propria , cum Subiectum & Prædicatum proprie sumuntur. Vel , cum Prædicatum dicitur de Subiecto , per modum aliquem quinque Prædicabilium.

53. Estque vel Essentialis , vel Accidental.

54. Essentialis , cum attributum est vel tota essentia subiecti ; ut cum species prædicatur de Individuo vel pars essentia ; ut cum Genus aut Differentia constitutiva prædicatur de Specie.

55. Accidental , cum , quod prædicatur , est extra essentiam subiecti.

56. Estque vel Necessaria , ut cum Proprium prædicatur de Specie , vel Contingens , ut cum Accidens aliquid commune & separabile prædicatur de subiecto in hætionis.

57. Edunciatio impropria seu figurata , est , cum inter subiectum & prædicatum est naturale dissidium. Vel , cum unum Disparatorum de altero dicitur per tropum : ut ; Herodes est vulpes : id est , asinus similis est vulpi. Circumcisio est fædus : id est , significat fædus.

58. Enunciatio non-naturalis , quæ rerum naturæ non congruit , est vel contra naturam , vel præter naturam.

59. Contra naturam & indirecta est , quæ repugnat naturæ : sive , in qua extrema mutant suum locum , ita ut prædicetur , quod extra animum subest , & id subjiciatur , quod extra mentem inest : ut cum inferiora prædicantur de superioribus , ut ; animal est homo , vel subiecta de accidentibus , ut ; luidum est sol.

60. Enunciatio præter naturam & per accidens est, cum id, quod prædicatur, non debet potius prædicari, quam subijci: sive, cum duo accidentia in concreto de se invicem prædicantur, quorum utrumque alicujus tertii est subiecti: ut; album est dulce, vel dulce est album: quia utrumque accidit lacti aut saccharo.

61. Infinita enunciatio est, cujus utrumque vel alterutrum extremum est infinitum: ut; non-homo est non animal, non homo est animal, homo est non-animal.

62. Atque ita de Divisione Enunciationis secundum Substantiam: sequitur ea, quæ dicitur secundum Quantitatem.

63. In Enunciatione secundum Quantitatem spectata, subiectum sumitur vel pro uno supposito, vel pro pluribus.

64. Si sumatur subiectum pro unico supposito, Enunciatio dicitur singularis, quæ de subiecto singulari seu individuo aliquid enunciat. Sive, in qua subiectum est nomen proprium, aut aliquid ejus loco positum: ut; Christus est redemptor noster: hic homo prodidit Christum.

65. Si subiectum sumatur pro pluribus suppositis, est vel sub quantitate indeterminata per signum, & dicitur Indefinita, vel sub quantitate determinata per signum.

66. Indefinita enunciatio est, quæ prædicatum de subiecto universali sine omni signo enunciat: ut; Cretenses mare nesciunt, homo est mortalis.

67. Hæc, in materia necessaria & impossibili equipollet universali: in contingente vero materia æquivalet enunciationi particulari.

68. Si subiectum sit sub quantitate determinata per signum, tum determinatur vel per signum universale, & dicitur Enunciatio universalis, vel per signum particulare, & vocatur Enunciatio particularis.

69. E-

69. Enunciatio igitur universalis est, quæ prædicatum de subiecto universali universaliter sumpto enunciat: sive, cujus subiectum universale præfixum habet signum universalitatis: ut; Omnis homo mendax.

70. Signa universalia significant, subiectum accipiendum esse pro omnibus sub ipso contentis, & quibuscumque sumi potest: ut; Omnis, quilibet, quicumque: Nullus, nemo &c.

71. Enunciatio particularis est, quæ prædicatum de subiecto universali particulariter sumpto enunciat: sive, cujus subiecto universali præfixa est nota particularitatis: ut cum subiectum est individuum nomen: ut aliquis Apostolus prodidit Christum.

72. Signa particularia significant, subiectum non pro omnibus, sub eo contentis, sed pro aliquo indeterminato tantum ex illis accipiendum esse: ut Aliquis, quidam, non-nemo &c.

73. Enunciatio ratione Qualitatis est Affirmativa vel Negativa.

74. Affirmativa (Cicero agentem vocat) est enunciatio alicujus de aliquo: id est, quæ assevera prædicatum adesse, vel inesse subiecto. Sive, quæ prædicatum cum subiecto connectit: ut Omnis homo est animal.

75. Atque hinc Σύθεσις Compositio dicitur, quod extrema inter se jungat & componat.

76. Negativa est remotio alicujus ab aliquo: id est, quæ sejungit Prædicatum à Subiecto: sive, quæ dicit, aliquid abesse à subiecto, per particulam negantem convenienti loco, & ante Verbum principaliter positam: ut; Nullus homo est lapis: qui custodit legem Domini non peribit.

77. Unde Διαίρεσις & Divisio dicitur, quæ dividit, sejungit ac separat prædicatum à subiecto.

78. Tandem Enunciatio, ratione Materiæ, dividitur in Veram & Falsam.

79. *Vera, quæ conformis est suo objecto: id est, quæ dicit rem esse, ut est, aut non esse, ut non est. Sive, quæ consentit cum re, vel reali vel rationali consideratione: adeoque pronunciat, uti res est; ut; Deus est unus & trinus: homo est species, homo non est hircus.*

80. *Estque vel Usitata, ut quæ fuerunt hætenus, vel Inusitata.*

81. *Inusitata; cujus modus prædicandi inusitatus est in Philosophia, licet voces propriam suam retineant significationem: ut; Deus est homo.*

82. *Falsa enūciatio est, quæ objecto suo difformis est: id est, quæ aliter dicit, quàm res est. Sive, quæ dissentit à re, vel reali vel rationali consideratione: ut; Deus non est justus, Diabolus est bonus, Petrus est Species, homo est Genus.*

Possent & aliæ huc accersi divisiones: sed nec, fortè commodius, eas infra proponemus.

QUÆSTIONES.

I. Quid sit Nomen & Verbum Logicum?

Nota I. Non idem esse Nomen *Logicum* specialiter dictum, & *Grammaticum*: excedunt enim se mutuo: nam datur nomen *Grammaticum*, quod non sit *Logicum*; ut 1. casus Nominis, v. g. *Petri, Petro, Petrum, Petre.* 2. voces Syncategorematicæ, aut mixtæ, ut; *Omnis, nullus, nemo* &c. quæ vel non significant, sed tantùm consignificant, vel habent partem aliquam, saltem æquivalenter, separatim significativam. Datur vicissim Nomen *Logicum*, quod non sit *Grammaticum*, ut *Ego, Tu* & similia Pronomina, quæ probabile est Aristoteli hoc loco esse Nomina: cùm illis conveniat tota Definitio Nominis mox explicanda. Tandem datur Nomen, quod simul *Logicum* sit & *Grammaticum*: ut *homo, equus.*

Nota I I. Nomen esse compositum accidentium, duo in se includens, unum tanquam *materia* ipsam scilicet vocem, id est, literas & syllabas, alterum tanquam *formale*, nimirum significationem.

Nota I I I. Non agi hic de omni Verbo, quod apud Grammaticos ita vocatur: Aristoteli enim ea hic in centum tantum Verborum veniunt, quae sunt praesentis temporis Indicativi modi: quia haec sola *per se* in Propositione significant verum aut falsum: Propositiones enim de praeterito aut futuro nullam habent veritatem, nisi quam à praesente tempore vel mutuuntur, vel emendicant: ideo non significant verum aut falsum *formaliter*, sed *reductivè* tantum.

Nomen cum Aristotele definitur Vox significans ex instituto, finita & recta, sine tempore, cuius nulla pars significat separatim, quæque adiuva Verbo EST significat verum aut falsum.

Hic loco generis ponitur Vox significans ex instituto, finita & recta. Dicitur autem vox significans quia Nomen est pars orationis Logicae, id est Enunciationis, quæ significat verum aut falsum. Atque hinc à ratione Nominis excluduntur 1. voces nihil significantes, ut *busapsus*, *lusapsus* *metapsus*. 2. voces æquivocæ, quæ, quâ tales, non possunt significare verum aut falsum: cum enim plura æquivocè primo significant, & plura significare Aristoteli nihil significare, non poterunt habere rationem Nominum Logicè sumptorum.

Dicitur vero Nomen significare ex instituto, id est ex communi consensu, ex arbitrio & beneplacito hominum: quia nullum Nomen significat naturaliter. Unde à Definitione Nominis rejiciuntur 1. voces inarticulatae, à bestiis editae, ut hinnitui equi, naturâ duce, alterius equi consuetudinè querentis. 2. Voces hominum significantes naturaliter affectum aut passionem animi. Illæ ergo voces non

raliter significare dicuntur, quæ ubique locorum & gentium idem significant: ut *gemitus* dolorem, *suspirium* cordis tristitiam, *latratus* canis iram, conturbationem, famem, aut aliquid aliud: ex naturali enim dispositione, aut influxu habent istæ voces, quod sic apud omnes significant. Illæ verò voces significant ex instituto, quæ non idem apud omnes repræsentant, sed pro voluntate imponentium hoc denotant, aut illud: ut vox *homo* apud Latinos significat rationalem substantiam, apud Græcos prorsus nihil.

Additur *finita* , quia Nominis est, aliquid determinatum obijcere potentia: sive definitè, præfixe & sine confusione aliquid exprimere ac significare. Hinc excluduntur Nomina, quæ Aristoteles vocat *infinita* , ut *non-homo* , quod apud Logicos Nomen non est: quia indefinite & permixte significat, quicquid homo non est: licet enim neget hominem, non tamen facit, ut quis definitâ mente equum concipiat, aut leonem: sed indiscreto intellectu, quicquid ab homine diversum est, intelligitur: & non solum id, quod est, verum etiam id, quod numquam erit. Unde consequenter tam dicuntur de iis, quæ non sunt, quàm quæ sunt, excepto eo solo, quod negatur. In illa ergo indifferentiâ significationis quædam quasi infinitudo involvitur.

Præterea Nomen est vox *recta* , ut excludantur *casus* , quos Scholæ *obliquos* vocant: hi enim cum Verbo. EST *explicite* & *personaliter* sumpto (nisi *rectus* addatur) conjungi non possunt, nec orationem efficere veram, aut falsam: quia non possunt esse extrema Propositionis. Ideo, si dicas; *Platonis est* , neq; verum dicis, neq; falsum, nisi addideris Nominativum, hoc pacto; *hic dialogus est Platonis* .

Porro dicitur Nomen significare *sine tempore* , ut distinguatur à Verbo, quod *cum tempore* significat: id est, præter primarium & principale significatum, adsignificat, vel (ut alii loquuntur) consignificat

ficat tempus, id est, certam temporis præsentis, præteriti aut futuri differentiam. Sic *curro* principaliter significat *cursum*, & *secundario* adsignificat *tempus præsens*, in quo cursus ille fit, aut actus currendi exercetur.

Additur adhuc; *cujus nulla pars separatim significat*, scilicet vel id, vel aliquid ejus, quod integrum denotat Nomen: partes namque Nominis seorsim & per se in toto significationem non habent, neque peculiarem in animo ingenerant conceptum. Atque ita Nomen ab Oratione distinguitur, *cujus partes proximæ idem, quod extra orationem & seorsim positæ, significant.*

Tandem subjungitur, *quæque adjuncto verbo EST significat verum aut falsum*, ut excludantur iterum à ratione Nominis voces *Syncategorematicæ*, quæ cum Verbo junctæ non possunt veram aut falsam orationem efficere.

Verbum est vox significans ex instituto, finita & recta, cum tempore, *cujus nulla pars significat separatim, & semper est nota eorum*, quæ de altero dicuntur: ubi istæ duæ particulæ; *cum tempore & semper est nota* &c. distinguunt Verbum à Nomine: jam enim dictum est, Nomen significare sine tempore. Ultima autem definitionis particula vult, Verbum semper significare aliquid eorum, quæ de subiecto dicuntur, quales sunt substantiæ secundæ, vel quæ in subiecto sunt, ut accidentia respectu substantiæ. Neque id solùm significat Verbum, sed præterea denotat, id convenire, vel non convenire subiecto. His verò verbis ostendit Philosophus, se definire Verbum, ut est pars Orationis: quia Verbum, quia Verbum, necessariò pertinet ad Orationem: quia enim per se sumitur, habet rationem Nominis, ut docet Arist. cap. 3. de Interp. Et ratio est, quia illi ut sic convenit potius Nominis, quam Verbi, ratio: cùm non sit signum compositionis, & aliquam rem significet.

Dices:

Dices : Verbum etiam extra orationem significat cum tempore. Ergo non est Nomen. Resp. Dist. Ant. significat *potestate* cum tempore, Concedo : *actu*, Nego Antecedens: five, potest significare connexionē alicujus cum alio, quæ sit in tali tempore, actu autem illam nunc non significat: cum tamē hæc sit propria ratio temporis, per Verbū adsignificati. Unde nego Consequentiam: Verbum enim extra orationem vere significat sine illo tempore, cum quo debet significare, qua Verbum est, neque est nota eorum, quæ dicuntur, & significat aliquid. Habet igitur ea, per quæ convenit cū Nomine, & non habet ea, per quæ distinguitur. Ergo recte dicitur Nomen.

Urgebis : Cum auditur v.g. ista vox *currit*, excitatur animus ad concipiendum cursum in tempore præsentis. Ergo Verbum, etiam per se sumptum, actu significat cum tempore.

Resp. Neg. Ant. proprie enim tantum significatur *cursum* : neque enim ut sic Verbum sumitur in ea significatione, ad quam est institutum : omnia quippe Verba instituta sunt ad compositionem, seu compositivam significationem, quam non habent *actu*, nisi jungantur cum Nomine. Unde fit, ut, audito solo Verbo per se sumpto, vel maneat suspensus intellectus, vel concipiat id solum, quod significaretur Nomine, respondente illi Verbo : quale est *cursum* respectu *currit*.

Obj. 1. Nomen significat cum tempore. Ergo male dicitur significare sine tempore. Ant. patet ex voce *Tempus*, *dies*, *nox*, *annus* &c.

Resp. Voces istas significare tempus, non autem *annotative* cum tempore.

Dices: Hæc vocabula; *Prandium*, *Cæna* &c. sunt Nomina, & tamen præter formale significatum important certum tempus, meridianum scilicet & vespertinum. Ergo Nomen significat cum tempore.

Resp. *significare cum tempore*, quod est proprium Verbi, est importare aliquam differentiam temporis

temporis essentialem, cujusmodi sunt tantum præteritum præsens & futurum : Tempus enim *matutinum* & *vespertinum* non sunt *per se* differentia temporis, sed solum *per accidens*, tum quia obveniunt ratione cujusdam loci, sine quo tempus esse poterat, ut patet ex iis, qui sub polo habitant, quibus per sex menses continuos non occumbit Sol, tum quia idem tempus, quod his est vespertinum, aliis in eadem duratione, sed in diuerso loco, existentibus est matutinum.

Urgebis : Nomina hæc ; *Posteri*, *Majores*, &c. præter suum significatum principale & formale, significant & important tempus futurum & præteritum &c. Ergo Nomen potest significare cum tempore.

Resp. Nomina hæc non importare tempus, tantum mensuram alicujus actionis, reive similis, quod est proprium Verbi. Itaque *significare cum tempore*, seu adsignificare tempus, prout sumitur in definitione Verbi, est secum trahere differentiam aliquam *per se* temporis, maxime præsentis, tantum mensuram alicujus actionis, aut quasi actionis, quæ sit formale significatum Verbi. Dico autem *quasi actionis*, quia non requiritur, ut formale significatum Verbi sit semper vera actio, sed satis est, ut significetur per modum actionis, quod patet in Verbis *quiesco*, *sto*, *jaceo*, & similibus, quæ, licet potius significant privationes actionum, quam actiones, tamen eas significant per modum actionis. Itaque

Nomina quam plurima significant tempus, tamen vel tantum illud significant, & nihil præterea con- significant, sive adsignificant, ut *annus*, *mensis*, *dies* : vel non significant, præter principale significatum, certam insuperdifferentiam temporis, ut *prandium*, *cæna*, *merenda*, *jentaculum*, quæ significant aliquid, quod certo sit tempore, adeoque dicuntur *involvere* aut *implicare tempus* : nullum ta-

men

men Nomen significat certam temporis differen-
tiam, siue nullum Nomen significat tempus tan-
quam mensuram alicujus actionis, aut passionis
&c. quod soli convenit Verbo.

Dices : Fluxus & fieri mesurantur tempore.
Sed *Motus* importat fluxum & fieri. Ergo *Motus*
mesuratur tempore. Ergo *Motus*, quod est No-
men, significat cum tempore.

Resp. Dist. Min. *Motus* importat fluxum vel fie-
ri, id est, significat fluxum, Concedo : significat
per modum fluxus & fieri, Nego Minorem & Con-
sequentiam.

Dices : Participium apud Logicos est Nomen,
& significat cum tempore. Ergo Nomen significat
cum tempore. Ant. patet, quia Participium in E-
nunciatione potest esse Subjectum, vel Prædica-
tum.

Resp. Participium significat forte cum tempore,
quod est mensura unius extremi in Propositione,
non tamen est mensura totius Propositionis. Im-
mo Participium, cum sit Nomen, amittit tem-
pus.

Dices : Participium consignificat tempus, quod
est mensura totius Propositionis. Ego nulla solu-
tio. Ant. prob. quia, cum dico ; *Extremum judi-
cium est futurum*, tota Propositione de futuro reddi-
tur vera pro futuro.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dico ; istam
Propositionem esse veram de præsentī, propter
Verbum E S T, licet in ea sit Participium, quod
ampliat illam ad futurum.

Obj. 2. Nominum compositæ figuræ partes ali-
quid significant separatim. Ergo malè in definitio-
ne dicitur ; *Nominis pars nulla significat separatim*.
Ant. prob. *Respublica* v. g. est Nomen compositæ
figuræ. Sed ejus partes (*res* & *publica*) separatim
aliquid significant. Ergo *Nominis compositæ figu-
ræ* partes separatim aliquid significant.

X 4.

Resp.

Resp. Neg. Ant. Ad probat. Disting. Min. *extra compositionem*, Concedo : in *compositione*, Nego Minorem : partes enim istæ in animo audientis peculiarem non ingenerant conceptum, neque seorsim aliquid ejus significant, quod tota voce significatur : audita namque tota ista voce, unus tantum in mente gignitur conceptus. Unde ista vox *Logicè*, quia unum simplicem conceptum repræsentat, simplex est, licet apud *Grammaticos*, quibus ipsa vocis constitutio & formatio, non autem significatio, curæ est, sit composita.

Dices : Si partes Nominis nihil significant, Nomen nihil significabit. At Nomen aliquid significat, Subjectum scil. vel Prædicatum Propositionis, Ergo ejus partes aliquid significant. Connexum patet, quia ex non-significativis non potest fieri significativum.

Resp. Neg. Connex. Ad prob. *Tò ex non-significativis non potest fieri significativum* dupliciter sumitur, sicut & ipsum *non*. 1. *contradictoriè* vel *negative*. 2. *privative*. Itaque si priori modo sumatur, verum est, quod adfertur, sicuti ex lapide non-justo *pure negative* numquam fit justus. At posteriori modo, falsum est : sicut enim ex avaro, qui est injustus, potest fieri justus : sic etiam ex non-Nomine *privative* potest fieri Nomen.

Dices : Ex non-quantis non potest fieri quantum : Ergo ex non-significativis nullo modo fit significativum.

Resp. Dist. Ant. Ex non-quantis *quantitate continua* non potest fieri quantum *quantitate continua*, Concedo : ex non-quantis *quantitate discreta* non potest fieri quantum *quantitate discreta*. Nego Antecedens. Ita & hic ex literis & syllabis non significativis fit Nomen significativum.

Obj. 3. Pleraque Verba non significant cum tempore : nam 1. *Cogito* solum instans denotat. 2. *Creo* significant actum, qui tempore non mensuratur.

atur. 3. genero in hac propositione ; *pater æternus generat filium*, notat æternitatem 4. *duro* nihil aliud significat, quam tempus. Ergo Verbi definitio non est recte assignata.

Resp. Neg. Ant. Ad tria priora, quæ illi fulciendo adferuntur, Dist. non significant cum tempore *mensurative*, Concedo : *connotative*, Nego, connotant enim ista Verba, ultra principale significatum, certam temporis differentiam : ut *creat*, *creavit*, *creabit*. Vel dico, *Tempus* sumi dupliciter. 1. *specialiter*, prout dicitur mensura motus secundum prius & posterius, & sic non significant ista cum tempore. 2. *generaliter*, prout se extendit ad æternitatem, æviternitatem, & ad tempus propriè dictum, atque ita significant cum tempore. Itaque in Definitione Verbi, nomine *temporis* intelligitur quavis duratio, quæ sit mensura, aut quasi mensura alicujus actionis, aut quasi actionis. Ad posterius dico, Verbum *duro* non significare *formaliter* durationem, ut mensuram, sed per modum actionis, & præter illam, denotare aliam durationem puta tempus externum, *reale* vel *imaginarium*, in quo res durare dicitur.

Circa has Definitiones quæres 1. Cur prius agatur de Nomine, quàm de Verbo ?

Resp. quia Nomen significat substantiam, essentiã : Verbum existentiam, actionem, passionem &c. Prius autem debet esse essentia, quam tria reliqua. Et Nomen significat id, cui inest : Verbum verò id, quod inest. Prius autem est id, cui aliquid inest, quàm id, quod inest. Alias rationes vide in Log. Perip.

Quæres 2 Quomodo Nomina & Verba significant ? seu qualia signa sint ?

Resp 1: Naturaliter significant tria. 1. ipsum loquentem : omnis enim effectus est signum suæ causæ. Sic fumus est signum ignis. 2. temperamentum loquentis, pro cuius diversitate diversæ sunt voces ; crassiores, acutiores, obscuriores, clariore &c.

3. passionēs cum animi, ut *iram, dolorem, tristitiam*, tum mentis seu intellectus, ut *cognitiones*.

Resp. II. Possunt voces dici signa naturalia conceptuum, 1. prout facillimè efformantur, usurpantur, percipiuntur, variantur. 2. prout à perito aliquo significatio ipsis imponitur rebus valde accommoda. 3. prout res artificiosissimas, naturam bene exprimentes, tanquam naturales vocamus.

Resp. III. Nullius linguæ Nomina, aut Verba naturaliter significant res. Sunt ergo signa *arbitraria*, sive ex *instituto*: nam 1. Natura eadem est apud omnes, nec potest ira celari, ut non aliqua ejus vestigia appareant. Si ergo alicujus linguæ vocabula essent naturalia, eadem essent apud omnes, & ejus rei apparerent vestigia. In Europa tamen sunt undecim linguæ diversissimæ, ita ut una sit Latina comprehendens Italicam, Gallicam, Hispanicam, alia Germanica complectens Anglicam, Scoticam, Danicam, Sueticam, Gothicam, alia Sclavonica continens Polonicam, Bohemicam, Hungaricam &c. 2. Nomina semper significarent idem, si eorum significatio naturalis esset. At non semper idem significant, sed mutatur eorum significatio pro hominum arbitrio: ut enim voluntas, à qua significatio dependet, inconstans est & mutabilis, sic & ipsa significatio. Hinc recte Horatius;

*Multa renascentur, quæ nunc cecidere, cadentque,
Quæ nunc sunt in honore, vocabula, si volet usus.*

Obj. 1. Voces brutorum significant naturaliter. Ergo & hominum.

Resp. 1. Neg. Conf. Natura enim quasdam perfectiones concessit brutis, quas negavit hominibus.

Resp. 2. Voces brutorum non sunt articulatae sed uniformes, quia non habent bruta cognitionem litterarum. Et licet quædam bruta voces hominum

rum imitentur, id tamen not sit *primario*, sed *secundario* tantum: sive, possunt illas imitari, sed non invenire.

Resp. 3. Voces brutorum naturaliter non significant *objectum*, sed *affectum* tantum. Sic & homines habet voces: cum namque ridet, vox illa affectum, non objectum denotat.

Dices: Voces humani idiomatis sunt à natura, quia sunt ab animâ, quæ natura est. Ergo significant naturaliter, & non ex instituto. Et sermo homini est naturalis. At voces humani idiomatis sunt sermo. Ergo istæ voces sunt naturales.

Resp. quoad primum, Neg. Conseq. nam licet vox, respectu soni, quæ est materia, sit à naturâ; respectu tamen significationis, quæ est forma, est ab arbitrio: sicuti hedera & rami à naturâ sunt, non tamen eorum significatio, quæ vinum venale, aut aliquid simile significant: hæc enim est ex hominum instituto, Hinc ad secundum, dist. Maj. sermo homini est naturalis, quoad sonum & articulationem, Concedo: quoad significationem, Nego. Ergo vox articulata materialiter sumpta, sive quoad materiale, est naturalis, quia ejus principium est natura: at formaliter sumpta, sive quoad formale, significat ex hominum instituto, & non ex natura. Significatio enim formaliter est relatio rationis. At hæc non est à naturâ, sed potius confurgit ex operatione intellectus. Ut ergo aurum non est vas, nisi prius hujus figura introducatur: ita vox nihil significat, nisi prius, tanquam forma artificialis, imponatur significatio.

Dices: Si voces non significant naturaliter, neque Adamus Evam, neque hæc illum potuit intelligere: Si enim dixerit Adam; hoc isto nomine vocabimur, quomodo id Eva potuit intelligere? At intellexerunt se mutuò, Neque enim aliter vivere simul potuissent.

Respo.

Resp. Deus est author primæ lingue, eamque primis parentibus infudit : adeoque sciverunt vocum significationes.

Obj. 2. Medici statuunt, multos morbos sanari vocibus : & docet experientia, ischiaticos carminibus curari, id alii de paralyticis, alii de podagricis &c. dicunt. Et scriptis è collo suspensis fugari febres, dolorem dentium &c. certissimum est. Ergo voces naturaliter significant.

Resp. 1. Neg. Conf. Voces enim, quibus sanatur morbi, non significant sanitatem.

Resp. 2. Neg. Ant. Non enim fugantur morbi vocibus : sed opera Diaboli, qui, ut homines in idolatriam inducat, aut in ea retineat, prolati verbis talibus, morbos aliquando sanat, ut falso vocibus tribuatur, quod ab ipso Diabolo præstatur.

Dices : Si epilepticis voces quædam insusurrantur in aures, statim sanantur. Ergo vocibus non est deneganda vis fugandi morbos.

Resp. In vocibus humanis duo sunt ; *sonus* & *significatio*. Et quidem quoad primum, habent vim alterandi corpus : quoad secundum autem, ea vi destituuntur.

Obj. 3. Lingua Hebræa est naturalis : si namque infantes in sylvis soli relinquantur, & à feris educantur, locuturi sunt aliqua lingua. Ergo, quæcumque illa futura est, erit naturalis. Videtur autem futura Hebræa. Locuturos verò illos, probatur, quia alia animalia possunt naturaliter id exprimere vocibus, quod in animo habent. Ergo & homo, ne deterioris sit conditionis, id naturaliter poterit.

Resp. Multis experientiis constat, tales infantes non locuturos. 2. Si Hebræa lingua naturalis esset, ea utique in omnibus linguis reperiretur, & apud omnes significaret, sicut risus, quia naturalis est, in omnibus est hominibus. 3. isti infantes expriment, quod in animo habent, sicut & alia animalia, scilicet affectum animi per risum, fletum &c.

4. si qua lingua naturaliter significaret, quicquid in una est masculinum, esset & in alia : natura enim est invariabilis.

Dices : Atqui Herodorus testatur, duos puerulos Aegyptios in sylvas missos, & extra consortium hominum educatos, vocem BEE protulisse, quæ lingua Phrygia significat panem. Ergo lingua una à natura videtur omnibus data hominibus.

Resp. 1. Historiam istam forte esse fabulosam. 2. Pueros illos à capris istam vocem edentibus potuisse dicere. 3. casu & fortuito talem vocem protulisse.

Quæres 3. An in hoc negotio dissentiat à Platone Aristoteles ?

Docent hoc vulgò : sed, meo iudicio, iniuria sit Platoni. Voluit Aristoteles, Nomina significare ex instituto, quod numquam negavit Plato : sed in Cratyllo docuit, non esse Nomina, pro uniuscujusque libidine, & arbitrio posita, sed, pro natura rerum, ea esse ab optimo Nominum conditore imponenda. Velim attente legi Cratylum Platonis.

Quæres 4. An detur Verbum infinitum, sicut & Nomen infinitum ? Ratio dubitandi una ex parte est, quod Arist. cap. 3. de Intep. illud Verbum admitrat, ex altera vero parte videtur : non esse admittendum : quia vel nullæ erunt enunciationes negativæ, vel Verbum infinitum erit verum Verbum, vel poterit esse Enunciatio absque vero Verbo. Sed nihil horum dici potest. Ergo neque dari potest Verbum infinitum.

Resp. 1. Admittendum esse Verbum infinitum : significat enim aliquid, & cum tempore, & est eorum, quæ connectuntur, nota.

Resp. 2. Verbum infinitum, quia infinitum est, non esse verum Verbum : quia nullam rem determinatam significat. Unde tam Enti, quàm non-Enti potest

est convenire, quatenus autem non-Enti & Enti convenire potest, dicitur non esse verum Verbum.

Ad rationem dubitandi contrariam resp. neg. Maj. Dico enim, fore Enunciationem negativam, constantem vero Verbo. Fateor quidem, non habere rationem verbi infiniti, quatenus ingreditur veram Enunciationem negativam, in qua de aliquo certo ac determinato Ente, aliquid certum ac determinatum negatur: sed nego non esse Verbum infinitum, quatenus tam Enti, quam non-Enti convenire potest.

II. Quid sit Oratio?

O Ratio est vox significans ex instituto, cuius aliqua pars significat aliquid separatim, ut dictio, non ut affirmatio aut negatio.

Dicitur 1. *vox*, puta complexa, adeoque una non quidem *materia*, quæ sunt plures voces. *logice* simplices aut incomplexæ, sed *formâ*, *vinculo*, *ordine & nexu Grammatico*. Itaque Oratio *materiale*, sive *quoad materiale*, considerata, ratione nempe dictionum è quibus coalescit non est vox, sed voces: at *formaliter & secundum formale*, id est, ratione constructionis & sensus, vox est. Unde voces, quæ nullo nexu Grammatico uniuntur, non efficiunt Orationem: ut; *homo, cælum, terra, diabolus*.

Dicitur 2. *vox significans ex instituto*, ut innuatur, sermonem hic esse præsertim de Oratione, quæ in voce consistit & scripto: non quod quælibet Oratio sigillatim & per se imposita sit ad significandum, sed quod significet ratione *partium immediatarum*: omne quippe compositum eorum suscipit naturam, ex quibus componitur. At Oratio Verbis constat & Nominibus significativis. Ergo & ipsa est vox *secundario* significans ex instituto. Inveniuntur tamen aliquæ Orationes, quæ secundum aliquam suam significationem, quasi *primario* ex instituto significant.

ut cum dicimur *littus arare*, aut *laterem lavare*, pro eo, quod est frustra laborare, hanc significationem quodam modo videntur habere *primario* istæ Orationes ex instituto, aut arbitrio imponentium, quibus placuit, toris istis Orationibus ad eam uti significationem, quam à suis partibus, sine nova impositione, non habebant, nisi forte, quatenus impositio, circa partes facta, occasionem præbet, hæc quoque novâ significatione totali, Orationem ipsam usurpandi.

Dicitur 3. *cujus pars aliqua significat separatim*, ut Distinguat *Oratio à Nomine & Verbo*, quorum partes dictum est separatim nihil significare. Additur autem diserte *aliqua*, ut excludantur *Syncategoremata*, quæ per se, & extra orationem nihil significant separatim: in ipsâ tamen Oratione, quatenus Enunciationum subjecta modificant, aut prædicata, separatim aliquid significare videntur. Unde Arist. cap. 7. & 12. de interp. dicit; *τὸ ὅμνις ὀν σιγνιφικαρε ρεμ ὀνιβερσαλεμ, σεδ ὀστενδере ρεμ ακκιπὶ ὀνιβερσαλιτερ*, ad eum fere modum, quo *O* sive cyphra, apud Arithmeticos, nullum significat numerum, sed numerorum significationem sic afficit, ut eam adaugear.

Dicitur 4. *ut dictio. non ut affirmatio, aut negatio*, quia partes Orationis unius debent esse dictiones, id est, voces simplices (quales sunt *Nomen & Verbum*) quæ seorsim sumptæ neque affirmant quicquam, neque negant: non autem Enunciationes, in quibus inest affirmatio, aut negatio. Et quamvis ita fiat in enunciationibus compositis, aut subjunctivis, ut *si digito cælum tetigeris, Phyllida solus habebis*; partes tamen Orationis separatim non necessario sunt affirmativæ, aut negativæ: sed aliquando sunt simplices dictiones, imo semper, si sermo sit de partibus remotis. Non ergo sensus est, quod nulla oratio possit constare ex partibus separatim affirmantibus, aut negantibus, sed quod debeat constare

constare ex partibus significantibus iustar dictio-
num, etiam si contingat aliquando, eam ex affirma-
nibus, aut negantibus conflare.

Quæres, An una dictio, v. g. *homo* numquam affir-
me & alia v. g. *non-homo* numquam neget? Resp.
Una dictio potest affirmare affirmatione *simplici*,
quæ tantum aliquid affirmat & ponit: non autem
composita, quæ aliquid de aliquo affirmat. Idem
dic de negatione.

Contra allatum Orationis definitionem varia ob-
ijciuntur: nos ex iis paucula feligemus. Obijciunt
itaque 1. Complexa non possunt definiri. Oratio
est quid complexum: constat enim multis vocibus.
Ergo definiri Oratio non potest.

Resp. Dist. Maj. complexa *materialiter* sumpta
pro rebus nempe substratis non possunt definiri,
Concedo: At *formaliter* accepta, pro natura com-
plexionis in abstracto, Nego Majorem. Jam vero
oratio materialiter sive *quoad materiam*, est com-
plexa formaliter autem, sive *quoad formam*, est
incomplexa quia omnium vocum est una con-
nexio.

Dices: In oratione nulla est forma, sive substan-
tialis, sive accidentalis. Ergo quoad formam non est
incomplexa.

Resp. Negando assumptum: forma enim orationis
est nexus Grammaticus & syntactica constructio
vorum, è quibus constat & conflatur Oratio.

Obj. 2. Instrumentum virtutis naturalis est na-
turale. Oratio est instrumentum virtutis naturalis.
Ergo oratio est naturalis. Ergo significat natura-
liter. Ergo non ex instituto. Min. prob. quia ora-
tio est instrumentum virtutis interpretativæ, quæ
est naturalis: quia naturale est homini suum con-
ceptum alteri significare. Ut ergo natura non abun-
dat in superfluis: ita non deficit in necessariis. Ma-
jor autem vide tur esse certa.

Resp. Neg. Min. Ad prob. distinctione opus est:

Natura

Natura namque duobus sumitur modis 1. *communiter*, prout est principium cujuscunque operationis & sic est probatio. 2. *proprie* prout est principium motus & quietis, & sic est falsa quia Oratio non est instrumentum virtutis naturalis sed potius animalis, vel intellectualis.

Dices: Atqui Aristoteles in hoc distinguit hominem à brutis, quod homini à natura concessa sit Oratio brutis non item. Ergo Oratio significat naturaliter, non autem ex instituto.

Resp. Oratio dici potest naturalis, 1. quia potentiam loquedi habemus à natura. 2. quia instrumenta loquelæ sunt naturalia. 3. quia sonus est naturalis: nihilominus si Oratio spectetur ratione significationis, ut hic fit, non est naturalis, sed artificialis, seu ex instituto: significatio enim à consilio est & instituto. Confer. Quæst.

Dices: Quod non est impositum ad significandum, id non significat ex instituto. At Oratio non est imposita ad significandum: cum id solis competat dictionibus. Ergo Oratio non significat ex instituto.

Resp. Dist. Min. Oratio non est *primario* five *per seipsum* ad significandum imposita, Concedo: non est autem *secundario* & *gratia suarum partium*, à quibus *causaliter* accipit significatum suum proprium, ad significandum imposita, Nego Minorem, & Consequentiam.

Dices: Cur ergo Aristoteles, in definitione Orationis, omisit istam particulam, *ex instituto*? Resp. In editione Pacianæ cap. 4. de Interp. addi istam particulam: sic namq; in initio capitis legitur, Ἀδὲν δὲ ἔστι φωνὴ σημαντικὴ καὶ συνθήκην &c. Et quamvis Genevensis editio, quæ prodiit apud Læmariū, anno MDXCVII. vocem istā definienda Oratione omisit; pauculis tamen lineolis, eodem capite, interpositis, sic legit; *Quamquam autem ex instituto* (quemadmodum dixi) *non ut instrumentum omnis significet*

ficet Oratio &c. Unde & præceptor quondam noster, Guilielmus du Val in editione, quæ prodiit Lutetiæ, anno MDCXIX. omnium accuratissima, eam in locum suum restituit.

Obj. 3. Quarundam Orationum partes nihil significant. Ergo ineptè additur ista particula, *cujus aliqua pars significat aliquid separatim*. Ant. prob. quia nemo prout idem denotat, quod *nullus homo* & *nihil*, prout idem est quod *nulla res*, sunt orationes, cum iis in mente multi respondeant conceptus, & tamen non habent partes separatim significantes.

Resp. Hic ex mente Philosophi definiri Orationes vocales constantes multis partibus expressis, cujusmodi non sunt ista vocabula. Itaque Nemo non significat plura *formaliter* & *explicite*, sed *implicitè* tantum. Et etiamsi plures significaret conceptus, illi tamen non sunt *in voce*, sed *in mente* tantum. Imò *nihil, nemo* &c. ne quidem in mente sunt Orationes: quia partes Orationis debent aliquid separatim significare *menti*, sive intellectui, quod hic non fit.

Dices: Vox hæc (*pluit*) est Oratio: est enim Enunciatio verum significans, aut falsum: nulla tamen ejus pars significat separatim. Ergo neque bona est responsio, neque rectè addita fuit ista particula.

Resp. 1. Nobis cum Aristotele non fuit propositum, quamlibet definire Orationem, sed eam duntaxat, quæ duabus, vel pluribus constat dictionibus. 2. *pluit* non est Oratio, sed resolvitur in istam Orationem; *pluvia decidit*, vel *Deus*, aut *natura pluit*. Quocirca partes ejus *potentiales* seu *virtuales* scorsim significant: non autem *actuales*, de quibus hic loquimur.

Dices: Dictionis partes separatim nihil significant. Atqui Oratio est simplex dictio. Ergo nec Orationis partes separatim aliquid significant.

Resp.

Resp. Oratio sumpta *secundo intentionaliter*, sive pro intentione secundâ, est *simplex* dictio, neque habet partes separatim significantes, Concedo: at *primo intentionaliter*, sumpta oratio, sive pro re sub-
strata illi intentioni secundæ, est dictio simplex, Nego: sic enim est aggregatio plurium dictionum & partium ejus aliqua aliquid seorsim significat.

Quæres, Cur in definitione Orationis omittrantur istæ particulæ; *finita & recta*, quæ positæ fuerunt in Definitionibus nominis & Verbi?

Resp. quia in definitione ponenda sunt tantum ea, quæ omni contento sub definito conveniunt: non omnis autem Oratio formatur ex nomine & Verbo finito ac recto, sed sola Enunciatio. Adde quod hæc non conveniant Orationi *primo & per se*, sed *ex consequenti* tantum, & gratiâ partium.

III. Quid sit Enunciatio?

Enunciatio est oratio *perfecta* indicativa congrua, verum aut fallum sine ambiguitate significans.

Definitum hic est Enunciatio, sic dicta quod pene ipsam extra intellectum enuncietur prædicatum de subjecto: vel, quod sit nuncius intellectus & interpret, nuncians conceptum interiorum extra intellectum. Alio nomine *Propositio* nuncupatur: duo enim ista *realiter* sunt idem, sed differunt ratione nominis. Dicitur enim *propositio*, quod in Syllogismo, pro aut præ alio id est, ante Conclusionem, ponatur: Enunciatio vero libera & soluta est, neque respectum dicit ad Syllogismum, aut Argumentationem.

Genus in allata definitione est *oratio perfecta*: continet enim enunciatio sensum perfectum. Reliquis verbis continetur differentia Enunciationis ab aliis orationibus perfectis. Dicitur itaque *indicativa*, tum quia effertur verbo indicativi modi, tum quia

quia indicat quid de objecto proposito sentiat, qui enunciationem profert. Additur *congrua*, quia Enunciatio cum significat ex instituto, necessario cum Grammaticorum placitis convenit: Orationes enim, in quibus est solœcismus, non sunt à quoquam institutæ ad significandum. Tandem subiungitur *verum aut falsum sine ambiguitate significans*. Dicitur *sine ambiguitate*, quia Enunciatio ambigua non est una.

Enunciatio autem illa significat verum, quæ significat, aliquid ita esse, sicuti est, vel aliquid ita non esse, sicuti non est. Illa vero falsum significat, quæ significat aliquid esse aliter, quam est, vel ita esse, sicuti non est. Ideo Enunciatio significat verum, cum representat aliquam cognitionem adæquate, sicut est, falsum vero, cum representat illam compositionem inadæquate, & aliter quam est. Hinc veritas enunciationis est adæquatio ejus ad suum significatum: at falsitas est inadæquatio. Unde significatum primum & formale Enunciationis est compositio partium: verum autem & falsum sunt secundarium & materiale significatum: nam primo significat Enunciatio illam compositionem: deinde dicitur significare verum vel falsum, quantum ad modos significandi: vel representandi illam compositionem.

Hæc definitio sic explicata rectè se habet, quia omni convenit Enunciationi, & soli. Et quamvis significare verum, vel falsum, non sit essentielle Enunciationi, sunt tamen hæc duo accidentia, quorum alterum, *confusè* & sub disjunctione, cuilibet Enunciationi necessario convenit: at si de vero & falso determinatè loquamur, neutrum convenit necessario Enunciationi in genere: nam veritas sola Enunciationi necessariae necessario convenit, falsitas soli impossibili: contingenti autem Enunciationi veritas convenit, aut falsitas sub disjunctione.

Obj.

Obj. 1. Nulla definitio assignanda est per opposita. Hac assignatur per opposita: *verum* enim & *falsum* opponuntur. Ergo hac definitio non est bona.

Resp. 1. Dist. Maj. per opposita, quatenus sunt opposita, & se invicem destruunt, Concedo: per opposita quibus circumloquimur aliquam differentiam anonimam, & cui nomen non est impositum, vel ut circumloquuntur aliquod superius, vel ut explicant diversas passiones inferiorum definiti, Nego Majorem. Hic autem ista particula; *verum aut falsum significans*, circumloquitur unam differentiam aut propriam passionem convertibilem cum definito, cui nomen impositum non est: imo & diversas passiones inferiorum ejus.

Resp. 2. Majorem alter distinguendo: *copulativa*, sive interveniente Conjunctione copulativa, Concedo: *disjunctiva*, sive, cum intercedit Conjunctione disjunctiva, Nego Majorem.

Dices: Atqui Philosophus lib. 6. Top. negat, dari Definitionem per disjunctionem: & ratio est, quia disjunctio reddit definitionem ambiguam. Ergo ne sic quidem bona erit definitio assignata, adeoque vana est allata responsio.

Resp. per distinctionem: negat Philosophus dari definitionem *essentialem* & *quidditativam* per disjunctionem, Concedo: *descriptivam*, Nego.

Dices: Si Enunciatio significat verum, vel falsum, id faciet, vel cum incipit proferri, vel cum prolata est, vel in ipsa prolatione. At nihil illorum videtur dici posse. Ergo enunciatio non significat verum, vel falsum.

Respons. significatio incipit cum prolatione: sed non est perfecta antequam finiatur prolatio.

Obj. 2. Quod non est in enunciatione, id enunciatio significare non potest. At verum & falsum non est in Enunciatione. Ergo Enunciatio non potest

test significare verum & falsum. Min. prob. Quod est in animâ, non est in Enunciatione. At verum & falsum est in anima, authore Aristor. lib. 6. Metaph. Ergo verum & falsum non est in Enunciatione.

Resp. Neg. Min. At prob. Dist. Min. Verum & falsum sunt in animâ *subjective*, & ut in cognoscente, Concedo: *significative* & ut in signo Nego Minorem probationis: sic enim sunt in Enunciatione, quæ est *signum veritatis*, aut falsitatis.

Dices: Denominans est *subjective* in eo, quod denominatur. Sed Enunciatio denominatur vera. Ergo veritas est in Enunciatione *subjective*, & tanquam in *subjecto*.

Resp. Maj. Denominans est in eo, tanquam in *subjecto*, quod denominatur *intrinsece* & *formaliter*, Concedo: quod denominatur *extrinsece* & *significative*, Nego Majorem. Jam vero verum enunciationem tantum *extrinsece* denominat & *significative*, quia significat veritatem *mentalem*, & illa mediante, est *signum veritatis rei*.

Dices: *Dici de præsupponit esse in.* At verum & falsum dicuntur de Enunciatione. Ergo sunt in Enunciatione. Resp. 1. Dist. Maj. *Dici de præsupponit esse in subjective*, Nego: *subjective*, vel aliquo alio *in essendi modo*, Concedo Majorem. Hinc.

Resp. 2. Dist. Conf. Ergo verum & falsum sunt in Enunciatione *subjective*, sive ut accidens in *subjecto*, Nego *significative*, sive ut signatum in *signante*, Concedo Consequentiam. Itaque verum & falsum sunt in rebus, ut in *objecto*, in intellectu, ut in *subjecto*, in enunciatione, ut in *signo*.

Obj. 3. Hæc oratio; *ista propositio est falsa*, est Enunciatio, quia aliquid affirmat de aliquo. Atqui hæc oratio nec verum significat, nec falsum. Ergo non omnis enunciatio verum significat, aut falsum. Min. prob. ac primo quidem non esse veram quia dicit

dicir, se esse falsam: non esse autem falsum, probatur quia significat, verum, scilicet se esse falsam, quod supponimus esse verum.

Respondent aliqui huiusmodi enunciationes, quæ à Cicerone *inexplicabilia effata* dicuntur, non contineri hac definitione enunciationis, quia reflexivæ sunt, & ex veritate sui ipsarum falsitatem inferunt & contra.

Respondetur tamen, talem Orationem intelligi non posse de ipsa, cuius signum est, quod audita huiusmodi oratione, statim quærere soleamus quænam sit, quam falsam dicimus. Intelligenda ergo est de aliâ quâpiam, quæ quidem si fuerit falsa, erit hæc vera & contra. Ideo

Resp. 3. Cum dico; *hæc propositio est falsa*, tum vel illam refero ad rem aliquam de qua intelligitur, vel non refero. Si refero ad rem, & res sic non est prout illa sonat; ut *homo est quadrupes*, oratio est falsa si non refero ad rem, est nugatoria.

Obj. 4. Si omnis Enunciatio sine ambiguitate significat verum, vel falsum, nulla est distinguenda. At aliqua est distinguenda, quæ scilicet est ambigua. Ergo non omnis Enunciatio est sine ambiguitate.

Resp. 1. Enunciatio, sive propositio Dialectica (de quâ nos loquimur) significat sine ambiguitate. Sophistica vero semper continet ambiguitatem, & tunc distinguenda est. Resp. 2. Enunciatio per se est univoca & sine ambiguitate: at per accidens, & vitio Sophistæ, est ambigua.

Quæres, An sit de essentia Enunciationis, verum aut falsum significare?

Resp. Esse nam 1. Arist. cap. 1. de interp. docet, Enunciativam orationem esse eam cui verum vel falsum discere convenit. 2. quia, de essentia Enunciationis est significare rem esse, aut non esse. At hoc est significare verum, vel falsum. Si enim significet id esse, quod est, vel non esse id, quod non

non est significat verum : si vero significet esse id quod non est, vel non esse id, quod est, significat falsum. Ergo est illi essentiale significare verum, vel falsum. Prius quidem res est, quam sit vera & consequentur prius est, significari rem esse, quam significari rem esse veram : sed prius significari rem esse, quam significari verum, nego, si res sit. Aliud est enim *significare verum*, aliud est *significari rem esse verum* : nam *significare verum* est significare esse id, quod est, vel non esse id, quod non est : at *significari rem esse veram* est significare rem cum respectu ad intellectum, & dicere de re, quod sit vera : five, quod idem est, est affirmare veritatem de re ita ut res sit subjectum & verum sit prædicatum. Non potest autem prius significari res esse, quam significetur verum, si res vel propositio vera sit : quia *significare rem esse* & *significare verum*, idem sunt formaliter.

Atque hinc solvitur ista fallacia ; *Qui dicit, te esse animal dicit verum. Qui dicit te esse asinum, dicit te esse animal. Ergo qui dicit te esse asinum, dicit verum.* Solvitur, inquam, quia Major nihil aliud significat, quam quod significatur his verbis ; *Tu es animal*, & Minor nihil aliud denotat, quam ista verba ; *Affinus est animal*. At Syllogismus ex duobus illis propositionibus est vitiosus : quia est in secunda Figurâ ex puris affirmativis. Quod si diceretur in maiore ; *Quia dicit, te esse animal, dicit rem esse veram*, aliud quidem significaretur, sed non esset vera propositio : neque enim dicere, *aliquem esse*, est dicere, *rem esse veram* : veritas enim est alium prædicatum, quod affirmatur de re, tanquam de subjecto.

IV. Quæ sit prima Enunciationis divisio, & an recte se habeat ?

IN Theorematibus varias recensuimus Enunciationis divisiones. Prima, quam à Substantia desumi volunt, est in *Categoriam* sive *Simplicem*, & in *Hypotheticam* seu *Compositam*. Hæc à Substantiâ peti dicitur, quia membra dividendi differunt secundum materiam & formam, quæ sunt ipsorum veluti substantia : nam materia Enunciationis simplicis est Subjectum & Prædicatum, Forma vero Verbi vinculum. Materia autem enunciationis compositæ sunt ipsæ Enunciationes simplices, vi conjunctionis tanquam formæ, inter se unitæ. Probatur vero hæc divisio duplici potissimum argumento. 1. quia Enunciationum alia est una *simpliciter*, & dicitur *Categorica*, alia est *Conjunctione* una, & vocatur *Hypothetica*. 2. Omnis Enunciatio significat verum aut falsum. Vel ergo componitur ex solis terminis, & est *Simplex*, vel ex aliis Enunciationibus, & est *Composita*.

Divisio hæc primo loco ponitur, quia à Substantia sumitur, reliquæ ab Accidentibus : Substantia autem Accidentibus prior est.

Obj. 1. Omnis bona divisio dari debet per membra opposita. Hæc non datur per membra opposita. Ergo bona non est. Min. prob. Membra, quorum unum, tanquam pars, in altero continetur, non sunt opposita. Horum autem membrorum unum in altero tanquam pars, continetur : Enunciatio quippe *Categorica* continetur in *Hypothetica*, & est ejus pars. Ergo hæc membra non sunt opposita.

Resp. Neg. Min. Ad prob. Dist. 1. Maj. Membra, quorum unum *formaliter* in altero, tanquam pars, continetur, non sunt opposita, Concedo: quorum unum *materialiter* in altero continetur, non sunt

sunt opposita, Nego Majorem. Hinc Dist. 2. probationem Minoris; Enunciatio categorica *materialiter* continetur in hypothetica, tanquam pertinens ad ejus materiam, Concedo: *formaliter* & tanquam pertinens ad ejus formam, Nego.

Dices: Enunciatio categorica manet secundum suam formam in hypothetica. Ergo est in ea *formaliter*, neque quicquam valet solutio.

Resp. neg. Conseq. manet enim forma enunciationis categoricæ in hypothetica non *formaliter*, sed *materialiter*: id est non continetur in ea per modum formæ sed materiæ: adeoque opponuntur illæ Enunciationes secundum formam.

Obj. 2. Hæc oratio; *Tantum homo currit*, est Enunciatio atque hæc enunciatio neq; est Categorica, neque Hypothetica. Ergo hæc divisio non est sufficiens. Minor prob. & 1. quidem non esse categoricam, quia plures continet categoricas. 2. non est hypothetica, quia non reperitur in ea Conjunctio, uniens plures categoricas. Ergo divisio ista non est legitima.

Resp. Neg. Min. Est enim isthæc Enunciatio *formaliter* categorica, ut patet ex ejus structura & vinculo. Potest tamen dici *virtualiter* & *implicite* hypothetica: quia si resolvatur, videtur in has duas categoricas conjunctas, copulativè; *homo currit, & nihil aliud ab homine currit*, esse resolvenda.

Dices: istius Enunciationis æquivalens est simpliciter & formaliter hypothetica. Ergo & ipsa est hypothetica: de æquivalentibus enim idem est judicium.

Resp. De æquivalentibus Enunciationibus idem esse judicium, quoad veritatem quidem & falsitatem: non tamen quoad reliqua omnia. Quemadmodum ergo non valet; *Socrates & Plato sunt æquæ fortes*. Ergo *Socrates est Plato*, quia ab Accidente ad Substantiam non valet consequentia: ita neq; sequitur;

De

De Enunciationibus æquivalentibus idem est iudicium, quoad veritatem & falsitatem. Ergo etiam quoad Substantiam.

V. Variæ proponuntur & solvuntur Quæstionculæ ad Enunciationem Simplicem spectantes.

Quæritur I. Unde Enunciatio simplex dicatur *Categorica*?

Resp. Απὸ τῆς κατηγορηματικῆς, id est à prædicando, quasi dicas prædicativam, quia semper in eà prædicatur aliquid de subiecto. Et quidem potius denominatur à prædicato Enunciationis, quam à subiecto, quia denominatio solet fieri à digniori & potiori: Prædicamentum autem dignius, est subiecto, & digniorem in Enunciatione locum obtinet.

Quæritur II. Quales partes sint Prædicatum & Subiectum respectu enunciationis?

Resp. I. Non esse ejus partes *essentiales*: sic enim forent Genus & Differentia.

Resp. II. Non esse quoque partes ejus *subiectivas*: quia non potest de illis simplex enunciatio prædicari in recto, cum non sint enunciationis Species.

Resp. III. Esse ejus partes *integrantes* è quibus tota integratur & constituitur Enunciatio.

Quæritur III. An definitio prædicati theor. 37. allata cum assignetur per *subiectum*: non sit circularis & vitiosa?

Resp. Nequaquam: respectivorum enim unum per alterum necessario est definiendum: quia unumquodque definiendum est eo modo, quo habet esse: respectivum autem habet esse in ordine ad id, quod respicit. Prædicatum vero respicit subiectum & vicissim ab eo respicitur. Ergo recte definitur per Subiectum.

Dices: Id, quod alterius ingreditur definitionem

de eo prædicatur in recto. Sed *Subiectum* non potest de *Prædicato* prædicari in recto : quia Oppositorum unum non potest de altero in recto prædicari. *Subiectum* autem & *Prædicatum* sunt opposita: est enim de ratione *Subiecti* esse *sub*, sicut de ratione *Prædicati* est esse *supra*. Ergo neque *subiectum* ingreditur definitionem *Prædicati*, neque de ipso potest prædicari, neque vicissim *Prædicatum* de *Subiecto*.

Resp. *Subiectum* & *Prædicatum* esse *relative* opposita, si sumantur *formaliter*: non esse sic opposita, si usurpentur *materialiter*. Consentur autem hæc *formaliter* accipi, cum sumuntur pro ipsis *intentionibus secundis Subiecti & Prædicati*, sive pro istis vocibus, quarum una de altera dici & affirmari in recto non potest: falsa enim est hæc prædicatio, *Subiectum est Prædicatum*, & retro. *Materialiter* autem sumuntur, & velut *fundamentaliter*, cum significant ipsas res subiectas & substratas istis intentionibus: hoc est, cum usurpantur pro ipsis *intentionibus primis*, sive *rebus*, quæ denominantur *Subiectum & Prædicatum*, & sic commode ac vere unum de altero in recto prædicatur: ut cum dico; *homo est animal*, τὸ *homo* est *Subiectum*: at *animal* est *Attributum*, sive *Prædicatum*.

Quæritur IV. An & qualem existentiam significet verbum E S T in Enunciatione?

Resp. I. τὸ E S T significat existentiam *subiecti*: quia significat copulam, non per modum *Conjunctionis*, & pure tantum copulantis, sed existentiam per modum actionis quasi exercitam ab eo, quod existit.

Resp. II. τὸ E S T significat existentiam talem *Subiecti*, qualem requirit *Prædicatum*. Unde, si *Prædicatum* reale *essentialiter* est connexum cum *Subiecto* reali non est semper necessaria existentia realis *actualis*, sed sæpe sufficit *potentialis*: ut *homo est animal*, *rationale*. Et hoc maximè verum est in enuncia-

enunciationibus habentibus connexionem Prædicati cum Subiecto Metaphysicam : ut, *homo est animal currens movetur*. Ratio est, quia hæc connexio est sempiternæ veritatis & absolutæ necessitatis Propositiones vero, habentes connexionem Physicam non habent absolute inseparabilem connexionem Prædicati cum Subiecto, nisi quantum est de exigentia Principiorum naturæ. In propositionibus, habentibus subiectum per rationem tantum, Verbum *E S T* significat existentiam rationis. Hinc in ista enunciatione ; *Hirco-cirvus est animal*, non attribuitur aliquid reale Subiecto, sed tantum prædicatur, id, quod includitur in conceptu subiecti: quod quia est tantum per rationem, ideo etiam, quæ de illo Subiecto prædicantur, erunt tantum per rationem

Resp. III, in enunciatione, in qua vere prædicatur Prædicatum purè accidentale, non necessario connexum cum Subiecto, *τὸ E S T* semper significat actualem existentiam Subiecti : ut; *Petrus est*: *Logicus*.

Quæritur V. An unum tantum in una enunciatione simplici sit prædicatum ?

Resp. Duplex posse in enunciatione simplici concipi prædicatum, quorum unum dicatur materiale, Nominativus puta post Verbum, qui cum subiecto, sive nominativo ante Verbum, per vinculum *Verbale* unitur: alterum *formale*, quod est copula uniens *materiale* Prædicatum cum Subiecto.

Quæritur VI. An prædicatum *materiale* & *formale* in enunciatione distinguantur ?

Resp. aliquando *secundum vocem* & *realiter* distinguuntur : aliquando ratione tantum & non *secundum vocem*. In enunciationibus *tertii adjecti*, præter verbum *E S T*, ponitur prædicatum aliud *materiale*, quodque adeo *secundum vocem* distinguitur à *formali*. Unde hæc duo prædicata *formaliter* distinguuntur in enunciationibus vero *secundi adjecti* non ponitur aliquod prædicatum *materiale*, præter illud Verbum

Verbum E S T, & ideo in illis non distinguuntur
realiter, sed ratione tantum, Prædicatum materiale
& formale.

CAPUT. I.

De

AFFECTIONIBUS ENUN-
CIATIONIS PURÆ.

THEOREMATA.

FUIT Definitio & varia Divisio Enunciatio-
nis Puræ sequuntur tres ejus Affectiones; Op-
positio, Æquipollentia & Conversio.

2. Oppositio est duarum enunciationum, e-
dem subjeſto & prædicato constantium pugna vel in
ſola quantitate, vel in utraque ſimul.

3. Eſtque quadruplex; Contraria, Subcontraria,
Contradictoria & Subalterna.

4. Oppositio contraria eſt inter duas Enunciatio-
nes, quarum una univerſaliter affirmat, altera uni-
verſaliter negat idem prædicatum de eodem ſubjeſto
ut, Omnis homo eſt animal: Nullus homo eſt
animal.

5. Oppositio ſubcontraria eſt inter duas enunciatio-
nes, ſub duabus univerſalibus contentas, quarum una
affirmat, altera negat particulariter idem prædicatum
de eodem ſubjeſto: ut Aliquis homo eſt albus: Aliquis
homo non eſt albus.

6. Oppositio contradictoria eſt vel Primaria
ſive Principalis, vel Secundaria ſive Minus
Principalis.

7. Primaria

7. *Primaria est duarum Enunciationum, secundum quantitatem simul & qualitatem pugna.*

8. *Hujus modi duo sunt I. Cum Enunciationum una universaliter affirmat, altera particulariter negat: ut, Omnis asinus est rufus: Aliquis asinus non est rufus. II. Cum Enunciationum una universaliter negat, altera particulariter affirmat: ut, Nullus asinus est rufus: Aliquis asinus est rufus.*

9. *Secundaria (quam de lege nominant) est duarum enunciationum singularem secundum qualitatem, pugna: ut, Octavius est hæres Cæsaris: Octavius non est hæres Cæsaris.*

10. *Oppositio subalterna (aliis Consecutio Enunciationum) est duarum Enunciationum, sive affirmantium, sive negantium, pugna in sola quantitate: vel potius, est duarum Enunciationum, quarum una est universalis, altera particularis, subordinatio: ut, Omnis hircus est barbatus: Aliquis hircus est barbatus: Nullus homo est caudatus: Aliquis homo non est caudatus.*

11: *Sequitur Equipollentia, quæ est duarum Enunciationum oppositarum, diversis signis constantium, interventu negationis reductio ad eandem quantitatem qualitatem & sententiam.*

12. *Fundamentum Equipollentiæ est collocatio particule negativæ ante vel post signum Quantitatis in Enunciationibus, adeo ut, pro triplici situ negationis triplex sit equipollentia: nimirum vel enunciationum Contradictentium, vel Contrariarum, vel Subalternarum.*

13. *In contradictoriis, si præponas negationem signo, illa Enunciatio, cui præfigis negationem non amplius pugnabit cum altera, sed in gratiam redibit cum illa, & eundem penitus habebit sensum v.g. hæ duæ contradicunt; Omnis Angelus est beatus: Aliquis Angelus non est beatus. Jam, si vis ut secunda equipolleat primæ, præfige ille negationem, dicendo; Non aliquis angelus non est beatus, perinde erit ac si dicas.*

dicas Omnis Angelus est beatus: si vero vis, ut prima equipolleat secundæ, præfige primæ negationem hoc pacto; Non omnis Angelus est beatus, & sensus erit; Aliquis Angelus non est beatus.

14. In contrariis negatio postponenda est signo ita ut immediate inter subiectum & copulam ponatur: nam hæ sunt contrariæ; Omnis homo est mortuus. Nullus homo est mortuus. Ubi secunda equipollebit primæ si dicatur; Nullus homo non est mortuus: idem enim valet, quod ista; Omnis homo est mortuus.

15. Subalternis adde negationem, tam antesignum, quam post subiectum & æquivalebant. Sic enim hæ, Omnis homo currit, & Aliquis homo currit, sunt subalterne. Jam si dicas; Non aliquis homo non currit, æquipollebit illi; Omnis homo currit.

16. Tandem succedit Conversio, quæ est apud subiecti & prædicati unius Enunciationis in aliam commutatio, retenta utrobique eadem veritate, & qualitate, ita ut per legitimam consequentiam, Convertens rite inferatur ex Conversa.

17. Enunciatio conversa (quam, ante peractam conversionem, malim Convertendam dicere est ea, cujus termini commutantur: adeoque prima & velut Antecedens.

18. Convertens est ea, quæ ex tali commutatione fit & inferitur: adeoque est tanquam consequens.

19. Conversionem Aristoteles duplicem fecit: unam Simplicem, alteram per accidens.

20. Simplex est, cum non mutantur signa. Sive, cum eadem utrobique manet quantitas.

21. Hoc modo convertitur I. Universalis negans in Universalem negantem: ut, Nulla iustitia est vitium. Ergo Nullum vitium est iustitia. II. Particularis affirmans in particularem affirmantem: ut Aliqua fortitudo est uirtus. Ergo Aliqua virtus est fortitudo. Hic manet signa; Nullus & Aliqua: aliis vocibus transpositis.

Hic

22. *Conversio per accidens (quam secundum quid & in parte vocare liceat) est, quâ mutantur signa, ita ut ex universali fiat Enunciatio particularis.*

23. *Hoc pacto convertitur I. Universalis affirmans in particularem affirmantem quia prædicatum fere latius patet subiecto: ut Omnis homo est animal. Ergo Aliquod animal est homo. II. Universalis negans in particularem negantem: ut; Nullus homo est lapis. Ergo Aliquis lapis non est homo.*

24. *Particularis negans neutro conversionis genere convertitur: neque enim licet dicere; Quoddam animal non est homo. Ergo quidam homo non est animal: sic enim ex Antecedente vero sequeretur Consequens falsum. Multo minus; Ergo Nullus homo est Animal: quia ex particulari non licet inferre universalem.*

25. *Ne tamen Conversionis expers foret hæc Enunciatio, excogitarunt Aristotelis Interpreters tertium quoddam Conversionis genus, quod per Contrapositionem dixerunt, cum & subiecto & prædicato Convertentis particula negans præfigitur, quæ in Convertenda non fuerat; ut, Quoddam animal non est irrationale. Ergo quoddam non irrationale non est non animal.*

26. *Eodemque modo converti volunt universalem affirmantem finitam in universalem affirmantem infinitam.*

27. *Sed non videtur hæc Contrapositio mereri nomen Conversionis, cum iidem termini non retineantur.*

28. *Ut autem rite omnis fiat Conversio;*

I. *Utraque Enunciatio iisdem constet terminis. Hinc recte rejecta fuit conversio per contrapositionem dicta*

II. *Totum subiectum Convertendæ fiat prædicatum Convertentis, & totum illius, prædicatum fiat huius subiectum, Hinc non sequitur Canis capit leporem. Ergo lepus capit canem; sed Ergo capiens leporem est canis.*

III. Si Convertenda careat subiecto, id ante Conversionem suppleatur. *Hinc u ista convertatur; Quidam audit mutum, addendum est τὸ homo, hoc pacto; Quidam homo audit mutum, deinde dicendum; Ergo quoddam audies mutum est homo.*

IV. Si post Verbum Substantivum accurrat casus obliquus in Conversione addatur τὸ aliquid aliquod ens, aliquid quod est, nihil quod &c. *Hinc non re esse dixeris; Puteus est in urbe: Ergo Urbs est in puteo: sed Ergo aliquid Existens in urbe est puteus.*

V. Verbum Adjectivum ante conversionem resolvatur in suum Participium & verbum Substantivum. *Hinc ista; vacca mugit, resolvenda est prius in hanc; Vacca est mugiens deinde convertenda hoc modo; Quoddam mugiens est vacca.*

VI. Tempus præteritum aut futurum, si id exigat sensus, mutetur in præsens. *Hæc enim Ennuciatio; Quædam vacca fuit vitulus non potest converti in istam; Quidam vitulus fuit vacca: sed in hanc; Aliquid, quod fuit vitulus, est vacca.*

VII. Cum in prædicato convertendæ est limitatio contradictionis, τὸ E S T in convertente mutetur in F U I T. *Hinc, si convertenda sit ista; homo est mortuus, non licebit dicere; quoddam mortuum est homo: sed, quoddam mortuum fuit homo.*

VIII. Convertenda habeat connexionem propriam sine ambiguitate intellectam *Ideo, hæc Ennuciatio; Herodes est vulpes, non convertitur: sicut nec illa; Animal est genus: quia illa est tropica: hæc miscit notionem secundam cum prima.*

29. *Usus Conversionis præsertim est triplex.*

I. In bona sequela Convertenda vera insert veram Convertentem,

II. Aliquando Convertens notior est Convertenda.

III. Usus

III. Usus est maximus est in reductione Syllogismorum imperfectorum ad perfectos.

QUÆSTIONES.

I. An Oppositionis species Theor. 2. rectè fuerint assignatæ?

Suppono, ex dictis in tractatu de Post-Prædicamentis, hîc nobis sermonem esse de Oppositione complexa: quod & res ipsa docet.

Resp. I. Si *Oppositio* sumatur propriissime, pro ea scilicet, quæ est inter Enunciationes pugnantes secundum affirmationem & negationem, & constantes eodem subjecto & prædicato, non tantum quoad vocem, sed etiam secundum rem, ejus duæ tantum sunt species; *Contraria* & *Contradictoria*: nam in *Subcontraria* subjectum est idem voce tantum, re vero diversum: cum enim dico; *Aliquis homo est albus*, per *to aliquis homo* intelligo aliquem Europæum: cum vero dico; *Aliquis homo non est albus*, non intelligo Europæum aliquem sed Africanum, vel Æthiopem. Deinde Enunciationes oppositæ non possunt esse simul veræ. *Subcontrariæ* vero possunt esse simul veræ: ut *aliquis homo est albus*: *aliquis homo non est albus*.

Resp. II. Si *Oppositio* sumatur propriè, pro Enunciationum, eodem subjecto & prædicato constantium, pugna formali secundum qualitatem, sive affirmationem & negationem, tres ejus sunt species; *Contraria*, *Subcontraria*, & *Contradictoria*. Prob. 1. nam aut utraque Enunciatio est universalis aut utraque particularis aut altera universalis, altera particularis. Prima oppositio est *Contraria*, secunda *Subcontraria*, tertia *contradictoria*. Prob. 2. Aut utraque potest esse simul falsa, aut utraque simul vera, aut neutra vel simul falsa, vel simul vera. Cum primum accidit, est *Contraria*: cum secundum

Sub-

Subcontraria : cùm tertium , *Contradictoria*.

Resp. III. Si *Oppositio* sumatur communiter , pro pugnâ sive *materiali* , sive *formali* , quæ intercedit inter Enunciationes eodem subjecto & prædicato constantes , & pugnantēs vel ratione *Quantitatis* tantum , vel ratione *Qualitatis* , vel utriusque simul , quatuor sunt *Oppositionis* species ; *Contraria* , *Subcontraria* , *Contradictoria* , & *Subalterna* : nam omnes propositiones oppositæ inter se pugnant. Ergo vel in quantitate simul & qualitate , & sunt *Contradictoria* : vel in alterâ earum , idque dupliciter : nam vel pugnant solum in *Quantitate* , & sunt *Subalterna* : vel solum in *qualitate* , idque tripliciter , sunt enim vel ambæ universales , ut *Contrariæ* , vel ambæ particulares , ut *Subcontrariæ* , vel ambæ singulares , & sic iterum sunt *Contradictoriæ*.

Obj. 1. Plures sunt *Oppositionis* species , quàm quatuor. Ergo non rectè assignantur quatuor. Ant. prob. Datur enim *oppositio Relativa* non minus , quàm in terminis simplicibus : ut ; *Nicomachus est pater : Nicomachus est filius* : item *Privativa* : ut ; *Homerus est cæcus : Homerus est videns*. Atqui harum *Oppositionum* hîc nulla fit mentio. Ergo plures , quàm quatuor , sunt *Oppositionis* species.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dico , illas propositiones non censerî oppositas , quia mutatur hic prædicatum : in verâ autem & legitimâ oppositione prædicatum utrobique debet esse idem : adeoque in allatis exemplis est tantum *oppositio terminorum* vel *rerum* : non autem *modi Enunciandi* per se qualitatem , vel quantitatem.

Obj. 2. Hæc divisio non continet oppositionem inter Enunciationes *indefinitas* : ut ; *homo est doctus : homo non est doctus*. Ergo est diminuta.

Resp. Enunciationes *indefinitas* vel constare materiâ *necessaria* : ut ; *homo est animal : homo non est animal* : vel *contingente* : ut ; *homo est doctus : homo non est doctus*. Si prius , revocantur ad *Contrarias* , vel *Contradictorias*.

Contradictoria : si posterius , ad *Subcontrarias*.

Quæres , quænam ex his Oppositionibus sit maxima ?

Resp. Sicut in Post-Prædd. maximam esse Contradictoriam : idque 1. *communitate* : quia reperitur in terminis universalibus & singularibus : contrarietas tantum in universalibus. 2. *simplicitate* : nam quia fit solâ præpositione negationis, tum quia non requirit constantiam vel existentiam subjecti. 3. in *repugnantia* & *evidentia* : fieri enim non potest , ut idem simul sit *magnum* & *non-magnum*, neque *simpliciter* , neque *comparate* : fieri tamen potest , ut idem sit *magnum* & *parvum* respectu diversorum 4. in *veritate* & *falsitate* : Impossibile enim est , duo Contradictoria esse simul vera aut falsa. 5. in *distantia* : distant enim Contradictoria in infinitum, puta sicut Ens & non-Ens.

Dices : Oppositio totius ad totum major est , quàm oppositio totius ad partem. Sed in *Contrariis* est oppositio totius ad totum : in *Contradictoriis* verò est oppositio totius ad partem. Ergo in Contrariis est major oppositio , quàm in Contradictoriis.

Resp. 1. Dist. Maj. Oppositio totius ad totum est major *extensive* , Concedo : *intensive* , Nego Majorem.

Resp. 2. ad eandem Maj. Totum posse comparari vel cum *sua parte*, vel cum *parte alterius totius*. Primo modo , Concedo Majorem : magis enim pugnant istæ ; *Omnis homo currit* & *Nullus homo currit*, quàm istæ ; *Omnis homo currit* & *Aliquis homo non currit*. Secundo modo , Nego Majorem. Jam vero in Contradictoriis est oppositio unius totius, v. g. universalis affirmantis & partis alterius totius, v. g. universalis negantis , cujus pars subjectiva est particularis negans , ut patet in allato exemplo.

II. Quæ sint Leges Enunciationum Oppositarum?

Contrariarum Enunciationum, duæ sunt leges.
 I. *Duæ contrariæ in nulla materia possunt simul esse veræ.* Nam in Contrariis una est universalis affirmativa, denotans, prædicatum convenire subiecto, pro omni ipsius supposito: altera vero est universalis negativa, denotans, prædicatum removeri à quolibet supposito subiecti. Sed impossibile est, idem prædicatum simul convenire cuilibet subiecti supposito, & à quolibet removeri: hoc enim implicat contradictionem. Ergo duæ Contrariæ non possunt simul esse veræ.

Obj. 1. *Hæ Enunciationes sunt contrariæ; Cuiuslibet hominis alter oculus est dexter: cuiuslibet hominis alter oculus non est dexter.* At hæ Enunciationes sunt simul veræ. Ergo Enunciationes contrariæ possunt simul esse veræ.

Resp. Neg. Maj. Ultraque enim Enunciatio est particularis, & propterea opponuntur *Subcontrariæ*: subiectum enim utriusque Enunciationis est *oculus*, non autem vocabulum *hominis*, & signum subiecto additum est particulare, nempe *alter*. Colonienenses dicunt, hic duplex esse subiectum: unum *distributionis*, alterum *locutionis*: ex parte primi universalis, ex parte secundi volunt esse particulares.

Obj. 2. *Hæ Enunciationes sunt Contrariæ & simul veræ; Omnia Elementa sunt quatuor. Nullum Elementum est quatuor.* Ergo contrariæ possunt simul esse veræ.

Resp. In istâ Enunciatione; *Omnia Elementa sunt quatuor*, *Tò omnia* sumi vel *distributive*, vel *collective*. Si distributive, sensus est; Cuiusque convenit esse Elementum, illud est quatuor, & sic Enunciatio est falsa: si collective, sensus est; Toti

Elemen-

Elementorum collectio est quatuor, quæ Enun-
ciatio est singularis, eique contradictorie opponi-
tur ista; Tota Elementorum collectio non est qua-
tuor.

II. *Duæ Contrariæ possunt simul esse falsæ in ma-
teria contingente*: In materia enim contingente
prædicatum potest convenire subiecto pro aliqui-
bus suppositis, & pro aliquibus non, ut *τὸ albus*
respectu hominis. Sed pro illa parte, qua non con-
venit subiecto universali, affirmativa est falsa, & pro
ea parte, qua convenit, universalis negativa est fal-
sa. Ergo in materia contingente ambæ Contrariæ
possunt simul esse falsæ.

Obj. Si duæ contrariæ possunt simul esse falsæ,
etiam duæ Contradictoriæ possunt simul esse fal-
sæ. Sed duæ Contradictoriæ non possunt simul
esse falsæ. Ergo nec duæ Contrariæ. Connexum
prob. ut enim se habent contrariæ ad veritatem:
ita & ad falsitatem. Sed ad veritatem Contrariarum
sequitur veritas Contradictoriarum. Ergo & ad fal-
sitatem.

Resp. Neg. Connexum: ad prob. dico, disparem
esse rationem: quia plus requiritur ad veritatem
Contrariarum, nimirum veritas omnium singula-
rum sed ad falsitatem Contrarium sufficit falsitas
unius particularis. Ergo non sequitur falsitas par-
ticularis ex falsitate universalis: sicuti sequitur ve-
ritas particularis ex veritate universalis.

Leges Subcontrariarum enunciationum duæ
sunt.

I. *Subcontrariæ in nulla materia possunt simul esse
falsæ*: nam si duæ Subcontrariæ possent esse simul
falsæ, duæ Contradictoriæ possent simul esse falsæ.
At duæ Contradictoriæ non possunt simul esse fal-
sæ. Ergo nec duæ Subcontrariæ. Maj. prob. quia
ex falsitate Subcontrariæ licet colligere falsitatem
Enunciationis universalis superioris, quæ Contra-
dictorie opponitur alteri Subcontrariæ: ut dicat ali-
quis,

quis, has duas Enunciationes esse simul falsas: *Quidam homo est albus: Quidam homo non est albus*: si ergo hæc Enunciatio; *Quidam homo est albus*, est falsa, etiam hæc erit falsa; *Omnis homo est albus*, quæ est Contradictoria istius; *Quidam homo non est albus*, quæ etiam supponitur esse falsa.

Obj. 1. Duæ hæ Enunciationes sunt simul falsæ: *Quidam athiops albus est homo: Quidam athiops albus non est homo*: cum enim subiectum utrobique sit impossibile, de eo nihil potest prædicari. At hæ Enunciationes sunt Subcontrariæ. Ergo duæ Subcontrariæ possunt simul esse falsæ.

Resp. Hanc Enunciationem; *Quidam athiops albus non est homo*, esse veram: resolvi enim debet in hanc disjunctam; *Quidam athiops aut non est albus, aut non est homo*: quæ Enunciatio vera est, propter veritatem prioris membri.

Obj. 2. Duæ Contrariæ possunt simul esse falsæ. Ergo & earum Subcontrariæ: falsitas enim universalis provenit ex falsitate suæ particularis: & cum ambæ Contrariæ, ex hypothesi, sint simul falsæ, earum Subcontrariæ erunt quoque falsæ.

Resp. Neg. Conf. Ad prob. nego, ad falsitatem universalis sequi falsitatem particularis: falsum enim est, *omnem hominem esse doctum*: quis tamen ideo dixerit, falsam esse hanc; *aliquis homo est doctus*?

II. Subcontrariæ possunt simul esse veræ: quia in materia contingente potest prædicatum verè esse in subiecto, respectu alicujus suppositi, & respectu alterius non inesse. Sed respectu illius suppositi, cui convenit, vera est particularis affirmativa: quia ad veritatem ejus sufficit, prædicatum inesse subiecto, sumpto pro uno supposito: & respectu suppositi, cui non inest, vera est particularis negativa: quia, ad veritatem ejus, sufficit, prædicatum removeri ab unico supposito subiecti. Ergo in materia contingente possunt ambæ Subcontrariæ si-

mul

mul esse veræ : ut ; *Quidam homo est surdus : Quidam homo non est surdus.*

Obj. De quolibet affirmatio vel negatio vera est, & nullo verò utraque simul. Sed Subcontrariæ sunt ejusdem affirmatio & negatio de eodem. Ergo non possunt simul esse veræ.

Resp. 1. Majorem tantum esse veram de Contradictoriè oppositis.

Resp. 2. Dist. Min. Subcontrariæ sunt affirmatio & negatio ejusdem prædicati de eodem subjecto *Singulari*, & uno numero, Nego : de eodem subjecto *universali*, & quod est unum specie, Concedo Minorem.

Contradictoriæ unam duntaxat habent legem ; *Contradictoriæ nec simul veræ, nec simul possunt esse falsæ.* Hoc demonstrari non potest, quia est primum, firmissimum, & notissimum principium.

Dices : Hæ ambæ Enunciationes sunt falsæ ; *Nulla substantia corporea magis est Deus, quam Angelus : Quadam substantia corporea magis est Deus, quam Angelus.* Atqui hæ sunt Contradictoriæ. Ergo Contradictoriæ possunt simul esse falsæ.

Resp. Priorem Enunciationem accipi posse 1. in universum negativè, hoc sc. sensu ; *Nulla substantia corporea vel Deus, vel Angelus est : vel, Substantia corporea nec Deus, nec Angelus est.* Et hoc sensu est vera. 2. sensu affirmativo, quatenus negatione particulæ comparisonis multiplex affirmatio innuitur, nim. *Aliqua substantia corporea est Deus : Deus est substantia corporea : Aliqua substantia corporea est Angelus : Angelus est substantia corporea.* Eo sensu propositio illa est falsa, nec posteriori Contradictoria : particularis etenim particulari Contradictoriè non opponitur.

Subalternarum Leges duæ sunt.

1. Si universalis sive subalternans est vera, particularis sive subalternata quoque erit vera : ut ; *Omnis homo est justus. Ergo Aliquis homo est justus.*

Et

Et ratio est, quia, si prædicatum de quolibet subiecto supposito verè enunciatur, affirmabitur sanè de aliquo ejusdem supposito, sive inferiori.

Obj. Ad positionem universalis non sequitur positio particularis: ad positionem namque *Animalis* non sequitur positio *Hominis*: neque enim sequitur *Animal est. Ergo homo est.* Ergo ad veritatem universalis non sequitur veritas particularis.

Resp. Dist. Ant. Ad positionem universalis *complexi*, quod est alicujus inferioris superius, non sequitur positio particularis, quod est inferius, Concedo: ad positionem universalis *complexi*, quæ est Enunciatio universalis, non sequitur positio particularis, Nego Antecedens, &, quæ inde deducitur, Consequentiam.

II. Si particularis sive subalternata est falsa, universalis quoque, sive subalternans, erit falsa: sicut enim ad veritatem universalis requiritur veritas omnium particularium: ita ad falsitatem ejusdem universalis sufficit falsitas unius particularis.

III. An Enunciationes de futuro contingenti sint determinate veræ, vel falsæ?

Aristoteles asserit, Enunciationes de futuro contingenti esse indeterminate veras & falsas: non autem determinate. Quæ verba quæ sibi velint, non eodem modo explicant. Interpretes Nos, omissa Aristotelis sententiâ, putamus, Enunciationes de futuro contingenti non minus habere determinatam in se veritatem, quàm Enunciationes de præterito, & præsentis: qui Enunciatio, quæ conformis est rebus enunciatis, est determinate vera: quæ verò difformis, est determinate falsa. Sed Enunciatio de futuro contingenti non minus est conformis vel difformis rebus enunciatis, quam Enunciatio de præterito & præsentis. Ergo &c. Major prob. quia; quæ conformis est rebus enunciatis, significat id esse, quod est, vel non esse,

esse, quod non est : quæ difformis , contrà.

Obj. 1. Quod nondum existit, non potest causare veritatem in Enunciatione. Sed futurum contingens nondum existit. Ergo non potest causare veritatem in Enunciatione , nedum determinatam veritatem.

Resp. Ut aliquid sit objectum causans veritatem Enunciationis, non requiri, ut actu existat eo tempore, quo Enunciatio profertur : sufficit enim , si eo tempore , quo significatur futurum , existat : id est, in tempore futuro.

Obj. 2. Si hæc Enunciatio ; *Petrus cras scribet* , est determinate vera, sequitur , Petrum necessario scripturum. Falsum est consequens. Ergo & antecedens, Maj. prob. quia si hoc momento determinate verum est, Petrum cras scripturum, etiam heri fuit verum, & ante mille annos, imò ab omni æternitate. Quod autem ab omni æternitate verum est, non potest non esse, & sic necessarium est. Falsitas consequentis probatur, quia , si Petrus necessario scripturus est, frustra eâ de re deliberat : deliberatio enim non est de rebus necessariis, sed contingentibus. Sed absurdum est, scriptionem non debere in deliberationem venire.

Resp. Neg. Connexum. Ad probationem dico , Enunciationem , quæ ab æterno vera est , esse necessario veram ex *hypothesi* , qua esse statuitur ab omni æternitate : non tamen esse necessarium absolute : quia potuisset Deus aliter decernere , & sic potuisset esse falsa ab æterno.

Obj. 3. Si Enunciationes de futuro contingentibus essent determinatè veræ , Deus , qui omnia præcognoscit, cognosceret, eas esse determinate veras. Ergo essent necessariae : quod enim Deus determinate cognoscit esse, illud non potest non esse : alioquin Deus deciperetur. Ergo Enunciationes de futuro contingentibus essent necessariae, & sic omnia necessario evenirent.

Resp.

Resp. Hinc tantum colligi necessitatem ex hypothesi, quæ locum habere potest in Contingentibus. Duplex ergo est necessitas effectus. Prima est simpliciter dicta, quæ res ita ab aliquâ causa producit, ut, si tum ipsius, tum causæ natura spectetur, non possit non esse, quomodo se habet lumen respectu Solis. Altera necessitas est ea, quæ appellatur necessitas secundum quid, sive ex hypothesi, quæ res ita est ab aliqua causa, ut, si tum ipsius, tum causæ natura spectetur, tam possit esse, quàm non esse, & consequenter est conringens: ex hypothesi tamen, & propter consequentem aliquam conditionem positam, non potest non esse: quomodo necessum est, *Petrum ambulare*, ex hypothesi, quòd vera sit Enunuciatio; *Petrus ambulat*. Dicitur autem conditio consequens, qui potius effectum, cuius dicitur esse conditio, præsupponit ac sequitur, quàm antecedit, ac proinde nullo modo officit libertati: prius enim, saltem natura, est operata liberè causa libera, quàm posita sit huiusmodi conditio, quæ dicitur esse hypothesis effectus. v. g. prius se determinavit Petrus libere ad aperiendum os, quàm fuerit locutus, & prius est *Petrum currere*, quàm videam ipsum currentem. Unde, qui dicit; ex hypothesi, quòd *Petrus loquatur*, necessum est, ipsum aperire os, non significat aliquam necessitatem, quæ officiat libertati, & quæ faciat apertionem oris necessariam: prius enim est posita oris apertio, quàm locutio, quæ tamen locutio, dicitur esse id, ratione cuius necessaria dicitur esse oris apertio. Et cum dicitur; si videam *Petrum currentem*, necessario currere, significatur aliqua necessitas cadens in currere, quæ nullo modo officit libertati: est enim ex hypothesi, quòd sit visio illius cursus: prior autem est cursus Petri, quàm visio illius cursus, ratione cuius visionis dicitur cursus Petri esse necessarius. Unde patet, ipsam necessitatem esse consequentem talem effectum, ac proinde, huiusmodi effectum

rum jam habere suam libertatem. Quod si hypothesis seu conditio talis sit, ut sit vera & necessaria causa effectus, non appellatur conditio consequens, sed antecedens, & tollit libertatem: hoc est, effectus respectu huiusmodi causæ non dicitur esse liber, sive contingens, v. g. *Si Sol lucet, dies est.* Necessitas autem ex hypothesi antecedente appellatur *necessitas consequentis*, quia nimirum antecedens infert philosophicè consequens: necessitas autem conditionis consequentis appellatur *necessitas consequentiæ*, nempe *Logica*: posito enim antecedente, seu propositione continente hanc conditionem, sequitur consequens vi illationis *Logicæ*.

IV. Quid sit *Æquipollentia*?

Est duarum enunciationum prius oppositarum, diversis signis constantium, interventu negationis, reductio ad eandem quantitatem, qualitatem & sententiam. Vel, est duarum enunciationum, prius pugnantium, formalis æquivalentia, per adventum negationis. Dicitur *æquivalentia*, quia in rebus commutabilibus, juxta earum precium, datur æquivalentia, ut patet in emptionibus & venditionibus. Dicitur autem hæc æquivalentia *formalis*, quia una illarum propositionum habet vim inferendi alteram, in bonâ consequentiâ, dummodo tamen hoc fiat per additionem *negationis negantis*. Unde rectè sequitur; *Nullus homo est asinus. Ergo; non aliquis homo est asinus. Dixi; per additionem negationis negantis*: quia triplex vulgò statuitur negatio; *negans privans & infinitans*. Negatio negans destruit & tollit, quicquid invenit post se, & ejus oppositum inducit: adeoque proprius ejus actus est negare compositionem propositionis intrinsecam. Unde *malignans & malignantis naturæ* dici solet. Negatio privans negat habitum sive formam in sub-

subjecto apto nato illam habere : ut ; *cacitas* non negationem visus in pupillâ aptâ natâ habere visum. Negatio infinitans negat intrinsecam compositionem ipsius termini , cui adiungitur : sive ex termino finito facit infinitum , simpliciter negando termini significatum , & unam cum eo dictionem constituendô : ut ; *non-homo*.

Obj. Nulla negatio confert Enunciationi quantitatem. Ergo Æquipollentia non fit per adventum negationis. Ant prob. Negatio negat & destruit id quod reperit post se. Ergo non confert Enunciationi quantitatem, sed aufert eam potius.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem respondeo per distinctionem Antecedentis : Negatio *per se* & *directe* negat ac destruit id , quod post se reperit *consequenter* tamen , *per accidens* & *indirecte* ponit oppositum illius , quod ipsa negat : sicuti calor expellit frigus è subjecto , & , illo expulso : hoc occupat. Propterea , cum particularem quantitatem negat, ex consequenti ponit universalem, & destruendo seu tollendo negationem, quam post se invenit, ponit affirmationem.

Dices : Actus negationis negantis est compositionem subjecti cum prædicato tollere. Ergo nullo modo Enunciationis quantitatem dare potest , aut immutare.

Resp. Distinguendo Antecedens eodem ferè modo : Actus *primus* negationis negantis est compositionem subjecti cum prædicato tollere : nihil tamen vetat , quò minus actu *secundario* possit significare quantitatem , & alia , quæ post se reperit , negare.

Quæres I. An negatio præposita signo universali aut particulari reddat Enunciationes contradictorias æquipollentes ?

Omnino: Negatio enim, quicquid invenit post se, destruit , & inducit oppositum. Invenit autem Contradictorias in quantitate & qualitate pugnan-

res, sicut & in veritate & falsitate. Negatio ergo, præposita signo universalis aut particulari, Contradictorias reddit æquipollentes.

Dices : Contradictoriæ nunquam sunt æquipollentes, cum semper pugnent in quantitate, veritate & falsitate. Ergo negatio præposita signo non facit Contradictorias æquipollentes.

Resp. Dist. Ant. Contradictoriæ *formaliter*, ut contradictoriæ sunt, nunquam sunt æquipollentes, sed semper pugnant : sed si *materialiter* sumantur, secundum id, quod sunt, fiunt æquipollentes per additionem negationis, ita ut illæ, quæ, antequam poneretur negatio, erant contradictoriæ, per adventum negationis, depositâ pugnam, redeant in gratiam, & fiant æquipollentes.

Quæres II. An negatio, postposita signo universalis, ac toti subjecto, Contrarias revocet ad concordiam, & æquipollentes faciat ?

Affirmatur : Cum enim negatio nullam vim habeat destruendi id, quod eam præcedit, sed solum, quod post se invenit, ideo postposita signo, & copulæ verbali addita, Evocationis qualitatem, sed non quantitatem, mutat. Ergo negatio, postposita signo universalis ac toti subjecto, Contrarias, quæ solum in qualitate pugnant, æquipollentes facit.

Dices ! Negatio signo postposita ejusdem est virtutis cum præpositâ. Sed signo præposita Contradictorias reddit æquipollentes. Ergo & postposita Contradictorias faciet æquipollentes. Non ergo revocat Contrarias ad concordiam. Maj. prob. quia negatio, ubicumque ponatur, ejusdem semper est rationis & naturæ. Secunda consequentia probatur, quia Contradictoriæ sunt diversæ quantitatis, Contrariæ ejusdem quantitatis. Ergo si negatio præposita facit æquipollere Contradictorias, non facit æquipollere Contrarias.

Resp. ad Maj. Quemadmodum ignis, qui semper

per ejusdem est virtutis , quandoque comburitur ligna, quandoque non , propterea quod non æqualiter sint affecta , vel non æque disposita : ita negatio , five proposita, five postposita signo, *secundum se* æqualis est virtutis , ejusdem naturæ & actus : a *secundum applicationem* aliter se habet , cum præponitur , aliter cum postponitur signo : cum enim postponitur , non invenit post se quantitatem, sed solam qualitatem , & ideo non potest plus , quam qualitatem , mutare aut negare , adeoque nec Contradictorias ad concordiam revocare. Cum vero præponitur , aliter applicatur subjecto , & invenit post se quantitatem & qualitatem , adeoque utramque negat, & ponit oppositum.

Quæres III. An negatio, præposita & postposita signo universali & particulari , ac toti subjecto Subalternas faciat æquipollentes ?

Omnino : Subalternæ enim pugnant duntaxat in uno, nim. in quantitate, in qualitate vero conveniunt , ideo negatio præponitur signo ac toti subjecto, ut mutet Enunciationis quantitatem , five concordiam in quantitate faciat : ne autem eadem hæc negatio destruat simul & mutet qualitatem , in quâ conveniunt Subalternæ , additur alia negatio, quæ impediatur , quo minus vim suam exerat prior negatio in copulam. Unde fit, ut duæ negationes, sic ordinatæ, Subalternas ad concordiam reducant, negatio enim usque adeò maligna est, ut , quicquid post se invenit , destruat , & oppositum inducat, atque ideo , si invenit affirmationem , facit negationem , & contra.

Obj. Minus requiritur ad Subalternarum , quam ad Contradictoriarum, æquipollentiam, ad quam una sufficit negatio. Ergo ad Subalternarum æquipollentiam una sufficiet negatio. Ant. prob. quia duæ Subalternæ minus pugnant, quàm duæ Contradictoriæ. Ergo minus requiritur ad Subalternarum, quàm ad Contradictoriarum, æquipollentiam.

Resp.

Resp. Neg. Conf. Duæ namque negationes sunt aliquid plus, quam una, *secundum vocem*; Concedo: *secundum actum negandi*, Nego: sic enim vera minus faciunt, quia una destruit alteram, & sic solam mutant quantitatem: una vero sola, signo præposita, quantitatem pariter mutat & qualitatem.

Dices: Una negatio alteram destruere non potest. Ergo duæ negationes non sunt, neque faciunt, minus, quàm una. Ant. prob. Quicquid corrumpitur, à suo contrario corrumpitur. Sed duæ negationes sibi non contrariantur: sunt enim similes & ejusdem rationis. Ergo una negatio destruere non potest alteram.

Resp. 1. Disting. Ant. Una negatio *formaliter*, quantum ad substantiam suam, & *secundum se* considerata, non destruit alteram, nec ei contrariatur, Concedo: at una negatio, *prout est instrumentum intellectus* ad negandum aliquid, non destruit aliam, ut est *objectum*, quod negatur, & in quod cadit actus negandi, Nego Antecedens: sic enim opponuntur secundum rationem agentis & patientis, atque adeò una destruit alteram, quoad actus ejus, non autem quoad substantiam.

Resp. 2. Disting. Majorem probationis: Quicquid corrumpitur *corruptione reali & Physica*, à contrario corrumpitur, Concedo: quicquid corrumpitur *corruptione rationis* tantum, id à contrario corrumpitur, Nego Majorem. Duæ autem negationes se non corrumpunt *corruptione reali*, sed *rationis*.

Quæres I V. Cur nihil hætenus dictum sit de Equipollentia Subcontrariarum?

Res. Quia Equipollentia fit per adventum negationis vel præpositæ tantum, vel postpositæ tantum, vel præpositæ simul & postpositæ. Sed nullus istorum modorum Subcontrariis tribui potest. Ergo non possunt equipollere. Min. prob. quia negatio præposita

negat quantitatem : sed duæ Subcontrariæ sunt ejusdem quantitatis. Si verò negatio postponatur signo, tum vel postponeretur signo propositionis negativæ, vel affirmativæ : si affirmativæ, non fieret Equipollentia, sed identitas propositionum : id est, foret penitus eadem propositio cum aliâ : si verò negativæ propositionis signo postponeretur, jam committeretur negatio : nam si dicam ; *Quidam homo non non currit*, erit unius ejusdemque dictiōis ex eâdem parte, inutilis repetitio. Neque possunt fieri æquipollentes, per negationem præpositam & postpositam simul, quia sic mutaretur quantitas. Subcontrariæ autem ejusdem sunt quantitatis.

V. *Quid & quodplex sit Enunciationis Conversio?*

R Esp. ad I. Conversio est passio Enunciationis simplicis, qua subjectum unius fit prædicatum alterius, & prædicatum unius fit alterius subjectum. Vel, est duarum Enunciationum categoricarum utroque termino participantium, ordine converso, unius ad alteram formalis consequentia. Ubi

Nota I. Conversionem in univrsam posse esse triplicem. 1. est *terminorum secundum prædicationem*, quæ alio nomine *convertibilitas* appellatur, & est æqualis prædicatio duorum terminorum, quoniam, de quocunque prædicatur unus, de eodem prædicatur & alter, ut *homo & risibile*. 2. est *Relatorum*, quæ *Convertentia* dici solet, quâ sit, & Correlata ad se invicem referantur. 3. est *Enunciationum*, quæ est extremorum mutatio, & proprie *Conversio* dicitur.

Nota II. in Conversione 1. duas esse Enunciationes : in omni enim consequentia duas minimè oportet esse. 2. Consequentiam non tantum hic esse *materialem*, sed & *formalem*, quæ scilicet valet

in omnibus terminis, eadem formâ argumentandi tenenda. 3. Enunciationes debere esse categoricas sive simplices: compositæ enim non convertuntur. 4. Eisdem esse retinendos terminos: secus non facit Conversio, sed Enthymema, aut Exemplum. 5. terminos esse transponendos, ut distinguatur Conversio à Consequentiâ Enunciationum, eisdem terminis participantium eodem ordine, qualis est consequentiâ inter Subalternas, vel Aequipollentes.

Obj. 1. Conversio non prædicatur verè de Enunciatione. Ergo non est ejus passio. Ant. prob. quia falsum est dicere; *Enunciatio est Conversio*.

Resp. Dist. Ant. Conversio non prædicatur &c. in abstracto, Concedo: in concreto, Nego Ant. Licet ergo falsa sit ista; *Enunciatio est Conversio*: vera tamen est hæc; *Enunciatio est convertibilis*.

Dices: Omnis propria passio debet convertibiliter prædicari de suo subjecto, saltem in concreto. Sed *Conversio in concreto* non prædicatur convertibiliter de Enunciatione: prædicatur enim de multis aliis, ut de Conversione Pauli, de Conversione aquæ in vinum &c. Ergo *Conversio* non est propria passio Enunciationis.

Resp. ad Min. & ejus probationem, *Conversionem* duobus modis sumi. 1. *generaliter*, pro quacunque mutatione rei de uno in aliud, ut de bono in malum, & sic dici tam de conversione terminorum & rerum, quàm de ea, quæ Enunciationum est, sive Propositionum. 2. *specialiter*, pro mutatione unius enunciationis in aliam, iisdem terminis, sed loco motis, constantem.

Dices: Conversio est transpositio terminorum, ut patet ex definitione. Ergo est passio terminorum. Ergo non est passio enunciationum.

Resp. Neg. Conf. Conversio enim non est transpositio terminorum simpliciter, sed terminorum

duarum Enunciationum quarum una sequitur ex alterâ. Ergo non convenit terminis *secundum se*, sed ut in *Enunciationibus subiectum* sunt, vel *prædicatum*: Ergo Enunciationum, & non terminorum, est passio.

Dices: Conversio est mutatio subiecti in prædicatum &c. Sed nec subiectum in prædicatum, nec prædicatum in subiectum mutari potest. Ergo Conversio fieri non potest. Min. prob. tum quia unum disparatum non potest mutari in aliud, tum quia forma non potest fieri materia. Sed prædicatum habet rationem formæ, & subiectum rationem materiæ. Ergo sicut forma in materiam mutari non potest, nec contra: ita nec prædicatum in subiectum, nec subiectum mutari potest in prædicatum.

Resp. Neg. Min. Ad. prob. Dico; *Subiectum & Prædicatum* sumi duobus modis. 1. *materialiter*, pro re scil. *substrata*, quæ *subiectum*, vel *prædicatum* denominatur, quæque modo subiecti, modò prædicati rationem induit. 2. *formaliter*, prout rationem subiecti obtinet, vel prædicati. Itaque concedimus, *prædicatum formaliter*, sub ratione prædicati, sive manens prædicatum, non posse esse subiectum: *materialiter* vero, negamus ille enim terminus, qui in unâ propositione est prædicatum, in alterâ potest fieri subiectum, quemadmodum is, qui filius est huius, potest fieri pater illius.

Obj. 2. Mutatio Subiecti in Prædicatum non est Consequentia. Conversio est mutatio subiecti in prædicatum, & contra. Ergo Conversio non est Consequentia.

Resp. Dist. Maj. Conversio sumpta pro mutatione subiecti in prædicatum non est consequentia, Concedo: Conversio sumpta pro habitudine *convertendæ* vel *conversæ* ad convertentem, quæ fundatur in tali mutatione, non est consequentia, Nego

Nego Majorem : sic enim est Consequentia formalis, si fiat juxta regulas.

Resp. 2. Dist. Min. Conversio est formaliter mutatio subiecti in prædicatum, Nego causaliter, ut sensus sit, Conversio est mutatio, id est, ex mutatione oritur, Concedo : propriè enim loquendo dicimus, *subiectum mutari in prædicatum*, non autem *converti subiectum in prædicatum*. Et rursus, dicimus, *unam propositionem converti in aliam*, sed non mutari.

Dices : Conversio non est argumentatio. Ergo neque est consequentia formalis. Ant. prob. quia Argumentatio habet medium. Conversio non habet medium. Ergo Conversio non est argumentatio.

Respondent aliqui, negando Antecedens. Alii vero distinguunt & dicunt, Conversionem non esse quidem Argumentationem *Dialecticam* & *probativam* : esse tamen Argumentationem *in communem*, *enthymematicam* & *illativam*.

Nos negamus Consequentiam : licet enim conversio non sit argumentatio, potest tamen esse formalis Consequentia : quia formalis Consequentia est quid superius respectu *Argumentationis*, *Conversionis* & *Æquipollentia* : itaque in hoc argumentatione proceditur male ab inferiori ad superius negative. Quemadmodum ergo non valet ; *Asinus non est homo*. Ergo *asinus non est animal* : sic quoque non valet colligitur, *Conversio non est Argumentatio*. Ergo non est formalis consequentia.

Jam ad secundum in titulo Quaestionis propositam Resp. I. Conversio Aristoteli lib. 1. prior. anal. c. 2. rectè duplex statuitur, nim. *simplex*, sive *in terminis*, vel *per accidens*, sive *in parte*. Aristoteles enim consideravit isthic loci Conversionem, prout est instrumentum, quo mediante Syllogismi imperfecti reducuntur ad perfectos. At huic rei hæc ambæ species, & quidem solæ, possunt inservire. Quod

enim spectat ad Conversionem, quam *per contrapositionem* vocant, ea non videtur apta esse huic negotio: quia in Syllogismorum reductione debet manere iidem termini. Sed in Conversione per contrapositionem termini iidem simpliciter non manent, quoniam finiti mutantur in infinitos.

Obj. 1. *Homo & risibile* convertuntur, itemque *pater & filius*. Sed neutra Conversionis specie convertuntur. Ergo plures fuerunt assignandæ Conversionis species. Major est certa, quia Omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo. Minor patet ex Theorematis.

Resp. *Homo & risibile*, sicut omne subiectum propria ejus passio, dicuntur de se invicem *per convertibilitatem*: *pater* autem & *filius* dicuntur *per convertentiam*: non verò *per conversionem*, adeoque hic committitur fallacia *Æquivocationis*. Hic convertibilitas est passio terminorum convertibilium, qui de se invicem universaliter & vere possunt affirmari: ut *homo & risibile*. Convertentia est passio Relatorum, quæ ad invicem referuntur, & convertuntur secundum subsistendi consequentiam: ut, *Si pater est, filius est*, & retro. At Conversione appropriationem est passio Enunciationum, & Propositionum. Responderi quoque potest, cum loquimur de Conversione, sermonem esse de ea quam *formalem* nominant: non de *materiali*, quæ simpliciter convertuntur subiectum & proprietas quia ad æque multa se extendunt.

Obj. 2. Propositiones singulares possunt converti. Illarum tamen mentio non fuit facta in Theorematis. Ergo plures, quàm duæ, sunt Conversionis species.

Resp. 1. Singulares propositiones affirmantes converti *simpliciter*, sicut particulares: quia, in hoc negotio, de particularibus, indefinitis & singularibus, idem est iudicium.

Resp. 2. Singulares propositiones esse duplices:

in nonnullis enim Prædicatum est terminus *singularis*, in aliis est terminus *communis*. Illæ convertuntur *simpliciter*: ut; *hic homo est Socrates*. Ergo *Socrates est hic homo*. Hæ vel habent terminum communem distributum, & convertuntur per *accidens*, sive in universales: ut; *Socrates non est asinus*. Ergo *nullus asinus est Socrates*: vel habent terminum communem non distributum: ut; *Socrates est homo*, & thinc per Conversionem *simplicem* convertuntur in indefinitas.

Dices: In Conversione simplici manet eadem quantitas. At in Conversione Singularium de prædicato communi non manet eadem quantitas. Ergo non convertuntur Conversione simplici.

Resp. Dist. Min. non manet eadem quantitas secundum modum enunciandi. Concedo: non manet virtualiter, quoad id, pro quo (ut loquuntur Barbaei) verificatur propositio. Nego Minorem: quia sententia singularis est vera pro uno supposito, ita similiter particularis, vel indefinita.

Resp. II. Si Conversio sumatur, ut est passio propositionum absolute, sicut sumitur hoc loco, vulgo tres ejus statuntur species; *Simplex*, *Per accidens* & *per Contrapositionem*: quia in omni Conversione est mutatio subjecti in prædicatum & contrarium positionem, ita ut in una propositione sint finiti, in alia infiniti, & oritur Conversio per Contrapositionem vel habent similem positionem, idque dupliciter: nam vel una sequitur immediate ex alia, & est Conversio *simplex*, vel ex consequenti, & est conversio per *accidens*.

Resp. III. Licet ab aliquot jam seculis ita divisa fuerit Conversio à multis, eam tamen divisionem non videri legitimam: quia repugnat definitioni Conversionis supra traditæ, quam tamen adferunt etiam illi, qui trimembrem faciunt divisionem. Vel ergo alia ponatur Conversionis definitio, vel hac divisio rejiciatur.

Resp. IV. In gratiam istorum Auctorum fieri posse definiri Conversionem propositionum in genere sumptam; *Conversio est mutatio propositionis in propositionem.* Mutatio hæc fit quatuor modis.

1. Cum commutantur nomina *abstracta* in *concreta*: ut; *In Petro est Musica.* Ergo *Petrus est Musicus*, quæ *Conversio per denominationem* dicitur.

2. Cum iidem termini retinentur, idemque terminorum ordo in utraque propositione, sed mutatur qualitas: id est, ex affirmante fit negans, & contra: ut; *Contingens est Petrum scribere.* Ergo *contingens est Petrum non scribere.* Hæc *Conversio dicitur in oppositam qualitatem*, & convenit propositionibus *de Modo Contingenti* proprie sumptis.

3. cum ex terminis finitis fiunt infiniti: ut; *Omne homo est animal.* Ergo *omne non-animal est non-homo*, quæ *Conversio est per contrapositionem*: ejusque duæ sunt conditiones. 1. ut commutentur extrema, id est, ut unum migret in locum alterius.

2. ut extrema in altera propositione finita sint, in altera infinita. Dicitur etiam *Consequentia* & *converso*.

4. Cum iidem prorsus termini categormatici retinentur in utraque propositione, eademque qualitas & veritas: sed commutatio fit extremorum secundum locum. Estque hæc vel simplex, sive in terminis, vel secundum quid, sive per accidens & in parte.

De prima, agit Arist. lib. 2. Top. c. 1. De secunda lib. 1. prior. cap. 15. De tertia lib. 2. Top. cap. 3. De quarta lib. 1. prior. cap. 2.

CAPUT III.

De

Enunciatione impura five Modali.

THEOREMATA.

Sic satis de Enunciatione Categorica Pura :
nunc paucis de Impura, quam Scholæ Modalem seu Modificatam nominarunt.

2. Modalis enuntiatio est, quæ certo Modo est affecta. Sive, quæ non absolute prædicatum dicit inesse, aut non inesse subiecto, sed cum aliquo horum Modorum; Necessse, Possibile, Impossibile, Contingens: ut, Necessum est, animal esse vivens.

3. In Modali enunciatione duæ sunt veluti principales partes materiales; Dictum & Modus.

4. Dictum est enuntiatio absoluta, de qua prædicatur Modus, & est oratio constans ut plurimum Nomine obliqui casus & Verbo Infinitivi modi: ut animal esse vivens theor. 2.

5. Modus est vox prædicati cum subiecto compositionem determinans: id est, indicans, quomodo prædicatum Dicti cum ejusdem subiecto cohareat, an necessario, an contingenter &c. sive, qualis sit materia Propositionis. Et semper est prædicatum, si efferatur Nominaliter: sin. Adverbialiter, habet se ex parte prædicati, vel saltem copule.

6. Propositio Modalis quoad Quantitatem, quæ a Modo desumenda, est duplex; Universalis vel Particularis: juxta illud.

Omne Necessse valet : valet Impossibile Nullus :
Possibile Quidam : Contingens denotat idem.

7. Secundum Qualitatem dicitur Enunciatio Modalis absolute affirmata, vel negata, cujus Modalis, etiamsi Dictum aliter sit affectum. Unde tantum affirmat ista : Necessum est, hominem esse animal : sed & ista ; Necessum est, hominem non esse lapidem.

8. Tandem succedit enunciatio Composita, quae ex pluribus constat Simplicibus Coniunctione Grammatica inter se unitis. Unde fit, ut Simples enunciations sint Materia : Coniunctio vero Forma huius Enunciationis.

9. Estque Coniunctiva, vel Separativa.

10. Coniunctiva, cujus partes inter se coniunguntur & velut colligantur.

11. Et iterum est Conditionalis, vel Copulativa.

12. Conditionalis (proprie Hypothetica & Connexa) quae aliquid affirmat, vel negat dependens ab aliqua conditione, vel suppositione. Vel, in qua duae enunciations Categoricae, interventu particulae conditionalis SI, aut alterius similem vim habentis, inter se connectuntur : ut ; Si asinus volat, habet alas.

13. Huius pars prior recte Antecedens, posterior Consequens dicitur.

14. Conditionalis (ut & quaevis composita) cessat affirmans, cum Coniunctioni non praefigitur Adverbium negandi, ut in exemplo allato : negans vero cum tale Adverbium illi praepositur : ut ; Non, plenilunium est, Eclipsis est.

15. Conditionalis nihil determinate ponit in rebus, neque directe & primo significat verum, aut falsum, sed omnis ejus veritas pendet ex partium coherentia, qua consequens ex Antecedente sequitur. Hinc

16. Vera est conditionalis, cujus partes apte inter se coherent, ita ut posterior ex priora per legitimam

consequentiam inferri possit, etiamsi utraque seorsim sumpta sit falsissima: ut; Si homo est canis, autem nonum diem non conspexit.

17. Falsa est conditionalis, inter cuius partes inest est coherencia, ita ut posterior ex priora per legitimam consequentiam inferri nequeat, etiamsi utraque seorsim sumpta sit vera: ut; Si canis latrat, Angli capite truncarunt suum Regem.

18. Enunciatio copulativa est, in qua dua vel plures enunciationes Simples, interventu conjunctivae copulae, i. e. E T, aliusve consimilis, inter se ita coniunguntur, ut una ab altera non dependeat: ut; Socrates est sapiens, & Gryllus est stultus: Dies coniculanus jam sunt, & Angli sibi arrogant dominium maris.

19. In Enunciatione copulativa Tò E T non sumitur copulativa, ut conjungens solos terminos: sed copulative, ut conjungens integras Enunciationes Simples.

20. Enunciatio copulativa est vel Explicita, vel Implicita.

21. Explicita, in qua conjunctio ipsa exprimitur: ut theor. 18.

22. Implicita, in qua reperiuntur vel Adverbia Temporis, vel Loci, vel particula Comparativa, vel Adversativa.

23. Illa copulativa vera est, cujus omnes Enunciationes Simples, seorsim sumpta, sunt vera: ut; Deus elegit nos ante iacta Mundi fundamenta, & Babelus, tanquam leo rugiens, circumit nos, quarens quem devorer.

24. Illa copulativa est falsa, in qua vel minimum inest falsi: sive, ubi una duntaxat enunciatio simplex est falsa: ut; Galli sunt Europæi, Chineses sunt Asiatici, & Hardebones sunt Armericani.

25. Enunciatio Separativa (vulgo Disjunctiva), cujus conjunctio est separativa: id est, talis, ut Enunciationes Simples quoad verba quidem

Conjungat, quoad res vero disjungat & separet à se invicem: ut; Aut est hiems, aut ver, aut æstas, aut autumnus.

26. *In dijudicanda veritate & falsitate Disjunctiva non eodem modo sese res habet in affirmantibus, quo in negantibus.*

27. *Disjunctiva affirmans vera esse censetur, una modo ex simplicibus sit vera: ut; Homo vel est genus generalissimum, vel subalternum, vel species specialissima.*

28. *Disjunctiva affirmans est falsa, si vel omnes partes sint falsæ: ut; Aut homo est hircus, aut lupus est adamas: vel omnes simul veræ: ut; Aut homo est rationalis, aut risibilis, aut animal: Disjunctio enim significat unum, ex suppositione, quod non sit alterum.*

29. *Disjunctiva negans est vera, cum vel omnes partes veræ sunt seorsim, vel omnes falsæ. Hinc vera est ista; Non vel Deus, vel proximus est diligendus: uterque enim est diligendus. Vera item est ista; Non vel avaritia, vel prodigalitas est colenda: quia neutra est colenda.*

QUÆSTIONES.

I. *Quot sint Modi, à quibus Propositio dicitur Modalis?*

NOta I. Modus in genere à Petro Hispano definitur *adjacens rei rei determinatio*. Idem enim est Modus realiter apud Logicos, quod est Adjectivum apud Grammaticos. Sed omne Adjectivum est determinatio adjacens Substantivo: quia determinat Substantivum, cui adjacet, sive illud sit subiectum, sive prædicatum. Ergo & Modus est adjacens rei determinatio. Et quidem *rei determinatio* hîc obtinet locum Generis, quia est quid superius respectu determinationis, quæ fit per Adjectivum.

jectivum, & respectu ejus, quæ fit per Substantivum, sive per inferius additum superiori. Tò vero *adjacens rei* adjicitur, ut distinguatur Modus à determinatione facta per nomen Substantivum.

Dices I. Omnis determinatio est actio: *determinare* enim est agere. Modus autem non est actio. Ergo Modus non est determinatio.

Resp. Dist. Maj. Determinatio *activa* sive *effectiva*, quæ fit ab agente & per modum agentis, est actio. Concedo: determinatio *formalis*, quæ fit per modum formæ & hîc intelligitur, est actio. Nego Majorem.

Dices II. Tò *Impossibile* non est *adjacens rei* determinatio. At Tò *Impossibile* est Modus. Ergo Modus non est *adjacens rei* determinatio. Maj. prob. quia *adjacens rei* determinatio significat formam. At *Impossibile* non significat formam: quia significat privationem potentiæ. Ergo *Impossibile* non est *adjacens rei* determinatio.

Resp. Neg. Maj. Ad. prob. Dist. Min. *Impossibile* non significat formam *realem adjacentem compositioni*, Concedo, propter rationem in argumento allatam. At *Impossibile* non significat formam & determinationem, *secundum nostrum intelligendi modum*, Nego Minorem: quia impossibilitas apprehenditur per modum formæ determinantis rem, vel compositionem rei.

Nota II. Modus est triplex. 1. *Nominis*, ut omne *Adjectivum* respectu *Substantivi*: ut; *magnus leo currit*. 2. *Verbi*, ut *Adverbium*: v. g. *leo velociter currit*. 3. *Propositionis*, qui compositionem *Disti*, sive prædicati cum subjecto, determinat: ut; *hominem esse animal*, necessum est.

Nota III. Compositio Propositionis potest dupliciter determinari. 1. *generaliter*, sive *secundum quid*, cùm ipsi additur aliquis modus Entis sine ampliacione ipsius compositionis, Tales Modi sunt *Verum & Falsum*. 2. *Specialiter & simpliciter*, cùm

cum ipsi additur modus Entis, ampliatus compositionem ultra tempus præsens. Et de tali determinatione ac Modo hic nobis est sermo.

Nota IV. Ad rationem *Modi* specialiter sumptoria requiruntur. 1. ut determinat totius propositionis compositionem, & non aliquam tantum ejus partem: id est, non solum subjectum, neque solum prædicatum enunciationis *paræ*, sive *de inesse*. 2. ut dicat aliquam differentiam Entis circa talem compositionem. Hinc *negatio*, *opinabile*, *credibile* & cetera faciunt propositionem modalem. 3. ut talis Modus ampliet compositionem ultra tempus præsens, & determinet eam ratione materię. Hinc adduntur à ratione *Modi* *Verum* & *Falsum*, quæ solum qualis sit compositio designant, sine respectu ad materiam.

Dices: *Omne determinabile est in potentia*. Sed Enunciationis compositio non est in potentia. Ergo per nullum Modum enunciationis compositio est determinabilis. Major ex terminis nota est: determinabile enim est, quod aptum natum est determinari. Minor prob. Forma ut non est in potentia sed in actu. Enunciationis compositio est ejus forma. Ergo Enunciationis compositio non est in potentia.

Resp. Neg. Min. Ad prob. Dist. Maj. Forma non est in potentia sed in actu, ejusdem respectu. Concedo: respectu diversorum, nego Majorẽ. Ideo licet Enunciationis compositio non sit in potentia respectu, totius enunciationis, sed in actu tantum: est tamen in potentia respectu determinationum ejus accidentalium: nam enunciationis compositio, quæ est identitas prædicari cum subjecto, potest esse aut necessaria, aut contingens, aut impossibilis aut possibilis: adeoque quatuor istis modis, *Necessarium*, *Impossibile*, *Possibile* & *Contingens*, apta est determinari. Hinc

Resp. ad Quæst. Quatuor omnino est. Modos. à quibus

quibus *Propositio simpliciter Modalis* denominatur: omnis enim *Modus* faciens *propositionem Modalem* determinat *compositionem Propositionis*, vel ergo dicit, non esse & est *Impossibile*, vel dicit esse, idq; aut *simpliciter & in actu*, estque *Necessarium*, aut esse permixtum *potentiæ*. Quod iterum duobus potest modis contingere: vel enim dicit ipsum per respectum ad suum actum, & est *Possibile*, vel per respectum ad suam causam contingentem, & est *Contingens*. Ergo quatuor sunt *Modi determinantes & modificantes compositionem Propositionis*.

Dices: *Determinationes alicujus Incomplexi Enunciationis compositionem determinare non possunt*. Sed isti quatuor *Modi* sunt *determinationes alicujus Incomplexi*. Ergo quatuor isti *modi nullatenus Enunciationis compositionem determinare possunt*. Major est evidens, quia *Enunciationis compositio est quid complexum*. Min. prob. quia hi quatuor *modi* sunt *determinationes Entis*, quod est *incomplexum*, ut vere dicatur; *Entium aliud est necessarium, aliud contingens, atq; ideo possibile, adeoque non impossibile*:

Resp. Dist. Min. Isti quatuor *modi* sunt *determinationes & differentiae Incomplexi & Entis*, Concedo: tantum sunt *incomplexi*, Nego Min. sunt enim *differentiae tam Complexi, quam Incomplexi*, ideo utrumque *determinare possunt*. Sicut enim *Entium aliud est Necessarium, aliud Contingens*: ita & *compositionum Enunciationis alia est necessaria, alia contingens &c.*

Urgebis: Sicut *compositionum Enunciationis alia est necessaria, alia contingens*: ita quoque alia est per se, ut homo per se est animal, alia per accidens, ut homo per accidens currit. Ergo aut sex statuendi sunt *modi*, aut hi quatuor non sunt.

Resp. *Modi* sunt *duplices*: alii *primarii*, alii *secundarii*, *Primarii* sunt isti quatuor quos diximus.

At

Atvero Secundarii sunt multo plures, inter quos
eos duo in objectione allati, illi tamen à supra dictis
non sunt omnino distincti, sed ad eos revocantur.
Tò enim *per se* continetur *reduci*ve *sub* *Necessario*,
sicut tò *per accidens* sub *Contingenti*.

De Modalibus porrò Propositionibus Nota
eas sumi in *sensu composito*, vel *diviso*. In *diviso*
cùm aliud tempus intelligitur: ut; *sedentem ambulare*,
possibile est: id est, eum qui jam sedet, ambulare
possibile est, postea ambulare. In *sensu composito*,
cùm idem tempus intelligitur: ut; *impossibile est*,
sedentem ambulare: id est, fieri non potest, ut quispiam,
dum sedet, simul ambulet.

Nota I I. Quoad veritatem & falsitatem harum
Propositionum, attendendum esse, utrum *Modus*
conveniat *Dicto*, nec ne: nam, si conveniat,
Propositio affirmativa erit vera, negativa falsa:
at si non conveniat, negativa erit vera, affirmativa
falsa.

Nota I I I. Omnes enunciationes Modales veras
esse necessarias: omnes vero falsas esse impossibiles.
Unde hæc; *Petrum currere*; *est contingens*,
est propositio necessaria: dicit enim, Petrum currere
contingenter, quod est necessarium: quia cursus,
ex naturâ sua, necessario non conjungitur cum Petro.
Unde, licet ista propositio *Petrus currit*, sit
contingens, hæc tamen; *Petrum currere, est contingens*,
est necessaria, & habet diversum sensum & obiectum
à præcedente. Et ratio est, quia materia propositionum
desumitur ex connexionione prædicati cum subiecto:
hic autem, licet *Dictum* seu subiectum, vel prior pars
Enunciationis, sit in materia contingente, *Modus* tamen,
sive prædicatum, est in materia necessaria: non enim
dicit; Petrum currere, sed cursum illi esse contingenter,
quod est omnino necessarium.

nam cursus nec est, nec esse potest illi necessarius. Ergo contingens: nam si non potest esse necessarius, necessarium est, ut sit contrarius necessario, id est, contingens. Ergo propositio affirmans, cursum esse Petro contingentem, affirmat id, quod est necessarium. Ergo est propositio necessaria. Sic etiam hæc propositio; *Petrum sedere est contingens*, est propositio modalis, non est modalis, sed absoluta, quia absolute ei convenit esse modalem, nec prædicatum ibi est quid modale: si enim esset modalis, prædicatum affirmatum per copulam principalem foret Modus: hoc autem hic non fit. Simili modo hæc; *Petrus currit & Joannes loquitur*, est hypothetica, non est hypothetica, quia copula principalis non est *Conjunctio*, sed *Verbum*. Unde dicit Thomas Comptonus, hanc ultimam, licet sit hypothetica in actu signato, esse Categoricam in actu exercito.

Nota F.V. Modalium Oppositionem & Æquipollentiam fictitiis quibusdam vocabulis vulgo exprimi à Logicis; *Purpurea, Iliace, Amabimus, E-dentuli*. Ubi quatuor cujuslibet vocabuli syllabæ quatuor modos ita significant, ut *Possibile* primæ, *Contingens* secundæ, *Impossibile* tertiæ, *Necessarium* quartæ respondeat. Et quidem *A* denotat propositionem affirmativam de *Diſto* & *Modo*: *E* negativam de *Diſto* & affirmativam de *Modo*: *I* negativam de *Modo* & affirmativam de *Diſto*: *U* negativam de *Diſto* & *Modo* simul: juxta illd;

E Diſtum, Ique Modum negat, A nit, sed U totum.

Res

Res hæc in subiecto exemplo facile innotet.

Purpurea.		Iliace.	
Socratē non currere non est possibile.		Socratē currere non est possibile.	
Socratē non currere non est contingens.	Contrariæ.	Socratē currere est contingens.	
Socratē non currere est impossibile.		Socratē currere est impossibile.	
Socratē currere est necesse.		Socratē currere est necesse.	
Subalternæ.		Contradictoriæ.	
Amabius.		Edentuli.	
Socratē currere est possibile.		Socratē non currere est possibile.	
Socratē currere est contingens.		Socratē non currere est contingens.	
Socratē currere est impossibile.	Subcontrariæ.	Socratē non currere est impossibile.	
Socratē non currere non est necesse.		Socratē non currere est necesse.	

Nota V. Conversionem Medialium plus habet operis: quàm fructus. Superfedabo igitur Studio-
fis molestiam creare subtilitatibus parum neces-
sariis. Poterit tamen, qui voler, hac de re legere
per IX. lib. II. Logicæ nostræ Peripatericæ, nuper
Daventriæ recusæ.

II. Proponuntur Quæstiunculae ad Enunciationem compositam spectantes.

Utritur I. An Enunciatio composita rectè definiatur, quæ constar ex pluribus simplicibus Coniunctione Grammatica inter se unitis?

Omnino: quia omnes conditiones bonæ Definitionis ipsi conveniunt, ut speculanti facile patet. Et sane, Definitio, quæ datur per Genus et differentiam convertibilem cum Definito, est bona. Hæc talis est: nam *Enunciatio*, ad quam refertur particula quæ, est Genus: reliquæ particulae habent locum Differentiæ: distinguunt enim Enunciationem Compositam à Categorica, sive Simplici. Itaque cum dicitur; *ex pluribus simplicibus* indicatur materia Propositionis compositæ. Quemadmodum namque Composita *immediate & materialiter* ex Categoricis conflatur, idque vel *implicite*, vel *explicite*: ita quoque in Categoricas, *immediate & proxime*, resolvitur. Cum additur; *Coniunctione Grammatica inter se unitis*, innuitur compositæ enunciationis forma. Ut enim verbum est forma enunciationis simplicis, Prædicatum cum Subjecto connectens: sic *Coniunctio*, vel aliquid *virtualiter* includens, quia plures Categoricas sibi invicem connectit, est forma propositionis Compositæ.

Obj. Ex duobus Entibus actu existentibus non potest fieri unum tertium. Sed duæ Enunciationes categoricæ sunt duo Entia actu existentia. Ergo ex illis non potest fieri Composita.

Resp Dist. Maj. non potest fieri *simpliciter* unum tertium, Concedo: non potest fieri unum *aggregatione*. Nego Majorem: sumit enim enunciatio Composita unitatem à conjunctione uniente Categoricæ. Potest etiam sic distingui Major; Ex duobus entibus

Entibus in actu, prout in actu sunt, non potest
tertium, Concedo : quatenus sunt in potentia
aliud, Nego Majorem. Hinc

Resp. ad Minorem per distinctionem ; Duæ Ca-
tegoricæ in composita Enunciatione sunt duo En-
actu existentia, sub actu proprio, tanquam sub
ma forma, Nego : sub actu Compositæ, Concedo
Minorem: habet enim se forma illarum per modum
potentiæ, ad formam totius compositæ.

Dices: Unum oppositum non constituit aliud
oppositum, nec est in potentia ad illud: homo enim
non est in potentia ad constituendum asinum. Si
Enunciatio Simplex & Composita opponuntur, cum
sint membra dividenda Propositionem, & alia
atque aliam habeant formam. Ergo Enunciatio
simplex non est in potentia ad constituendum
Compositam.

Resp. 1. Dist. Maj. Nullum oppositum, si
materialiter sumatur, est in potentia ad sibi oppositum.
Concedo : si materialiter sumatur, Nego Ma-
jorem. Sic enim Linea ad compositionem Super-
ficiæ, Superficies ad compositionem concu-
Corporis. Elementa quoque ad constitutionem
Mixti.

Resp. 2. Dist. Min. Si Simplex & Composita
mantur pro per se significatis, Concedo : sic enim
una non potest esse pars alterius. Si vero sumun-
tur pro denominatis, Nego Minorem : sic enim
est pars integralis alterius.

Obj. 2. Hæc propositio ; Alexander, qui dicitur
Bucephalum, est discipulus Aristotelis, est Com-
posita. neque enim est Simplex, cum constet ex duobus
simplicibus : duæ tamen istæ simplices non
uniuntur vi Conjunctionis. Ergo propositio Com-
posita non fuit rectè definita.

Resp. Omnis propositio composita constat ex
simplicibus unitis per Conjunctionem aut explici-
tam & apertam, aut implicitam & intellectam.

in exemplo allato : namque copulativa hîc in
relativo qui intelligitur , ut sensus sit ; *Alexander*
domuit Bucephalum , & est discipulus Aristote-

Quæritur II. An Propositio Composita recte
dividatur in *Conditionalem* , *Copulativam* &
Disjunctivam ?

Omnino : quia in omni Propositione composita
conjunguntur duæ Simples : vel ergo conjun-
guntur *secundum vocem* tantum , & fit Propositio
disjunctiva , vel *secundum vocem & significatio-*
em simul : quod quidem duobus modis fieri po-
est . 1. ita ut significata illa denotentur conti-
nere se invicem , sicut *Antecedens* continet *Conse-*
quens , adeoque conjungantur *per modum unius* :
unde inde oritur *Connexa* , seu *Conditionalis* , pro-
prie *Hypothetica* dicta . 2. ita ut significata illa co-
valentur *per modum Diverforum* , unde fit *Copu-*
lativa .

Obj. Hæc Propositio ; *Socrates disputat* , & *Plato*
currit , vel *baculus stat in angulo* , est composita . Et
tamen (ut patet) ad nullum Divisionis membrum
potest revocari . Ergo Composita Enunciatio recte
non dividitur .

Resp. Potest ista Enunciatio censerî vel *Copula-*
tiva . vel *Disjunctiva* : nam , si principalis copu-
la est *Conjunctio E T* , erit *Copulativa* : si vero
copula , tò *VEL* esse copulam principalem , erit
Disjunctiva .

Dices : Si ista responsio valet , Divisio Proposi-
tionis Compositæ non valebit : species enim , quæ
debant esse oppositæ , coincident : una nam-
que & eadem Propositio erit *Copulativa* simul &
Disjunctiva .

Resp. Neg. Connexum . Ad ejus probationem dico ;
species posse concipi coincidere duobus modis ;
nempe *materialiter* , vel *formaliter* . *Materialiter*
& *respectu diverforum* eas aliquando coincidere ,
non

non est absurdum : at formaliter & respectu ejus ut coincident fieri non potest.

Quæritur III. An propositio composita possit dividi secundum Quantitatem ?

Resp. Sic dividi non posse: quia Quantitas Propositionis petitur ab ejus subjecto. At subjectum propositionis simplicis non est pars principii propositionis Compositæ, sed tantum remotum: partibus autem remotis non fit denominatio, quia quantitas petitur à subjecto in Propositionibus. Composita autem propositio non habet subjectum.

Obj. Oppositio petitur à Quantitate. At in Propositione Composita reperitur oppositio. Ergo in Propositione composita reperitur Quantitas.

Resp. Neg. Majorem universaliter sumptam: enim omnis oppositio petitur à Quantitate: oppositio namque contradictoria, quæ in Compositis locum habet enunciationibus, à Quantitate petitur sicuti nec oppositio terminorum simplicium. Et sane patet, quod dixi, ex Arist. qui in bello de interp. dicit; *Contradictio est affirmatio negatio opposita*. Compositæ autem Enunciationes habent affirmationem & negationem. Ergo &c.

Quæritur IV. Cur in Enunciationibus compositis *Conditionalis* primo loco ponatur ?

Resp. Quia est perfectior reliquis: in ipsa enim uniuntur duæ enunciationes categoricæ per modum Antecedentis & consequentis: in aliis autem conjunguntur solum per modum diversarum propositionum.

Dices: Quod continet consequentiam aut consequentiam, id pertinet ad tertiam Logicæ partem, sive ad tertiam mentis operationem, quam *anoeticam* diximus, & alibi dicemus. At enuncitio conditionalis, non pertinet ad tertiam Logicæ partem. Ergo neque continet consequentiam aut inconsequentiam.

Resp. Dist. Maj. Quod *intrinsecus & per se* continet consequentiam, aut inconsequentiam, id pertinet ad tertiam mentis operationem, Concedo: quod *extrinsecus & per accidens* continet consequentiam, pertinet ad tertiam mentis operationem, Nego Majorem. Hinc, concessa Minore, Dist. Consequens: Ergo Enunciatio conditionalis neque continet *intrinsecus & per se* consequentiam aut inconsequentiam, Concedo: Ergo non continet consequentiam, aut inconsequentiam *extrinsecus & per accidens*, Nego Consequentiam.

Itaque in Conditionalis non est consequentia, quæ ex duabus præmissis inferitur sed tantum, quæ pars consequens ex antecedente colligitur: licet enim pars illa consequens, per se & extra connexionem spectata possit esse Enunciatio, tamen in connexionem, non ut totum, sed ut pars, consideratur.

Quæritur V. An conditionalis enunciatio rite definiatur, in qua duæ Categoricalæ, interventu particularis conditionalis S I, &c. conjunguntur?

Respond. recte sic definiiri: Conjunctio enim ista: quam recte *mirabilem* dixeris ponit, veritatem Propositionis non *absolute*, sed *conditionaliter* tantum, ob illa nim. conditione, si Antecedens verum est: sic enim denotat consecutionem Consequentis ad Antecedens, ut quivis facillime intelligit.

Obi. Sæpe in enunciatione reperitur $\tau\theta$ S I, ipsa tamen enunciatio non est conditionalis, sed Disjunctiva: ut cum dico; *Si enunciatio est vera, est aut contingens, aut necessaria*, ubi vides $\tau\theta$ S I, tamen Enunciatio est Disjunctiva quia continet divisionem: partes autem Divisionis non debent esse connexæ, sed oppositæ & disjunctæ.

Resp. Fieri sæpe, ut in una Enunciatione sint Conjunctiones specie diversæ, ob quas tamen ipsa Enunciatio ad diversas enunciationis compositæ species referri non possit: cum una Conjunctio præcipua

præcipua fit, prædominetur, & sola vinculi rationem habeat.

Quæritur V I. An Conditionalis possit esse vera falsis partibus?

Potest sane, si partes ita inter sese cohaereant, ut posito Antecedente, necessario quoque sit Consequens.

Dices: Si tale est Totum, quales sunt Partes connexion non potest esse necessaria in falsis partibus. Sed prius verum est: tum quia Membra communicant totam suam naturam cum Integro, tum quia Integrum non differt realiter à suis partibus simul sumptis & unitis. Ergo verum est & posterius.

Resp. Neg. Min. quia in connexa Enunciatione partes non spectantur *seorsim*, sed *ipsa connexa* quæ etiam in falsis partibus necessaria esse potest.

Quæritur VII. Quando Copulativa vera, quando falsa sit?

Resp. I. Vera est, cum omnes partes sunt veræ quia ut se habet Totum integrale ad esse, sic se habet Propositio copulativa ad veritatem. Sed, si Totum integrale fit, requiritur omnium partium existentia. Ergo, ut vera censeatur Copulativa requiritur omnium partium veritas.

Resp. II. Ad falsitatem enunciationis Copulativæ sufficit vel alterius partis falsitas: ut enim se habet Totum integrale ad non esse: ita propositio Copulativa ad falsitatem. Sed ad hoc, ut Totum non sit integrale, sufficit vel unius partis defectus. Ergo, ut propositio Copulativa dicatur falsa, sufficit vel unius partis falsitas.

Quæritur VIII An hæc Enunciatio; *Habet muscas plenam*, sit Copulativa? Ratio dubitandi ex una parte est, quia hîc reperitur $\tau\omicron$ E.T: ex altera vero: quia non sunt hîc plures enunciationes simplices.

Resp.

Resp. 1. Non esse hic τὸ E T conjunctionem copulativam, tum quia non copulat plures Enunciationes simplices, tum quia idem significat, quod τὸ ETIAM.

Resp. 2. Esse implicite quoque Copulativam, ut sensus sit, *Tam Musca minutulum & imperfectum animal plenem habet, quam alia majora & perfecta animalia.*

Quæritur IX. Quid sit Propositio Disjunctiva?

Resp. Cujus partes principales uniuntur Conjunctione Disjunctiva.

Obj. *Conjungere & Disjungere* sunt actus oppositi, qui eidem convenire non possunt. Sed Conjunctionis Disjunctivæ est disjungere Enunciationes simplices. Ergo non unit partes principales, sive Enunciationes simplices.

Resp. ad Maj. *Conjungere & Disjungere* eidem respectu ejusdem convenire non possunt: at, respectu diversorum, nihil verat. Hinc Conjectio disjunctiva simul conjungit & disjungit: conjungit quidem voces, disjungit autem earum significata, quatenus conjungit plures Categoricas secundum voces, & earum significata disjungit.

CAPUT IV.

De

D I V I S I O N E.

T H E O R E M A T A.

H *Athenus de Secunda mentis operatione Confusa. Sequitur Distincta, quam Divisionem dixere.*

2. *Divisio est communioris in minus com-*

A a

munia

munia diductio. Vel, est oratio rem in suas partes, aut terminum in suas significationes, dirimens.

3. Unde Divisio alia est Nominis, alia Rei.

4. Divisio Nominis, vulgo Distinctio, est vocis equivocæ aut analogæ in sua significata distributio. Vel, variarum significationum enumeratio: ut Hominum alius est vivus, alius pictus, alius mortuus.

5. Hac in initio Disputationis omnis utendum, ut obscuritas, error & rixa, cujus mater est equivocatio, vitetur.

6. Divisio Rei est, qua Res in suas partes, beneficio mentis, secatur aut dividitur.

7. Estque hæc vel Perfecta, vel Imperfecta.

8. Perfecta seu Substantialis (quam alii perfectam vocant) est Totius proprie dicti in partes Substantiales resolutio: ut; Animal partim est Homo, partim Bestia.

9. Et hæc iterum vel est Potentialis, vel Actualis.

10. Potentialis seu Totius attributivi Divisio est, qua Totum universale seu potentiale dividitur in partes, quas non actu & in se, sed potestate & sub se continet. Sive, qua Totum universale dividitur in Partes subjectivas, sive in inferiora de quibus ipsum verè & in recto affirmatur. Sic Corpus vivum in Animal & Plantam rectè describis: Colorem item in Albedinem, Nigredinem & inter hos Interiectum seu Medium. Hæc divisiō est perfectissima: unde & propriissime Divisio dicitur, & est Generis in Species per Differentias diductio.

11. Hæc proxima est Divisio Generis in Differentias, quam tum adhibere consuevimus, cum Species nominata non sunt: ut; Animal aliud est Reptile, aliud Natarile, aliud Volatile, aliud Gressile.

12. Huc quoque reducunt Divisionem Speciei in

Individua : ut ; Hominum alius est Alexander , alius Philippus , alius Aristoteles &c. Sed hac , cum Scientiæ non inserviat , Enumeratio potius , quam Divisio videtur , & proprie Divisio non est.

13. Revocari commodissime huc potest Divisio
1. Differentiæ in Species : ut , Sentiens est vel Homo, vel Bestia. 2. Differentiæ in Differentias : ut ; Sentientium aliud est rationis expers , aliud rationis particeps.

14. Divisio Totius actualis est , qua Totum dividitur in Partes , è quibus illud actu componitur.

15. Et est vel Totius essentialis , vel integralis.

16. Divisio Totius essentialis est oratio , qua Totum essentialiter in Partes essentialiter constituentes , sive Physicas , sive Metaphysicas resolvitur. Unde & Resolutio dici potest. Sic Homo Physicè resolvitur in Corpus & Animam rationis compotem , tanquam in Materiam & Formam : Metaphysicè vero in Animal & Rationale , tanquam in Genus & Differentiam.

17. Divisio Totius integralis seu quantitativi est , qua Totum dividitur in partes ad rei integritatem pertinentes. Vel , est Totius impartes quantitate constantes discretio. Sic Domum dividimus in Fundamentum , Parietes & Tectum. Hac Partitio proprie dicitur.

18. Estque vel Totius homogenei , vel heterogenei.

19. Divisio Totius homogenei seu Similaris est , qua Totum dividitur in Partes similes , ὁμογενεῖς ἢ ὁμοειδῆς & veluti agnatas , quæ omnes eandem cum Toto rationem obtinent & appellationem. Sic lapidis partes omnes sunt & dicuntur Lapis. Et omnes partes Aquæ sunt & dicuntur Aqua.

20. Divisio Totius heterogenei sive Dissimilatis est , qua Totum dividitur in Partes dissimiles ,

ἑτερογενεῖς, ἀνομοιομεπεῖς & veluti extraneas
que alienigenas, diversaque à Toto natura & nomi-
claturæ. Sic Arbor in Radicem, Caudicem, Ram-
&c. dividitur, quæ nec eandem denominationem,
eandem cum Toto quidditatem sortiuntur.

21. Divisio imperfecta sive accidentaria &
accidens est, qua Totum per accidens in partes ac-
cidentarias resolvitur. Sive, qua Totum per Par-
ita distribuitur, ut inter ipsum & partes utrinque
respectus accidentalis.

22. Hanc triplicem alibi fecimus: 1. Subiecti
Accidentia. 2. Accidentis in Subiecta. 3. Acci-
dentis in Accidentia.

23. Divisio Subiecti in Accidentia est, qua Totum
vivendum in Accidentia, sive Propria, sive Com-
munia, ita dispescitur, ut Totum quidem sit Sub-
stantia, Membra vero dividenda ex aliis Categoriis
desumantur. Sive, cum membra dividenda
cidunt partibus subiectivis, sive inferioribus
visi: ut; Pharmacorum aliud Salutare est,
Pestiferum; Arborum aliæ Sylvestres sunt,
Domesticæ.

24. Divisio Accidentis in Subiecta est, qua
dens dividitur per sua subiecta. Sive, cum divi-
dum est Accidens, Membra vero, per & in qua
dividitur, sunt Substantiæ: ut; Astutia alia humana
est, alia vulpina &c. Hic Astutia est Accidens:
mo vero & Vulpecula sunt Substantia.

25. Divisio Accidentis in Accidentia est, qua
cidens concretum dirimitur in alia Accidentia,
existunt in variis Substantiis, in quibus Acci-
quoque divisum stabulatur: ut; Musicorum quidam
sunt Medici, quidam Theologi, quidam Philosophi
Liquidorum aliud est Album, ut Lac, aliud Nigrum
ut Attramentum.

26. Hisce variis Divisionum generibus addi
sunt & illæ, quibus Effectus per suas Causas

Consequenter effectus dividuntur : item Res per Objecta, et Circumstantias &c. Sed, quæ supra, magis frequentantur.

27. Quo autem Divisio, & potissimum ea, quæ est generis in Species, perficiatur felicius, Leges nonnullæ religiose servandæ veniunt, idque cum ex parte Dividendi, tum ex parte eorum, per quæ illud dividitur.

28. Ac primo ex parte Dividendi, quod vulgo, perperam forte, Divisum vocatur, hæ Leges sunt necessariæ.

I. Dividendum sit Totum, saltem qua dividendum : secus enim in partes dirimi non posset.

II. Dividendum habeat partes. Hinc Punctum in partes integrantes dividi non potest.

III. Dividendum sit unum quid : id est, careat homonymia : quod enim dividitur, debet esse Totum : Totum vero est quid unum. At vox equivoca multa complectitur : ut ; Gallus Avem significat, & Hominem à Gallia oriundum.

IV. Totum plus contineat, quam singula membra separatim sumpta : singulis enim majus est & summum.

29. Ex parte vero Membrorum dividendum, his legibus tenemur.

I. Divisio sit brevis : Intellectus enim, ut multitudine confunditur, ita brevitate juvatur ac gaudet. Hinc

II. Divisio, si fieri potest, sit bimembris.

III. Divisio ne fiat per saltum : id est, Membra dividenda sint immediata ac proxima.

IV. Membra dividenda cum Toto quidem concordant, inter se vero pugnent & dissentiant. Quæ de causa hæc bona & legitima Divisio non est : Hominum alii docti sunt, alii rustici : fieri namque potest, ut idem simul rusticus sit & eruditus.

V. Ne tamen fiat Divisio per Privantiam, aut Contradictionem, sed per Contraria.

VI. In Divisione nil deficit, nilque redundet.

VII. Disiunctum, constans ex Membris omnibus simul sumptis, convertatur cum Diviso: ut in Divisione Animati corporis in Animal & Plantam, Quicquid est Animal aut Planta, est animatum corpus: & Quicquid animatum corpus est, est Animal vel Planta. Hinc non rectè diviseris Plantam in Herbam & Fruticem.

30. Divisio utilis est. I. ad cognoscendum Divisum. II. ad apte definiendum: Definire enim nihil est aliud, quam ex Genere, per Differentias diviso, in Speciem descendere. III. Ad differendi orationisque copiam parandam.

QUÆSTIONES.

I. An Divisio Rei rectè definita sit Theor. 6. & sit Modus, seu Instrumentum sciendi?

Nota I. Divisio Rei duplex est: una *Realis*, qua Rei partes reipsa & (ut loquuntur) de facto à se invicem separantur: ut; cum caput hominis à trunco, manus à carpo abscinditur, quod Divisio est quidam effectus Quantitatis, ab hoc loco aliena: altera *Mentalis*, qua id, quod Totius rationem obtinet, mente & cogitatione in partes dispescitur: ut; cum *Hominem* in *Corpus* dividimus, & *Animam*.

Nota II. Divisio sumitur 1. pro oratione imperfecta, pro solis puta membris dividendibus: ut; *Rationale*, vel *Irrationale*. 2. pro oratione perfecta enunciativa & disiuncta, quatenus utramque partem cum Toro diviso comparat: ut; *Animal est vel Rationale*, vel *Irrationale*.

Resp. ad primum, Divisionem Rei rectè fuisse definitam: quia Definitio assignata cum Definito convertitur, illique ita adæquatur, ut nec latior sit nec angustior.

Obj.

Obj. Hæc Definitio Divisionis Rei non convenit
 omni Divisioni Rei : alioquin , omnis Divisio Rei
 explicaret rem per partes. Omnis autem Rei Divi-
 sio hoc non præstat : nam, cum dico ; *Animalium*
aliud est Bestia ; aliud Homo , Divisio est. At hæc
 non explicat Rem per partes : sic enim *Homo* &
Bestia forent *Animalis* partes: non sunt autem, quia
 nullæ Species sunt partes. *Homo* autem & *Bestia*
 sunt Species *Animalis*. Ergo non possunt ejus esse
 partes.

Resp. *Bestiam* & *Hominem* non esse quidem par-
 tes *actuales Animalis* , quasi ex illis *actu* & *intrin-*
sece constituatur *Animal* : esse tamen partes ejus
Potentiales , sive (ut rectius loquar) esse partes
 illi *subjicibiles* , & ad quas *Animalis* potentia sese
 extendit , habens illas sub suo veluti imperio &
 potestate : quod sufficit ad Divisionem *potentia-*
lem.

Dices : Definitio non constat vocibus æquivocis.
 At, si hæc solutio bona est , constabit vocibus æqui-
 vocis . nam vox *partes* est æquivoca : quia uno no-
 mine res diversas significat , nim , *partes* , *species* ,
 quin etiam *accidentia* & *differentias*.

Resp. Illam duntaxat vocem esse æquivocam ,
 quæ uno nomine significat res diversas , quæ non
 possunt convenire in communi naturâ. Sed , licet
 vox *partes* significet res diversas, istæ tamen res di-
 versæ , in communi natura conveniunt , scilicet
 quod in eas dividatur *Divisum* , quod ante Divisio-
 nem factam , non *Divisum* , sed *Dividendum* , voca-
 ri debet.

Quoad secundum Quæstionis membrum, Æmilius
 Acerbus quæst. 9 lib. 1. Quæst. Logic. dicit ,
 Philosophum quendam Collegii Braidensis opinari
 tria esse instrumenta sciendi ; *Definitionem* , *Proposi-*
tionem , & *Demonstrationem*.

Resp. Divisionem esse modum & Instrumentum
 sciendi. Et probatur 1. quia Definitio Modi
 sciendi

sciendi Divisioni competit : est enim hæc omni-
manifestativa ignoti. 2. quia Porphyrius initio suæ
Isagoges docet , Prædicabilium doctrinam ad res
Definitione explicandas , omninoque ad Dividendi
ac demonstrandi rationem magnum adferre adju-
mentum. Ergo videtur Porphyrius velle , hæc esse
tria sciendi instrumenta. Omitto rationes, quas ha-
bet Mendoza Disp. X. Log. Sect. V.

Dices : Logica inventa est , ut dirigat operatio-
nes intellectus. Ergo tot esse debent Instrumenta
Logica, quot sunt operationes intellectus. At he-
tres sunt. 1. *Apprehensio simplex* , quam dirigit De-
finitio. 2. *Discursus Syllogisticus* , quam dirigit
Demonstratio. 3. *Compositio & divisio enunciativa* ,
quam dirigit *Propositio*. Ergo divisioni hic locus
non est.

Respondet Acerbus , aliud esse loqui de instru-
mentis *Logicalibus* , aliud de instrumentis *Sciendi*.
Syllogismus enim Topicus est instrumentum Logi-
cale , non tamen sciendi. Deinde Propositionem
non esse *per se* sciendi instrumentum , sed reduci
ad demonstrationem , ut partem. Unde dico, se-
cundam mentis operationem , dirigi præcipuè à di-
visione.

*II. An divisio sit modus sciendi à defini-
tione distinctus ?*

Resp. I. Divisio Totius *Physici* vel *Metaphysici*
essentialis non differt à definitione *Physica*
& *Metaphysica essentiali*. Ratio est , quia
tam divisio, quàm Definitio versatur circa idem ob-
jectum eodem modo. Ergo &c. Antecedens proba-
batur : sicut enim definitio , ita & divisio , *distincte*
explicat essentiam rei compositæ per partes. De-
finitio enim ait , hominem v. g. esse compositum
ex anima & corpore. Atqui idem dicit divisio. Er-
go &c.

Obj. I.

Obj. 1. Definitio procedit componendo seu uniendo : Divisio utramque partem separando : ut; *Hominis alia pars est corpus, alia anima.* Ergo differunt.

Resp. Unum idemque esse, five dicatur; *Homo compositus est ex anima & corpore, five homo compositus habet unam partem corpus, aliam animam,* Unde tam ista conjunctio, quam quasi separatio, consistit in explicite simultanea cognitione utriusque partis. Ergo utraque eodem modo se habet.

Obj. 2. Definitio explicat rei essentiam : divisio distinctionem rei ab aliis. Ergo sunt distincta.

Resp. Dato, non concessio, Antecedente (nam etiam per definitionem scitur unius rei ab alia discrimen, etiam si tale discrimen sæpe non consideretur actu) adhuc tamen per hoc non satis distinguitur divisio essentialis à definitione, quatenus sunt modi sciendi, siquidem directe & per se idem scitur per utramque. 2. quia & distinctio est quid consequens tam definitionem, quam divisionem. 3. quia potest perfectissima esse divisio Physica & Metaphysica, licet non cognoscat alias res distinctas à diviso.

Hinc patet, quid dicendum sit de divisione totius integrantis : idem scilicet, quod supra : quia talis divisio est ipsa definitio continui.

Resp. II. Sola divisio totius universalis est distincta à definitione Totius Ratio est, quia dicendo v. g. *animal aliud est rationale, aliud irrationale,* non definitio animalis rationem genericam. Est autem hæc divisio Logica proprie divisio, quia dicitur per intellectum, actualem separationem : potentialem verò tantum conjunctionem Totius, cum membris dividendis. Ceteræ vero divisiones sunt minus propriæ.

Quæres, An etiam divisio Totius potentialis, v. g. *animal aliud est rationale, aliud irrationale;*

nale, possit esse Definitio membrorum dividendum, hominis sc. & bruti?

Resp. I. Divisio ista *Totius Logici*, v. g. *animalis*, non est Definitio *animalis*: quia de ratione *animalis* ut sic est esse tantum *vivens sensitivum*, non vero *rationale*, vel *irrationale*.

Resp. II. Divisio ista totius *Logici*, qua dividitur *animal* in *rationale* & *irrationale*, est etiam Definitio membrorum dividendum, v. g. *hominis* & *bruti*. Tum quia, non obstante qualicunque separatione intellectuali differentiarum, dividendum *animal*, v. g. adhuc *rationale*, differentia dividens, componitur explicitè cum *animali* à me diviso: quæ compositio est ipsissima definitio hominis. Idem dic de *irrationali*. Tum quia etiam hic idem est *Objectum Divisionis* & *Definitionis*, cognoscens explicitè & simultanee utramque compositi partem.

III. Quæstionculæ de Legibus ad Dividendum requisitis.

Quæritur I. An omnis Divisio debeat esse bi-membris?

Hoc ita vulgò præcipiunt, maxime quos *Rami* delectant placita: nam & multitudo partium fastidium parit; memoriamque confundit, & *Alyxaropia* magis est naturalis: sit enim natura semper secundum breviora: & magis est Logica: est enim major inter duo, quam inter plura, dissensio & pugna. Itaque optandum omnino esset, ut Divisio omnis duabus, è diverso positis & inter se repugnantibus, Differentiis fieret. Verum hoc fieri non posse, & multæ sub uno Genere Species, & verarum Differentiarum penuria coarguit: sic enim *Bonam* ab *Ethicis* in *Honestum* dividitur, *Fecundum* & *Utile*, sicut & *Amicitia*. Et *Terminus* à *Logica* in *Vocalem*, *Mentalem* & *Scriptum*. Itaque qualibet

conque & quocunque (paucissimis tamen, si duabus non possumus) poterimus Differentiis dividemus, dummodo universam ejus, quod dividetur, complectamur latitudinem. Præterea dici potest, omnem Divisionem debere esse bimembrem, id est, non posse paucioribus, quam duobus, constare membris: hoc tamen non impedire, quin plura possit admittere.

Quæritur II. An Membra dividenda debeant inter se pugnare?

Non debent in se includi *formaliter*: *identicè* tamen & *materialiter* possunt in se includi, nec opponi: neque enim absurdum est, unam eandemque rem in distinctis esse Divisionis membris. Sic non repugnat, idem *Bonum* esse & *Honestum*, & *Utile*, & *Jucundum*: & tamen *formaliter* alia est ratio Boni honesti, alia utilis, alia jucundi. Item, omnis Divisio fitur per opposita *re*, vel *ratione*. Item Divisio non datur semper per oppositas *res*, sed per oppositas *rationes*, seu per *rationes formaliter* repugnantes. Debet fieri Divisio vel per opposita *realiter*, vel in suis *rationibus formalibus*. Item debet Divisio Generis *univoci* fieri per opposita, non vero Generis *analogi*: cum enim Substantia dividitur in *Materiam*, *Formam* & *Compositum*, non fit Divisio in opposita. Tandem membra *formaliter* dividenda debent pugnare: non autem necessario membra *materialiter* dividenda.

Quæritur III. Cur non debeat Divisio fieri per Contradictentia, aut Privantia?

Quia Negatio neque Species esse potest, neque Differentia: tollit enim & nihil ponit. Interdum tamen, cum nomen uni ex Speciebus impositum non est, tales adhibere cogimur Divisiones: ut si dicas; *Imparium numerorum aliud est primus, aliud non primus*: *Animalium aliud est rationale, aliud irrationale*. Idem accidit: cum id, quod dividitur, est quid negativum.

Hoc

Hoc tamen isto casu notandum est, ut primo loco non ponatur negatio: quia sic aut nullo modo, aut difficulter admodum intelligi poterit divisio: cum negatio sit quid infinitum: & id, quod prius est, posterius diceretur. Affirmatio namque prior est negatione, neque intelligitur negatio sine affirmatione.

Norant Complutenses, cum unum divisionis membrum est negativum, ut sit in vulgata *Animalis* divisione in *Rationale* & *Irrationale*, *Irrationale* non esse intelligendum pure negative: sic enim non *Brutis* modo, verum etiam *Plantis* *Elementis*, aliisque sub *Animali* non contentis conveniret, quia hæc omnia non sunt rationalia, adeoque negative *irrationalia*, & sic Divisum extenderet se ad aliqua quæ sub ipso non continentur. Membrum ergo negativum sumendum est *privative*, ut significet absentiam alterius membri positivi in proprio divisionis: sic enim *irrationalia* non norat absentiam *rationalitatis* in quocunque subjecto, sed in genere duntaxat *Animalis*.

Dices: Omnis divisio fit per partes. Negatio nullius est pars. Ergo non potest fieri divisio per negationem.

Resp. Dist. Min. Negatio *formaliter*, pro & per se sumpta, non est pars alicujus divisi, Concedo: Negatio *materialiter* accepta, & prout vices gerit ejus, quod negatur, sive quatenus sumitur cum alio, & per affirmationem oppositam, id est, pro opposito illius, quod negat, non habet modum partis, Nego Minorem.

Quæritur IV. Quid differat divisio, assignata per vocabula *positiva*, ab ea, quæ fit per *contradictionem*?

Resp. quod 1. Posterior assignetur per *Διχόμην* seu bina membra: prior vero nunc quidem per bina, nunc per plura. 2. posterioris membra sunt immediata, quia inter contradictoria medium non est:

est: prior verò immediata semper non fit. 3. Posterior fiat per opposita *formaliter*: prior verò non verò per opposita *virtualiter* tantùm.

Quæritur V. An per oppositionem Relativam divisio Generis fieri possit?

Hoc fieri non posse, patet ex duobus præsertim: nam 1. Relativa *substantialiter* à se invicem non discrepant. 2. Relativorum unum in alterius definitione ponitur. At vero oppositorum membrorum unum alterius definitionem ingredi non potest.

Quæritur VI. An Membra divisionis singula minus, omnia simul nec plus, nec minus, quàm totum contineant divisum?

Omnino: cùm enim *Animal* divido in *Hominem* & *Bestiam*, plus continet *Animal*, quàm *Homo*: quia, præter *Hominem*, continet quoque *Bestiam*: plus etiam continet, quàm *Bestia*: quia, præter *Bestiam*, continet *Hominem*. Itidem, cùm *Homo* dividitur in *Corpus* & *Animam rationalem*, plus continet *Homo*, quàm *Corpus*: continet enim & *Animam*: plus etiam continet, quàm *Animam*: quia, præter ipsam, continet quoque *Corpus*.

Dices: Cum *Homo* dividitur in *Animal* & *Rationale*, unum membrorum divisionis, puta *Animal*, plus continet, quàm Totum, scil. *Homo*: continet enim & *Bestiam*, quàm *Homo* non continet. Ergo Lex hæc constans non est.

Resp. Dist. Ant. *Animal* plus continet potestate & sub se, quàm *Homo*, Concedo: qui sub se quoque continet *Bestiam*: at plus continet actu & in se, Nego Antecedens: continet namque *Homo* in se actu distincto *Rationale*, quod *Animal* ita non continet. Unde recte dixit Porphyrius; Differentiam esse id, quo species superat Genus.

Hæc Lex tribus præsertim modis violatur.

1. Cùm

1. Cùm Membrum unum non est angustius Diviso : ut , si divides *Animal* in *sensu pradtum rationale*.

2. Cùm Membra simul sumpta plus continent , quàm totum Divisum : ut , si divides *Animal* in *Hominem, Bestiam & Angelum* : Angelus enim sub Diviso non continetur.

3. Cùm Membra dividentia non exhaustiunt Divisum : ut si divides *Animal* in *Terrestre & Aquatile* præter hæc enim quædam sunt *Amphibia*.

His adjicimus tres alias Quæstiunculas. I. Quid differat Divisio *per se* à Divisione *per accidens* ? Resp. Divisiones *per accidens* vicissim possunt permutari : recte enim dico ; *Alborum quædam sunt dulcia, quædam amara* : & rursus possum dicere ; *Dulcium quædam sunt alba, quædam nigra*. Et rursus ; *Nigrorum quædam sunt dulcia, quædam amara*. At in Divisionibus *per se* hoc fieri nequit ; neque enim *Species*, vel *Differentia* in *Genera* dividi potest.

Quæritur II. In quo differat Divisio *Generis* à Divisione *Totius integri* ?

Totum dividitur in partes *quantitativas* vel *integrantes*, estque illis posterius & veluti *Forma* ipsarum. *Genus* verò dividitur in partes *subjectivas*, quibus *natura* prius est, habetque se ut *materia*. Et *Genus* prædicatur in *recto* de suis membris dividentibus, ut *Animal* de *Homine & de Bestia* : at *Totum* de partibus suis affirmari non potest in *recto* : falso siquidem dixeris ; *Fundamentum est Domus*.

Quæritur III. An omne Totum possit dividi in partes ?

Respondeo, posse, si partes habeat, siue *subjectivas*, siue *integrales*, siue *essentiales*, siue alias, quocunque nomine veniant. At si contingat, aliquid esse Totum, quod in se sit indivisibile, illud sine partibus dividi non posse dicatur, nihil absurdi statuetur. Ita enim *Punctum* est totum punctum, in nullas tamen partes *integrantes*, aut *essentiales*, dividi

visi potest: quia Punctum est, cujus pars nulla est. Nihil tamen obstat, quo minus in inferiora, vel partes subjectivas, Punctum dividatur. Sic quoque in Grammaticâ se habent Præpositiones E & A, item Interjectio O, quam exclamandi dicunt particulam, & Imperativus I pro I T O: hæc enim omnia nullas habent partes, è quibus componantur.

LOGICÆ LIBER TERTIUS

De

D I A N O E T I C A.

C A P U T I.

De

Syllogismo Categorico secundum Formam.

T H E O R E M A T A,

Fuit Synthetica: sequitur Dianoëtica, tert a pars Logica de tertia mentis operatione, quæ Discursu seu Argumentatione perficitur.

2. Argumentatio est oratio significativa discursus rationis ab uno cognito ad aliud incognitum, vel à magis cognito ad minus cognitum. Sive, in cujus Antecedente est aliquid, puta Medium, quod non est in Consequente.

3. Estque Aristoteli Syllogismus, Enthymema, Inductio & Exemplum.

4. Syllogismus est argumentatio, in qua ex Antecedente, sive parte inferente, necessario infertur Consequens.

5. Estque Simplex, vel Compositus.

6. Sim-

6. *Simplex* sive Categoricalus est, qui ex Enunciationibus constat simplicibus.

7. Estque Plenus, vel Abundans: quorum ille simpliciter Syllogismus, hic Sorites dicitur.

8. Syllogismus simplex plenus Aristoteli est oratio, in qua, quibusdam positis, aliud quid diversum ab iis, quæ posita sunt, necessario sequitur, eo quod hæc sunt: ut; Omne compositum ex rebus, quæ diu non possunt coherere, est mortale. Omnis homo est compositus ex rebus, quæ diu non possunt coherere. Ergo omnis homo est mortalis.

9. Syllogismi considerata occurrunt quatuor; Causæ, Divisio, Principia & Ratio inveniendi Modii.

10. Causa efficiens Syllogismi est anima rationalis.

11. Finis est fidem facere ignota Quæstioni, aut certè controversæ, vel ambigæ.

12. Materia, ex qua conflatur Syllogismus, est vel Remota, vel Propinqua.

13. Materia Syllogismi remota est, ex qua mediate Syllogismus, immediate Propositio constat. Vulgo Terminum vocant.

14. Estque hic terminus triplex; Major, Minor & Medius: quorum duos priores suppeditat Quæstio, tertium Locus Inventionis suggerit.

15. Terminus major, sive majus extremum, est prædicatum Quæstionis probandæ, sive Conclusionis futuræ, cum medio Majorem propositionem constituens.

16. Terminus minor, sive minus extremum, est subiectum Quæstionis, cum medio Minorem constituens propositionem.

17. Terminus medius, vel medium (vulgo Argumentum, Ramo Argumentum tertium) est id, quod ad probandam quæstionem assumitur, quodque bis in Præmissis ponitur, & Conclusionem non ingreditur.

18. Estque

18. Estque hoc medium vel potestate, conjunctione, virtute sive efficaciam tantum, vel efficaciam & situ, sive actu, simul. Hoc in prima, illud in reliquis obtinet Figuris.

19. Materia Syllogismi propinqua est, ex qua immediate & proxime fit Syllogismus, ut duæ Præmissæ & Conclusio.

20. Præmissæ, Ramo Antecedens, sunt duæ Emissiones, quæ Conclusioni præmittuntur & præparantur. Unde proprie Propositiones nominantur. Harum una Peripateticis Major, altera Minor dicitur.

21. Major, sive primo, sive secundo loco ponatur, est, quæ ex terminis Majori & medio coalescit. Ramo, Ciceronem secuto, absolute Propositio nuncupatur.

22. Minor, quocunque loco ponatur. est, in qua medium cum minori termino disponitur. Ciceroni Sumptio dicitur & Assumptio: aliis etiam Subsumptio.

23. Conclusio, Ramo Consequens, Ciceroni Complexio, est ipse controversiæ status, sive Quæstio, in qua major extremitas cum minore disponitur, addita prius nota illationis; Ergo, Igitur, aliæque æquivalente. Sive, est id, quod ex Præmissis necessario sequitur, & ad quod probandum Præmissæ adhibentur,

24. Forma Syllogismi est ejus virtus, seu potestas inferendi Conclusionem ex Præmissis. Sive, est dispositio materiæ Syllogisticæ.

25. Quemadmodum ergo Materia, sic & ei respondens Forma, hic duplex est; una Remota, quam Figuram, altera Proxima, quam Modum dixerunt.

16. Figura est affectio Syllogismi ex connexionem termini medii cum extremis resultans. Vel, est legitima trium terminorum, secundum subjectionem & prædicationem, connexio, complicatio, dispositio.

27. Est-

27. *Estque triplex ; Prima , Secunda, Tertia.*

28. *Prima figura est , in qua Medium in Majori propositione subicitur Majori termino, & in Minore propositione predicatur de termino Minori. Sicut ; Omnis homo est animal. Ramo Syllogismus explicatus secundum dicitur.*

29. *Secunda figura est , in qua Medium de utroque extremo predicatur : id est , utrique extremo in utraque Præmissa postponitur . Sive , ut dicit Aristoteles , in qua Majus extremum ponitur juxta Medium ; Minus ab eo longius distat : Medium vero , extra Extrema , situ primum est omnium. Ramo est explicatus primus : ut ; Quicumque Deo sunt , verbum Dei audiunt. Judæi verbum Dei non audiunt. Ergo Judæi ex Deo non sunt.*

30. *Tertia figura est cum , Medium in utraque Præmissa utrique Extremo subicitur : id est , in utroque Subiecto , quam Predicatio Conclusionis præmittitur . Sive , ut habet Philosophus , in qua Majus extremum à Medio longius distat , Minus ad hoc proprius accedit : Medium vero , extra extrema , situ & dispositione est postremum : ut ; Omnis homo est mendax. Omnis homo est animal. Ergo quod animal est mendax. Ramus Syllogismus contractum vocat : quod , apud bonos Autores non nisi in unam Propositionem Contractum , reperiri putet.*

31. *In singulis Figuris reperitur Modus , qui est affectio Syllogismi , è Propositionum certa quantitate orta & qualitate. Vel , est apta Præmissarum & Conclusionis , secundum quantitatem & qualitatem dispositio.*

32. *Tum vero apta & legitima censetur esse dispositio*

in eum, vi forma nunquam, ex Antecedente vero, colligi potest Consequens falsum.

33. Modum vulgo in Directum dispescunt, & Indirectum.

34. Directus est, qui secundum naturam concludit: id est, in cujus Conclusionem Majus extremum de Minori predicatur: ut in Theor. 28.

35. 30.

Indirectus est, qui contra naturam concludit: id est, in cujus Conclusionem Minus extremum de Majori predicatur: ut; Omne animal vivit. Omnis homo est animal. Ergo aliquid quod vivit (vel aliquod vivens) est homo.

36. Modi, qui fingi possunt, in universum sunt quadraginta octo, in singulis nempe Figuris sexdecim, orti ex varia combinatione quatuor vocalium A, E, I, O, hunc in morem:

AA	EA	IA	OA
AE	EE	IE	OE
AI	EI	II	OI
AO	EO	IO	OO

37. Sed, quoniam harum combinationum plurimae stiles sunt & inutiles, utpote contra leges Syllogisticae, de quibus infra, peccantes; Modos omnes, tam Directos, quam Indirectos, quorum novem ad Primam, quatuor sequentes ad Secundam, sex ultimi ad Tertiam figuram pertinent, hisce versibus inferunt;

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralip, & Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisismo: deinde Cesare, Camestres, Festino, Baroco: Darapti, Felapton, Disamis, Datifi, Bocardo, Ferison.

38. In his, sive Modis, sive vocabulis barbaris, ut ante hoc loco veniunt tres Syllabæ, & quatuor Vocales.

39. Syl

39. Syllabarum prima Propositionem Majorem, secunda Minorem, tertia Conclusionem denotat.

40. Vocales cum Qualitatem, tum Quantitatem Propositionum, è regione ipsis respondentium, designant. At vult, Propositionem significatam per Syllabam, in qua hæc Vocalis reperitur, esse universalem affirmantem: E universalem negantem: I particularem affirmantem: O particularem negantem: juxta versum;

Asserit A, negat E, sed universaliter ambæ:
Asserit I, negat O, sed particulariter ambo.

41. Sic de Causis Syllogismi. Sequitur ejus Divisio in Perfectum & Imperfectum.

42. Syllogismus perfectus (perfectione scilicet naturali) est, in quo naturalis discussus ita est evidens ut opus non sit, ejus consequentiam alio modo demonstrari. Sive, qui nulla alia re indiget, aut arte, ut evidens fiat colligendi bonitas & necessitas. Tales sunt omnes & soli, qui in quatuor primis, sive Directis, Prima figura Modis, exstruuntur Syllogismi.

43. Syllogismus imperfectus est, qui una vel pluribus rebus indiget, ut Conclusionis necessitas, per eosdem terminos, qui prius erant assumpti, manifesta fiat. Tales sunt omnes, qui in Secunda & Tertia figura, ut & in Modis indirectis Prima figura, efformantur.

44. Imperfectus ergo dicitur, non quod talis sit, sed quod evidens ejus consecutio & manifesta non sit, nisi ad Primam figuram, in qua actu Dictum de omni & de nullo inest, reducat.

45. Supersunt Principia Syllogismi tum Dirigentia, tum Perficientia.

46. Principia dirigentia, quæ & Regulativa vocant, sunt ea, ad quæ, tanquam ad normam, Syllogismus omnis conformatur. Suntque vel Primaria, vel Secundaria.

47. Primaria

47. *Primaria sunt primæ propositiones per se & lumine naturæ notæ, quæ in Prima figura actu, in reliquis potestate, deprehenduntur. Suntque duo; Dictum, sive Dicitur de omni, & Dictum, sive Dicitur de nullo.*

38. *Dicitur de omni est, cum nihil potest sumi sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum: sive, cum, quicquid affirmatur universaliter de subiecto, affirmatur etiam de illis omnibus, de quibus subiectum illud affirmatur: id est, de omnibus sub subiecto contentis. Hinc, quia Animal universaliter affirmatur de Homine, fit, ut affirmatur quoque de omnibus hominis individuis, Aristotele puta, Platone, Socrate, Xantippe &c.*

49. *Dicitur de nullo est, cum nihil potest sumi sub subiecto, à quo non removeatur prædicatum: sive, cum, quicquid universaliter negatur de subiecto, negatur etiam de illis omnibus, de quibus illud subiectum affirmatur. Hinc, quia Lapis universaliter negatur de Animali, ideo negabitur quoque Lapis de omni eo, de quo Animal affirmatur. v. g. de Homine, Bestia, & omnibus illorum individuis.*

50. *Principia directiva secundaria sunt regulæ, ex primariis extructæ, consequentiæ veritatem dirigentes: eæque vel Generalis & omnibus Figuris communes, vel Speciales, & unicuique Figuræ peculiæres ac propriæ.*

51. *Regulæ generales ferè sunt septem sequentes.*

I. *In Syllogismo neque plures (sive actu, sive potestate) neque pauciores sint termini, quam tres.*

II. *Medium ne ingrediatur Conclusionem.*

III. *Medium in altera saltem Præmissarum complete distribuatur: id est, universaliter, sive pro omnibus, pro quibus accipi potest, sumatur.*

IV. *Ex duabus particularibus nihil sequitur.*

V. *Ex duabus negativis nihil sequitur.*

VI. *Nec*

VI. Nec plus, nec minus fit in Conclusione, quàm fuit, in Præmissis, cum Medio dispositum.

VII. Conclusio sequatur partem debiliorem & deteriore.

52. Regulae speciales, Modorum directorum Primæ figurae sunt duæ;

I. Major fit universalis. II. Minor fit affirmans.

53. Regulae speciales Secundæ figurae sunt tres;

I. Major fit universalis. II. Præmissarum altera fit negans. III. Ideo Conclusio quoque fit negans.

54. Regulae speciales Tertiæ figurae sunt duæ;

I. Minor fit affirmans. II. Conclusio fit particularis.

55. Principia Syllogismi perficientia sunt, quibus necessitas concludendi in Syllogismis imperfectis redditur evidentior & manifestior. Suntque duo; Reductio & Expositio.

56. Reductio est Syllogismi imperfecti ad directum Primæ figurae modum revocatio.

57. Estque duplex: una Directa sive ostensiva altera Indirecta, sive ad impossibile, hoc est, ad id quod manifeste falsum est.

58. Reductio directa est, cum, vel solâ Conversione alicujus Propositionis, vel Conversione & Transpositione Præmissarum simul, eadem inferatur Conclusio, aut ejus certe convertens.

59. Ad ostensivam ergo Reductionem aliquando sufficit Conversio, aliquando præterea requiritur Præmissarum Transpositio. Conversio quidem, propter situm Medii: Transpositio vero, propter qualitatem, vel etiam quantitatem, Præmissarum.

60. Ut autem ratio constet, qua quisque Modus convertatur, notanda sunt Consonantes partem initiales, partim Mediæ & Finales.

61. Consonantes initiales indicant, ad quem Modum Primæ figurae reducendus sit Syllogismus imperfectus,

fectus, ad illum nimirum, cui in initio similem habet consonam, v. g. si velis reducere Syllogismum factum in Celare, quarendus est Modus in Prima figura, qui eandem literam in fronte possideat, isque est Celarent.

62. Media & finales consonantes Modorum imperfectorum indicant, quænam Enunciatio, & quomodo, convertenda, & quando Præmissæ sint transponenda. Id docet hic versiculus;

Simpliciter verti vult S. P verò per accid. 7
M vult transponi : C per impossibile duci.

Sensus hic est : S significat, Propositionem denotatam per Vocale, quam Consonans illa immediate sequitur. esse convertendam simpliciter. P denotat, Propositionem designatam per Vocale proxime præcedentem, esse convertendam per accidens. M significat, Præmissas esse transponendas, etiam tum, cum hac litera in ultima syllaba reperitur. C denotat, Modos imperfectos, in quorum medio reperitur, non posse ostensive reduci, sed tantum per impossibile, Ut res hac manifesta fiat, tria afferam Exempla Reductionis ostensivæ : inferius vero Theor. 64. & 65. duo Reductionis per impossibile.

Primum esto Reductionis ostensivæ, per Conversionem simplicem Majoris propositionis;

C E- Nullus prodigus est avarus.

S A- Omnis aleator est avarus.

R E- Nullus ergo aleator est prodigus.

Si quis neget consequentiam, reducatur ad Celarent.

C E- Nullus avarus est prodigus.

L A- Omnis aleator est avarus.

R E N T. Nullus ergo aleator est prodigus.

Secundum exemplum esto Reductionis quoque ostensivæ, per Conversionem per accidens Minoris propositionis;

F E- Nulla

F E- Nulla desidia est virtus.

L A- Omnis desidia est metus.

PTON. Aliquis ergo metus non est virtus.

Si quis neget consequentiam, reducatur hoc per ad Ferio.

F E- Nulla desidia est virtus.

R I- Aliquis metus est desidia.

O. Aliquis ergo metus non est virtus.

Tertium exemplum esto Reductionis ostensive; Transpositionem Præmissarum, & Conversionem simplicem, non tantum Majoris propositionis, sed ipsius etiam Conclusionis;

D I- Aliquis æthiops est orator.

S A- Omnis æthiops est homo.

MIS. Aliquis ergo homo est orator.

Si quis neget consequentiam, reducatur hoc per ad Darii.

D A- Omnis æthiops est homo.

R I- Aliquis orator est æthiops.

I. Aliquis ergo orator est homo.

63. *Reductio per impossibile* (Aristoteli Reductio per Syllogismum Conversivum, Rhetoribus per contradictionem) est ad absurdum deductio. Reducere ergo per impossibile, est Syllogismi imperfecti consequentiam ostendere, deductione ad absurdum, nam adversarius sibi ipse contradicere cogatur, nisi Conclusionem Syllogismi imperfecti, ex Præmissis sequi fateatur.

64. *Reductio hæc sic instituetur.* 1. Sumenda contradictoria Conclusionis ante illata, & ab adversario negata. 2. hæc contradictoria adjungenda alteri Præmissarum, quam adversarius concessit. 3. ex his inferenda est in Prima figura Conclusio contradicens propositioni relicta, & ante concessa. Unde ad eas angustias redigitur adversarius, ut cessum habeat vel negare, quod ante concessit, vel concedere, Syllogismum imperfectum necessario concludere: ut, esto hic Syllogismus;

BA- Omnis homo est animal.

RO- Quoddam corpus non est animal.

CO- Quoddam ergo corpus non est homo.

Si quis neget consequentiam, deducetur ad absurdum, hoc pacto;

BAR- Omnis homo est animal.

BA- Omne corpus est homo.

RA- Omne ergo corpus est animal.

Hic vides, ex *Majore* propositione, & *contradictoria Conclusionis*, colligi *Conclusionem*, *contradicentem* *Minori* propositioni concessæ..

65. Simili modo procedendum erit, si *Syllogismi falsi* in *Bocardo* consequentia negetur: ut;

BO- Quoddam animal non est album.

CAR- Omne animal est corpus.

DO- Quoddam ergo corpus non est album.

BAR- Omne corpus est album.

BA- Omne animal est corpus.

RA- Omne ergo animal est album.

Hic vides, ex *Minore* propositione, & *contradictoria Conclusionis*, colligi *Conclusionem*, *contradicentem* *Majori* propositioni concessæ.

66. Reduci autem per impossibile possunt, & demonstrari, non tantum omnes omnino *Syllogismi Secunda & Tertiae*, sed & *Prima figura*. Præsertim venit & peculiariter hic reducendi modus inservit *Modi Baroco & Bocardo*, qui alio pacto reduci non possunt: quia Propositiones particulares negantes nec converti possunt, nec transponi. Id indicat consona C in medio, quæ vult per impossibile duci.

67. At *Modi* quidem *Secunda Figura* reducuntur ad impossibile, assumendo *contradictoriam Conclusionis* pro minore, & retinendo majorem prius concessam, ac inferendo *contradictoriam* vel *contrariam* minoris ante concessæ. *Modi* vero *Tertiae figura* reducuntur, assumpta *contradictoria Conclusionis*

clufionis pro Majore , cum Minore prius concessa , & inferendo oppositam Majoris , juxta versus ;

Servat Majorem , variatque Secunda Minorem :
Tertia Majorem variat , servatque Minorem.

Plura hac de re vide Log. Perip. lib. III. cap. II.

68. Sequitur alter Modus probandi Syllogismos imperfectos , per Expositionem , quæ Græcis ἑξήγησις , vulgo Syllogismus expositivus , quod Syllogistica terminorum dispositionem imitetur. Est autem Expositio , cum negata Syllogismi alicujus particulari consequentia probatur per medium singulare. Sive cum pro termino communi , qui medius est in Syllogismo , singularem sumimus , qui ad sensum per vocet : ut , si quis consequentiam hujus Syllogismi negat ; Quoddam corpus est viride. Omne corpus est substantia. Quædam igitur substantia est viridis : substituam pro communi medio singulare aliquod , & dicam ; Hæc beta est viridis. Hæc beta est substantia. Quædam igitur substantia est viridis.

69. Tandem paucis agendum est de Inventione Medii , de qua pluribus in Compendio Logico , ut & in Log. Peripat. Lib. III. cap. XI. tractavimus. Est autem Inventio Medii artificium , quo indagamus rationem , qua quamlibet Questionem controversam probemus , vel refutemus. Probamus per Antecedentia & Consequentia : refutamus per Repugnantia.

70. Antecedentia hic voco , quæ vel Subjecto , vel Predicato Questionis , vel utrique subjiciuntur , certe minus late patent.

71. Consequentia dico , quæ vel Subjecto , vel Predicato Questionis sunt latiora , communiora , universaliora.

72. Repugnantia , Extranea & Aliena , dico , quæ vel cum Subjecto , vel cum Predicato Questionis convenire non possunt , adeoque negativam propositionem cum altero eorum efficiunt.

37. Ut probes Questionem universalem affirmativam , quod sit in Barbara , quære Medium , quod sit

Antecedens Prædicati, & Consequens Subjæcti. Ut vero probes particularem affirmantem, adhibe Medium, quod sit Antecedens Prædicati, & itidem Consequens Subjæcti in Darii, vel Antecedens utriusque in Darapti, Disamis & Datifi, vel Consequens Prædicati & Antecedens Subjæcti in Baralip & Dabitis. Ut autem universalem negantem probes, sume Medium, quod sit Consequens Subjæcti & Repugnans Prædicati in Celarent & Cesare, vel Consequens Prædicati & Repugnans Subjæcti in Camestres & Celantes. Tandem, ut probes particularem negantem, elige ibi Medium, quod sit Consequens Subjæcti & Repugnans Prædicati in Ferio & Festino, vel Consequens Prædicati & Repugnans subjæcti in Baroco, vel Antecedens subjæcti & Repugnans Prædicati in Felapton, Bocardo, Ferison, ut etiam in Modis indirectis Fapesmo & Frisismo.

74. Atque ita, quanta fieri potuit brevitate, de syllogismo Pleno. Sequitur Abundans, qui Græcis *Σοφιστὴς* à *σοφία*; Ciceroni acervalis conclusio, estque argumentatio, in qua Præmissæ plures gradatim ita concervantur, ut prædicatum antecedentis fiat subjæctum sequentis, donec tandem subjæctum primæ præmissæ, cum prædicato ultimæ, in Conclusionem conjungatur: ut; Socrates est homo. Homo est animal. Animal est vivens. Vivens est mixtum. Mixtum est corpus. Corpus est substantia. Ergo Socrates est substantia.

75. Sorites implicite tot syllogismos continet, quot sunt Propositiones inter primam & ultimam: five, tot sunt potentia syllogismi in sorite, quot sunt Media: id est termini, præter Quæstionis seu Conclusionis partes: ut prima enim Propositione & subjæcto Quæstionis syllogismus fieri non potest, cum subjæctum utrobique sit idem.

76. Analysin soritæ ordiuntur alii à Præmissis superioribus, & præmissam quidem secundam ponunt loco Majoris, primam loco Minoris, indeque omissam

inferunt Conclusionem. Deinde tertiam Soritam præmissam rursus loco Majoris ponunt : Conclusionem vero proximè illatam loco Minoris assumunt , ac denuo concludunt. Posthæc præmissam quartam tertii Syllogismi Majorem , & rursus Conclusionem Syllogismi secundi constituunt Minorem , atque iterum concludunt , donec ipsa tandem Soritæ emergat Conclusio. Cujus rei vriculum facile quis fecerit in exemplo theor. 74. lato.

77. Nobis magis arridet alia ratio ; Syllogismus principalis fiat ex Conclusionem Soritæ , & subjectionis immediate præcedentis. Inde gradatim ascendendo semper sumatur subiectum proxima propositionis pro Medio , atque ita probetur perpetuo Minor propositio , usque dum secundæ præmissæ subiectum erit dat Medium ultimi Syllogismi. Hujus rei exemplum habes in Compendio Logico.

78. Ut autem legitimus sit Sorites , debet 1. minimum quatuor habere Enunciationes. 2. terminæ Præmissarum debent esse proprii (non improprii , tropici) certi (non æquivoci , aut ambigui) necessarioque inter se cohærentes ac proinde Præmissæ debent esse necessario veræ. 3. propositio particularis nec secundo , nec tertio , particularis vero negans loco , ponenda est. Verbo : Subiecta & Prædicata sint ejusdem Prædicamenti & subalternatim vel causæ & effecta per se necessario & essentiali vinculo cohærentia , & veluti concatenata.

79. Soriten ergo vitiosum faciunt cum propositiones negativæ , tum voces non necessario cohærentes : est , quæ cognatæ non sunt , & non habent se ut genera & species , vel ut causæ & effectus per se : Homo non est asinus. Asinus non est lapis. Lapis non est arbor. Arbor non est animal. Ergo homo non est animal. Item , Socrates est homo. Homo est animal. Animal est corpus. Corpus est quantitas. Ergo Socrates est quantitas.

QUÆSTIONES.

I. *Quid sit Syllogismus?*

Non quærimus, an detur Syllogismus? Id enim, ut certissimum, supponimus, explosa jam diu Hæsitatorum sententia, qui hoc argumento, nullum dari Syllogismum, concludebant; *Vel probari potest, dari syllogismum, vel non. Si non potest probari, cur id concedemus? Sin potest, certe per Syllogismum poterit. Ergo obscurum per obscurius, aut sanè idem per seipsum probabitur. Ergo non datur Syllogismus.* Sed facile est retorquere argumentum hoc pacto; *Vel probare non possunt, non dari Syllogismum, vel possunt. Si non possunt, non est, quod illis credamus. Si possunt, jam Syllogismum aliquem id præstabunt. Ergo datur Syllogismus, ille scilicet, quo probabunt, non dari Syllogismum.* Adde, &, in eo graviter deceptos fuisse, quod, omnia per Syllogismum probari debere, arbitrarentur: plures enim sunt aliæ Argumentationis species, multaque sunt, quæ neque probatione indigent, neque probari queunt, vel quia nimis sunt evidentiæ, vel quia prima sunt & immediata principia.

Syllogismus Categoricalis, ex Aristotele supra fuit definitus; *Oratio, in qua, quibusdam positis, aliud quid, diversum ab iis, quæ posita sunt necessario sequitur, eo quod hæc sunt.* Ut hujus Definitionis bonitas manifesta fiat, singulæ ejus partes enucleandæ sunt. Ac I. quidem *Oratio* ponitur loco *Generis*, convenientius forte, quam *Argumentatio*: quia est nobis notior: debet autem *Definitio* dari per notiora. Proprie vero Syllogismus est *Oratio interna*: per accidens enim est, quod Syllogismus vel scribatur vel ore proferatur. Putant tamen multi, *Orationem absolute*

non poni pro genere proximo, sed orationem argumentativam. Reliquæ particulæ ponuntur in Differentiæ. Itaque dicitur 2. quibusdam positis id est, duabus Præmissis in Antecedente, secundum *Figuram & Modum*, legitime dispositis, & debite ordinatis. Hinc distinguitur Syllogismus primus ab *Entbymemate*, in quo formaliter una tantum Præmissa: deinde ab *Inductione & Exemplo*, in quibus *Modus & Figura* non reperiuntur. 3. additur aliud quid &c. id est, *Conclusio*, quæ est aliud, non à Syllogismo, sed à Præmissis: licet enim ante Conclusionis termini revera sint in Præmissis, non tamen in illis eodem modo disponuntur, neque illam Enunciationem efficiunt, quæ postea concludendo inferitur. 4. additur, necessario sequitur necessitate scilicet *formæ & consequentiæ*, sive in consequentiæ formali: non autem necessitate contentis, aut materia. Unde non minus in Syllogismo *Dialectico*, quam in *Apodictico*, necessaria inferitur Conclusio: quamvis in isto Conclusio necessaria, in illo probabilis. 5. tandem additur eò quod hæc sunt, id est, quia Præmissæ sic dispositæ sunt causa, cur inferatur Conclusio: Conclusio namque sequi debet propter Præmissas, & vice Præmissarum: alioquin enim, si Conclusio posita sit vera, & non propter Præmissas, nullus est Syllogismus: ut, si hoc pacto concludam; *Animal est corpus Angelus non est animal. Ergo Angelus non est corpus.* Hic Conclusio vera est omnino: Angelus enim est spiritus, qui opponitur corpori: sed vera est, non propter Præmissas vel eò quod illæ sunt, sed sua naturâ. Non igitur est bonus Syllogismus, cum Minor, in prima figura, non possit esse negans sed affirmans.

Sensus itaque Definitionis hic est; Syllogismus est oratio, in qua duabus Propositionibus, ex duobus terminis constantibus, & legitime collocatis,

juxta

juxta Figuram & Modum, insertur Conclusio, quæ, quamquam potentia sit in Præmissis, *actum* tamen elici debet, & actum habere à superioribus diversum.

Obj. 1. Conclusio, tam in materia, quàm in formâ, cum Præmissis convenit. Ergo non est quid aliud & diversum ab illis. Ant. prob. tum quia Conclusio & Præmissæ ex iisdem constant extremis: tum quia eadem ubique est copula verbalis.

Resp. Negando *absolute* Antecedens. Ad probationem dico, Extrema in Conclusionem non eodem, quo in Præmissis, modo disponi: prædicatum enim Conclusionis efficit cum medio Majorem, subjectum vero cum eodem medio Minorem constituit propositionem: at Conclusionem duo component extrema. Unde primum Conclusio & Præmissæ, licet *secundum partem materialiter* conveniant, in materia tamen *actuali* & *totali* non conveniunt. Deinde nec *formaliter* conveniunt: quia compositio, quam efficit Copula verbalis, variatur, propter terminorum variationem.

Obj. 2. Sæpe Conclusiones sunt contingentes, sæpe etiam impossibiles. Ergo non est necessum, Conclusionem ex Præmissis sequi: illud enim, quod necessario sequitur, est necessarium. necessarium autem non est contingens, aut impossibile.

Resp. Dato Antecedente, negando Consequentiam. Ad probationem dico; illud, quod sequitur ex necessitate *consequentis*, esse necessarium: non autem, quod sequitur ex necessitate *consequentia* five *illationis*. Necessitas *Consequentia* consistit in forma Syllogistica, & necessaria affectione Consequentis ad Antecedens, in quo illud *intellectu* includitur. Necessitas *Consequentis* consistit in indissolubili nexu Majoris & Minoris termini. Prior necessitas est Syllogismo simpliciter dicto: posterior in demonstrativo. Prior dicitur necessitas *formalis*, posterior *materialis*. Ubi

Nota obiter, Præmissas, ratione *Extremarum*, posse dici causam *materialem* Conclusionis : sed ratione *Medii*, unientis extrema, posse dici concurrere, ad illationem Conclusionis, in genere causæ *Efficientis*.

Obj. 3. Conclusio non est pars Syllogismi. Ergo falso dicitur Syllogismus esse oratio, in qua fertur, aut sequitur aliud. Consequentia est boni si namque Conclusio non est pars, non est in Syllogismo. Si autem non est in Syllogismo, quomodo in eo unum colligitur ex alio? Antecedens probatur, quia Syllogismus dicitur causare scientiam, vel opinionem. Ergo scientia & opinio est aliquid à Syllogismi diversum : nihil enim se, aut ullam sui partem, causare dicitur. Atqui scientia & opinio sunt ipsa Conclusio Syllogismi. Ergo Conclusio in Syllogismo non includitur. Item, Syllogismus demonstrativus dicitur instrumentum sciendi. Ergo debet esse quid diversum à scientia, quam parit : Scientia autem est ipsa Conclusio. Ergo &c.

Hæc obiectio attingit celebrem illam Quæstionem ; *An Conclusio sit de essentia Syllogismi?* In quidem multi id negant, dicentes ; esse illius effectum, aut finem. Quod videtur colligi ex lib. 1. Poster. cap. 2. ubi docet Philosophus, *Demonstrationem esse Syllogismum facientem scire*. Alii contra docent, Conclusionem vere esse partem Syllogismi. His favere videtur Aristoteles lib. 1. Phys. t. 31. ubi docet, *Præmissas*, quas *suppositiones* appellat, esse veluti materiam, Conclusionem autem ut formam. Cum ergo Forma sit potissima pars essentiae rei, cum naturalis, tum arte facta, sequitur omnino, Conclusionem esse partem Syllogismi.

Quod ergo ad Quæstionem attinet, notandum est, *Syllogismum* nonnunquam, ab Aristotele, accipi pro solis *Præmissis* recte constitutis, ut lib. 1. post. cap.

cap. 2. cit. & 1. prior. t. 25. ubi dicit; *Syllogismum constare duobus, tantum Propositionibus & tribus Terminis*. Frequentius verò pro toto aggregato ex Præmissis & Conclusionem. Hinc

Dicendum; Syllogismum, *proprie & simpliciter* acceptum, includere Conclusionem, & sub ista ratione à nobis, ex Aristotele, fuisse definitum. Prior pars probatur 1. Syllogismus essentialiter est *tertia mentis operatio*, quæ cum sit discursus, essentialiter includit illationem & conclusionem: discursus enim, sicut & Ratiocinatio, est unius veritatis, id est Conclusionis, per aliam, cognitio. Ergo Conclusio includitur in essentia discursus & Syllogismi. 5. In Syllogismi *illativo* nullum aliud iudicium esse potest, præter illud, quo iudicatur, Consequens inferri ex Antecedente. Ergo, cum aliquod iudicium sit de essentia Syllogismi, iudicium illationis & Conclusionis maximè spectabit ad essentiam Syllogismi. 3. Ex diversis Conclusionibus variantur Modi Syllogismorum: nam *Babara & Baralip* non, nisi Conclusionem, differunt. Posterior pars est evidens, quia Aristoteles ait, Syllogismum esse orationem: *in qua (non ex qua)* Conclusio inferitur. Unde

Resp. ad Objectionem tertiam, Negando Antecedens. Ad probationem dico 1. Cum dicitur Syllogismus causare scientiam, vel opinionem, id non esse intelligendum *efficienter*, & in *abstracto*, sed *formaliter*, & in *concreto*, quatenus intellectum informando reddit scientem, vel opinantem. Et sane, non ipsa Conclusio *proprie*, sed eius cognitio, est effectus Syllogismi: efficit enim Syllogismus, ut Conclusio, quæ erat ignota, cognoscatur. Similiter, cum dicitur Syllogismus demonstrativus esse instrumentum sciendi, *in instrumentum* sumendum est *formaliter*, non *effective*. Arque hæc responsio fundamentum habet in Aristotele, qui, cum t. 5. five cap: 2. lib. 1. poster.

dixisset, *Demonstrationem esse Syllogismum facientem scire*, statim subdit; *hoc ideo fieri, quia, dum illam habemus, scientes sumus.*

Resp. 2. Syllogismum dici causare scientiam, et opinionem *inadequate*, quia secundum unam partem, id est, Præmissas, causat aliam, nimirum Conclusionem. Dicitur etiam potest, per *Scientiam* et *Opinionem* intelligi *habitualement*, non *actualement*. Omitto alias aliorum Solutiones.

Quod vero Aristoteles dicit, Syllogismum duobus tantum constare Propositionibus, non videtur duas tantum esse simpliciter in Syllogismo Enunciationes, sed duas Præmissas, sive tales partes quæ à præponendo dicantur.

Dices: Illud non est de essentia alterius, quod remoto, alterum manet perfectum, ac in sua specie completum. Sed, Conclusionem remota, Syllogismus manet in specie perfectus. Ergo Conclusio non est de essentia Syllogismi. Min. prob. Syllogismus remota Conclusionem, manet in certa Figura, & certo ac determinato Modo. Ergo, remota Conclusionem, manet Syllogismus perfectus, ac in specie completus. Ant. prob. quia, remota Conclusionem, in Syllogismo est dispositio trium terminorum in Figura, & duarum Præmissarum in Modo.

Resp. Neg. Min. Ad probationem nego Assumptum, sive Antecedens: potest enim in Conclusionem esse vitium, Præmissis recte se habentibus. Propterea, cum additur; *Remota Conclusionem, in Syllogismo est dispositio trium terminorum &c.* distinguatur dispositio *incompleta*, Concedo: *completa*, Nego. Si namque Medium in Conclusionem ponatur, non erit talis Syllogismus in debita Figura aut Modo. Et, ipsa Conclusio, *virtualiter* in Præmissis contenta, licet aliud sit ab ipsis, non tamen est aliud à toto Syllogismo.

Dices iterum: Conclusio neque est pars *Materialis* Syllogismi, neque *Formalis*. Ergo non est

de essentia Syllogismi. Non Materialis : quia partes materiales propinquæ sunt duæ Propositiones : remotæ sunt tres Termini. Non Formalis : quia ad Formam spectat *Figura & Modus*. Figura vero pendet ex dispositione *Medii* terminû, qui non invenitur in Conclusionem : Modus autem attenditur penes *Quantitatem & Qualitatem* Præmissarum.

Resp. Conclusionem partim ad Materiam, partim ad Formam spectare Syllogismi. Ad Materiam, quia tres Termini singuli *bis* debent poni. Unde requiritur, ut in Conclusionem Major & Minor conjungantur. Ad Formam quoque pertinet, quia ex Conclusionem Syllogismus appellatur *Universalis, Particularis, Affirmans* item & *Negans* : atque ita maxime habetur ratio *Quantitatis & Qualitatis*.

II. Proponuntur Quæstiuncule quædam de Terminis Syllogismorum.

Quæritur I. Quot in omni Syllogismo sint Termini ?

Nota I. *Terminus* duobus modis sumitur. 1. *realiter & proprie*, quomodo nihil est aliud, quam finis magnitudinis. 2. *Logicè & metaphoricè*, idque iterum dupliciter : nam vel sumitur pro oratione, includente omnia principia essentialia, & est *Definitio*, vel pro parte integrali & materiali Propositionis, quam *per se & principaliter* terminat.

Nota II. *Terminus* est id, in quod resolvitur *Propositio*. Unumquodque enim resolvitur in ea, ex quibus componitur. Sed omnis *propositio*, saltem categorica (de qua hic sermo) componitur ex terminis. Ergo omnis *propositio* resolvitur in terminos, in *Subjectum* videlicet & *Predicatum*.

Resp. Tres in Syllogismo debere esse terminos :
nam

nam in syllogismo debet esse unio , vel separatio duorum terminorum in Conclusionē. At ea non potest ostendi per terminos conclusionis : quia sic idem probaretur per seipsum , fieretque syllogismus nugatorius. Ergo, præter duos terminos conclusionis, requiritur tertius, qui talem vel unionem ostendat , vel separationem.

Obj. I. In omni Propositione sunt duo termini. Sed in omni syllogismo sunt tres propositiones. Ergo in omni syllogismo sunt sex termini.

Resp. In omni quidem Propositione esse duos terminos : sed illos in syllogismi singulis propositionibus non esse *realiter* distinctos. Unde in syllogismi sunt sex termini *quoad numerum & materialiter* distincti : at *secundum rem, significatum, speciem & rationem formalem* sunt tantum tres distincti : nam *Medius* terminus in Præmissis bis sumitur sub eadem ratione : *Major* vero & *Minor* singuli semel in Præmissis , & semel in conclusione , reperiuntur.

Dices : In syllogismo ex oppositis tantum sunt duo termini *secundum significatum*. Falsum ergo est, in omni syllogismo esse tres terminos *secundum rem significatam*. Ant. prob. quia hic est bonus syllogismus ; *Omnis homo est animal. Nullus homo est animal. Ergo nullus homo est homo*, & tamen hic tantum duo sunt termini.

Respondent hîc aliqui , inter quos Carvilius , in syllogismo ex oppositis esse tantum duos terminos , secundum rem significatam *materialiter* : at *officialiter & formaliter* tres , quorum unus *formaliter* differat à seipso , quatenus habet rationem duorum , *majoris* scilicet extremi in *Majori* præmissa , & *minoris* in *minore*. Ergo vero , ut nihil dicam de hujus solutionis futilitate , unico ictu hunc nodum seco , dicendo ; fatuum esse talem ex oppositis syllogismum , cum constet ex contrariis , vel contradictorie oppositis , & neget idem
de

de seipso, adeoque semet ipsum evertat.

Obj. 2. Omnis terminus est aliquid extremum : quia dicitur à terminando & finiendo. Sed medium non est extremum : cum neque terminet, neque finiat, sed potius copulet & uniat, adeoque Extremo opponatur. Ergo medium non est terminus. Ergo in Syllogismo non sunt tres termini.

Resp. Dist. Min. Medium non est extremum, si conferatur cum extremitatibus, quas conjungit & unit in conclusione, cujus non est terminus, concedo : respectu Præmissarum, Majoris scilicet & minoris propositionis, quarum est subjectum, vel prædicatum, Nego minorem, & utramque consequentiam. Est ergo medium diverso respectu & terminus & medium.

Quæritur II. Cur in Syllogismo non possint esse plures, quam tres, termini?

Quia causa, ob quam in Conclusionem, prædicatum conveniat & infit subjecto, est, quod subjectum & prædicatum illud prius in uno tertio conveniant, adeoque colligata teneantur. Quod si quartum addas terminum, nullam connexionem evinces.

Quæritur III. Quot modis Syllogismus constare possit pluribus quàm tribus, terminis?

Duobus. 1. *actu*, ut si dicas ; *Omnis homo est bipes. Omne rationale est capax disciplinæ.* Ergo, quid? 2. *virtute*, cum terminus medius est æquivocus, & uno significato sumitur in una Præmissa, alio in alia : ut si dicas ; *Omnis canis latrat. Aliquod sidus caeleste est canis.* Ergo *aliquod sidus caeleste latrat.* Non est autem existimandum, tunc esse quatuor in Syllogismo terminos, cum medium est quid complexum : ut ; *animal rationale* : hoc enim habet rationem unius termini.

Quæritur IV. Cur medium non ingrediatur conclusionem?

Tum

Tum quia Conclusio nihil est aliud, quam ipsa quæstio, seu propositio probanda, cujus pars nulla est Medium, utpote quod foris, ad eam probandam, assumitur. Tum quia nihil est causa sui ipsius. Medium autem est causa, cur Conclusionis prædictum insit, vel non insit, subiecto.

Quæritur V. Cur dicat Aristoteles, illud in Secunda figura esse Majus extremum, quod proprius accedit ad Medium: in Tertia vero illud, quod longius distat à Medio?

Quia, cum Medium in Secunda figura utrobique prædicetur, ille terminus, qui prædicatur in Conclusionem, magis accedet ad Medium, id est, majorem cum eo habebit similitudinem. E contra verò, cum in Tertia figura Medium utrobique subjiciatur, ille terminus, qui prædicatur in Conclusionem, magis distabit à Medio, quia minorem cum eo habet similitudinem, utpote qui bis prædicatur: semel in altera Præmissarum, & iterum in Conclusionem, cum Minus extremum semel tantum prædicetur.

Quæritur V I. Cur Medium in omni bono Syllogismo debeat *complete distribui* in alterutra Præmissarum? Quia, si complete non distribueretur, posset pro aliquo poni in Majore, pro quo non poneretur in Minore, & vice versâ: si namque *animal* v. g. in duabus ponatur Propositionibus, & in neutra sumatur pro *omni animali*, poterit una illarum sumi pro una specie; puta pro *homini*, & in alia pro altera, puta pro *testia*: unde quatuor orientur termini; *Majus* nim. *extremum*, *minus extremum* & *duplex Medium*, quoniam hoc duobus modis sumeretur: ut, si dicas; *Quoddam animal est bipes. Quidam equus est animal. Ergo quidam equus est bipes.* Emendabitur autem, si hanc feceris Majorem; *Omne animal est bipes*: vel hanc Minorem; *Quidam equus est omne animal*: utroque etenim modo distribuetur medium. Secunda

men correctio parum est usitata, cum raro prædicatum notetur signo universalis. Hinc tamen excipitur Medium singulare, quod neque debet neque potest distribui.

Quæritur VII. Quot modis Medium possit complete distribui?

Duobus. I. cum Medium est subiectum Propositionis, & ita notatur signo universalis, ut ipsius ratione ad ea omnia extendatur, quæ significare potest. Dico; *ut ipsius ratione &c.* quia fieri interdum potest, ut subiectum Propositionis, etiam signo universalis notatum, complete non distribuatur, eò quod, ratione istius signi, subiectum non extendatur ad omnia, quæ significare potest. Patet hoc in ista propositione; *Omne animal fuit in arca Noe*, ubi *animal* non sumitur pro omnibus suis Individuis, sed tantum pro omnibus speciebus, paucis exceptis, puta aquatilibus, & aliis quibusdam. II. cum Medium est prædicatum Propositionis, potest duobus modis complete distribui. 1. si ipsum medium, sive prædicatum, notetur signo universalis: ut si dicas; *Homo est omne risibile*, qui modus vix est in usu. 2. cum Propositio est negativa: negatio enim talis naturæ est, ut neget, subiecto convenire, quicquid significari potest nomine prædicati in propositione negativa: nam huius propositionis *Lapis non est animal*, hic est sensus: *Lapis neque est hoc, neque illud, neque ullum aliud animal.* Unde.

Notandum est discrimen inter signum affirmativum & negativum. Affirmativum distribuit tantum terminum immediate ad hærentem: ut; *Omne animal est substantia*, ubi *Omne* distribuit tantum *animal*, non *substantiam*. Negativum distribuit omnem terminum in eadem propositione subsequenter. Hinc fit, ut cum in Secunda figura una semper Præmissarum constet signo negativo, prædicatum, quod sequitur illud signum *mediate complete* semper distribuatur.

Quæ-

Quæritur VIII. An terminus, qui non fuit complete distributus in Præmissis, possit complete distribui in Conclusionem? Nequaquam: quia 1. si aliquid esset in Conclusionem, quod non fuerat in Præmissis, adeoque Syllogismus constaret quatuor, aut pluribus, terminis. 2. quia terminus non distributus non continet se ipsum distributum, adeoque nec tale Antecedens continet tale Consequens: terminus autem distributus continet seipsum non distributum.

III. Proponuntur Quæstiunculae quædam de Figuris.

Quæritur I. Quot sint Syllogismorum Figure? Nota: *Figura* non sumitur hic proprie, sed *metaphoricè*, similitudine ducta à Triangulo.

Ut enim in Triangulo tres sunt lineæ, quæ tribus angulis junguntur: ita in Syllogismo tres sunt Propositiones, tribus terminis conjunctæ.

Resp. Tres esse Syllogismorum Figuras. Nam tres sunt Syllogismorum Figure, quot excogitari possunt distinctæ & aptæ dispositiones Medii terminum cum extremis. Sed hæc tantum tres excogitari possunt: vel enim Medius terminus in Majore subjicitur, & in Minore prædicatur, unde *Prima* oritur *Figura*, vel bis prædicatur, & fit *Secunda*, vel bis subjicitur, & fit *Tertia*: juxta illud; *Tres varii reddit varius Medii-ordo Figuras*.

Obj. Datur quarta dispositio terminorum, in qua scilicet Medius de Majori prædicatur, & Minori subjicitur: ut, *Omnis homo est animal. Omne animal est substantia. Ergo omnis homo est substantia*. At hæc dispositio, in omni materia, infert Conclusionem, nec unquam fallit. Ergo est legitima, & novam facit Figuram, quam Galenus invenisse dicitur.

Respond. Non esse hanc novam dispositionem,

aut

ant Figuram, sed tantum transpositionem Præmissarum Primæ figuræ. Hæ si in proprium migrent locum, erit Syllogismus in *Barbara*.

Dices: Transpositio Præmissarum varias Modum in eadem Figura, si retineatur eadem Medii dispositio, ut patet in *Cesare* & *Camestres*, itemque in *Disamis* & *Datisi*. Ergo etiam transpositio Præmissarum variabit Figuram, si Medium sedem suam mutet: quod fit in Figura Galeni.

Resp. 1. Neg. Conf. quia Modi ex Propositionibus pendent: Figuræ verò ex Terminis. Non ergo statim mutabitur Figura, si Præmissarium sedes commutetur, aut earum Quantitas varietur.

Resp. 2. Negando; Medium, in Figura Galenica, diversam habere sedem, respectu extremorum, à Prima figura Aristotelis: cum perpetuò prædicetur de Minori extremo, & collocetur sub Majori.

Dices iterum: Non omnes Syllogismi Figuræ Galenicæ constant ex Præmissis Primæ figuræ transpositis: patet id in hoc exemplo; *Nulla substantia est Quantitas. Omnis Quantitas est Accidens. Ergo aliquod Accidens non est substantia*: si namque Propositiones hujus Syllogismi transponantur, erit Minor negativa, quæ in Prima figura nihil concludit.

Resp. Allatum etiam Syllogismum ad Primam figuram pertinere, & habere tantum Præmissas transpositas, ac concludere indirecte in *Fapesmo*. Quod verò additur, ex Minore negativa nihil concludi in Prima figura, id verum est in Modis *Directis*, non autem in *Indirectis*, ut patet in *Fapesmo* & *Fisefmo*. Confer Logicam Peripateticam.

Quærietur II. An syllogismus rectè dividatur in *Contractum partibus* & *Explicatum*?

Ita, ab accidente fortuito, P. Ramus, lib. 2. Dial. cap. 10. tanquam in species, distribuit syllogismum, nomine *Contracti Tertiam*, *Explicati* vero duas

duas reliquas intelligens Figuras. Inepre certe & ridicule : Argumentum , quo utitur , hoc est , quia *usus differendi hac contracta forma semper contentus est, neque occurrunt in usu hujus Speciei exempla explicata & integra*, ut habet Dounamus pag. 679. & 682. Ego verò nego : nam & Dounamus ipse , ex Ramo , talia affert exempla pag. 681. & 685:

Dicet Dounamus , A Logicis quidem proponi : sed apud probatos Authores ; Ciceronem , Terentium , aliosque, nulla exstare integra Tertiæ figure exempla , ut ipse dicit pag. 674. se fateri.

Resp. Contrarium docuerunt Olevianus , Schonerus , Makilmenæus (quos vel ipse citat Dounamus) & alii complures : inter quos Goclenius parte 4. problemate 15. Sed esto, non exprimant omnes Propositiones Oratores & Poëtæ , an propterea Syllogismus hic *contractus* nominandus est? Cur non eodem jure aliam speciem *Confusi* Syllogismi facit, aliam *Superflui* Petrus Ramus? Ipse siquidem fatetur cap. 9. lib. 2. *partiam ordinem saepe confundi, quadam saepe superesse, & dilerte addit; explenda, quæ desunt; amputanda quæ superflua sunt; & pars qualibet in locum suum redigenda est.* Præterea neque Logico curæ est, quomodo vel Cicero, vel Terentius illo Syllogismo utatur : sed ipse considerat, quomodo, & à quibus Præmissis, Conclusionem inferat, & à ratione petit partium omnium dispositionem. Tandem, quoniam usum differendi tanopere, cum Ramo, utget Dounamus ; Ramistas omnes, ad dissertationes Academicas, ablegandos censeo, ut discant, non unicam illic propositionem cum exemplo, ut quæ argumentatio non sit, sed integrum Syllogismum, ab opponentibus proponi. Ratio autem, cur Oratores, aliique, quos vocat *Authores probatos*, integrum hujus figuræ Syllogismum non afferant, ex ipso Dounamo peti potest pag. 675. ubi sic loquitur,

loquitur; Quamvis enim, si verba spectemus, partes contrahantur, argumentum tamen ita utramque questionis partem attingit, ut mens statim integrum Syllogismum concipiat, idque & celeriori acumine, & clariori judicio, quam si partes explicarentur. Plura possem, ex Dounamo, contra Dounamum asserre: sed piget me istarum nugarum. Tantum observa, 1. Authores, quos crepant Ramistæ, nulli modum verè, rectè, argutè & artificialiter argumentandi tradidisse. 2. Orationem & populari discurrendi usum non esse mensuram & normam Logicæ, sed rectam rationem & accuratam artem viamque concludendi.

Quæritur III. Quis sit ordo Figurarum? Sive, quænam ex illis primo loco ponenda sit?

Ramistæ, Tertiæ primum locum assignandum, clamitant. Nos è contra, Primæ figuræ primum, Tertiæ ultimum locum deberi, asserimus: nam 1. Ordo Figurarum ex dignitate collocationis Medii termini petendus est. Jam verò in Prima figura Medius terminus regiam sedem, medium scilicet locum, inter extrema, obtinet: continetur etenim à Majori, & continet Minus, adeoque vere & actu Medium est. In Secunda vero Figura, respectu Tertiæ, sublimem locum tuetur: quia, licet in ea non sit vere medium, sapiens naturam subjectionis & prædicationis, tamen, quia dignius est prædicari, quàm subjici, ideo hæc Figura secundum locum obtinet. Quia verò in Tertia figura Medium semper subjicitur, quod indignissimum est, ideo in ultimum ea locum rejicienda est. Unde 2. dispositio Primæ figuræ est maximè naturalis. 3. expresse continet Dicta naturali lumine nota; de omni & de nullo. 4. Sola est perfecta, tum quia ad eam omnes aliarum Figurarum Syllogismi reducuntur, tum quia sola, ut Petrus habet Hispanus,

Omne

*Omne genus claudit Problematis Prima Figura,
Fitq; negative Conclusio quæque Secunda,
Tertia concludit tantummodo particularem.*

Obj. 1. Simplicia sunt præponenda Compositis & Mixtis. Tertia figura est simplex : Prima vero est mixta & composita : ut patet ex dispositione Medii, quod in illa subjicitur & prædicatur. Ergo Tertia figura est præponenda Primæ.

Resp. I. Dist. Maj. Si simplicia sint mixtorum principia, Concedo ; secus, Nego Maj. Jam vero Tertia figura non est principium Primæ.

Resp. II. Negando Minorem : illa enim dispositio simplicior est, in qua Medium est *vere, actu & positione* medium : quod dixi, non in Tertia, sed in sola Prima figura, contingere.

Obj. 2. Imperfectiora præcedunt. Tertia figura est imperfectior, tum quia est simplicior, tum quia specialior. Ergo Tertia figura præcedit.

Resp. i. Dist. Maj. Cum ab imperfectioribus ad perfectiorem cognitionem proficiscimur, Concedo : secus, Nego Majorem. Jam vero Tertia Figura non ducit nos in cognitionem cæterarum. Unde neque præcedit illas.

Resp. 2. Hoc argumentum contra ipsos Ramistas militare, qui omnibus Figuris æqualem tribuunt perfectionem.

Quæritur IV. Cur Major, in Modis directis Primæ figuræ, sit universalis ?

Quia, cum minor debeat esse affirmans, si major esset particularis, medium, quod est prædicatum minoris, nusquam distribueretur : non in majore, propter particularitatem : non in minore, quia in illa medium prædicatur : prædicatum autem non afficitur notâ Quantitatis.

Si fortè afferantur Syllogismi Primæ figuræ, qui ex Majore particulari recte concludant, illi vel fient in modis indirectis, vel concludent *vi materia,*

materia, propter terminorum reciprocationem, non autem *vi formæ*.

Quæritur V. Cur Prima figura non habeat Minorem negantem?

Quia subjectum Quæstionis, tanquam specialius quid, continetur sub medio universali. Subjectum ergo illud & Medium consentiunt, ac proinde in Minore affirmativè disponi debent. Deinde; si Minor esset negans, Major foret affirmans, & Conclusio negans. Ergo Major terminus, quia est prædicatum Propositionis affirmantis, non distribueretur in Antecedente, distribueretur tamen in Consequente, cum sit prædicatum Propositionis negatæ, quod semper distribuitur: & sic procederetur à non distributo ad distributum, & à positione Consequentis ad positionem Antecedentis.

Quæritur VI. Cur Secunda Figura tantum concludat negativè?

Quia nullus Syllogismus affirmans Secundæ figuræ congruit ad *Dictum de omni & nullo*: neque etiam potest ad Primam figuram reduci, cum medius terminus nequeat includi majori, quippe qui multo sit latior: quod tamen, in Prima figura fieri, necessum est. Et in secunda figura disponuntur tantum termini oppositi, qui de se invicem affirmari non possunt.

Si contingat affirmativè in secunda figura concludi, & tamen veram esse Conclusionem, hoc fiet 1. casu, seu fortuito: quæ autem sic fiunt, arti & scientiæ curæ non sunt. 2. fiet propter necessitatem *materiæ & per accidens*, non autem *vi formæ & per se*, nec propter Præmissas. 3. talis Syllogismus tantum *Φαινομένως* est in Secunda figura: virtute autem & potestate in Prima, cuius est Syllogismus anomalus, & ad quam, conversâ Majore, reducitur: ut si dicam; *Omne rationale est risibile. Omnis homo est risibilis. Omnis igitur*

tur homo est rationalis, hic primum vera est Conclusio per se, extra illum Syllogismum: deinde termini sunt convertibiles: si enim Major convertatur simpliciter, erit Syllogismus Primæ figuræ in *Barbara*: hoc modo; *Omne risibile est rationale. Omnis homo est risibilis. Omnis igitur homo est rationalis.* Hic universalis affirmans, non quidem formaliter, sed tamen materialiter, convertitur simpliciter, quia termini æquè latè parent.

Quæritur VII. Cur Secunda figura non admittat Majorem particularem?

Quia, si ad Primam figuram reducatur, Major Propositio erit particularis: deinde converti non poterit, maxime si sit negativa. Et, quod inde inferetur, absurdum erit & falsum. Patet id in hoc exemplo; *Quoddam animal non est homo. Omnis Judæus est homo. Quidam igitur Judæus non est animal.* Itaque *Dictum de nullo* postulat, ut medius terminus de omni parte Majoris, vel Minoris negetur: quod fieri non potest, si Major sit particularis.

Quæritur VIII. Cur in Tertia figura Minor sit affirmans?

Tum quia Medium semper est antecédens Minoris extremi. Tum quia, alioqui non posset talis Syllogismus ad Primam figuram reduci. Tum quia ex parte Majoris extremi, procederetur à termino non distributo ad distributum.

Quæritur IX. Cur in Tertia figura Conclusio debeat esse particularis?

Quia plus alioquin esset in Conclusionem, quam in Præmissis, & procederetur, à non distributo, ad distributum, ex parte Minoris extremi. Si quando Conclusio inferatur universalis, id ratione *materiae* fiet, non autem vi *formae*.

Quæritur X. Cur Conclusio sequatur partem debiliorem & deteriore?

Quia effectus non est nobilior, aut præstantior sua

causa. Conclusio autem est effectus Præmissæ.
Et, quia Bonum est ex integra causa : malum
ex singulis defectibus.

Per partem debiliorem intellige Præmissam parti-
laem ; cujus tanta vis non est , quanta Præmissæ
iversalis : per deteriorem exaudi negantem ; quia
solutio & corruptio rei deterior est ejus compo-
sitione & conservatione. Illa per negationem , hæc
per affirmationem.

C A P U T. II.

De

SYLLOGISMO COMPOSITO.

T H E O R E M A T A,

H Aftenus abunde de Syllogismo Categorico.
Transimus ad Compositum, quem ferè in
Scholis Hypotheticum nunc vocant, nomine
Speciei ad Genus extenso.

1. Syllogismus compositus est, qui una principali pro-
positione composita, & altera minus principali vel
composita constat, vel simplice. Cornelius Martini
definit, qui loco Majoris propositionis Enunciatio-
nem habet conjunctam, cujus unam partem in Minore
repetendo, vel solam, vel cum al qua Enunciatione ex-
tensa accersita compositam, Conclusionem efficit.

2. Hinc duplex est Syllogismus compositus, prout
tingit alteram Majoris partem repeti : est enim vel
purus, vel Impurus sive Mixtus.

3. Purus, sive pure compositus est, cujus amba
Præmissæ cum Conclusionem sunt compositæ. Sive, cum
in Minore non sola repetitur pars Majoris propositio-
nis,

nis, sed conjuncta cum aliqua alia Enunciatione, ut & ipsa, sicut & major, conjuncta sit, similemque habeat utrique Conclusionem: ut; Si Milo jure se defendit, in exilium agi non debet. At, si vim facientem Clodium repulit, jure se defendit. Ergo, si vim facientem Clodium repulit, in exilium agi non debet.

5. Syllogismus compositus mixtus (qui magis utens) est, cujus duntaxat major composita, reliquæ partes sunt categoricæ. Sive, cum; posita majori propositione composita, statim subsumitur in minore altera tantum ejus pars, fitque conclusio de residua illa majoris parte: ut; Si emisti, debes pretium. Sed emisti. Ergo debes pretium.

6. Est autem Syllogismus compositus in triplici differentia: Ut enim Enunciatio composita alia est Conditionalis, sive Connexa, alia Copulativa, alia Disjunctiva: sic & Syllogismus.

7. Syllogismus conditionalis, quem proprie Hypotheticum dixeris, est, cujus minimum major propositio est conditionalis. Sive, qui vel unam, vel omnes partes habet conditionales, ut Theor. 4. & 5. Et duas habet Figuras.

8. Prima est, in qua, posito Antecedente, ponitur consequens. Vel; quæ, in minore propositione, assumit primam majoris partem, quæ hic habet rationem medii; ut, in conclusione, ponat ejusdem majoris partem reliquam: ut; Si Sol ortus est, dies est. Atqui Sol ortus est. Ergo dies est. Item, Si dies non est, Sol non est ortus. At dies non est. Ergo Sol non est ortus. Item, Si dies est, nox non est. At dies est. Ergo nox non est. Item, Si non est dies, est nox. At non est dies. Ergo est nox. Quatuor itaque hic modi sunt.

9. Assumere (ut & ponere) nihil hic est aliud, quam partem majoris propositionis in minore repetere, iterare & retinere, qualis ante fuerat: si affirmata, affirmate, si vero negata, negate. Patet hoc in Exemplis allatis.

10. Non

10. Non est tamen necessum, Majoris partes semper ipsas in Minore & Conclusionem repetere: sed sufficit Formulas quasdam adhibere, quibus illæ partes contrahantur: ut; Sed prius est: Ergo & posterius. Primum est: Ergo & secundum. Illud est: Ergo & hoc. Antecedens est: Ergo & Consequens &c.

11. Secunda figura Syllogismi conditionalis est, in qua, sublato Consequente, tollitur Antecedens: ut; Si dies est, Sol ortus est. At Sol non est ortus. Ergo non est dies. Eademque erit ratio, si vel utraque Connexi pars neget, vel Antecedens affirmet & Consequens neget, vel contra Antecedens neget, & Consequens affirmet. Atque adeo, in hac quoque Figura, quatuor erunt Modi distincti.

12. Tollere hic est contradictionem particularem vel propriam ponere. Requirit ergo hæc Figura, ut Minor parti Majoris consequenti contradicat, & Conclusio antecedenti. Unde, si Consequens Majoris propositionis neget, affirmabit Minor: si vero affirmet Consequens, negabit Minor. Et, si Antecedens neget, affirmabit Conclusio: si vero affirmet Antecedens, negabit conclusio.

13. Quemadmodum in præcedente, sic etiam in hac Figura, brevitatis ergo, quasdam usurpant formulas, hoc pacto; Non autem hoc: Ergo nec illud. Secundum autem, vel, posterius falsum: Ego & primum, vel prius. Atqui absurdum Consequens. Ergo & Antecedens, &c.

14. Et, quamvis de illis tantum conditionalibus Syllogismis egisse hætenus videri possimus, qui simpliciter partem Majoris repetunt in Minore, partem in conclusione, eadem tamen est concludendi ratio etiam in iis, qui aliam Enunciationem addunt utrique, ut nihil hic sit varietatis, præter additionem istius Enunciationis Pergimus igitur ad Copulativum.

15. Copulativus Syllogismus, cujus Major est copulativa,

tiva, unam tantum habet Figuram, in cuius Minore altera majoris negata pars ponitur, ut altera in conclusione tollatur: non autem vice versa: ut; Non & dies est, & nox. Sed est dies. Ergo non est nox. Vel, Sed est nox. Ergo non est dies.

15. *Modos (quamvis non ita frequententur) habet quatuor: nam 1. Major negata constare potest ex utraque parte affirmante; ut; Non & doctus est & indoctus. Sed est doctus. Ergo non est indoctus. Vel, Sed est indoctus. Ergo non est doctus. 2. ex utraque negante: ut; Non & non doctus est Plato, & non indoctus. Sed non est doctus. Ergo indoctus. Vel, Sed non est indoctus. Ergo doctus. 3. ex prima parte affirmante, & altera negante: ut; Non & homo est Plato, & non est animal. Sed est homo. Ergo est animal. Vel, Sed non est animal. Ergo non est homo. 4. ex priore negante, & posteriore affirmante: ut; Non & est non animal Plato, & est homo. Sed non est animal Plato. Ergo non est homo. Vel, Sed est homo. Ergo est animal.*

17. *Superest syllogismus Disjunctus, cuius major est Propositio disjunctiva, & duas admittit Figuras.*

18. *Prima est, quæ tollit unum, ut reliquum concludat & ponat. Sive, quæ procedit à remotione unius, ad positionem alterius. Hoc est, quæ in Minore tollit unam partem Majoris, & quod ejus est reliquum, infert in Conclusionem: ut; 1. Aut dies est, aut nox est. Sed dies non est. Ergo est nox. Vel, Sed non est nox. Ergo dies. 2. Aut dies non est, aut nox non est. At dies est. Ergo non est nox. Vel, Sed est nox. Ergo non est dies. 3. Aut dies est, aut sol non lucet. Sed sol lucet. Ergo est dies. Vel, Sed dies non est. Ergo sol non lucet.*

19. *Secunda est, quæ assumit unum, ut reliquum tollat. Sive, quæ unam Majoris partem in Minore ponit, ut, quod residuum est, tollat in conclusione: ut; 1. Aut dies est, aut nox est. Sed est dies. Ergo non est nox. Vel, est nox. Ergo non est dies. 2. Aut*

dies non est, aut nox non est. Sed dies non est. Ergo nox est. *Vel*, nox non est. Ergo dies est. 3. Aut dies est, aut sol non lucet. Sed dies est. Ergo sol lucet. *Vel*, Sed sol non lucet. Ergo dies non est.

20. *Quemadmodum autem in Disjunctivis, quæ duabus duntaxat constant partibus, se res habet, ita quoque in illis, quæ plures admittunt partes sive propositiones simplices: hoc est, remotis pluribus, ponitur reliquum, & positis pluribus, removetur ultimum.*

21. *Ad hunc locum pertinere videtur Dilemma, quod, ex disjuncto conditionali constans, utrinque ferit adversarium. Unde syllogismus Cornutus quibusdam dici meruit. Belgice non incommode den Strick-reeden transtuleris.*

22. *Est ergo Dilemma syllogismus anceps & bicornis, sive argumentatio duorum membrorum, quorum utrumque adjunctam habet rationem, qua ita illaqueatur, irretitur, implicatur & pungitur adversarius, ut, in quamcunque se partem verterit, evadere non possit: ut; Si Vacuum esset in rerum natura, id vel substantia foret, vel Accidens. Non substantia: quia non est subjectum. Non Accidens: quia non est in subjecto. Ergo Vacuum non est. Item; Si animus est corporeus, quomodo percipit incorporea? Si incorporeus, cur senio contabescit?*

23. *Resolvitur Dilemma in syllogismum unum Hypotheticum, & duos Categoricos. In illum, propter Majorem, quæ constat Propositione hypothetica: in hos, propter Minorem bicornem & bifurcatam. Ita Dilemmatis secundi jam positi hic erit syllogismus principalis: Si animus est, erit vel corporeus, vel incorporeus. At neque corporeus est, neque incorporeus. Ergo omnino non est animus. Hic Minor, quia bimebris est, in duos resolvitur syllogismos: quorum primus hic est; Quod percipit incorporea, non est corporeum. Animus percipit incorporea. Ergo animus non est corporeus. Secun-*

duſ iſte ; Nullum incorporeum ſenio contabefcit. Omnis animus ſenio contabefcit. Nullus ergo animus eſt incorporeus.

24. *Firmum & conſtans eſt Dilemma, ſi conſtet ex contradiſtoriis, vel contrariis, medium non habentibus : ſive, ſi Majoris diſjunſtio ſit immediata, & adeo neceſſaria, ut neutra pars negari poſſit, ne reſleſti, aut inverti : ut ; Aut bene locutus ſum, aut male. Si bene, cur vapulo ? Si male, teſtificare de malo. Tale eſt & illud de Baptiſmo Ioannis, Matthæi 21.*

25. *Vitioſum contra, inſtans & ἀνέγατον eſt Dilemma, 1. ſi diſjunſtio non ſit plena, ſed exco- gitari poſſit medium, inter membra Majoris diſjunſtæ. 2. Si nexus ſit contingens & fortuitus. 3. ſi amba, vel omnes partes, adverſarium non feriant. 4. ſi retorqueri in eum poſſit, qui propoſuit. Tale eſt illud Biſantis de non ducenda uxore ; Aut duces formoſam, aut deformam. Si formoſam, erit communis, & veluti proſtibus : ſi deformem, erit poena. Ergo ducenda uxor non eſt. Hoc, inquam, Dilemma facile ſolvi poteſt : nam &, cum forma elegan- tia pudicitiam eſſe conjunctam, nihil vetat, ut per- petuæ neceſſitatis non ſit, formoſam eſſe commu- nem, & defectus formæ non raro morum elegan- tia & amabilitate compenſatur, & inter formoſam ac deformem media, id eſt, quotidiana for- ma haberi poteſt, de qua noſtri vulgo dicunt ;*
Op is booz God zeeghen ons bewaert.

QUÆSTIUNCULÆ.

Quæritur I. An Ariſtoteli ignoti fuerint Syllogiſmi Compoſiti ?

Ita vult Dounamus in caput 13. lib. 2. Dial. P. Rami, ubi ſic loquitur ; De quo (ſcil. Syllogiſmo compoſito) mihi dicere incipienti obſtat authori-

Arifotelis, qui præter illas simplicis Syllogismi species (intelligit Figuras) nullam aliam agnovit, vel certe cognovit.

Verùm egregie nugatur Dounamus : nam (ut cum ipso jam & Petro loquar Ramo) Ariftoteles nullam aliam agnovit speciem Syllogismi simplicis, id est, nullam aliam Figuram, præter tres illas in vulgus notas, judicavit aptam & legitimam : finem, Quæram illam ægrotantium, quam, commentus est Galenus, Figuram habuit pro adulterina, vel certe ut à Prima non differentem, Concedo : nullam agnovit, aut cognovit compositam. Nego : nam, ut nihil jam aliud addam, ipse Dounamus, vix quatuor lineis interjectis, sic pergit ; Præterquam quod compositis syllogismis sæpius ipse (de Ariftotele loquitur) utatur, quàm simplicibus, in eo ipso loco, ubi negat, ullam esse Syllogismi speciem, præter tres Figuras, Composito syllogismo utitur, qui ad nullam ex tribus Figuris referri potest, ut Ramus observavit. Ecce : Ariftoteles, testibus Ramo & Dounamo, sæpius utitur Syllogismo composito. Quamvis ergo eum non agnoscat, tanquam Speciem Syllogismi simplicis, cognoscit tamen, & agnoscit, tanquam Speciem Syllogismi.

Quæritur II. An necessum sit, Syllogismi compositi Majorem propositionem esse affirmatam ?

Sic statuit Ramus cap. 13. lib. 2. ubi sic definit Syllogismum compositum ; *Syllogismus compositus est Syllogismus, ubi tota quæstio est pars altera propositionis affirmata & composita, argumentum est pars reliqua.* Consentiant Rami Commentatores & Interpretes, inter quos Dounamus.

Sed rectè negat Cornelius Martini, id verum esse : nam in Syllogismo Copulativo propositio Major necessario est negativa, fatente ipso Petro Ramo, qui hoc exemplum totidem verbis posuit ; *Non & dies est & nox est. At dies est.*

Nox igitur non est. Syllogismus autem copulativus est syllogismus, ut ipse docet Dounamus loco citato pag. 714. & seq. dum ait; *Hæ autem omnes species sunt compositi syllogismi, duæ nim. Connexi, duæ Disjuncti & copulatio negata.* Neque hoc negat Ramus cap. 16. ejusdem libri 2. ubi sic loquitur; *Ejusmodi Syllogismus efficitur è propositione copulata negata, quæ negata complexio dicitur.*

Quæritur III. An, ut vult Ramus, in syllogismo composito, tota quæstio sit pars altera propositionis, argumentum reliqua?

Resp. Id perpetuum non esse: neque enim in Syllogismo, cujus omnes partes sunt propositiones Compositæ, rem ita se habere, facile constat ex hoc Syllogismo, qui Theor. 4. fuit positus; *Si milo se vitamque suam tutatus est, injustè patria pellitur. Sed si vim facientem Clodium repulit, se suamque vitam tutatus est. Ergo, si vim facientem Clodium repulit, injustè patria pellitur.*

Quæritur IV. An syllogismus Compositus sit perfectus syllogismus?

Non videtur: nam syllogismus, solius Categorici Syllogismi virtute concludens, non est perfectus. At syllogismus compositus solius Categorici virtute concludit. Ergo syllogismus compositus non est perfectus. Min. prob. quia syllogismus compositus, quod concludit, totum hoc debet Categorico, &, nisi ad ipsum reduci queat, vitiosa erit Conclusio. Unde tota ratio, quare hic syllogismus; *Si Socrates homo est, animal est. Sed est homo. Ergo est animal* vere concludat, hæc est, quia, si convertas Majorem hypotheticam in Categoricam, habebis universalem affirmantem veram hanc; *Omnis homo est animal*: assume jam; *Atqui Socrates est homo.* Inferes, *Ergo Socrates est animal.* Hic vero syllogismus compositus (*Si hominem interfecit, morte dignus est. At interfecit. Ergo morte dignus*) nihil concludit; si enim convertatur prima

in Categoricalam propositio, statim ejus falsitas deprehenderetur: nam & militi in acie honorificum est hostem occidere, & carnifex, jussu Magistratus, re-
cte suspendit damnatos. Itaque, ut de veritate syllogismorum compositorum constet, ad Categoricalos sunt reducendi.

Objicit Dounamus; Ramus observavit, quod, ubi negat Philosophus, ullam esse speciem syllogismi, præter tres Figuras, composito syllogismo utatur, qui ad nullam ex tribus Figuris referri possit: talis est iste; *Si omne medium triplici Figura disponitur, omnis Syllogismus fit aliqua trium Figurarum. Sed primum verum: nam medium vel est subiectum majoris & prædicatum minoris, vel utriusque prædicatum, vel utriusque subiectum. Ergo & secundum est verum* Non ergo omnis syllogismus compositus est imperfectus, aut ad simplicem revocari potest.

Sed resp. I. negando, argumentum sic à Ramo informatum esse Aristotelis, sicuti textum inspicienti liquido patebit. Deinde falsum est, non posse illum Syllogismum reduci ad Categoricalum: sic enim formari potest commodissime; *In quot Figuris medium disponitur, in tot etiam omnis Syllogismus concluditur. At in tribus Figuris medium disponitur. Ergo in tot Figuris omnis. Syllogismus concluditur.*

Dices: Hic Syllogismus ad Categoricalum reduci non potest; *Aut dies est, aut nox est. Sed dies est. Ergo nox non est.* At hic Syllogismus est compositus. Ergo non omnis syllogismus compositus potest ad Categoricalum reduci.

Resp. Falsam esse Majorem: potest enim optime sic informari; *Nullum tempus diurnum est nocturnum. Tempus præsens est diurnum. Ergo non est nocturnum: vel sic; Dies non est nox. Sed jam est dies. Ergo jam nox non est.*

Quæritur V. Quot sint Figure legitimæ syllogismi Connexi?

Hic lis quædam intercedit nobis cum quibusdam, etiam magni nominis, Philosophis, qui putant, quatuor esse diversas hujus Syllogismi Figuras. Nos duabus illis, quas in Theorematis habes, contenti sumus: duas enim reliquas esse adulterinas, ex sequentibus patebit.

Objicies: Tot sunt Syllogismi connexi Figuræ, quot sunt modi tollendi, vel assumendi Antecedens & Consequens. At quatuor sunt tales Modi: nam 1. Posito Consequente, ponitur Antecedens: ut; *Si est rationalis, est risibilis. Sed est risibilis. Ergo est rationalis.* 2. Sublato Consequente, tollitur Antecedens, ut patet ex 11. Theor. 3. Posito Antecedente, ponitur Consequens, ex Theor. 8. Tandem sublato Antecedente, tollitur Consequens: ut; *Si est rationalis, est risibilis. Sed non est rationalis. Ergo non est risibilis.* Ergo non duæ, sed quatuor, erunt Figuræ Syllogismi connexi.

Resp. Dist. Maj. Tot sunt Figuræ Syllogismi Connexi, quot sunt modi tollendi vel assumendi constantes & legitimi, Concedo: constantes & inconstantes, legitimi simul & illegitimi; Nego Majorem. Jam vero non sunt quatuor Modi tollendi & assumendi constantes & legitimi. In Exemplis ergo, quæ afferuntur, committitur *Elenchus Accidentis*: quia non concludunt *vi Formæ*, sed *propter necessitatem Materiæ*, sive Majoris propositionis reciprocationem, quæ cum Forma, ejusque affectionibus, confundenda non est. Itaque in Syllogismo Conditionali aut Major propositio convertitur, aut non convertitur. Si convertitur, *Posito consequente, ponitur Antecedens*: & illo sublato, *hoc tollitur*. Item, *posito Antecedente, ponitur Consequens*, & sublato, *tollitur*. At si Major convertibilis non est, tantum *posito Antecedente, ponitur Consequens*, & sublato Consequente, *tollitur Antecedens*. Secus fit fiat, *ἀναλλογιστία* fuerit.

Dices:

Dices : Imo dantur Syllogismi connexi , in quibus nulla est reciprocatio , & tamen , destructo Antecedente , destruitur Consequens : ut ; *Si non est homo , non est animal. At non est animal. Ergo non est homo.*

Resp. Hic destrui Consequens , ut destruat Antecedens : sensus enim Connexi hic est ; *Si homo est , animal est.* Jam si assumas ; *At non est animal. Ergo non est homo* , verè vides , tolli Consequens , ut tollatur Antecedens.

Quæritur V I. Cur in Connexo non reciproco non possit tolli Antecedens ?

Tum quia , ex vero Antecedente , falsa inferatur Conclusio : tum quia non poterit reduci ad aliquem Modum ullius Figuræ Syllogismi simplicis. Et certe apparet , dispositionem debere fieri in Prima figura. Hoc autem isto casu fieri non Posset , propter Minorem negantem , quam Prima figura non potest admittere.

Quæritur VII. Cur in Connexo non possit poni Consequens ?

Quia , si talis Syllogismus reducatur ad Categoricam , debet esse in secundâ figurâ ex puris affirmativis : quam dispositionem supra diximus esse vitiosam. Et , si Major converti non possit , ad Primam Figuram nullo modo poterit revocari.

Quæritur VIII. Cur nulli sint Syllogismi Copulativi affirmati ?

Quia , si qui tales construantur , erunt nugatori , neque ullam habebunt formam Syllogisticam. Esto v. g. hæc propositio Copulativa ; *Sempronius doctus est , & Consul.* Quid hinc subsumam ? Si enim dicam , *est doctus* , jam meram committam tautologiam. Si vero assumam , *est Consul* , idem accidet : utrumque enim jam ante dixeram. Sed faciamus hanc , *Sempronius est doctus* , esse Minorem , quid inde inferam ? *Ergo est Consul* : At hoc inde nulla ratione concludi potest.

Patet ergo, nullos esse syllogismos copulativos affirmantes.

Dices: Hic syllogismus est copulativus affirmativus & legitimus; Si tota hæc Enunciatio (Et Politicum ordo in societate humana Dei beneficium est; & ab eo conservatur, & accidunt in Imperiis multa confusiones) vera est, necessum est, omnes ejus partes esse veras. Sed tota vera est. Ergo necessum est, omnes ejus partes esse veras.

Resp. Syllogismum hunc non esse Copulativum, ut putavit Melanchthon, sed Connexum: sunt enim Enunciationes istæ simplices, vi Conjunctionis copulativæ E T inter se unitæ, pars Antecedentis in propositione conditionali.

Quæritur IX. Quare, in Syllogismis copulativis negantibus, semper unum debeat Poni, ut alterum tollatur?

Quia, si tollas unum, ut ponatur alterum, in manifestissimum incidēs errorem: ut; Non & hircus est, & asinus. Sed non est hircus. Ergo est asinus: nulla hic est consequentia: posset enim esse apua, vel turtur, vel balena. Posito vero alterutro, jam necessario alterum tollitur.

C A P U T. III.

De

E N T H Y M E M A T E,

Inductione & Exemplo.

T H E O R E M A T A,

Enthymema est Syllogismus præmissa aliqua mutilus: Vel, est Syllogismus imperfectus, in quo, ex una sola propositione, festinata inferitur Conclusio.

ut; Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est substantia.

2. Unde vides, desiderari in Enthymemate propositionem vel Majorem, vel Minorem.

3. Desideratur Major, si prædicatum Consequentis non apparet in Antecedente: ut in Theor. 1. factum vides: si enim hanc addideris propositionem; Omne animal est substantia, perfectus erit syllogismus in Barbara, ut; Omne animal est substantia. Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est substantia.

4. Supprimitur vero Minor, si subiectum Consequentis non appareat in Antecedente, ut; Omne animal est substantia. Ergo omnis homo est substantia: adde in Medio, Omnis homo est animal, & eundem habebis in Barbara syllogismum.

5. Quod si neque subiectum, neque prædicatum Consequentis exprimitur in Antecedente; dicemus si bona est consequentia, omitti Majorem propositionem syllogismi compositi: ut; Virtus efficit beatos. Ergo vitium efficit miseros. Hic Major omissa est; Si virtus beatos efficit, vitium efficiet miseros.

6. Antecedens est prior Enthymematis pars, quæ (ut in syllogismi) ponitur ante Ergo.

7. Consequens est posterior Enthymematis pars, quæ voculam Ergo sequitur, adeoque est ipsa conclusio.

8. Hæ duæ partes componuntur ex tribus terminis; Inferente, Illato & Communi: quorum ille in Antecedente tantum ponitur, vicem gerens Medii: ille in solo Consequente locum obtinet: hic in utroque. Hinc, si prædicatum consequentis sit terminus communis, deest Minor: sin subiectum, Major.

9. Inductio est argumentatio, qua, ex pluribus singularibus, universalis infertur conclusio. Sive, quæ procedit à singularibus, sufficienter enumeratis, ad universale. Vel: est progressio à minus communibus ad magis commune: ut; Omnis homo sentit, & Omnis bestia sentit, Ergo omne animal sentit.

sentit. Item, Liberalitas consistit in medio. Fortitudo quoque, Temperantia & Justitia consistit in medio, nec in ceteris Virtutibus contrarium accidit. Ergo omnis Virtus consistit in medio.

10. *Partes ejus duæ sunt: Antecedens & Consequens. Illud est coacervatio rerum singularium. Hoc est Enunciatio universalis ex rebus singulis collecta.*

11. *Inductio duplex est: una Perfecta, altera Imperfecta.*

12. *Perfecta, quæ omnia singularia enumerat. Vel, quæ nullum singulare omittit: ut; Ignis est corpus simplex, Aer est corpus simplex, Aqua item & Terra. Ergo omne Elementum est corpus simplex.*

13. *Estque vel Explicita, vel Implicita.*

14. *Explicita, est, cum omnia particularia enumerantur explicite, ut Theor. 11. & in primo exemplo Theorematis noni.*

15. *Implicita est, cum, aliquibus expresse enumeratis, reliqua, adjecta aliqua formula solenni, intelligi significantur. Tales formulæ, & veluti clausulae sunt; & sic in aliis: sic de ceteris: neque afferri potest dissimile exemplum: neque dari potest instantia, aut exceptio: & eadem est ratio in reliquis: ut; iste Magnes trahit ferrum, & iste, & iste, & pariter res se habet in ceteris. Ergo omnis Magnes trahit ferrum.*

16. *In Inductione cavendum, ne diversum quid inter singularia, quæ non exprimuntur, appareat: si namque omnia non sunt similia, male colliges: ut in hoc exemplo;*

Frugifera est cerasus, nux, prunus, vicia & ilex.

Ergo facit fructum arboris omne genus.

17. *Imperfecta, invalida & vitiosa Inductio est, quæ aliquot singularia omittit: ut; Terra & Aqua sunt corpora gravia. Ergo omne Elementum est corpus grave.*

18. *Fundamentum hujus argumentationis est istud Axioma, Quicquid omnibus inferioribus convenit, convenit & toti superiori : item, Omnia singularia simul sumpta unum & idem sunt cum universalibus.*

19. *Inductione utimur, cum Medium non occurrit, quo apte Syllogismus construatur : valetque plurimum ad probandum aliquo modo Scientiarum Principia ; quæ, cum nihil habeant se prius & notius, per priora & notiora natura demonstrari non possunt, sed aliquo duntaxat modo, per notiora nobis, probari.*

20. *Exemplum est argumentatio, in qua ex uno singulari, tanquam magis noto, infertur aliud singulare, propter aliquid simile in utroque inventum, quod est causa, cur utrique idem prædicatum attribuitur. Sive : quo, per unum particulare notum, aliud particulare ignotum, probamus. Vel : est de uno singulari ad aliud, propter aliquam similitudinem progressio : ut ; Cæsar, magnus Imperator, infelix fuit. Ergo & Alexander magnus infelix fuit.*

21. *Fundamentum Exempli est hæc Maxima Topica ; Similibus eadem, aut similia, conveniunt.*

22. *Usus Exempli multus & magnus est in suadendo, ad quod mire conducit : at in urgendo parum. habet momenti, raro enim sunt similitudines adeo consonæ, & per omnia convenientes, ut non in aliquo appareat dissimilitudo.*

Q U Æ S T I O N E S.

I. Quid sit Enthymema ?

Nota I. Enthymema ab ἐνθυμῆσι cogito esse deductum, quia propositionem, quam non exprimit, menti cogitandam, & ἐν τῷ θυμῷ, relinquit.

Nota

Nota I I. Enthymema duplex esse; *Rhetoricum* unum; alterum *Dialecticum*. Rhetoricum est ratiocinatio, quam ex contrariis effici dixit Tullius: ut si dicat populus Anglicanus; *Nulla salus bello, CROMWEL*. Ergo pacem te poscimus omnes. Item, *Deus est verax*. Ergo non est mendax. At verò Aristoteli est Syllogismus imperfectus ex verisimilibus, aut signis: ut; *Luna rubet*. Ergo *stabis ventus*.

Dicitur *Syllogismus imperfectus*, quia non distinctis, nec totidem, quot verus Syllogismus, partibus concluditur: sed, unâ Præmissarum positâ, altera de industria reticetur, vel quòd evidens sit, & cuique obvia, vel quòd falsa, aut fortuita, aut infirma & dubia, vel quòd, aliam aliquam ob causam, eam præteriri satius sit, quàm exprimi. Quamvis autem Enthymema sit syllogismus imperfectus, quoad *formalem*, aut *materialem* perfectionem, est tamen perfectus *virtualiter*, quatenus, quod deest, suppleri potest. Est item Enthymema syllogismus imperfectus, quoad probationis *evidentiam*, non quoad ejus *firmitatem*.

Additur; ex *verisimilibus* & *signis*, quia hæc maximè, in suis probationibus, utuntur Oratores. Verisimilia, quæ Aristoteli *ἐνότα*, aliis *Conjectura*, sunt sententiæ probabiles & vulgò receptæ: ut; *Quisquis invidet, odit*: quod enim plerumque ira fit, vel non fit, id *probabile* dicitur, *consentaneum* & *verisimile*. Signa verò sunt judicia quædam sensibilia, ex quibus judicamus, quæcunque de re. Et horum alia sunt *Certa* & *necessaria*, alià *Incerta* & *non necessaria*: quorum illa Aristoteli *ταχυμρία*, hæc nomine generis *Σμυρία* dicuntur. Signa certa ex necessitate arguunt suum signatum, & semper vera sunt. Sic *Aurora* est signum certum adventantis diei, *vestigium pedis* &c. Incerta sæpe quidem valent, non raro tamen fallunt, neque adeo ex necessitate arguunt suum signatum. Sic *Pallor* est

est signum *Amoris*, non tamen necessarium: nam & Textoribus pallor solet esse familiaris.

Enthymema Dialecticum, de quo nobis hic sermo, latius accipi solet, pro quocunque imperfecto Syllogismo, cui deest altera Præmissarum, sive fiat in materia probabili, sive in necessaria. Hoc ergo est argumentatio, in quâ una tantum propositio ponitur, altera de industria omittitur. *Vel*, est Syllogismus imperfectus, in quo, ex una sola propositione, festinata infertur Conclusio, ut dictum fuit Theor. 1. Non est autem magni negotii res, Majorne, an Minor desit propositio, cognoscere: Si enim in Antecedente & Consequente idem sit subiectum, deest Major: si prædicatum sit in utroque idem, desideratur Minor. Quod de Enthymematis, ad Syllogismum Categoricum immediatè reducendis, accipiendum est: illorum enim, quæ ad Hypotheticos reducuntur, alia est ratio, ut patet ex Theor. 5. Licet enim plerumque Enthymema revocetur ad Syllogismum Categoricum; tamen accidit aliquando, ut ad Hypotheticum facilius reducatur, cum plures in eo, quàm tres, sunt termini: atque tunc videtur semper intelligi Major propositio: ut; *Dies est. Ergo Sol lucet.* *Vel*, *Ergo nox non est.* Perficietur, additâ propositione, quæ deest; *Si dies est, Sol lucet.* *Vel*, *Si dies est, non est nox.* *Vel*, *Aut dies est, aut nox est.*

Obj. 1. Enthymema & Syllogismus sunt diversæ Argumentationis species. Ergo Syllogismus non potest in recto prædicari de Enthymemate. Illegitima ergo est Enthymematis definitio.

Resp. Dist. Ant. Enthymema & Syllogismus, omnibus suis partibus *explicatus* & *perfectus*, sunt diversæ Argumentationis species, Concedo: Enthymema & Syllogismus *imperfectus*, *diminutus*, ac parte aliquâ *mutilis*, Nego Antecedens. Hinc distinguo primum Consequens; Syllogismus ergo perfectus non potest in recto prædicari de Enthymemate,

te, Concedo: *imperfectus, implicitus & mutilus*, Nego Conseq. & quod inde infertur.

Obj. 2. Id, ad quod aliud reducitur, prius est. Sed Syllogismus non est, quid prius Enthymemate: simul enim Divisione sunt duæ Species ejusdem Generis. Non ergo videtur Enthymema ad Syllogismum reduci.

Resp. Dist. Maj. Ad quod aliud reducitur, id est prius *origine*, vel *perfectione*, Concedo: *origine*, Nego Majorem. Hinc Dist. Min. Syllogismus non est quid *origine* prius Enthymemate, Concedo: Sic enim simul sunt. At non est prius *perfectione*, Nego Minorem, & Consequentiam.

Enthymema aliud est *Solubile*, aliud *Insolubile*. Insolubile & *efficax* fit in Prima figura, adeoque formam habet demonstrativam, & sumitur ab Indicio: ut; *hæc Mulier habet lac. Ergo concepit*: sic enim reducitur ad Syllogismum; *Omnis fœmina, quæ lac habet, concepit. Hæc lac habet. Ergo concepit*. Cum vero in Secunda, aut Tertia figura sit Enthymema, dicitur solubile: In Secunda namque figura sumitur à coniectura, & est prorsus ἀσολυγιστον: ut; *Hæc mulier est pallida. Ergo peperit*: nam si addatur hæc Major; *Omnis mulier, quæ peperit, est pallida*, concludetur in Secunda figura ex puris affirmativis. In Tertia autem figura ex puris particularibus, vel certè singularibus, colligitur universale: ut; *Socrates est probus. Ergo Sapientes sunt probi*. Deest hic Minor; *Socrates est sapiens*.

Hinc colliges, quod Julius notavit Pacius, in Prima & Secunda figura omitti fere Majorem propositionem: in Tertia vero Minorem. Si enim signum, de quo suprâ, sit vel convertibile, vel excedat Minus extremum, & à Majori excedatur, erit in Prima figura: si vero excedat utrumque extremum, erit in Secunda: sin ab utroque excedatur, erit in Tertia Figura. Dixi fere, quia usus quotidianus docet, id non esse perpetuum.

II. Quid

II. Quid sit Inductio?

Inductio, Græcis ἐπαγωγή, quibusdam Argumentatio Socratica, quòd eà Socrates frequentissimè sit usus, & vix unquam sine magnâ interrogationum congerie. Aliis *inversus Syllogismus* dicitur: ut enim Syllogismus ab universaliori ad minus universale descendit: sic è contrà Inductio à singularibus ascendit ad universale.

Inductio igitur est progressio à Singularibus ad Universale: ut; *Vinum Creticum, Albanum, Gallicum, Hispanicum, Hungaricum, Germanicum &c. calefacit. Ergo omne vinum calefacit.* Per singularia hic intellige omnia inferiora sive *minus communia* respectu superiorum, communiorum & universaliorum: ut 1. *Individua* relata ad *Speciem*, quæ verè sunt singularia. 2. *Species Specialissimas* cum Genere suo proximo collatas. 3. *Genera subalterna*, si cum *Generalissimo* conferantur. 4. Huc quoque referunt *Partes integrantes* respectu sui *Totius*: ut; *Caput malè affectum est, Manus, Pes, Venter &c. Ergo totum Corpus malè affectum est.*

Definit quoque Aristoteles Inductionem, sive Syllogismum inductivum hoc modo; est id, quo alterum (id est, *majus*) extremum per alterum (id est, *per minus*) de medio concluditur. Sive, ut alii interpretantur, quæ primum verbum, interiectu tertii, medio convenire, vel non convenire ostendit. Ubi per *primum* intellige terminum *maius*, qui *positione* primus dicitur, quòd & in Antecedente & in Consequente prædicatur. Per *tertium* intellige *minorem* terminum, qui semper subjicitur, atque ita *positione* tertium verbum est. Cùm dicitur *medio convenire, vel non convenire*, exaudi *subiectum Conclusionis*, quod *positione* medium est, quia in Antecedente prædicatur, & in Consequente subjicitur. Sensus ergo istius definitionis, docente Augustino

Augustino Hunnæo, hic est, Inductio est argumentatio, in quâ concluditur aliquod prædicatum, de voce communi universè sumptâ, per hoc, quòd idem prædicatum, in Antecedente, omnibus singularibus illius vocis communis verè tribuatur. Monetque Hunnæus, hæc omnia referenda esse ad ordinem, quem habent termini in Syllogismo Tertie figuræ. Talem Inductionem ponit Aristoteles cap. 23. lib. 2. Prior. *Omnis homo est longævus, omnis equus est longævus, omnis mulus est longævus, & reliqua animantia bile vacantia. Ergo omne animale vacans est longævum.* Confer Colleg. nost. Daventr. part. 1. Exercit. 22. thes. 27. & seqq.

Sed quærea, An Inductio sit argumentatio formalis? Antequam respondeatur.

Notæ: Tribus modis potest fieri Inductio. 1. Enunciando omnia inferiora sigillatim, & significando in Antecedente, omnia fuisse enumerata, indeque colligendo Conclusionem universalem: ut si dicas; *Hoc & illud Elementum, & illud, & illud est corpus simplex. Et hæc sunt omnia Elementa. Ergo omne Elementum est corpus simplex.* 2. cum in Antecedente enumerantur tantum duo, aut tria particularia, additurque ibidem, & sic de ceteris, ac tandem colligitur Conclusio universalis: ut si dicas; *Hic & ille & iste Ignis est calidus, & sic de ceteris. Ergo omnis Ignis est calidus.* 3. Si non enumerentur omnia singularia, aut non significetur, ea esse in Antecedente enumerata: ut cum dico; *Hæc & illa, & ista mater diligit filium. Ergo omnis mater diligit filium.*

Resp. I. Inductionem, tertio modo factam, esse quidem Argumentationem, quia Antecedens diversum est à Consequente: non tamen esse argumentationem formalem. Prob. 1. quia Aristoteles lib. 1. Top. cap. 12. sic loquitur de Inductione, juxta hanc tertiam considerationem; *Est autem Inductio instrumentum aptius ad persuadendum, & apertius & secundum*

landum sensum notius & multis commune: Syllogismus verò instrumentum majori vi urgens, & adversus quod ius, qui sunt ad contradicendum apti, efficacius. 2. quia in illà dari potest, Antecedente verò, Consequens falsum 3. quia duæ ex præcipuis conditionibus, ad formalem argumentationem requisitis, deest huic Inductioni. Prima est, in quâcunque materia necessariò concludere, ita ut negari nullo modo possit Consequentia, admissio Antecedente. Altera est, ut nullus terminus completè distribuatur in Consequente, qui non fuerit completè distributus in Antecedente.

Resp. II. Inductionem, secundo modo sumptam, esse quidem Consequentiam formalem & necessariam, sed non videri esse Argumentationem, quia in eà idem colligitur ex seipso, vel certè ex æquipollente: cum enim dico; & sic de ceteris, idem est ac si dicerem, *Omnia*: quod tamen colligitur in Conclusionem.

Resp. III. Inductionem, primo modo sumptam & factam, esse argumentationem formalem, & verum Syllogismum: illi namque nulla deest ex propositionibus & conditionibus necessariis ad Syllogismum. Unde non distinguitur à syllogismo in genere, sed tantum à syllogismo procedente per medium naturale, & à superioribus ad inferiora.

Obj. 1. Modus colligendi idem ex se ipso est vitiosus. Sed Inductio est modus colligendi idem ex se ipso. Ergo Inductio est vitiosa, adeoque nec Argumentatio formalis. Min. prob. quia Universale idem est cum omnibus suis singularibus.

Resp. Dist. Min. Inductio est modus colligendi idem re ex se ipso, Concedo: idem ratione, Nego. Hinc, licet Universale re idem sit cum omnibus suis singularibus, ratione tamen ab illis est distinctum: universale enim & singulare differre conceptibus formalibus, notum est.

Obj. 2. In bonâ argumentatione & consequentiâ

tiâ formali Medium non ingreditur Conclusionem. At in Inductione Medium ingreditur Conclusionem: nam in definitione ejus dicitur, quod primum verbum Medio convenire concludatur per tertium. Ergo ipsum tertium verè medium est, & ipsum Medium est subiectum Conclusionis. Ergo Inductio non est bona argumentatio, aut formalis Consequentia.

Resp. Medium dupliciter sumi: vel pro medio *natura*, quod adhibetur ad uniendum extrema in Conclusionem, & ipsam Conclusionem non ingreditur vel pro medio *positione*, quod semel subicitur, & semel prædicatur, quicumque ille terminus sit, five ingrediatur Conclusionem, five non. Itaque in definitione Inductionis non intelligitur medium *natura*, sed *positione*.

Obj. 3. Syllogismus inductivus concluditur in Tertia Figura, ut cum Aristotele docent Logici, estque Conclusio generalis affirmans, quæ in Tertiâ Figurâ concludi non potest, ut communiter in Scholis docetur, & patet inductione omnium Modorum Tertiæ Figuræ. Inductio ergo non est argumentatio formalis.

Ut huic Argumento satisfiat, videndum est, quomodo perficienda, & ad quam Figuram Syllogismi Categorici, revocanda sit Inductio. Hac de re, video, non eandem esse omnium sententiam. Crakanthorpus enim dicit, *Inductionem ad nullum alium Syllogismum reduci posse & revocari, nisi solum ad Hypotheticum Conditionalem*: ut in hoc Exemplo; Socrates est risibilis, itemque Plato, Aristoteles, & ceteri quotquot extant homines. Ergo omnis homo est risibilis. Si vis, inquit, ex hac Inductione facere Syllogismum, hic, & nullus alius esse potest; Si Socrates sit risibilis, itemque Plato, & ceteri omnes homines, tum omnis homo est risibilis. At Socrates est risibilis, itemque Plato, & ceteri omnes homines. Ergo omnis homo est risibilis. Alii

verò

verò putant, reducendam esse Inductionem ad Syllogismum Categoricalum. Sed neque hi in eadem omnes sunt opinione. Multi, qui ab Aristotelis stant partibus, censent, Inductionem esse revocandam ad Tertiam figuram. Augustinus vero Hunnæus evidentius probari arbitratur firmitatem Inductionis, si reductio fiat ad legitimam primæ figuræ Syllogismum: quia si ad Tertiam figuram reducatur, grandi & perspicuo vitio erit obnoxius Syllogismus (tametsi materiæ ratione aliquatenus excusetur) neque satis idoneus videtur, ad Inductionis veritatem atque firmitudinem demonstrandam.

Nos, ad Syllogismum Categoricalum, reducendam arbitramur Inductionem, eumque vel Tertiæ, vel Primæ Figuræ. In Tertia Figura rectè concluditur non quidem *formaliter*, sed tamen *materialiter*: ideo in Tertia Figura, quamvis Conclusio sit universalis, rectè concluditur, quia Minor recipitur, & omnia singularia æquipollent universali. Hinc facile formalis fiet Syllogismus in Prima figura, si Minor convertatur simpliciter in universalem affirmantem: quod licet *formaliter* non fiat, nihil tamen repugnat fieri in terminis reciprocis. Patet hoc in exemplo Aristotelis suprà allato, quod ita proposuit Pacius;

Omnis homo, equus, mulus &c. est longævus.

Omnis homo, equus, mulus &c. vacat bile.

Ergo quicquid vacat bile est longævum.

Omnis homo, equus, mulus &c. est longævus.

Quicquid vacat bile est homo, equus, mulus &c.

Ergo quicquid vacat bile est longævum.

III. Quid sit Exemplum?

Diximus hoc Theor. 20. Ut tamen res paulò latius explicetur, sciendum est, Exemplum duobus modis posse sumi. 1. *Impropriè*. 2. *Propriè*.
Exem-

Exemplum improprie, quod est *Inductio imperfecta*, est argumentatio, in qua colligitur propositio universalis, non ex omnibus, sed ex una, vel aliquibus singularibus: ut; *Gracchus, homo seditiosus, jure occisus est. Ergo omnis seditiosus jure occiditur.* **Exemplum** proprie dictum est argumentatio, in qua propositio particularis probatur per aliam particularem, quia in utraque reperitur aliquid simile, quod est causa, cur utriusque sit idem prædicatum: ut *Gracchus est occisus, quia seditiosus. Ergo Catilina, quia seditiosus, est occidendus.*

Aristoteles lib. 2. prior. cap. 24. sic definit; *Exemplum est, cum medio extremum inesse ostenditur per simile tertio.* Ubi per *extremum* intellige terminum majorem, quem dicit ostendi, scilicet per *Inductionem imperfectam*, inesse medio per simile tertio, id est, per quartum terminum similem minori extremo. Itaque in Exemplo sunt quatuor termini: *primus*, sive *majus extremum*, *secundus*, sive *medius terminus*, *tertius* sive *minus extremum*, *quartus*, qui est *similis tertio*. His terminis insunt tres conditiones. 1. ut *perspicuum sit, Medium attribui minori extremo.* Hinc sumetur Minor propositio syllogismi principalis. 2. ut *perspicuum sit, majus attribui quarto termino.* Hinc sumetur Major propositio Prosyllogismi. 3. ut *perspicuum sit, medium attribui quarto termino:* unde sumetur Minor propositio Prosyllogismi. Reliqua duo pronunciata sunt ignota, scil. *primum attribui medio*, quæ est Conclusio Prosyllogismi, eademque Major propositio syllogismi principalis: item *primum inesse omni tertio*, quæ est Conclusio principalis.

In Exemplo minima est probandi vis: quia si rectè volumus rem aliquam Exemplo probare, oportet ambo similia esse. Jam verò rarum est, ut non inveniatur dissimilitudo inter Exemplum illud, quod probat, & Exemplum seu singulare illud, quod probatur. Dissimilitudo autem enervat vim Exempli.

Exempli, nisi constet illa in eo, quod probatur, aut quod probandum Exemplum affertur, similia. Nam satis est, si in eo, quod probamus, similitudo sit, licet in aliis quàm plurimis sit dissimilitudo.

CAPUT. IV.

De

DEMONSTRATIONE.

THEOREMATA.

Egimus, pro instituti ratione, sat multis de syllogismo secundum Formam considerato. Nunc tempus postulat, ut de eodem, secundum Materiam spectato, quàm fieri poterit brevissimè, differamus.

2. Est ergo syllogismus ratione Materie vel Necessarius, vel Probabilis. Illum Apodicticum sive Demonstrativum: hunc Topicum sive Dialecticum vulgo nominant. Illius Finis Scientia, hujus Opinio

3. Demonstratio ergo est syllogismus Scientie accommodatus: ut si probes; hominem esse mortalem, aut flebilem, quia rationalis est.

4. Aristoteles eum duobus ferè modis definivit: uno à Fine, ad quem collineat: altero à Materia, ex qua constat.

5. Per Finem seu Effectum proprium hunc in modum: Demonstratio est syllogismus scientialis, sive scientificus, aut scientiam pariens.

6. Scientia est cognitio rei necessariae per causam. Sive, ut habet Aristoteles, Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quod ejus rei causa sit & aliter

aliter se habere nequeat.

7. Unde sicut ad Scientiæ acquisitionem tria necessario requirantur; Subiectum, Affectiones & Principia: sic & Demonstrationis tres veluti partes sunt; Subiectum, Affectio & Principia.

8. Subiectum est id, de quo demonstrandum est aliquid, puta proprium $\pi\alpha\theta\theta\epsilon$ sive Affectio. Et re- Datum vocatur.

9. Affectio est accidens proprium, quod per Subiecto inesse demonstratur per Principia. Et re- Quæsitum dicitur. Aristoteles etiam lib. 1. post. cap.

7. Conclusionem nominat.

10. Principia sunt, per quæ fit Demonstratio: si ostendas, risibilitatem esse affectionem, qua mini, ut primo subiecto, inhaeret per rationalitatem tanquam per causam proximam.

11. Principia hæc vel sunt Essendi, vel Cognoscendi.

12. Principia Essendi sunt, quæ essentiam constituunt: ut; Genus & Differentia: Materiam item & Forma. Hæc Incomplexa vulgo dicuntur.

13. Principia Cognoscendi sunt, quæ licet essentiam non ingrediantur, ad rei tamen cognitionem manu veluti ducunt.

14. Et sunt vel Accidentia, ex quibus innotescit Substantiam alibi docet Aristoteles, vel Effecta, Propositiones, quæ sine ulla probatione in sua Scientia accipiuntur, aut (si id necessitas flagitet) in alia Scientia probantur.

15. Principia illa Cognoscendi, quæ Complexa & Propositiones dicuntur, hic præcipue intelligimus. Græcis Αξιόματα , Latinis Dignitates, nones, Maximæ dicuntur.

16. Eaque vel Communia sunt, vel Propria.

17. Communia iterum vel Generalissima sunt vel Generalia.

18. Gene

18. Generalissima, quæ, ut omnibus Scientiis conveniunt, sic omnibus Demonstrationibus inserviunt: ut; impossibile est idem simul esse & non esse. Tale est & illud; Quod fieri potest per pauciora, non debet fieri per plura.

16. Generalia, quæ, quamvis non omnibus, pluribus tamen Scientiis & Demonstrationibus communes sunt & inservire possunt. Sic enim illud; Si ab equalibus æqualia demas; ea, quæ remanent, erunt equalia, commune est & Arithmeticæ & Geometriz, Numero & Magnitudini.

20. Principia propria sunt, quæ uni tantum Scientiis conveniunt, quæque vel uni, vel pluribus Demonstrationibus inservire possunt: ut in Physicâ; Ex nihilo nihil fit: in Medicina; Contraria contrariis curantur.

21. Sic fuit definitio Demonstrationis per Finem: Eam verò, quæ assignatur per Materiam, ex quâ Demonstratio conficitur, ut ad Finem istum recto tractu perveniat, sic expressit Aristoteles lib. 1. post. cap. 2. est Syllogismus ex Sumptionibus veris, & primis & immediatis, & notioribus & prioribus, & causis Conclusionis. Capite autem 4. inquit; Demonstratio est Syllogismus ex necessariis.

22. Propositiones veræ dicuntur, quarum Propositiones sive Attributa verè & indissolubili nexu Subiectis conveniunt. Sive, quæ falsæ esse non possunt, quæque necessariae habentur, quod aliter se habere nequeant.

23. Necessitatis gradus tres ab Aristotele ponuntur, κατὰ παντός de omni, καθ' αὐτό per se & καθόλου πρώτου, universaliter primum, sive quatenus ipsum.

24. Propositio de omni est propositio æterna veritatis: sive quæ omnino est universalis: id est, tam tempore temporis & loci, quàm ipsius subiecti: ut; Omnis homo est animal.

D d

25. Propo-

25. *Propositio per se est, cujus prædicatum sub-
jecto per se convenit: id est, neque per aliud, neque
per accidens.*

26. *Est porro propositio per se triplex; in prædi-
cando, existendo & causando.*

27. *Propositio per se in prædicando est, cum in-
ter prædicatum & subiectum essentialis est nexus. Et
hujus duo sunt Modi.*

28. *Primus modus per se in prædicando est,
cum prædicatum est de essentia, vel ipsa essentia sub-
jecti: sive ingreditur definitionem subiecti, aut est ip-
sa ejus definitio.*

29. *Hoc ergo tribus modis contingit. 1. cum
prædicatum est Genus subiecti, sive proximum, ut;
homo est animal, sive remotum, ut; homo est
corpus. 2. cum prædicatum est Differentia subje-
cti, sive proxima, ut; homo est rationalis, sive re-
motum, ut; homo est sensitivus. 3. cum prædica-
tum est ipsa Definitio subiecti: ut; homo est animal
rationale.*

30. *Secundus modus per se in prædicando est,
cum subiectum est de essentia & quidditate prædicati
sive, cum prædicatum ita affectum est, ut definiti non
possit sine mentione subiecti: ut; homo est risibi-
lis:*

31. *Ad hunc modum omnes istæ pertinent propo-
sitiones, in quibus prædicatum est proprietas, pro-
prium πᾶσι, sive affectio reciproca.*

32. *His duobus modis dicendi per se opponitur
unus modus in prædicando per accidens, cum nul-
lum intercedit vinculum essenziale inter prædicatum
& subiectum. Sive, cum neque prædicatum est
definitio, aut de definitione subiecti, neque subje-
ctum est definitio, aut de definitione prædicati:
cum Accidens commune, quod quinti prædica-
bilis vocant, de subiecto dicitur: ut; cygnus est al-
bus, quæ quidem propositio de omni est, per se verò
est.*

33. *Propositio*

33. *Propositio per se in existendo est, cujus sub-
jectum per se existit, nec ulli alteri inhaeret: sive, cum
existentia predicatur de Substantia: ut in his & si-
milibus propositionibus de secundo (ut loquuntur)
adjacentes; homo est, Plato est.*

34. *Hic modus ad demonstrandum quidem est in-
utilis, quia termini illius non sunt realiter distincti,
fertur tamen ab Aristotele & ejus Interpretibus ad
illustrandum.*

35. *Propositio per se in causando est, in qua
causa externa predicatur de suo effectu, vel effe-
ctus de sua causa. Unde duo sunt Modi per se in cau-
sando.*

36. *Primus est, cum predicatum est causa ex-
terna subjecti, eaque vel Efficiens per actionem ex-
ternam, non vero per emanationem, ut; Pestilen-
tia oritur ex corruptione aëris, vel Finalis, ut;
Pulmo est necessarius ad respirandum, Oculus ad
videndum &c.*

37. *Secundus modus per se in causando est, cum
effectus predicatur de causa externa: sive, cum præ-
dicatum est effectus subjecti: aut, si mavis, cum sub-
jectum est causa efficiens prædicati, ita ut neutrum
illorum insit in altero, ut in subjecto inhætionis:
Interpositio terræ inter Solem & Lunam est
Eclipsis: Electus vocatur: Vocatus justificatur:
Verè credentes salvantur.*

38. *Propositioni per se in causando opponitur iste
modus prædicandi per accidens, quo causa fortuita,
vel valde remota de effectu prædicatur, aut contrà.
Illud dicitur per accidens hoc loco, quod prop-
ter hanc causam non est: ut; cum hostis dicitur sa-
visse Pheræum Jasonem, & Pluvia dicasse aliquem
nominem, si, ob eam, in antrum se receperit, ubi
thesaurus erat absconditus.*

39. *Tertius necessitatis gradus, sive, quatenus
modum, est, cum predicatum non tantum universa-
let & per se, sed etiam primò, immediatè & re-
ciprocè*

cirocè de subjeſto prædicatur: ſive, cùm prædicatum convenit ſubjeſto, quatenus ſubjeſtum eſt tale: vel, ut loquuntur, cum reduplicatione ſubjeſti. Sic cùm dico; Homo eſt riſibilis, prædicatum eſt καθόλου πρῶτον, quia riſibilitas convenit homini, quatenus homo eſt. Cùm verò dico; homo ſentire, prædicatum non eſt quatenus ipſum: quia ſentire non reciprocatur cum homine, neque ineſt homini, tanquam primo ſubjeſto, ſed animali, cui ſentire immediate convenit & reciprocè.

40. Nihil ergo convenit & prædicatur quatenus ipſum, niſi ſit vel Differentia proxima Speciei ſive Subalternæ, ſive Specialiſſimæ, vel Definitio ejusdem Speciei, vel Proprietas ab ejus eſſentia emanans.

41. Graduum iſtorum poſterior præcedentis ſemper perfectionem includit, & aliquid illi perfectionis propriæ ſuperaddit: primus namque ſolam notat univerſalitatem, ſecundus addit eſſentialem nexum, tertius etiam reciprocationem.

42. Neque tamen neceſſum eſt, in omni omnia Demonſtratione, omnes iſtos Neceſſitatus gradus inveniri: ſed tantùm, ſi Medium ſit cauſa utriusque extremi: ut; Omne rationale eſt riſibile. Omnis homo eſt rationalis. Ergo omnis homo eſt riſibilis. ubi τὸ rationale eſt cauſa & hominis, & riſibilitatis, quæ eſt in homine.

43. Ex his patet, Propositiones in Demonſtratione eſſe veras. Requiritur præterea, ut ſint primæ & immediatæ.

44. Propoſitio prima hoc loco eſt, quæ ab eſſentia ſubjeſti proximè abeſt, quæque poſitâ, effectus ipſe ſequitur, licet nulla alia cauſa interveniat. Unde.

45. Propoſitio immediata eſt, quæ non eſt altera prior ſecundùm naturam, per quam ſimpliciter demonſtrari poſſit, prædicatum ineſſe ſubjeſto: ſive cùm nullum inter hæc duo intervenit medium, pro-

ter quod illud huic insit : ut; Homo est animal rationale.

46. Estque duplex: nam vel est immediata ratio-
ne Subjecti, vel ratione Causæ.

47. Propositio immediata ratione vel immédia-
tione Subjecti est, cum prædicatum non inest alte-
ri subiecto priori, aut prius, quàm illi, cui inesse
dicitur, quamvis fieri possit, ut illi insit, mediante
aliqua causa: ut; Homo est risibilis: homo enim
est primum, adequatum & immediatum risibilia-
tis subiectum, inest tamen illi risibilitas, per ratio-
nalitatem, tanquam per causam.

48. Propositio immediata immédiatione Causæ
est, cum nulla est causa media, per quam demon-
strari possit, prædicatum inesse subiecto: sive, cu-
jus non potest assignari causa, ita ut veritas ejus non
pendeat ex aliis: ut; Omnis homo est rationalis:
Omne rationale est risibile.

49. Opus est insuper, ut Propositiones Demonstra-
tionis sint Conclusionem notiores & priores. Quod duo-
bus modis potest contingere. 1. nobis, sive quoad nos.
2. naturâ, sive secundum naturam rerum.

50. Quoad nos priora & notiora (inquit Ari-
stoteles) appello ea, quæ sunt propinquiora sensui:
ut singularia; id est, causæ particulares. Sic no-
tius nobis est, Patrem, quàm Solem, causam esse
filii.

51. Secundum naturam & Simpliciter priora
sunt & notiora, quæ remotissima sunt à sensibus:
ut; maximè universalia; id est, causæ maximè u-
niversales, quæ vulgò universalia in causando di-
cuntur: ut Deus, qui est omnium rerum cau-
sa.

52. Cum Demonstratio contineat proximam causam
Conclusionis, id est, prædicati Conclusionis, primariò
& præcipuè ex notioribus naturâ procedit, & conse-
quenter ex notioribus nobis, ob quorum cognitionem fit

D. d. 3.

Demon-

Demonstratio: ex causis quippe notis facile in effectuum notitiam deducimur.

53. *Hinc Demonstrationes alia fiunt ex notioribus nobis, ordinem naturæ secutis, ut quæ à Causis ad Effecta procedunt, alia ex notioribus nobis, ordinem naturæ contrarium tenentibus, ut quæ ab Effectis ad Causas progrediuntur.*

54. *Ultima tandem Propositionum Demonstrationis conditio est, ut sint causæ Conclusionis: id est, ut contineant causam proximam effectus demonstrabilis, sive Affectionis, quæ in Conclusionem de Subiecto prædicatur.*

55. *Premissa possunt esse causæ Conclusionis duobus modis. 1. cur Conclusio sit. 2. cur nos sciamus, esse ejus causas: ut; si demonstretur Eclipsis de Luna per interpositionem terræ, illa interpositio in rerum natura est causa, cur Eclipsis sit in Luna, in nostro intellectu est causa, cur sciamus, Lunam deficere, seu Eclipsin esse in Luna.*

56. *Est porro Demonstratio Aristoteli duplex: una τῷ Διότι, sive, Propter quid, altera τῷ ὅτι, sive quòd.*

57. *Demonstratio propter quid est, quæ causam, propter quam prædicatum Conclusionis subiecto inesse assignat: sive, quæ Effectum vel proprium prædicatum primo subiecto inesse per primam & simpliciter proximam causam efficientem, aut finalem inesse demonstrat: ut; Omne rationale est risibile. Omnis homo est rationalis. Ergo omnis homo est risibilis.*

58. *Per hanc acquiritur Scientia simpliciter dicta. Unde & Demonstratio Simpliciter, Demonstratio potissima, & Demonstratio causæ, & à priori dici meruit: Græcis ἡ κυρίως ἀπόδειξις, & ἀπὸ δεξιῶς ἀπλῶς.*

59. *Demonstratio quòd est, quæ tantum probat, prædicatum inesse Subiecto: id est, Subiectum esse tale. Sive, quæ non causam, sed tantum, quod res sit ostendit.*

60. *Hæc*

60. *Hac participatione solum Demonstratio est, quia conditiones quasdam potissima Demonstrationis participat.*

61. *Dicitur quoque Demonstratio à posteriori, item Demonstratio Signi, Græcis ἡ δὲ ἀπὸ σημήνων ἀπόδειξις.*

92. *Estque duplex: una Perfectior & utilior, altera Imperfectior & minus utilis.*

63. *Perfectior est, quæ ex effectu immediato notiore causam proximam venatur & infert: Sive, in quâ Medium est Effectus, causa autem est Prædicatum Conclusionis: ut; Quod non scintillat, prope est. Planetæ non scintillant. Ergo Planetæ prope sunt. Dicitur Demonstratio ex effectu.*

64. *Imperfectior est, in qua ex causa remota infertur effectus: sive, cum Effectum est prædicatum Conclusionis, Causa remota est Medium. Vel, si malis, cum ostenditur, Prædicatum Conclusionis non inesse ei, quod ipsius subiectum non est: ut; Omne respirans est animal. Nullus paries est animal. Ergo nullus paries respirat.*

QUÆSTIONES.

I *An, & quid sit Demonstratio?*

PRIUS agitur de *Demonstratione*, quàm de *Syllogismo Topico*: quòd ille hoc sit prior, tum propter perfectionem *Materiae*, quia est ex necessariis, tum ex parte *Finis*, quia facit scire simpliciter.

Qui ex Antiquis asserabant, nihil certo sciri, tollebant è medio *Demonstrationem*. Aristotelis calumniator initio lib. 9. Scholl. Diall. eam monstrum horrendum vocat, aitque, per naturam nullum

eius exemplum esse posse. Sed facile refellitur: certum quippe est, neque puto, quemquam eò impudentiæ devenisse, ut negare audeat, dari proprias rerum affectiones, propriaque $\pi\acute{\alpha}\theta\eta$ & accidentia ab essentiâ subjecti necessariò fluentia, adeoque illi necessariò & per causam inexistentia.

Demonstratio multis modis definitur. 1. *Syllogismus faciens scire.* 2. *Syllogismus ex veris & primis, vel ex iis, quæ per illa cognitionis sui principium sumpserunt.* 3. *Syllogismus ex necessariis.* 4. *Syllogismus certus & evidens.* In quibus omnibus *Syllogismus* est *Genus*, quo *Demonstratio* convenit cum *Syllogismo Topico.* Tò *faciens scire* est *Differentia* sumpta ab *Effectu*, qui producitur in ipsa *Demonstratione*, & *implicite* significat, *Demonstrationem* compositam esse ex propositionibus certis & evidentibus: cum enim scientia actualis, genita in *Demonstratione*, sit cognitio certa & evidens, comparata per discursum. Antecedens illius necessariò certum esse debet & evidens. Secunda quoque *Definitio* indicat, constare *Demonstrationem* ex certis & evidentibus: quia talia sunt prima principia, & propositiones, per ea demonstratæ, ex quibus etiam docet Aristoteles fieri posse *Demonstrationem.* Tertia quoque *Definitio* *Demonstrationis* essentiam rectè explicat: cum *propositiones necessariae* significant etiam *certas & evidentes*, totaque essentia *Demonstrationis* fita sit in *Syllogismo* composito ex propositionibus certis & evidentibus. In quartâ *definitione* τὸ *certus* excludit *Syllogismum Dialecticum*, in quo est aliqua saltem propositio incerta: τὸ vero *evidens* *Syllogismum* rejicit *Theologicum*, in quo est aliqua propositio obscura, etsi certa, proveniens ex *Fide.* Ubi

Nota I. In his *Definitionibus* non poni *ex causis*, quia hæc particula solum ingreditur *definitionem* *Demonstrationis* propter quid. Hic autem definitur

finitur Demonstratio in genere, continens sub se
tam eam, quæ quod sive quia, quàm quæ propter
quid dicitur. Quamvis dici commodè possit, Me-
dium, in omni Demonstratione, semper esse cau-
sam Conclusionis *formaliter*: id est, Medium, sive
sit *effectum*, sive *aliud* quid, semper esse causam,
quare talis Conclusio consequatur.

Nota II. Additum suprâ fuisse *τὸ evidens*, li-
cet id speciatim non expresserit Aristoteles, quia
solum cognoscebat *certitudinem naturalem*, quæ,
cum esse non possit sine evidentiâ, satis illi videba-
tur significata per *τὸ certus*.

Objicies contra definitionem primam; Aristote-
les cap. 2. lib. 1. post. (& nos in Theor.)
Scientiam definit cognitionem illam, quæ gigni-
tur in Demonstratione. Ergo ineprè Demonstra-
tio definitur Syllogismus faciens scire: siquidem
committitur circulus vitiosus, sumendo Demon-
strationem, tanquam notiozem, ad explicandam
Scientiam, per quam statim explicatur Demon-
stratio.

Resp. Cum Toletto, Aristotelem non definire
Scientiam per Demonstrationem, sed asserere dun-
taxat, se locutum fuisse de illa Scientia, quæ ac-
quiritur per Demonstrationem, ut satis indicat con-
textus, recteque explicat Zabarella. Si tamen
aliqua cognitio Demonstrationis aliunde suppona-
tur, concedo; Scientiam posse definiri per Demon-
strationem, ita ut in ejusmodi definitione non uti-
mur notitia Demonstrationis, habita per ipsam Sci-
entiam, per quam postea definienda est, sed aliunde
comparata.

Obj. 2. Definitio quoque & Divisio pariunt Sci-
entiam. Ergo *τὸ pariens scientiam*, vel *faciens scire*
non distinguit Demonstrationem ab aliis sciendi
Modis.

Resp. Definitionem & Divisionem satis excludi
per vocem *Syllogismus*. Deinde hic non est nobis ser-

de quavis Scientia, sed de *Dianoëtica* tantum, quam *Definitio* & *Divisio* non pariunt.

Præter definitiones jam allatas, aliam ex Aristotele supra posuimus; Demonstratio est Syllogismus ex sumptionibus veris, primis & immediatis, notioribus & prioribus, & causis Conclusionis. Propositiones ergo sive Præmissæ in Demonstratione quatuor requirunt condiciones.

1. Sint *veræ*: quia, quod falsum est, non cadit sub Scientiam. Si ergo id, cuius est Scientia, verum est, debent etiam Præmissæ esse veræ: quia, licet *per accidens*, ex Antecedente falso, colligi possit Consequens verum, sciri tamen ex eo verum non potest: quia falsum non est causa veri.

2. Sint *primæ & immediatæ*, sive *indemonstrabiles* (quæ tria idem sunt) quia si Præmissæ non sunt primæ seu indemonstrabiles, non scientur perfecte, nisi prius per alias demonstrantur: si autem demonstrantur per alias, cum non fiat progressus in infinitum, deveniemus ad aliquas primas & indemonstrabiles: adeoque Demonstratio constat ex indemonstrabilibus, si non semper *actu & formaliter*, saltem *virtute*. Dicuntur etiam *primæ*, quia debent esse proximæ & propriæ, non autem communes. Si *primæ* sumatur hoc posteriori modo, hoc erit discrimen inter *primas & immediatas*, quod *primæ* opponantur *communibus*: *immediatæ* vero propositionibus *demonstrabilibus*.

Objicies: Fieri potest, ut Minor Demonstrationis non sit immediata: cum possit esse demonstrabilis per aliam Demonstrationem. Ergo non omnes Præmissæ Demonstrationis debent esse primæ seu indemonstrabiles.

Ut satisfiat huic Objectioni, sciendum est ex Averroë, duplicem esse Demonstrationem potissimam: alteram *Simplicem*, alteram *Compositam*. Illa vocatur *Simplex*, cuius Major & Minor sunt immediatæ: illa *Composita*, cuius Minor supponit
aliam

illam Demonstrationem. Et dicitur *composita*, quia componatur ex duabus Demonstrationibus. Unde patet, hanc Minorem ita esse mediatam, ut tamen sit immediata *virtualiter*. Hoc posito,

Resp. Utramque Præmissam esse immediatam, non tamen Minorem semper esse immediatam *actu*, sed vel *actu*, vel *virtute*. Patet hoc ex cap. 1. libri 1. Topice. ubi hæc verba leguntur; *Demonstratio est, cum ex veris & primis Syllogismus constat: vel ex ejusmodi, quæ à quibusdam veris & primis cognitionis principium sumpserunt: quæ postrema verba de sola Minore sunt intelligenda, non de Majore: quia, si Major per alias priores Propositiones demonstrata esset, ea, quam componeret, Demonstratio vocari non posset simplex, sed esset Demonstratio à causa remota.*

3. Sint *Conclusione notiores & priores*. Priores quidem, quia sunt causæ Conclusionis: notiores vero, quia per Præmissas cognoscitur Conclusio: idem tamen, propter quod res cognoscitur magis cognoscitur: nam propter quod unumquodque tale est, illud magis est tale, si vere in utroque sit illa affectio, secundum quam inter se comparantur, & ipsa capax sit intensiōis & remissionis.

4. Sint *causæ Conclusionis*: quia Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quod illius causa sit. Dicuntur causæ, quia sunt causæ, cur Conclusio sit, & cur cognoscatur. Et sunt causæ, quia continent causam (puta Medium) propter quam Affectio convenit subjecto. Et ipsæ propositiones seu cognitiones sunt causæ, cur Intellectus cognoscat, *Affecticnem convenire Subjecto, per talem Causam.*

I I. *An omnis doctrina & disciplina Dianoëtica fiat ex antecedente cognitione?*

NOta I. Cognitiono antecedens vocatur *prænotio* & *præcognitio*, & est notitia aliam ita præcedens, ut illam faciat, aut saltem dirigat. Omnis autem nostra naturalis cognitio, de qua solummodo hic sermo est, vel *Sensu* fit, vel *Intellectu*. *Sensu*, sive *sensitiva cognitione*, cognoscimus res singulares, corporeas, sensibiles, accidentales, idque *αἰσῶς*, uno momento, & sine ullo discursu, ut, cum video *hircum*, statim percipio, esse *hircum*. Hæc vocari potest cognitio *preparans*. Cognitiono, quæ Intellectu fit, vel *sine discursu* fit, vel *cum discursu*. Que sine discursu fit, est *Dirigens*, vel *Faciens*. *Dirigens* est cognitio *terminorum simplicium*, per primam mentis operationem, *subiecti putæ & prædicati*, quæ disponit Intellectum: ut, si intelligendum sit hoc Axioma; *Totum est majus sua parte*, prænosse oportet, quid *Totum*, quid *Pars* sit. Hæc vocari potest cognitio *secundum viam formationis*: Intellectus enim conceptibus seu speciebus, tanquam formis quibusdam, informatur. *Faciens* sive *Agens* est, quæ efficit assensum Conclusionis, & est cognitio *primorum Principiorum*, per secundam mentis operationem, quæ facit, ut Conclusionem intelligam. Hæc vocari potest *Independens*, & *secundum viam verificationis*: proprie enim veritas est in secunda mentis operatione. Quæ cum discursu fit, Intellectus cognitio, *Themistio Ἀρυσία* vocatur: Aristoteli *Διαγοντική*, cui quidem voci exprimendæ nullam Latini, teste Pacio, habent respondentem. Scholastici *Discursivam* dicunt, *Pacius Ratiocinativam*, quæ, per tertiam mentis operationem, cognoscimus Enunciationis alicujus veritatem, ex veritate alterius ante cognitæ. Unde *Dependens* ea dicitur: ut, si colligam; *Nivem esse albam*, quia *disgregat visum*: hoc est, spiritus visorios.

Nota

Nota II. Doctrina & Disciplina *re idem sunt*, *ratione* differunt: quatenus enim à docente traditur, vocatur doctrina: quatenus à discente recipitur, disciplina. Additur autem *Dianoetica*, ut melius intelligatur, de qua cognitione fit sermo. Quæstio igitur hic est, an fiat, seu dirigatur Conclusio, sive eius cognitio, à præexistente alia cognitione? Ut rem paulo alius repetam;

Resp. I. Sensitiva cognitio, *exteriori sensu* facta, præsupponit aliquando aliam cognitionem sensitivam externam, aliquando non. Nam, ut videatur color, præsupponitur visio luminis, nec color videtur, nisi lumen videatur: prima autem visio luminis aliam non præsupponit: ut cum infans primum lucem intuetur.

Resp. II. Cognitio sensitiva, *sensu interno* facta, aliquando præsupponit aliam sensitivam, aliquando non. Imaginatio enim præsupponit cognitionem sensitivam externam. Sed phantasia, per quam res *non sensatas* percipimus, non præsupponit cognitionem sensitivam externam: ovis namque apprehendit lupum, ut inimicum, & tamen nullo sensu externo inimicitias percipit.

Resp. III. Cognitio intellectiva *simplex*, in prima operatione Intellectus, præsupponit aliam cognitionem, puta sensitivam: *nihil enim est in Intellectu, quod non prius aliquo modo fuerit in Sensu*. Unde cæcus natus non potest concipere colorem, quem numquam vidit.

Resp. IV. Cognitio intellectiva *complexa*; per secundam operationem Intellectus, præsupponit cognitionem terminorum simplicem: nemo quippe cognoscit, *omne totum esse majus parte*, nisi cognoscat *Totum & Partem*. Et, omne principium requirit præcognitionem aliquam vel *Dirigentem*, ut, quod probatur Inductione, vel *Facientem*, ut quod probatur ratione.

Resp. V. Omnis cognitio, quæ fit per discursum, pendet

pendet ex cognitione Præmissarum, sive Antecedentis. Probat hoc Aristoteles 1. *Inductione*, quia tam Mathematicæ, quam aliæ scientiæ, ita docentur & addiscuntur. 2. *A simili*: nam & Dialecticus ita argumentatur, & Orator itidem persuadet semper ex præcognitis. Pater idem *experientia*, quæ docet, non scire nos Conclusionem; nisi sciamus Præmissas. Et ratio est, quia nemo scit Effectum, nisi sciat Causas. Conclusio autem est effectus Præmissarum. Ergo, ad cognitionem Conclusionis, requiritur cognitio Præmissarum.

Dices: Est Doctrina circa ipsa Principia. At hæc non fit ex præcedente cognitione. Ergo non omnis doctrina ex præcedente fit cognitione.

Resp. Principiorum nec doctrina est, nec disciplina: quia doctrina est illorum, quæ putamus esse falsa, vel de quibus dubitamus, quæ tamen per discursum vera, aut probabilia apparent. Sed de Principiis non est dubitatio. Responderi quoque aliter potest ex Resp. IV. Et alia inferius de Principiorum cognitione dicentur.

Quæres, Quot sint *Præcognitiones* & quot *Præcognita*, necessaria ante assensum Conclusionis? Antequam respondeatur,

Nota: Præcognita dicuntur, quæ ante ingressum Demonstrationis cognoscenda sunt. Præcognitio vero sive prænotio est, per quam Præcognita noscuntur.

Resp. I. Prænotio ab Aristotele dividitur in prænotationem *quod sit* & *quid sit*. Prænotio *quod sit* est duplex: una, qua rem esse, vel esse posse; altera, qua Propositionis veritatem, cognoscimus. Prænotio *quid sit* similiter est duplex: una *quid Rei*, altera *quid Nominis*. Prior est, qua, *quid res sit*; posterior, qua, *quid nomen significet*, cognoscitur. Illa est *Philosophica*, hæc *Grammatica*. Philosophi namque est scrutari rerum essentias, Grammatici vocum significationes.

Resp.

Resp. II. Præcognita sive *Prænoscenda* sunt tria; *subiectum, conclusio & Principia*, ut habet Aristoteles lib. 1. post. c. 7. ubi per *conclusionem* intelligit *Affectionem*, quæ concluditur & probatur de *subiecto*: statim quippe subicit; *id autem est*, quod *aliqui generi per se inest*.

Obj. Eriam Medium est prænosendum ante assensum Conclusionis, cum sit terminus Syllogismi potissimus, & Conclusionis, quam non ingreditur, causa. Ergo quatuor sunt Præcognita.

Resp. Terminum Medium esse quidem prænosendum ante assensum Conclusionis, non tamen *per se*, saltem *necessario*: sed sufficere, si cognoscatur, ut inclusus in Principiis.

Resp. III. De *subiecto* Scientiæ præcognoscenda est definitio Nominis: id est, sciendum est, quid nomen illius rei, quæ *subiectum* dicitur, significet. Prærequiritur enim aliqua subiecti cognitio. Ergo saltem ea, quæ est *quid nominis*: quamdiu enim hoc ignoratur, nullus patet aditus ad cognitionem scientificam illius rei, quæ *subiectum* dicitur.

2. Illud est præcognoscendum in scientia, quod probari non potest. Sed significatio nominis probari non potest. Ergo præcognoscenda. Unde ei, qui tradit Scientiam, si quid nomen subiecti designet, discipulus ignorat, illud explicandum est, non probandum: quia nihil est notius in tota illa Scientia, quod ad probationem illius significationis usurpari possit.

Resp. IV. Non est *semper* necessarium in scientia præcognosci definitionem essentialem subiecti: quia sæpe in scientia, cuius est subiectum, reperiuntur aliqua, per quæ probari illa potest, licet non à priori. At, quod probari potest in aliqua scientia, non est necessario præcognoscendum. Cornelius itaque Martini distinguit, dicens; hanc præcognitionem necessariam non esse in *scientia confusa*: at, si de ordine *distincta cognitionis* loqua-

loquamur, definitionem subiecti perfectam, ante omnia, debere esse præcognitam.

Resp. V. De Subiecto *ut plurimum* præcognosci debet *quod sit*, sive esse verum Ens, & existere, vel saltem posse existere: nihil enim est notius in Scientia, quàm Subiectum existere: v.g. *Eclipsa Lunæ*, aut *Fulmen*. Dixi autem *ut plurimum*, tum quia, si Existentia sit paulò obscurior, probanda est per scientiam superiorem, non autem per ea, quæ pertinent ad scientiam talis objecti: per quid enim probaretur? tum quia interdum quaeritur de ipsa Existentia Subiecti: ut; *An Vacuum sit*, vel *esse possit in natura?* Ergo non semper præcognoscendum est, Subiectum existere.

Resp. VI. Præcognoscendum est semper de *Affectiōe quid nominis*, sive quid significet: tum quia nihil est notius, per quod probari possit: tum quia. Quæstio definiri & decidi non potest, nisi præcognoscatur significatio nominis, quo Affectio exprimitur. Quod autem ad definitionem essentialē attinet, ea necessariò præcognoscenda non est: quia id non est necessum, ad decisionem Quæstionis, de subiecto cognosci. Ergo multò minus id necessum erit de Prædicato cognosci. Hoc tamen non impedit, quo minus id aliquando accidat.

Resp. VII. *Quod sit* Affectio in subiecto, necessum non est præcognosci: quia quæstio est, an tale Prædicatum conveniat subiecto, vel ei insit eo modo, quo potest. Ergo id non debet supponi, aut præcognosci ante conclusionem demonstratam. Potest tamen fieri, ut præcognoscatur *quod sit* Affectio: quia fieri potest, ut ipsa Affectio sit manifestissima in ipsa scientia: qualis est *Motus in Physica*. Sed illud est ex accidenti.

Dices: Responsio hæc repugnat *Experientiæ*: nam Philosophi prius cognoverunt Effecta, sive Passiones & Prædicata, indeque Causas indagârunt, & per eas demonstrârunt. Ergo Passio seu Affectio, ante

ante Demonstrationem , præcognoscitur.

Resp. Verum esse , quod objicitur in his , qui scientias invenerunt : his enim prius Eclipsis innotuit , quàm ejus Causa : falsum in illis , qui doctrinâ & disciplina scientias acquirunt. Hinc in Physica invenienda prius noscitur Effectus , quàm Causa , quia ille hac est notior : ut notius est, esse Eclipsin , quàm interpositionem terræ. In Mathematicis non cognoscitur prius effectus, quàm Causa : quia in illis causæ sunt notiores , Principia puta Mathematica sunt notiora conclusionibus.

Resp. VIII. De Principiis cognoscendi complexis præcognoscendum est , quod sint : id est, quod vera sint, & quòd prædicatum conveniat subjecto : nam, ad inferendum consequens , necessario supponendus est assensus Antecedentis , quod semper est Principium complexum. Deinde de iisdem etiam præcognoscendum est , quid significant : siquidem , ignoratis terminis, ipsa Principia ignorantur, nec vera cognoscuntur.

Resp. IX. Principia essendi , si demonstrari possint à posteriori , non necessario præcognoscuntur : quicquid enim in aliqua Scientia totali , per aliquid notius , in eadem scientia contentum , probari ac demonstrari potest , id non necessario præcognoscitur . Dico ; à posteriori , quia Principium , ut principium , non potest à priori demonstrari.

III. Quomodo dividenda sit Demonstratio ?

Dividitur Demonstratio I. ratione Quantitatis in Universalem & Particularem. Illa Passionem primo & immediate demonstrat de Subjecto adequato & universali. Hæc conclusionem habet particularem, vel saltem non prædicat Passionem de Subjecto adequato & proximo : ut si probes ; *Omnem hominem esse sensitivum*. Harum
Uni-

Universalis præstantior est, quia generat perfectiorem Scientiam.

Dividitur 2. ratione *Qualitatis* in *Affirmativam*, & *Negativam*, juxta qualitatem Conclusionis, quæ demonstratur. Harum Affirmativa est potior: generat enim Sicientiam perfectiorem, cum sit perfectius scire id, quod res est, quàm id, quod non est.

Dividitur 3. ratione *Medii*, in eam, quæ $\Delta\iota\omicron\tau\eta$, & quam $\tau\tilde{\epsilon}\ \delta\tau\eta$ vocari diximus in Theorematibus. Hæ duæ ultimæ species partim conveniunt, partim discrepant. Conveniunt, quia utraque componitur ex propositionibus evidentibus, & necessariò ex notioribus nobis: nam omnis Demonstratio est verus discursus, in quo cognitio Antecedentis est causa cognoscendi Consequens: quo fit, ut Antecedens illius debeat esse prius, & magis notum nobis, juxta illud; *Propter quod unumquodque tale est, illud magis est tale*. Differunt vero, quia Demonstratio $\tau\tilde{\epsilon}\ \Delta\iota\omicron\tau\eta$ sive propter quid, cum ostendat rem, per veram causam per se, procedit ex Antecedente priori & notiori, non solum secundum nos, sed etiam secundum se: Demonstratio autem $\tau\tilde{\epsilon}\ \delta\tau\eta$, sive quod, non exigit hanc conditionem: potest enim procedere ab Effecto, vel ab aliquo Signo, quod non sit natura sua prius Conclusionem. Circa hanc Divisionem.

Quæres I. An sit legitima? Resp. Esse: quia nihil hic deest, nihil redundat, & comprehendit sub se omnem Demonstrationem hæc divisio, contra quam voluisse videntur Averroës & Gaetanus.

Dices: Demonstratio, ducens ad impossibile, est vera Demonstratio. Hæc autem sub neutro membro continetur. Ergo non est legitima divisio.

Resp. Contineri eam sub allatâ divisione, & modo

deesse Demonstrationem propter quid, modò
 quod siue quia, maxime quando fit per Syllogis-
 mum hypotheticum, in quo, conclusio aliquo im-
 possibili, ipsummet destruimus, argumentando à
 destructione Consequentis, ad destructionem An-
 tecedentis. v. g. neget aliquis; *Brutum non esse ra-
 tionale statim concludam; Ergo est rationale*: tum
 sic argumentabor; *Si brutum est rationale, discur-
 rit. At non discurrit. Ergo non est rationale*. Cùm
 ergo destructio Consequentis non continet causam
 destructionis Antecedentis, est Demonstratio $\delta\tau\iota$:
 cum verò continet causam destructionis Antece-
 dentis, est Demonstratio $\delta\iota\theta\tau\iota$: ut; *Si Equus esset
 discursivus, esset rationalis. Sed non est rationalis.
 Ergo non est discursivus*. Neque tamen est, quod
 quis hinc colligat, omnem Syllogismum, deducen-
 tem ad impossibile, esse Demonstrationem: sed eum
 tantùm, qui constat ex propositionibus necessariis,
 certis & evidentibus.

Quæres I I. Qualis sit allata Divisio?

Eni aliqui, non improbabiler, existiment, esse
 Generis in Species, adeoque esse *Univoci* in Uni-
 vocata, magis tamen consentaneum est Aristoteli &
 veritati, eam esse *Analogi secundum proportionem in*
Analogata. Nā Demonstratio $\tau\epsilon\ \delta\tau\iota$ est imperfectis-
 sima, & non reddit Intellectum quietum & certum
 de notitia rei. Ergo non participat perfecte rationem
 Demonstrationis: est enim inventa Demonstratio, ad
 pacandum Intellectum, circa cognitionem rerum,
 quas ex terminis non videt. Ant. prob. Intelle-
 ctus namque inquisitio non sistit, nisi cognita re,
 ut est in se: quod Demonstratio $\delta\tau\iota$ præstare non
 potest: cùm rem verè dependentem non ostendat,
 quatenus dependens est, si quidem eam per Causam
 non probat.

IV. *An Regressus admittendus sit in Demonstratione?*

Regressus demonstrativus est, cum, post factam Demonstrationem ab Effectu, regredimur à Causa ad ipsum Effectum, & per Conclusionem, quam collegimus in tali Demonstratione, demonstramus alteram Præmissarum. Fit autem talis Regressus, 1. convertendo Majorem, deinde loco Minoris ponendo Conclusionem Demonstrationis ab Effectu, ex quibus colligitur Minor propositio ejusdem Demonstrationis ab Effectu: talisque Syllogismus est jam Demonstratio propter quid: v.g. factus sit iste Syllogismus; *Omne risibile est admirativum. Omnis homo est risibilis. Ergo omnis homo est admirativus*, erit Demonstratio ab Effectu. Jam converte Majorem, habebis; *Omne admirativum est risibile*. Huic subijce Conclusionem, & assume; *Omnis homo est admirativus*. Inde sequitur Minor: *Ergo omnis homo est risibilis*. Atque hæc est Demonstratio propter quid.

Difficultas de Regressu in duobus consistit. I. *quidem an fieri possit sine vitio?*

II. *An, post Demonstrationem ab Effectu, statim possit fieri Demonstratio propter quid: an vero necessaria sit aliqua intermedia meditatio & consideratio?*

Resp. I. Potest fieri Regressus sine vitio: nam 1. Aristoteles lib. 1. Post. text. 30. docet modum faciendi hunc Regressum. 2. Ipse sæpe utitur tali Regressu, ut 8. Phys. ex motore æterno, probat motum æternum, cum prius, ex motu æterno, probasset motorem æternum. Et lib. 2. de Cælo t. 10. quia Cælum movetur ab ortu in occasum, colligit Differentias positionum: & rursus ex talibus positionibus colligit, Motum debere fieri ab ortu in occasum. 3. Nisi ita statuamus, ruit ferme

tota

rota scientia naturalis, in qua semper ab Effectibus prius devenimus in cognitionem Causarum, & rursus per Causas demonstramus Effectus. 4. non potest assignari vitium in Regressu. Ergo potest fieri sine vitio.

Resp. II. Non potest fieri Circulus sine vitio. Si namque liceret uti Circulo, idem esset alio notius & ignotius, prius & posterius: cum Demonstratio debeat fieri ex prioribus & notioribus. Et idem per seipsum probaretur: quotiescunque enim dantur tres termini, & primus est causa secundi, secundus vero tertii; certe etiam primus erit causa tertii. Ergo à pari, si duo sint termini, primusque sit causa secundi, & secundus primi, primus erit causa primi, ac proinde sui ipsius. Si ergo probaris A per B, & B per A, etiam probaveris A per A: quod absurdum.

Obj. 1. Regressus non videtur differre à Circulo. At potest fieri Regressus sine vitio. Ergo & Circulus. Maj. prob. In Regressu enim probamus Effectum per Causam, cum prius Causa probata fuerit per Effectum. Hoc autem est uti Circulo.

Resp. ex Zabarella cap. 8. lib. de Regres. differre Regressum à Circulo tribus modis. 1. ratione Formæ. 2. ratione Materiæ. 3. ratione Finis. Ratione quidem Formæ, quia Circulus est ob eodem ad idem cognoscendum: in Regressu vero id non fit: quia Demonstratio ab Effectu progressa est, ab utraque Præmissa, ad conclusionem cognoscendam: at in Regressu non regredimur ad utramque Præmissam cognoscendam, sed ad alteram tantum. Deficit ergo Regressus à perfecta ratione Circuli, quia non redit ad idem plane, à quo digressa est Demonstratio ab Effectu. Ratione deinde Materiæ, quia Medius terminus in prima Demonstratione assumitur, ut causa cognitionis, non rei: in secunda autem, ut causa cognitionis & rei simul: Atque ita non est probatio circularis.

Tandem

Tandem etiam ratione Finis, qui Finis Circuli est, à cognitione *Distincta* unius, reverti ad cognitionem *Distinctam* ejusdem: at Finis Regressus est, procedere à *confusa* cognitione Effectus, ad *distinctam* cognitionem ejusdem. Differt insuper Circulus à Regressu, quia, ut, in motu circulari, non oportet solum ab eodem ad idem redire, sed etiam per eandem viam: ita in probationibus circularibus oporteret regredi, à cognitione aliqua, ad eandem. Hoc autem in Regressu non fit: à cognitione enim confusa Effectus non reditur, ad cognoscendam Causam, nisi aliqua alia habeatur notitia, præter eam, quæ est acquisita, per Demonstrationem à *posteriori*.

Obj. 2. Si datur Regressus, idem erit notius & ignotius altero. At hoc absurdum est. Ergo & illud. Maj. prob. Si enim, per *admirativum*, cognoscatur *rationale*, *admirativum* erit notius *rationali*: at si rursus *rationale* ostendat & probet *admirativum*, *rationale* erit notius *admirativo*. Ergo notius erit & ignotius.

Resp. In primo processu, revera Effectum esse nobis notiozem ipsa Causa: cum vero regredimur à Causa ad Effectum, Causa nobis est notior Effectu. Neque absurdum est, idem prius esse altero ignotius, postea notius.

Obj. 3. Si daretur Regressus, Demonstratio *Noti*, sive *propter quid*, esset inutilis. At hoc absurdum. Ergo & illud. Maj. prob. quia, in Demonstratione ab Effectu, cognita est necessaria connectio Causæ & Effectus. Ergo hæc non est iterum cognoscenda in Demonstratione *propter quid*. Item Minor est cognita in Demonstratione ab Effectu, cum fuerit Conclusio.

Resp. Hæc omnia fuisse cognita *confuse*: in Regressu autem cognosci *distincte*.

Ex supra dictis colliges 1. Recte à quibusdam dici; Circulum *formalem*, *simpliciter* dictum, *perfectum*

señum & uniformem esse viciosum & impossibile :
materiale verò , *imperfectum & difformem* non
 modo esse utilem ad Scientiam , sed etiam valde
 necessarium. Circulum formalem vocant , quia ab
 eodem ad idem , per eandem viam , regreditur : ma-
 terialem vero , quo ad idem reditur , non per ean-
 dem , sed per viam diversam.

Colliges 2. Quomodo intelligendum sit , quod
 vulgo dicitur ; Posse fieri Circulum in discursu , in
 diverso Causarum genere , per Demonstrationem
 propter quid. Id enim non ita accipiendum est ,
 quasi , una causa præcise cognita , dependenter ab
 alia , possit per eandem notitiam deservire cogni-
 tioni hujus alterius : sed quia fieri potest , ut illa
 aliunde magis cognoscatur , sicque per eam cogni-
 tionem assumatur ad Demonstrandam eam causam ,
 per quàm fuerat cognita.

Resp. I I I. ad secundam difficultatem supra
 positam ; Statim , post factam Demonstrationem
 ab Effectu , non potest fieri Regressus : sed ne-
 cessaria est media quædam meditatio , quam aliqui
 vocant *mentale examen* , *considerationem* & *nego-*
ciationem Intellectus. Nam , in Regressu progredi-
 mur , à *Causa distinctè* cognita , ad *Effectum* ipsum
distinctè cognoscendum , per *Causam*. At , in De-
 monstratione ab Effectu , Causa non fuit *distinctè*
 cognita , sed tantùm *confuse* , per Effectum etiam
confuse cognitum , cùm non esset cognitus per Cau-
 sam. Ergo , antequam fiat Regressus , si Causa de-
 beat *distinctè* cognosci , ita ut per illam *distinctè*
 Effectus cognoscatur , debet esse cognita , beneficio
 alterius cognitionis , quàm Demonstrationis ab
 Effectu. Hoc autem non potest esse aliud , quam
 mentale istud examen : quod qua ratione fiat ,
 vide apud Zabara. lib. de Regressu à cap. 5.
 ad 7.

V. Quid

V. Quid sit Scientia?

Aristoteles initio cap. 2. lib. 1. Post. Scientiam in concreto his fere verbis definivit; *Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quod ejus rei causa sit, & aliter se habere non possit.* Ut intelligatur,

Nota I. Nomen *Scientiæ*, quamvis multis, ut alibi dictum fuit, modis usurpetur, hîc sumi pro omni & sola cognitione Intellectus certa & evidente.

Nota II. Duplex esse *Scire*; unum *Conceptivum*, quo nihil affirmamus, aut negamus de ullâ re, sed solum simpliciter apprehendimus & concipimus, ut fit in primâ Intellectus apprehensione & Definitione, alterum *Affertivum*, quò aliquid affirmamus, aut negamus: & hoc fit per Demonstrationem.

Noto III. Scientiam aliam dici *Actualem*, aliam *Habitualem*. Scientia actualis est actus Intellectus, quo cognoscimus & scimus. Estque vel *Definitiva*, vel *Demonstrativa*. Definitiva actualis est actus cognitionis, quo cognoscimus Definitionem, apprehendendo illam loco definiti. Demonstrativa actualis est vel tota Demonstratio simul cum conclusione, quatenus eam infert & probat, vel est cognitio actualis Conclusionis, quatenus dependet à Præmissis. Scientia habitualis est habitus in Intellectu relictus à multis actibus, quo bene dispositi, possumus Scientiam actualem elicere. Hîc potissimum de *Actuali* est sermo.

Nota IV. Scientiam esse rei scitæ Scientiam, & accidens spirituale in Anima inhærens, adeoque tam respectu rei scitæ sive objecti, quod scitur, quam animi scientis sive Intellectus, in quo est Scientia, definiendam esse. His positis, explicanda est allata definitio.

Ac I. quidem, dum dicitur *cognoscere*, innuitur Genus,

Genus, quod est commune cognitionibus *discursivis* & *non-discursivis*, *Sensitivis* & *Intellectivis*, *Apprehensivis* & *Judicativis*. Reliquæ particulæ locum tenent Differentiæ. Unde dicitur 2. *cognoscere causam*, ut excludantur omnes istæ cognitiones, quæ non fiunt per causam, qualis est cognitio *Principiorum*. Medium quippe semper est ratio & causæ Conclusionis *formaliter*: hoc est, Medium, sive Effectum, sive aliud quid, semper est causa, cur ea Conclusio consequatur. Causam autem intellige *proximam*, sive illa *realis* sit, sive *virtualis*, quamvis, si *proprie* & *exacte* sumatur, debeat esse *realis*. Additur 3. *propter quam res est*, ut excludantur cognitiones, quæ, quamvis sint per causam, non sunt tamen veræ Scientiæ, quia non sunt per causam, propter quam res est. Additur 4. *quod ejus rei causa sit*, ut indicetur, debere cognosci causam in ordine ad talem effectum, qui sciri debet. Non est ergo *vera* & *propria* Scientia, si cognoscamus causam solum *materialiter*, non autem *formaliter*, quatenus causa est: quia sic non cognoscitur influxus causæ in effectum, neque dependentia effectus à causa. Neque tamen ideo necessum est, hanc applicationem fieri *explicite*, *formaliter* & *distincte*: sed sufficit applicatio *virtualis*. Arque hæc omnia competunt Scientiæ ex parte *Objecti*, quod scitur. Tandem additur 5. ex parte *Intellectus*, in quo est Scientia, *quod aliter se habere non possit*: nisi enim hæc certitudo insit animæ scientis, nequaquam erit Scientia, sed *Opinio*. Ut ergo Intellectus dicatur scire, debet necessario esse certus, & sine omni hæsitazione, aut dubitatione: quia cognovit certo objectum necessarium, causam necessariam, connexionem necessariam effectus cum causa, & consequentiam necessariam.

Definitio hîc tradita convenit Scientiæ Demonstrativæ per se primo, illi enim *primario* & *proprie*

assignatæ conditiones conveniunt : deinde etiam Scientiæ conceptivæ seu definitivæ, cui suo quoque modo conditiones istæ competunt : Genus enim & Differentia sunt causæ rei definitæ.

Ex his non est difficile definire Scientiam in abstracto, hoc modo ; *est cognitio vera, evidens & certa rei necessariæ per causam.*

Verum , quia difficultas est apud Authores , a *Evidentia* & *Certitudo* sint de essentia Scientiæ , juvabit hæc ipsa ad incudem revocare , ut natura Scientiæ melius innotescat. Id quo commodius fiat.

Nota I. *Evidentia* cognitionis est claritas cognitionis , per intuitum & apprehensionem terminorum , vel discursum , penetrantis rem objectam , clare & evidenter manifestatam , ab aliquo lumine , detegente ejus veritatem , eo ferè modo , quo in Visu objectum manifestatur à lumine. Sicut enim hic contingit , unum objectum melius illustrari , quàm alterum , ac proinde clarius videri , eo quod propinquius est luci , vel capacius majoris illuminationis : ita in Intellectu quædam , lumine intellectuali , melius illustrantur & clarius videntur , quàm alia , eo quod isti lumini viciniora sint , & magis proportionata. Ita Principia melius illustrantur , quàm Conclusiones , Principia scilicet *per se & immediate* , Conclusiones verò *mediante discursu*.

Nota II. *Certitudo* cognitionis est firma adhæsiō intellectus , alicui objecto absque dubitatione aut formidine adhærentis. Et quia hæc adhæsiō per se duobus modis contingere potest , puta vel *ex parte voluntatis* , vel *ex parte medi* seu rationis cogitandi , idcirco duplex *Certitudo* distingui solet , una *falsa & impropria* , quæ potius pertinet ad opinionem , quàm ad scientiam , quia non est firmata per rationem , quæ cognoscentis , quàm certitudo cognitionis , altera , & *vera & propria*. *Impropria* est , quæ Intellectui non habens firmum & infallibile fundamentum , sed

seu principium determinans ad iudicium, sed solum apparens, ex propensione seu affectu, & efficaci voluntatis applicatione, tenaciter adhæret objecto. Arque hæc est illa, de qua dixit Aristoteles in Ethicis; *non-nullos in suis opinionibus & erroribus firmiores esse & constantiores, quàm alios in scientia*, ut videre est inhæreticis, aliisque protervis hominibus. Certitudo vera & propria est, qua Intellectus, solido cuidam firmoque fundamento rationis, vel authoritatis infallibilis innixus, veritati firmiter adhæret. Unde hæc certitudo dicitur *infallibilitas cognitionis*, cui falsitas subesse non potest: His præmissis.

Statuo I. Evidentiam cognitionis requiri ad essentiam Scientiæ, ut prædicatum essentiale. Et quidem, requiri Evidentiam ad essentiam Scientiæ, prob. 1. quia Aristoteles passim asserit, Scientiam *discursivam*, de qua præcipue nobis hic sermo, provenire ex propositionibus immediatis per Demonstrationem. Sed propositiones immediatæ omnes cognoscuntur evidenter. Ergo & Conclusiones ex iis deductæ, quæ sunt Scientia *actualis*, evidenter cognosci debent: cum enim Antecedens sit certum & evidens in Demonstratione, necessarium est & Consequens esse tale. Hoc autem verum esse non potest, quia evidentia requiratur ad essentiam Scientiæ. prob. 2. Scientia est perfecta cognitio, ex se quietum reddens Intellectum. Ergo ad essentiam Scientiæ requiritur evidentia cognitionis: nam cognitio obscura ex hac parte imperfecta est, neque ex se pacat Intellectum, sed ex errore tantum, aut affectione voluntatis. Quod autem Evidentia ita requiratur ad essentiam Scientiæ, ut sit prædicatum ejus essentiale, probatur, quia evidentia cognitionis in Scientia necessaria, & per se primo, petitur ex evidentia objecti actualis, etiam non existentis. Ergo debet esse prima & essentialis Scientiæ, tanquam prædicatum

tum ejus essenziale : nam perfectio Scientiæ , quæ petitur ex objecto formali illius , etiam non existente , pertinet ad essentialiam Scientiæ , ut prædicatum ejus essenziale , perinde ac aliæ perfectiones in aliis rebus , petitæ ex earum objecto , seu termino formali , sunt ipsis essentielles.

Obj. 1. Theologia sacra est Scientia ; & tamen non est evidens : quia provenit ex Fide , quæ est obscura. Ergo Evidentia non est de essentiâ Scientiæ.

Resp. Theologia quidem verè & propriè non est Scientia : sæpe tamen Scientia nominatur , latius sumpto nomine *Scientiæ* , pro cognitione discursivâ & certâ , & ad eam potius , quam ad Opinionem revocatur , ob maiorem similitudinem & affinitatem , quam talis cognitio cum Scientiâ habet , quàm cum Opinione.

Obj. 2. In definitione Scientiæ , tradita ab Aristotele , non ponitur *τὸ evidentia* , sed tantum *certitudo* , his verbis ; *& aliter se habere nequeat*. Ergo Evidentia non est prædicatum essenziale Scientiæ.

Resp. Aristotelem , in definitione *Scientiæ* , includisse evidentiam in certitudine à se expressam.

1. quia certitudo naturalis , de qua ille locutus est , necessariò adjunctam habet evidentiam.

2. quia dixit , Conclusionem scientificam deducendam esse ex primis & immediatis ; quæ , cum sint evidentes , necessariò generant , in Demonstratione , evidentem notitiam Consequentis , quæ est Scientia.

Statuo II. Certitudinem veram & propriam prædicatum Scientiæ essenziale : quia Scientia essentialiter est cognitio , qua ex vi Medii judicamus objectum non posse aliter se habere , ut constat ex definitione allata Scientiæ. Sed talis esse non potest , quin certitudo vera & propria sit illi essentialis : quandoquidem , ut talis sit , ex vi Medii

carere debet omni formidine & errandi periculo, una & eadem entitate cognitionis objectum certo & evidenter cognoscimus, & sicut evidentia cognitionis scientialis necessario & *per se primo* petitur ex evidentia objecti formalis: ita certitudo necessario, & *per se primo*, petitur ex certitudine objecti formalis. Ergo ingreditur essentiam Scientiæ, prædicatum illius essentiale.

Obj. Certitudo & evidentia suscipiunt magis & minus. Ergo non sunt prædicata essentialia Scientiæ: fieri namque non potest, ut prædicata essentialia magis suscipiant & minus, cum *in indivisibili* consistere vulgo dicantur.

Resp. 1. Cognitionem scientificam, atque adeo evidentiam & certitudinem, quæ sunt una & eadem entitas realis cognitionis, intendi & remitti, secundum partes reales & entitativas: non autem secundum essentiam & rationem specificam.

Responderi potest 2. Etiam essentiam & prædicata essentialia consistere *in indivisibili*, secundum numerum eorum: id est, non posse esse plura, nec pauciora, prædicata essentialia in eadem essentia, & hoc præsertim modo dici; *Essentias rerum non suscipere magis ac minus*: nam; quolibet addito, vel detracto, necessum est mutari essentiam, sicuti mutatur numerus, addita unitate, vel detracta: non tamen illius essentia consistit in indivisibili, secundum intensionem & remissionem suorum prædicatorum essentialium. Imo vero, si res aliqua potest intendi & remitti, necessum est, essentiam illius, & omnia prædicata essentialia, posse intendi & remitti, utpote quæ non differunt à re, quæ intenditur & remittitur.

Ex quo obiter intelligitur, quod, licet assensus conclusionis interdum, penes intensionem, certior sit & evidenter assensu Principiorum, quatenus fieri potest, ut majori conatu Intellectus eliciat assensum illum, quàm istum, sicque in illo plures

partes graduales producat ; nihilominus tamen assensus Principiorum , secundum perfectionem specificam , certior sit & evidentior assensu Conclusionis : quia est altioris ordinis & perfectionis , magisque independens. Atque hoc sensu Principia Aristoteli, & reliquis Philosophis recte dicuntur magis certa & evidentia , quàm Conclusio : nam hoc sensu magis interdum usurpat Aristoteles , ut cum Toleto, Fonseca & aliis notant Conimbricenses.

VI. Proponuntur quædam Quæstiunculae de
Objecto Scientiæ.

Quæritur I. An objectum Scientiæ possit esse
Ens per accidens ?

Resp. Objectum Scientiæ, tam *partiale* sive *inadequatum*, quàm *totale* & *adæquatum*, potest componi ex diversis naturis ejusdem, vel diversi, Prædicamenti : proinde non est necessario unum simpliciter & strikte, sed exigit solum unitatem aliquam partium secundum ordinem, vel aliam similem rationem. Nam in Musicâ objectum est numerus sonorus, non tam ille , qui constat ex unitatibus , quam quæ sonis diversis , puta *gravi*, *acuto* &c. nam ex his sonis resultat consonantia , quam Musicus demonstrat. Ergo objectum Scientiæ potest componi ex diversis naturis , sive ejusdem, sive diversi , Prædicamenti. 2. Res naturales unitæ, quamvis sint valde diversæ , possunt esse principium alicujus effectus, illis necessario convenientis , ut constat in primis qualitatibus ; *calore*, *frigore*, *humiditate* & *siccitate*, ex quibus , hoc vel illo modo compositis , nunc oritur albedo , nunc nigredo , nunc durities , nunc mollitudo , nunc raritas , nunc densitas & similes. Ergo ille effectus potest demonstrari de composito, è quo resultat. Ergo aggregatum ex diversis naturis, sive ejusdem , sive diversi, Prædicamenti potest esse objectum Scientiæ.

Obj. Aristoteles in Metaphysicis ait , *Entis per accidens non esse scientiam.* Et , *Aggregata ex diversis essentiis non habere definitionem.* Ergo hæc non possunt esse objectum Scientiæ , utpote quæ demonstret Passiones de subiecto , per illius definitionem.

Resp. Primum Aristotelis dictum intelligendum esse de propositionibus contingentibus , in quibus predicatum *contingenter* convenit subiecto , non autem de illis aggregatis , quæ , licet non habeant unam simpliciter essentiam , sunt tamen unum in genere Entis artificialis , vel quatenus referuntur ad unum finem , vel effectum. Secundum vero dictum accipe de essentia & definitione unâ simplici ac strictè loquendo , quam etsi non habeant aggregata , de quibus agimus , suo tamen modo unam habent , unitate , scilicet *ordinis* : quia singulæ essentiæ & Definitiones singularum partium , è quibus constant , ad unum finem referuntur : quod sufficit ad constituendum Scientiæ objectum , & ad determinandas affectiones definiri complexi ex naturis ejusdem , vel diversi , Prædicamenti.

Potest etiam responderi ad utrumque locum ; Aristotelem loqui de meris aggregatis & Entibus per accidens , quæ nullam Entitatem , ne quidem ordinis , obtinet , sed sunt simpliciter plura , essentialiter diversa , ut cumulus lapidum , strues aut vebes lignorum &c.

Quæritur II. An Objectum Scientiæ debeat esse universale ?

Resp. I. *Immediata* Objecta Scientiarum , in rebus creatis , tam incorruptibilibus , quàm corruptibilibus , debent esse universalia. Nam 1. omnes cum Aristotele Philosophi asserunt , non dari Scientiam de rebus singularibus. 2. quia in rebus creatis nihil possumus demonstrare de singularibus , quod immediatius non possit demonstrari de communi essentia Speciei.

Resp. II. *Mediata* Objecta Scientiarum possunt esse Singularia, etiam corruptibilia. Nam 1. Singularia in rebus creatis, etiam corruptibilibus, possunt esse subiecta Demonstrationis, de quibus illa omnia demonstrentur, quæ immediatius de Speciebus, & Generibus, demonstrari solent. 2. quamvis Singularia rerum corruptibilium, *secundum existentiam*, sint corruptibilia (quo etiam modo Universalia corrumpi posse dicunt) tamen *secundum essentiam* & *esse possibile* sunt omnia incorruptibilia. Ergo, secundum necessariam connexionem Prædicati cum Subiecto, propositiones singulares possunt esse necessariae. v. g. *Socrates est capax disciplinae*, *Socrates est risibilis*, proindeque sunt demonstrabiles per Syllogismum certum & evidentem. Hoc autem sufficit, ut de Singularibus rerum corruptibilium possit esse Scientia, ut de Subiectis *mediatis*.

Quæritur III. An Objectum Scientiæ debeat esse necessarium?

Omnino: nam 1. ut habeatur scientia, certus debet esse Intellectus, non posse rem aliter se habere. Hoc autem fieri non potest, nisi objectum sit necessarium: alioqui Scientia foret falsa qua existimaret Intellectus, rem non posse aliter se habere, quæ tamen alio modo se habere potest. 2. Scientia nostra pendet à rebus ipsis. Ergo necessitas nostræ scientiæ à rerum necessitate pendet. Sed scientia nostra, si vere est scientia, est necessaria. Ergo Objectum, quod per illam cognoscitur, est necessarium. 3. Fortuita & contingencia sunt incerta & indeterminata. Ergo de illis non potest haberi Scientia certa & determinata. Scientia autem, si est vera scientia, debet esse certa & determinata. Ergo Objectum illius non potest esse fortuitum & contingens. Et certè, in fortuitis & contingentibus, non potest assignari causa propria, per quam sciamus, neque effectus proprii, qui sciantur.

rit. Ergo de illis non potest propria & certa esse scientia.

Obj. 1. Potest haberi scientia de Casu & Fortuna. Ergo etiam de casualibus & fortuitis.

Resp. Neg. Conseq. cum enim habetur Scientia de Casu & Fortuna, habetur scientia de natura & essentia Casus ac Fortunæ, quæ quidem essentia est necessaria, neque aliter se habere potest: quia, si est Casus & Fortuna, debet esse talis. Effectus autem casuales & fortuiti nullo modo sunt necessarii, nisi dicas, esse necessarium, ut Effectus, à Casu & Fortuna procedens, sit casualis.

Obj. 2. Physicus demonstrat de suo objecto corruptibilitatem. Unde sic concluditur; Nullum corruptibile est necessarium. Sed omne corpus naturale, quod est objectum Physicæ, est corruptibile. Ergo objectum Physicæ non est necessarium.

Resp. Physicam de Objecto suo demonstrare corruptibilitatem: non vero actualem corruptionem. Hinc quoque Dist. Maj. Nullum corruptibile, quod, per se atque in se, actu capax est corruptionis, est necessarium, Concedo: nullum, cui actus corruptionis per aliud tantum convenit, est necessarium, Nego Majorem. Nunc Dist. Min. Omne corpus naturale est corruptibile in singulari consideratum, Concedo. Unde neque de illo per se habetur Scientia. At omne corpus naturale in communi, & secundum esse genericum seu specificum spectatum, est corruptibile, Nego Minorem. Proprietates enim prius conveniunt Speciebus, sed exercitium proprietatis, vel actus, prius ac per se exercetur in Individuis.

Responderi quoque potest per distinctionem Minoris hoc pacto; Corpus naturale est corruptibile quoad existentiam, & predicata, quæ ei conveniunt per existentiam, & sic de eodem Scientia non est: at quoad convenientiam predica-

torum, quæ ei competunt ante existentiam, corruptibile non est. Alii respondent, haberi Scientiam de mutatione & corruptione cujus essentia est invariabilis & incorruptibilis.

C A P U T. III.

De

SYLLOGISMO DIALECTICO.

T H E O R E M A T A.

CUM multa in rerum natura sint Contingentia, quæ ad utramque Contradictionis partem se habent aqualiter, multa etiam, quæ, licet à causis necessariis dependeant, tamen, propter rerum ipsarum obscuritatem, & Intellectus nostri imbecillitatem, vix percipi possunt, adeoque nec perfecte demonstrari; hoc loco agendum est nobis de Syllogismo Dialectico, sive Topico, qui Conclusionem conficit, ex communibus Principiis, quæ ad demonstrandum non adhibentur, & ex Locis quibusdam communibus desumuntur.

2. Syllogismus Dialecticus est, qui ex probabilibus concludit. Sive, qui constat ex utraque Premissa probabili, vel una probabili & altera non minus, quam probabili. Sive, qui ex probabilibus, vel quasi probabilibus, probabilem parit Conclusionis opinionem. Item, qui in utramque contradictionis partem, ex Principiis communibus, opinionem gignit.

3. Probabilia sunt, quæ, quia magnam continent veritatis speciem, facile reprobari non possunt:

Vel,

Vel, *Probabilia sunt*, quæ neque fidei omnino, neque dubitationis prorsus sunt expertia: ut, Sola honesta esse bona.

4. *Hæc fere in quadruplici sunt differentia*: nam primum *Probabilia sunt*, quæ, à communi opinione non abhorrentia, videntur omnibus, vel perisque, vel sapientibus: atque his iterum vel omnibus, vel plurimis, vel nobilissimis: ut, Septimo mense nasci perfectum parvum, quia id asserit Hippocrates, nec abhorret à communi opinione.

5. *Omnibus videntur*, quæ non minus ignavis, quam gravis, placent: ut; Sanitatem esse bonam, Bonum esse eligendum, Deum religiose colendum.

6. *Plerisque videntur*, quæ, licet Sapientibus non arideant, imperitæ tamen multitudini ita se habere videntur: ut; Parandas esse multas opes, quærendos honores, Sanitatem virtute præstantiorem esse.

7. *Sapientes hic exaudi non Philosophos duntaxat, sed quoscunque artis illius, è qua desumitur Propositio, peritos.* Unde Polycletum Sapientem vocant statuarium.

8. *Sapientibus omnibus videntur*, quæ, universi & singuli periti suo probant calculo: ut; Bona animi præstare bonis corporis & Fortunæ, Honorem pecuniæ præferendum.

9. *Sapientibus plurimis videntur*, quæ, quamvis non Sapientum cætui non probentur, à maxima tamen eorum parte recipiuntur. ut; Vitam maxime desiderandam esse, Mundum esse finitum, Corpus non esse indivisibile.

10. *Sapientum Nobilissimis & maxime illustribus videntur*, quæ, licet plurimorum palato non sapient, primipilo tamen alicui quam maxime probantur. Sic, Animam esse immortalem, voluit Plato, Mundum æternum statuit Aristoteles, Terram moveri voluit Pythagoras.

11. *Deinde Probabilia sunt*, quæ probabilibus perquam

Sunt similia : ut ; Si Contrariorum eadem est scientia etiam sensus idem est Contrariorum.

12. *Sunt & Probabilia , quæ contraria sunt probabilibus, per contradictionem prolata : ut ; Si oportet benefacere amicis, oportet non benefacere inimicis.*

13. *Tandem Probabilia sunt, quæ in Arte aliqua, aut Scientia probantur : ut ; Sol magnitudinem Terræ multis parasangis superat, quia hoc asserunt Astro-nomi.*

14. *Utilitas porro Syllogismi Dialectici est multiplex : nam 1. prodest ad Disputationes quæ exercitationis causa habentur : hoc enim Syllogismo poterimus, de quacunque re, in utramque partem disputare. 2. confert ad Colloquia, quæ in communi vita & hominum conversatione habentur : hoc enim Syllogismo poterimus redarguere homines ex iis propositionibus, quas intelligemus ipsis probari. 3. Conducit ad omnis generis Scientias : nam 1. multum facit ad Veritatem inquirendam. 2. ad Scientiarum Principia, si ignota sint, confirmanda.*

15. *Finis hujus Syllogismi, ut ex ejus constat Definitione, est Opinio: id est, tenuis, debilis & incerta cognitio eorum, quæ aliter se habere possunt.*

16. *Materia Syllogismi Dialectici est cum Problema, tum Propositiones Dialecticæ.*

17. *Problema Dialecticum est id, de quo est dissertatio : sive est interrogatio, aut percontatio & sciscitatio in ambiguas partes diducta, quæ, si pro altera parte defendenda asseratur, ~~Dis~~ seu Positio generali nomine dicitur.*

18. *Propositio Dialectica est id, quod assertur, ad opinionem gignendam. Vel, per quod & ex quo, de Problemate disputatur. Vel, est interrogatio probabilis, dans optionem respondentem, utrum malit affirmare, an negare, quæ, cum respondit, desinit esse. Interrogatio, & fit sumptio ejus, quod probabile est.*

19. *Propositio Dialectica & Problema secundum sub-*
jectum

jectum idem sunt: differunt enunciandi modo: nam in Propositione sumitur una Contradictionis pars, quam expressius rogat, & magis concedi postulat: ut; nonne omnis homo est animal? in Problemate autem utraque pars pariter sumitur & interrogatur, ut; est-ne omnis homo animal, an non? Sive, Problema est, si interrogatio efferatur per Πόρον, seu Utrum: Propositio verò, si fiat interrogatio per Απα, Numquid, vel An. Qua de re vide Aristotelem.

20. Utriusque, tam Problematis, quam Propositionis, duæ sunt partes; Subiectum & Prædicatum.

21. Subiectum est id, de quo probabiliter aliquid enunciat. Atque hoc nullis terminis circumscribitur, sed ex quavis Scientia, Facultate & Arte desumitur: docet quippe Dialectica omnibus de rebus in utramque partem disputare.

22. Unde à Subiecto nullam denominationem, aut distinctionem sumunt Problemata & Propositiones, cum tamen ex eo componantur: quia Subiectum Materiae vices subit, cuius non est distinguere, aut denominare, sed Formæ, cuius naturam Prædicatum redolet.

23. Prædicatum potest considerari vel ut Prima, vel ut Secunda notio. Si ut prima spectetur notio, secundum numerum Prædicamentorum, est vel Substantia, vel Quantitas, vel Qualitas &c. Sin ut secunda, vel est Definitio, vel Proprium, vel Genus, vel Accidens.

24. Atque hinc Problema Dialecticum, ratione objecti, primum rectè dividitur in Problema Definitionis, Proprii, Generis & Accidentis. Deinde in Substantiale & Accidentale: quia Definitio, Proprium, Genus & Accidens semper sunt in aliqua Categoria.

25. In proponendo autem Problemate incipit Dialecticus à Rebus sive notionibus primis, & definit in secundis: v. g. proponit Animal rationis particeps

ceps, & *quærit de eo*, an insit Homini, ut ejus Definitio, necne?

26. Problema Definitionis est, *quo quæritur*, utrum hoc Prædicatum illi Subiecto insit, vel non insit, tanquam ejus Definitio? *ut in exemplo proxime allato.*

27. Huc ergo spectant 1. ea Problemata, in quibus Oratio de Nomine dicitur, id est, Definitio de nomine definito: ut; Animal est corpus vivens sensu præditum. 2. ea, in quibus Oratio de Oratione, id est, Definitio de Definitione, dicitur: ut; Non moveri casibus fortuitis est res adversas forti & constanti animo: secundas autem æquo animo & moderatè ferre. 3. ea, in quibus Nomen adhibetur pro Nomine: id est, notius vocabulum pro ignotiori ponitur, ita tamen, ut neutrum sit alterius definitum, aut definitio: ut; Indumentum est vestimentum, Honestum est, quod docet. 4. ea, in quibus quæritur, an duo sint idem, an diversum?

28. Problema Proprii est, *quo quæritur*, Utrum hoc Prædicatum v. g. disciplina capax, illi Subiecto, puta homini, insit, vel non insit, tanquam Proprium quarti modi?

29. Problema Generis est, *quo quæritur*, Utrum hoc Prædicatum illi Subiecto insit, vel non insit, tanquam Genus, ut; an Elementum sit Genus Ignis, nec ne?

30. Huc pertinent 1. ea, in quibus Genus de una quæritur Specie: ut; Utrum Animal sit Genus Bruti, nec ne? 2. ea, in quibus Differentia de Specie quæritur: ut; Utrum Rationis particeps sit Differentia Hominis, nec ne? 3. ea, in quibus de pluribus Speciebus quæritur, an idem habeant Genus, an diversum? ut; Equus ne sit in eodem Genere, in quo est Homo, an in diverso?

31. Problema Accidentis, seu simplicis inhaerentiæ, est, *quo quæritur*; utrum hoc Prædicatum insit illi Subiecto, ut Accidens, nec ne?

32. Huc

32. Huc ergo propriè ea spectant *Problemata*, in quibus *Accidens* absolutè de subiecto dicitur : ut; *Scævola est fortis*. Eodem revocantur & *Comparationes*, quomodocunque ab *Accidente* ductæ : sive *Problemata* *Accidentis* comparati secundùm magis & minus: *omnis enim talis Comparatio est Accidentis*, cum neque *Definitio*, neque *Proprium*, neque *Genus* magis suscipiat, aut minus, sed solum *Accidens*: ut; utrùm iucundior sit vita, quæ est secundum ἀρετὴν, an quæ secundum ἀπολαυσιν.

33. Dividitur tandem *Problema Dialecticum* in id, quod est dignum cognitu per se, vel propter aliud.

34. *Problema*, quod est dignum cognitu per se, est *Ethicum*, vel *Physicum*.

35. *Ethicum*, sive *Morale*, & *Civile problema Dialecticum* est omne illud, quod ad *Electiorem* vel *Fugam* pertinet, & ad *Mores relationem* habet: ut si quæras; utrùm *Voluptas* sit bonum, nec ne? Et universaliter, quæ laudabilia, vel vituperabilia, eligenda, vel fugienda continet quæstio, ad *Moralem* pertinet *Philosophiam*, sive *Civilia* fuerint, sive *Domestica*.

36. *Physicum*, sive *Naturale problema Dialecticum* est id omne, cujus inquisitio, per se, pro fine *Veritatis cognitionem* habet: ut; Utrùm detur *Vacuum*, nec ne in rerum naturâ?

37. *Problema Dialecticum* dignum cognitu propter aliud dico *Logicum* sive *Rationale*, quod neque *Ethicum* est, neque *Physicum*, sed ad utrumque præsidium adfert & adjumentum: ut; inquisitio seu *Syllogistica negociario*: v. g. Utrùm detur quarta *Galeni Figura*, nec ne?

38. *Problema* probatur *Argumento*, quod est probabile inventum ad faciendam fidem. Sive, est ratio per ea, quæ certa sunt, fidem dubiis asserens. Vel, ratio rei dubiæ (id est, *Problemati Dialectico*) fidem faciens.

39. Argu-

39. *Argumentum* petitur ex *Locis communibus Dialecticis*.

40. *Locus communis Dialecticus* est principium, vel elementum, ex quo principia; ad quamque rem pertinentia, sumimus. Vulgo definitur Argumenti sedes.

41. Estque vel *Maxima*, vel *Differentia Maxima*.

42. *Maxima* est propositio per se nota, probabili alicui themati, vel problemati probando, inserviens. Vel, est explicatio essentiae sive conditionis ejus rei, a cujus natura *Maxima* desumitur. Ut si dicam; Posito Effectu, Causam adesse, vel adfuisse necessum est. Hæc *Maxima* est à natura Effectus, quia naturam effectus explicat, & ostendit, quomodo se habeat Effectus ad suas Causas.

43. *Differentia Maxima* est titulus, index & nota, qua *Maxima* à se invicem distinguuntur & discernuntur. Sive, est locus communis, in quo continentur Principia, Canones & Axiomata, quæ Topicis vocat *Maximas*.

44. Cum vero Argumentorum Loci vel omnibus, vel plerisque rebus accommodari queant, Topica à tribus universalibus Scientiis, vel Disciplinis, eos desumit, à Grammaticâ, Logicâ & Metaphysicâ, quæ de suis singula opibus aliquid in usum concedunt Topicæ.

45. Loci Grammatici, vel ex Grammatica desumpti sunt duo præsertim: unus ab Etymologiâ sive Notatione, alter à Conjugatis.

46. Locus Notationis est, cum à Notatione vel Etymologiâ Nominis argumentamur ad Notatum seu Nomen.

47. Est vero Notatio nihil aliud, quam expositio minus noti nominis per aliud ejusdem lingue notius, vel per integram orationem: ut; Sol, quasi per omnia lucens: Lepus quasi habens leves pedes...

48. Est autem Notatio quadruplex. I. convertibilis cum notato: ut; *Iesus est populi Salvator.* II. latius patens notato. Sic *Consulere Reip.* latius patet, quam *Consul.* III. angustior notato Sic *imitator Christi se habet ad Christianum*, & perfecte factum ad perfectum. IV. partim latior, partim angustior: ut; *amator equorum respectu Philippi*: nam nec omnis *Philippus* amat equos, nec omnis, qui amat equos, est *Philippus*.

49. Ex primo genere argumentamur affirmative & negativè: ut; *Populum salvum facit.* Ergo est *Iesus*. Non facit populum salvum. Ergo non est *Iesus*. Et ratio est, quia talis Notatio dicit idem realiter & convertibiliter cum notato.

50. Maximæ huc spectantes hæ sunt præcipuæ: I. Quicquid affirmatur de Notatione, affirmatur de Nomine. II. Quicquid negatur de Notatione, negatur de Nomine. III. De quo affirmatur Notatio, de eodem & Nomen affirmatur. IV. De quo negatur Notatio, de eodem & Nomen negatur.

51. Ex Notatione secundi generis concludimus negativè. Ex notatione tertii generis affirmativè. Notatio quarti generis inepta est ad concludendum.

52. Locus à Conjugatis est, cum argumentamur ab uno Conjugato ad alterum: v. g. ab abstracto sive denominante ad concretum sive denominativum, tribuendo vel adimendo in Consequente idem prædicatum concreto, quod in Antecedente tribuebatur, vel adimebatur abstracto: ut; *Iustitia est bona.* Ergo iustum est bonum.

53. Maximæ huc pertinentes hæ sunt. I. Quicquid convenit uni Conjugatorum, convenit & alteri. II. Quicquid negatur de uno, negatur de altero. III. Si abstractum convenit abstracto, etiam concretum convenit concreto. IV. Si abstractum

39. *Argumentum* petitur ex *Loci communibus Dialecticis*.

40. *Locus communis Dialecticus* est principium, vel elementum, ex quo principia; ad quamque rem pertinentia, sumimus. Vulgo definitur *Argumenti sedes*.

41. *Estque vel Maxima, vel Differentia Maxima*.

42. *Maxima* est propositio per se nota, probabilis alicui themati, vel problemati probando, inserviens: Vel, est explicatio essentiae siue conditionis ejus rei, à cujus natura *Maxima* desumitur. Ut si dicam; Posito Effectu, Causam adesse, vel adfuisse necessum est. Hæc *Maxima* est à natura Effectus, quia naturam effectus explicat, & ostendit, quomodo se habeat Effectus ad suas Causas.

43. *Differentia Maxima* est titulus, index & nota, qua *Maxima* à se invicem distinguuntur & discernuntur. Sive, est locus communis, in quo continentur Principia, Canones & Axiomata, quæ *Topici* vocat *Maximas*.

44. Cum vero *Argumentorum Loci* vel omnibus, vel plerisque rebus accommodari queant, *Topica* à tribus universalibus Scientiis, vel Disciplinis, eos desumit, à Grammaticâ, Logicâ & Metaphysicâ, quæ de suis singula opibus aliquid in usum concedunt *Topicæ*.

45. *Loci Grammatici*, vel ex Grammatica desumpti sunt duo præsertim: unus ab Etymologiâ siue Notatione, alter à Conjugatis.

46. *Locus Notationis* est, cum à Notatione vel Etymologiâ Nominis argumentamur ad Notatum seu Nomen.

47. Est vero *Notatio* nihil aliud, quam expositio minus noti nominis per aliud ejusdem lingue notius, vel per integram orationem: ut; Sol, quasi per omnia lucens: Lepus quasi habens leves pedes...

48. Est autem Notatio quadruplex. I. convertibilis cum notato: ut; Jesus est populi Salvator. II. latius patens notato. Sic Consulere Reip. latius patet, quam Consul. III. angustior notato Sic imitator Christi se habet ad Christianum, & perfectè factum ad perfectum. IV. partim latior, partim angustior: ut; amator equorum respectu Philippi: nam nec omnis Philippus amat equos, nec omnis, qui amat equos, est Philippus.

49. Ex primo genere argumentamur affirmativè & negativè: ut; Populum salvum facit. Ergo est Jesus. Non facit populum salvum. Ergo non est Jesus. Et ratio est, quia talis Notatio dicit idem realiter & convertibiliter cum notato.

50. Maximæ huc spectantes hæ sunt præcipuæ: I. Quicquid affirmatur de Notatione, affirmatur de Nomine. II. Quicquid negatur de Notatione, negatur de Nomine. III. De quo affirmatur Notatio, de eodem & Nomen affirmatur. IV. De quo negatur Notatio, de eodem & Nomen negatur.

51. Ex Notatione secundi generis concludimus negativè. Ex notatione tertii generis affirmativè. Notatio quarti generis inepta est ad concludendum.

52. Locus à Conjugatis est, cum argumentamur ab uno Conjugato ad alterum: v. g. ab abstracto sive denominante ad concretum sive denominativum, tribuendo vel adimendo in Consequente idem prædicatum concreto, quod in Antecedente tribuebatur, vel adimebatur abstracto: ut; Justitia est bona. Ergo justum est bonum.

53. Maximæ huc pertinentes hæ sunt. I. Quicquid convenit uni Conjugatorum, convenit & alteri. II. Quicquid negatur de uno, negatur de altero. III. Si abstractum convenit abstracto, etiam concretum convenit concreto. IV. Si abstractum

abstractum non convenit abstracto, neque concretum concreto conveniet.

54. *Huc refert Philosophus Locum à Casibus, cum proceditur ab uno Casu ad alterum: ut; Quod justum est, est bonum. Ergo id, quod justè fit, bene fit: juxta Maximam; Quod uni Casui inest, inest & reliquo: & è converso.*

55. *Loci ex Logica desumpti sunt Locus à Definitione & Descriptione, Genere, Specie, Differentiâ, Proprio & Accidente. Locus item Similium, Dissimilium, Parium & Imparium, quorum alia quidam Majora, alia Minora dicuntur.*

56. *Ex loco Definitionis & Descriptionis argumentamur cum affirmativè, tum negativè: idque ex parte vel Subjecti, vel Prædicati, vel utriusque.*

57. *Maximæ hic præsertim sex sunt: tres affirmantes, tres negantes. I. Cui convenit Definitio, eidem convenit & Definitum. II. Quod Definitioni convenit, convenit quoque Definito. III. Si Definitio Definitioni convenit, Definitum quoque conveniet Definito. IV. Cui non convenit Definitio, ei nec Definitum convenit. V. Quod Definitioni non convenit, id nec Definito convenit. VI. Si Definitio Definitioni non convenit, nec Definitum conveniet Definito: ut; Homo est Ens per se subsistens. Ergo homo est Substantia. Albedo non est Ens per se subsistens. Ergo albedo non est Substantia. Item, Justus & Injustus scientia est utilis. Ergo Jurisprudencia est utilis. Contrafactio rei alienæ, invito Domino, non est licita. Ergo nec furtum est licitum. Item, Animal rationale est Substantia corporea plena vitæ & sensus. Ergo homo est Animal. Ens inhærens alteri non est ens per se subsistens. Ergo Accidens non est Substantia.*

58. *Ex Loco Generis hæ Maximæ depromuntur. I. Posito Genere, ponitur aliqua Species, sed indeter-*

determinatè: ut; Quod est animal, id vel est homo, vel hircus, vel leo &c. II. Negato Genere, negantur omnes Species: ut; Quod non est animal, id neque hircus, neque homo est &c. III. Quod de Genere affirmatur, id de omnibus quoque affirmatur Speciebus. IV. Quod de Genere negatur, idem & de singulis negatur Speciebus, Exempla, quia omnibus obvia, non affero.

59. *Ex Loco Speciei sumitur hæc Maxima; De quo prædicatur Species, de eodem prædicatur & Genus. Hinc de quocunque affirmatur Bestia, de eodem affirmatur & Animal.*

60. *Ex Loco Differentiæ eodem ferè modo argumentamur ad Speciem, quo à Definitione vel Descriptione ad Definitum, vel Descriptum.*

61. *Ex Loco Proprii, quod quarti Modi dicunt, oriuntur hæc Maxima. I. Quod convenit Proprio concreto, convenit etiam Subjecto, vel Speciei: ut; Risibile est bipes. Ergo & homo est bipes. II. Quod non convenit Proprio, id neque Proprii Subjecto convenit: ut; Risibile non est quadrupes. Ergo nec homo est quadrupes. III. Cui convenit Proprium alicujus Speciei, ei convenit & Species: ut; Socrates est risibilis. Ergo Socrates est homo. IV. Cui non convenit Proprium, ei nec Species, seu subjectum, ut; Socrates non est hinnibilis. Ergo Socrates non est equus.*

62. *Locus Accidentium, puta communium, quæ & Adjacentia & Adjecta dicuntur, admodum est infirmus, & Oratoribus potius, quàm Logicis, inseruit: cum Maximas habeat valde incertos.*

63. *Ex Loco Similium hæc præsertim Maxima errantur. I. Quod uni Similium, quàm Simile est, convenit, convenit & alteri: ut; Risibile inest homini ut Proprium. Ergo Hinnibile inest equo. ut Proprium. II. Quod uni Similium, quàm Simile est, non convenit, id neque convenit alteri: ut; Risibile non inest homini, ut Genus. Ergo nec hinnibile inest equo, ut Genus.*

64. Si-

64. *Similia hic dicimus, quæcunque habent similem veritatis apparentiam. Sive, quæ eandem formam ejusdem rationis participant, vel eandem inter se proportionem obtinent. Unde huc quoque pertinet Locus à proportionem, quæ est rerum differentium eadem habitudo.*

65. *Et, quamvis hoc argumentandi genus non inferat assentiendi necessitatem, si tamen rectè adhibeatur, tacitum adfert dissentendi pudorem.*

66. *Ex Loco Dissimilium duæ petuntur Maxima. I Dissimilia dissimilibus conveniunt: ut; Virtus est sequenda. Ergo vitium est fugiendum. II. Quod uni Dissimilium, quatenus est dissimile, convenit, non convenit alteri. Sic Dissimilia sunt Lux Solis & lux vitæ. Sed, Soles occidere & redire possunt. Nos vero denasci & iterum nasci non possumus.*

67. *Ex Loco Parium desumitur hæc Maxima; Parium par est ubique ratio: sive, De Paribus idem est iudicium, tam affirmando, quam negando: ex una enim propositione probabili licet inferre aliam æquè probabilem: ut; Si Medicus aliquando sine suo excidit, excidere potest & JCrus. Item, Si Medicus non semper assequitur finem, nec Orator cum semper assequetur.*

68. *Ex Loco à Majori, scilicet verisimilitudine vel probabilitate rei unius, ad minorem verisimilitudinem seu probabilitatem rei alterius, argumentamur tantum negativè, juxta Maximam; Si id, quod magis verisimile est inesse rei, non inest; etiam illud non inerit, quod minus verisimile est inesse: ut; Choræbus non didicit Logicam. Ergo nec Metaphysicam. Hic, ex propositionis magis verisimilis negatione, infertur negatio propositionis minus verisimilis. Aristoteli hic Locus ἐκ τοῦ μᾶλλον, ab eo, quod magis est, dicitur.*

69. *Locus à Minori, scilicet probabilitate, Aristoteli ἐκ τοῦ ἥττω, ab eo, quod minus est, contra procedit.*

procedit & affirmativè concludit, juxta Maximam; Si id inest, quod minus verisimile est inesse rei; in-
erit & id, quod inesse magis erat verisimile: ut; Cæ-
sar potest exercitum alere. Ergo & familiam.

70. Sic de Locis Logicis magis vulgaris, quibus
unicuique facile alios erit addere. Succedunt è Me-
taphysica pauci, quos etiam augere, non erit ei diffici-
le, qui Metaphysicam, sine qua fallitur, qui de re qua-
vis disputare rectè se posse arbitratur, non perfunctoriè
didicerit.

71. In his agmen ducit Locus Causarum fecun-
dissimus, in quo id sedulo cavendum, ne Maxima, à
diversissimis Causis desumpta, sine discrimine usur-
pentur: neque enim Maxima Causarum per se adhi-
benda sunt Causis per accidens.

72. A Causis in genere de sumuntur hæ, & simi-
les, Maxima. I. Posita Causa proxima, ponitur Ef-
fectus. II. Sublata Causa necessaria; tollitur Effe-
ctus. III. Qualis Causa, talis Effectus.

73. Modi autem argumentandi hic tres sunt. Pri-
mus quoad potentiam, Secundus quoad actum. Ter-
tius quoad qualitatem, vel conditionem aliquam
Causæ.

74. Primi modi Maxima sunt duæ. I. Posita
causa in potentia, ponitur Effectus in potentia. II.
Sublata Causa in potentia, tollitur & Effectus.

75. Secundi quoque modi Maxima sunt duæ. I.
Posita causa proxima sufficiente, & non impedita in
actu, ponitur Effectus. II. Negata causa in actu es-
se, vel fuisse, tollitur Effectus.

76. Tertiæ modi hæ sunt Maxima. I. Quorum
Causæ sunt bonæ, & ipsa sunt bona. II. Quorum
Causæ sunt malæ, illa ipsa sunt mala.

77. A Causa Efficiente hæ & similes decer-
puntur Maxima. I. Posita Causa conservante,
res Salva esse potest. II. Posita Causa corrup-
pente non impedita, sequitur Corruptio. III.
Quod per se est causa Causæ, est etiam Causa
Causati

Causati. *IV.* Nulla Causa instrumentalis agere potest, nisi mota à principali. *V.* Omne agens agit propter Finem.

78. *A causa Materiali hæ petuntur Maxima. I.* Positâ Materiâ, necessaria fieri potest Effectus. *II.* Sublatâ Materiâ necessariâ, non potest fieri Effectus. *III.* Sublatâ Materiâ permanente, tollitur Effectus. *IV.* Si Materia transiens non fuerit, non est Effectus.

79. *A causa Formali trahuntur hæ Maxima. I.* Positâ Causâ formali Materiæ unitâ, ponitur Effectus. *II.* Sublata Causa Formali, tollitur effectus. *III.* Cujus Forma est præstantior, id ipsum est præstantius.

80. *A causa Finali hæ promuntur Maxima. I.* Cujus Finis est bonus, id bonum est. *II.* Cujus Finis est malus, id malum est. *III.* Posita intentione Finis, eligenda sunt Media. *IV.* Obtento Fine, cessant Media, nisi iisdem Mediis Finis sit conferendus.

81. *Modi argumentandi ex Loco Effectuum tres sunt, puta quoad potentiam, quoad actum, & quoad conditionem, sive qualitatem Effecti, sicut in Causis. Unde Maxima hic eadem sunt, quæ Causarum, sed ordine inverso, in hunc morem. I.* Si Effectus esse potest, potest & esse Causa. *II.* Si Effectus est actu, Causa est, vel fuit actu. *III.* Si Effectus est bonus, Causa est bona &c.

82. *Ex Loco Totius universalis hæ sumuntur Maxima. I.* Posito Toto universali, ponitur aliqua ejus pars: ut; Est animal. Ergo est homo, aut brutum. *II.* Toto universali sublato, tolluntur omnes ejus partes: ut; Non est animal. Ergo nec homo, nec brutum est.

83. *Ex Loco Totius integralis duæ iridem petuntur Maxima. I.* Posito Toto integrali, ponuntur omnes ejus partes: ut; Est homo integer. Ergo habet caput, manus, pedes & omnia membra. *II.* Sub-

lato

aro Toro integro, tollitur aliqua ejus pars: *ut*; Non est homo integer. Ergo deest ei vel manus, vel pes, vel aliud aliquod membrum. Atque hoc eodem modo argumentamur fere à Toro essenti-
ali.

84. *Maximæ Partium hæ sunt. I.* Posita parte subjecta, ponitur Totum: *ut*; Est homo. Ergo est animal. *II.* Sublatis omnibus partibus subjectis, tollitur Totum: *ut*; Neque homo est, neque brutum. Ergo non est animal. *III.* Positis omnibus partibus integrantibus, ponitur Totum: *ut*; Est Tetrum, Parietes & Fundamentum. Ergo est domus. *IV.* Sublata qualibet parte integrante, tollitur Totum integrum: *ut*; Deest manus. Ergo non est homo integer.

85. *Succedit Locus Antecedentium & Consequentium, quorum utrumque vel absolutè est tale, vel ex hypothesi.*

86. *Antecedens absolutè iterum est duplex: unum prædicatione, de quo Consequens universaliter prædicatur: quomodo homo est Antecedens animalis: alterum tempore, quod duratione prius est Consequente, & quidem ita, ut sit ejus causa. Sic vulnus in corde est antecedens mortis.*

87. *Antecedens ex hypothesi est, quod necessariò penendum est, si aliud ponetur. Sic Fundamenta sunt antecedens ædificii. Ex Antecedente disce Consequens.*

88. *Maximæ Antecedentis & Consequentis tam primi, quàm secundi generis hæ sunt. I.* Posito Antecedente, ponitur Consequens: *ut*; Homo est. Ergo animal est. Vulnus inflictum est cordi. Ergo sequetur mors. *II.* Remoto Consequente, tollitur Antecedens: *ut*; Non est animal. Ergo non est homo. Non est mortuus. Ergo non excepit vulnus in corde.

89. *Maximæ Antecedentis & Consequentis tertii generis hæ sunt. I.* Sublato Antecedente, tollitur

tur Consequens : ut ; Fundamenta nondum sunt iacta. Ergo domus non est exstructa. II. Posito Consequente, ponitur Antecedens : ut ; Domus est. Ergo iacta sunt fundamenta.

90. *Ex Loco Oppositorum varia sumuntur Maxima, in quarum plerisque sedula opus est cautione. Principia hæc sunt.* I. Oppositorum opposita est ratio. II. Oppositorum oppositi sunt effectus. III. Oppositorum opposita sunt consequentia. Et, Opposita oppositis gaudent contraria rebus. IV. Contradictoria non possunt esse simul. V. Inter Contradictoria nihil est medium. VI. Privantia simul esse non possunt. VII. Inter Privative opposita dari potest medium. VIII. Contraria idem habent subiectum. IX. Posito uno Contrariorum in rerum natura, probabile est & alterum poni. X. Duo Contraria in eodem subiecto esse non possunt. Atque hi sunt Loci Metaphysici in Topicis constituti, quibus alios multos licet addere.

91. *Omnes hætenus enumerati Loci vulgo Artificiales dicuntur, ex iisque desumuntur Argumenta, quibus propter semet ipsa creditur. Sequitur Inartificialis, qui suppeditat Argumenta, quibus duntaxat propter authorem fides adhibetur, & vocatur Locus Testimonii, vel ab Autoritate.*

92. *Testimonium vel est Divinum, vel Humanum. Illius prima origo à Deo est. hoc hominem authorem habet & proficiscitur potissimum à Sensu, atque tanta authoritatis est, ut non dubitet dicere Aristoteles, eum, qui Sensibus fidem derogat, laborare ἀπὸ τῆς διανοίας.*

93. *Testimonia divina longe sunt certissima & ἀνιδίωτα, quia Deum habent authorem. Hinc Maxima.* I. Quod Deus fatur & testatur (vel immediate, ut vox illa è nube : Hic est filius meus dilectus, vel mediate per Angelos, Prophetas, Evangelistas, Apostolos) id verum est & certa tenendum fide.

fide. *II. Quod in negotio salutis Deus suo Testimonio non comprobat, id subleſtæ eſt fidei. III. Quod per bonam conſequentiam ex Divino Testimonio elicitur, id eandem cum eo vim obtinet. IV. Plus valet Authoritas in SS. Theologiâ, quàm Ratio: verſatur enim Theologia circa res arduas, & à ſenſibus reſmotiſſimas, in quibus ratio humana nutat. V. Ideo Authoritas divina prævalet omni rationi humanæ.*

94. *In Testimoniis humanis duo requiruntur. I. Cognitio in Teſte. II. Virtus, quamvis hæc aliquando abeſſe poſſit. Testimonium enim hominis ſcelerati, adverſus ſe teſtantis, fidem meretur.*

95. *Maximæ Testimonium humanum hæc habet præcipuas. I. Authoritas humana plerumque vacillat. II. Ideo rationibus sæpe fulcitur. III. Senſuum Testimonio certiſſima fides adhibenda. IV. Diſcentem oportet credere. V. Ideo Authoritas imperitis januam aperit doctrinarum, & diſcentes ducit, VI. Viris bonis potius, quàm malis, credendum eſt. VII. Testimonia Veterum præferenda ſunt recentibus. VIII. Unicuique perito in ſuâ arte credendum eſt. IX. Cum multis loquendum eſt, cum paucis ſentiendum & ſapiendum. X. Ergo quod aut omnibus, aut plerisque, iis que Sapientibus videtur, ei non eſt repugnandum.*

QUÆSTIONES.

I. An omnis generis Quæſtiones pertineant ad Topicam?

Omnino: Topica enim non coarctatur ad certum aliquod genus Quæſtionum, ſicut aliæ ſerè omnes Scientiæ, & Facultates: ſed, quemmodum & Metaphyſica, in omni Ente occupatur: modo tamen diverſo: Topica namq; præſcribit modum

dum, de omni Problemate, ex verisimilibus in utramque partem ratiocinandi : quod neque Metaphysica, neque etiam ulla scientia particularis, præstat.

Obj. 1. Aristoteles lib. 1. Top. Quæstiones quasdam ablegat à Topica, five Dialectica: primum enim non sunt movendæ ejusmodi Quæstiones *præcticae*, quæ societatem civilem evertunt : qui enim vincula societatis humanæ labefactare conantur, publica pœna sunt coërcendi, velut qui Deum colendum negant, aut de eo dubitant: tales enim in Rep. tolerandi non sunt. Deinde non sunt movendæ Quæstiones *theoreticæ* de rebus, quæ vel Sensui manifestæ sunt, vel Sensu refutantur : qui enim contra Sensum dubitat, Sensus judicium tollit, adeoque Scientiam : ut, *num Nix sit alba?* Præterea non sunt movendæ Quæstiones, quæ apertam habent demonstrationem: nam de iis, tanquam nimis manifestis, nisi cum ratione quis insanire pulchrum judicet, dubitare, nemo debet. Tandem non sunt movendæ Quæstiones, quæ difficillimè probari possunt: nam hæ majorem habent dubitationem, quam ut Topicæ convenire possint. Ergo non versantur Topica in omni Ente, omnique Quæstione, adeoque nec Syllogismus Dialecticus omnis generis Quæstiones concludit.

Resp. Dist. Ant. Aristoteles ablegat quasdam Quæstiones à Topicâ, habendo rationem *honestatis*, similisque alicujus qualitatatis, Concedo: habendo rationem *facultatis*, Nego Antecedens. Unde negatur Consequentia. Ad Antecedentis probationem, ex allatâ distinctione, quid respondendum sit, cuivis est in proclivi. Dialecticus enim spectat, non quid possit, sed quid deceat.

Obj. 2. Nos ipsi suprâ, ex Arist. lib. 1. Top. Quæstiones Dialecticas divisimus in *Ethicas*, *Logicas* & *Physicas*. Ergo non omnis generis Quæstiones tractat Topica.

Resp.

Resp. Dist. Ant. Ita divisimus Quæstiones Philosophicas, Concedo: *quasvis*, Nego Antecedens, nisi reliquæ revocentur ad Philosophicas.

Obj. 3. Dialecticus non tractat nisi Quæstiones, ad quas responderi potest per *Ita & Non*. Non ergo concludit omnis generis Quæstiones.

Resp. Dist. Consequens, non ergo concludit Dialecticus omnis generis Quæstiones, *quovis modo tractabiles*, Concedo: non concludit illas, quatenus *probabiliter* proponi, tractari & concludi possunt, Nego Consequentiam.

II. *An Problema Dialecticum rectè dividatur in Problema Definitionis, Proprii, Generis & Accidentis?*

Ita asserit Aristoteles, & nos Theorem. 24. posuimus. Tot enim sunt Problematum genera, quot sunt Attributa, de quibus institui Problema possunt. At hæc Attributa quatuor sunt, non plura, non pauciora. Ergo totidem sunt Problematum genera. Major per se patet Minor prob. cum *Inductione*, tum *Syllogismo divisivo*. Ac *Inductione* quidem, quia nullum adferri potest Problema, quod non ad aliquod istorum Generum referri queat. *Syllogismo* verò *divisivo*, quia omne *Attributum* aut est *essentiale*, aut *accidentale*. Rursus utrumque horum aut reciprocatur cum suo subiecto, aut non reciprocatur. Quod *essentiale* est & convertitur, vocatur *Definitio*: quod verò est *essentiale* & non convertitur, appellatur *Genus*. Quod *accidentale* est & convertitur, dicitur *Proprium*: quod *accidentale* est, & non convertitur, *Accidens* nominatur. Aliis verbis, sed eodem sensu Guilielmus Hildenius hanc rationem sic proposuit; *Prædicata* quatuor sunt, *divisa respectu ad res & ad vñµατα*. Quemadmodum enim aliud est Substantia & aliud Accidens: ita alia in quid, alia in quale prædicantur,

ὅς quemadmodum νοήματα alia equalia sunt ipsi rei, alia verò universaliora : ita prædicata alia converti possunt ; quia equalia sunt : alia non possunt converti, quia universalia sunt. Hæ quatuor differentia veluti quadruplici syzygiâ inter se collatæ quatuor gignunt prædicata ; unum, quod & Substantiam rei respiciat, & rei sit equalis, seu convertatur, & est Definitio : alterum, quod nec essentiam rei respiciat, nec equalis sit, priori oppositum utrâque collatione, & τῆ περὶ νοήματος & τῆ νοήματος, Accidens. Inter hæc duo sunt : unum quod, cùm essentiam indicet, non convertatur, quale Genus : alterum, quod convertatur quidem, essentiam verò rei non explicet, quale Proprium.

Obj. Non omnia Problemata habent pro Attribute Definitionem, Proprium, Genus, aut Accidens. Non ergo rectè assignatur hic quaternarius Problematum & Attributorum numerus. Ant. prob. Nam. 1. Attributum plerumque est Analogum, quod ad nullum supra dictorum pertinet. 2. Differentia declaratur in plerisque propositionibus. Ejus tamen nulla hic fit mentio. 3. Species est prædicabile, & tamen inter prædicata non fuit enumerata. Ergo non omnia Problemata habent pro Attribute Definitionem, Proprium, Genus, aut Accidens. Malè igitur instituta fuit isthæc divisio.

Resp. ad Ant. Quæstiones hæc multis modis intelligi possunt. 1. Si cujusvis Quæstionis aut Problematis Attributum dicatur esse Definitio, Proprium &c. aut saltem aliquid eodem ferè, quo illa, modo confirmandum aut confutandum. Atque hoc sensu non, nisi quatuor, sunt Problematum genera, ad quæ reliqua omnia reducuntur. 2. Si dicantur tantùm quatuor de Attribute posse quærì, an insit essentialiter & reciprocè, & refertur ad Definitionem : an essentialiter & non reciprocè, & pertinet ad Genus : an reciprocè & accidentaliter, & revocatur ad Proprium : an accidentaliter & non reciprocè,

ciprocè, & reducitur ad *Accidens*. Atque hoc etiam sensu non sunt, nisi quatuor, *Problematum* generat. 3. Si in istis *Quæstionibus* semper exprimator unum ex quatuor propositis *Attributis*, hoc pacto; *Est-ne hoc Accidens, nec ne? Est-ne hoc Genus, nec ne? Est-ne hoc Proprium, nec ne? Est-ne hæc Definitio, nec ne?* ut; *Album accidit-ne nivi? Animal est-ne Genus hominis?* &c. Quo sensu videmur quoque posse adhibere hanc distinctionem: in *Disciplinis* enim *Logice* examinandis & resolvendis usurpandæ sunt quatuor istæ quæstiones de *Attributis*, unà cum *affinibus*, quæ ad eas revocantur. Alioquin & longe plures fieri possunt *Quæstiones*, & illæ quatuor in sermone familiari, etiam dum *disciplinæ* traduntur, fere sunt insolentes. Quærere solemus, *utrùm homo sit animal, utrùm visibilis?* &c. non *utrùm animal sit Genus hominis, visibile Proprium?* &c.

Ad primam, quæ assertur, probationem resp. *Attributa* analogæ revocari ad *attributum* *Generis* eodem enim modo probantur. Ad secundam dico, *Differentiam* genericam ad *Genus* revocari: *Specificam* verò ad *Definitionis* potius, quàm ad *Generis*, referri quæstionem: quia eodem fere modo, quo *Genus*, impugnatur & propugnatur *generica Differentia*: *specificam* verò naturam & indolem sequitur *Definitionis*. Ad tertiam dico, *Speciem*, dum est *Attributum*, revocari vel ad *Definitionem*, quia est *implicita Definitio*, vel ad *Genus*, quia confirmatur infirmaturque eodem modo, quo *Genus*. Et certe in *Disputationibus* quæstiones de *Specie* non moventur: quia eiusmodi doctorum hominum collatio est quæstionum & propositionum universalium: universales enim *Theses* proponere disputantes consueverunt, nequaquam vero de *Singularibus* & *Individuis* quæstiones movere.

Dices: Fieri potest, ut præsertim in iis, quorum *Species* valde affines sunt, de *Individuo*, hujus

ne an illius Speciei sit, dubium & quæstio oriatur. Ergo sigillatim problema Speciei fuerat proponendum.

Resp. Neg. Conf. Tales enim quæstiones Definitionum sunt quæstiones, cum de Definitione potius hæ quæstiones instituantur, & per Definitionem, & singulas Definitionis partes solvantur; v. g. cum de hac aut illa herba, quo nomine appellanda sit, quæritur; num Definitio illi competat, quæritur: cum secundum rem & appellatio rei, & Species seu forma essentialis-rei & Definitio eadem sit, ipsaque forma essentialis non modò Definitionem, sed & appellationem, essentiam seu speciem rei faciat.

Dices: Definitio non est Prædicabile. Ergo nec Prædicatum. Ergo non potest quæstio de Specie revocari ad Quæstionem de Definitione.

Resp. Quamvis Definitio Prædicabile Porphyrium non sit, est tamen Prædicatum, ut quod ex principalibus Prædicabilibus, Genere & Differentia, constituitur.

Obj. 2. Si quis quærat; *Num Cælum constet materiâ elementari*, qualis illa sit quæstio? Si quis quærat; *Sit-ne cælum*, qualis illa sit quæstio? Si quis quærat; *Cur Cælum circulariter moveatur*? Si denique τὸ εἶναι, seu τὸ ὄτι, seu τὸ διότι εἶναι quærat, non potest responderi per quatuor supra posita Attributa, neque ad ullum dictorum Problematum referri quæstio. Ergo plura statuenda sunt Attributa, pluraque Problemata Dialectica quam ista quatuor.

Ut respondeatur, nota duplicem Quæstionum movendarum rationem: unam; cum, expresso vocabulo horum prædicatorum, quæstio movetur? ut *sit-ne hoc huius Genus?* *sit-ne hæc huius Definitio?* alteram; cum, omisso vocabulo illo communi, quærimus; *num homo sit animal rationale?* *num sit disciplina particeps?* Hac ergo posteriore ratione quæstiones

omnes

omnes in Disputationibus & Scriptis ferè proponuntur: priore verò modo rarius: quòd Artium vocabula, ut *Generis*, *Proprii*, *Definitionis*, *Accidentis* & in quæstionibus movendis, & in rationibus proponendis, ferè Authores, qui non volunt artem affectasse videri, devitent, quodque non sciolis, sed imperitis, aut doctis scribant. Itaque

Resp. ad Ant. Quæstionem *εἰ ἔστι* vel simpliciter ita prolatam esse Dialecticam, & Quæstionem *τὴν ὅτι* Dialecticam esse: at Quæstiones *τὴν τί ἔστι* & *τὴν διότι*, licet, si nomen inferatur *Causa*, aut istæ retineantur particulæ interrogandi; *Quid*, *Quare*, *sciscitatoriæ* sint, & ut loquuntur Græci, *πυσματινῆς*, omissis tamen istis notis interrogandi, faciliè conformari Quæstioni *An sit*, & Quæstioni *Quale sit*, & *Num tale sit*. Omnes verò de *Causis* Quæstiones, si de Causis, ut *Propriis* quærat, *Proprii* erunt quæstiones: si de Causis accidentariis, quæstiones erunt *Accidentis*. Atque ita quidem, cum quæstio *τὴν διότι* huc reducta sit; quæstio *τὴν ὅτι* est quæstio seu *Accidentis*, seu *Proprii*: quæstio *τὴν τί ἔστι* est quæstio *Definitionis*. Quæstio *τὴν εἰ ἔστι*, quemadmodum & ipsa est primò *Definitionis*, deinde verò omnium *Prædicatorum*; cum, quæ non sunt, illa nec definiri possint, nec illorum ulla sint accidentia: ita etiam his omnibus *Locis* tractari potest, cum demonstrari, nisi digito, non possit.

III. Quæstiuncula quædam de Loco Dialectico generatim.

Quæritur I. Quid sit Locus Dialecticus?

Notandum est cum Julio Pacio, τὸ *Locus* multis modis accipi, neque recensendas hic esse significationes à scopo nostro alienas: ut cum pro specie *Quantitatis* sumi dicitur: sed eas tantum, quarum hic est usus. 1. igitur & maxime propriè *Locus* accipitur pro *Axiomate* generali ad nullum

Entium genus coangustato, cujus in quacunque disputatione usus esse potest: veluti; *Cujus Contrarium multis modis dicitur, id multiplex est.* 2. *Locus* significat Axioma generale ad nullum certum Entium genus coarctatum, sed tamen ad certum genus Disputationis restrictum: qualia sunt Axiomata, quæ pertinent ad Problema *Generis*, vel *Definitionis*, vel *Proprii*, vel *Accidentis*: veluti, *Genus non accedit Speciei*: hoc enim Axioma quibuscunque rebus accommodari potest, sed specialiter pertinet ad Problema *Accidentis* evertendum, in quis enim v. g. defendat hanc Thesin; *albedo est colorata*, eam recte impugnabis ex eo, quod Genus non accedat Speciei: *color* autem est Genus *albedinis*. *Color* ergo non accedit *Albedini*. Ergo *Albedo* est *color*, non *colorata*. Hujusmodi autem Axiomata proprie vocantur *Formæ*, ut habet Arist. lib. 1. Rhet. c. 2. sub finem: Scholasticis vulgo *Maximæ* appellantur. 3. *Locus* significat notas, quibus Axiomata à se distinguuntur. v. g. hoc Axioma; *Id, cujus contrarium multis modis dicitur, multiplex est*, à *Contrario* ducitur: hoc autem *Id, cujus Conjugatum multis modis dicitur, multiplex est*, à *Conjugatis* sumitur. Ergo hi sunt *Loci* separati à *Contrariis* & à *Conjugatis*. Hæ Axiomatum notæ vulgo nominantur *Differentiæ Maximarum*: quia *Maximas* à *Maximis*, sive Axiomata distinguunt ab Axiomatibus. 4. *Locus* significat quodcunque præceptum *Dialecticum*, ad copiam probabilium propositionum habendam utile.

Atque horum quidem Præceptorum duplex est ratio: quædam enim traduntur de *Differentiis Maximarum*, veluti; *Videndum est, an Contrarium multis modis dicatur*: hoc enim est Præceptum de *Contrariis*: quædam vero non spectant ad *Maximarum Differentias*, quale est illud; *Ex problemate Propositiones faciendæ sunt, & contra eas obijciendum.*

endum: Ex prioris generis Præceptis facile fiunt Propositiones, siue Axiomata: posterioris vero generis Præcepta in Axiomata converti non possunt. His positis,

Videndum est, quid sit Locus. Theophrastus eum definit principium siue elementum, ex quo Principia ad quamque rem pertinentia sumimus, quod ad circumscriptionem attinet, explicite: quod vero ad singula, implicite. Hæc Definitio, auctore Pacio, complectitur quatuor Loci allatas significationes: dum enim dicitur, *Locus esse principium*, innuitur prima & secunda significatio, quatenus Locus est Axioma, quod est principium Syllogismi Dialectici. Cum vero additur, *vel elementum, ex quo sumimus principia*, respicitur ad tertiam & quartam significationem, quatenus Locus non est principium Syllogismi: id est, non est propositio syllogistica: sed ex eo, tanquam elemento quodam colliguntur propositiones syllogisticæ. Tandem cum subiungitur, *ex Loco sumi principia, quod ad circumscriptionem, explicite; quod ad singula, implicite*, sensus hic est; Principia illa & Axiomata Dialectica sunt Propositiones, & expressam habent Propositionum formam, adeo ut nihil aliud requiratur, quàm ut tali Axiomati adjungatur Minor propositio, & inferatur Conclusio: sed quod ad singula, id est, quod ad singulas propositiones speciales, quæ sub uno generali Axiomate continentur, eæ tantùm continentur implicite, non explicite, v. g. hoc est generale Axioma, quod diserte & explicite habet formam Propositionis Syllogisticæ; Propter quod unumquodque tale est, & illud magis est tale: implicite autem sub se continet multa specialia Axiomata, adeo ut, ex uno Loco, possimus eruere multos Syllogismos: ut puta, Propter quem aliquis diligitur, ille magis diligitur, &, Propter quod Conclusionem cognoscimus, id magis cognoscimus. Circumscriptionem

ergo Theophrastus appellat generalem illum ambitum Axiomatis, five Axioma in sua communitate & latitudine consideratum.

Alexandrò Locus est principium & causa ἐπιχειρήματι, id est, Dialectici Syllogismi. Hæc quoque Definitio Loco latissimè accepto convenit: omnis enim Locus est causa & principium ἐπιχειρήματι: sed alius est causa propinquior, ut Axioma: alius remotior, ut *Præceptum*.

Ciceroni Locus est sedes Argumenti. Rationem reddit cum Versorio Carvisius, quia Locus est habitudo terminorum ad invicem, vel propositio per se nota, quæ est aliquo modo generativa & conservativa Argumenti, sicut Locus dicitur conservativus locati. Dicitur autem Locus Dialecticus sedes Argumenti, non *proprie*, sed *metaphoricè*: quia sicut sedens in sede quiescit, veluti confirmatur & fixus hæret: ita argumentatio Dialectica in Loco Dialectico veluti quiescit, confirmatur & corroboratur. Cum namque Intellectus dubitat de virtute probativa vel illativa Argumenti, & reperit habitudinem terminorum, vel propositionem per se notam, qua confirmatur illa habitudo, quiescit ipse, vel acquiescit potius, neque amplius dubitat de illa virtute, neque de Conclusionem, per Argumentum probata.

Obj. Idem non potest definiri per seipsum. Sed Locus & Argumentum sunt idem. Ergo Locus non potest definiri per Argumentum. Min. prob. Cum dico; *Homo currit. Ergo Animal currit*, hic homo est *Argumentum*, quia est medium probans Conclusionem: est quoque *Locus à Specie*, quia est Species. Ergo &c.

Resp. Dist. Min. Locus & Argumentum aliquando sunt idem *materialiter*, Concedo: *formaliter*, Nego Minorem: semper enim *formaliter*, differunt. Sic in exemplo allato, *Homo*, in quantum habet virtutem probandi Conclusionem, Argumentum

mentum vocatur: sed, quatenus est Species, respiciens & confirmans Genus, scilicet *Animal*, appellatur Locus. Et in hac habitudine confirmatur virtus, quæ *Argumentum* dicitur.

Quæritur II. An vulgò Locus rectè dividatur in *Maximam* & *Differentiam Maximam*? Omnino: nam omnis Locus terminat Argumentum: vel ergo terminat illud *explicitè*, *complete*, & *perfectè*, vel *implicitè*, *incomplete* & *imperfectè*. Si *explicitè*, est *Maxima*: sin *implicitè*, est *Differentia Maxima*.

Obj. Membra legitimæ Divisionis non debent coincidere. At hujus Divisionis membra coincidunt. Ergo Divisio hæc non est legitima. Min. prob. quia Locus, qui dicitur *Differentia Maxima*, continetur in Loco, qui dicitur *Maxima*. Ergo hæc membra coincidunt. Ant. prob. quia *Differentia Maxima* est pars *Maximæ*. Pars autem in Toto continetur.

Resp. Neg. Min. Ad probationem nego, vel distinguo Antecedens; Locus, qui dicitur *Differentia Maxima*, includitur in *Maxima materialiter*, & tanquam pars ejus materialis, Concedo: includitur & continetur *formaliter* in ea, & ut pertinet ad formam *Maximæ*, Nego Antecedens. Locus enim, qui dicitur *Differentia Maxima*, dicit terminos, vel habitudinem terminorum, in qua fundatur Argumentum *Dialecticum*: at Locus, qui vocatur *Maxima*, dicit Propositionem ex illis terminis constantem. Differunt ergo hi duo Loci *formaliter*. Atque hinc patet responsio ad probationem Antecedentis.

Quæritur III. An Locus, qui est *Differentia Maxima*, rectè dividatur in *Internum*, *Externum* & *Medium*?

Suppono, Locum, qui *Maxima* dicitur, ab Aristotele in *Topicis* uberrime fuisse tractatum: eum verò, quem *Differentiam* vulgò *Maximæ* vocamus,

vix

vix extremis digitis fuisse actum. Tullius ergo, Fabius, Themistius, Boëthius, Agricola & alii id pluribus præstiterunt, quamvis ne hi quidem omnes in Locorum numero & ordine consentiant.

Marcus Tullius Locos alios fecit Internos five Infitos, & Externos five Remotos, aut Assumptos. Et illorum quidem statuit sexdecim, 1. à Definitione. 2. à partium Enumeratione. 3. à Notatione. 4. à Conjugatis. 5. à Genere. 6. à Forma. 7. à Similitudine. 8. à Dissimilitudine. 9. à Contrariis. 10. ab Adjunctis. 11. ab Antecedentibus. 12. à Consequentibus. 13. à Repugnantibus. 14. à Causis. 15. ab Effectis. 16. à Comparatione Majorum, Minorum & Parium. Externi Loci, ut Fabio placet, sunt sex; Præjudicia, Fama, Tormenta, Tabula, Jurandum, Testes: quos omnes Cicero Testimonii nomine comprehendit.

Agricolæ Loci vel sunt Interni, vel Externi. Interni vel sunt in Substantia, vel circa Substantiam rei. In Substantiâ, ut Locus Definitionis, Generis, Speciei, Proprii, Totius, Partium, Conjugatorum. Circa Substantiam, ut Locus Adjacentium, Actus, Subjecti. Externi sunt vel Cognatorum, vel Applicitorum, vel Accidentium, vel Repugnantium. Cognata sunt partim Cause, per quas res fit, ut Efficiens & Finis, partim Eventa, quæ fiunt per Causas, ut Effecta & Destinata. Applicita sunt Locus, Tempus & Connexa. Accidentium sunt quinque genera. 1. Contingentia, quæ vel sunt Antecedentia, vel Adjuncta, vel Consequentia. 2. Pronunciata. 3. Nomen rei. 4. Comparata, ut Majora, Minora & Paria. 5. Similia. 6. Repugnantia sunt Opposita & Differentia.

Themistius & Boëthius, quem Perrus sequitur Hispanus, Locum dividunt in Internum, Externum & Medium, Interni sumuntur vel a Substantia, vel

vel à *Concomitantibus Substantiam*. A Substantia, ut Locus à *Definitione & Definito*, à *Descriptione & Descripto*, ab *Interpretatione & Interpretato*. A Concomitantibus Substantiam, ut 1. Locus à *Toto*, eoque e vel *integrali*, vel *universalis*, vel in *quantitate*, vel in *modo*, vel in *tempore*, vel in *loco*, itemque à *Partibus Totius*. 2. Locus à *Causa*, ea-que *Efficiente*, *Materiali*, *Formali*, & *Finali*, itemque ab *Effectu*. 3. à *Generatione*, *Corruptione* & *communiter Accidentibus*. Locus *externus* est, 1. ab *Oppositis*, idque *relative*, *contrarie*, *privative* & *contradictorie*. 2. à *Disparitatibus*. 3. à *Majore & Minore*. 4. à *Simili & Dissimili*. 5. à *Proportione*, *Disproportione*, vel etiam à *transmutata proportionem*. 6. à *Transsumptione*. 7. ab *Authoritate*. Tandem Locum Medium faciunt triplicem; à *Conjugatis*, *Casibus* & *Divisione*.

Alii aliter paulo hanc eandem proponunt Divisionem. Alii alias excogitarunt. Nos quoque alia via processimus: ultimam tamen lubet examinare. Hanc legitimam dicimus: omnis quippe Locus, qui *Differentia Maximæ* dicitur, denotat *habitudinem termini inferentis ad illatum*. Vel ergo terminus inferens simpliciter convenit cum termino illato, & est *Locus internus*, vel discrepat ab eo, idque dupliciter: nam vel *discrepat simpliciter*, vel *partim discrepat*, *partim convenit*. Si primum, est *Locus Externus*; si secundum, est *Medius*.

Obj. 1. Nullus Locus realis est internus. Ergo nec ullus *Dialecticus Locus* potest dici internus. Conseq. prob. quia Locus *Dialecticus* dicitur per similitudinem ad Locum realem. At omnis Locus realis, quoniam *subjective* est in locante, locato externus est, sive est extra locatum. Ergo omnis Locus *Dialecticus* est externus. Nullus ergo est internus.

Resp.

Resp. Neg. Conseq. Ad probationem dico, Loco Dialectico intercedere quandam similitudinem cum Loco Physico, non tamen omnimodam: omne enim simile est etiam dissimile, neque ullum simile quatuor currit pedibus. Similitudo ergo hic in eo consistit, quod, sicut Locus realis & naturalis conservat locatum, ita Dialecticus conserveat & veluti generet, producat & suppeditet Argumentum.

Obj. 2. Omnis Locus est medius. Ergo male divisus fuit Locus in *Internum*, *Externum* & *Medium*. Ant. prob. quia omnis Locus est habitudo inter terminum inferentem & illatum medians. Ergo omnis Locus est medius.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem dico, Locum Medium non id idcirco dici medium, quod sit habitudo medians inter duos terminos: sed quod terminus inferens partim conveniat cum termino illato, & partim ab eodem differat.

Dices: Cum dico; *Homo ambulat*. Ergo animal ambulat; terminus inferens (*Homo*) partim convenit cum termino illato (*Animal*) partim ab eodem differt, & tamen hæc Argumentatio non est Locus Medius, sed Locus à *specie* ad *Genus*. Ergo solutio allata non satisfacit Objectioni supra posite.

Resp. Neg. Conseq. Licet enim *Homo* partim conveniat cum *Animali*, scil. in re significata, eò quod idem significat, & partim ab eo differat, nimirum in modo significandi, quia *Homo* est quid inferius, *Animal* vero superius; *Homo* tamen non insert *Animal*, quatenus est conveniens & simul differens, sed sub ratione convenientiæ tantum. Unde Locus *Intrinsicus* est, non *Medius*.

CAPUT VI.

De

SYLLOGISMO SOPHISTICO.

THEOREMATA.

Fuit Syllogismus Verus: Sequitur Apparens, seu Sophisticus, qui, apparenter aliquid inferens, inducit Errorem. De hoc paucis agendum duximus, quò Dialectici Syllogismi vis magis elucescat.

2. Est igitur Syllogismus Sophisticus, qui exstruitur ex iis, quæ (imperitis) videntur probabilia, nec sunt tamen. Sive, qui ex probabilibus, vel iis, quæ videntur probabilia, cum tamen non sint, videtur concludere, attamen non concludit.

3. Unde duplex est Syllogismus Sophisticus: alius enim est verus Syllogismus, ex Propositionibus, quæ videntur probabiles, nec tamen sunt: sive, cuius quidem Antecedens infert, sed non probat, Consequens: ut: Omne animal est lapis. Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est lapis. Alius videtur esse syllogismus: sed, quia non servat Regulas, non est. Sive, videtur inferre Consequens ex Antecedente, & tamen non infert: sed peccat contra rectam illationem: ut; Quoddam animal est homo. Omnis equus est animal. Ergo omnis equus est homo.

4. Prior, quia habet veram syllogismi formam, dicitur simpliciter syllogismus: posterior non est syllogismus, sed, cum addito, syllogismus Sophisticus, sicut homo mortuus non est simpliciter homo, sed tantum mortuus homo.

5. Illa videntur probabilia, quæ leviter nos afficiunt,

ciunt, ita ut, mediocri cognitione, possumus facile nos ab illis liberare, & eorum falsitatem deprehendere, quamvis prima fronte speciem quandam probabilitatis præ se ferant.

6. *Scopus Sophistarum duplex est: Generalis, vel Specialis.*

7. *Generalis illorum scopus unus est, ut videantur sapientes, & per eam simulatam sapientiam pecuniam conquirant, vel (si propriè contentiosi sint. appellandi) ut victoriam & gloriam consequantur.*

8. *Particulares scopi, sub hoc universali contenti, ab Aristotele recensentur quinque, qui tamen omnes referuntur ad summum illum finem, qui est victoria, nullo jure parta. Primus est Elenchus: id est, ut aliquis ducatur ad contradictionem: volunt enim videri Sophistæ justè convincere, licet non convincant, neque justè reprehendant. Secundus scopus est Falsitas: id est, ut cogatur quis fateri, quod est manifestè falsum, licet ejus contradictionem antea non concesserit. Tertius est Paradoxum: id est, ut aliquis cogatur fateri aliquid admirabile, & ab hominum opinione abhorrens. Quartus est Solæcismus: id est, ut quis eo perducatur, ut cogatur committere Solæcismum. Quintus denique Sophistarum scopus est Tautologia sive Nugatio: id est, ut ineptam & nugatoriam ejusdem vocis iterationem, in eadem oratione, admittere cogatur respondens.*

9. *Loci, è quibus Sophismata, ad hos scopos (Metas vulgo vocant perducentia, sumuntur, duorum sunt generum alii enim spectantur in dictione, alii extra dictionem.*

10. *Fallacia in dictione est, cum vitium in Vocibus est causa, cur in Rebus fallamur. Estque sexplex.*

11. *Prima est Fallacia ὁμωνυμίας, sive Equivocationis, cum aliter sumitur Medium in Maiore, aliter in Minore propositione: vel, cum aliqua vox aliter sumitur in Antecedente, aliter in Consequente. Hujus fere tres invenio modos.*

12. *Primus est, cum in syllogismo reperitur vox ali-*

aliqua simpliciter & à casu equivoca : ut; Manus est pars brachii. Hominum multitudo est manus. Ergo hominum multitudo est pars brachii. Ubi vitium est in voce Manus.

13. Secundus est, cum talis Fallacia oritur ex Equivoco à consilio, quod principaliter unum, & minus principaliter alterum significat : ut ; Omnes gemmæ sunt pretiosi lapides. At turgent in palmite gemmæ. Ergo in palmite sunt pretiosi lapides. Sic, Quicquid ridet, habet os. At prata rident. Ergo prata habent os.

14. Tertius hujus Fallaciæ modus est, cum dictio composita significat plura, simplex vero unum tantum : ut, Omne immortale est perpetuum. Omne potens non mori est immortale. Ergo omne potens non mori est perpetuum. Ubi immortale sumitur in Majore negativè pro eo, quod est non potens mori, in Minore privative pro eo, quod est potens non mori.

15. Solvitur hæc Fallacia, ut & sequens, vel Præmissarum distinctione, vel negatione Consequentia, propter quatuor terminos.

16. Secunda est Fallacia Αμφοτερίας, sive Ambiguitatis, cum oratio diversum & dubium sensum admittit: idque vel propter dubiam aut diversam constructionem, vel propter phrasin diversum usum habentem. Quod etiam tribus potissimum modis accidit.

17. Primus est, cum partes Propositionis retinent eandem constructionem & significationem, diversum tamen habitudinem : ut ; Liber Aristotelis possidetur ab Aristotele. Hic liber, quem manu teneo, est Aristotelis. Ergo hic liber possidetur ab Aristotele.

18. Hic Major & Minor sunt distinguendæ : Illa namque vera est, si Liber Aristotelis dicat relationem possessoris : falsa, si authoris. Hæc contra vera est, si dicat relationem authoris : falsa, si possessoris. Tale est & illud : Pecunia Cæsaris habetur

habetur à Cæsare. Nummus, quem continet rotundum marsupium, est pecunia Cæsaris. Ergo iste nummus habetur à Cæsare *Ubi pecunia Cæsaris significat vel eam, quæ habet imaginem Cæsaris, vel quam Cæsar possidet.*

19. Secundus est, cum partes orationis ambiguae non retinent eandem constructionem, manente eadem significatione: ut; Omnes Episcopi sunt Sacerdotes. Hi asini sunt Episcopi. Ergo hi asini sunt sacerdotes. *Ubi Major vera est, si τὸ Episcopi sit nominandi casus, significetque habitudinem causæ formalis, Minor verò falsa. Contrà Minor est vera, si τὸ Episcopi sit generandi casus, denotetque habitudinem possessoris ad possessum, & Major falsa.*

20. Tertius hujus Fallacia modus est, cum una oratio pluribus convenit: sed uni propriè, alteri metaphorice: ut; Quisquis arat litrus, terram profcindit aratro. Ast operam perdens litrus perhibetur arare. Ergo operam perdens terram profcindit aratro. *Ubi arare litrus in Majore sumitur propriè, in Minore vero metaphorice.*

21. Tertia est Fallacia Compositionis, cum in Conclusionem conjunguntur, quæ vi Præmissarum, & rationis judicio, erant dividenda. Sive, quæ à Propositione divisâ verâ ad compositam falsam proceditur: ut; Sedentem possibile est ambulare. Ergo Plato, dum sedet, potest simul ambulare. Aliis dicitur Fallacia à bene divisâ ad malè conjuncta.

22. Quarta est Fallacia Divisionis, cum in Conclusionem separantur, quæ vi Præmissarum, & rationis judicio, erant conjungenda. Sive, quæ à Propositione composita (id est, habente sensum compositum) vera argumentamur ad divisam falsam. ut; Quatuor & quinque sint par & impar. Novem sunt quatuor & quinque. Ergo novem sunt par. *Hic in Conclusionem dividuntur, quæ in Majore sumebantur unita. Aliis dicitur Fallacia à bene conjunctis ad male divisâ.*

23. Utrius-

23. Utriusque varios modos vide in Logica nostra Peripaterica. Solutio eadem utrobique adhibenda, quæ supra.

24. Quinta est Fallacia Accentus, seu Prosodia, cum ex ambiguo Accentu, Spiritu, Quantitate, Diphthongorum dissolutione, aut Gestu pronunciationis Fallacia oritur: ut, Quem amamus, eundem diligimus. Sed, quem fallimus, hamamus. Ergo, quem fallimus, diligimus. Item, Quicumque occidit, interficit. At moriens occidit. Ergo moriens interficit.

25. Hac Fallacia in iis, quæ voce proferuntur, non est adeo frequens, cum, ex ipsa pronunciatione, manifestissima sit dictionum diversitas: in orationibus vero scriptis videtur usitator. Et solvitur, cum verus Accentus pro falso, vera scriptura pro adulterina ponitur: atque ita quatuor apparent termini.

26. Sexta est Fallacia Figuræ dictionis sive ex formâ vocis, quem Aristoteles sic definiuit; cum aliquis eodem modo interpretatur, quod idem non est. Id est, cum, propter similitudinem aliquam terminationis dictionum, idem uni competere videtur, quod alteri: ut, Musa est foeminini generis, primæ declinationis & singularis numeri. Ergo & Pascua.

27. Huc pertinet & ea Fallacia, qua transitur de Genere in Genus: ut, Mus rodit caseum. Mus est Syllaba. Ergo Syllaba rodit caseum. Ubi Mus in Majore sumitur pro prima notione, in Minore pro secunda. Alii ad sequentem revocant.

28. Hac Fallacia minutior est, quàm ut facile decipiat, & contenta negari operosam solutionem non expectat.

29. Sic fuerunt Fallacia sex in dictione: sequuntur septem extra dictionem, quæ non in nudis vocibus, sed in rebus ipsis, extra voces latent. Sive, cum causa & ratio, cur verus in speciem appareat Syllogismus, non propriè ex dictione, sed ex habitudine rei ad rem sumitur:

mitur : quod tamen sine vocibus non fit. Verbo, cum ignoratio rerum est causa, cur in vocibus peccetur.

30. Harum prima est Fallacia Accidentis, seu ex accidente, cum (inquit Aristoteles) putatur quid rei & accidenti similiter attribui : id est, cum unum idemque putatur debere attribui & subiecto. Quæstio in Conclusionem, & Medio in Majore propositione : ut ; Risibile est proprium. Homo est risibilis. Ergo homo est proprium.

31. Modi generaliores hic duo sunt. Primus est, cum putamus, quæcunque insunt & attribuuntur alicui subiecto, affirmari quoque debere de iis, quæ de subiecto isto dicuntur : ut ; Socrates currit. Socrates est Musicus. Ergo Musicus currit.

32. Secundus modus est, cum, quod convenit, aut non convenit prædicato, existimamus convenire, aut non convenire subiecto : ut ; Animal est genus. Homo est animal. Ergo homo est genus.

33. Et hoc fit trifariam. I. cum prædicatum est essenziale ut in exemplo jam proposito. II. cum prædicatum est accidens proprium : ut in exemplo theor. 30. allato. III. tandem, cum prædicatum est Accidens commune : ut ; Album est accidens commune. Homo est albus. Ergo homo est accidens commune.

34. Nascitur hæc Fallacia ex male intellecto isto hoc Principio ; Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.

35. Solvitur vero distinguendo id, quod alicui convenit per se, ab eo, quod per accidens. Item, cum ostenditur, alia generaliter, alia specialiter rebus convenire.

36. Secunda est Fallacia à dicto secundum quid, sive ab eo, quod est quadantenus, ad dictum simpliciter, sive ad Conclusionem absolute acceptam, cum ex propositione vera tantum aliquo respectu, parte, aut tempore, aliquid tanquam simpliciter dictum & absolute verum infertur : ut ; Cadaver est homo mortuus. Ergo cadaver est homo.

37. Dici simpliciter est sine aliquo addito dici.
Dici secundum quid est cum aliquo addito dici.

38. Contingit hæc Fallacia quatuor præsertim modis. I. Cum determinatio addita destruit terminum, cui additur : ut, si probes ; Socratem esse hominem, quia est homo mortuus. Vulgo dicitur Contradictio in adjecto. II. cum proceditur ab EST tertii adjacentis sive adjecti ad EST secundi adjacentis : ut ; Chimæra est figmentum. Ergo Chimæra est.

III. Cum determinatio addita significat partem : ut ; Aethiops est albus dentibus. Ergo est albus.

IV. Cum determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, temporis, personæ &c. ut si probes, Arma deposita domino non esse reddenda, quia non sunt reddenda domino furioso.

39. Solvitur hæc Fallacia, si ostendas diversam propositionum acceptionem, nempe quod altera absolute & simpliciter sit intelligenda : altera limitate, quoadtenus, secundum quid, & respectu loci, temporis, aut alterius cujusdam certæ considerationis.

40. Huic opponitur Fallacia à dicto simpliciter ad dictum secundum quid, cum, quod simpliciter verum est, id secundum quid tantum verum arbitramur.

41. Tertia est Fallacia Ignorationis Elenchi, sive Contradictionis, cum quis ex eo decipitur, quod falso putet, contradicens suæ sententiæ ab adversario esse conclusum, cum tamen ommissa sit aliqua conditio ad contradictionem requisita : ut si quis hoc pacto concludat ; Textor est peritus artifex. Textor non est peritus iuris. Ergo est peritus & non peritus.

42. Ut vite solvatur, debet respondens probe tenere leges Contradictionis, quæ est affirmatio & negatio ejusdem nominis & rei de eodem ad idem, secundum idem, eodem modo & tempore, & ostendere defectum contradictionis in aliqua conditionum.

43. Quarta est Fallacia Petitionis Quæriti sive Quæstionis (quæ vulgo male petitionis principii
nomin-

nominari dicit *Molineus*) cum, quod à principio probandum est, vel semel à respondente negatum, assumitur aut adfertur ab opponente, quasi non controversum, adeoque cum idem per seipsum, vel per æque ignotum probatur.

44. Fit hoc vel manifestè, vel occulte.

45. Si quis manifestè petat aut assumat id, quod in principio quærebatur, non erit *Sophista*, sed fatuus & plane irridendus: deest enim omnis apparentia: ut si probes, gladium esse acutum, quia ensis est acutus.

46. Sin occulte & apparenter quæsitum petatur, erit *Sophista*, idque I. cum Quæstio probatur per ignotius: ut si probes, Terram sensim illuminari à Sole, quia movetur circa Solem. II. cum quid probatur per æque ignotum.

47. Hoc multis modis fieri potest. 1. si, ad probandum aliquid de Definitione, adferatur Definitum, aut contra. 2. cum quod in specie est controversum, petitur in genere: ut si probes, omnem hominem esse album, quia omne animal est album. 3. cum quod de Genere controversum est, petitur per Inductionem de singulis Speciebus. 4. si, ad probandum conjunctum, petatur divisum. 5. si ad probandum, hoc esse relatum illius, petatur illud esse relatum hujus.

48. Ubi tamen nota, Argumentationes, in quibus ex Definitione colligitur Definitum, aut contra, ex Genere Species, aut contra, ex Toto Partes, aut contra, ex Relato Correlatum, tum demum existimanda esse vitiosas cum Respondens profitetur, æque nota sibi esse Definitionem & Definitum, Genus & Species, Totum & Partes, Relatum & Correlatum: secus argumentationes fuerint vel Demonstrativæ, vel Topica.

49. Solvitur hoc sophisma ostendendo propositionis identitatem & negationis vanitatem.

50. Observa insuper, hoc Petitionis quæsiti vitium committi quoque posse à Respondente, utpote si per Quæstionem respondeat, aut excipiat.

51. Quinta est Fallacia Consequentis, sive ex consequenti, cum falso putamus, reciprocari Consequens cum Antecedente: sive, cum ex una Enunciatione deducitur altera quasi ejus consequens, quæ tamen non est consequens: ut; Quicquid est genitum, id habet principium. Ergo quicquid habet principium, id est genitum. Item, Omnis febricitans calet. Ergo quicumque calet, laborat febris.

52. Hæc ergo Fallacia tribus potissimum modis committitur: I. cum peccatur contra Regulas Conversionis. II. cum in Syllogismis conditionalibus proceditur à negatione Antecedentis ad negationem Consequentis. III. à positione Consequentis ad positionem Antecedentis.

53. Solvitur ostendendo, nullam aut certè infirmam esse Consequentiam, idque vel allatis Regulis, contra quas peccatur, vel ex aliis ejusdem farinae infirmis Consequentis.

54. Sexta est Fallacia Causæ, sive à non causa, ut causa, cum quis id, ut causam Conclusionis, in Antecedente adfert, quod revera illius causa non est: Sive, cum Medium sumitur, quod videtur esse causa Conclusionis, & tamen non est. Sic Lupus Æsopicus, ut occasionem discerpenda ovis arriperet, ajebat; Tu ex præterfluente aqua bibisti. Ergo turbasti mihi aquam: cum tamen illa inferiore ripæ parte bibisset.

55. Hujus duo videntur Modi præcipui. I. cum proceditur à causa non verâ, ut vera, veluti in exemplo allato. II. cum sumitur causa non talis, ut talis, v. g. insufficiens pro sufficiente, per accidens pro perse, remota pro proxima &c. ut; Vinum facit ebrios. Ergo vinum est malum.

56. Fallacia hæc ab aliis ad Fallaciam Accidentis revocatur, crebro occurrit in Syllogismis ad impossibile, vel absurdum ducentibus, & solvitur partim negando Consequentiam, partim negando falsam causam & adducendo veram.

57. Septim

57. *Septima & ultima Fallacia est Plurium in-
terrogationum, qua plures interrogationes proponun-
tur ut una, & exigitur una responsio affirmans, vel
negans, qua data, Respondens in angustias cogitur.*

58. *Hujus tria ferè inveniuntur genera. I. cum
unum interrogatur de pluribus: ut; Sunt-ne Alex-
ander & Bucephalus homo? si affirmas, inferet
Sophista; Ergo Bucephalus est homo, Si negas,
dicet; Ergo Alexander non est homo. II. Cum
plura quærantur de uno: ut; Est ne Alexander ho-
mo & equus? si affirmas, inferet Sophista; Ergo
Alexander est equus: si negas, colliget; Ergo
Alexander non est homo. III. Cum plura interro-
gantur de pluribus: ut; Sunt-ne Alexander & Bu-
cephalus homo & equus? Contra affirmantem con-
cludet Sophista; Ergo Alexander est equus, & Bu-
cephalus est homo: contra negantem colliget; Ergo
Alexander non est homo, & Bucephalus non est
equus.*

59. *Itaque in solutione hujus Fallaciæ distincte ad
singulas Quæstionis partes respondendum est: sic enim
ingenuitas nostra faciet, ut alios non decipiamus, &
solertia cavebit, ne, una responsione ad omnes inter-
rogationis partes simul respondendo, decipiamur ab
aliis.*

60. *In hac Fallaciarum explicatione diligenter
observandum est, eandem argumentationem saepe con-
tinere plures errores, ideoque posse referri ad diversa
Captionum genera.*

Q U Æ S T I O N E S.

I. *An in Logica agendum sit de syllogismo sophistico?*

Negat Petrus Ramus, & quicumque nefas du-
cunt ab ejus placitis recedere: Aristoteli
contra visum. Hunc sequuntur sui fere Inter-
pretes.

Non

Nota I. Non quærere nos, *an detur syllogismus Sophisticus*? Id enim tam est in proclivi, quam pluvia, cum est imber: nam quemadmodum in Metallis multa sunt *χολοβάφινα* & *κατλιτέρινα* ac *λιθαργύρινα*, quæ Auri ac Argenti naturam habere putres, cum lapides sint & ramenta nullius præstantiæ: ita in omnibus Facultatibus, Disciplinis, Scientiis ac Artibus multa reperiās, quæ fucosa specie veritatem mentiuntur.

Nota II. Syllogismum Sophisticum sic dici à Græco *Σοφιστής*, quod quidem olim honestum vocabulum Sapientem significabat: nunc in malam partem pro *deceptore* sumitur, qui, simulata quadam sapientia, lucellum captat, aut gloriam. Unde Aristoteli Sophista definitur *pecuniarum aucupator ex apparente sapientia & non existente*: Platoni vero artifex, qui in commentis falsarum rerum speciem aliquam veri habentibus versatur. Hinc Syllogismus Sophisticus alio nomine *apatheticus*, *captiosus*, *fallax*, *paralogismus*, *apparens Syllogismus*, *Elenchus*, *Sophisticus*, *Eristicus* sive *Litigiosus* & *contentiosus* dicitur.

Nota tamen III. Syllogismum *sophisticum*, quamvis à *contentioso* non differat *re*, *scopo* tamen & *sine* argumentantis differre: idem quippe Syllogismus, si victoriæ causa exstruatur, *contentiosus* dicitur: si gloriæ, ex qua quæstus fiat, *Sophisticus* nominatur. *Fallax* autem dicitur quia Sophista per eum victoriam obtinuisse vult videri, cum tamen fallat illum, cum quo disputat.

Nota IV. Syllogismum Sophisticum sumi vel *exercite*, pro discursu deficiente, erroris & ignorantiae *κατὰ διάνοιαν* parente: vel *signate* pro ratione, natura, proprietatibus, causis & finibus Syllogismi Sophistici. His positis.

Resp. I. De syllogismo Sophistico *exercite* sumpto in Logica agendum non esse: neque enim Logica hunc pro fine intendit: cum hoc agat unice,

ut operationes Intellectus rectas eliciat, veritatem indiget & adstruat: quod operationes deficientes eliciendo, erroresque propagando præstare haudquaquam potest.

Resp. I I. In Logica omnino agendum esse de syllogismo sophistico *signate* sumpto: id est, explicari oportere in Logica naturam, proprietates, causas & fines syllogismi sophistici, non quidem, ut, his cognitis, syllogismos sophisticos exstruamus, sed ut instruamur, quomodo possimus nobis cavere à sophistis, ne hoc genere argumentandi decipiamur. Nam 1. Aristoteles cap. I. de Elench. Sophist. ait, esse officium in quaque re scientis, non mentiri ipsum in iis, quæ novit, & posse alium mentientem patefacere. 2. Opera danda est, ne sophistæ dolis & fallaciis nos implicant: id quod fieri nullâ ratione commodiore potest, quam si laqueos illorum perspectos habeamus. 3. Hoc quoque agendum, ut sophistis arma & tela è manibus eripiantur, & latentes fraudes in lucem protrahantur: id quod sine hac doctrina nemo præstiterit. 4. Tandem scientiæ sunt oppositorum: *opposita enim juxta se posita magis elucescunt*: ideo Medici non modo de sanitate agunt conservanda, sed etiam de morbis, quibus ea labefactatur, tollendis. Et Ethici non tantum ostendunt, quibus virtutibus hominis animus sit saburrandus; sed etiam quæ illi vitia sint declinanda. Syllogismus autem bonus & sophisticus opponuntur sibi invicem. Ergo, cum Logica de syllogismo pertractet bono, legitimo & vero, de illegitimo quoque, fucato & sophistico sibi agendum proponet.

Obj. De Fallaciis præcipere impium est. Ergo hæc doctrina è Logica exterminanda est.

Resp. Neg. Conseq. neque enim agitur hic de Fallaciis, quo doceamur alios fallere, sed potius ut, cum alii nos fallere cupiunt, sciamus latibiles effugere hoc pacto Fallacias possimus, eodemque

proprus modo , quo in Medicinâ non solùm de Medicamentis , verùm etiam de Venenis agitur , non ut aliis venena offeramus , aut per ea hominibus noceamus , sed potius , ut naturam veneni cognoscamus , & si aliis datum , sciamus , quomodo iis succurrendum sit.

Dices : Satis Fallaciæ possunt cognosci ex nudâ cognitione Locorum Inventionis , & præceptorum syllogisticorum. Ergo non opus est ad eam rem novo hoc tractatu.

Resp. ad Ant. ita quidem *confusam* quandam notitiam haberi : *explicatam* verò & *distinctam* non item, nisi hic tractatus adnectatur.

At, inquires , si verum scitur , etiam falsum sciatur : ut , si scias , quid sit Aurum , etiam scies , Ferrum non esse aurum. Et , Rectum est mensura, vel (ut loquitur Arist. lib. I. de An. t. 85.) iudex sui & obliqui. Ergo ex notitia boni syllogismi abunde innotescet vitiosus.

Resp. I. Negando , Falsum etiam sciri , si verum sciatur. Et, quamvis manifestum sit , Ferrum non esse Aurum , non tamen statim scimus , Aurichalcum non esse Aurum, cùm speciem habeat Auri.

Resp. II. In Mathesi agi de Lineâ recta & obliquâ : cur non ergo idem erit juris Logicæ in tuo objecto pertractando ?

Resp. III. Rectum esse mensuram aut iudicem obliqui , quatenus obliquum est obliquum , & nullam recti speciem præ se fert : non autem, ut fucatam simul recti speciem obtinet. Hoc autem modo sic habet Sophistica.

Resp. IV. Rectum esse iudicem obliqui *secundum quid*, *confuse* & *generatim* : non autem *simpliciter*, *absolute*, *perfecte*, *plene*, *distincte*, *accurate* & *in particulari*. Et sane , si Rectum absolute esset obliqui ac curvi mensura, non opus foret refutatione adversarum opinionum in disputationibus , sed satis esset uniuersis suam rationibus confirmasse sententiam.

Resp. V. Distinguendum quoque esse inter falsum, qua falsum, & ut pallio veritatis aut verisimilitudinis tectum, ac pro tali venditum.

Concludimus itaque, necessariam in Logicâ esse doctrinam de syllogismo sophistico, non quidem absolute, simpliciter, ex & per se: sed ex accidenti, propter falsitatem, sub quâlibet specie veritatis irreparentem, cui modis omnibus & viribus est resistendum.

Quæres, An, quicumque fallacibus utitur argumentis, sophista sit? Non: sed ille demum, qui falsam opinionem, quam non ignorat esse falsam, mordicus defendit, meliora monenti aut docenti non cedit, pertinaci animo, quod semel statuit, fucatis argumentis stabilire conatur, & adversarios vel auditores in errorum avia abducere.

II. Quot sint metas Sophistarum?

Cum Sophista omnes suos nervos in id intendat, ut adversarium circumveniat & illaqueet, videndum est, quot & quæ sibi proponat, ut fines initi certaminis, quos ubi assecutus videretur, se victorem insolenter vociferetur, atque proclamet. Hos fines vulgò *metas* vocant, & cum Aristotele quinque faciunt, nimirum *Elenchum* sive *Redargutionem*, *Falsum*, *Inopinabile* sive *Παραδοχόν*, *Solacisum* & *Nugationem*. Ratio hujus rei hæc esse potest: quia (ut inquit Versorius) Omnis meta est inconveniens conclusum contra respondentem: illud autem inconveniens vel tenet se ex parte sermonis, sive orationis, vel ex parte rei. Si ex parte rei, fit hoc dupliciter, vel ex parte rei absolute, & est *Falsum*, vel *respective*, & in ordine ad aliud: quod iterum duobus fit modis, nempe vel in ordine ad dicta aut negata *Respondentis*, & est *Redargutio*, vel in ordine ad opinionem *adstantium*, aut *aliorum*, & est *Inopinabile*. Sin ex parte sermonis

id quoque dupliciter contingit : nam vel habet se ex parte orationis *secundum se & substantiam*, & est *Negatio*, vel in ordine ad *accidentia* & congruitatem, & est *solæcismus*.

Obj, Sicut sunt aliquæ metæ intentæ ab Opponente, ita & aliquæ sunt intentæ à Respondente. Ergo plures hîc erunt metæ, quam quinque.

Respond. Easdem esse metas Opponentis & Respondentis : quia hic intendit declinare, veluti scopulos, hos fines, ad quos ille conatur ducere. Et sunt Opponentis, tanquam efficientis & causantis, Respondentis verò, tanquam effectus causati in eo. Et ut sunt in Respondente, magis proprie dicuntur cautelæ vitandi metas, quàm metæ.

Obj. 2. Aliqua est meta ex superabundantia, scilicet *Negatio*. Ergo videtur alia esse danda ex defectu : Par enim videtur esse ratio.

Resp. Neg. Conseq. Si qua enim deficeret dictio ad orationem necessaria, non foret oratio completa, neque posset esse conclusio argumentationis Sophisticæ.

Obj. 3. Omne manifestè falsum est inopinabile. Ergo meta Falsi & Inopinabilis non distinguuntur.

Ant. prob. Omne enim manifestè falsum est contra opinionem omnium, quibus manifestè falsum est.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem verò dico, licet manifestè falsum sit inopinabile, diversis tamen rationibus dici Falsum & Inopinabile: Falsum enim dicitur respectu *rei significatæ*, quia aliter, quàm res est, significat. Inopinabile verò dicitur respectu audientium, contra quorum opinionem est. Ideo aliquid est *Inopinabile*, quod *Falsum* non est, & consequenter hæc duo *formaliter* differunt, licet interdum *materialiter* sint idem.

II. An Fallacia recte dividantur in eas, quæ sunt
παρά τὴν λέξιν in dictione, & quæ sunt *ἔξω
 τῆς λέξεως* extra dictionem?

ITa cum Aristotele statuunt omnes ejus Inter-
 pretes. Antequam probetur,

Nota I. τὸ *Fallacia* duobus modis sumi. 1. *passive*, pro ipsa deceptione Respondentis. 2. *active*, pro principio activo talis deceptionis, & est locus Sophisticus, in quo fundantur argumenta Sophistica. Ita hîc sumitur.

Nota II. Fallaciam in *dictione* dici, non quod ex dictionibus constituatur (nam & Fallacia *Accidentis*, & reliquæ, quæ *extra dictionem* dicuntur, itidem ex dictionibus componuntur) sed quod ex parte dictionis causam apparentiæumat, & fiat ratione alicujus proprietatis dictioni convenientis, ut *significationis*, *punctuationis*, *accentus*, *terminationis finalis*, quæ solùm dictioni ex arbitrio significanti conveniunt.

Nota III. Per *dictionem* hîc non intelligi vocem duntaxat *incomplexam*, sed *generaliter* denotari omnem vocem ex instituto significantem, sive *complexa* illa sit, sive *incomplexa*, ita ut ipsam quoque orationem ambitu suo contineat. His notatis,

Sic facile probatur sufficientia Divisionis, de qua agit Quæstio; In omni Fallacia est causa apparentiæ. Illa ergo sumitur vel ex parte *dictionis*, & est Fallacia, in *dictione*, vel ex parte rei, quæ est *extra dictionem*, & habetur Fallacia *extra dictionem*.

Obj. Omnis fallacia est in decepto. Ergo nulla est in dictione, vel extra dictionem. Anteced. prob. Omnis enim fallacia est deceptio, quæ est in decepto, sicut calefactio est in calefacto, puta in ligno, aut aqua. Consequentia vero est manifesta, qui

quia nullum Accidens potest simul in duobus existere subjectis.

Resp. Neg. Ant. Ad probationem adhibenda est distinctio : si namque Fallacia sumatur , prout est effectus Paralogismi , & deceptio Respondentis , dubium non est , quin sit in decepto : at si sumatur pro Loco Sophistico , qui est principium Paralogismi , quo pacto hic usurpatur , profectio non est in decepto , sed in rebus , vel in dictione , secundum causam suæ apparentiæ.

Dices : Omnis Locus Sophisticus fit de rebus , & per voces. Sed , per responsionem datam , omnis Fallacia est locus Sophisticus. Ergo omnis Fallacia est in rebus & dictionibus , adeoque nulla est extra dictionem.

Resp. ad Maj. Omnem quidem locum Sophisticum seu Fallaciam fieri de rebus & per voces , non tamen habere apparentiæ suæ causam ~~simul~~ in rebus & in dictione , sive vocibus , sed aliquam in rebus tantum , quarum sæpe ignorantur habitudines , quæque ideo Fallacia extra dictionem vocatur , aliquam vero in dictione tantum , cujus significatio , seu multiplicitas significationis sæpe ignoratur , & Fallacia in dictione dicitur. Quare Major est insufficiens ad Conclusionem inferendam : sed sic supplenda foret ; Omnis Locus Sophisticus , qui fit de rebus , per voces , sumit causam suæ apparentiæ à rebus , & à dictione simul : quod equidem est falsum.

Quæres , in quo differant Fallaciæ in dictione à Fallaciis extra dictionem ?

Respondeo verbis Versorii , differre tripliciter.
1. Fallaciæ in dictione sumunt causam apparentiæ ex parte vocis significativæ , scilicet dictionis , vel orationis multiplicas : Fallaciæ vero extra dictionem sumunt causam apparentiæ ex parte rei significatæ per vocem. Unde secundum diversas habitudines rerum , quæ à Respondente ignorantur , potest

sumi causa apparentiæ, & etiam causa defectus Fallaciæ extra dictionem. 2. Differunt in modo decipiendi, quia Fallaciæ in dictione magis decipiunt hominem disputando cum aliis, quam per se ipsum considerando: quia homo per se considerans non ignorat multipliciter dictionis, vel orationis, quando capit eam æquivocè: Fallaciæ vero extra dictionem magis decipiunt hominem per se ipsum considerando, quando homo ignorat habitudines rerum, & per se ipsum syllogizando decipit seipsum. 3. Differunt quantum ad solutiones suorum paralogismorum: quia omnes paralogismi Fallaciarum in dictione debent solvi per distinctionem alicujus Præmissarum, excepta tamen Fallaciâ *Figuræ dictionis*, in qua solvuntur per interemptionem Consequentiae: sed, in omnibus Fallaciis extra dictionem, omnes solvuntur per interemptionem vel Consequentiae, vel Præmissarum. Unde in omnibus istis solvuntur negando Consequentiam. Hactenus Versorius.

Atque ita, Deo juvante, absolvimus hoc opusculum: quo si juvari studiosam juventutem intellexerimus, ad reliquas Philosophiæ partes eodem modo pertractandas, alacriter accingemur. Tu modo, D E U S benedicte, largire vitam & suffice vires.

F I N I S.

INDEX

INDEX CAPITUM

L I B R I I.

C. 1. de Philosophia generatim. p. 2	C. 21. de Prædicamento Quando.	389
Caput. 2. de natura Logica.	C. 22. de Prædicamento Ubi.	394
C. 3. de Universalibus generatim.	C. 23. de Prædicamento Situs.	399
C. 4. de Genere.	C. 24. de Prædicamento Habitus.	406
C. 5. de Specie.	C. 25. de Oppositis.	413
C. 6. de Differentia.	C. 26. de reliquis Post-prædicamentis.	450
C. 7. de Proprio.	C. 27. de Definitione.	467
C. 8. de Accidente	LIB. II.	
C. 9. de Æquivocis.	Caput I. Quid Synthetica, quid & quotuplex cùm Oratio, tum Enunciatio, & quæ hujus partes.	490
C. 10. de Univocis.	C. 2. de Affectionibus Enunciationis puræ.	528
C. 11. de Denominativis.	C. 3. de Enunciatione Impura sive Modali & composita.	555
C. 12. de duabus Divisionibus ante-prædicamentali- bus.	C. 4. de Divisione.	571.
C. 13. de duabus Regulis ante - prædicamentali- bus.	LIB. III.	
C. 14. de Prædicamentis generatim.	Caput I. de Syllogismo categorico secundum Formam.	585
C. 15. de Prædicamento Substantiæ.	C. 2. de Syllogismo composito.	617
C. 16. de Prædicamento Quantitatis.	C. 3. de Enthymemate, Inductione & exemplo.	628
C. 17. de Prædicamento Qualitatis.	C. 4. de Demonstratione.	641
C. 18. de Prædicamento Relationis.		
C. 19. de Prædicamento Actionis.		
C. 20. de Prædicamento Passionis.		

INDEX.

- C. 3. de Syllogismo Dia-
lectico. 676
C. 4. de syllogismo sophi-
stico. 705

INDEX

QUÆSTIONUM.

Ad Cap. I. Lib. I.

1. An detur Philosophia. 12
2. Quæ sit origo Philoso-
phiæ. 13
3. Quomodo definienda sit
Philosophia. 7
4. Quomodo dividenda sit
Philosophia. 9
5. Quæ utilitas Philoso-
phiæ ad superiores facul-
tates & in vita commu-
ni. 11

Ad Cap. II.

1. An, quæ hoc capite tra-
duntur, recte Prolego-
mena vulgo in Scholis
dicantur. 25
2. Quæ sint præcipua Lo-
gicæ nomina. 26
3. An detur, sive an exi-
stat Logica. 30
4. Quomodo Logica natu-
ralis & artificialis dif-
ferant. 33
5. Quid omnium consensu
non sit Logica. 34
6. An Logica sit Ars. 37
7. An Logica sit Scientia. 42

Cur non etiam possunt
alias scientias nobis com-
parare per modum scien-
di naturaliter cognitum,
ante Logicam artificia-
lem &c. 45

8. Qualis scientia sit Lo-
gica. 46

9. An & quomodo Logica
sit una scientia. 49

10. Quid-nam sit obje-
ctum Logicæ. 52

11. Quomodo dividenda
sit Logica. 59

12. An Logica sit utilis &
necessaria ad alias scien-
tias acquirendas. 61

Ad Cap. III.

1. An sint aliqua Univer-
salia. 66

2. Quæ-nam dicantur U-
niversalia. 69

3. An in Logica agendum
sit de Universalibus. 72

An recte Universalia sive
Prædicabilia præmit-
tantur categoriis. 75

An non potius in Topicis,
quam hoc loco, de Uni-
versalibus agendum sit.
ibid.

4. An Universale recte
fuerit definitum. 76

Cur homo possit multipli-
cari, Deus non possit. 77

Quid sit, quod hic defini-
tur. ibid.

5. An universale atque
12

INDEX.

te dividatur vulgo in
quinque membra supra
enumerata. 78

Ad Cap. IV.

1. Cur hic prius de Genere,
quam de reliquis agatur
Prædicabilibus. 83

2. An Genus recte fuerit
definitum. 85

3. Quid definiatur defini-
tione Generis. 89

Ad Cap. V.

1. An Species bene fuerit
definita. 95

2. An Species prædicabi-
lis recte fuerit definita. 98

An hæc definitio etiam
conveniat illis Specie-
bus, quæ unum tantum
Individuum habere pos-
sunt. ibid.

An Species tam subalter-
na, quàm infima, parti-
cipent rationem secundi
prædicabilis. 99

Quot modis species vocari
possit specialissima. ibid.

3. An recte definitum fue-
rit Individuum. 100.

Ad Cap. VI.

1. An recte Porphyrius
Differentiam aliam fe-
cerit Communeim, aliam
Propriam, aliam Maxi-
me propriam. 109

Quot modis à se distin-
guantur hæc tria Disfe-

rentiarum genera. 111

2. An Differentiam, ut præ-
dicabile, recte definierit

Porphyrius, Differentia
est quod prædicatur, de
pluribus Specie differen-
tibus in quale quid. 112

Quomodo Differentiæ ma-
terialiter sumptæ, si a-
liæ Differentias non ha-
beant, inter se distin-
guantur. 113

Ad Cap. VII.

1. An rectè à Porphyrio
quatuor modi Proprii
assignentur. 121

An, inter modos Proprii à
Porphyrio & ab Aristo-
tele assignatos, nihil sit
discrepantiæ. 123

2. An Proprium recte de-
finiatur id, quod prædi-
catur de multis in qua-
le accidentaliter & ne-
cessario. 126

Cujus respectu Proprium sit
universale. 127

An solum Proprium quarti
modi constituat hæc præ-
dicabile. 128

Ad Cap. VIII.

1. Utrum Accidentia con-
creta, an verò abstracta
huc pertineant. 130

2. An definitiones Acci-
dentis ex Porphyrio su-
pra allatæ sint bonæ.

132.

Qualis

INDEX.

- Qualis sit particula sine* pugnent. 159
subjecti corruptione re- *Unde sciri possit, an ob*
spectu tñ adesse & a- *istam proportionem, an*
besse. 133 *ob attributionem idem*
 3. *An Accidens sit uni-* *nomen acceperint.* 160
versale. 138 *An non detur, aut admitti*
 4. *Quomodo dividendum* *debeat aliud quoddam*
Accidens, & an bene à *analogorum genus, quod*
Prophyrio divisum sit. *inæqualitatis nominari*
 140 *consuevit.* 161
- Quomodo fiat hæc abstra-* *Ad Cap. X.*
ctio, cum accidens inse-
parabile negatur de suo
subjecto. 145
 8. *An Univoca recte fue-*
rint definita. 163
An Proprium & accidens *Quid Thomistarum aliqui*
inseparabile tantum i- *intelligent per univ-*
deo distinguantur, & *cum Physicum & Lo-*
diversa constituent præ- *gicum.* 167
dicabilia, quia habent
diversum separandi mo-
dum per secundam men-
tis operationem. *ibid*
- Ad Cap. IX.*
 1. *An Æquivoca recte*
fuerint definita. 152
Unde orta sit Æquivoca-
tio. 158
Cur prius agatur de Æ-
quivocis, quàm de Uni-
vocis. 159
Quomodo cognoscantur Æ-
quivoca. *ibid.*
An Æquivoca, cum æqua-
liter participant natu-
ram æquivocorum, non
sint Univoca? *ibid.*
2. *An analogæ attribu-*
tionis & proportionis

1. A
da
in
2. A
sin
3. A
no
con
4. A
ne
5. A
bo
6. C
em
gu
iti
eri
7. I
Qu
Ho
Ho
8. Q
inc
9. I
ma
sub
10. I
Pa
11. I
ent
Ac
12. I
Su
acc

INDEX.

- Ad Cap. XII. *sit esse sine illis.* ib.
1. An voces rectè divi-
dantur in complexas &
in incomplexas. 200
 2. An Currit, vincit &c.
sint termini incomplexi.
ibid.
 3. An concreta & de-
nominativa sint voces
complexæ. 201
 4. An voces mixtæ, ut
nemo, ubique, semper
&c. sint complexæ. ib.
 5. An Divisio Rerum sit
bona. 202
 6. Cur Aristoteles pro ex-
emplis Substantiæ sin-
gularis & Accidentis
eadem singularis posu-
erit Individua vaga. 203
 7. Quomodo verum sit;
Quædam dici de subje-
cto, & non esse in subje-
cto, & vicissim &c. ib.
 8. Quot modis sumatur τδ
in esse. 204
 9. An Anima & For-
ma substantialis sit in
subiecto. 205
 10. An Totum sit accidens
Partium. ibid.
 11. An res sint in effi-
ciente & fine, tanquam
Accidens. 206
 12. An non Corpus respec-
tu Loci & Temporis sit
accidens, cum non pos-
13. Quomodo Accidens
non possit esse sine subje-
cto, cum possit adesse &
abesse. ib.
- Ad Cap. XIII.
1. Quid in primâ Regula
anteprædicamentali sit,
prædicari sive dici de
subiecto. 208
 2. An ista Regula vale-
at quoque in negativis.
209
 3. Quot modis Genera di-
cantur diversa. ib.
 4. Quotuplicia sint gene-
ra subalterna. ib.
- Ad Cap. XIV.
1. An in Logica agendum
sit de Prædicamentis.
213
 2. Quod-nam sit objectum
ordinis prædicamenta-
lis. 216
 - Quaratione differat obje-
ctum hujusce tractatus
ab objecto libri Porphy-
riani. 218
 3. Quas condiciones habere
debeant, quæ in Præ-
dicamentis reponuntur.
218
 4. Quot sint Prædicamen-
ta. 224
 5. Quomodo Categoriae in-
ter se distinguantur. 234
- Ad Cap. XV.
1. Quid sit Substantia. 239

INDEX.

2. Quod-nam sit su-
premiu*9* genus Prædica-
menti Substantiæ. 241
Quo referendæ sint Diffe-
rentiæ essentiales & spe-
cificæ. 225
An ex sententia Aristote-
lis directe in Categoria
ponantur Angeli. 252
3. An Substantia dividi
possit in completam & in-
incompletam. 253
An Genus generalissimum
Substantiæ sit Substantia
Metaphysicè completa,
an incompleta. 256
Quid discriminis sit in-
ter Genus & Differen-
tiam, quoad esse Incom-
pletum & Completum. 257
Qualis sit divisio Sub-
stantiæ in Completam
& Incompletam. ib.
4. Quomodo se habeat di-
visio Substantiæ in Pri-
mam & Secundam. 258
Qualis sit hæc Divisio. 260
An, sublati primis Sub-
stantiis, tolluntur reli-
qua. 263
An, inter substantias, Spe-
cies magis sint Substan-
tiæ, quàm Genera. 264
Cum Species sit magis
Substantia, quam Ge-
nus, & Genus superius,
quàm inferius, cur non
- multiplicetur Substanti-
arum numerus, ita, ut
Species dicatur secunda,
Genus tertia substantia
&c. 265
An unum Individuum sit
magis Substantia, quàm
aliud. ib.
5. An attributa Substan-
tiæ recte assignentur. 265
Ad Cap. XVI.
1. In quo consistat for-
malis ratio seu essentia
Quantitatis. 278
Quid causæ sit, quod de
omnibus speciebus Quan-
titalis tam in concreto,
quàm in abstracto, dica-
tur Quantitatis. 280
2. An Quantitas sit ve-
rum genus respectu Con-
tinuæ & Discretæ. 289
3. An Linea & Super-
ficies sint veræ & di-
stinctæ Quantitatis Spe-
cies. 292
4. An Locus sit species
Quantitatis à reliquis
distincta. 295
5. An Motus & Tempus
sint species Quantitatis
proprie dictæ. 297
An Pondus, ut unica,
libra, &c. sit quantitas. 300
6. An Numerus sit ens
reale. 300
Quæ sit Differentia in-
ter

INDEX.

- stanti- ter multitudinem rerum 5. Quomodo inter se diffe-
a, ut quantarum & numerum. rant patibilis qualitas &
unda, 305 passio. 329
- stantia A quo cognoscatur Nume- Cur dicat Aristoteles, Qua-
265 rus, ut numerus est. 305 litates, quæ Gustu perci-
umfit Unde Numerus habeat u- piuntur & Tactu, vocari
quàm nitatem. 306 patibiles, quod passionem
ib. An, dum dicitur, tres li- efficiant in Sensu: Colo-
stant- neæ, tres superficies, res vero, quia ex passio: e
265 significetur verus nume- aliquâ & motu oriuntur.
rus prædicamentalis. ib. 332
- for- 7. An Oratio sit vera spe- An Colores primo & per se
entia cies Quantitatis. 307 ex passionibus animæ ori-
278 antur. ib.
- d de 8. Quot ab Aristotele nu- Cur Aristoteles dicat, Qua-
quan- merentur Quantitatis at- litates, ortas ex passioni-
reto, tributa. 308 bus, diu permanentibus,
ica- esse simpliciter qualita-
280 tes: quæ vero ex parum
ve- An non committatur cir- durantibus non esse sim-
con- culus, cum Qualitas defi- pliciter qualitates, sed
289 nitur per Quale, & quale passionem. ib.
- per- vicissim per qualitatem. Quomodo Passio, cum con-
di- 318 stituat sextum Prædica-
se- mentum, possit esse Qua-
292 litas. 316 litas. 333
- cies 2. An recte quatuor ab 6. Quomodo Forma & Fi-
quæ Aristotele numerentur Qua- gura differant. 333
295 litatis species. 319
- pm An Qualitatis ratio uni- 7. An Attributa Qualita-
atib. voce conveniat his speci- tis recte assignentur. 334
297 3. An Habitus & Dispo- Ad Cap. XVIII.
ica, sitio differant specie. 322
- cm. 4. An Potentia naturalis 1. An dentur in rebus cre-
00 & Impotentia solo acci- atis Relationes reales. 346
00 dentali discrimine di- 2. An Relata ab Aristote-
00 stinguantur. 325 le recte fuerint definita. 353
- ter An Potentia recte postpr- Cur non in singulari, sed
[nabar Habitui. 323 in plurali numero dictum
sit;

INDEX.

- sit; Relata, sive ad ali-*
quid ea dicuntur, quæ-
cunque &c. 354
 3. *An unum sit genus sum-*
mm Prædicamenti ad
aliquid, univocè conve-
niens suis inferioribus. 357
 4. *Quomodo genus sum-*
mm Relationis, per va-
ria Genera, usque ad
suas infimas descendat
Species. 360
 5. *Unde petatur unitas ge-*
nerica Relationum &
diversitas. ib.
 6. *Unde petatur unitas &*
distinctio specifica Rela-
tionum. 361
 7. *Unde petatur unitas nu-*
merica Relationum. 362
 7. *Unde petatur distinctio*
numerica Relationum.
ib.
 9. *An quinque Relatorum*
attributa rite sint assig-
nata. 362
An omnia Relata prædi-
camentalia contrarium
admittant. 364
Ad Cap. XIX.
 1. *An Actio constituat*
peculiare Prædicamen-
tum ab aliis distinctum.
370
 2. *An Actionem rectè de-*
finierit Porretanus &c.
372
 3. *An Divisiones Actionis*
in Theorematis allata
rectè se habeant. 374
 4. *Quot & quæ sint Acti-*
onis attributa. 378
Ad Cap. XX.
 1. *Quomodo Actio & Pas-*
sio distinguantur inter
se. 382
 2. *Cùm Actio & Passio*
non distinguantur rea-
liter, an Passio constitu-
at diversum Prædica-
mentum. 384
An Prædicamentum Pas-
sionis rectè postponatur
Prædicamento Actionis.
385
 3. *An Passionem rectè*
definiverit Porretanus.
386
 4. *An Passio rectè divi-*
datur in Immanentem
& Transeuntem, & an
ejus attributa rectè fue-
rint assignata. 387
Ad Cap. XXI.
 1. *An Quando sit Prædi-*
camentum à reliquis
omnibus distinctum. 390
 2. *Quomodo intelligenda*
sit definitio tñ Quando.
391
An prorsus idem sint
Tempus & Quando. 393
 3. *Quæ attributa tñ Quan-*
do. 394

INDEX.

- Ad Cap. XXII. *specierum.* *ib.*
An Ubi sit distinctum 3. *A Oppositio contradi-*
revera à reliquis Præ- *ctoria sit omnium maxi-*
dicamentum, & an U- *ma & acerrima.* 426
bi corporeum bene fue- 4. *Quid sint relative op-*
rit definitum. 395 *posita.* 429.
Ad Cap. XXIII. 5. *Quid sint Contraria.*
1. *An Situs sit distinctum* 432
à reliquis prædicamen- 6. *Quotuplicia sint con-*
tum. 399 *traria.* 435
Cur situs postponatur Præ- *An sanum & ægrum sint*
dicamento Ubi. 402 *contraria immediata.*
2. *Quomodo Gilbertus Por-* 437
retanus & Petrus Hi- 7. *Quot ab Aristotele nu-*
spanus Situm defini- *merentur Contrariorum*
runt. 402 *attributa.* 438
3. *Quæ sint attributa Si-* 8. *Quot sint privative*
tus. 404 *opposita.* 443
Ad Cap. XXIV. *An inter privative oppo-*
1. *An Habitus sit prædi-* *sita detur medium.* 445
camentum à reliquis di- 9. *An vere dixerit Ari-*
stinctum. 407 *stoteles; Mutatio ex pri-*
2. *Quid sit Habitus.* *vatione in habitum nul-*
ib. *lo modo fieri potest.* 445
3. *An attributa Habitus* 10. *Quid sint contradi-*
rectè assignentur. 410 *ctorie Opposita* 448
Ad Cap. XXV. *Cur Deus dicatur non*
1. *Quomodo definienda sit* *posse facere contradi-*
Oppositio. 417 *ctoria.* 449
2. *An Oppositorum proprie* *In quo Prædicamento sint*
sumptorum rectè quatu- *termini contradi-*
or assignentur Species *ctorii.* 449
420
An ordo, quem in rescen- *Ad Cap. XXVI.*
sendis Oppositis, cum A- 1. *An, quæ in Theorema-*
ristotele tenuimus, sit *tibus ex Aristotele dixi-*
rectus. 424 *mus, rectè fuerint tra-*
Quale sit nomen Oppositi- *dita.* 454
onis, respectu quatuor *Quot modis dicantur*
causalitate

INDEX.

- causalitate priora.* 459
- An omne id, quod alio natura prius est, etiam sit tempore prius, aut contra.* 459
- Quis sit usus horum modorum.* 460
- An non hisce modis Prioris alii possint addi* *ib.*
2. *An, quæ in Theorematibus de Simul fuerunt dicta, recte se habeant.* 462
- Cui bono proponantur hi modi Simul.* 465
3. *An reliqua in hoc capite recte tractentur.* 465
- Ad Cap. XXVII.**
1. *An Definitio possit definiri.* 471
2. *An Definitio recte fuerit definita, oratio explicans quid res sit.* 473
- An oratio tot vocibus constans, quot exprimitur definitum, possit esse rei definitio.* 475
- An debeat Definitio necessario constare partibus.* 475
- An Definitio debeat constare omnibus Differentiis, superioribus & inferioribus.* 475
3. *An Definitio spectet ad primam mentis operationem.* 476
4. *An Definitio sit nobilior Demonstratione.* 478
5. *Quæ non possint perfecte definiri.* 479
- An absolute Accidens definiri non possit sine aditamento.* 480
6. *An Definitio sit in demonstrabilis.* 483
7. *Cur Definitio debeat esse notior & clarior definito.* 487
8. *Cur Definitio debeat esse positiva.* *ib.*
9. *Cur adæquata Definitio & reciproca.* *ib.*
10. *An Definitiones, quæ Generi & Differentiæ addunt proprietatem, sint essentielles & perfectæ.* 448
11. *Cur Definitum debeat esse universale, & quidem Species.* 489
12. *Cur Definitum nullo modo ingredi possit Definitionem.* *ib.*
13. *Cur unius rei audentaxat possit esse definitio.* *ib.*
- Ad Cap. I. Lib II.**
1. *Quid sit Nomen & Verbum Logicum.* 499
- Cur prius agatur de Namine, quàm de Verbo.* 567

Quæmodo

INDEX.

1. *Quomodo Nomina & Verba significant.* ib. 511
 2. *An in hoc negotio dissentiat à Platone Aristoteles.* 511
 3. *An detur Verbum infinitum, sicut & Nomen infinitum.* ib. 513
 4. *Quid sit Oratio.* 513
 5. *An una dictio, v. g. homo, nunquam affirmet, & alia, v. g. non homo, nunquam neget.* 514
 6. *Cur in definitione Orationis omittantur istae particulae; finita recta.* 518
 7. *Quid sit Enunciatio.* ib. 510
 8. *An sit de essentia Enunciationis, verum aut falsum significare.* 510
 9. *Quae sit prima Enunciationis divisio, & an recte se habeat.* 523
 10. *Unde Enunciatio simplex dicatur Categorica.* 525
 11. *Quales partes sint Prædicatum & Subjectum respectu Enunciationis.* ib. 545
 12. *An Definitio Prædicati non sit circularis.* ib. 545
 13. *An, & qualem existentiam significet Verbum Est in Enunciatione.* 525
 14. *An unum tantum in una Enunciatione simplici sit prædicatum.* ib. 533
 15. *An Prædicatum materiale formale in Enunciatione distinguantur.* ib. 533
 16. *Ad Cap. II.*
 17. *An Oppositionis species recte fuerint assignatae.* 533
 18. *Quænam ex his Oppositionibus sit maxima.* 535
 19. *Quæ sint leges Enunciationum oppositarum.* 536
 20. *An Enunciationes de futuro contingenti sint determinate veræ, vel falsæ.* 540
 21. *Quid sit Æquipollentia.* 543
 22. *An negatio præposita signo universali, aut particulari, reddat Enunciationes contradictorias æquipollentes.* 545
 23. *An negatio postposita signo universali ac toti Subjecto Contrarius reveget ad concordiam.* 545
 24. *An*

INDEX.

- An negatio proposita & postposita signo universalis & particulari, ac toti subiecto, Subalternas faciat equipollentes.* 446
- Cur nihil dictum de equipollentia Subcontrariarum.* 547
5. *Quid & quotuplex sit Enunciationis Conversio.* 548
- Ad Cap. III.
1. *Quot sint Modi, à quibus Propositio dicitur modalis.* 558
2. *An Enunciatio composita recte definiatur &c* 565
3. *An Propositio Composita recte vulgo dividatur in Conditionalem, Copulativam & Disjunctivam.* 567
4. *An Propositio composita non possit dividi secundum Quantitatem.* 568
5. *Cur in Enunciationibus compositis conditionalis primo loco ponatur.* 568
6. *An Conditionalis Enunciatio rite definatur &c.* 569
7. *An Conditionalis possit esse vera, falsis partibus.* 570
8. *Quando copulativa vera, quando falsa sit.* ib.
9. *An hæc Enunciatio; Habet & musca splenem, sit copulativa.* ib.
10. *Quid sit propositio Disjunctiva.* 571
- Ad Cap. IV.
1. *An Divisio Rei recte sit Definita, & an sit Modus seu Instrumentum sciendi.* 576
2. *An Divisio sit modus sciendi à Definitione distinctus.* 578
- An etiam Divisio totius potentialis &c. possit esse definitio membrorum dividendum.* 579
3. *An omnis Divisio debeat esse bimembris.* 580
4. *An membra dividentia debeant inter se pugnare.* 581
5. *Cur non debeat Divisio fieri per Contradictionem, aut Privantiam.* ib.
6. *Quid differat Divisio assignata per vocabula positiva ab ea, qua fit per contradictoria.* 582
7. *An per oppositionem relativam divisio Generis fieri possit* 583
8. *An membra Divisionis singula minus, omnia simul nec plus, nec minus,*

INDEX.

- minu, quàm Totum 8. Quot modis Medium
contineant Divisum. possit complete distribui.
ib. 609
9. Quid differat Divisio per se à Divisione per
accidens. 587
10. In quo differat Divisio generis à Divisione
totius integri. ib. 610
10. Quot sint Syllogismo-
rum simplicium figurae.
11. An Syllogismus re-
cte dividatur in Con-
tractum partibus &
ib. Explicatum. 611
12. Quis sit ordo Figu-
rarum. 613
13. Cur Major in modis
directis Primæ figuræ
sit universalis. 614
14. Cur prima figura non
habeat Minorem negan-
tem. 615
15. Cur secunda figura
tantum concludat nega-
tive. ib.
16. Cur secunda figura
non admittat Majorem
propositionem particu-
larem. 616
17. Cur in tertia figu-
ra Minor sit affirmans.
ib.
18. Cur in tertia figura
Conclusio sit particula-
ris. ib.
19. Cur Conclusio sequa-
tur partem debiliorem
&
1. Quid sit Syllogismus.
599
2. Quot in omni Syllogis-
mo sint termini. 605
3. Cur in Syllogismo non
possint esse plures, quàm
tres, termini. 607
4. Quot modis Syllogismus
constare possit pluribus,
quàm tribus, terminis.
ib.
5. Cur Medium non in-
grediatur Conclusionem.
ib.
6. Cur Dicat Aristoteles,
illud in Secunda figura
esse majus extremum,
quod propius accedit ad
Medium: in Tertia ve-
rò illud, quod longius
distat à Medio. 608
7. Cur Medium, in omni
bono Syllogismo secun-
dum formam, debeat
complete distribui in
alterutra Præmissarum.
ib.

INDEX.

- & deteriorem. *ib.* tatio formalis. 638
- Ad Cap. II. 3. Quid sit exemplum. 639
1. An Aristoteli ignoti fuerint Syllogismi compositi. 622
2. An necessum sit, Syllogismi compositi Majorem propositionem esse affirmatam. 623
3. An, ut vult Ramus, in Syllogismo composito tota questio sit pars altera Propositionis, argumentum reliqua. 624
4. An Syllogismus compositus sit perfectus Syllogismus. *ib.*
5. Quot sint Figure legitime Syllogismi Connexi. 625
6. Cur in Connexo non reciproco non possit tolli Accedens. 627
7. Cur in Connexo non possit poni Consequens. *ib.*
8. Cur nulli sint Syllogismi copulati affirmati. *ib.*
9. Quare, in Syllogismis copulativis negantibus, semper unum debeat poni, ut alterum tollatur. 628
- Ad Cap. III.
1. Quid sit Enthymema. 631
2. Quid sit Inductio. 635
- An Inductio sit argumentatio formalis. 638
- Ad Cap. IV.
1. An, & quid sit Demonstratio. 649
2. An omnis doctrina & disciplina dianoëtica fiat ex antecedente cognitione. 654
- Quot sint Præcognitiones, & quot Præcognita necessaria, ante assensum Conclusionis. 655
3. Quomodo dividenda sit Demonstratio. 659
- An hæc Divisio legitima. 660
- Qualis sit allata divisio. 661
4. An Regressus admittendus sit in Demonstratione. 662
- An Regressus fieri possit sine vitio. 662
- An, post Demonstrationem ab Effectu, statim possit fieri Demonstratio propter quid: an vero necessaria sit aliqua intermedia meditatio & consideratio. *ib.*
5. Quid sit Scientia. 666
- An Evidentia & Certitudo sint de essentia Scientiæ. 668
5. An objectum Scientiæ possit esse Ens per accidentem. 668

INDEX.

639	dens.	672	5. An Locus, qui est Dif-
639	An obiectum Scientiæ		ferentia Maxima, rectè
639	debeat esse universale.		dividatur in Internum,
639		673	Externum & Medium.
639	An obiectum Scientiæ		ib.
639	debeat esse necessarium.		
639			Ad Cap. VI.
639		674	1. An in Logica agendum
639			sit de Syllogismo Sophi-
639			stico. 714
639			An, quicunque fallacibus
639		691	utitur argumentis, So-
639			phista sit. 718
639			2. Quot sint metæ Sophi-
639			starum. ib.
639			3. An Fallaciæ rectè di-
639			vidantur in eas, quæ sunt
639			in dictione, & quæ ex-
639			tra dictionem. 720
639			In quo differant Fallaciæ,
639			quæ in dictione, à Falla-
639			ciis, quæ sunt extra di-
639			ctionem. 721
639		701	

FINIS.